NACIONALNI PARKOVI
CRNE GORE

Nacionalni park
LOVĆEN

NACRT

IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI PROGRAMA UPRAVLJANJA NP LOVĆEN ZA 2024. GODINU

Podgorica, februar 2025. godine

Podaci o zaposlenim licima upravljača zaštićenim područjem koja su obradila izvještaj o realizaciji godišnjeg programa upravljanja.

Tabela 1: *Obrađivači Izvještaja o realizaciji godišnjeg programa upravljanja*

IME I PREZIME	RADNO MJESTO ILI FUNKCIJA	ORGANIZACIONA JEDINICA UPRAVLJAČA ILI DRUGI SUBJEKT
Kata Varagić	direktorica NP Lovćen	NP Lovćen
Nela Vešović Dubak	pomoćnica direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam	Služba direktora
Mirza Tahirović	pomoćnik direktora za finansijske i opšte poslove	Služba direktora
Aleksandar Mijović	savjetnik direktora za održivi razvoj	Služba direktora
Hajdana Ilić Božović	šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Ivana Milović	rukovoditeljka Odjeljenja za zaštitu prirodne baštine	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Slavica Đurišić	stručna saradnica za floru i vegetaciju	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Ivana Džaković	stručna saradnica za floru i vegetaciju	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Slobodan Stijepović	stručni saradnik za oblast šumarstva	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Ana Uskoković	stručna saradnica za ornitofaunu	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Veselin Luburić	rukovodilac Odjeljenja za zaštitu prostora i održivi razvoj	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Mojaš Đurović	stručni saradnik za zaštitu životne sredine	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Jelena Radunović	stručna saradnica za zaštitu životne sredine	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Radmila Vujotić	stručna saradnica za zaštitu prostora	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Jovana Bojičić	šefica Službe za promociju, marketing i turizam	Služba za promociju, marketing i turizam
Marijana Džaković	stručna saradnica za medije	Služba za promociju, marketing i turizam
Milica Novaković	stručna saradnica za medije	Služba za promociju, marketing i turizam
Snežana Vukotić	stručna saradnica za etnografsku baštinu	Služba za promociju, marketing i turizam
Marina Manojlović	stručna saradnica za domaću baštinu	Služba za promociju, marketing i turizam
Aleksandra Vujović	stručna saradnica za promociju i edukaciju	Služba za promociju, marketing i turizam

Marina Kojović	stručna saradnica za promociju i edukaciju	Služba za promociju, marketing i turizam
Svetlana Vukčević	stručna saradnica za marketing u turizmu	Služba za promociju, marketing i turizam
Maša Vučinić	Šefica Službe za projekte i međunarodnu saradnju	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Jasmin Medunjanin	stručni saradnik za projekte	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Srećko Grabovica	stručni saradnik za projekte	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Bojana Mijović	stručna saradnica za projekte	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Bjanka Prakljačić	stručna saradnica za međunarodnu saradnju	Služba za projekte i međunarodnu saradnju

Sadržaj:

1.UVOD 2
1.1.Zakonska regulativa 2
1.2. Organizacija poslovanja NP Lovćen 3
1.3. Organizacija poslovanja JPNPCG 4
1.5. Stručno usavršavanje i edukacija zaposlenih 6
2.REALIZACIJA MJERA ZAŠTITE 8
2.1.Fizička zaštita i ambijentalna higijena 8
2.2. Stručna zaštita 12
3.REALIZACIJA PROGRAMA UPRAVLJANJA 13
3.1.Ocjena stanja 30
4. POSJETE NP LOVĆEN 41
5. PROJEKTI 43
5.1. Projekti koji se trenutno realizuju 44
5.2. Projekti koji su realizovani u toku 2024.godine 46
5.3. Projekti u procesu aplikacije 47
5.4. Projekti koji nijesu odobreni 48
6. KONCESIJSKA ODOBRENJA I ZAKUP PRIVREMENIH OBJEKATA 48
8. FINANSIJSKA SREDSTVA UTROŠENA ZA REALIZACIJU PROGRAMA UPRAVLJANJA I OSTVARENI PRIHODI OD NAKNADA ZA KORIŠĆENJE DOBARA 49
9. ZAVRŠNA RAZMATRANJA I PREPORUKE 52
10. TABELARNI PRIKAZ CILJEVA I AKTIVNOSTI PROGRAMA UPRAVLJANJA ZA 2024. GODINU 54

1. UVOD

1.1. Zakonska regulativa

Zakon o životnoj sredini (Sl. list CG br. 52/16 i 73/19) uređuje principe zaštite životne sredine i održivog razvoja, subjekte i instrumente zaštite životne sredine, učešće javnosti o pitanjima životne sredine i druga pitanja od značaja za životnu sredinu. Zaštitom životne sredine obezbjeđuje se cjelovito očuvanje kvaliteta životne sredine, očuvanje biološke i pejzažne raznovrsnosti, racionalno korišćenje prirodnih dobara i energije na najpovoljniji način za životnu sredinu, kao osnovni uslov održivog razvoja.
Temeljni pravni dokument kojim se uređuje zaštita i očuvanje prirode je Zakon o zaštiti prirode (Sl. list CG br. 54/16, 18/19). Ovim zakonom uređuje se zaštita i očuvanje prirode, definišu se kategorije zaštićenih područja, odgovorne institucije, kao i osnovna upravljačka dokumenta za zaštićena područja.
Shodno članu 58 Zakona o zaštiti prirode, Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore je dužno dostaviti Ministarstvu, odnosno nadležnom organu lokalne uprave, izvještaj o realizaciji godišnjeg programa upravljanja do 1. marta tekuće godine za prethodnu godinu, dok je članom 59 pomenutog Zakona u stavu 5 navedeno da Izvještaj naročito sadrži podatke o:

- realizaciji mjera zaštite;
- realizaciji plana po indikatorima praćenja uspješnosti realizacije plana;
- posjetama zaštićenim područjima;
- finansijskim sredstvima utrošenim za zaštitu i ostvarenim prihodima od naknada za korišćenje zaštićenih područja i područja ekološke mreže.

Nacionalni parkovi kao zaštićena prirodna dobra uživaju posebnu zaštitu, pa je iz tog razloga Zakonom o nacionalnim parkovima (Sl. list CG br. 28/14, 39/16) regulisana njihova zaštita, unaprjeđivanje i razvoj, a ove djelatnosti definisane su kao djelatnosti od javnog interesa.
Ovaj zakon u članu 13 definiše ključna planska akta, koja uređuju poslovanje preduzeća a to su:

- Prostorni planovi posebne namjene u skladu sa Zakonom;
- Plan upravljanja (donosi Vlada na period od 5 godina);
- Godišnji program upravljanja (donosi Preduzeće u skladu sa Prostornim planom posebne namjene i petogodišnjim Planom upravljanja).

Navedeni zakoni (Zakon o životnoj sredini, Zakon o zaštiti prirode i Zakon o nacionalnim parkovima) definišu misiju preduzeća „Održivo očuvanje životne sredine na zaštićenim područjima“ kao i primarne ciljeve njegovog poslovanja:

- Obezbeđivanje uslova za zaštitu, unaprjeđivanje i racionalno korišćenje dobara nacionalnih parkova;
- Stvaranje povoljnih uslova za održavanje i razvoj biljnih i životinjskih vrsta i gljiva i njihovih zajednica;
- Očuvanje i unaprjeđivanje posebnih prirodnih vrijednosti;
- Istraživanje i korišćenje parkova za potrebe razvoja nauke, obrazovanja, turizma, kulture i rekreacije;
- Sprječavanje radnji koje mogu da naruše osnovna svojstva i osobine nacionalnih parkova i očuvanja životne sredine.

1.2. Organizacija poslovanja NP Lovćen

Direktor Parka rukovodi radom organizacione jedinice, kao i svim službama koje obavljaju poslove za potrebe Nacionalnog parka. Nadzire i koordinira sve aktivnosti u Parku i odgovara za rad organizacione jedinice kojom rukovodi.
U okviru ove, kao i u okviru svih organizacionih jedinica preduzeća, formirane su sljedeće službe i odjeljenja:

- Služba za fizičku zaštitu. Glavni zadatak ove službe je osigurati sigurnost i zaštitu imovine Nacionalnog parka Lovćen. To uključuje patroliranje terenima, nadzor na ulazima i izlazima, reagovanje na incidente, sprječavanje krivolova, kao i sve druge aktivnosti koje doprinose fizičkoj zaštiti parka.
- Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture. Služba je odgovorna za održavanje higijene i čistoće unutar parka, uključujući čišćenje staza, smeća itd. Takođe, brine se o održavanju mobilijara, kao i infrastrukture u parku (puteva, staza, mostova i sl.).
- Odjeljenje za administrativno-tehničke poslove. Odjeljenje obavlja administrativne poslove vezane za upravljanje parkom, kao što su: vođenje evidencije, priprema dokumentacije, komunikacija s nadležnim organima i sl. Takođe, brine se o tehničkim aspektima parka, kao što su održavanje vozila, opreme i sl.
- Odjeljenje za naplatu. Odjeljenje se bavi poslovima vezanim za naplatu ulaznica ili drugih taksi koje se primjenjuju u parku.

Svaka od ovih službi/odjeljenja ima svoj specifičan zadatak i doprinosi efikasnom upravljanju i očuvanju Nacionalnog parka Lovćen.

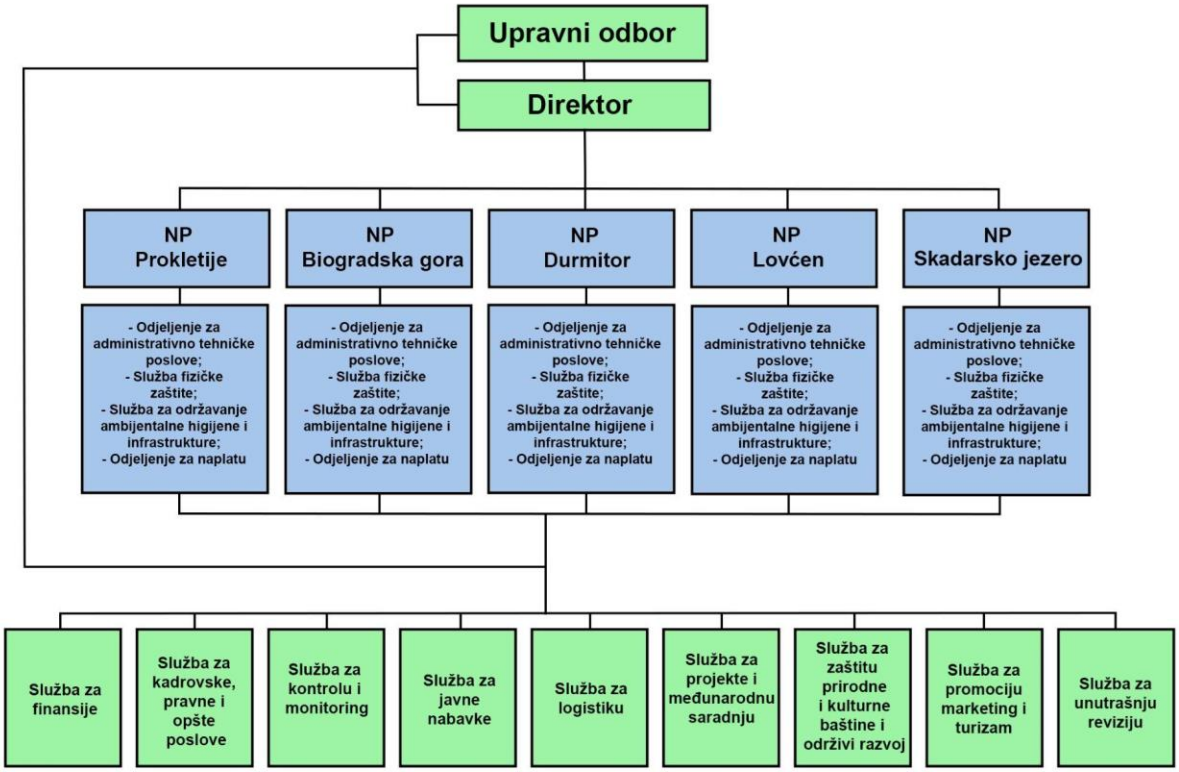

Grafikon 1: *Organizacija poslovanja NP Lovćen*

1.3. Organizacija poslovanja JPNPCG

JPNPCG osnovano je na osnovu Odluke o osnivanju Javnog preduzeća za nacionalne parkove („Službeni list Crne Gore“, broj 39/92), a nastavilo je sa radom u skladu sa Zakonom o nacionalnim parkovima („Službeni list Crne Gore“, broj 28/14, 39/16) i Odlukom o organizovanju Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore („Službeni list Crne Gore“, broj 20/11 od 15.04.2011. godine). Osnivač preduzeća je Skupština Crne Gore.
Statut preduzeća donesen je od strane Upravnog odbora dana 09.05.2011. godine, a stupio je na snagu nakon davanja saglasnosti na isti od nadležnog Ministarstva održivog razvoja i turizma. Posljednje izmjene i dopune Statuta preduzeća donesene su 23.03.2023. godine.
U skladu sa navedenim, određene su unutrašnje organizacione jedinice preduzeća: Nacionalni park Biogradska gora, Nacionalni park Durmitor, Nacionalni park Lovćen, Nacionalni park Skadarsko jezero i Nacionalni park Prokletije.
U okviru unutrašnjih organizacionih jedinica, formirane su sljedeće službe: Odjeljenje za administrativno tehničke poslove, Služba za fizičku zaštitu, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture i Odjeljenje za naplatu.
Radi obavljanja zajedničkih poslova i objedinjenih funkcija na nivou preduzeća, formirane su Službe zajedničkih poslova sa sjedištem u Podgorici: Služba direktora, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za projekte i međunarodnu saradnju, Služba za finansije, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove, Služba za kontrolu i monitoring, Služba za logistiku i Služba za javne nabavke.

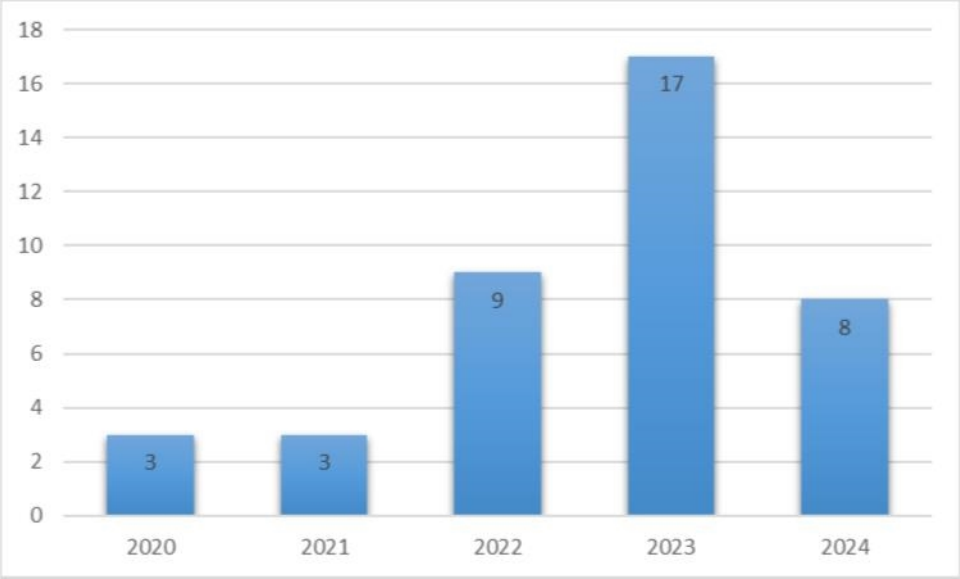
Pored nacionalnih parkova, JPNPCG upravlja parkom prirode Ulcinjska solana i spomenikom prirode Botanički vrt Dulovine.

Grafikon 2: *Organizacija poslovanja JPNPCG*

1.4. Zapošljavanje u izvještavanoj godini

U periodu od 01.01.2024. godine do 31.12.2024. godine u Nacionalnom parku Lovćen radno je angažovano, odnosno novozaposleno 6 lica na osnovu ugovora na neodređeno vrijeme i 2 lica na osnovu ugovora na određeno vrijeme i to jedno ugovorom za privremene i povremene poslove i jedno preko programa „Javni rad“ Zavoda za zapošljavanje Crne Gore.

Grafikon 3: *Broj novozaposlenih u periodu 2020 - 2024.godina*

1.5. Stručno usavršavanje i edukacija zaposlenih

Tabela 2: *Stručno usavršavanje i edukacija zaposlenih u NP Lovćen i JPNPCG*

Naziv seminara, radionice, obuke	**Organizator**	**Učesnici iz Parka JPNPCG**
Istraživanje marketing kanala-Kako odabrati najefikasnije kanale za vašu strategiju?	Privredna komora Crne Gore	Milica Novaković , stručna saradnica za medije
Učešće na radionici „Tradicionalni instrumenti i etno pjevanje u scenskim adaptacijama“ u JU „Kulturni centar Nikola Đurković“ u Kotoru.	NVO Crnogorsko Makedonsko Prijateljstvo Kirjana uz podršku Ministarstva kulture i medija Crne Gore	Snežana Vukotić,stručna saradnica za etnografsku baštinu
Za bolje institucionalno upravljanje otpadom u Crnoj Gori: Može li javna uprava dati dobar primjer? Odvojeno sakupljanje, sprječavanje otpada i smanjenje upotrebe plastike za jednokratnu upotrebu	Cleanup Montenegro, Zero Waste Montenegro, Ambasada Republike Francuske, AZŽS	Mojaš Đurović, stručni saradnik za zaštitu životne sredine
Razvoj sektora voda i njegov uticaj na biodiverzitet	Regionalni vodovod crnogorsko primorje	Mojaš Đurović, stručni saradnik za zaštitu životne sredine
Predstavljanje izvještaja iz sjenke za Poglavlje 27 „Kap progresa u moru obaveza“	Koalicija 27, CZIP, Green home, Sjeverna zemlja, Društvo mladih ekologa Nikšić	Mojaš Đurović, stručni saradnik za zaštitu životne sredine

Učešće na okruglom stolu pod nazivom Prezentacija Liste zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva	MERS, CANU, EPA	Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Ivana Džaković, stručna saradnica za floru i vegetaciju Ana Uskoković, stručna saradnica za ornitofaunu Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara u NP Durmitor
Implementacija uredbe (EU) 114/2014 o prevenciji i upravljanju unošenjem i širenjem invazivnih stranih vrsta	MERS	Slavica Đurišić, stručna saradnica za floru i vegetaciju Ivana Džaković, stručna saradnica za floru i vegetaciju
"Moć javnog zagovaranja i zaštićena područja"	CZIP	Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Jelena Radunović,
"Uticaj klimatskih promjena" u okviru projekta EcoDalli	Sveučilište u Zagrebu - Fakultet strojarstva i brodogradnje	Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine Ana Uskoković, stručna saradnica za ornitofaunu
"Iznalaženje rješenja za probleme otpada u ključnim zonama biodiverziteta"	JPNPCG, AZŽS i NVO Zero Waste Montenegro	Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine
"Upravljanje organskim otpadom na nivou opština: Od zajedničkih inicijativa do sistemskih promjena"	NVO Zero Waste	Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine
Osposobljavanje i provjera osposobljenosti zaposlenih za bezbjedan rad	"D&D ING" DOO, Berane	Anđela Vujović, administrativna radnica, Tanja Batrićević, blagajnica Dragica Kadija, higijeničarka Ana Marković, stručna saradnica za ekonomske poslove Božidar Proročić, stručni saradnik za promociju i edukaciju Sara Laličić, stručna saradnica za promociju i edukaciju Igor Drašković, stručni saradnik za turizam, Marko Lagator, savjetnik za opšte poslove Mladen Banović, radnik na održavanju parka Igor Vujović, radnik na održavanju parka Milan Vujović, radnik na održavanju parka Filip Radunović, službenik za naplatu ulaznica
Obuka za korišćenje softvera za elektronsku naplatu ulaznica	Bogdan Đurašković	Đorđe Kaluđerović, nadzornik

Dvije obuke za dobijanje sertifikata markirant pripravnik i markirant PSCG	JPNPCG, PSCG, planinarski klubovi	Željko Zvicer, šef Službe zaštite Igor Kokotović, nadzornik
Razmjena znanja na temu rezervata biosfere, u sklopu projekta Integrisanje biodiverziteta u sektorske politike i prakse i jačanje zaštite ključnih tačaka biodiverziteta u Crnoj Gori.	MERS	Marinela Đuretić, direktorica JPNPCG Hajdana Ilić Božović šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi Nela Vešović Dubak, pomoćnica direktora za zaštitu održivi razvoj i turizam Aleksandar Mijović, savjetnik direktora za održivi Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara NP Durmitor
Otvoreni standardi	MERS	Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Aleksandar Mijović, savjetnik direktora za održivi razvoj
Evropski cilj dekarbonizacije transporta	Aerodromi Crne Gore	Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Nela Vešović Dubak, pomoćnica direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam
Korišćenje indikatora održivog razvoja (SDG) i SDG platforme u strateškom planiranju	Kancelarija za održivi razvoj Generalni sekretarijat Vlade i MONSTAT	Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Veselin Luburić, rukovodilac Odjeljenja za zaštitu prostora i održivi razvoj

2. REALIZACIJA MJERA ZAŠTITE

2.1. Fizička zaštita i ambijentalna higijena

Radna angažovanost Službe zaštite, koja ima dvanaest (12) nadzornika (od čega je jedan nadzornik raspoređen na poslovima zaštite šuma) i šefa Službe zaštite, bila je usmjerena na zaštitu dobara Parka i sprječavanje svih nelegalnih radnji i aktivnosti, te procesuiranje lica prema nadležnim institucijama. Rad Službe organizovan je na način da se kontinuirano, tokom 24h (smjenski) raspoređuju kapaciteti kako na terenu, tako i na kontrolno-naplatnim punktovima. Nadzornici preuzimaju radnje po radnim nalozima izdatim od strane šefa Službe zaštite.
U programskoj godini nastavljena je saradnja sa službama lokalne uprave i državnim institucijama, što je doprinijelo koordinisanom i efikasnom vršenju zaštite prostora Parka.

U saradnji sa Inspekcijom za šumarstvo, a u cilju zaštite šuma, određen je jedan nadzornik za vršenje poslova praćenja i kontrole sječe i otpreme drvnih sortimenata. U kritičnim temperaturnim danima vršeni su obilasci područja Parka u cilju preventivnog protivpožarnog djelovanja. U toku izvještajnog perioda evidentiran je jedan požar na potezu od Kruševice prema Mauzoleju, koji je lokalizovan i ugašen od strane zaposlenih u Službi zaštite i Službi za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture.
Služba je u programskom periodu evidentirala veći broj polomljenih stabala i izvalina, naročito na području Blatišta, koje je u prethodnom periodu bilo zahvaćeno požarom.

Tabela 3: *Nelegalna gradnja u toku 2024.godine*

Rb.	Lokacija i datum izvršenja	Zakonski osnov	Datum i kome je proslijeđen zapisnik	Ishod
1.	Kuk 29.07.2024. god. Zavodni br. 294	Nelegalna izgradnja parkinga i betonske ograde.	01.08.2024. god. Pravna služba JPNPCG 29.07.2024.god.Građevinska inspekcija	Nepoznat

Tabela 4*: Devastacija prostora u toku 2024.godine*

Rb.	Lokacija i datum izvršenja	Zakonski osnov	Datum i kome je proslijeđen zapisnik	Ishod
1.	Očinići – Babina kruška 06.12.2024. god. Zavodni br. 598	Devastacija prostora - privatni posjed	06.12.2024. god. Komunalna policija i inspekcija	Nepoznat

Tabela 5: *Nelegalna sječa u toku 2024.godini*

Rb.	Lokacija i datum izvršenja	Zakonski osnov	Datum i kome je proslijeđen zapisnik	Ishod
1.	Kruševica 07.02.2024. god.	Nelegalna sječa bukovih stabala	08.02.2024. god. Pravna služba JPNPCG 08.02.2024. god. Uprava za šume	Nepoznat
2.	U mjestu Deveti kilometar 07.02.2024. god.	Nelegalna sječa bukovih stabala	08.02.2024. god. Pravna služba JPNPCG 08.02.2024. god. Uprava za šume	Nepoznat
3.	Kuk 26.01.2024. god.	Nelegalna sječa bukovih stabala	26.01.2024. god. Pravna služba JPNPCG	Nepoznat

4.	Kuk 26.02.2024.	Nelegalna sječa bukovih stabala	26.02.2024. god. Pravna služba JPNPCG 26.02.2024. god. Uprava za šume	Nepoznat
5.	Krsti 21.02.2024. god.	Nelegalna sječa bukovih stabala	21.02.2024. god. Pravna služba JPNPCG 26.02.2024. god. Uprava za šume	Nepoznat
6.	Krsti 18.03.2024. god.	Nelegalna sječa bukovih stabala	19.03.2024. god. Pravna služba JPNPCG 19.03.2024. god. Uprava za inspekcijske poslove Crne Gore	Nepoznat
7.	Ćosino gumno 03.04.2024. god.	Nelegalna sječa bukovih stabala	05.04.2024. god. Pravna služba JPNPCG 05.04.2024. god. Uprava za inspekcijske poslove Crne Gore	Nepoznat
8.	Kruševica 16.09.2024. god.	Nelegalna sječa bukovih stabala	20.09.2024. god. Pravna služba PNPCG 20.09.2024. god. Uprava za šume	Nepoznat
9.	Kuk 28.11.2024. god. K.O. Njeguši K.P. 5611 Vlasništvo Jovo Ćutko	Nelegalna sječa bukovih stabala	29.11.2024. god. Uprava za gazdovanje šumama i lovištima 29.11.2024.god. n/r direktor JPNPCG	Nepoznat

Tabela 6: *Druge nelegalne radnje u toku 2024.godini*

Rb.	Lokacija i datum izvršenja	Zakonski osnov	Datum i kome je proslijeđen zapisnik	Ishod
1.	Krstac 22.04.2024. Zavodni br. 150	Blokada rampe od strane mještana	22.07.2024. god. Pravna služba JPNPCG 22.04.2024. god OB Cetinje	Nepoznat
2.	Kuk 20.06.2024. god. Zavodni br. 245	Instalirana potopna pumpa i crijeva koje vode prema mjestu Kuk	02.07.2024.god. Pravna služba JPNPCG 02.07.2024.god.Ekološka inspekcija	Nepoznat
3.	Ljubin potok 21.07.2024. god. Zavodni br. 265	Instaliranja crijeva kod Ljubinog potoka koje vodi prema stadionu	22.07.2024. god. Pravna služba JPNPCG 22.07.2024. god. Ekološka inspekcija	Nepoznat
4.	Ivanova korita 23.07.2024.god. Zavodni br. 274	Paljenje vatre na dječijem igralištu ispred Centra za posjetioce	24.07.2024. god. Pravna služba JPNPCG 24.07.2024. god. Ekološka inspekcija	Nepoznat

5.	Ivanova korita 26.07.2024. god. Zavodni br. 281	Na vodoizvorištu instalirano crijevo za vodu	29.07.2024. god. Pravna služba JPNPCG 29.07.2024. god. Ekološka inspekcija29.07.2024. god. Inspekcija za vode.	Nepoznat
6.	Ivanova korita 23.08.2024. god. Zavodni br. 344	Zaustavljeno vozilo kvad koje se kretalo zelenom površinom.	28.08.2024. god. Pravna služba JPNPCG 28.08.2024. god. Ekološka inspekcija	Nepoznat
7.	Dolovi 30.11.2024. god. Zavodni br. 576	Stvaranje nelegalne deponije u vidu šuta, plastike, dasaka, najlona i drugog materijala. Lokacija deponije: KO Njeguši Katastarska parcela 6300	02.12.2024. god. Pravna služba JPNPCG 05.12.2024. god. Komunalna policija i inspekcija	Nepoznat

Služba Ambijentalne higijene i infrastrukture

Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture kontinuirano radi na održavanju čistoće, infrastrukture i funkcionalnosti prostora Parka. U Službi je zaposleno 6 radnika na održavanju ambijentalne higijene i infrastrukture i šef Službe.
Tokom programskog perioda, aktivnosti Službe bile su usmjerene na redovno održavanje postojeće infrastrukture, čišćenje užeg područja Parka i pješačkih staza, kao i popravku i postavljanje pratećeg mobilijara i info-tabli. Posebna pažnja posvećena je održavanju ključnih objekata Parka, uključujući Centar za posjetioce, bungalove i kontrolno-naplatne punktove.
U zimskom periodu, radnici su bili angažovani na uklanjanju snijega u okolini Centra za posjetioce, bungalova, nadstrešnica, kontrolno-naplatnih punktova, te prilaznog puta ka ovom Centru, osiguravajući nesmetan pristup i bezbjednost posjetilaca. Tokom ljetnje turističke sezone, intenzivno su radili na održavanju ambijentalne higijene, posebno na najposjećenijim izletištima kao što su Ivanova korita, Blatišta, dio edukativne staze Vuka, vidikovci Kraljevo počivalo i Kuk.
Paralelno s ovim aktivnostima, putni pravac Cetinje – Ivanova korita – Krstac redovno je održavala Direkcija za saobraćaj Crne Gore, osiguravajući sigurnost i pristupačnost saobraćajnice.

2.2. Stručna zaštita

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, u okviru službi zajedničkih poslova, realizaciju poslova koji se tiču stručne zaštite obavlja Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, koja u svom djelokrugu rada između ostalog, prati stanje ekosistema, biodiverziteta i kulturnoistorijskog nasljeđa Nacionalnog parka Lovćen, te predlaže mjere za njihovu zaštitu, unaprjeđivanje, valorizaciju i sl.
Službom rukovodi šef, a u okviru nje postoje dva odjeljenja: Odjeljenje za zaštitu prirodne baštine i Odjeljenje za zaštitu prostora i održivi razvoj.
U Službi za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj JPNPCG tokom 2024. godine angažovano je ukupno šesnaest (16) zaposlenih i to na poslovima: jedan (1) šef Službe, jedan (1) rukovodilac za zaštitu prirodne baštine, tri (3) stručna saradnika za floru i vegetaciju, jedan (1) stručni saradnik za oblast šumarstva, jedan (1) stručni saradnik za ihtiologiju, jedan (1) stručni saradnik za ornitologiju, jedan (1) stručni saradnik za faunu sisara, jedan (1) rukovodilac Odjeljenja za zaštitu prostora i održivi razvoj, četiri (4) stručna saradnika za zaštitu životne sredine, jedan (1) stručni saradnik za održivi razvoj i jedan (1) stručni saradnik za zaštitu prostora.
U Službi, u odnosu na Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, u toku 2024. godine nedostajao je: jedan (1) stručni saradnik za herpetofaunu, jedan (1) stručni saradnik za faunu beskičmenjaka, jedan (1) stručni saradnik za faunu sisara i jedan (1) stručni saradnik za šumarstvo.
U decembru 2024. godine ugovorom na određeno vrijeme angažovan je jedan (1) stručni saradnik za herpetofaunu.
Radni angažman koji se odnosi na realizaciju programom definisanih aktivnosti iziskuje terenski rad i opremu koja je potrebna. U prethodnom periodu za stručne saradnike izvršena je nabavka terenske obuće, kao i oprema neophodna za neke aktivnosti koje su u vezi sa užim stručnim specijalnostima (lupa, meredov mreže, oprema za hvatanje i istraživanje slijepih miševa, detektor truleži, dvogledi, entomološka mreža itd). U narednom periodu neophodno je Službu opremiti materijalno-tehničkim sredstvima kao što su: terenski automobil, terenska odjeća, pješački štapovi, teleskopi, fotoaparati, play back oprema za monitoring ptica itd.
Preduzete mjere u cilju stručne zaštite Parka date su u poglavlju 3. Realizacija programa upravljanja.

3. REALIZACIJA PROGRAMA UPRAVLJANJA

Strateška oblast 1: Istraživanje, praćenje, obnova i unaprjeđenje ekosistema, staništa i vrsta

Unaprjeđenje informacione baze podataka o flori Nacionalnog parka kroz literaturni i terenski rad
Terenski rad inventarizacije značajnih biljnih taksona obavljen je duž II dionice trase 400 kV dalekovoda, u okviru monitoringa biodiverziteta, ugovorenog između Crnogorskog elektroprenosnog sistema a.d. Podgorica i Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore. U popisu biljnih taksona, poseban akcenat je dat na evidentiranje nacionalno i/ili međunarodno značajnih biljnih vrsta s obje strane pristupnih puteva i oko stubnih mjesta, s ciljem da se, uspostavljenim monitoringom, utvrdi eventualni uticaj na staništa i populacije.
Tokom 2024 godine, popisane su vrste na potezu Bjeloši (Bjeloški do) – Bućenela - Kruševica. Duž ovog transekta možaično se smjenjuju habitati: 62A0 - Istočno-submediteranske suve livade (*Scorzoneretalia villosae*), 8210 - Hazmofitska vegetacija u pukotinama krečnjačkih stijena, 91K0 - Ilirske šume bukve (*Fagus sylvatica)* i narušena staništa – No Natura (pristupni putevi, površine ispod dalekovoda, opožarena staništa i zapuštene livade).
Od ukupno 88 inventarisanih biljnih taksona na ovom transektu, 51 biljni takson ima jedan ili više nivoa nacionalne i/ili međunarodne zaštite. Istraživanje i inventarizacija endemskih i zaštićenih biljnih taksona obavljena je na staništima koja dominantno pripadaju staništu 62A0, a u manjem dijelu staništu 91K0. Ruderalne vrste, kao i druge biljke širokog rasprostranjenja evidentirane su na i uz pristupne puteve i oko stubnih mjesta dalekovoda. Na narušenim staništima (pristupnim putevima, stubnim mjestima, opožarenim staništima i na zapuštenim livadama) evidentno je širenje vrbovice (*Epilobium angustifolium*) i bujadi (*Pteridium aquilinum*). Od invazivnih vrsta zabilježeno je prisustvo *Erigeron annuus*, takođe na pristupnim putevima i ispod stubnih mjesta.
Za svaki takson utvrđen je status zaštite po osnovu nacionalnih lista (endemi i zaštićene vrste - Sl. list RCG 76/06) i/ili međunarodnih lista (Bernska konvencija, EU Habitat direktiva – NATURA 2000, IUCN Crvene liste, IPA, CITES). Nazivi taksona usklađeni su sa važećim evropskim listama (Flora Europaea, Euro+Med Plantbase, Med-Checklist, Cataloguae of Life).
Endemi: 9 taksona (*Viburnum maculatum, Micromeria longipedunculata, Dianthus giganteus* subsp*. croaticus, Silene reichenbachii, Hieracium waldsteinii* subsp. *plumulosum, Tanacetum cinerarifolium, Sesleria robusta* subsp. *robusta, Edraianthus tenuifolius, Teucrium arduinii*).
Endem + (Endem Balkana + Bu): 1 takson (*Acanthus hungaricus*).
Subendemi: 2 taksona (*Genista sericea, Armeria canescens* subsp*. dalmatica*).
Endem/Subendem: 1 takson (*Dianthus sylvestris* ssp. ?) - neophodno je utvrditi subspecies, koji imaju endemsko (subsp. *bertisceus* i subsp. *nodosus*) ili subendemsko (subsp. *tergestinus*) rasprostranjenje. Potrebno je ponoviti determinaciju podvrste, prikupljanjem više uzoraka i korišćenjem binokularne lupe.
Zakonom zaštićeni, Sl. list RCG 76/06: 6 taksona (*Viburnum maculatum, Cephalanthera damasonium, Epipactis atrorubens, Epipactis helleborine, Gymnadenia conopsea, Platanthera* sp. *(bifolia*)).
CITES: 5 taksona (*Cephalanthera damasonium, Epipactis atrorubens, Epipactis helleborine, Gymnadenia conopsea, Platanthera* sp. (*bifolia*).

ICUN Crvena lista za EU: 41 takson, od kojih je 40 taksona sa LC nivoom ugroženosti (*Least Concern - neugrožena)*, dok je za 1 takson *Viburnum maculatum* status DD (*Data Deficient - bez podataka)*.
Na osnovu raspoloživih literaturnih i terenskih podataka, primjenom Google Earth programa, započeto je mapiranje distribucije endemskih i rijetkih vrsta na području NP Lovćen i urađeno je za sledeće taksone: *Allium guttatum subsp. dalmaticum, Astragalus angustifolius, Edraianthus wettsteinii* subsp. *lovcenicus, Fritillaria messanensis* subsp. *gracilis, Genista sylvestris* subsp. *dalmatica, Leucanthemum chloroticum, Menyanthes trifoliata, Saxifraga federici-augustii i Tanacetum cinerariifolium.*

Utvrđeno nulto stanje endemičnih oromediteranskih ježolikih vriština i povremenih kraških jezera (turloga) - potencijalnih NATURA 2000 staništa
Monitoring staništa na lokalitetu Jezera ispod Jezerskog vrha u NP Lovćen kako tokom 2023., tako i u toku 2024. godine potvrdio je prisustvo dva Natura 2000 staništa: 7140 Prelazne tresave i 6430 Hidrofilne visoke zeleni od nizina do alpijskog pojasa.
Natura 2000 stanište 7140 Prelazne tresave karakteriše dominacija vrste *Menyanthes trifoliata* sa pokrovnošću preko 80%, uz prateće vrste poput *Alisma plantago-aquatica*, *Eleocharis palustris* i *Carex leporina*. Ove zajednice formiraju treset na oligotrofno-mezotrofnim površinama i imaju prelazni karakter, snabdijevajući se vodom iz padavina i površinskih izvora. Specifičnost ovog lokaliteta je u tome što je prvi put zabilježen na oromediteranskim planinama, dok su slične zajednice do sada bile poznate samo na sjeveru Crne Gore.
Za stanište 6430 Hidrofilne visoke zeleni od nizina do alpijskog pojasa, dijagnostička vrsta *Deschampsia caespitosa* dominira s pokrovnošću preko 70%, uz prateće vrste kao što su: *Heracleum sphondylium*, *Urtica dioica*, *Rosa glauca* i *Rubus ulmifolius*. Ovaj habitat predstavlja mozaik hidrofilne vegetacije sa velikom ekološkom raznolikošću. Oba habitata su površinski ograničena, ali imaju dobru reprezentativnost, što ih čini značajnim za očuvanje ovog lokaliteta i dalja istraživanja. Naslov i opis istraživanja u Programima upravljanja se razlikuju zbog promjene u klasifikaciji ovog staništa na osnovu novih terenskih podataka. Iako je prethodno ovo područje bilo označeno kao *3180 Povremena kraška jezera i turlozi, detaljna analiza iz 2021. godine otkrila je drugačiju strukturu vegetacije, što je dovelo do preispitivanja i ažuriranja klasifikacije staništa na osnovu prisutnih dijagnostičkih vrsta.
U 2024. godini nastavljen je rad na istraživanju i kartiranju Natura staništa, sa kodom *4090 - endemične oromediteranske ježolike vrištine. Ovaj tip staništa u Crnoj Gori nije primaran kao u visokim planinama iznad gornje granice šumske vegetacije, već se javlja na sekundarnim staništima u gorskom ili subalpijskom pojasu, bivšim i sadašnjim pašnjacima izloženim jakom vjetru i ekstremnoj ljetnjoj suši. Uslijed toga, oni su često rezultat postepenog (i dugotrajnog) obrastanja nakon prestanka ispaše, dolazeći vremenom u kontakt sa kamenitim travnjacima *Scorzoneretalia villosae* (62A0) ili sa subalpijskim pašnjacima (6170). Od njih se razlikuju prvenstveno fiziognomski, po dominaciji jastučastih niskih grmova.
Istraživanje ovog staništa obuhvatilo je dio trase 400 kV dalekovoda Lastva – Čevo, koji se nalazi unutar Parka. Prilikom obilaska transekta nije zabilježeno prisustvo stanišnog tipa *4090, već zastupljenost prisutnih dijagnostičkih vrsta odgovara stanišnim tipovima 62A0 Istočno-submediteranske suve livade (*Scorzoneretalia villosae*) i 6170 Alpijski i subalpijski travnjaci na karbonatima.

Unaprijeđen sistem kontrole ubiranja divlje flore u komercijalne svrhe

U cilju bolje kontrole ubiranja ljekovitog bilja i šumskih plodova u nacionalnim parkovima, izrađena je mobilna aplikacija koja će omogućiti Službi zaštite uspješniji rad na terenu, a stručnoj službi analizu terenskih podataka, evidentiranje pritisaka i efikasnije upravljanje ovim resursom u narednom periodu. Obuka nadzornika za korišćenje aplikacije obaviće se početkom 2025. godine, prije sezone ubiranja i kontrole na terenu.

Očuvani šumski ekosistemi

U okviru ove aktivnosti zaštite šumskih ekosistema realizovane su mjere uklanjanja izvaljenih, prelomljenih i suvih stabala. Na lokaciji Ivanova korita izvršena je sječa i skladištenje drvnih sortimenata stabala crnog bora uništenih u požaru 2017. godine. Na području oko Centra za posjetioce i dječjeg igrališta doznačeno je ukupno 15,14 m³ bukve i 46,25 m³ crnog bora.

Redovnim terenskim obilascima Parka prikupljaju se GPS podaci o stanju šuma i registruju se eventualne promjene i uticaji na šumske ekosisteme. Tokom svakog obilaska evidentirane su lokacije na kojima su primijećena odstupanja od prirodnih procesa u šumskim ekosistemima. Svi podaci se organizovano čuvaju u internoj geoprostornoj bazi podataka.

U okviru monitoringa šumskih ekosistema pregledano je zdravstveno stanje šuma i definisane su mjere zaštite za naredni period, uz planirane aktivnosti za unaprjeđenje šuma u Parku. Bukove šume su u prethodnom periodu bile najizloženije djelovanjima požara i suša. Izvršen je detaljan pregled visokih i izdanačkih šuma bukve na cijelom području Parka, pri čemu je zabilježeno uspješno obnavljanje bukove šume, naročito u gustim sastojinama, gdje je stanje šuma ocijenjeno kao zadovoljavajuće. Poseban napredak obnove opožarenih šuma (požarom iz 2017. godine) je evidentiran u zoni dalekovoda 400 kV.

Na lokaciji Blatište, gdje je izvršena sječa crnog bora uz podršku Crnogorskog elektroprenosnog sistema (CGES), a u skladu sa Planom sanacije opožarenih površina, nije izvršena sadnja sadnog materijala bukve odgovarajuće provenijencije jer nije bilo moguće nabaviti adekvatan sadni materijal.

Utvrđivanje nultog stanja dnevnih leptira

Nastavljeno je istraživanje literature i sakupljanje podataka o prethodnim istraživanjima faune *Lepidoptera*. Podaci iz dostupnih publikacija, koje su pretežno vezane za pojedine vrste rodova ili familija, unijeti su u bazu podataka. Prema sakupljenim literaturnim podacima, kao i na osnovu sprovedenih terenskih istraživanja u prethodnom periodu, na prostoru NP Lovćen registrovano je 97 vrsta dnevnih leptira.

Realizovana su terenska istraživanja u cilju rekognosciranja faune dnevnih leptira, sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura vrste. Istraživanje faune *Lepidoptera* vršeno je duž trase 400 kV dalekovoda Lastva – Čevo, Međuvršju i Krstcu u periodu od maja do oktobra mjeseca 2024. godine. Na predmetnom području tokom terenskih istraživanja registrovano je prisustvo 68 vrsta dnevnih leptira svrstanih u 5 familija. Od vrsta koje su zakonom zaštićene ili su prepoznate kao Natura 2000 vrste registrovane su:

- *Thymelicus acteon* (rotemburgov debeloglavac) - IUCN kategorija NT, na lokalitetu Bjeloši u periodu jul - avgust;
- *Phengaris arion* (pjegavi plavac) - IUCN kategorija EN, Crvena lista CG VU, Annex IV Habitat direktiva, dodatak II Bernska konvencija, Natura 2000 vrsta, na lokalitetu Bjeloši u junu;
- *Chazara briseis* (pustinjak) - IUCN kategorija NT, na lokalitetu Krstac u julu;
- *Euphydryas aurinia* (močvarni šarenac) - Annex II Habitatna direktiva, Annex II (I). Bernska konvencija, Natura 2000 vrsta, na lokalitetu Konjsko u julu;
- *Iphiclides podalirius* (prugasto jedarce) - vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06), Crvena lista CG NT, Natura 2000 vrsta, registrovan je na transektu od Bijeloša prema Kruševicama na više lokaliteta u junu i julu;
- *Papilio machaon* (lastin rep) - vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06), Crvena lista CG NT, Natura 2000 vrsta, registrovan je duž cijele trase 400 kV dalekovoda Lastva - Čevo u periodu jun - avgust;
- *Parnassius mnemosyne* (crni apolon) - IUCN kategorija NT, Crvena lista CG VU, Annex IV Habitat direktiva, dodatak II Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06), Natura 2000 vrsta. Najveći broj jedinki ove vrste registrovan je na lokalitetu Ivanova korita u junu;
- *Zerynthia polyxena* (uskršnji leptir) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG VU, Annex IV Habitat direktiva, dodatak II Bernska konvencija, Natura 2000 vrsta. Najveći broj jedinki registrovan je na lokalitetu Bijeloši u maju, a prisustvo vrste registrovano je i duž cijele trase 400 kV dalekovoda Lastva - Čevo u periodu maj - početak juna.

Inventarizacija faune vodozemaca i gmizavaca

Tokom 2024. godine nastavljeno je istraživanje literature i sakupljanje podataka o prethodnim istraživanjima faune vodozemaca i gmizavaca. Prema sakupljenim literaturnim podacima i na osnovu terenskih istraživanja na prostoru NP Lovćen registrovano je 6 vrsta vodozemaca i 15 vrsta gmizavaca.

Realizovana su terenska istraživanja u cilju inventarizacije faune gmizavaca sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura vrste. Istraživanje je obuhvatilo trasu 400 kV dalekovoda Lastva – Čevo koja se nalazi u Parku. Na istraživanom području registrovano je sedam vrsta gmizavaca.

Pregled utvrđenih vrsta vodozemaca i gmizavaca na istraživanom području sa konzervacionim statusima i stepenom ugroženosti u Crnoj Gori i Evropi:

- *Podarcis muralis* (zidni gušter) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Annex IV Habitat direktiva, dodatak II Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06);
- *Anguis fragilis complex* (slepić) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, dodatak III Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06);
- *Lacerta viridis complex* (zelembać) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Annex IV Habitat direktiva, dodatak II Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06);
- *Lacerta trilineata* (balkanski zelembać) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Annex IV Habitat direktiva, dodatak III Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06);
- *Dalmatolacerta oxycephala* (plavi gušter) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Annex IV Habitat direktiva, dodatak III Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06). Balkanski endem;
- *Podarcis melisellensis* (kraški gušter) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Annex IV Habitat direktiva, dodatak II Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06). Balkanski endem;
- *Testudo hermanii* (šumska kornjača) - IUCN kategorija NT, Crvena lista CG NT, Annex II i IV Habitat direktiva, dodatak II Bernske konvencije, kao i na CITES listi. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06).

Utvrditi kvantitativno i kvalitativno stanje grabljivica

Tokom 2024. godine nastavljeno je prikupljanje literaturnih podataka o prethodnim istraživanjima faune ptica ovog područja, podaci iz pojedinih studija kao i radova unose se u bazu.

Različiti vegetacijski pojasevi NP Lovćen pružaju stanište brojnim ptičjim vrstama, od mediteranskih makija do subalpijskih planinskih rudina. Različite vegetacijske zone koje su zastupljene u Parku podržavaju specifične ptičje zajednice, što dodatno naglašava važnost očuvanja cjelokupnog ekosistema za održavanje diverziteta faune ptica. U programskom periodu sprovedena su terenska istraživanja na trasi 400 kV dalekovoda Lastva - Čevo, u periodu kada je aktivnost grabljivica i njihova frekvencija najpovoljnija, pri čemu je zabilježen veći broj vrsta u odnosu na prethodni monitoring iz 2023. godine npr. orao zmijar (*Circaetus gallicus*), kobac (*Accipiter gentilis*) i jastreb (*Accipiter nisus*).

Utvrditi koridore krupnih sisara

U saradnji na projektu „Aktivni mladi za zaštitu prirode”, koji sprovode Parkovi Dinarida, nabavljeno je pet kamera zamki, namijenjenih istraživanjima krupnih sisara u NP Lovćen, s ciljem utvrđivanja njihovih koridora.

Strateška oblast 2: Očuvanje, unaprjeđivanje i promocija kulturno-istorijskih i etnografskih vrijednosti i potencijala

Zaštita i prezentacija nematerijalne kulturne baštine

U okviru inventarisanja i dokumentovanja nematerijalnog kulturnog nasljeđa (NKN) dopunjena je lista starih znanja i vještina sa akcentom na gastronomiju, očuvanje tradicije proizvodnje njeguškog sira i pršute, kao i spravljanje medovine - napitka starih Slovena.

Kroz kreiranje okvira za promociju nacionalnih parkova i predstavljanje široj javnosti u martu su organizovani „Dani nacionalnih parkova" u TC Big Fashion u Podgorici. Tom prilikom održan je sajam proizvoda lokalnog stanovništva i prezentacija starih vještina i zanata s prostora Parka.

Slika 1: *„Dani Nacionalnih parkova Crne Gore" u TC Big Fashion*

Sagledano je stanje i izvršena je adaptacija prostora stalne izložbene postavke u Centru za posjetioce na Lovćenu. Soba vuka i prostorija sa florističkim materijalom, su nakon adaptacije stavljene u službu prezentacije.

U okviru aktivnosti na kreiranju programa organizovanja važnih datuma, kao što je „Dan evropskih parkova" sa temom „Glasajmo za prirodu", osmišljen je i kreiran koncept aktivnosti u vezi sa obilježavanjem ovog značajnog datuma koji se odnosio na svih pet parkova.

Osmišljen je program obilježavanja „Dana evropske baštine" pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i medija, sa temom „Baština koja povezuje - kulturne rute i mreže". Tim povodom organizovan je sadržajan i zanimljiv program koji je objedinio nekoliko dopunjujućih segmenata. Upriličeno je kulturno veče sa Jasenkom Lalović - spisateljicom i Dubravkom Vukotić Drakić - glumicom, koje su se pobrinule da ova tema izađe iz okvira definicija i da se na najbolji način, svojim profesionalnim kredibilitetom da na značaju baštini. Programom je bila obuhvaćena i dokumentarna izložba starih fotografija i razglednica (1890-1940) iz fonda JPNPCG.

Slika 2: *Manifestacija „Dani evropske baštine“*

Tradicionalna manifestacija „Dan koprive“ okupila je veliki broj posjetilaca koji su imali priliku da uživaju u bogatom kulturno-umjetničkom programu i autentičnoj muzici na narodnim instrumentima. Posebnu pažnju publike privukli su nastupi Kulturno-umjetničkog društva „Njegoš“, guslara i diplara Steva Čavora, kao i dječjeg hora Osnovne škole „Njegoš“. Uz muzičke i scenske sadržaje, manifestacija je imala i edukativni karakter kroz radionicu posvećenu koprivi, njenim ljekovitim svojstvima i upotrebi. Pored toga, posjetioci su imali priliku da saznaju više o vrijednostima NP Lovćen, čime je događaj dodatno obogatio svoju edukativnu dimenziju.

Slika 3: *Manifestacija „Dan koprive”*

Upućena je inicijativa prema Pošti Crne Gore za štampanje prigodnih markica gdje je dat predlog za Nacionalni park Lovćen iz oblasti kulturno-istorijsko i etnografsko nasljeđe (fotografije sa opisom i obrazloženjem) u cilju promocije Parka.

Strateška oblast 3: Edukacija, interpretacija prirodnih i kulturnih vrijednosti parka i razvoj turizma orijentisanog ka prirodi

Razvijena i unaprijeđena edukacija i interpretacija

U saradnji sa osnovnim školama, nadležnim Ministarstvom i dječijim odmaralištem JU „Lovćen - Bečići“, kontinuirano su se organizovale edukativne radionice tokom programske godine. Održano je pet radionica za učenike osnovnih škola sa područja Cetinja, Kotora, Herceg Novog i Podgorice, na kojima je prisustvovalo oko 200 učesnika različitog uzrasta. Radionice su bile tematski prilagođene obilježavanju važnih ekoloških datuma, a fokus je bio na rijetkim i zaštićenim biljnim i životinjskim vrstama, značaju boravka u prirodi te očuvanju i zaštiti zaštićenih područja.

Povodom obilježavanja Svjetskog dana šuma - 21. marta, a u saradnji sa Opštinom Cetinje i Sekretarijatom za komunalne djelatnosti, održana je interaktivna edukativna radionica za djecu osnovnih škola „Njegoš“ sa Cetinja, „Boro Vukmirović“ sa Rijeke Crnojevića, „Šunjo Pešikan“ sa Trešnjeva i „Lovćenski partizanski odred“ sa Cetinja. Kao jedna od aktivnosti u okviru obilježavanja ovog datuma osmišljen je i obilazak rezervata bora krivulja na lokalitetu Blatišta-Rupe.

U sklopu obilježavanja Dana Planete Zemlje, 22. aprila, u Osnovnoj školi „Njegoš“ održana je radionica za tri odjeljenja. Dan evropskih parkova, 24. maja, obilježen je jednodnevnim radionicama na Ivanovim koritima, gdje su učestvovali učenici iz više osnovnih škola.

Svjetski dan turizma, 27. septembra, obilježen je u skladu sa temom kroz radionicu koja je organizovana u Centru za posjetioce. Povodom obilježavanja Dana zaštite životinja (4. oktobar) održane su radionice za djecu različitog uzrasta.

Za učenike sedmog i osmog razreda OŠ „Njegoš“ sa Cetinja po prvi put održan je edukativni program koji je imao za cilj da se djeca kroz aktivni odmor, igru i druženje upoznaju sa bushcraft vještinama, kako da se snađu u prirodi i pripreme hranu, te edukuju kako na najbolji način da sačuvaju zaštićena područja i nacionalne parkove.

Sedmodnevna ljetnja škola „Mladi rendžeri u zaštićenim područjima Dinarskog luka“ organizovana je u saradnji sa JPNPCG/NP Lovćen, Parkovima Dinarida, Prijestonicom Cetinje i Opštinom Prijedor. Djeca iz Cetinja, Prijedora i Kozarske Dubice imala su priliku da kroz radionice, terenski rad i predavanja steknu nova znanja o zaštićenim područjima. Kamp je okupio 35 učesnika iz Bosne i Hercegovine i Crne Gore, koji su kroz igru i kreativne aktivnosti učili o radu Službe zaštite Nacionalnog parka Lovćen. Kroz interaktivne sadržaje upoznali su se s poslovima rendžera, značajem očuvanja prirode i ulogom zaštićenih područja. Edukacija je bila prilagođena djeci, omogućavajući im da na zabavan i pristupačan način steknu korisna znanja o zaštiti prirode.

Slika 4: *Mladi rendžeri u zaštićenim područjima Dinarskog luka*

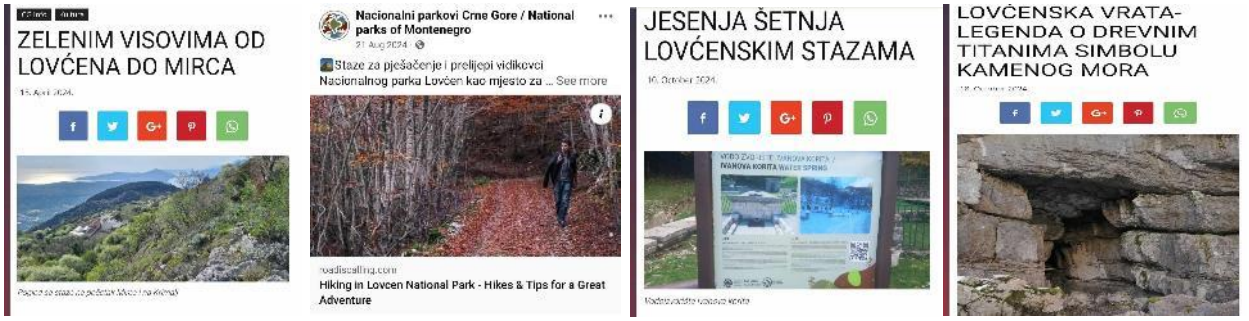
U saradnji sa Organizacijom za evropsku bezbjednost i saradnju - OEBS štampan je edukativni materijal - bojanka „Upoznaj, oboji - saznaj, zavoli“ i edukativna brošura „Zavirite u čarobni svijet Nacionalnog parka“.

Osmišljen je interpretativni program obilaska tematske staze „Kraljevskim stazama”: Ivanova korita - Majstori - Stanjevići - Poborska sela. Štampa pratećeg materijala je u toku.

Na edukativnim stazama obnovljena je vertikalna signalizacija, mobilijar i interaktivne edukativne table, čime je unaprijeđena njihova funkcionalnost i estetski izgled. Na osnovu detaljne procjene stanja na terenu, izrađen je izvještaj koji je poslužio kao osnova za realizaciju radova. Obnova je obuhvatila popravku i farbanje edukativnih tabli, reparaciju postojećih konstrukcija, postavljanje novih informativnih tabli i mobilijara, te nabavku i montažu novih edukativnih elemenata,

uključujući računaljku i paukovu mrežu. Projekat je djelimično finansiran kroz donaciju, za koju je Služba uspješno aplicirala, dok je sufinansiranje dječije Staze vuka realizovano u saradnji sa „Grawe“ osiguranjem.
Za potrebe uređenja Staze vuka izvršena je dodatna analiza stanja staze, naročito u vezi sa stazama koje se preklapaju sa Stazom vuka, kako bi se uspostavilo adekvatno usmjeravanje posjetilaca. Ažurirane su informacije na signalizacijama, uključujući podatke o Stazi vuka i ostalim stazama unutar tog lokaliteta. Na osnovu analize izrađen je Plan signalizacije i Karton o stanju staze zbog dotrajalosti postojeće signalizacije. Nakon finalnog izvještaja, realizovan je dizajn i nabavka nove vertikalne signalizacije, što je obuhvatilo popravku 14 smjerokaza, zamjenu folija na pet piktograma, postavljanje table zabrane i table posebne namjene, zamjenu folije na informacionoj tabli, kao i nabavku nove informativne table.

Park je uspješno promovisan na nacionalnom i međunarodnom nivou
Kontinuirano preko štampanih i elektronskih medija, društvenih mreža (Instagram i Facebook), You Tube kanala, kao i sajta JPNPCG, promovisane su najznačajnije vrijednosti i turistička ponuda ovog zaštićenog područja. Pripremljene su i poslate 133 informacije i saopštenja za medije, odgovoreno je na 35 upita novinara, dok su realizovana 64 medijska gostovanja. Redovno su ažurirane informacije na sajtu JPNPCG. Na sajtu je u vezi sa Parkom objavljeno 68 tekstova. U okviru stranica „Priče iz parkova“ objavljivane su zanimljivosti o biodiverzitetu Parka, kulturno-istorijskom nasleđu i njegovoj posjetilačkoj ponudi.
Tokom sezone, u saradnji sa portalom „Share Montenegro ” pripremljeni su i objavljeni promotivni tekstovi u cilju promocije Parka i većeg interesovanja domaćih posjetilaca za ovo područje.

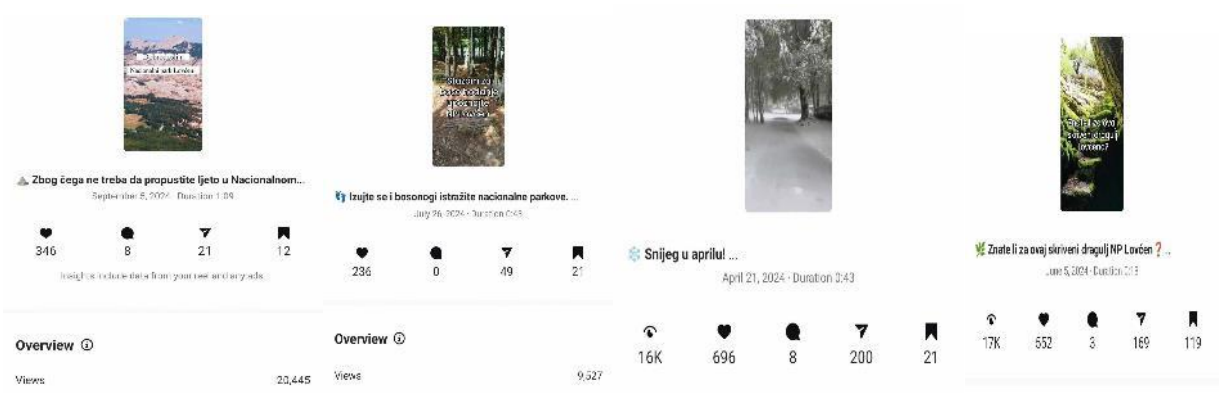

Slika 5: *Promotivni tekstovi objavljeni u medijima*

Kroz saradnju stručnih saradnika za promociju i edukaciju NP Lovćen pripremljeno je i objavljeno preko 100 tekstova u medijima: „Pobjeda”, „Aktuelno”, „Montenegrina.net”, „Bošnjaci.net”, „BH Infodesk”, „Analitika”, „Skala radio”, „Made in Montenegro”, „Sandžaklija magazine”, „Portal TVCG”, „Kolektiv.me”, „Vijesti”, „Voice of Montenegro” i „CDM”. Pripremljene su i objavljene različite priče, legende, putopisi i reportaže u vezi sa NP Lovćen. Takođe, tekstovi o NP objavljivani su i u lokalnom časopisu „Jezerski vrh”. Promocija parka, prirodnih i kulturno-istorijskih vrijednosti realizovana je kroz više gostovanja na TV Budva, Gradskoj TV, TV E i RTCG. Tekstovi o parku objavljeni su i u magazinima „Ljepota i zdravlje” i „Air Time”.

Slika 6: *Promocija u časopisima i portalima*

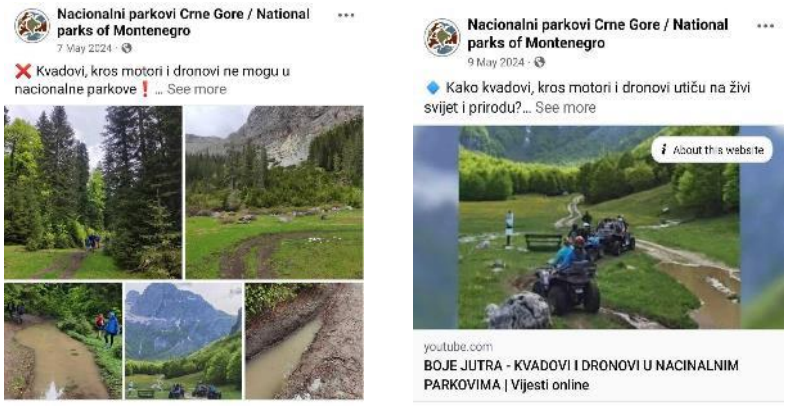
U programskoj godini u vezi sa Parkom bilo je 144 objava na Facebook stranici i 80 objava na Instagram stranici.

Slika 7: *Objave na društvenim mrežama koje su izazvale pažnju pratilaca*

PR kampanje

Tokom 2024. godine sprovodila se intenzivna medijska kampanja „Stop kvadovima, kros motorima i dronovima u nacionalnim parkovima“. Cilj kampanje bio je informisanje građana o pravilima koja važe u nacionalnim parkovima kada je u pitanju organizovanje tura i korišćenje kvadova, kros motora i motornih sanki. Imajući u vidu sve češće korišćenje bespilotnih letjelica - dronova za potrebe različitih snimanja, posebna pažnja posvećena je informisanju javnosti o pravilima i protokolu koji je neophodno poštovati. Objave u vezi sa ovom temom pratilo je preko 90 hiljada pratilaca na društvenim mrežama.

Slika 8: *Kampanja „Stop kvadovima, kros motorima i dronovima“*

<u>Promocija „Godišnje ulaznice za NPCG“</u>

Kroz višemjesečnu kampanju promovisana je Godišnja ulaznica za NPCG kojom je posjetiocu po promotivnoj cijeni od 13,50 eura omogućen neograničeni broj ulazaka u svih pet nacionalnih parkova do kraja kalendarske godine. U saradnji sa CKB bankom realizovana je akcija pod nazivom „Uživajmo zajedno u ljepotama Crne Gore”. Promocija ulaznice u kontinuitetu je vršena na društvenim mrežama, a vidjelo je preko 48.500 pratilaca. Godišnja ulaznica promovisana je tokom različitih medijskih gostovanja i nastupa u javnosti. Povodom Dana nezavisnosti Crne Gore, na gradskom trgu na Cetinju takođe je promovisana godišnja ulaznica za nacionalne parkove. Posjetioci i turisti, pored informacija o godišnjoj ulaznici, imali su priliku da učestvuju u kvizu znanja o nacionalnim parkovima.

Slika 9: *Promocija godišnje ulaznice*

U saradnji sa NTO CG, aktivni odmor u NP Lovćen promovisan je na međunarodnim sajmovima „Fahrrad und WanderReisen” u Štutgartu i „F.RE.e” u Minhenu.

Ponuda nacionalnih parkova Crne Gore predstavljena je i na sajmu „EcoLife Montenegro“ koji je održan u Podgorici.

Nacionalni parkovi su učestvovali i na Evropskom forumu za smanjenje rizika od katastrofa koji je održan u Budvi i koji je okupio predstavnike preko 50 država Evrope i Centralne Azije. Cilj ovog foruma bio je zajednički rad na smanjenju rizika od katastrofa i ublažavanje klimatskih promjena.

Tokom proteklog perioda realizovane su aktivnosti usmjerene na unaprjeđenje ponude i promociju sadržaja u Nacionalnom parku Lovćen. Tematska staza „Kraljevim stazama“, koja povezuje Ivanova korita, Majstore, Stanjeviće i Poborska sela, uspješno je snimljena i predstavljena

javnosti. Njena promocija realizovana je kroz digitalne kanale JPNPCG, čime je dodatno istaknuta njena vrijednost kao dio autentične ponude Parka.
Obnovljena „Staza za boso hodanje“ privukla je značajnu pažnju posjetilaca, posebno nakon objavljivanja promotivnog video materijala, koji je izazvao veliko interesovanje. Kroz različite aktivnosti tokom sezone, staza je kontinuirano promovisana, a objave na društvenim mrežama dostigle su 29 hiljada pratilaca.
U skladu s planom javnih nabavki, izrađen je promotivni materijal.
Posebna pažnja posvećena je osmišljavanju i izradi putopisnog dnevnika Lovćena, koji sadrži informacije o atraktivnim vrhovima, legendama i korisnim podacima za boravak u ovom zaštićenom području. Dnevnik je koncipiran tako da podstiče posjetioce na višekratne dolaske u Park, a tokom 2025. godine biće promovisan kroz različite kanale komunikacije.

Strateška oblast 4: Turizam zasnovan na aktivnom odmoru u prirodi

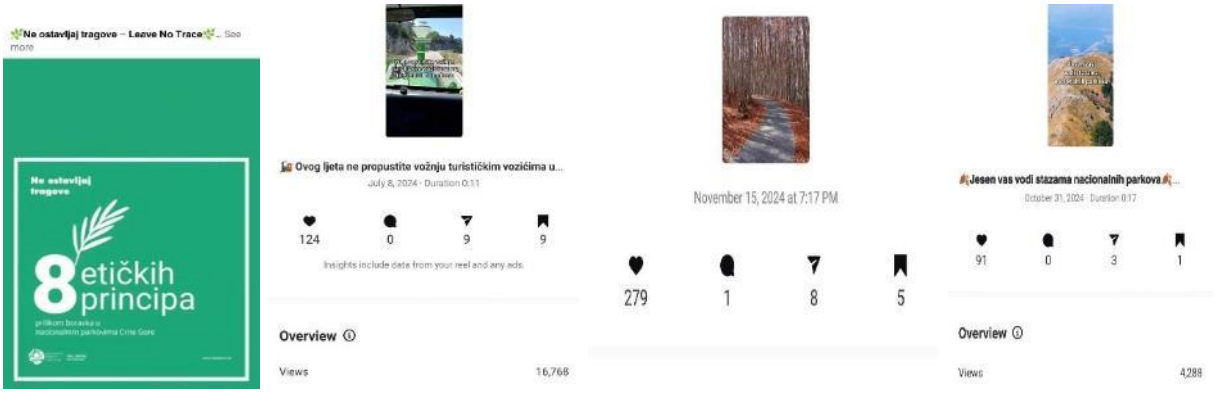
Unaprijeđena i razvijena posjetilačka infrastruktura Parka
U izvještajnom periodu realizovana je adaptacija Centra za posjetioce na Ivanovim koritima, koja je uključivala molerske radove, zamjenu folija, radove na osvjetljenju i uređenje „Sobe vuka“, dok će se kroz odobreni projekat PA.CON II u narednom periodu izvršiti kompletna rekonstrukcija Centra. U narednom periodu većina aktivnosti vezanih za unaprjeđenje turističke infrastrukture biće realizovana kroz PA.CON II projekat.
Aktivnosti vezane za uređenje „Njegoševe staze” odnosile su se na: izradu plana signalizacije, snimanje GPS trek-a, provjeru listova nepokretnosti, postavljanje nove vertikalne signalizacije i to: dva smjerokaza, dva piktograma i jedne table posebne namjene, zamjenu folija i popravku pet smjerokaza i četiri piktograma, kao i popravku stepeništa na vodoizvorištu Jama.
Za stazu od Ivanovih korita do manastira Stanjevića izrađen je Elaborat, GPS trek, plan signalizacije, procjena finansijske vrijednosti, prikupljen materijal za informativne table, provjereni listovi nepokretnosti i napravljena mapa trase, nakon čega je Planinarski savez Crne Gore dao saglasnost na Elaborat, dok je nabavka i postavljanje vertikalne signalizacije planirana za 2025. godinu.
Na informativnim tablama i centru za posjetioce zamijenjeno je 16 folija, te je izvršena popravka dvije informativne table.
Izvršen je terenski obilazak i analiza stanja sljedećih staza: Staza vuka, Njegoševa staza, i staza Ivanova korita – Majstori – Stanjevići – Poborska sela. Na osnovu utvrđenog stanja, izrađen je izvještaj o uređenju staza, koji obuhvata plan zamjene postojeće i/ili postavljanja nove vertikalne signalizacije na tačno određenim lokacijama. Pored izvještaja, sprovedene su i dodatne administrativne procedure, uključujući izradu: Kartona staze, plan signalizacije i GPS trekova.
Tokom izvještajnog perioda, nadležno ministarstvo organizovalo je sastanke radne grupe za planinski turizam. Jedan od ključnih zaključaka sastanaka je planirana izrada novog registra nacionalne mreže staza. Predloženo je da se u radnu grupu uključe i predstavnici JPNPCG, kako bi se osiguralo preventivno djelovanje u zaštiti flore i faune u nacionalnim parkovima prilikom formiranja i izrade novog registra staza.

Upravljanje posjetiocima

U programskom periodu, u Centru za posjetioce sprovedeno je anketiranje posjetilaca. Na osnovu 387 popunjenih upitnika izrađen je izvještaj koji analizira strukturu posjetilaca, njihova mišljenja, potrebe i očekivanja u vezi s parkom. Rezultati istraživanja pokazuju da najveći broj posjetilaca dolazi iz zapadne Evrope i regiona. Većina ispitanika po prvi put je posjetila park, a najčešće su se zadržavali jedan dan. Među dostupnim aktivnostima, posjetioci su najčešće birali pješačenje.

Održani su sastanci sa predstavnicima Planinarskog saveza Crne Gore, PSK „Soko“ i Biciklističkog saveza Crne Gore, na kojima je predloženo da većina planinarskih i pješačkih staza počinje od Centra za posjetioce na Ivanovim koritima. Posjetioci bi se na taj način bolje informisali o težini, trajanju, specifičnostima staza i dostupnim uslugama vodiča, čime bi im se omogućilo sigurnije i lakše planiranje ture.

U izvještajnom periodu nastavljeno je s promocijom osam etičkih principa „Ne ostavljaj tragove – Leave No Trace", a odštampani lifleti bili su dostupni i dijeljeni posjetiocima. Pripremljeni su video i foto materijali i priče, sa ciljem promovisanja određenih manje posjećenih mjesta kako bi se smanjio pritisak posjetilaca na najfrekventnije lokalitete, a ovi sadržaji objavljivani su u kontinuitetu na društvenim mrežama.

Slike 10: *Promocija etičkih principa i manje posjećenih lokaliteta u Parku*

Strateška oblast 5: Međunarodna i lokalna saradnja i socio-ekonomski razvoj

Unaprjeđenje upravljanja, umrežavanja, zaštite i promocije kroz nacionalnu i međunarodnu saradnju

Organizovano je više sastanaka sa državnim institucijama i organizacijama u vezi sa definisanjem jasnih procedura iz zakonskih obaveza iz oblasti zaštite životne sredine i prirode. Predstavnici JPNPCG su aktivno učestvovali u radnim grupama na izradi Izmjena i dopuna Zakona o zaštiti prirode, Izmjenama i dopunama Zakona o nacionalnim parkovima Crne Gore i Izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika u oblasti zaštite životne sredine.

U prvoj polovini godine, do septembra mjeseca 2024. godine, Nacionalni park Lovćen nije imao odgovarajuću upravljačku strukturu, zbog čega nisu preduzimane inicijative prema državnim institucijama, ustanovama niti lokalnim organizacijama za unaprjeđenje upravljanja zaštićenim područjem. Međutim, nakon uspostavljanja upravljačke strukture u septembru, organizovan je sastanak sa načelnikom Odjeljenja bezbjednosti (OB) Cetinje, u cilju preduzimanja zajedničkih aktivnosti na sprječavanju nelegalnih radnji na prostoru Parka. Takođe, održan je sastanak sa

predstavnicima lokalne zajednice, tokom kojeg su mještani izložili svoje stavove, probleme i zahtjeve, čime je stvorena platforma za dalju saradnju i bolje razumijevanje izazova sa kojima se suočavaju. Organizovan je sastanak i sa Lovačkim savezom Crne Gore, Lovačkim društvom Cetinje, Prijestonicom Cetinje i Agencijom za zaštitu životne sredine, na kojem je razmatrana šteta koju divlje svinje uzrokuju mještanima i vlasnicima imanja na prostoru Parka. Iako su učesnici imali različite stavove, na ovom sastanku nije postignuto konkretno rješenje za ovaj problem.

Uspostavljena je saradnja sa Ministarstvom odbrane Crne Gore i Republike Slovenije, čime je dodatno osnažena međudržavna saradnja, s naglaskom na oblasti zaštite prirode, edukacije i održivog turizma.

Kako bi se unaprijedilo upravljanje zaštićenim područjem, Prijestonica Cetinje je donirala terensko vozilo za potrebe Nacionalnog parka Lovćen. Takođe, NVO „Aktivna zona" donirala je opremu u vidu laptop računara i kancelarijskog namještaja. Za 2025. godinu, NVO „Aktivna zona" planira donirati dodatnu opremu koja će se koristiti u redovnim aktivnostima Službe zaštite, kao i za aktivnosti namijenjene posjetiocima, posebno najmlađima, poput kampovanja i obuka za preživljavanje u prirodi.

Predstavnica JPNPCG je prisustvovala IUCN forumu održanom u Brižu (Belgija). Ključne teme foruma uključivale su globalnu transformaciju, rješenja zasnovana na prirodi i saradnju u očuvanju biodiverziteta. Crna Gora je učestvovala u diskusijama o nacionalnoj Crvenoj listi, očuvanju biodiverziteta na Zapadnom Balkanu i važnosti Zelene liste za zaštićena područja. Forum je istakao izazove poput krivolova i ilegalne sječe šuma, naglašavajući potrebu za jačanjem zakonodavstva, regionalnom saradnjom i edukacijom kako bi se unaprijedio odnos ljudi i prirode. Takođe, predstavljena je strateška vizija IUCN-a za očuvanje ekosistema i održivi razvoj do 2030. godine.

Krajem 2024. godine, pokrenuta je inicijativa za saradnju sa Evropskom i Internacionalnom organizacijom rendžera. Uspostavljeni su prvi kontakti i započeti pregovori o članstvu JPNPCG u ovim prestižnim asocijacijama, čime se otvara mogućnost za razmjenu znanja, iskustava i najboljih praksi u oblasti zaštite prirode. Pristupanje ovim organizacijama od velikog je značaja za jačanje kapaciteta službi fizičke zaštite, profesionalni razvoj zaposlenih i unaprjeđenje zaštite biodiverziteta u crnogorskim nacionalnim parkovima. Članstvo će omogućiti bolju integraciju Crne Gore u međunarodne tokove zaštite prirode i olakšati realizaciju zajedničkih projekata sa partnerima širom Evrope i svijeta.

Redovno su praćeni EU pozivi, kako bi se identifikovali relevantni pozivi za projekte u oblasti zaštite prirode i održivog turizma. Osim EU poziva, korišćeni su i drugi resursi, poput: WeBalkans, Time Machine, EU fondovi, konkursi, i FundsforNGOs, koji su omogućili pristup informacijama o finansijskim mogućnostima za projekte u Crnoj Gori i regionu.

Pored toga, istraživali su se specifični pozivi, kao što su: Rapid Response Facility, Global Innovation Fund, i UNESCO inicijative, sa ciljem širenja kapaciteta za projekte zaštite prirode i kulturne baštine.

Održani su informativni sastanci u vezi sa IPA Interreg fondovima, uključujući sastanak u Pljevljima za prekograničnu saradnju sa Srbijom.

U okviru projekta „EcoDali", tim JPNPCG prisustvovao je radionici u Osijeku (Hrvatska), čime su unaprijeđeni kapaciteti za ekološku obnovu i zaštitu vodenih resursa.

Projekat „FAO" omogućio je dostavljanje podataka za studiju i akcioni plan za otpornost lokalnih zajednica u planinskim oblastima na socio-ekonomske trendove i klimatske promjene. U okviru projekta „FEF OSCMontenegro PUMP - Za čistu Crnu Goru", realizovana je radionica koja je omogućila razvoj predloga za smanjenje otpada i unaprjeđenje održivosti u zaštićenim područjima. Projekat „Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova" uključio je nabavku opreme za čuvare i obuke kako bi se povećala sigurnost i efikasnost zaštite na terenu.

Podrška lokalnoj zajednici u održivom razvoju u skladu sa principima očuvanja vrijednosti Parka

Krajem 2024. godine održan je radni sastanak između predstavnika projektnog tima PA.CON II (projektnih partnera JPNPCG i NVO CZIP), uprave NP Lovćen i predstavnika službe za projekte Prijestonice Cetinje, obzirom na to da ista realizuje projekat REVERS koji se finansira iz istog programa kao i PA.CON II. Tom prilikom postignut je zajednički dogovor oko usklađivanja projektnih aktivnosti, radi postizanja sinergije dva projekta koja se finansiraju iz istog EU programa. Glavni cilj oba projekta je unaprjeđenje održivog turizma na prostoru NP Lovćen, uz očuvanje biodiverziteta. U budućem periodu potrebno je još više intenzivirati saradnju sa Prijestonicom Cetinje, kako bismo zajednički radili na projektima, imajući u vidu da i oni imaju značajne kapacitete za njihovu realizaciju.

Kontinuirana aktivnost, kojom se daje podrška lokalnom stanovništvu (proizvođačima), da izrade karakteristične suvenire i rukotvorine, imala je za rezultat nabavku određene količine, sa kojima je dopunjena postojeća suvenirnica Parka.

Prilikom organizacije manifestacija i događaja u Parku, kao i tokom manifestacije „Dani Nacionalnih parkova" u tržnom centru „Big Fashion" u Podgorici, ostvarena je aktivna saradnja s lokalnim stanovništvom. U cilju promocije domaćih proizvoda i podrške lokalnoj ekonomiji, proizvođači iz ovog područja su kontaktirani i pozvani da učestvuju u navedenim događajima plasiranjem svojih proizvoda.

Plan gazdovanja šumama u privatnoj svojini u potpunosti je realizovan. Od ukupno podnesenih 21 zahtjeva za 20 vlasnika izvršene su doznake i izdata rješenja za sječu ukupno 382,79 m³ bukovog drveta. Jedan vlasnik je podnio zahtjev za imovinu koja se ne nalazi u zahvatu granica NP Lovćen. Doznake su obuhvatile šume u kojima su sprovedene mjere proredne sječe, sječe njege ili sanitarne sječe zbog požara, gdje su uklanjana suva stabla bukve.

Socio-ekonomski razvoj područja Parka

Zbog nedostatka odgovarajuće upravljačke strukture u Nacionalnom parku Lovćen, u većem dijelu programske godine nijesu održani sastanci Socio-ekonomskog savjeta, niti je bilo institucionalne saradnje s lokalnim zajednicama. Imenovanjem direktora Parka u septembru stvoren je prostor za obnovu komunikacije i rješavanje nagomilanih pitanja. Krajem novembra održan je sastanak Socio-ekonomskog savjeta, na kojem su, osim direktorice Parka, bili prisutni i direktorica JPNPCG, saradnici iz NP Lovćen, kao i veliki broj mještana i korisnika Parka. Na sastanku su istaknuti već prepoznati problemi, kao što su naplata ulaznica za Park i kontrola, program privremenih objekata, nezadovoljstvo mještana radom određenih nadzornika, smanjenje konkurentnosti turističke privrede nakon otvaranja žičare Kotor-Lovćen, česta pojava požara izazvana ljudskim faktorom itd. U otvorenoj diskusiji razmijenjene su ideje o rješavanju pitanja koja su počela eskalirati još 2012. godine, kada se dio mještana i privatnih vlasnika imovine i

turističkih objekata usprotivio naplati ulaza u NP Lovćen. Menadžment JPNP zamolio je za strpljenje i tražio da tokom 2025. godine ne ometaju naplatu, dok se, u saradnji s nadležnim državnim organima, ne pronađe sistemsko i dugoročno održivo rješenje.

Strateška oblast 6: Unaprjeđenje fizičke zaštite i infrastrukture

Unaprjeđenje fizičke zaštite Parka

U programskom periodu, u organizaciji Planinarskog saveza CG izvršene su obuke dva nadzornika za zvanje markirant pripravnik i markirant PSCG. Takođe, sprovedena je interna obuka za korišćenje softvera za elektronsku naplatu ulaznica sa ciljem profesionalizacije rada i direktnog kontakta sa posjetiocima.

Za sve zaposlene u Službi zaštite i Službi za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, shodno Pravilniku o uniformi, naoružanju i identifikacionoj oznaci, izvršena je nabavka obuće, kao i ljetnje i zimske uniforme.

U toku 2024. godine, NP Lovćen je dobio više vrijednih donacija i to:

- vozilo marke Dacia Duster, godina proizvodnje 2023, donacija Prijestonice Cetinje;
- vozilo marke Dacia Duster, godina proizvodnje 2018, donacija Mitropolije crnogorsko-primorske;
- lap-top računar i kancelarijski namještaj, donacija NVO Aktivna zona;
- vozilo marke MAGIRUS TLF 16 170 D, godina proizvodnje 1985, donacija Prijestonica Cetinje.

Služba zaštite i NP Lovćen je u cilju suzbijanja nelegalnih radnji i zaštite prostora, nadležnim institucijama podnijela je 18 prijava nelagalnih aktivnosti i to:

- Građevinskoj inspekciji jednu prijavu zbog nelegalne gradnje;
- Komunalnoj policiji i inspekciji jednu prijavu zbog devastacije prostora;
- Upravi za šume, Upravi za inspekcijske poslove Crne Gore i Upravi za gazdovanje šumama i lovištima, devet prijava zbog nelegalne sječe;
- Odjeljenju bezbjednosti Cetinje, Ekološkoj inspekciji, Inspekciji za vode i Komunalnoj policiji i inspekciji sedam prijava zbog nelegalnih radnji.

Sa svim prijavama nelegalnih aktivnosti upoznata je i Uprava JPNPCG, odnosno Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove.

Organizovan je sastanak sa Odjeljenjem bezbjednosti Cetinje, na kojem su razmijenjena iskustva, razmotreni planovi i utvrđene potrebe za zajedničkim djelovanjem. Dogovorena saradnja ima i preventivni karakter, s ciljem sprječavanja nelegalnih aktivnosti na području Parka.

Utvrđivanje i označavanje jasne granice Parka

Javno preduzeće je uputilo inicijativu Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Ministarstvu prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, Upravi za gazdovanje šumama i lovištima, Agenciji za zaštitu životne sredine, Upravi za nekretnine, Opštini Cetinje i Opštini Budva za delegiranje člana, kako bi se formiralo radno tijelo za utvrđivanje i obilježavanje granica Parka. Zadatak radnog tijela (komisije) je definisanje izvora finansiranja budžeta i dinamike za utvrđivanje i obilježavanje granica ovog Parka.

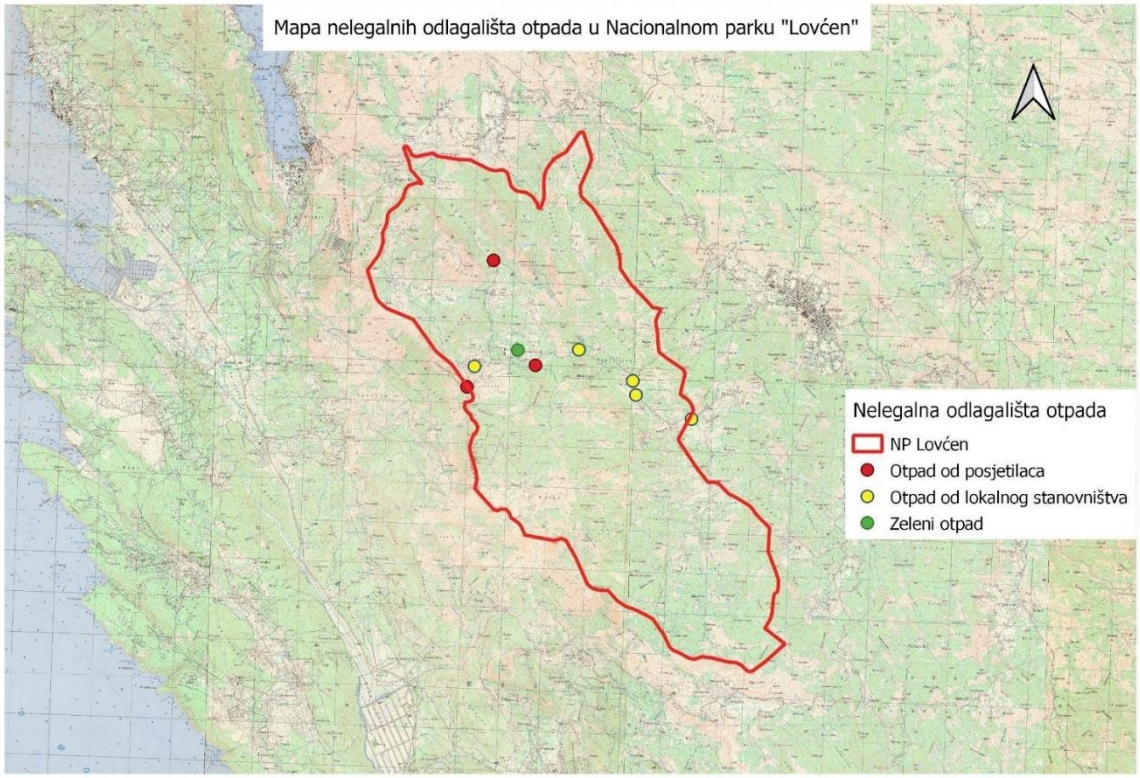
Krajem 2024. godine navedene institucije su delegirale članove komisije. Planirano je da se početkom 2025. godine održi sastanak radnog tijela na kojem će se definisati potrebne aktivnosti u cilju sačinjavanja modela za utvrđivanje i obilježavanje granica Nacionalnog parka Lovćen.

Park bez otpada

U cilju zaštite prostora od formiranja nelegalnih odlagališta otpada na području Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture svakodnevno obavlja aktivnosti u cilju sanacije lokaliteta gdje se formiraju nelegalna odlagališta, pri čemu se prikupljaju podaci o zoni Parka, lokaciji, veličini nelegalnog odlagališta i vrsti otpadnog materijala. Na području Parka evidentirana su nelegalna odlagališta i to na sljedećim lokacijama (Tabela 8).

Tabela 8: *Prikaz lokacija nelegalnih odlagališta u Parku*

Lokacija	**Veličina deponije (m)**	**Vrsta otpadnog materijala**	**Pristupno mjesto za odvoz otpada**
Prilaz Ivanovim koritima	5 x 3	Limenke, plastika staklo	da
Vjetreni mlin	2 x 4	Limenke, plastika staklo, grane	da
Dolovi	2 x 3	Organski otpad (grane)	da
Duge njive	2 x 4	Drvo, najlon, dušeci, sunđer	da
Međuvršje	2 x 2	Ambalaža, limenke, staklo, papir i sl.	da

***Mapa 1**: Mapa nelegalnih odlagališta otpada u NP Lovćen*

Zaposleni u Javnom preduzeću za nacionalne parkove Crne Gore učestvovali su u akcijama i radionicama u vezi sa uklanjanjem otpada sa prostora svih pet nacionalnih parkova. U saradnji sa organizacijom „Zeleni talas“, JPNPCG je podržalo akciju prikupljanja ambalaže, a učesnicima su dodijeljene godišnje ulaznice. Takođe, organizovana je radionica „Planeta protiv plastike” u okviru programa Barbara Parmer.

3.1. Ocjena stanja

Flora i vegetacija

Popis biljnih vrsta, s akcentom na nacionalno i/ili međunarodno značajne taksone, urađen je na lokalitetima kroz koje prolazi II dionica 400 kV dalekovoda: Bjeloši (Bjeloški do), Bućenela, Kruševica. Inventarisano je 88 biljnih taksona, od kojih 51 takson ima jedan ili više nivoa nacionalne i/ili međunarodne zaštite. Zabilježeno je prisustvo 13 vrsta endemskog i subendemskog rasprostranjenja, 6 vrsta zaštićenih nacionalnim zakonodavstvom, dok 41 vrsta ima međunarodni nivo zaštite (CITES i/ili IUCN Red List). Terenski podaci su unijeti u Excel bazu flore za NP Lovćen, koja trenutno sadrži 5085 tabelarnih redova, što je ekvivalentno broju terenskih i literaturnih navoda.

Sve popisane vrste imaju učestalo rasprostranjenje na širem području NP Lovćen, jer ulaze u sastav travnih i kamenjarskih habitata (62A0 - Istočno-submediteranske suve livade (*Scorzoneretalia villosae*), koji se mozaično smjenjuju sa šumskim habitatima (91K0 - Ilirske šume *Fagus sylvatica*), ispresijecani pristupnim putevima i stubnim mjestima, na kojima bilježimo ruderalnu i široko rasprostranjenu floru.
Zabilježeno je prisustvo invazivne vrste *Erigeron annuus,* na prilazu i oko stubnog mjesta 46D i 47S i na livadi u obrastanju, blizu stubnog mjesta 45S. Preporuka je da se tokom redovnog održavanja pristupnih puteva i stubnih mjesta dalekovoda, pažljivo uklone, za sada malobrojni, primjerci ove invazivne vrste.
Zapaža se značajno širenje autohtonih vrsta: bujadi (*Pteridium aquilinum)* na zapuštenim travnim staništima i kiprovine (*Epilobium angustifolium)* na opožarenim šumskim staništima. One su indikatori narušenih prirodnih staništa i pionirske vrste u njihovom obrastanju i obnavljanju.
Na lokalitetu Jezero ispod Jezerskog vrha, na stanišnim tipovima *7140 Prelazne tresave i *6430 Hidrofilne visoke zeleni od nizina do alpijskog pojasa, evidentiran je značajan pritisak zbog procesa prirodnog zarastanja, koji je dodatno ubrzan klimatskim promjenama. Tokom terenskog istraživanja 2024. godine bilježimo vrlo nizak vodostaj, što dodatno doprinosi problemu. Nije evidentiran antropogeni pritisak. Uklonjena je kaptažna pumpa koja je bila nelegalno postavljena prethodnih godina. Evidentan je prirodni proces zarastanja jezera. Preporučuje se dalje praćenje i analiza kako bi se bolje razumjele promjene i razvile adekvatne mjere za očuvanje ovog ekosistema. Zbog pritiska prirodnog zarastanja ubrzanog klimatskim promjenama, preporučuju se sljedeće mjere: redovno uklanjanje drvenastih biljaka kako bi se očuvala karakteristična vegetacija tresave, regulacija vodnog režima putem kontrolisanog vraćanja vode i održavanja optimalne vlažnosti, te uspostavljanje sistema za monitoring i evaluaciju (terenski izlasci, prikupljanje podataka i prilagođavanje mjera prema rezultatima). Dalja istraživanja treba usmjeriti na kartiranje novih lokacija i monitoring stanišnog tipa sa kodom *4090 na području NP Lovćen.

Šume i šumski ekosistemi
Šumski ekosistemi na području NP Lovćen izloženi su značajnim pritiscima abiotičkih i biotičkih faktora. Abiotički pritisak, koji se javlja na čak 70% površina pod šumom (suša, požari i vjetrolomovi), predstavlja ozbiljan izazov.
Biotički pritisci su prisutni na lokalitetima gdje oboljenja i štetni insekti vrše uticaj na pojedine vrste drveća ili staništa. Uzajamna povezanost biotičkih i abiotičkih pritisaka stvara složenu interakciju s nizom drugih faktora, pri čemu je kategorizacija ovih uticaja vršena prema stepenu štete i izazvanog stresa.
Šume na područjima Bostura, Jezerskog vrha i Trešteника pokazuju značajan oporavak u odnosu na prethodni period. Tokom ove godine, šume su listale u punom obimu, a procenat defolijacije u rasponu od 0–10% je povećan. Istovremeno, smanjen je procenat defolijacije u rasponima od 11–25% i 26–60%. Poseban napredak zabilježen je na padinama Trešteničkog vrha i na lokacijama gdje su šume degradirane sječom tokom izgradnje dalekovoda 400 kV.
Šume bukve u istočnom dijelu Parka, koje su bile zahvaćene požarom iz 2017. godine, gotovo su se potpuno oporavile. Na ovim lokalitetima nije izvršeno pošumljavanje autohtonim sadnicama bukve zbog nedostatka dostupnog sadnog materijala u planskoj godini. U narednom periodu predviđa se uklanjanje suvih stabala, pošumljavanje sadnicama bukve i revitalizacija šuma u skladu s rješenjima zasnovanim na prirodi.

Poseban fokus u narednom periodu biće na preventivnoj zaštiti šuma od požara, čime će se dodatno osigurati očuvanje šumskih ekosistema i njihova otpornost na buduće stresne uslove.

Beskičmenjaci

Fauna dnevnih leptira (*Rhopalocera*) prepoznata je kao veoma značajna za monitoring budući da su ovi organizmi veoma osjetljiviji na promjene ekoloških faktora, naročito promjena koje su nastale antropogenim djelovanjima i klimatskim promjenama. Istraživanja faune dnevnih leptira na području Parka započela su 2021. godine i u kontinuitetu se realizuju. Prema sakupljenim literaturnim podacima, kao i na osnovu sprovedenih terenskih istraživanja u prethodnom periodu, na prostoru NP Lovćen registrovano je 97 vrsta dnevnih leptira, od ukupno 192 u Crnoj Gori, što je 50,5%. Dobijena lista dnevnih vrsta leptira ne može se smatrati konačnom, te je neophodno nastaviti istraživanja i u narednom periodu. Za očekivati je da će nastavak istraživanja pokazati prisustvo većeg broja vrsta u odnosu na trenutno stanje. Na osnovu dosadašnjih rezultata istraživanja, područje NP Lovćen je značajno za očuvanje biodiverziteta ove grupe insekata, naročito iz razloga što su registrovane zakonom zaštićene i Natura 2000 vrste.
Evidentirani pritisci vezani za faunu beskičmenjaka:

- zarastanje pašnjaka i livada, uslijed napuštanja katunskog načina stočarstva utiče na smanjenje populacije dnevnih leptira i drugih insekata;
- gubitak i kaptiranje izvora i potoka, utiče na smanjenje populacije puževa, vilinih konjica, dvokrilaca, vodenih stjenica i tvrdokrilaca;
- pojava i česti požari, takođe utiču na smanjenje populacije pojedinih vrsta insekata koji su vezani za šumske ekosisteme.

Fauna vodozemaca i gmizavaca

U programskoj godini nastavljena su terenska istraživanja u cilju inventarizacije i određivanja distribucije faune vodozemaca i gmizavaca sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura 2000 vrste. Od registrovanih vrsta, sve vrste su zaštićene prema Rješenju o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta (Sl.list RCG br. 76/06). Dvije vrste su balkanski endemi. Vrsta *Testudo hermanii* se nalazi na dodatku II Bernske konvencije i dodacima II i IV Evropske direktive o staništima i vrstama, kao i na CITES listi. Sve registrovane vrste osim *Testudo hermanii* koja je po IUCN kategorizaciji označena sa NT, odlikuju se širom distribucijom u Evropi i Evroaziji.
Ovogodišnji monitoring utvrđenim transektom na trasi dalekovoda 400 kV Lastva - Čevo, pokazuje relativno dobro stanje faune gmizavaca. Takođe, registrovana je i vrsta *Testudo hermanii,* koja prošle godine nije zabilježena na transektu dalekovoda. Potrebno je nastaviti monitoring kako bi se pratio uticaj dalekovoda na faunu gmizavaca.

Fauna ptica

Kada je u pitanju ocjena stanja populacije ptica u NP Lovćen, svakako nije jednostavno definisati u kakvom stanju su populacije određenih vrsta ptica, najprije zbog nekontinuiranog sprovođenja monitoringa na području Parka tokom prethodnih godina.
Generalno govoreći, na osnovu monitoringa sprovedenog 2024. godine, može se reći da su određene populacije koje su bile predmet praćenja na zadovoljavajućem nivou. Evidentirani su pritisci koji su u vezi sa ekosistemima ovog Parka i to:

- Infrastrukturni objekat žičara Kotor – Lovćen, kojim se na određeni način degradirao ekosistem južnih padina u kontaktnoj zoni Parka;
- Prolazak DV 400 kV Lastva - Čevo kroz područje Parka (III zona zaštite) koji je svakako imao uticaj na fragmentaciju staništa;
- Smanjenje katunskog načina života, koji za posljedicu ima smanjenje broja vrsta (grabljivice), koje su u direktnoj korelaciji sa njihovom ishranom;
- Određeni stepen urbanizacije pogotovo na mjestima koja se kategorišu kao zone za turističke djelatnosti npr. Ivanova Korita;
- Očekivani pritisak zbog povećanog broja turista koji koriste žičaru na lokalitetu Kuk;
- Napuštanje tradicionalnih načina korišćenja zemljišta (ispaša i košenje) što vodi gubitku biodiverziteta;
- Lov u kontaktnim zonama Parka (naročito na jarebicu kamenjarku);
- Požari na području Parka.

Fauna sisara

Istraživanja iz prethodnog planskog perioda u NP Lovćen nisu dala pouzdane podatke o rasprostranjenosti i brojnosti divlje mačke i vuka. Srna i lisica su česte vrste u Parku, a njihove populacije su u porastu u posljednjih pet godina. Broj divljih svinja je stabilan. Obzirom na ekologiju i geografski položaj Lovćena, mrki medvjed nije stalna vrsta Parka, ali ipak koristi njegove šume.

Intenzivirana su istraživanja populacija slijepih miševa i mapirani su značajni podzemni objekti koji predstavljaju stanište ove ugrožene grupe životinja. Kroz reviziju Studije zaštite NP Lovćena podnijeta je inicijativa prema Agenciji za zaštitu životne sredine da se Vilina pećina u Čavorima uvrsti u granice Parka, a koja predstavlja stanište za sedam Natura 2000 vrsta, koje su prisutne u značajnim populacijama.

Diverzitet sisara u Parku suočava se i s pritiscima kao što su uznemiravanje životinja, lov u graničnom pojasu Parka i požari. Pored toga, prekomjerni turizam, uključujući intenzivno planinarenje i druge aktivnosti, može takođe narušiti prirodno okruženje i ometati faunu sisara, naročito tokom nekih životnih ciklusa. Sve ove prijetnje, pojedinačno i zajedno, mogu značajno uticati na brojnost i raznolikost sisara u Nacionalnom parku Lovćen.

Vode

U prethodnom periodu nije vršen monitoring voda od strane Zavoda za hidrometeorologiju i seizmologiju Crne Gore na području NP Lovćen. Posljednjih nekoliko godina zapaženi su procesi koji ozbiljno narušavaju hidrološke prilike u Parku. U prethodnom periodu primijećen je povećan negativan uticaj ugostiteljskih objekata koji gravitiraju na području Parka, kao i od strane lokalnog stanovništva koje crpi vodu sa izvora Ivanovih korita i iz jezera ispod Jezerskog vrha. Pumpa koja je crpila vodu iz jezera je raskačena (crijeva i strujni priključak) od strane ekološkog inspektora dana 25.06.2024. godine, ali je i dalje ostala u neposrednoj blizini jezera, pa je potrebno ukloniti je sa ove lokacije. Prema informacijama dobijenih od strane Uprave za vode Crne Gore, vodoizvorište Ivanova korita nije prepoznato kao vodoizvorište za javno vodosnabdijevanje. Još uvijek nijesu utvrđene zone sanitarne zaštite kako bi se utvrdila izdašnost i koje su potrebe lokalnog stanovništva za vodom. U narednom planskom periodu iniciraće se saradnja sa

relevantnim institucijama, kako bi se dobilo početno stanje vodoizvorišta i spriječile dalje nelegalne aktivnosti na ovom području.

Materijalna kulturna baština

Kod većine kulturnih dobara, kao i evidentiranih objekata kod kojih se prepoznaju kulturne vrijednosti, građenih u periodu od XV do kraja XIX vijeka, primjetna su brojna oštećenja uslijed različitih prirodnih i antropogenih faktora.

Ovo je slabije naseljena oblast, ali se još uvijek mogu naći stare, u potpunosti autentično očuvane kuće, koje su povremeno ili trajno napuštene. Posljednjih godina primjetna je neusklađenost objekata s postojećim graditeljskim ambijentom. Promjene na objektima najčešće su vidljive u krovnom pokrivaču, uvećanju otvora i upotrebi industrijski dobijenih materijala koji se ugrađuju na starim objektima. U pitanju su novo sazidane kuće -vikendice većih gabarita koje su u suprotnosti s nasljeđenim modelom gradnje.

Najtipičniji objekti graditeljskog nasljeđa ovog prostora - gumna, ozidana su od fino obrađenog tesanog kamena i popločana kamenim pločama, uglavnom su zadržala prvobitni izgled, dok se nova ne grade. Svoltane bistijerne i uble - ozidani kružni bunari za vodu, kao tradicionalni način vodosnabdijevanja je ostao isti, jedino su im dodati novi betonski sliv ili zatvarači. Razgradnja parapetnih kamenih zidova i zamjena betonskim na lovćenskim serpentinama (kolski put Kotor - Krstac), kao i postavljanje velikog broja betonskih dalekovodnih stubova uz dionicu puta između Krsca i Žanjevog dola umanjili su graditeljske i ambijentalne vrijednosti ovog jedinstvenog objekta inženjerske arhitekture s kraja XIX vijeka.

U prošlom planskom periodu istraživanja iz oblasti kulturno-istorijskog nasljeđa bila su usmjerena na dokumentovanje gumana, otvorenih i svoltanih ublova i kaptiranih voda na području Njeguša. Evidentirani objekti uglavnom su očuvani u izvornom obliku. Kod nekih su potrebne intervencije na konsolidaciji manje ili više obrušenih zidnih partija. Izvjestan broj objekata posjeduje znatan stepen očuvanosti i integriteta, graditeljske, etnografske, istorijske, memorijalne, ambijentalne i druge kulturne vrijednosti i osobenosti.

U Službi za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, odlaskom u penziju stručnog saradnika za kulturno nasljeđe krajem 2022.godine, nijesu nastavljene aktivnosti vezane za materijalnu kulturnu baštinu, a koje su predviđene Planom upravljanja NP Lovćen 2021-2025. godine.

Nematerijalna kulturna baština

Prostor NP Lovćen je afirmisana turistička destinacija (prvenstveno zbog Mauzoleja na Jezerskom vrhu), kao i istorijskih etnografskih i kulturnih vrijednosti koje baštini. Ovo je područje gdje je stočarstvo vjekovima predstavljalo jednu od glavnih privrednih grana od XIII vijeka, tako su i katuni kao sezonska staništa bila dominantna pojava u prošlosti. Decenijama unazad brojni katuni se postepeno napuštaju da bi posljednji (Vuči do), bio ugašen 1985.godine. Veoma izražen depopulacijski trend i promjena načina života onih koji su se tu zadržali rezultirali su time da u granicama Parka ima malo stalnih stanovnika. Napuštanjem ovog prostora dolazi do neravnoteže tako da su i tradicionalni zanati gotovo nestali. Ovo se direktno reflektuje i na usmenu tradiciju koja je vezana za toponomastiku.

U narednom periodu, fokus će biti na istraživanju, evidenciji, dokumentaciji, unaprjeđenju i promociji etnografskog nasljeđa, s ciljem da se istakne njegovo bogatstvo i vrijednost. Kroz

integrisanu kulturnu, obrazovnu i turističku ponudu, kao i kroz manifestacije, stvaraju se uslovi za njihovu održivost, prepoznavanje i vrednovanje u lokalnim zajednicama.

Edukacija i interpretacija

Od 2016. godine, u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja, sprovodi se edukativni program „Cetinje jedna priča“, namijenjen učenicima VII razreda osnovnih škola iz Crne Gore. Program se realizuje kroz posjete Centru za posjetioce na Ivanovim koritima, gdje edukatori Parka realizuju radionice. Kroz ove aktivnosti, učenici se upoznaju sa najznačajnijim prirodnim i kulturnim vrijednostima Lovćena.

Osim toga, tokom godine u Centru za posjetioce organizuju se edukativne i tematske radionice i za učenike osnovnih i srednjih škola, kao i za djecu koja borave u odmaralištu Lovćen – Bečići. Edukativne aktivnosti sprovode se i u vrtićima i školama, najčešće na poziv ili po dogovoru s obrazovnim ustanovama, posebno povodom obilježavanja ekoloških datuma. Saradnja sa školama kontinuirano se razvija, ali je potrebno dodatno unaprijediti saradnju s domom za nezbrinutu djecu „Mladost“ u Bijeloj.

U narednom periodu planirano je osmišljavanje novih edukativnih sadržaja koji će uključivati i volonterske akcije. Za kvalitetno izvođenje radionica na različite teme i za različite uzraste, neophodno je kreirati nove i dopunjavati postojeće edukativne materijale.

Održavanje i unaprjeđenje planinarskih, edukativnih i tematskih staza ključno je za očuvanje kvaliteta ponude i bezbjednosti posjetilaca. Redovna obnova mobilijara, signalizacije i infrastrukture neophodna je kako bi staze zadržale svoj edukativni, rekreativni i turistički značaj. Iako su sprovedene određene aktivnosti na obnovi pojedinih staza, poput dječije staze Vuka i staze za boso hodanje, i dalje je potrebno kontinuirano ulaganje u njihovo održavanje i poboljšanje.

Centar za posjetioce takođe zahtijeva adaptaciju i modernizaciju, uključujući nabavku savremene opreme za prezentacije i obogaćivanje etnografskog sadržaja. Ulaganjem u infrastrukturu i sadržaj omogućilo bi se kvalitetnije izvođenje edukativnih programa, kao i bolji doživljaj posjetilaca. Uz to, neophodno je jačati kapacitete zaposlenih kako bi mogli efikasnije sprovoditi interpretativne programe i edukativne radionice.

Pored edukativnih aktivnosti, Park njeguje i manifestacioni turizam kroz tradicionalne događaje kao što su „Čajanka“ i „Dan koprive“. Ove manifestacije imaju značajnu ulogu u promociji kulturne i prirodne baštine, ali je potrebno raditi na njihovom daljem unaprjeđenju, boljoj organizaciji i većem uključivanju lokalne zajednice.

Promocija

Promocija Nacionalnog parka Lovćen odvija se kroz različite aktivnosti, ali postoji prostor za unaprjeđenje kako bi se još efikasnije istakle prirodne i kulturne vrijednosti ovog zaštićenog područja. Iako je ostvarena dobra saradnja sa medijima, institucijama, nevladinim organizacijama i volonterima, promocija Parka ima strategijsko usmjerenje ka savremenim trendovima u marketingu i turizmu.

Prisustvo na društvenim mrežama je značajno, što potvrđuje rast broja pratilaca, ali je potrebno dalje razvijati digitalni marketing, ciljano pristupati različitim grupama posjetilaca i unaprijediti vizuelni i sadržajni kvalitet objava.

Učešće na međunarodnim sajmovima i organizacija edukativnih radionica za školsku populaciju doprinose promociji NP „Lovćen“, ali je neophodno dodatno raditi na jačanju saradnje sa relevantnim subjektima, naročito sa upravom žičare Kotor–Lovćen, kako bi se turistička ponuda obogatila i učinila dostupnijom širem broju posjetilaca.
Iako su promotivne kampanje doprinijele popularizaciji manje posjećenih lokacija, potrebno je nastaviti sa diversifikacijom sadržaja Parka. Pored promocije turističke ponude, edukativni i ekološki sadržaji, poput kampanja za očuvanje prirode i prevenciju požara, treba da ostanu važan segment komunikacije sa javnošću.
U narednom periodu ključno je uspostaviti nove oblike saradnje i obezbijediti finansijska sredstva za jačanje promocije, posebno putem društvenih mreža. Ulaganjem u savremene promotivne materijale, digitalni marketing i inovativne pristupe komunikaciji, NP Lovćen može dodatno povećati svoju vidljivost i privući veći broj posjetilaca.

Turistička infrastruktura

Turistička infrastruktura Nacionalnog parka Lovćen suočava se s nizom izazova koji zahtijevaju sistemska rješenja i kontinuirana ulaganja. Centar za posjetioce, smješten u Upravnoj zgradi NP Lovćen na Ivanovim koritima, prostorno je ograničen i ne zadovoljava potrebe savremenog interpretativnog centra koji bi na adekvatan način predstavio prirodne i kulturne vrijednosti Parka. Rekonstrukcija upravne zgrade i unaprjeđenje izložbenog prostora su neophodni kako bi se poboljšao prijem posjetilaca i omogućila bolja prezentacija eksponata.
Sistem pješačkih i planinarskih staza predstavlja ključni segment turističke infrastrukture, ali njegovo redovno održavanje i unaprjeđenje i dalje ostaju izazov. Staze zahtijevaju kontinuiranu obnovu markacija, signalizacije i informativnih tabli, pri čemu je saradnja sa Planinarskim savezom Crne Gore i lokalnim planinarskim klubovima od suštinskog značaja. Iako su određene intervencije, poput zamjene folija, popravke tabli i obnove mobilijara na pojedinim stazama, već realizovane, većina staza još uvijek nije adekvatno opremljena i održavana. Potrebno je uspostaviti sistemsko rješenje za redovno održavanje svih staza unutar Parka.
Biciklistički turizam predstavlja potencijal koji nije u potpunosti iskorišćen. Tokom programske godine urađena je analiza stanja nekih staza u saradnji sa Biciklističkim savezom Crne Gore, te je izrađen elaborat za formiranje biciklističke staze: Ivanova korita – Babina glava – Kraljevo počivalo – Vjetreni mlin – Dolovi – Ivanova korita, koja još uvijek nije realizovana. Razvoj biciklističkih ruta i prateće infrastrukture mogao bi značajno obogatiti turističku ponudu Parka i privući veći broj posjetilaca.
Jedan od nedostataka Parka je nepristupačnost osobama sa invaliditetom. Adaptacijom Centra za posjetioce planirano je postavljanje rampi, ali je potrebno uložiti dodatne napore kako bi se Park učinio dostupnijim za sve kategorije posjetilaca.
Takođe, na putnim pravcima ka Parku i na njegovim ulazima nedostaje adekvatna signalizacija i informativne table koje bi usmjeravale posjetioce na prostor Parka. Tokom programske godine izrađen je elaborat o lokacijama i vrsti signalizacije, te njihova implementacija tek predstoji.
Generalno, iako su određeni pomaci napravljeni, turistička infrastruktura NP Lovćen zahtijeva sistematsko unaprjeđenje, bolju organizaciju održavanja i veća ulaganja kako bi Park mogao ispuniti svoj puni potencijal kao atraktivna destinacija za ekoturizam, planinarenje i edukaciju.

Turistička ponuda

Turistička ponuda Nacionalnog parka Lovćen temelji se na aktivnom odmoru u prirodi i u skladu je s principima održivog turizma. Međutim, njena diversifikacija i unaprjeđenje i dalje predstavljaju izazov. Postojeći sadržaji, poput planinarskih i pješačkih staza, biciklističkih ruta i edukativnih programa, doprinose atraktivnosti parka, ali zahtijevaju kontinuirano održavanje, modernizaciju i prilagođavanje savremenim trendovima u turizmu.

Jedan od ključnih planova za unaprjeđenje ponude jeste uvođenje programa „posmatranje ptica". U okviru projekta PA.CON II planirano je postavljanje „fotočeke" za posmatranje ptica, kao i obnova signalizacije na pješačkim stazama s mogućnošću tematskog označavanja lokacija gdje se mogu posmatrati pojedine vrste ptica. Ovakva inicijativa mogla bi značajno obogatiti ponudu i privući specijalizovane posjetioce zainteresovane za ekoturizam. Takođe, projektom je predviđena nabavka električnih bicikala s punionicama, što bi moglo podstaći razvoj održivog oblika turizma, ali je potrebno obezbijediti redovno održavanje i promociju ovog segmenta ponude.

Smještajni kapaciteti u Parku su ograničeni i nisu dovoljno iskorišćeni. Bungalovi na Ivanovim koritima, koji su prvobitno bili predviđeni za višednevni boravak posjetilaca tokom cijele godine, nisu održavani na način koji obezbjeđuje standarde u funkciji posjetilaca. Zbog nepovoljnih vremenskih uslova i nedostatka ulaganja, ovi objekti su u jako lošem stanju. U narednom periodu neophodno je izvršiti njihovu adaptaciju, kojom bi se obogatila turistička ponuda Parka i dodatno povećali prihodi.

Kadrovski kapaciteti predstavljaju ograničavajući faktor za razvoj turističke ponude. Zaposleni nemaju adekvatne licence za vođenje tura, što otežava sprovođenje interpretativnih programa i organizovanih obilazaka Parka. Neophodno je ulaganje u edukaciju i sertifikaciju zaposlenih kako bi Park mogao ponuditi kvalitetne i stručno vođene ture. Pored toga, usklađivanje cjenovne politike sa tržišnim standardima i uvođenje sistema online rezervacija moglo bi značajno unaprijediti dostupnost i atraktivnost turističkih usluga.

Upravljanje posjetiocima

Upravljanje posjetiocima u Parku trenutno se bazira na kontinuiranoj analizi njihovih potreba i očekivanja, ali postoji potreba za daljim unaprjeđenjem ove oblasti. S obzirom na dominantnu posjetu koja dolazi kroz jednodnevne ture, organizovane turističke grupe, đačke posjete i individualne posjete, evidentno je da je Park najposećeniji tokom ljetnje turističke sezone. Analizom podataka o prometu i prodaji ulaznica na kontrolno-naplatnim punktovima utvrđeno je da se na punktovima Krstac i Bjeloši bilježi sličan broj posjetilaca, što ukazuje na relativno ravnomjernu opterećenost tih lokacija.

Iako je trenutni metod praćenja posjetilaca baziran na analizi broja prodatih ulaznica, nedostaje formalna studija prihvatnih kapaciteta, koja bi omogućila bolje regulisanje broja posjetilaca i usmjeravanje njihovih tokova. Preporučuje se izrada Studije kapaciteta nosivosti za najposjećenije lokalitete Parka, na osnovu koje bi se razvili mehanizmi za praćenje i regulisanje broja posjetilaca. Na temelju ove studije trebalo bi razviti i implementirati Plan upravljanja posjetiocima, koji bi objedinio sve aktivnosti potrebne za efikasno upravljanje posjetama i očuvanje resursa Parka. Takođe, potrebno je razmotriti formiranje dodatnih kontrolnih punktova na ključnim lokacijama kako bi se obezbjedila efikasnija kontrola i bolji nadzor unutar Parka, a rasteretile postojeće tačke na Krstacu i Bjelošima.

Saradnja sa nacionalnim institucijama i organizacijama

Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore / Nacionalni park Lovćen ostvaruje saradnju sa brojnim organizacijama i institucijama na nacionalnom nivou, u skladu sa zakonskim mehanizmima i strateško-planskim dokumentima. Posebna pažnja posvećena je zaštiti prirode i očuvanju biodiverziteta, gdje je ključna saradnja sa Agencijom za zaštitu životne sredine. Iako postoji kontinuitet u zajedničkim aktivnostima, uočeni su određeni nedostaci u procedurama razmjene podataka, posebno kada je riječ o nedostavljanju rezultata istraživanja biodiverziteta od strane trećih lica. Ovi podaci su od izuzetne važnosti za JPNPCG, jer bi omogućili bolji uvid u floru i faunu, pa tako i unaprjeđenje upravljačkih aktivnosti i donošenje kvalitetnijih odluka, naročito u segmentima zaštite biodiverziteta.

Saradnja sa Ministarstvom ekologije, održivog razvoja i turizma odvija se kroz davanje saglasnosti na planove upravljanja i godišnje programe rada, dok JPNPCG na kraju svake godine podnosi detaljan izvještaj o radu i realizovanim aktivnostima za svih pet nacionalnih parkova. Pored toga, JPNPCG/NP Lovćen blisko sarađuju sa drugim ministarstvima, među kojima se ističu Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede – Uprava za gazdovanje šumama i lovištima, Ministarstvo turizma, Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, kao i Ministarstvo kulture i medija.

U oblasti monitoringa životne sredine, značajnu podršku pruža Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju, koji redovno prati i analizira kvalitet vode, vazduha i drugih ključnih parametara. Istovremeno, JPNPCG ostvaruje saradnju sa naučnim institucijama u zemlji i inostranstvu, a s nekima od njih potpisani su memorandumi o saradnji koji jasno definišu specifične oblasti zajedničkog djelovanja.

Tokom priprema i realizacije turističke sezone, JPNPCG /NP Lovćen koordiniraju aktivnosti sa Nacionalnom turističkom organizacijom i turističkim organizacijama Cetinje i Budva. Zajedničke aktivnosti uključuju promociju prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka na regionalnim i međunarodnim turističkim sajmovima.

Saradnja je dodatno intenzivirana s Privrednom komorom Crne Gore, a uspostavljen je i partnerski odnos sa Fondom za zaštitu životne sredine – Eko fondom.

Posebno je značajna saradnja sa nevladinim organizacijama koje djeluju u oblasti zaštite prirode i biodiverziteta. Zajednički projekti često obuhvataju aktivnosti vezane za zaštitu životne sredine i održivi turizam.

JPNPCG/NP Lovćen ostvaruju i važnu saradnju sa Planinarskim savezom Crne Gore, Biciklističkim savezom i Gorskom službom spašavanja. Ova partnerstva omogućavaju dodatno unaprjeđenje turističke ponude kroz razvoj i promociju planinarskih i biciklističkih staza, kao i povećanje bezbjednosti posjetilaca na terenu. Uključivanje ovih saveza i službi doprinosi razvoju održivog turizma, podstiče aktivni boravak u prirodi i dodatno podiže nivo sigurnosti i zaštite svih posjetilaca nacionalnih parkova.

Saradnja sa međunarodnim organizacijama i institucijama

Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore redovno ostvaruje saradnju sa međunarodnim organizacijama i institucijama, pri čemu su postignuti značajni rezultati. Tokom narednog perioda saradnju je potrebno intenzivirati u cilju što veće vidljivosti Parka kao pouzdane partnerske organizacije.

JPNPCG je član EUROPARC Federacije koja predstavlja primjer uspješnog partnerstva, a koje se ogleda u implementaciji pojedinih elemenata Programa ove Federacije.

JPNPCG je član IUCN organizacije, što znači da u svom radu primjenjuje standarde i smjernice ove ugledne međunarodne institucije u oblasti zaštite prirode. Pored toga, JPNPCG aktivno učestvuje u radu IUCN-a kroz prisustvo na konferencijama, seminarima i stručnim skupovima, primjenjujući preporuke i prakse koje ova organizacija propisuje u svom djelokrugu rada.

Značajna je i saradnja sa međunarodnom nevladinom organizacijom Parkovi Dinarida, koja doprinosi jačanju regionalne mreže zaštićenih prirodnih dobara.

U okviru međunarodnih događaja, JPNPCG je učestvovalo na UNEP konferenciji „Balkan Nature Talks Conference“, koja je bila posvećena razmjeni iskustava u zaštiti prirode na Balkanu.

NP Lovćen je, posredstvom TO Cetinje, ostvario saradnju sa Zajednicom crnogorskih kulturnih društava u Republici Sloveniji.

Služba za projekte i međunarodnu saradnju dodatno je unaprijedila svoje kapacitete prisustvom treninga i zapošljavanjem dodatnog stručnog kadra sa iskustvom u pripremi i implementaciji projekata. Na ovaj način, povećane su mogućnosti za konkurisanje na međunarodnim projektima.

Za dalji razvoj međunarodne saradnje, od ključnog značaja je jačanje institucionalnih kapaciteta kroz nastavak obuka i edukacija zaposlenih, a u vezi su sa zahtjevnim administrativnim procedurama neophodnim za realizaciju EU projekata.

U narednom periodu pažnju treba posvetiti identifikaciji strateških partnera i jačanju postojećih saradnji kroz zajedničke aktivnosti i projekte.

Saradnja sa lokalnim institucijama i organizacijama

Saradnja sa lokalnim zajednicama i predstavnicima različitih sektora predstavlja prioritet u radu Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore. Međutim, postoje značajni izazovi koji otežavaju ostvarivanje ovog cilja. Iako je tokom 2023. godine inicirano formiranje klastera na području NP Lovćen, u okviru kojih je identifikovano 11 različitih klastera, uključujući nevladine organizacije, turističke agencije, ugostiteljske objekte i druge relevantne subjekte, saradnja s lokalnim zajednicama suočava se sa brojnim izazovima, u prvom redu zbog nepostojanja upravljačke strukture Parka do septembra 2024. godine.

Pored ovih izazova, postoje i problemi opstrukcije od strane lokalnih zajednica i korisnika prostora Parka u ostvarivanju kontrolno-naplatne funkcije, što umanjuje efikasnost u regulaciji posjeta i očuvanju resursa. Turističke aktivnosti nisu dovoljno povezane s poljoprivrednim proizvođačima iz tog područja, što znači da postoji nedostatak koordinacije između sektora turizma i poljoprivrede, koji su ključni za razvoj održivog turizma i lokalne privrede. Takođe, sporadična nelegalna gradnja na pojedinim lokalitetima dodatno ugrožava područje Parka.

U budućem periodu, kako bi se prevazišle ove prepreke, nužno je dodatno intenzivirati saradnju sa Prijestonicom Cetinje, uzimajući u obzir njihove značajne kapacitete za realizaciju zajedničkih projekata. Tokom 2025. godine planirano je jačanje saradnje sa predstavnicima žičare Kotor–

Lovćen, s ciljem usklađivanja aktivnosti u oblasti turističke infrastrukture i unaprjeđenja ponude u ovom nacionalnom parku.
U cilju unaprjeđenja saradnje sa lokalnom zajednicom, pozitivni koraci su napravljeni kroz obezbjeđivanje solarnih panela za selo Majstori u saradnji sa Prijestonicom Cetinje. Nastavak takvih inicijativa mogao bi doprinijeti boljoj integraciji Parka sa okolnim naseljima i održivom razvoju područja.

Socio-ekonomski forumi

Socio-ekonomski forum u NP Lovćen, formiran 2015. godine, predstavlja važnu platformu koja okuplja ključne aktere poput predstavnika lokalne zajednice, korisnika prostora parka, turističkih agencija, Prijestonice Cetinje, lokalnih turističkih organizacija i drugih relevantnih subjekata. Forum je osnovan s ciljem unaprjeđenja saradnje sa lokalnim strukturama, kao i povećanja inkluzivnosti prilikom donošenja planova i programa zaštite i održivog razvoja. Formiranje foruma zasnovano je na tehničkim preporukama i smjernicama međunarodnih organizacija kao što su IUCN, WWF, UNESCO, a implementirane su najbolje upravljačke prakse iz razvijenih evropskih zemalja.
Iako je forum imao značajan potencijal za unaprjeđenje saradnje i integraciju lokalnih zajednica, njegov rad je bio nestabilan i suočen s izazovima uzrokovanim čestim promjenama upravljačkih struktura. Ove promjene negativno su uticale na ostvarenje početnih ciljeva foruma, uključujući potpunu angažovanost lokalnih zajednica u donošenju odluka. Stalne promjene u strukturi upravljanja i nesuglasice između relevantnih aktera smanjile su efikasnost foruma i ometale njegovu funkcionalnost.
Iako je forum tokom prethodnih godina nastojao da poveže lokalne strukture i doprinese većoj transparentnosti u radu, te da obezbjedi maksimalnu participativnost lokalnih zajednica u kreiranju politika zaštite i održivog razvoja, ocjena stanja pokazuje da su postojali problemi u kontinuiranom funkcionisanju i održavanju stabilnosti foruma. Takođe, uprkos formiranju baze podataka sa 11 klastera i održavanju tematskih sastanaka sa različitim organizacijama, saradnja nije bila u potpunosti operativna, a neophodna analiza i evaluacija stanja socijalno-ekonomskih karakteristika područja, koja je trebala biti obavljena kroz ankete, nije sprovedena.
Socio-ekonomski forum NP Lovćen neophodno je stabilizovati i učiniti ga funkcionalnijim kroz jačanje kontinuiteta rada i smanjenje učestalih promjena u upravljačkim strukturama. Bitno je povećati angažovanje lokalnih zajednica, omogućiti im aktivnije učešće u donošenju odluka i ojačati njihove kapacitete. Takođe, neophodno je sprovesti redovne ankete i analize kako bi se dopunila postojeća baza podataka i bolje pratili socijalno-ekonomski faktori, što će omogućiti razvoj održivih strategija.

Fizička zaštita Parka

Služba fizičke zaštite suočava se sa nekoliko izazova u svom funkcionisanju, uključujući nedostatak kadrovskih kapaciteta i sredstava za rad. Ova služba, koja je ključna za očuvanje prirodnih dobara parka, trenutno broji 12 nadzornika i šefa Službe, što je u 2024. godini bilo nedovoljno za efikasno obavljanje svih zadataka. Zbog korišćenja godišnjih odmora i bolovanja, rad Službe nije bio organizovan u punom kapacitetu, što je rezultiralo nepotpunom pokrivenošću ključnih lokacija, kao što su Ivanova korita i kontrolni punktovi. Osim toga, Služba raspolaže samo

jednim vozilom, što nije dovoljno za efikasnu kontrolu terena. Takođe, nije izvršena nabavka sredstava prinude, što je nužno za efikasno izvršavanje njenih zadataka u zaštiti parka.
Neophodno je i zakonski regulisati starosnu strukturu zaposlenih, uzimajući u obzir fizičku spremnost i druge relevantne parametre koji su ključni za efikasno obavljanje poslova zaštite.
Pored toga, kako bi se unaprijedila kontrola prostora, potrebno je opremiti Službu zaštite novim tehnologijama, kao što su: digitalni radio sistemi TETRA, dronovi i kamere zamke. Takođe, neophodno je organizovati obuke za zaposlene u Službi, kako bi se poboljšali njihovi odnosi sa posjetiocima, unaprijedila fizička spremnost i priprema za krizne situacije, kao i bolje poznavanje zakonskih obaveza.

Održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture
Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture ima ključnu ulogu u očuvanju čistoće i funkcionalnosti NP Lovćen. Zaposleni, ukupno 6 radnika i šef službe, odgovorni su za redovno održavanje staza, čišćenje područja, popravku mobilijara, postavljanje informativnih tabli i održavanje ključnih objekata, uključujući Centar za posjetioce, bungalove i kontrolno-naplatne punktove. Tokom zimskog perioda, radnici uklanjaju snijeg s prilaznih puteva i staza, osiguravajući nesmetan pristup posjetiocima i bezbjednost na terenu.
Služba se takođe suočava s izazovom u vezi s odlaganjem sakupljenog otpada. Naime, otpad prikupljen unutar parka mora biti izmješten na odgovarajuće deponije izvan granica parka, što zahtijeva dodatna ulaganja. Ovaj proces odvoza otpada predstavlja dodatno opterećenje postojećih resursa i negativno utiče na efikasnost održavanja higijene u parku. Dodatni pritisak dolazi i od nesavjesnog odlaganja otpada od strane posjetilaca, što još više opterećuje resurse.
Kako bi se poboljšala efikasnost rada Službe za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, neophodna je nabavka odgovarajuće opreme, poput traktorskih utovarivača i mobilnih mašina za drobljenje grana, što će unaprijediti održavanje parka i olakšati rješavanje problema s uklanjanjem otpada.

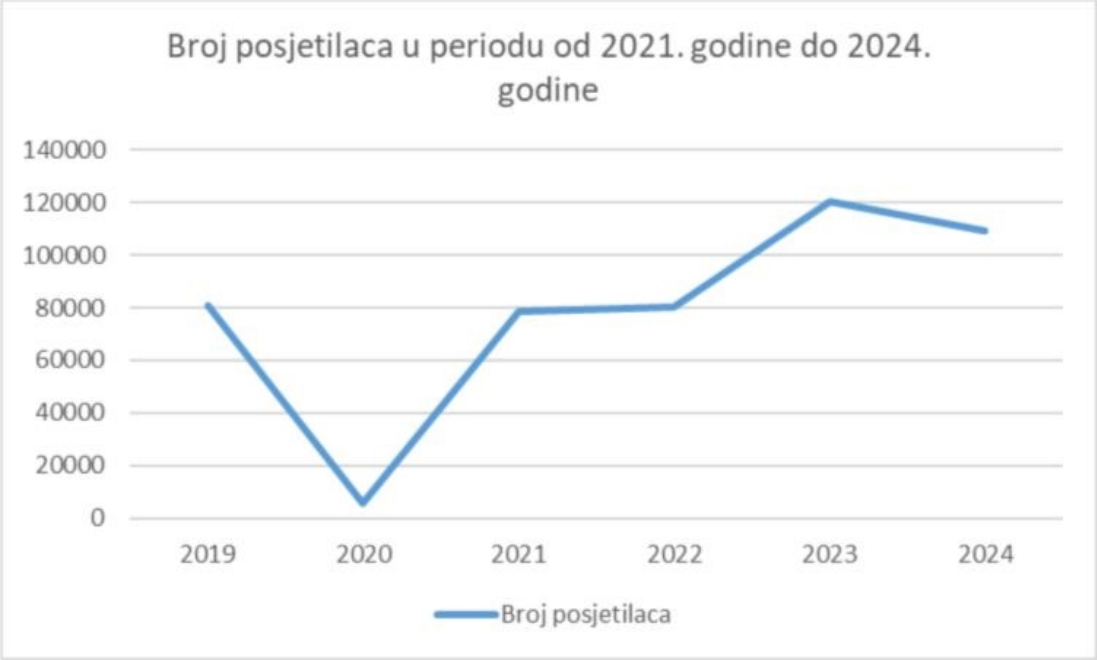
4. POSJETE NP LOVĆEN

U 2024. godini Nacionalni park Lovćen posjetilo je ukupno 108.970 posjetilaca. Najveći broj posjetilaca zabilježen je tokom ljetnje turističke sezone. Ipak, analiza podataka za cijelu godinu pokazuje značajan porast broja posjetilaca u predsezonalnim i postsezonalnim periodima, tačnije u mjesecima aprilu/maju i septembru/oktobru.
Tokom izvještajnog perioda, kontinuirano su se provodile ankete među posjetiocima, koje su obuhvatale tri ključne kategorije: struktura posjetilaca, njihova mišljenja i očekivanja. Prema rezultatima tih anketa, najveći broj posjetilaca dolazi iz Engleske (21%), dok slijede posjetioci iz Hrvatske i Srbije (27%), Francuske (11%), te Kanade, Austrije i Njemačke (16,7%). Manji postotak posjetilaca dolazi iz Sjeverne Makedonije, Švajcarske, Danske, Norveške, Švedske, SAD-a i Izraela (24,3%).
Kada je riječ o načinima na koje su posjetioci saznali za Nacionalni park Lovćen, najviše njih (63,4%) dolazilo je do informacija preko internet-pretraživača, društvenih mreža i turističkog

vodiča (mape). Slijedi preporuka prijatelja (14,6%), dok su ostali posjetioci informacije dobili putem medija i turističkih agencija.
Zanimljivo je da je čak 89,1% ispitanika prvi put posjetilo park, dok je manji postotak posjetilaca dolazio više puta. Većina posjetilaca ostajala je u parku samo jedan dan. Usluge zaposlenih u parku ocijenjene su najvišim ocjenama.
Kada su u pitanju aktivnosti u parku, 60% ispitanika izjasnilo se da je vrijeme provedeno u Lovćenu iskoristilo za pješačenje uređenim stazama. Slijede planinarenje, kampovanje i vožnja biciklom.

Tabela 9: *Broj posjetilaca u periodu od 2019. do 2024. godine*

Godina	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Broj posjetilaca	80.560	5.380	78.382	80.481	120.493	108.970

Grafikon 4: *Broj posjetilaca u NP Lovćen za period 2019. - 2024. godina*

U narednoj tabeli prikazan je broj posjetilaca po osnovu broja prodatih dnevnih ulaznica, te je konstatovano da je najveći broj posjetilaca ovaj Park posjetilo u avgustu.

Tabela 10: *Broj prodatih dnevnih ulaznica na punktovima za period maj - septembar*

Mjesec/naplatni punkt	Krstac	Bjeloši
Maj	4895	7040
Jun	6385	6600
Jul	8555	7900
Avgust	10600	8465

Septembar	8640	7475

Analiza podataka pokazuje da je broj posjetilaca u odnosu na prethodnu 2023. godinu manji za 9,6%.

5. PROJEKTI

Služba za projekte i međunarodnu saradnju, u saradnji sa ostalim službama JPNPCG, aktivno je radila na pripremi i realizaciji projektnih aktivnosti, u skladu sa javnim pozivima i kroz partnerstvo sa međunarodnim i domaćim organizacijama. Ukupno je podržano, aplicirano i učestvovano u 22 projekta i projektne ideje, koje se odnose na različite oblasti, uključujući jačanje kapaciteta Službi fizičke zaštite, zaštitu prirode, izgradnju turističke infrastrukture, saradnju sa lokalnim zajednicama, izradu strateške dokumentacije i druge aktivnosti u skladu sa planovima i programima Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore.

U okviru programske godine za Nacionalni park Lovćen, realizovana su četiri projekta. Tri projektne ideje nisu odobrene, jedan projekat je u fazi apliciranja, a tri projekta su trenutno u fazi realizacije.

Grafikon 5: *Prikaz projektnih aktivnosti u Nacionalni park Lovćen*

5.1. Projekti koji se trenutno realizuju

1. EcoDaLLi - „Upravljanje zasnovano na ekosistemu sa Danube Lighthouse Living Lab za održive inovacijske procese“

Projektni partneri:

- Nosilac aktivnosti: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet strojarstva i brodogradnje
- Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore (JPNPCG) kao podizvođač

Vrijednost projekta: Ugovor o realizaciji aktivnosti u Crnoj Gori iznosi 17.400,00 €, finansiran od strane Sveučilišta u Zagrebu.

Period realizacije: 01.01.2024. – 01.07.2026.

Ciljevi projekta:

- Centralizacija upravljanja Dunavskim slivom kroz inovativna rješenja za ekološku obnovu, zaštitu i očuvanje.
- Jačanje inovativnog ekosistema putem sistema Living Lab za povezivanje istraživača, inovatora i donosioca odluka.
- Razmjena iskustava među zemljama kroz koje protiče rijeka Dunav za razvoj održivih rješenja, uz fokus na klimatske promjene.

Realizovane aktivnosti do sada:

- Održana radionica u Osijeku 11-12. juna 2024. godine, gdje su razmatrani problemi klimatskih promjena u slivu rijeke Dunav i potencijalna rješenja.

Planirane aktivnosti u narednom periodu:

- Organizacija dvije radionice za promociju EcoDaLLi aktivnosti u Crnoj Gori.
- Diseminacija projekata putem društvenih mreža (Facebook, LinkedIn).
- Prisustvo (online) na projektnim sastancima.
- Prisustvo na tri Living Lab događanja (Osijek, jun 2024).
- Mapiranje ključnih stejkholdera u Crnoj Gori.
- Upisivanje aktivnih i realizovanih projekata u Mission Charter.
- Prikupljanje podataka za EcoDaLLi portal.

2. Projekt PA.CON II - Unaprjeđenje turističke infrastrukture na području NP Lovćen

Projektni partneri:

- Nosilac aktivnosti: Općina Nijemci, Hrvatska (vodeći partner)
- Partner iz Crne Gore: Centar za proučavanje i zaštitu ptica (CZIP)

Vrijednost projekta: Kofinansiran iz programa Interreg VI-A IPA CBC Croatia – Bosnia and Herzegovina – Crna Gora 2021-2027 u iznosu od 274.486,59 € (85% ukupne vrijednosti granta koji iznosi 322.272,28€).

Period realizacije: 01.09.2024. – 01.09.2027.

Ciljevi projekta: Unaprjeđenje turističke infrastrukture na području NP Lovćen.

Projektne aktivnosti:

- Adaptacija Centra za posjetioce na Ivanovim koritima, uključujući osavremenjavanje izložbene postavke;
- Instalacija solarnog sistema;
- Nabavka električnih bicikala i električnog golf vozila;
- Markiranje pješačkih i biciklističkih staza;
- Postavljanje pametnih klupa, smjerokaza, informativnih tabli, turističkih mapa i 3D reljefa;
- Restauracija vidikovca Kraljevo počivalo;
- Razvoj i promociju nove turističke ponude posmatranje ptica, uključujući i postavljanje foto-čeka;
- Nabavka računarske opreme za projektni tim i Centar za posjetioce;
- Angažovanje eksperata za nabavke po PRAG proceduri i eksperta za građevinski nadzor.

Realizovane aktivnosti:

- Izvršena je nabavka kancelarijske opreme (4 laptop računara, 2 seta desktop računara sa monitorima, štampačima i UPS uređajima);
- Potpisan je ugovor sa ekspertom za nabavke po PRAG proceduri, čiji angažman je započeo u januaru 2025. godine.;
- Redovno se sprovode aktivnosti usmjerene na vidljivost i promociju projekta putem zvanične web stranice i društvenih mreža JPNPCG;
- Održana uvodna konferencija u organizaciji Općine Nijemci, na kojoj je projektni tim JPNPCG predstavio predstojeće aktivnosti u NP Lovćen.

3. Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unaprjeđenje službe fizičke zaštite

Projektni partneri:

- Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore
- Eko-fond Crne Gore

Vrijednost projekta: Ukupna vrijednost projekta iznosi 23.206,00 €, od čega Eko-fond finansira 85% (19.725,10 €), dok JPNPCG učestvuje sa 15% (3.481,00€).

Period realizacije: Nije specificiran, ali projekat je već započeo i predviđeno je njegovo trajanje tokom 2024. godine.

Ciljevi projekta:

- Glavni cilj je zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unaprjeđenje rada službe fizičke zaštite.
- Specifični ciljevi:
    - Povećanje efikasnosti službe zaštite u borbi protiv nelegalnih aktivnosti.
    - Povećanje efikasnosti službe za kontrolu i monitoring.

Realizovane aktivnosti do sada:

- Potpisivanje ugovora o dodjeli sredstava za realizaciju projekta.

Planirane aktivnosti u narednom periodu:

- Izrada projekta tehničke zaštite za video nadzor u svim nacionalnim parkovima.
- Nabavka opreme: kamere zamke, GoPro akcione kamere i kacige.
- Brendiranje nabavljene opreme.
- Obuka zaposlenih za korišćenje opreme i čuvanje podataka.

5.2. Projekti koji su realizovani u toku 2024.godine

1. Održivo upravljanje prirodnim resursima u planinskim oblastima (FAO)

Projekat FAO (The Food and Agriculture Organization of the United Nations), koji je započeo 1. januara 2020. godine, a završen 31. decembra 2024. godine, imao je za cilj unaprjeđenje kvaliteta života u seoskim zajednicama kroz održivo upravljanje prirodnim resursima, s posebnim fokusom na planinske regione. Aktivnosti su obuhvatale analizu socio-ekonomskih i prirodnih uslova, identifikaciju mjera za optimizaciju korišćenja resursa, i konsultacije sa relevantnim institucijama. Projekat je realizovan kroz globalni pristup, s akcentom na zemlje poput Avganistana, Kirgistana, Crne Gore, Nepala i Pakistana. U Crnoj Gori, fokus je bio na lokalnim zajednicama sjevernog regiona. JPNPCG je bilo angažovano kroz organizaciju radionica, prikupljanje i prevođenje podataka, te dostavljanje informacija Univerzitetu Sapienza (Rim, Italija). Iako su se pojavile poteškoće u analizi podataka i opadanju broja učesnika na radionicama, projekat je uspješno završen. Glavni rezultat je Studija sa akcionim planom za otpornost lokalnih zajednica na klimatske i socio-ekonomske promjene.

2. FEF OSC Montenegro 2024 PUMP – Za čistu Crnu Goru

Projekat „Za čistu Crnu Goru“, realizovan u partnerstvu sa Ministarstvom evropskih i spoljnih poslova Francuske i Agencijom za zaštitu životne sredine, imao je cilj borbu protiv zagađenja u Crnoj Gori. JPNPCG je bio angažovan za implementaciju tri ključne aktivnosti: održavanje konsultativne radionice na temu divljih deponija, nabavku materijala i mapiranje divljih deponija. Konsultativna radionica, kojoj je prisustvovalo 46 učesnika, imala je značajan uticaj u povezivanju ključnih interesenata i definisanju akcija za rješavanje problema upravljanja otpadom. Ukupni budžet za aktivnosti JPNPCG iznosio je 5.000 €, a projekat je postavio osnovu za buduće aktivnosti na očuvanju zaštićenih područja kroz mapiranje ilegalnih deponija.

3. Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unaprjeđenje fizičke zaštite

Projekat realizovan u okviru Programa rada Fonda za zaštitu životne sredine za 2023. godinu imao je za cilj jačanje kapaciteta za zaštitu prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova. Obuhvatio je pet nacionalnih parkova u Crnoj Gori, a aktivnosti su se fokusirale na unaprjeđenje fizičke zaštite, efikasnost službe u borbi protiv požara i poplava, te jačanje mobilnosti i obuke osoblja.
Ukupna vrijednost projekta iznosila je 153.000 € od kojih je 130.050 € finansirao Eko fond Crne Gore, dok je preostalih 22.950 € obezbijedilo Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore. Kroz projekt je nabavljena oprema, uniforma, obuća, vozila i sprovedena obuka za službu zaštite. Aktivnosti su doprinijele poboljšanju zaštite prirodnih vrijednosti i unaprjeđenju ekološke sigurnosti u nacionalnim parkovima.

4. Aktivni mladi za zaštitu prirode

Projekat „Aktivni mladi za zaštitu prirode“ imao je cilj angažovanja mladih iz Prijestonice Cetinje i grada Prijedora na očuvanju prirode kroz volonterski rad i edukaciju o značaju zaštite nacionalnih parkova Lovćen i Kozara. Aktivnosti su uključivale volonterske akcije za uklanjanje invazivnih vrsta, monitoring biodiverziteta i uklanjanje zapaljivog materijala iz šuma. Takođe, pripremljeni su edukativni materijali koji su promovisani putem medija i društvenih mreža.
Organizovana je i ljetnja škola „Mladi rendžeri“ u NP Lovćen, koja je okupila 30 mladih iz Prijestonice Cetinje i grada Prijedora. Projekat je formalizovao saradnju između omladinskih servisa i nacionalnih parkova kroz Memorandum o saradnji. Finansiran je kroz ReLOaD2 program, uz donacije EU i UNDP-a, sa budžetom od 46.557,00€.
Projekat je započeo u januaru 2024. i završio u septembru iste godine, uz izazove u koordinaciji, ali sa značajnim rezultatima. Doprinos zajednici uključuje angažovanje mladih i povećanje svijesti o ekološkim pitanjima. Dugoročno, projekat otvara mogućnost za proširenje i nastavak saradnje.

5.3. Projekti u procesu aplikacije

1. ASCEND – Povećanje konkurentnosti i ekonomskog razvoja MSP-ova u sektoru avanturističkog turizma

Projekat ASCEND je apliciran kroz program INTERREG South Adriatic 2021/2027, a JPNPCG učestvuje kao pridruženi partner u saradnji sa Nacionalnom turističkom organizacijom Crne Gore. Vodeći partner projekta je Regionalni prirodni park „Coastal Dunes from Torre Canne to San Leonardo“, a projektni partneri uključuju NTO Crne Gore, Nacionalnu agenciju za turizam Albanije, Autonomnu turističku kompaniju Termoli (Italija) i Morski zaštićeni prostor Porto Cesareo (Italija). Pored JPNPCG-a, pridruženi partneri su i Region Puglia (Italija) – Sekretarijat za turizam, ekonomiju kulture i teritorijalni razvoj.
Glavni cilj projekta ASCEND je podsticanje lokalnog ekonomskog razvoja kroz jačanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća (MSP) u turističkom sektoru, s posebnim fokusom na avanturistički turizam. Projekat nastoji da promoviše inovacije i specijalizaciju MSP-ova, omogućavajući im da odgovore na rastuću potražnju za avanturističkim turizmom.

U okviru projekta, JPNPCG će biti angažovan kroz realizaciju niza aktivnosti u nacionalnim parkovima Crne Gore. Aktivnosti će se sprovoditi u saradnji sa lokalnim zajednicama i MSP-ovima koji svoje poslovanje baziraju na nacionalnim parkovima. Na taj način, projekat doprinosi razvoju turizma u zaštićenim područjima, ali i održivom ekonomskom rastu kroz saradnju javnog i privatnog sektora. Finansijska sredstva koja će biti opredjeljena za JPNPCG biće precizirana nakon odobrenja projekta i definisanja obaveza koje će preduzeće preuzeti. Trenutno, JPNPCG učestvuje kao pridruženi partner i nema unaprijed definisan budžet.

5.4. Projekti koji nijesu odobreni

JPNPCG je tokom 2024. godine apliciralo na program Landscape Fire Management Western Balkans, koji finansira Swiss Agency for Development and Cooperation (Švajcarska agencija za razvoj i saradnju), sa projektom pod nazivom „Through Cooperation Toward More Efficient Fire Management". Projekat je imao za cilj unaprjeđenje sistema prevencije i upravljanja požarima u crnogorskim nacionalnim parkovima.
U saradnji sa NVO Ekvivalent, aplicirano je kod Japanske ambasade za sredstva iz POPOS donacija kroz projekat „Opremanje nacionalnih parkova terenskim kolicima“. Cilj projekta bio je unaprjeđenje pristupačnosti turističkih i rekreativnih sadržaja u nacionalnim parkovima za lica sa invaliditetom i poteškoćama u kretanju.
Projekat „PEAK“ prijavljen je kroz program Interreg MED u saradnji sa Prijestonicom Cetinje i JPNPCG kao pridruženim partnerom. Projekat nije prošao evaluaciju. Cilj projekta bio je unaprjeđenje infrastrukture i socijalne inkluzije kroz mjere za poboljšanje pristupačnosti osobama sa invaliditetom.

6. KONCESIJSKA ODOBRENJA I ZAKUP PRIVREMENIH OBJEKATA

U NP Lovćen je tokom 2024. godine potpisano dva (2) aneksa ugovora za lokacije koje su u ranijem periodu date u zakup i to za: lokaciju 13 - privremeni ugostiteljski objekat (O13.1), ugostiteljska terasa (O13.2), avanturistički park (O13.3) - i lokaciju 27 - avanturistički park (O27.3), dječje igralište (O27.35), objekat za trgovinu i usluge (O27.4).
Radi izrade tehničke dokumentacije za postavljanje privremenih objekata na lokaciji br. 29 iz izmjena i dopuna Programa objekata privremenog karaktera za područje NP Lovćen za period 2020. – 2024. godine, urađena je dopuna urbanističkih uslova tehničkim uslovima.
Program objekata privremenog karaktera za NP Lovćen važi do 31.12.2024. godine.

7. NAUČNO-ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI

U toku 2024. godine JPNPCG je Agenciji za zaštitu životne sredine dostavilo mišljenja za obavljanje naučno-obrazovnih istraživanja na teritoriji Parka po sljedećim zahtjevima:

- Mišljenje za sakupljanje i izvoz insekata iz grupe Coleoptera u naučno-istraživačke svrhe sa područja NP Biogradska gora, NP Prokletije i NP Lovćen. Zahtjev je upućen od strane Jiri Kratky, člana Češkog entomološkog društva, saradnika Narodnog muzeja u Pragu. 03-UPI- 637/4 od 15.03.2024.
- Mišljenje za obavljanje naučno-istraživačkih istaživanja Coleoptera na područjima NP Durmitor, NP Biogradska gora, NP Lovćen, NP Skadarsko jezero i NP Prokletije. Zahtjev je upućen od strane ing. Peter Hlavač iz odsjeka za entomologiju Prirodnjačkog Muzeja iz Praga, Češka. 03-UPI-733/3 od 26.03.2024.
- Mišljenje za obavljanje naučno-istraživačkih istaživanja i prikupljanje floističkog materijala na području nacionalnih parkova Crne Gore. Zahtjev je upućen od strane dr Danijele Stešević, koordinatorke nacionalnog projekta BG-V-Z. 03-UPI-750/2, od 26.03.2024.
- Mišljenje na zahtjev za branje, sakupljanje i korišćenje nezaštićenih i zaštićenih divljih biljaka, mahovina i gljiva, kao i hvatanje i ubijanje nezaštićenih i zaštićenih životinjskih vrsta na područjima nacionalnih parkova. Zahtjev je upućen od strane Prirodnjačkog muzeja Crne Gore. 03-UPI-897/3, od 11.04.2024. god
- Mišljenje za obavljanje biospeleoloških istraživanja Crustacea i Coleoptera na područjima: NP Lovćen (Pala skala, Zvjernjičke rupe), NP Durmitor (Zelenovirska pećina, Zeleni vir) i NP Prokletije (Jama Kolektor, Dobra Kolata). Zahtjev je upućen od strane doc. dr Cene Fišera sa Biotehničkog fakulteta Univerziteta u Ljubljani, odsjek za biologiju, grupe za Speleobiologiju. 03-Upi-368/3 od 15.02.2024.

8. FINANSIJSKA SREDSTVA UTROŠENA ZA REALIZACIJU PROGRAMA UPRAVLJANJA I OSTVARENI PRIHODI OD NAKNADA ZA KORIŠĆENJE DOBARA

U cilju zaštite i očuvanja prirode, te stvaranja uslova za nesmetano odvijanje prirodnih procesa i održivog korišćenja prirodnih resursa na području nacionalnih parkova Crne Gore, Javno preduzeće teži da obezbijedi uslove za obavljanje neposredne zaštite i nadzora nad zaštićenim područjima, turističku djelatnost uključujući različite sadržaje sportsko-rekreativnog turizma za posjetioce, te promociju prirodnog bogatstva nacionalnih parkova kao destinacije, i druge poslove u skladu sa zakonom, što bi trebalo da doprinese stvaranju jedinstvene ponude na globalnom turističkom tržištu.
Sredstva koja Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore ostvari na godišnjem nivou iz sopstvenih prihoda nijesu dovoljna za samostalno funkcionisanje i realizaciju tekućih i

programskih aktivnosti, te se programske aktivnosti finansiraju uglavnom subvencijama iz državnog budžeta.

Sredstva za rad preduzeća obezbjeđuju se iz:

- budžeta Crne Gore;
- naknada za korišćenje dobara nacionalnih parkova (što je propisano članom 21 Zakona o nacionalnim parkovima);
- donacija;
- kredita;
- drugih izvora u skladu sa zakonom.

Na kraju kalendarske godine vrši se izrada Završnog računa (bilans stanja, bilans uspjeha, statistički aneks, promjene na kapitalu, tok gotovine, napomene uz finansijske izvještaje). Završni račun usvaja Upravni odbor Javnog preduzeća, a usvojeni Završni račun se predaje Poreskoj upravi Crne Gore (Ministarstvo finansija) do 31. marta tekuće za prethodnu godinu u skladu sa odredbama Zakona o računovodstvu.

Prihodi

Odlukom o visini i načinu obračuna i plaćanja naknada za korišćenje dobara nacionalnih parkova definisane su naknade, u skladu sa članom 21 Zakona o nacionalnim parkovima, a odnose se na sledeće:

- ulazak u nacionalni park;
- pružanje usluga posjetiocima (korišćenje vodiča, razgledanje zbirke, korišćenje informativno-edukativnog materijala i dr.);
- ugostiteljske, prodajne, smještajne i infrastrukturne objekte (stalne i privremene);
- iznajmljivanje i/ili korišćenje objekata i prostorija nacionalnog parka;
- korišćenje mineralnih sirovina;
- iznajmljivanje sredstava i opreme za sport i rekreaciju (čamaca, brodova, kajaka, bicikala i dr.);
- organizovano posmatranje ptica;
- kampovanje;
- splavarenje i rafting;
- loženje vatre na posebno uređenim mjestima;
- džiping ture;
- parking;
- sportske i kulturne manifestacije;
- korišćenje plaža;
- trafo stanice;
- uspostavljanje zona sanitarne zaštite vodozahvata u sistemima javnog vodosnadbijevanja;
- korišćenje prostora za žičare, uspinjače i ski liftove;
- postavljanje privremenih objekata;

- postavljanje bilborda i reklamnih panoa;
- snimanje igranih i komercijalnih filmova, TV reklama i spotova;
- privredni i sportsko rekreativni ribolov;
- splavarenje i upotrebu plovila u sportsko-rekreativne svrhe;
- korišćenje imena i znaka nacionalnog parka;
- sakupljanje i branje šumskih plodova i gljiva u komercijalne svrhe;
- druge radnje, aktivnosti i djelatnosti u skladu sa zakonom.

U narednoj tabeli su prikazani prihodi NP Lovćen koji su ostvareni u toku 2024. godine. Najveće učešće u ukupnim prihodima zauzimaju prihodi od naknada za ulazak u Nacionalni park (88,46%).

***Tabela 11**: Prihodi NP Lovćen koji su ostvareni u toku 2024. godine*

Elementi	**2024. godina**
Prihodi od ulaznica	332.709,70
Prihodi od stalnih i privremenih objekata	24.688,85
Prihodi od donacija	16.123,99
Ostali prihodi	2.607,43
UKUPNO (€)	**376.129,97**

Prihodima od donacija realizovane su aktivnosti u okviru projekta „Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unaprjeđenje fizičke zaštite" za čiju realizaciju su Javnom preduzeću za nacionalne parkove Crne Gore dodijeljena bespovratna sredstva-subvencija od strane Fonda za zaštitu životne sredine (Eko-fond), kao i aktivnosti realizovane u saradnji sa osiguravajućim društvom Grawe osiguranje AD i NVO Parkovi Dinarida.

Rashodi

Finansijska sredstva Javnog preduzeća troše se u skladu sa zakonom i opštim aktima preduzeća, donijetim odlukama, planovima i programima rada, zaključenim ugovorima i drugim aktima, u cilju izvršavanja obaveza i zadataka iz nadležnosti Javnog preduzeća, a odnose se na:

- investiciona ulaganja (izrada tehničke dokumentacije, elaborati, studije, geodetska snimanja, recenzije, izvođenje radova sa nadzorom);
- troškove tekućeg održavanja opreme, vozila, plovila, objekata i drugih osnovnih sredstava;
- monitoring i praćenje stanja životne sredine;
- ostale poslovne rashode (troškovi struje, vode, telefon, internet, reklama, zakup prostorija, kancelarijski materijal, održavanje higijene i ostali režijski troškovi);
- osnovna sredstva (nabavka opreme, vozila i dr.);
- zarade i ostala lična primanja zaposlenih;
- prenesene aktivnosti.

U narednoj tabeli prikazani su rashodi NP Lovćen, nastali u toku 2024. godine. Radi obavljanja zajedničkih poslova i objedinjenih funkcija svih nacionalnih parkova, na nivou Preduzeća

formirane su službe zajedničkih poslova. Kako se aktivnosti ovih službi obavljaju u korist svih nacionalnih parkova, troškovi službi zajedničkih poslova izraženi su u iznosu koji predstavlja učešće NP Lovćen u ukupnim troškovima nacionalnih parkova. U cilju sveobuhvatnog prikaza ukupnih rashoda, u tabeli su pripadajući rashodi službi zajedničkih poslova zasebno prikazani. Više ostvareni rashodi u odnosu na prihode finansirani su dijelom prihodima NP Durmitor, a dijelom subvencijama iz budžeta koje su odobrene u 2024. godini.

***Tabela 12**: Prikaz rashoda NP Lovćen u toku 2024. godine*

Elementi	**2024. godina**
Troškovi ljudskih resursa	461.380,05
Pripadajući troškovi ljudskih resursa SZP	181.737,40
Troškovi režija i održavanja objekata, vozila i plovila	75.990,81
Pripadajući troškovi režija i održavanja objekata, vozila i plovila SZP	35.218,89
Programske aktivnosti	19.637,63
Pripadajući troškovi programskih aktivnosti SZP	15.418,02
UKUPNO (€)	**789.382,79**

9. ZAVRŠNA RAZMATRANJA I PREPORUKE

Javno preduzeće za nacionalne parkove je Programom upravljanja za 2024. godinu planiralo 100 aktivnosti, od kojih je realizovano 60 aktivnosti dok 40 aktivnosti nijesu realizovane. Stepen realizacije programskih aktivnosti na nivou Nacionalnog parka Lovćen je 60% (Grafikon 6).

***Grafikon 6:** Stepen realizacije programskih aktivnosti u NP Lovćen*

Realizacija planiranih aktivnosti u 2024. godini bila je na dobrom nivou. Ovdje je potrebno napomenuti da je realizacija pojedinih aktivnosti direktno zavisila od realizacije drugih aktivnosti pa je tako npr. nerealizacija izrade mobilne aplikacije za rad na terenu, uslovila nemogućnost organizovanja obuke nadzornika za korišćenje mobilne aplikacije, a to je onda uslovilo i neralizaciju aktivnosti koja se odnosila na kontrolisanje ubiranja divlje flore na terenu i unošenja dobijenih podataka u Excel tabelu.
Nedostatak finansijskih sredstava, u prva dva kvartala 2024. godine, dok Javno preduzeće nije počelo da ostvaruje značajnije prihode po osnovu prodaje ulaznica i po osnovu drugih naknada za korišćenje nacionalnih parkova, uslovio je nerealizaciju pojedinih aktivnosti, a koje su se prvenstveno odnosile na izradu, adaptaciju ili rekonstrukciju turističke infrastrukture.
Takođe, niz planiranih aktivnosti nije bio realizovan zbog nedostatka odgovarajuće upravljačke strukture u Nacionalnom parku Lovćen tokom većeg dijela programske godine, ali i ne uključivanja drugih institucija i organizacija, koje su u okviru Programa prepoznate kao nosioci sprovođenja određenih aktivnosti. Naime, ove institucije i organizacije nisu odgovorile na poziv za realizaciju aktivnosti, što je direktno uticalo na nesprovođenje predviđenih zadataka.
U narednom periodu potrebno je:

- Angažovati stručne saradnike za: faunu beskičmenjaka, herpetofaunu, faunu sisara i materijalnu kulturnu baštinu u cilju jačanja stručnog kapaciteta Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj ;
- Nastaviti saradnju sa klasterima u okviru socio-ekonomskih foruma;
- Aplicirati na projektima koji će unaprijediti zaštitu i održivi razvoj Parka i ojačati saradnju sa lokalnim stanovništvom;
- Izraditi Studiju kapaciteta nosivosti za najposjećenije lokalitete u Parku;
- Urediti sistem pješačko-planinarskih staza koje će počinjati od Centra za posjetioce na Ivanovim koritima;
- Razviti interpretativne i turističke programe obilaska Parka;
- Potrebno je unaprijediti saradnju sa nadležnim organima sa ciljem sprječavanja ulaska četvorotočkaša na područje Parka;
- Postaviti info table vezano za zabranjeno skretanje kvadova i džipova van glavnog puta;
- Izvršiti popravku i adaptaciju postojećih i izvršiti nabavku novog mobiljara (klupe, stolovi, nadstrešnice, korpe za otpatke);
- Izvršiti adaptaciju Centra za posjetioce na Ivanovim koritima;
- Izvršiti rekonstrukciju bungalova na Ivanovim koritima;
- Urediti kamp mjesta;
- Razmotriti mogućnost dobijanja Planinarskog doma na Ivanovim koritima na korišćenje od Vlade Crne Gore, i shodno tome rekonstruisati objekat i staviti ga u funkciju posjetilaca;
- Dopuniti glavne, najavne i informativne table i smjerokaze;
- Izvršiti nabavku digitalnog radio sistema TETRA;
- U cilju unaprjeđenja fizičke zaštite i bolje kontrole prostora Parka neophodno je izvršiti nabavku terenskog vozila, kao i dodatne terenske opreme
- Uvesti sistema naplate bez zaustavljanja (vinjeta);
- Povećati broj nadzornika u Službi fizičke zaštite Parka;

10. TABELARNI PRIKAZ CILJEVA I AKTIVNOSTI PROGRAMA UPRAVLJANJA ZA 2024. GODINU

Strateška oblast 1: Istraživanje, praćenje, obnova i unaprjeđenje ekosistema, staništa i vrsta	
Cilj 1.1.	**Unaprjeđenje informacione baze podataka o flori nacionalnog Parka kroz literaturni i terenski rad , softverska nadogradnja i stručno usavršavanje saradnika**
Indikator cilja: Funkcionalna baza podataka o flori unaprijeđena (kvalitativno i kvantitativno) sa brojem novih unosa u odnosu na prethodni planski period	
Aktivnost 1.1.2.	**Izraditi mobilnu aplikaciju u cilju boljeg monitoringa i prikupljanja podataka**
Opis aktivnosti i prioritet	Za potrebe monitoringa i prikupljanja taksonomskih i stanišnih podataka izradiće se mobilna aplikacija. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izrađena mobilna aplikacija*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Izrada mobilne aplikacije je planirana u sklopu projektnog prijedloga LASPEH II
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.1.3.	**Nastaviti inventarizaciju nacionalno i/ili međunarodno značajnih biljnih taksona u postojećoj bazi podataka**
Opis aktivnosti i prioritet	Nastaviće se sa unosom literaturnih i terenskih podataka u Excel-bazu, na sređivanju i sistematizaciji taksonomskih i drugih podataka, na nomenklaturnim usaglašavanjima unijetih taksona sa važećim evropskim listama (Flora Europaea, Catalogue of Life, The Euro+Med PlantBase i The Plant List). Definisanjem važećeg naziva (accepted name) riješiće se problem sinonima i utvrditi konačan broj popisanih taksona na nivou vrste i podvrste. Upoređivanjem sa EU IUCN listom utvrdiće se konzervacijski status taksona na nivou Evrope i na globalnom nivou. Prioritet 2
Indikator aktivnosti	*Broj inventarisanih biljnih taksona*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	280,00
Aktivnost 1.1.5.	**Uraditi karte distribucije za prioritetne vrste**
Opis aktivnosti i prioritet	Primjenom Qgis i Google earth programa izradiće se mape distribucije za odabrane rijetke taksone, od nacionalnog i/ili međunarodnog značaja. Prioritet 2
Indikator aktivnosti	*Broj mapa distribucije prioritetnih vrsta*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj

Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.2.	**Utvrđeno nulto stanje endemičnih oromediteranskih ježolikih vriština i povremenih kraških jezera (turloga) - potencijalnih NATURA 2000 staništa**
Indikator cilja: Broj kartiranih potencijalnih NATURA 2000 staništa i definisano stanje dijagnostičkih vrsta	
Aktivnost 1.2.1.	**Kartirati stanišni tip *3180 Povremena kraška jezera (turlozi) na prostoru Jezera ispod Jezerskog vrha**
Opis aktivnosti i prioritet	Identifikacija staništa će se raditi u skladu sa Priručnikom za identifikaciju tipova staništa Crne Gore od značaja za Evropsku Uniju. Biće određene: dijagnostičke vrste, njihova pokrovnost, pratilice i reprezentativnost. Dobiće se podaci za monitoring i prema potrebi sprovoditi mjere za sprečavanje vegetacijske sukcesije. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Urađene mape distribucije za stanišni tip *3180*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.2.2.	**Izraditi analizu stanja dijagnostičkih vrsta na stanišnom tipu *3180**
Opis aktivnosti i prioritet	Nastaviće se monitoring dijagnostičkih vrsta u svrhu očuvanja povoljnih stanišnih uslova za ciljne i ostale značajne vrste habitata. Na osnovu rezultata monitoringa uradiće se analiza stanja. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o stanju dijagnostičkih vrsta za stanišni tip *3180*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	140,00
Aktivnost 1.2.4.	**Izraditi analizu stanja dijagnostičkih vrsta na stanišnom tipu *4090**
Opis aktivnosti i prioritet	Nastaviće se monitoring dijagnostičkih vrsta u svrhu očuvanja povoljnih stanišnih uslova za ciljne i ostale značajne vrste habitata. Na osnovu rezultata monitoringa uradiće se analiza stanja. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o stanju dijagnostičkih vrsta za stanišni tip *4090*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	280,00
Cilj 1.3	**Unaprijeđen sistem kontrole ubiranje divlje flore u komercijalne svrhe**
Indikator cilja: Broj evidentiranih kontrolisaniih kontrola kroz aplikaciju	
Aktivnost 1.3.1.	**Izraditi mobilnu aplikaciju za rad na terenu**
Opis aktivnosti i prioritet	Za potrebe monitoringa i prikupljanja podataka o ubiranju divlje flore u komercijalne svrhe izradiće se mobilna aplikacija. Prioritet 1

Indikator aktivnosti	*Izrađena mobilna aplikacija*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.3.2	**Obučiti nadzornike za korišćenje mobilne aplikacije**
Opis aktivnosti i prioritet	U cilju lakšeg prikupljanja podataka o ubiranja ljekovite flore, samoniklog jestivog bilja i gljiva na prostoru NP obučiće se nadzornici u Parku za korišćenje mobilne aplikacije. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj obučenih nadzornika za korišćenje mobilne aplikacije*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Aktivnost 1.3.2. (mobilna aplikacija) je realizovana krajem 2024 godine.
Troškovi ne realizacije	100,00
Aktivnost 1.3.3	**Kontrolisati stanje na terenu i unositi terenske podatke u bazu podataka**
Opis aktivnosti i prioritet	Svi podaci koji se odnose na ubiranje divlje flore u komercijalne svrhe, dobijeni radom nadzornika na terenu, korišćenjem mobilne aplikacije, biće unijeti u bazu podataka, uradiće se analiza i kartografski prikaz. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj izvršenih kontrola* *Broj terenskih podataka unijetih u bazu*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Zbog kašnjenja u realizaciji aktivnosti 1.3.1 i 1.3.2.
Troškovi ne realizacije	0,00
Cilj 1.4	**Očuvani šumski ekosistemi**
Indikator cilja: Šumski ekosistemi bez negativnih pritisaka	
Aktivnost 1.4.1.	**Sprovoditi sanitarno-higijenske aktivnosti**
Opis aktivnosti i prioritet	Izvršiće se uklanjanje stabala u cilju adekvatne i efikasne zaštite, održavanja i unaprjeđenje šumskih ekosistema: ● sa izrazitim simptomima zaraze, ● izvaljenih i suvih stabala, snjegolomova i vjetrolomova, ● stabla koja nemaju mogućnost daljeg razvoja i ● stabla koja ugrožavaju nesmetan prolaz posjetilaca kroz Park i dovode u opasnost oštećenje infrastrukturnih objekata i imovine. Izvršiće se prodaja ogrjevnog drveta lokalnom stanovništvu sa područja Parka, iz izdanačkih lišćarskih šuma i sanitara kod četinarskih šuma. Po potrebi, izvršiće se popunjavanje šumskih ekosistema sadnjom autohtonih sadnica u količini do 1000 komada. Prioritet 3
Indikator aktivnosti	*Količina doznačene drvne mase u šumskim ekosistemima*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj i Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Realizovano

Razlog ne realizacije	
Troškovi ne realizacije	30,00
Aktivnost 1.4.2	**Vršiti preventivnu zaštitu šumskih ekosistema od požara i izgraditi protiv-požarne stanice**
Opis aktivnosti i prioritet	U cilju preventivnih mjera zaštite, kao i efikasnog reagovanja, izvršiće se nabavka potrebne opreme, instalacija infrastrukture i distancirano praćenje požara uz pomoć GIS tehnologije. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izvršena nabavka protiv požarne opreme u skladu sa Planom zaštite i spašavanja Izgrađene tri protiv-požarne stanice*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj i Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nijesu izgrađene protiv požarne stanice jer projekti predviđeni za ovu aktivnost nisu odobreni od strane donatora.
Troškovi ne realizacije	0,00
Aktivnost 1.4.3	**Izraditi interaktivnu bazu podataka o stanju šumskih ekosistema**
Opis aktivnosti i prioritet	Izvršiće se kontinuirano prikupljanje i skladištenje vektorizovanih podataka sa terenskih obilazaka. Prioritet 3
Indikator aktivnosti	*Broj unijetih podataka u bazu*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi ne realizacije	0,00
Aktivnost 1.4.4	**Pratiti zdravstveno stanje šumskih ekosistema na odabranim bioindikatorskim tačkama**
Opis aktivnosti i prioritet	Shodno Baznoj studiji za upravljanje šumskim ekosistemima, vršiće se praćenje opšteg zdravstvenog stanja šumskih ekosistema. Vršiće se praćenje dekolorizacije i defolijacije asimilacionih organa šumskih vrsta. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o sprovedenom monitoringu na mreži bioindikacijskih tačaka*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi ne realizacije	50,00
Cilj 1.5	**Utvrđeno nulto stanje dnevnih leptira**
Indikator cilja: Ček lista dnevnih leptira na području Parka	
Aktivnost 1.5.1	**Istražiti i dopuniti literaturne podatke o fauni *Lepidoptera***
Opis aktivnosti i prioritet	Istraživanje literaturnih podataka o prisutnosti *Lepidoptera*, kao i dopunjavanje liste monitoringom. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj unesenih podataka u bazi*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	

Troškovi ne realizacije	0,00
Aktivnost 1.5.2	**Odrediti nulto stanje dnevnih leptira na području Parka**
Opis aktivnosti i prioritet	Realizovaće se terenska istraživanja u cilju određivanja nultog stanja dnevnih leptira na području Parka, sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura 2000 vrste. Prioritet 1*Izvještaj o nultom stanju dnevnih leptira*
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o nultom stanju dnevnih leptira*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi ne realizacije	225,00
Cilj 1.6	**Inventarizacija vodozemaca i gmizavaca**
Indikator cilja: Ček lista vodozemaca i gmizavaca na području Parka	
Aktivnost 1.6.1	**Istražiti i sakupiti literaturne podatke o fauni vodozemaca i gmizavaca**
Opis aktivnosti i prioritet	Istražiti i sakupiti literaturne podatke o fauni vodozemaca i gmizavaca. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj unesenih podataka u bazi*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi i razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi ne realizacije	0,00
Aktivnost 1.6.2	**Odrediti distribuciju vodozemaca i gmizavaca na području Parka**
Opis aktivnosti i prioritet	Realizovaće se terenska istraživanja u cilju inventarizacije faune vodozemaca i gmizavaca sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura vrste. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o nultom stanju*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi ne realizacije	225,00
Cilj 1.7.	**Utvrđeno kvantitativno i kvalitativno stanje ptica grabljivica**
Indikator cilja: Izrađena lista vrsta i njihova brojnost u Parku	
Aktivnost 1.7.1	**Generisati literaturne i trenske podatke o prisutnosti i stanju ptica grabljivica**
Opis aktivnosti i prioritet	Radiće se na prikupljanju literaturnih izvora radi obezbjeđivanja naučnih podataka o prisustvu vrsta grabljivica na području NP Lovćen. Formiraće se Excel baza podataka u kojoj će se kontinuirano unositi literaturni i terenski podaci. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj unesenih podataka u bazu*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi ne realizacije	0,00
Aktivnost 1.7.2	**Vršiti monitoring najznačajnijih vrsta ptica grabljivica**

Opis aktivnosti i prioritet	Utvrdiće se stanje populacija ptica grabljivica i uspostaviti godišnji monitoring distribucije i stanja (brojnost i faktori ugrožavanja) za evidentirane vrste na području NP Lovćen. Podaci će se unositi u Excel bazu podataka. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o sprovedenom monitoringu*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi ne realizacije	270,00
Cilj 1.8	**Očuvane populacije slijepih miševa**
Indikator cilja: Broj Istraženih objekata važnih za očuvanje kolonija slijepih miševa i sprovedene mjere zaštite ugroženih kolonija	
Aktivnost 1.8.3	**Istražiti rasprostranjenost i utvrditi važna područja za očuvanje slijepih miševa**
Opis aktivnosti i prioritet	Primjenom nevidljivih mreža i ultrazvučnom detekcijom utvrdiće se rasprostranjenost slijepih miševa i odrediti najznačajnija staništa na području Parka. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izrađene mape distribucije vrsta i njihovih skloništa*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak stručnog kadra. Umjesto dva stručna saradnika za faunu sisara, tokom 2024. godine bio je angažovan samo jedan.
Troškovi ne realizacije	0,00
Aktivnost 1.8.4	**Utvrditi faktore ugrožavanja i po potrebi sprovesti mjere očuvanja kolonija slijepih miševa**
Opis aktivnosti i prioritet	Na osnovu podataka sakupljenih u period 2020-2024 definisaće se ugrožena staništa/skloništa i predložiće se mjere konzervacije. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Definisani faktori ugrožavanja i broj zaštićenih skloništa*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak stručnog kadra. Umjesto dva stručna saradnika za faunu sisara, tokom 2024. godine bio je angažovan samo jedan.
Troškovi ne realizacije	0,00
Cilj 1.9	**Utvrđeni koridori krupnih sisara**
Indikator cilja: Identifikovani koridori za krupne sisare na prostoru Parka sa mapom distribucije	
Aktivnost 1.9.1	**Izvršiti nabavku opreme za istraživanje (foto-zamke, zvučnici i ostala oprema neophodna za akustičnu metodu)**
Opis aktivnosti i prioritet	Izvršiće se nabavku opreme za istraživanje krupnih sisara koja će se koristiti na terenu za registrovanje prisustva ovih vrsta. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Nabavljene 5 Browing/Cudde back/Bushnell foto-zamke*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba javnih nabavki
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	

Napomena	Izvršena je nabavka kamera zamki preko projekta „Aktivni mladi za zaštitu prirode“
Troškovi ne realizacije	0,00
Aktivnost 1.9.4	**Sprovoditi monitoring krupnih sisara**
Opis aktivnosti	Uraditi terenska istraživanja uz pomoć foto-zamki, detektovati prisutnost krupnih sisara na teritoriji Parka i njihova najznačajnija staništa. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o sprovedenom monitoringu i mapirani koridori*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak stručnog kadra. Umjesto dva stručna saradnika za faunu sisara, tokom 2024. godine bio je angažovan samo jedan.
Troškovi ne realizacije	0,00
Cilj 1.10	**Obezbijeđena prihrana za krupne sisare i jarebicu kamenjarku tokom zimskih mjeseci**
Indikator cilja: Uspostavljena funkcionalna hraništa	
Aktivnost 1.10.1	**Vršiti prihranu krupnih sisara i jarebice kamenjarke tokom zimskih mjeseci na hraništima**
Opis aktivnosti i prioritet	Na teritoriji NP će se obnoviti i održavati hraništa za krupne sisare i jarebicu kamenjarku. Vršiće se prihrana sisara i jarebica na području Parka. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Količina utrošene hrane*
Odgovornost	Direktor Parka; Služba za fizičku zaštitu
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Ispoštovan je predlog Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, da se zbog širenja zaraznih bolesti (afrička kuga svinja) obustavi prihrana divljih životinja
Troškovi ne realizacije	0,00
Cilj 1.11	**Zaštita i održivo korišćenje vodenih resursa**
Indikator cilja: Ekološki kvalitet vode je na zadovoljavajućem nivou	
Aktivnost 1.11.1	**Monitoring hidroloških objekata**
Opis aktivnosti i prioritet	U saradnji sa Zavodom za hidrometeorologiju i seizmologiju i Upravom za vode, vršiće se monitoring hidroloških objekata u skladu sa važećom Zakonskom regulativom. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Ispitan kvalitet vode vodoizvorišta Ivanova korita, obezbijeđena dugoročna zaštita i održivo korišćenje*
Odgovornost	Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju, Uprava za vode, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor Parka
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju nije vršio monitoring na predmetnoj lokaciji. Vodoizvorište Ivanova korita nije prepoznato, kao vodoizvorište za javno vodosnabdijevanje. Još uvijek nijesu utvrđene zone sanitarne zaštite kako bi se utvrdila izdašnost i koje su potrebe lokalnog stanovništva za vodom.
Troškovi ne realizacije	0,00

Strateška oblast 2: Očuvanje, unaprjeđivanje i promocija kulturno-istorijskih i etnografskih vrijednosti i potencijala	
Cilj 2.1	**Očuvana materijalna kulturna baština**
Indikator cilja: Broj Istraženih i valorizovanih elemenata materijalne kulturne baštine Parka	
Aktivnost 2.1.3.	**Inicirati i učestvovati u projektima istraživanja, sprovođenja mjera zaštite i prezentovanja kulturnog nasljeđa, koje sprovode nadležne institucije**
Opis aktivnosti i prioritet	Sa stručnim timom Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore obaviće se arheološko rekognosciranje potencijalnih arheoloških lokaliteta na prostoru Parka i užeg okruženja, kao prva faza budućih detaljnih istraživanja i iskopavanja. Prioritet 2
Indikator aktivnosti	*Broj realizovanih projekata i sprovedenih mjera zaštite*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor JPNPCG
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovano stručno lice za materijalno kulturno nasljeđe
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 2.2	**Prezentacija materijalne kulturne baštine Parka**
Indikator cilja: Broj promovisanih i prezentovanih elemenata materijalne kulturna baština Parka	
Aktivnost 2.2.1.	**Prikupljati stariju foto građu i umjetničke slike akademskih likovnih stvaralaca u digitalnoj formi**
Opis aktivnosti i prioritet	Prikupiće se starija foto građa i umjetničke slike akademskih likovnih stvaralaca u digitalnoj formi. Prioritet 3
Indikator aktivnosti	*Broj digitalizovanih elemenata*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor JPNPCG
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovano stručno lice za materijalno kulturno nasljeđe
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.2.2.	**Organizovati tematske izložbe povodom značajnih datuma**
Opis aktivnosti i prioritet	*Broj organizovanih tematskih izložbi*
Indikator aktivnosti	Organizovaće se tematske izložbe povodom značajnih datuma, na prijedlog angažovanog eksperta za materijalnu kulturnu baštinu. Prioritet 3
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor JPNPCG
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovano stručno lice za materijalno kulturno nasljeđe
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 2.3	**Zaštita i prezentacija nematerijalne kulturne baštine**
Indikator cilja: Broj zaštićenih, valorizovanih i promovisanih elemenata nematerijalne kulturne baštine	
Aktivnost 2.3.1.	**Inventarisati nematerijalnu kulturnu baštinu Parka**

Opis aktivnosti i prioritet	Nastaviće se proces koji podrazumijeva evidenciju i dokumentaciju najznačajnijih elemenata nematerijalne kulturne baštine, kao najreprezentativnijih aspekata nacionalnog identiteta. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj popisanih elemenata nematerijalne kulturne baštine*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	50,00
Aktivnost 2.3.2.	**Prikupiti podatke od nosilaca nematerijalnih kulturnih dobara**
Opis aktivnosti i prioritet	Prikupiće se podaci od pojedinaca direktno na terenu koji su posljednji nosioci i čuvari običajne prakse znanja i vještina, kroz kontinuitet prenošenja ovih kulturnih obrazaca kako bi se obezbijedila efikasnija promocija NKN kroz jačanje svijesti o njegovom značaju. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj nosilaca nematerijalnih kulturnih dobara*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	50,00
Aktivnost 2.3.3.	**Popunjavati upitnike za identifikaciju elemenata nematerijalnog kulturnog nasljeđa**
Opis aktivnosti i prioritet	Izvršiće se popunjavanje obrazaca u vidu upitnika za svaki evidentirani elemenat NKN. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj popunjenih upitnika*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.3.4	**Inicirati ka Upravi za zaštitu kulturnih dobara uspostavljanje zaštite, na osnovu istraživačkih nalaza, zaštitu nematerijalnog kulturnog dobra**
Opis aktivnosti i prioritet	U zavisnosti od istraživačkih nalaza na terenu i stručne procjene uputiće se inicijative za uspostavljanje zaštite NKN. Prioritet 2
Indikator aktivnosti	*Broj inicijativa i broj zaštićenih elemenata nematerijalnog kulturnog dobra*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U toku je literaturno istraživanje da bi se konačna inicijativa uputila nadležnoj instituciji
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.3.5	**Organizovati manifestacije i tematske sajmove koji se oslanjaju na etnografsko nasljeđe**
Opis aktivnosti i prioritet	Organizovaće se manifestacija „Dan koprive” kako bi se promovisao značaj ove ljekovite biljke. S tim u vezi, uspostaviće se kontakti i saradnja sa lokalnim stanovništvom. Prikupiće se autentični gastronomski recepti zasnovani na upotrebi koprive.

	Prioritet 2
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih manifestacija i tematskih sajmova*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	400,00
Aktivnost 2.3.6	**Učestvovati u projektima zaštite i valorizacije nematerijalne kulturne baštine pod pokroviteljstvom relevantnih institucija (Ministarstvo kulture i medija, Uprava za zaštitu kulturnih dobara, CANU i dr.)**
Opis aktivnosti i prioritet	U skladu sa usvojenim programskim aktivnostima institucija iz oblasti kulturnog nasljeđa, iniciraće se projektne aktivnost na zaštiti i valorizaciji nematerijalne kulturne baštine. Prioritet 2
Indikator aktivnosti	*Broj realizovanih projekata*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Institucije iz oblasti zaštite kulturnog nasljeđa, Ministarstvo kulture i medija, Uprava za zaštitu kulturnih dobara, CANU i dr.
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Institucije iz oblasti zaštite kulturnog nasljeđa nisu inicirale projekte na prostoru Parka
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.3.7	**Pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i medija kreirati programe za obilježavanje "Dana evropske baštine"**
Opis aktivnosti i prioritet	Pod okriljem inicijative „Dani evropske baštine" za tekuću godinu, na zadatu temu, ukoliko korespondira sa ovim Parkom, kreiraće se i realizovati program obilježavanja ove značajne manifestacije. Prioritet 2
Indikator aktivnosti	*Realizovan program „Dani evropske baštine"*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Ministarstvo kulture i medija
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.054,00

Strateška oblast 3: Edukacija, interpretacija i promocija prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka	
Cilj 3.1	**Razvijena i unaprijeđena edukacija i interpretacija**
Indikator cilja: Procenat školske populacije, posjetilaca i lokalnog stanovništva koji su kvalitetno edukovani o vrijednostima Parka je povećan za 15% u odnosu na prethodni period	
Aktivnost 3.1.1.	**U saradnji sa osnovnim školama sprovoditi postojeće edukativne programe**
Opis aktivnosti i prioritet	U saradnji sa Ministarstvom prosvjete, nauke i inovacija i Ministarstvom rada i socijalnog staranja, u Centru za posjetioce sprovodiće se edukativni program „Cetinje jedna priča", koji je namijenjen učenicima VII razreda osnovnih škola iz Crne Gore. Prioritet 1

Indikator aktivnosti	*Broj održanih radionica sprovedenih po edukativnom programu. Broj učenika koji su prošli kroz edukativni program.*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	50,00
Aktivnost 3.1.2	**U skladu sa nastavnim programima osmisliti edukativne materijale**
Opis aktivnosti i prioritet	Štampa pripremljenog edukativnog materijala (flora, fauna, kulturno-istorijsko nasljeđe itd.). Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj izrađenih edukativnih materijala*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	400,00
Napomena	Ova aktivnost je realizovana kroz saradnju sa OEBS-om
Aktivnost 3.1.3	**U saradnji sa zainteresovanim stranama obilježiti značajne ekološke datume**
Opis aktivnosti i prioritet	Osmisliće se i organizovati interaktivne tematske radionice, u cilju obilježavanja važnih datuma i to: 21. mart - Svjetski dan šuma 22. april - Dan planete Zemlje 24. maj - Dan evropskih parkova 5. jun - Svjetski dan zaštite životne sredine 31. jul - Svjetski dan nadzornika 26. septembar - Dan čistih planina 4. oktobar - Dan zaštite životinja Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj obilježenih ekoloških datuma*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, TO Cetinje, TO Kotor, TO Budva
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	400,00
Aktivnost 3.1.4	**U saradnji sa TO osmisliti i sprovesti ciljane interpretativne programe obilaska Parka**
Opis aktivnosti i prioritet	Osmisliće se interpretativni program obilaska tematske staze „Kraljevskim stazama": Ivanova korita-Majstori-Stanjevići-Poborska sela. Izradiće se prigodan informativno-edukativni štampani materijal. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Osmišljeni interpretativni programi Parka. Broj sprovedenih obilazaka.*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, TO Cetinje, TO Kotor, TO Budva
Status realizacije	Nerealizovano

Razlog ne realizacije	Pripremljen je interpretativni program obilaska tematske staze „Kraljevskim stazama": Ivanova korita-Majstori-Stanjevići-Poborska sela, ali nije odštampan materijal, koji je u pripremnoj fazi.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 3.1.5	**Održavati i unaprijediti postojeće edukativne i tematske staze**
Opis aktivnosti i prioritet	Obnoviće se turistička signalizacija i interaktivne edukativne table na edukativnim stazama (staza Vuka i dječija staza Vuka u neposrednoj blizini Centra za posjetioce). Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o stanju mobilijara na stazama. Količina mobilijara koja je obnovljena*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka, Planinarski savez Crne Gore
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	3.750,00
Cilj 3.2	**Park je uspješno promovisan na nacionalnom i međunarodnom nivou**
Indikator cilja: Park je prepoznatljiva i atraktivna destinacija za posjetioce i ljubitelje prirode	
Aktivnost 3.2.1	**Sprovoditi PR kampanje**
Opis aktivnosti i prioritet	Sprovodiće se PR aktivnosti u cilju promocije prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka, značajnih ekoloških datuma, manifestacija i događaja, kao i drugih aktivnosti koje se implementiraju u Parku, putem veb-sajta, objava na društvenim mrežama, saradnjom sa medijima. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj sprovedenih PR kampanja*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka; direktor JPNPCG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.854,00
Aktivnost 3.2.2	**Učestvovati na turističkim sajmovima**
Opis aktivnosti i prioritet	Uzeće se učešće na lokalnim, regionalnim i internacionalnim sajmovima turizma koji se budu oglašavali tokom programske godine. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj međunarodnih i nacionalnih turističkih sajmova na kojima je JPNPCG uzelo učešće*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam; direktor Parka; direktor JPNPCG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.174,00
Aktivnost 3.2.3	**Organizovati manifestacije i događaje**
Opis aktivnosti i prioritet	Organizovaće se manifestacija „Čajanka", kojom će se promovisati ljekovite biljke. Promovisaće se tematska staza „Kraljevskim stazama": Ivanova korita-Majstori-Stanjevići-Poborska sela.

	Organizovaće se događaj koji će promovisati stazu za boso hodanje. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih manifestacija i događaja*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam; direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	300,00
Aktivnost 3.2.4	**Izraditi i štampati promotivni materijal**
Opis aktivnosti i prioritet	Izrada i štampa promotivnog materijala (brošura, kataloga, flajera, postera i sl.). Izrada i štampa propagandnog materijala (olovke, planeri, vrećice i majice) sa logom i motivima NP Lovćen. Štampa putopisnog dnevnika „Vrhovima Lovćena“. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Količina izrađenog promotivnog materijala*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	450,00
Aktivnost 3.2.5	**Izraditi autentični suvenir Parka**
Opis aktivnosti i prioritet	Organizovaće se konkurs za izradu autentičnog suvenira Parka. Prioritet 2
Indikator aktivnosti	*Objavljen i sproveden konkurs, izabran autentičan suvenir Parka*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam; direktor Parka
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Realizacija aktivnosti je uslovljena izradom i usvajanjem novog vizuelnog identiteta za NP Prokletije
Troškovi realizacije	0,00

Strateška oblast 4: Turizam zasnovan na aktivnom odmoru u prirodi	
Cilj 4.1	**Unaprijeđena i razvijena posjetilačka infrastruktura Parka**
Indikator cilja: Broj uređenih, adaptiranih i novoizgrađenih elemenata posjetilačke infrastrukture	
Aktivnost 4.1.1.	**Adaptirati Centar za posjetioce na Ivanovim koritima**
Opis aktivnosti i prioritet	U toku 2023. godine u sklopu Interreg IPA CBC Hrvatska – Bosna i Hercegovina i Crna Gora, aplicirano je projektom PA.CON II. Ovim projektom predviđena je adaptacija Centra za posjetioce (popravka krova, zidova, podova, vrata, prozora; krečenje; rampa za lica sa invaliditetom; adaptacija toaleta za lica sa invaliditetom; zamjena elektroinstalacija; postavljanje utičnica za punjenje električnih vozila sa spoljne strane, centralno grijanje; opremanje kancelarija i opremanje i dopuna suvenirnice). Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Adaptiran Centar za posjetioce*
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U toku 2025. godine doći će do raspisivanja tendera za građevinske radove planirane projektom.

Troškovi realizacije	1.200,00
Napomena	U ovoj programskoj godini izvršeno je krečenje, nabavka potrebnog za elektroinstalacije i sitne popravke u iznosu od 1.200,00 EUR-a.
Aktivnost 4.1.2.	**Izgraditi i urediti novi centar za posjetioce na Ivanovim koritima**
Opis aktivnosti i prioritet	JPNPCG je u dogovoru sa žičarom „Kotor – Lovćen“ da se izgradi i uredi novi Centar za posjetioce na lokalitetu KUK (zadnja stanica žičare). Neophodno je preuzeti sve pripremne radnje (eksproprijacija parcele, UT uslovi, idejno rješenje, saglasnost gradskog arhitekte na idejno rješenje, dozvola Agencije za zaštitu životne sredine, glavni projekat sa revizijom). Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izrađen novi Centar za posjetioce*
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	JPNPCG je imalo sastanak sa Upravom za imovinu, za dobijanje saglasnosti za sticanje prava vlasništva nad Planinarskim domom na Ivanovim koritima. Realizacija aktivnosti očekuje se u prvom kvartalu 2025. godine.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.4.	**Urediti glavne ulaze u Park**
Opis aktivnosti i prioritet	U skladu sa postojećim idejnim rješenjem izradiće se glavni ulaz u Park na lokaciji Blatište. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izrađen glavni ulaz u Park*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba sa promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.5.	**Izgraditi kontrolno-naplatne punktove**
Opis aktivnosti i prioritet	Izgradnjom ulazne kapije na lokalitetu Blatište izradiće se i kontrolno naplatni punkt koji je u Programu objekata privremenog karaktera 2020-2024. godine Prioritet 1.
Indikator aktivnosti	*Izgrađen kontrolno-naplatni punkt na lokalitetu Blatište*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Realizacija aktivnosti se odlaže za 2025. godinu, uz izradu neophodne tehničke dokumentacije tj. izradu idejnog rješenja sa predmjerom i predračunom.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.6.	**Postaviti i dopuniti najavne, glavne i informativne table ka/i u Parku**
Opis aktivnosti i prioritet	Izradiće se i postaviti šest najavnih, pet glavnih i jedna informativna tabla ka/i u Parku koje će usmjeravati posjetioce sa saobraćajnih puteva na glavne ulaze u Park . Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj dopunjenog informativnog materijala*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano

Razlog ne realizacije	Nije objavljen tender zbog nedostatka finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.7.	**Unaprijediti postojeći sistem informativnih tabli i smjerokaza**
Opis aktivnosti i prioritet	U saradnji sa TO Budva, TO Kotor, TO Cetinje i sa Planinarskim savezom Crne Gore izvršiće se uređenje i obnova turističke signalizacije na stazama: - Njegoševa staza - Ivanova korita-Majstori-Stanjevići-Poborska sela Obnoviće se i/ili postaviti novi informativni mobilijar u zavisnosti od stanja postojećih tabli i smjerokaza nakon zimskog perioda godine. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj adaptiranih elemenata informativnog materijala*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U toku je realizacije završne faze za stazu Ivanova korita-Majstori-Stanjevići-Poborska sela. Za Njegoševu stazu izvšreno je postavljanje vertikalne signalizacije, kao i popravka tabli u blizini Centra za posjetioce
Troškovi realizacije	940,00
Aktivnost 4.1.8.	**U saradnji sa planinarskim savezom unaprijediti pješačke staze**
Opis aktivnosti i prioritet	U saradnji sa Planinarskim savezom Crne Gore uradiće se analiza stanja staza i prijedlog njihovog uređenja (broj neophodne turističke signalizacije) za: - stazu Vuka; - Njegoševu staza i - stazu Ivanova korita – Majstori – Stanjevići - Poborska sela. Razmotriće se mogućnost da se staza Ivanova korita - Majstori-Stanjevići - Poborska sela preuredi u tematsku stazu pod nazivom „Kraljevskim stazama”. Razmotriće se mogućnost pokretanja Inicijative za uvrštavanje navedenih staza u lokalni registar planinarskih staza. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o uređenju pješačkih staza*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam, Planinarski savez CG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Napomena	Za potrebe uređenja pješačkih staza dva zaposlena iz Službe fizičke zaštite Parka prošli su dvije obuke za markirante.
Troškovi realizacije	667,00
Aktivnost 4.1.9.	**U saradnji sa biciklističkim savezom unaprijediti biciklističke staze**
Opis aktivnosti i prioritet	U saradnji sa Biciklističkim savezom Crne gore uradiće se elaborat za formiranje biciklističke staze: Ivanova korita – Babina glava – Kraljevo počivalo – Vjetreni mlin – Dolovi – Ivanova korita Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o uređenju biciklističkih staza*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam, Biciklistički savez CG
Status realizacije	Nerealizovano

Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Napomena	U ovoj programskoj godini izvršen je servis bicikala i nabavka potrebnih djelova za bicikla za šta je utrošeno 590,00 EUR-a.
Troškovi realizacije	590,00
Aktivnost 4.1.10.	**Urediti vidikovce Kuk i Kraljevo počivalo**
Opis aktivnosti i prioritet	U toku 2023. godine u sklopu Interreg IPA CBC Hrvatska – Bosna i Hercegovina i Crna Gora, aplicirano je projektom PA.CON II. Ovim projektom predviđena je adaptacija vidikovca Kraljevo počivalo. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Uređeni vidikovci Kuk i Kraljevo počivalo*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U toku 2025.godine doći će do raspisivanja tendera za građevinske radove planirane projektom za vidikovac Kraljevo počivalo.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.11.	**Izraditi infrastrukturu za posmatranje ptica**
Opis aktivnosti i prioritet	U toku 2023. godine u sklopu Interreg IPA CBC Hrvatska – Bosna i Hercegovina i Crna Gora, aplicirano je projektom PA.CON II. Ovim projektom predviđen je razvoj sadržaja vezanih za turističku ponudu posmatranje ptica.
Indikator aktivnosti	*Izrađena infrastruktura za posmatranje ptica*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U toku 2025.godine doći će do raspisivanja tendera za radove planirane projektom.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.13.	**Prilagoditi glavne atrakcije u Parku (učiniti ih dostupnim) za posjete osoba sa invaliditetom**
Opis aktivnosti i prioritet	U toku 2023. godine u sklopu Interreg IPA CBC Hrvatska – Bosna i Hercegovina i Crna Gora , aplicirano je projektom PA.CON II. Ovim projektom predviđena je adaptacija Centra za posjetioce sa rampom za lica sa invaliditetom kao i adaptacija toaleta za lica sa invaliditetom. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izrađena rampa za pristup osoba sa invaliditetom ispred Upravne zgrade NP Lovćen na Ivanovim koritima*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U toku 2025.godine doći će do raspisivanja tendera za radove planirane projektom.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.14.	**Urediti kamp mjesta i renovirati bungalove**
Opis aktivnosti i prioritet	Aplicirati za sredstva iz kapitalnog budžeta za uređenje kamp mjesta i adaptaciju bungalova na Ivanovim koritima. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Uređena kamp mjesta i renovirani bungalovi*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00

Cilj 4.2	**Unaprijeđena turistička ponuda koja je zasnovana na rekreaciji**
Indikator cilja: Uspostavljeni elementi za rekreativne aktivnosti povećavaju zadovoljstvo i broj posjetilaca	
Aktivnost 4.2.1	**Razviti nov turistički proizvod posmatranje ptica**
Opis aktivnosti i prioritet	U toku 2023.godine u sklopu Interreg IPA CBC Hrvatska – Bosna i Hercegovina i Crna Gora, aplicirano je projektom PA.CON II. Ovim projektom predviđen je razvoj sadržaja vezanih za turističku ponudu posmatranje ptica, kao i nabavka opreme za posmatranje ptica. Prioritet 2
Indikator aktivnosti	*Izrađen program turističke ponude posmatranja ptica*
Odgovornost	Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U toku 2025.godine doći će do raspisivanja tendera za radove planirane projektom.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.2.2	**Osmisliti i postaviti nove izložbene postavke u Centru za posjetioce**
Opis aktivnosti i prioritet	U toku 2023. godine u sklopu Interreg IPA CBC Hrvatska – Bosna i Hercegovina i Crna Gora, aplicirano je projektom PA.CON II. Ovim projektom predviđena je adaptacija Centra za posjetioce koja podrazumijeva i instalaciju nove izložbene postavke. Prioritet 2
Indikator aktivnosti	*Urađena nova izložbena postavka*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U toku 2025.godine doći će do raspisivanja tendera za radove planirane projektom.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.2.5	**Razviti nov turistički proizvod staza za hodanje na krpljama**
Opis aktivnosti i prioritet	U prethodnom periodu urađen je Elaborat formiranja staza za hodanje na krpljama. Formiranje same staze se odlaže, dok se ne ispita tržište tj. zainteresovanost posjetilaca u zimskim mjesecima za ovu vrstu turističke ponude. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izrađen program turističke ponude za hodanje na krpljama*
Odgovornost	Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Aktivnost se odlaže zbog nedostatka snijega i nedostatka zainteresovanosti posjetilaca za ovu aktivnost u Parku. Sredstva će biti preusmjerena na druge aktivnosti u Parku, kao što je uređenje pješačkih staza.
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 4.3	**Upravljanje posjetiocima**
Indikator: Uređen i funkcionalni sistem posjećivanja sa akcionim planom upravljanja posjetiocima; Povećan nivo zadovoljstva posjetilaca Parka.	
Aktivnost 4.3.1	**Analizirati strukturu, mišljenje, potrebe i očekivanja posjetilaca**
Opis aktivnosti i prioritet	U Centru za posjetioce sprovodiće se anketiranje posjetilaca korišćenjem unaprijed pripremljenih anketnih listića, na osnovu kojih će se dobiti informacija o strukturi, mišljenju, potrebi i očekivanjima posjetilaca u Parku.

	Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Sprovedena anketa i izrađen izvještaj analize*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.2	**Analizirati uticaj posjetilaca na prirodne i kulturne vrijednosti**
Opis aktivnosti i prioritet	Pripremiće se anketni listovi za Službu zaštite, u kojima će se upisivati uticaj i broj posjetilaca na područje naselja Ivanova korita koje je najposjećenije tokom turističke sezone. Utvrdiće se vrste uticaja posjetilaca i predložiti mjere zaštite. Prioritet 1.
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o analizi uticaja posjetilaca na području naselja Ivanova korita na osnovu dnevnih izvještaja nadzornika*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.3	**U saradnji sa planinarskim i biciklističkim savezom analizirati korišćenje postojećeg sistema staza**
Opis aktivnosti i prioritet	Organizovaće se sastanci sa Planinarskim savezom CG, planinarskim klubovima, domaćinima i Biciklističkim savezom Crne Gore u svrhu analize korišćenja postojećeg Sistema staza, koji podrazumijeva broj posjetilaca na stazama, njihovu strukturu, period korišćenja staza, klubovi koji koriste staze i sl.
Indikator aktivnosti	*Izrađen elaborat o analizi svih vrsta staza*
Odgovornost	Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	100,00
Aktivnost 4.3.4	**Istražiti i odrediti prihvatne kapacitete pojedinih najposjećenijih lokaliteta u skladu sa smjernicama zaštite prirode, pratiti i regulisati broj posjetilaca**
Opis aktivnosti i prioritet	Izradiće se Studija kapaciteta nosivosti za područje naselja Ivanova korita koja će dati i preporuku i načine upravljanja posjetiocima. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izrađena studija prihvatnih kapaciteta najposjećenijih lokaliteta*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Realizovaće se tokom 2025. godine kroz REVERS projekat -Interreg IPA CBC Hrvatska-Bosna i Hercegovina i Crna Gora
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.5	**Izgraditi mehanizam koji će doprinijeti da se smanji efekat vidljivosti posjetilaca u određenim područjima („Leave no trace“ principi)**
Opis aktivnosti i prioritet	Osmisliće se i pripremiti dizajn i odštampati liflet „Leave no trace 7 principa“ za ponašanje posjetilaca u Parku Prioritet 1.

Indikator aktivnosti	*Razvijen mehanizam zasnovan na „leave no trace“ principima. Efekat vidljivosti posjetilaca je smanjen za 50%*
Odgovornost	Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	20,00
Aktivnost 4.3.6	**Razviti programe obilaska Parka (bazirane na prirodnim i kulturnim vrijednostima parka) za različite ciljne grupe**
Opis aktivnosti i prioritet	Započeće se izrada programa obilaska Parka za posjetioce, u saradnji sa TO Cetinje, Kotor i Budva. Program podrazumijeva odabir reprezentativnih staza sa itinererom, izrada QGIS mapa staza i izradu brošure. Prioritet 1.
Indikator aktivnosti	*Osmišljeni ciljani programi obilaska Parka. Broj sprovedenih obilazaka.*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak licenciranih vodiča koji bi sprovodili ciljanje programe obilaska Parka.
Troškovi realizacije	0,00

Strateška oblast 5: Saradnja sa nacionalnim i međunarodnim organizacijama i institucijama i lokalnim zajednicama	
Cilj 5.1	**Unaprjeđenje upravljanja, umrežavanja, zaštite i promocije kroz nacionalnu i međunarodnu saradnju**
Indikator cilja: Park je prepoznat kao pouzdan partner domaćim i međunarodnim organizacijama i institucijama; Mehanizmi saradnje su unaprijeđeni i raste broj zajedničkih inicijativa i projekata	
Aktivnost 5.1.1.	**Poboljšati saradnju sa državnim institucijama i ustanovama u vezi definisanja jasnih procedura i zakonskih obaveza iz oblasti zaštite živote sredine i prirode**
Opis aktivnosti i prioritet	Organizovaće se sastanci sa državnim institucijama i ustanovama u vezi definisanja jasnih procedura iz zakonskih obaveza iz oblasti zaštite živote sredine i prirode. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj održanih tematskih sastanaka. Efikasnije sprovođenje procedura i obaveza.*
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	300,00
Aktivnost 5.1.2.	**Uputiti inicijative državnim institucijama i ustanovama u cilju efikasnijeg upravljanja zaštićenim područjem**
Opis aktivnosti i prioritet	Uputiće se inicijative i organizovati sastanci sa svim relevantnim institucijama i organizacijama u svrhu unaprjeđivanja saradnje i efikasnijeg upravljanja Parkom. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj inicijativa i zaključci sa održanih sastanaka*
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka

Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	100,00
Aktivnost 5.1.3.	**Aktivnom saradnjom sa NVO sektorom realizovati projekte iz oblasti zaštite prirode i životne sredine**
Opis aktivnosti i prioritet	U saradnji sa lokalnim nevladinim organizacijama iz opština koje gravitiraju na teritoriji NP Lovćen, pripremiće se prijedlozi projekata za konkurse domaćih i inostranih donatora. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj realizovanih zajedničkih projekata*
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju, NVO
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije ostvarena komunikacija sa lokalnim NVO, uslijed nedostataka kapaciteta Službe da se jednako posveti svim lokalnim zajednicama u okviru svih pet nacionalnih parkova.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.4.	**Uputiti inicijative ka lokalnim organizacijama u cilju efikasnijeg upravljanja zaštićenim područjem**
Opis aktivnosti i prioritet	Organizovaće se sastanci sa svim lokalnim institucijama i organizacijama koje gravitiraju Parku kako bi se unaprijedila saradnja i inicirale akcije u svrhu efikasnijeg upravljanja ovim zaštićenim područjem. Prioritet 2
Indikator aktivnosti	*Broj inicijativa i zaključci sa održanih sastanaka*
Odgovornost	Direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	250,00
Aktivnost 5.1.5.	**Uspostaviti saradnju sa zaštićenim područjima u regionu**
Opis aktivnosti i prioritet	Uspostaviće se saradnja sa zaštićenim područjima u regionu sa ciljem razmjene iskustava, primjeni dobrih praksi i pokretanja partnerskih inicijativa i zajedničkih projekata. Prioritet 2
Indikator aktivnosti	*Memorandumi o saradnji sa najmanje 2 zaštićena područja*
Odgovornost	Direktor JPNPCG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	300,00
Aktivnost 5.1.6.	**Unaprijediti saradnju sa partnerskim zaštićenim područjima**
Opis aktivnosti i prioritet	Realizovaće se aktivnosti na uspostavljanju partnerskih odnosa sa zaštićenim područjima na nacionalnom i međunarodnom nivou. Prioritet 2
Indikator aktivnosti	*Broj održanih sastanaka, partnerskih inicijativa i studijskih posjeta*
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nisu upućene inicijative za saradnju sa partnerskim zaštićenim područjima, jer nije bilo kapaciteta i resursa za realizaciju ove aktivnosti

Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.7.	**Nastaviti saradnju sa međunarodnim organizacijama (IUCN, UNESCO, Europark federacija i dr.)**
Opis aktivnosti i prioritet	Prisustvo seminarima i radnim grupama na poziv organizacija. Apliciranje na konkursima i pozivima za projekte. Učešće u on-line radnim grupama shodno pozivima organizacija. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Učešće u radnim grupama, inicijativama i platformama*
Odgovornost	Direktor JPNPCG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	976,80
Aktivnost 5.1.8.	**Priprema i izrada prijedloga projekata u skladu sa potreba Parka i javnim pozivima**
Opis aktivnosti i prioritet	U skladu sa potrebama Parka kao i prioritetima javnih poziva pripremiće se prijedlozi projekata. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj podnesenih i broj odobrenih projektnih prijedloga*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.9.	**Realizacija projektnih aktivnosti**
Opis aktivnosti i prioritet	Kvalitetna implementacija projektnih aktivnosti kao i redovno izvještavanje o svim sprovedenim projektnim aktivnostima. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izvještaji o uspješnosti realizacije projektnih aktivnosti*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.10.	**Učešće u obukama za pisanje i izvještavanje projekata**
Opis aktivnosti i prioritet	U skladu sa potrebama Službe, učestvovati na obukama koje se odnose na podizanje i jačanje kapaciteta zaposlenih. Prioritet 3
Indikator aktivnosti	*Broj stručnih saradnika koji su uspješno završili obuku*
Odgovornost	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedovoljna finansijska sredstva
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 5.2	**Podrška lokalnoj zajednici u održivom razvoju u skladu sa principima očuvanja vrijednosti Parka**
Indikator cilja: Lokalne zajednice aktivno sarađuju sa Parkom; Povećan broj zajedničkih projekata i inicijativa, tradicionalnih funkcionalnih gazdinstava i usluga i proizvoda lokalne zajednice u ponudi Parka.	
Aktivnost 5.2.1.	**Izraditi prijedloge projekata u skladu sa pozivima u partnerstvu sa lokalnim zajednicama koje gravitiraju u Parku**
Opis aktivnosti i prioritet	U skladu sa potrebama Parka i lokalne zajednice kao i prioritetima javnih poziva pripremiće se prijedlozi projekata.

	Prioritet 2
Indikator aktivnosti	*Broj podnesenih i broj odobrenih projektnih prijedloga*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.2.2.	**Pružiti podršku lokalnom stanovništvu za očuvanje tradicionalne poljoprivrede**
Opis aktivnosti i prioritet	Organizovaće se sastanci sa domaćinstvima koja se bave tradicionalnim načinima privređivanja, u cilju sagledavanja njihovih potreba i zahtjeva. Prioritet 3
Indikator aktivnosti	*Broj tradicionalnih funkcionalnih gazdinstava*
Odgovornost	Direktor Parka
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Sastanci sa klasterom „seoska domaćinstva“ nisu realizovani zbog nedovoljne koordinacije sa predstavnicima domaćinstava, kao i otežane komunikacije sa ovom ciljnom grupom.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.2.3.	**Pružiti podršku lokalnom stanovništvu za razvoj ponuda zasnovanih na tradicionalnim oblicima, u skladu sa održivim principima**
Opis aktivnosti i prioritet	Prikupljanje, odabir i nabavka karakterističnih suvenira koje će dopuniti asortiman suvenirnice u Parku. Prioritet 3
Indikator aktivnosti	*Broj tradicionalnih funkcionalnih ponuda*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	516,00
Aktivnost 5.2.4.	**Uspostaviti geografski sertifikat porijekla za lokalne proizvode**
Opis aktivnosti i prioritet	Nastaviće se saradnja sa predstavnicima relevantnih institucija kako bi se uspostavili sertifikati za lokalne proizvode sa područja Parka. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Uspostavljen geografski sertifikat*
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Dobijeno Rješenje o registraciji žiga od Direkcije za intelektualnu svojinu. Potrebno je da se formira radna grupa koja će se baviti neophodnim koracima u realizaciji aktivnosti.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.2.5.	**Pružiti podršku lokalnom stanovništvu da svoje proizvode plasiraju na manifestacijama i sajmovima koje organizuje JPNPCG**
Opis aktivnosti i prioritet	Kontaktiraće se predstavnici lokalnog stanovništva da svoje proizvode plasiraju na manifestacijama i događajima u Parku. Prioritet 3
Indikator aktivnosti	*Broj lokalnih proizvođača koji se odazvao pozivu*

Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.2.6.	**Uraditi Plan gazdovanja šuma u privatnoj svojini**
Opis aktivnosti i prioritet	Nakon izrade Plana gazdovanja šumama i njegovog usvajanja, izvršiće se odobravanje određene količine šume za sječu u šumama u privatnoj svojini. Odobravanje bruto drvne mase za uklanjanje će se realizovati na osnovu: podnesenog zahtjeva sa potrebnom dokumentacijom od strane vlasnika šume, zdravstvenog stanja i kvaliteta šume u svojini. Dostavljanje zahtjeva za sječu u privatnoj svojini će se prihvatati do 30.12.2023. godine, za plansku 2024. godinu. Nakon dostavljanja zahtjeva komisijski će se donijeti Plan gazdovanja šuma u privatnoj svojini. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izrađen Plan gazdovanja šuma u privatnoj svojini*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	150,00
Aktivnost 5.2.7.	**Obezbijediti drvne sortimente iz reda sanitara za potrebe lokalnog stanovništva**
Opis aktivnosti i prioritet	Shodno zakonu i Internoj proceduri za prodaju šume lokalnom stanovništvu, izvršiće se prodaja drvnih sortimenata ruralnom stanovništvu sa područja Parka. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Količina drvenih sortimenata koja je dodijeljena lokalnom stanovništvu na osnovu upućenih zahtjeva*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	Nije bilo zahtjeva od strane lokalnog stanovništva
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 5.3	**Socio-ekonomski razvoj područja Parka**
Indikator cilja: Akteri koji su u interakciji sa područjem Parka su prepoznati i uključeni u procese upravljanja zaštićenim područjem.	
Aktivnost 5.3.1.	**Izraditi socio-ekonomskou analizu šireg područja**
Opis aktivnosti i prioritet	Na osnovu do sada sistematizovanih podataka, a u skladu sa međunarodnim preporukama i smjernicama, primijeniće se Protokol o radu socio-ekonomskih savjeta. Isti treba da sadrži ciljeve i generalne smjernice za rad Savjeta po parkovima, mjere za unaprjeđenje njihovog funkcionisanja, dinamiku njihovog održavanja, kao i integrisanu i inoviranu bazu podataka po klasterima. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj definisanih klastera i njihovo uključivanje u socio-ekonomski forum*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj

Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Na osnovu prikupljenih podataka iz 2023. godine kreirana je baza podataka i definisani su posebni klasteri. Kako nije popunjen upitnik koji je kreiran još početkom 2024. godine nije urađena analiza socio-ekonomskog stanja, a koja bi bila relevantna za dalje korake koje bi se preduzele u kontekstu saradnje upravljača i lokalnih zajednica
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.3.2.	**Redovno održavati socio-ekonomske forume**
Opis aktivnosti i prioritet	U skladu sa Protokolom o radu i prethodno definisanim klasterima, u kontinuitetu će se održavati sjednice socio-ekonomskih savjeta, čime će se dodatno obezbijediti maksimalna participativnost lokalnih subjekata u procese planiranja i implementacije zajednički definisanih aktivnosti.
Indikator aktivnosti	*Broj održanih tematskih socio-ekonomskih foruma sa sačinjenim izvještajima*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	100,00

Strateška oblast 6: Efikasna kontrola prostora Parka	
Cilj 6.1	**Unaprjeđenje fizičke zaštite Parka**
Indikator cilja: Broj podnesenih prijava; Broj procesuiranih prijava; Usklađeni pravni i organizacioni kapaciteti sa potrebama Parka	
Aktivnost 6.1.1.	**Organizovati interne obuke za Službu fizičke zaštite**
Opis aktivnosti i prioritet	U cilju usavršavanja nadzornika stručne službe će u skladu sa potrebama, kroz predavanja, obuke, konsultacije i dr. vršiti obučavanje Službe zaštite za profesionalni rad i odnos prema posjetiocima. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih obuka*
Odgovornost	Direktor Parka Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove, Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	300,00
Aktivnost 6.1.2.	**Izvršiti nabavku materijalno-tehničkih sredstava za Službu fizičke zaštite Službu za održavanje ambijentalne i infrastrukture**
Opis aktivnosti i prioritet	Shodno Pravilniku o uniformi, naoružanju i identifikacionoj oznaci, izvršiće se nabavka materijalno tehničkih sredstava za Službu zaštite i Službu ambijentalne higijene. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izvršena nabavka*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za javne nabavke
Status realizacije	Realizovano

Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	16.513,85
Aktivnost 6.1.3.	**U saradnji sa nadležnim inspekcijskim službama vršiti kontrolu i suzbijati nelegalne aktivnosti**
Opis aktivnosti i prioritet	Organizovaće se sastanci sa inspekcijskim službama, u cilju koordinacije aktivnosti na prostoru Parka i efikasnijeg procesuiranja evidentiranih nezakonitih radnji. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj podnesenih i procesuiranih prijava*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba fizičke zaštitu, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	200,00
Aktivnost 6.1.4.	**U saradnji sa odjeljenjima za bezbjednost Cetinje i Budva vršiti kontrolu i suzbijati nelegalne aktivnosti**
Opis aktivnosti i prioritet	Organizovaće se sastanci sa MUP-om u cilju koordinacije aktivnosti na sprječavanju nelegalnih radnji i koordinacije aktivnosti u slučaju vanrednih situacija. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj podnesenih i procesuiranih prijava*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba fizičke zaštitu, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	200,00
Cilj.6.2	**Utvrđivanje i označavanje jasne granice Parka**
Indikator cilja: Definisana dinamika i način finansiranja za utvrđivanje jasnih granica Parka	
Aktivnost 6.2.1	**Uputiti inicijativu organima državne uprave nadležnim za poslove šumarstva i zaštite životne sredine, organu uprave nadležnom za poslove katastra, gradskim opštinama i opštinama na čijoj se teritoriji nalazi Nacionalni park za formiranje radnog tijela za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka**
Opis aktivnosti i prioritet	Uputiće se inicijativa Ministarstvu turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Ministarstvu planiranja, urbanizma i državne imovine, Upravi za gazdovanje šumama i lovištima, Agenciji za zaštitu životne sredine, Upravi za katastar i državnu imovinu, Opštini Cetinje i Opštini Budva za delegiranje člana, kako bi se formiralo radno tijelo za utvrđivanje i obilježavanje granica Parka.
Indikator aktivnosti	*Formirano radno tijelo*
Odgovornost	Direktor JPNPCG i direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 6.2.2	**Definisati izvore finansiranja, budžet i dinamiku za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka**

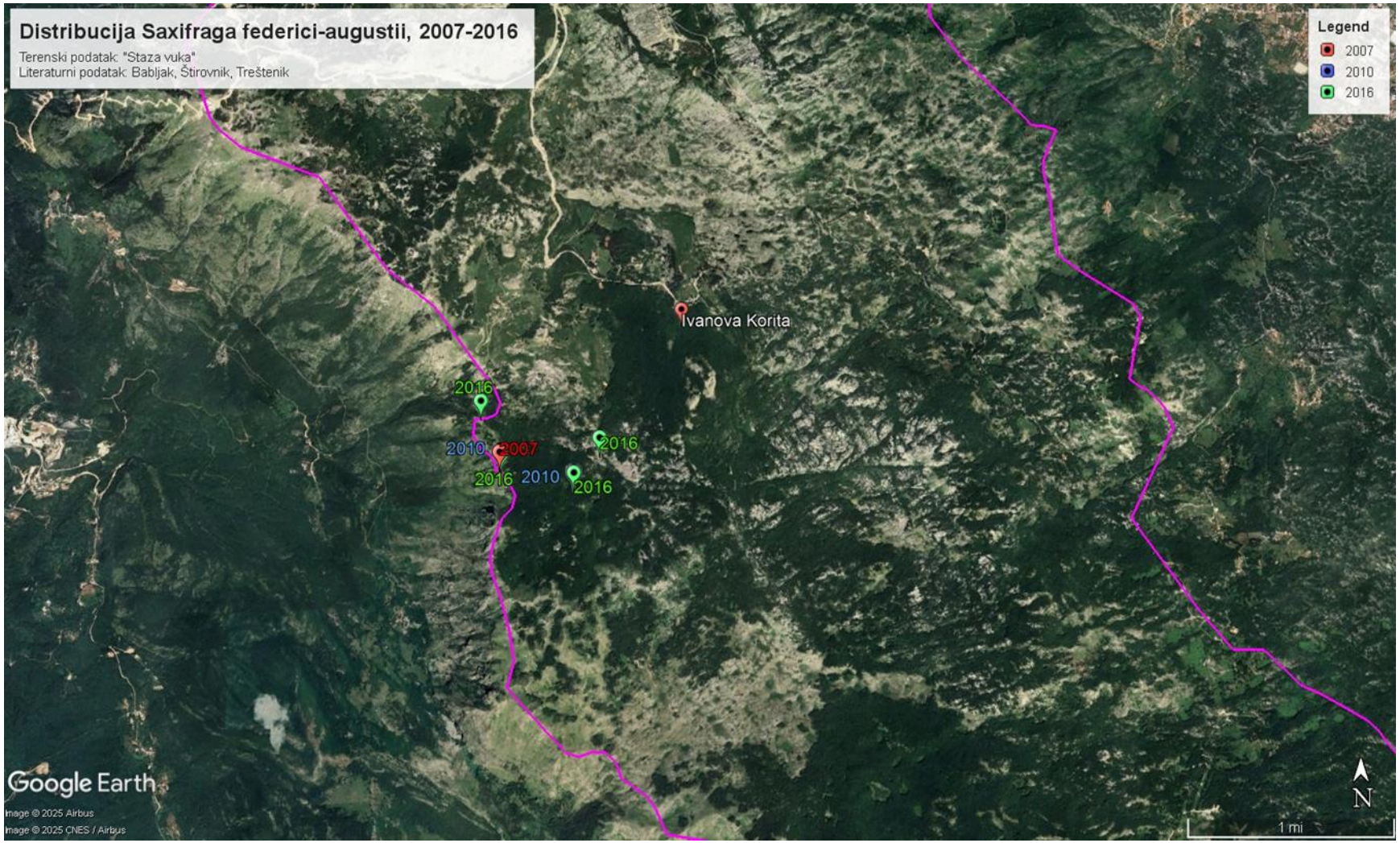
Opis aktivnosti i prioritet	Organizovaće se sastanci radnog tijela za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka u svrhu definisanja izvora finansiranja, budžeta i dinamike. Izradiće se model obilježavanja granica. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Jasno definisani izvori finansiranja, budžet i dinamika*
Odgovornost	Radno tijelo za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Radno tijelo je formirao krajem programskog perioda, što nije ostavilo dovoljno vremena za organizaciju sastanaka i sprovođenje planiranih aktivnosti
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 6.3	**Park bez otpada**
Indikator cilja: Efikasna regulacija upravljanja otpadom; Smanjen broj nelegalnih odlagališta otpada	
Aktivnost 6.3.1	**Inicirati sastanke sa komunalnim preduzećima koji gravitiraju u Parku u vezi definisanja procedura sprječavanja nastanka i sanacije neuređenih odlagališta otpada**
Opis aktivnosti i prioritet	Organizovaće se sastanci sa komunalnim preduzećima Cetinje i Budva kako bi se definisale procedure sanacije neuređenih odlagališta otpada i napravio plan sprječavanja istih. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj sastanaka i broj definisanih procedura*
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	100,00
Aktivnost 6.3.2	**U saradnji sa komunalnim preduzećima opština koje gravitiraju u Parku izvršiti sanaciju neuređenih odlagališta otpada na području Parka**
Opis aktivnosti i prioritet	Vršiće se kontrola stanja na terenu kako bi se spriječilo nastajanje nelegalnih odlagališta, evidentiraće se lokacije odlagališta i izvršiti njihovo saniranje. Prikupiće se podaci o vrstama, količinama i porijeklu otpada. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj saniranih neuređenih odlagališta otpada*
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, Služba fizičke zaštite, Komunalna preduzeća opština Cetinje i Budva
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	2.541,00
Aktivnost 6.3.3	**U saradnji sa komunalnim preduzećima, NVO-ima, civilnim sektorima, lokalnim stanovništvom i volonterima organizovati akcije uklanjanja otpada**
Opis aktivnosti i prioritet	Organizovaće se akcije čišćenja i uklanjanja otpada sa lokacija na kojima su evidentirana nelegalnih odlagališta. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj preuzetih akcija i količina uklonjenog otpada*

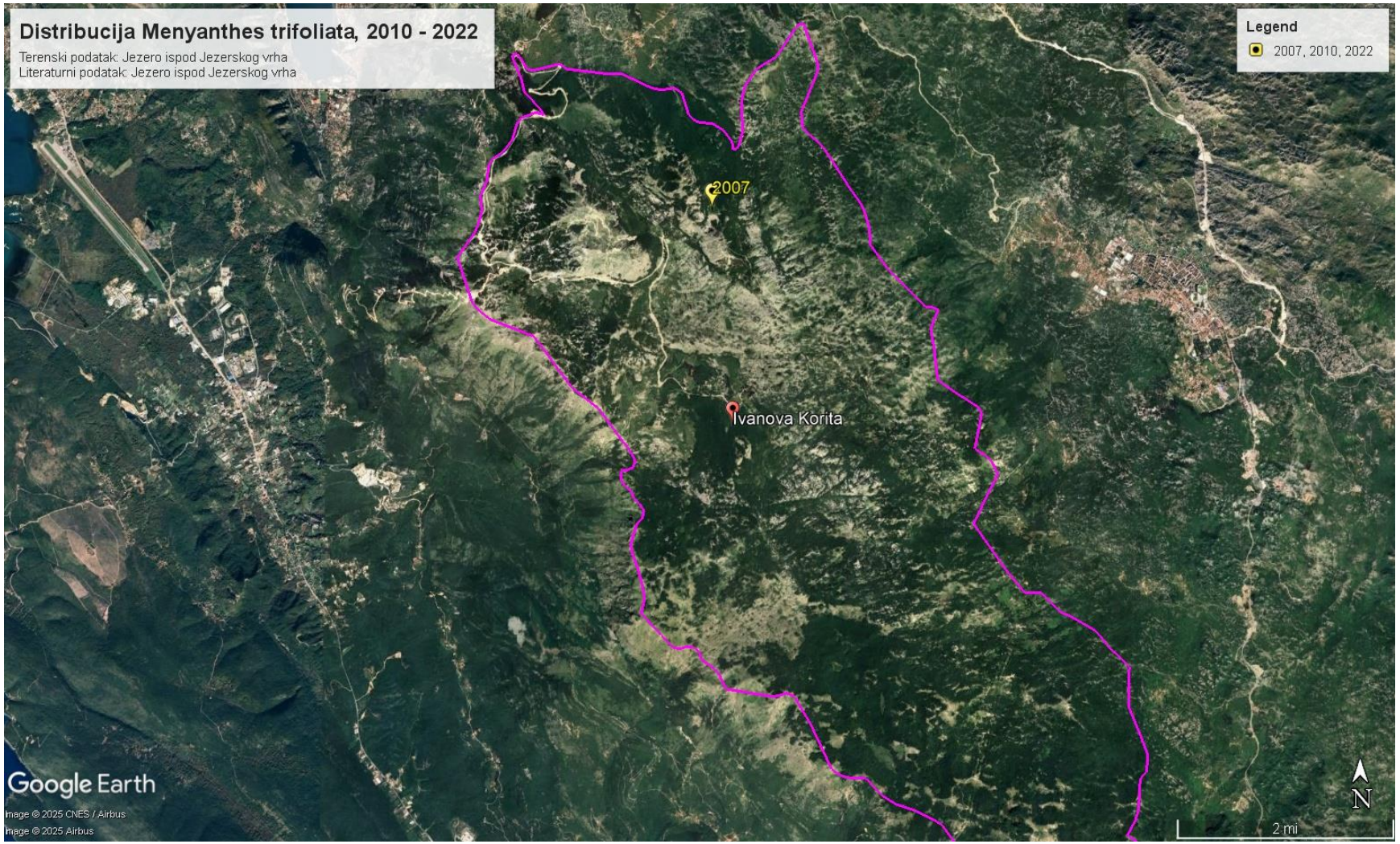
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, Služba fizičke zaštite, Komunalna preduzeća opština Cetinje i Budva, NVO
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.000,00

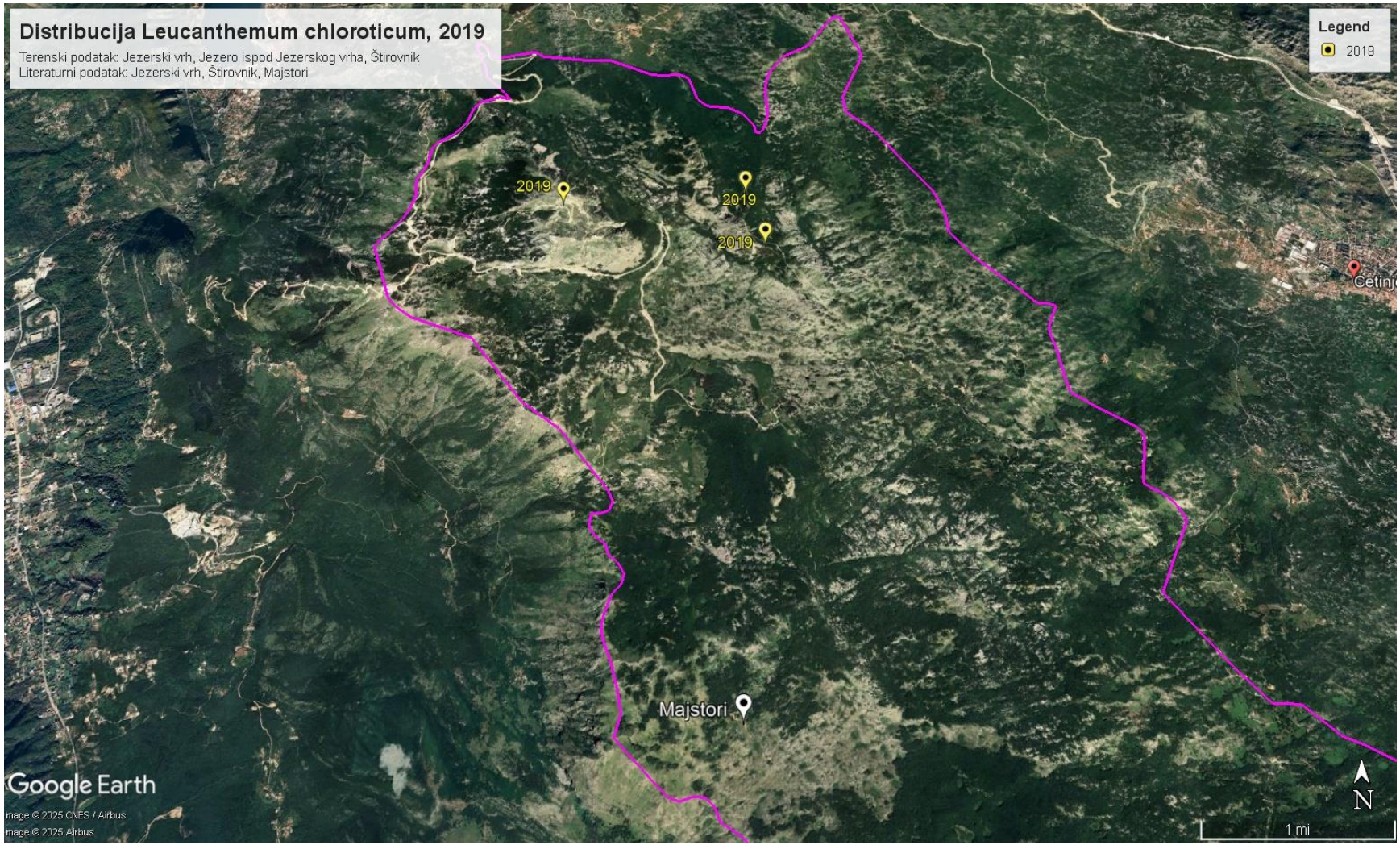
VANPLANSKE AKTIVNOSTI	
Cilj 3.2	**Park je uspješno promovisan na nacionalnom i međunarodnom nivou**
Indikator cilja: Park je prepoznatljiva i atraktivna destinacija za posjetioce i ljubitelje prirode	
Aktivnost	**Prikupljanje foto i video materijala**
Opis aktivnosti i prioritet	Kako samostalno, tako i u saradnji sa drugim subjektima, obezbijediće se foto i video materijal i promovisati na veb-sajtu, društvenim mrežama i elektronskim portalima u cilju promocije najznačajnijih vrijednosti NP. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj objavljenih foto i video materijala na sajtu i društvenim mrežama*
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor NP, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost	**Promocija turističke ponude**
Opis aktivnosti i prioritet	U saradnji sa predstavnicima žičare Kotor-Lovćen uraditi promociju Parka i njegove turističke ponude. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Uspostavljena saradnja sa predstavnicima žičare Kotor - Lovćen*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost	**Inicijativa prema Pošti Crne Gore za izradu poštanskih markica sa motivom Nacionalnog parka**
Opis aktivnosti i prioritet	Uputiti prijedlog Pošti Crne Gore za izradu prigodnog izdanja poštanske markice. Izvršiće se odabir prigodnog motiva iz Parka (koji simbolizuje etnografsko i kulturno nasljeđe Parka) u zavisnosti od Pošte koja određuje temu za datu godinu. Prioritet 3
Indikator aktivnosti	*Odštampane poštanske markice*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 4.2	**Unaprijeđena turistička ponuda koja je zasnovana na rekreaciji**
Indikator cilja: Uspostavljeni elementi za rekreativne aktivnosti povećavaju zadovoljstvo i broj posjetilaca	
Aktivnost	**Razvijanje turističke ponude „Vrhovima Lovćena”**

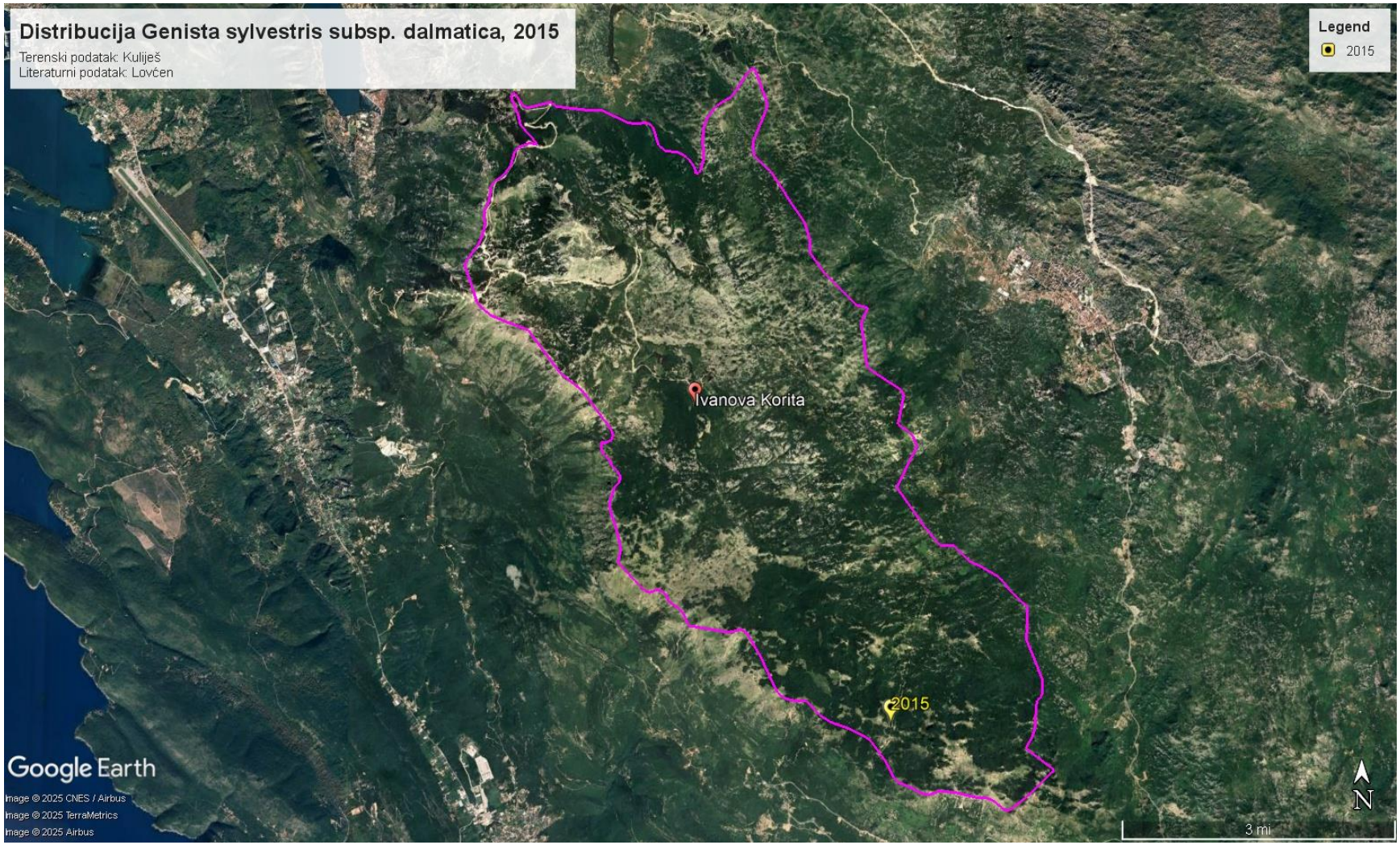
Opis aktivnosti i prioritet	U saradnji sa PSCG i PK „Soko" osmisliće se dizajn i štampati lovćenski putopisni dnevnik u svrhu promovisanja planinarskih vrhova, staza i vidikovaca. Postaviće se kutije sa pečatima vrhova. Osmisliće se dizajn i izraditi bedž. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Izrađen Lovćenski putopisni dnevnik (700 kom) i bedž*
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U toku je priprema za štampu
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 5.4.	**Izdati urbanističko - tehnički uslove i unaprijeđena informaciona osnova za privremene objekte**
Indikator cilja: Broj UT uslova i funkcionalna baza podataka o privremenim objektima	
Aktivnost	**Izraditi urbanističko-tehničke uslove**
Opis aktivnosti i prioritet	Shodno Programu objekata privremenog karaktera i Uredbe o izmjeni uredbe o povjeravanju poslova iz nadležnosti Ministarstva planiranja, urbanizma i državne imovine Javno preduzeće izdaje UT uslove. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj izdatih UT uslova*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost	**Izraditi mape privremenih objekata u cilju boljeg monitoringa prostora i prikupljanja podataka**
Opis aktivnosti i prioritet	Korišćenjem QGIS programa uradiće se mape shodno Programu objekata privremenog karaktera. Prioritet 1
Indikator aktivnosti	*Broj mapa*
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00

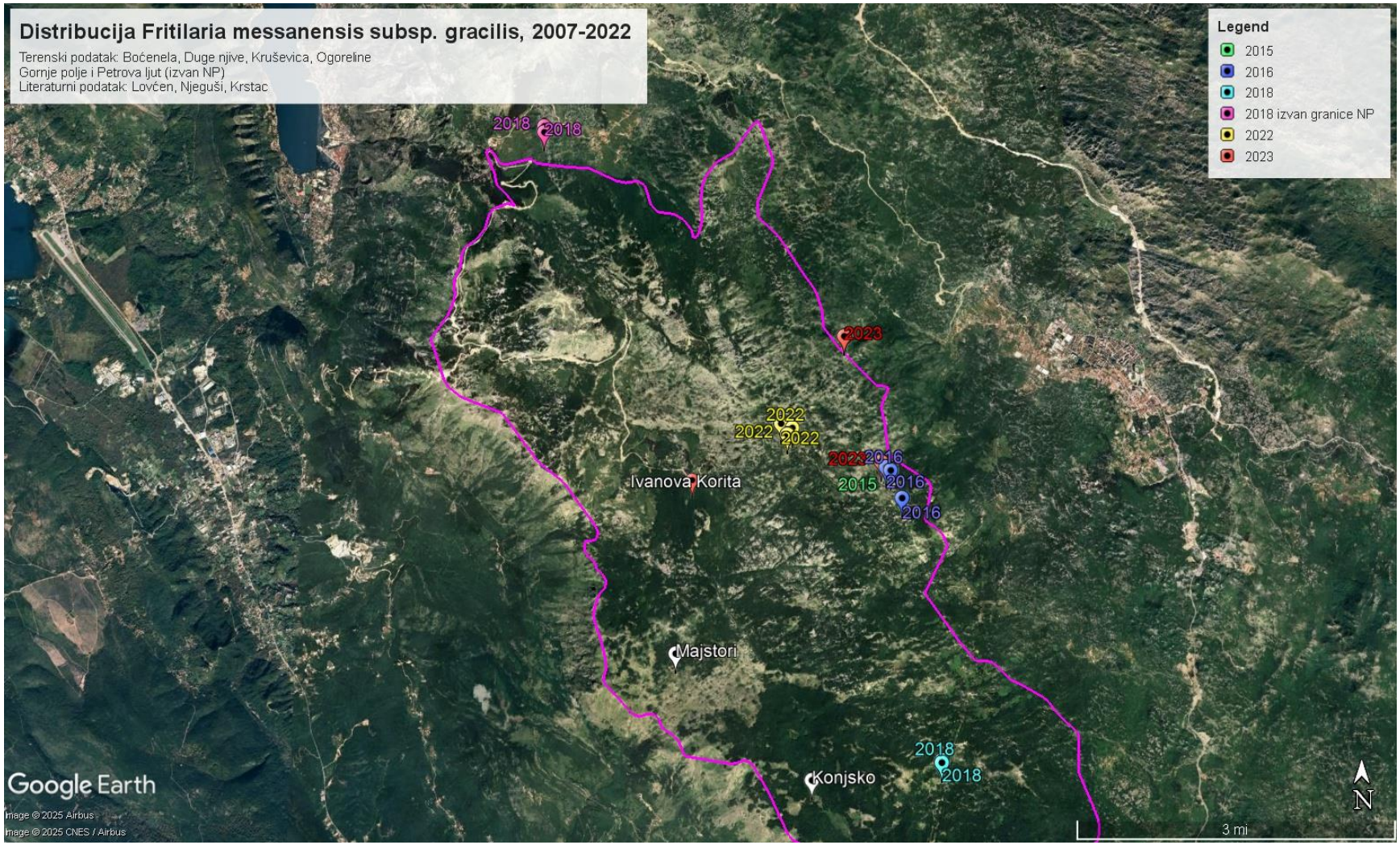
PRILOG

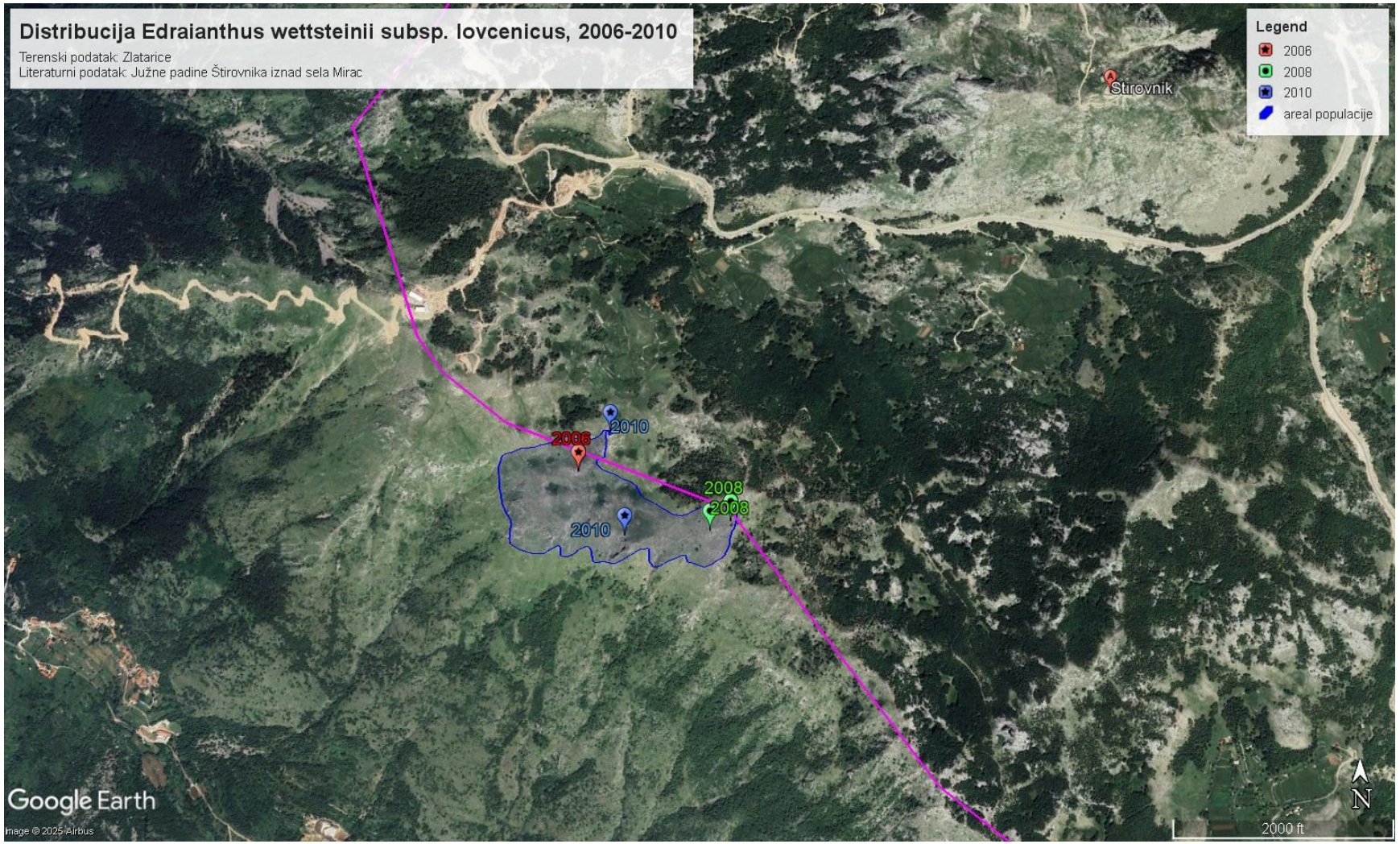

Distribucija Saxifraga federici-augustii, 2007-2016
Terenski podatak: "Staza vuka"
Literaturni podatak: Babljak, Štirovnik, Treštenik
Legend
2007
2010
2016
Ivanova Korita
2016
2010
2007
2016
2016
2010
2016
Google Earth
Image © 2025 Airbus
Image © 2025 CNES / Airbus
N
1 mi

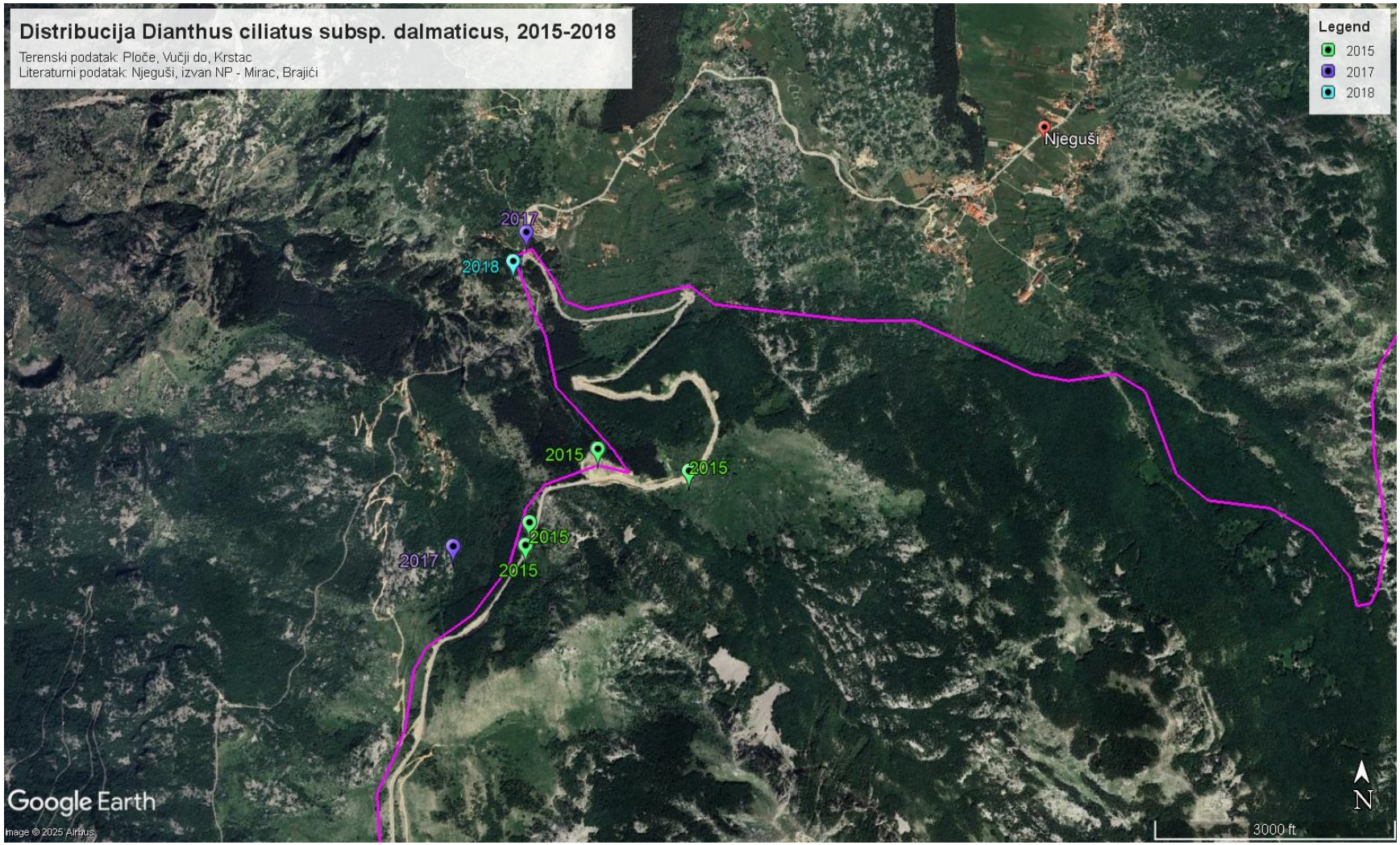

Distribucija Menyanthes trifoliata, 2010 - 2022
Terenski podatak: Jezero ispod Jezerskog vrha
Literaturni podatak: Jezero ispod Jezerskog vrha
Legend
2007, 2010, 2022
2007
Ivanova Korita
Google Earth
Image © 2025 CNES / Airbus
Image © 2025 Airbus
N
2 mi

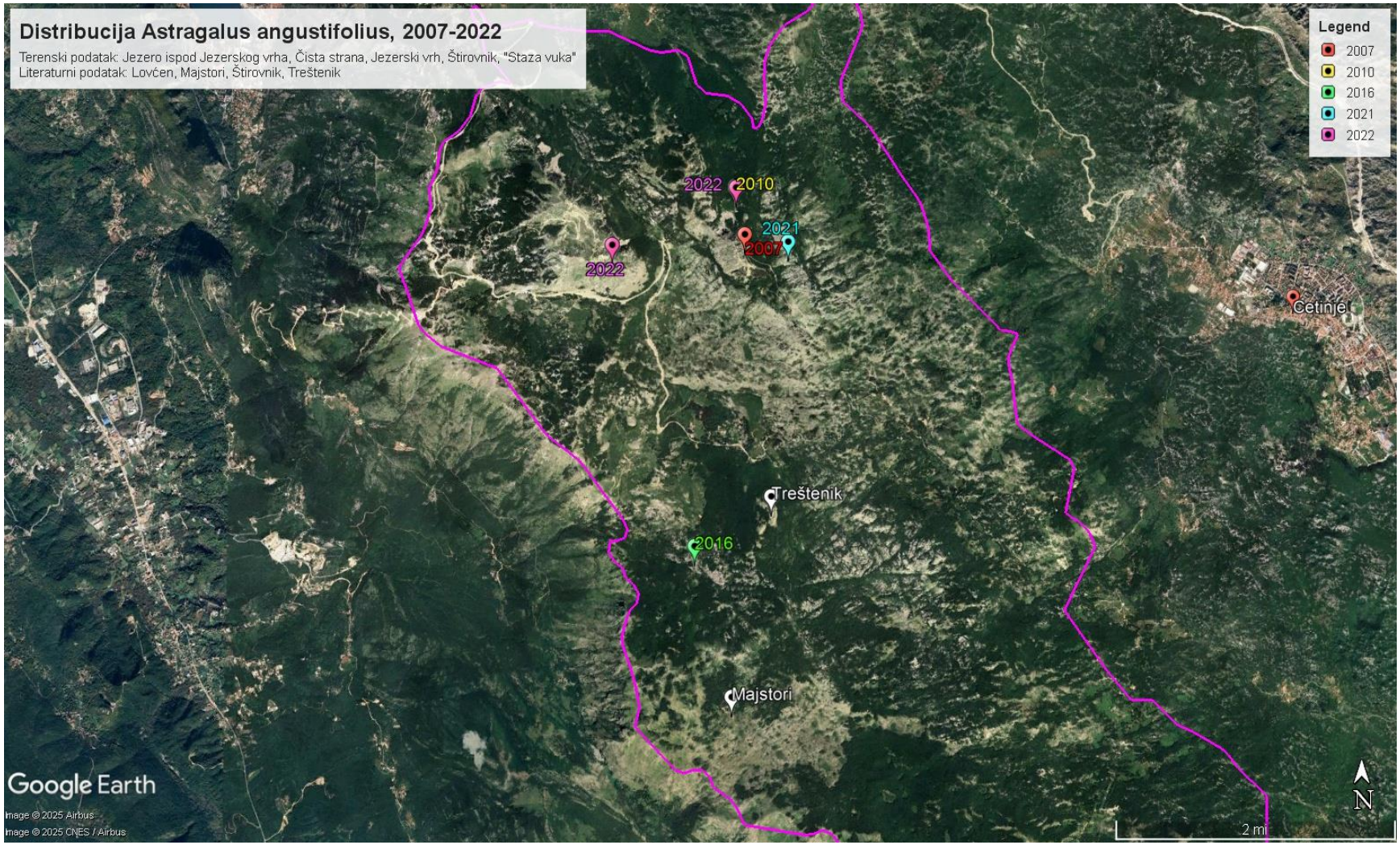

Distribucija Leucanthemum chloroticum, 2019
Terenski podatak: Jezerski vrh, Jezero ispod Jezerskog vrha, Štirovnik
Literaturni podatak: Jezerski vrh, Štirovnik, Majstori
Legend
2019
2019
2019
2019
Majstori
Cetinj
Google Earth
Image © 2025 CNES / Airbus
Image © 2025 Airbus
N
1 mi

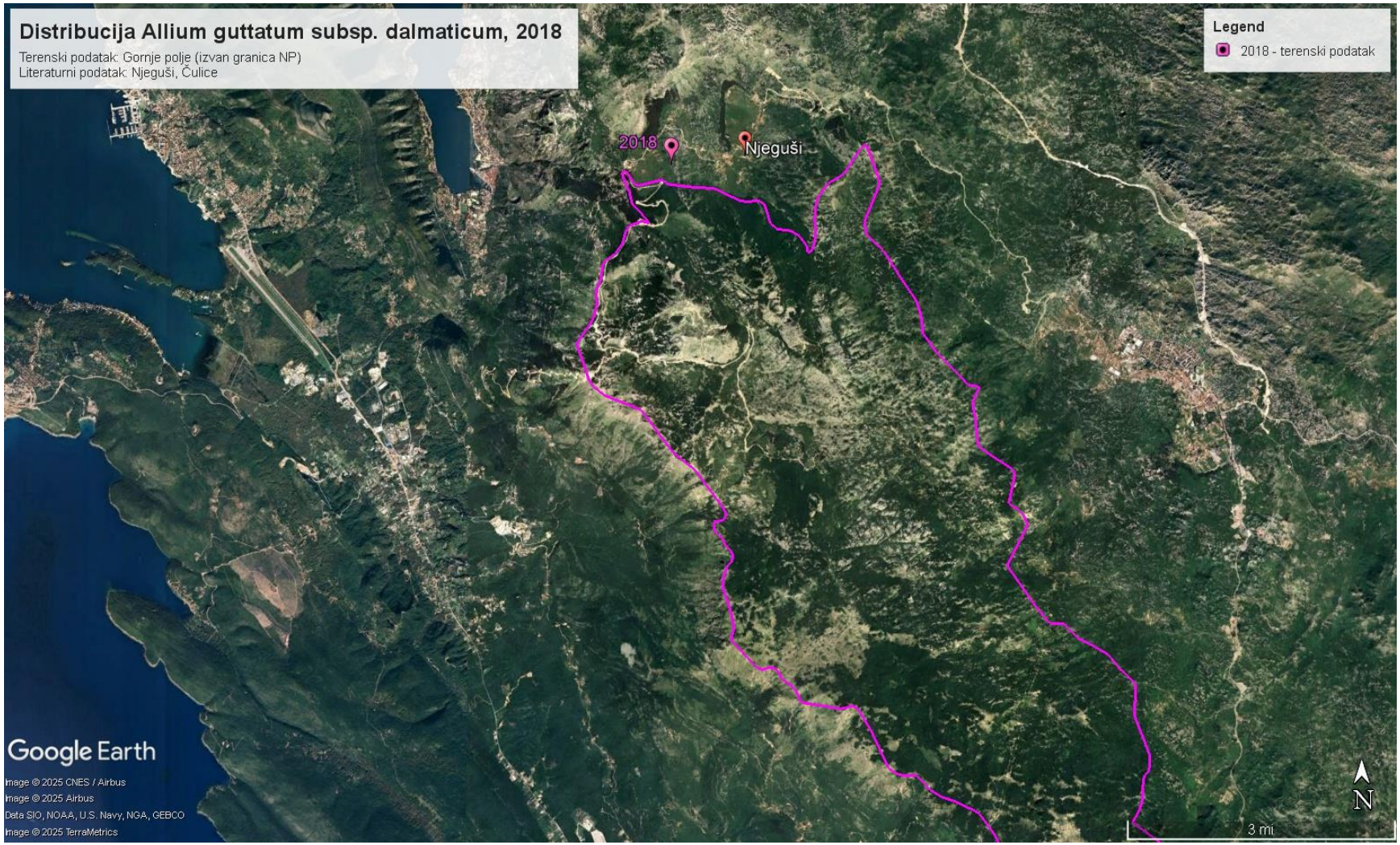

Distribucija Genista sylvestris subsp. dalmatica, 2015
Terenski podatak: Kulješ
Literaturni podatak: Lovćen
Legend
2015
Ivanova Korita
2015
Google Earth
Image © 2025 CNES / Airbus
Image © 2025 TerraMetrics
Image © 2025 Airbus
N
3 mi

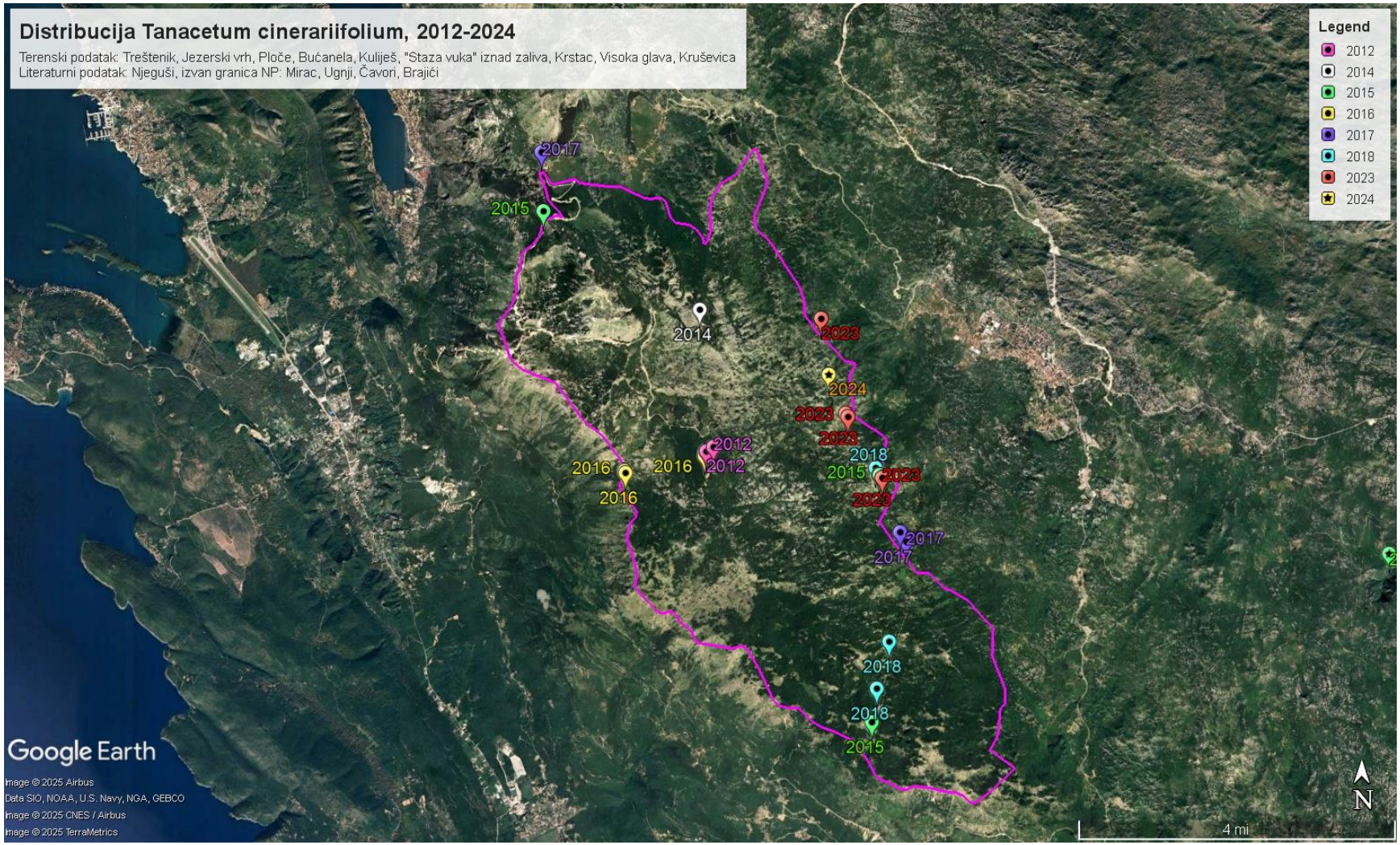

Distribucija Fritilaria messanensis subsp. gracilis, 2007-2022
Terenski podatak: Boćenela, Duge njive, Kruševica, Ogoreline
Gornje polje i Petrova ljut (izvan NP)
Literaturni podatak: Lovćen, Njeguši, Krstac
Legend
2015
2016
2018
2018 izvan granice NP
2022
2023
2018
2018
2023
2022
2022
2022
2023
2016
2015
2016
2016
Ivanova Korita
Majstori
2018
2018
Konjsko
Google Earth
Image © 2025 Airbus
Image © 2025 CNES / Airbus
N
3 mi

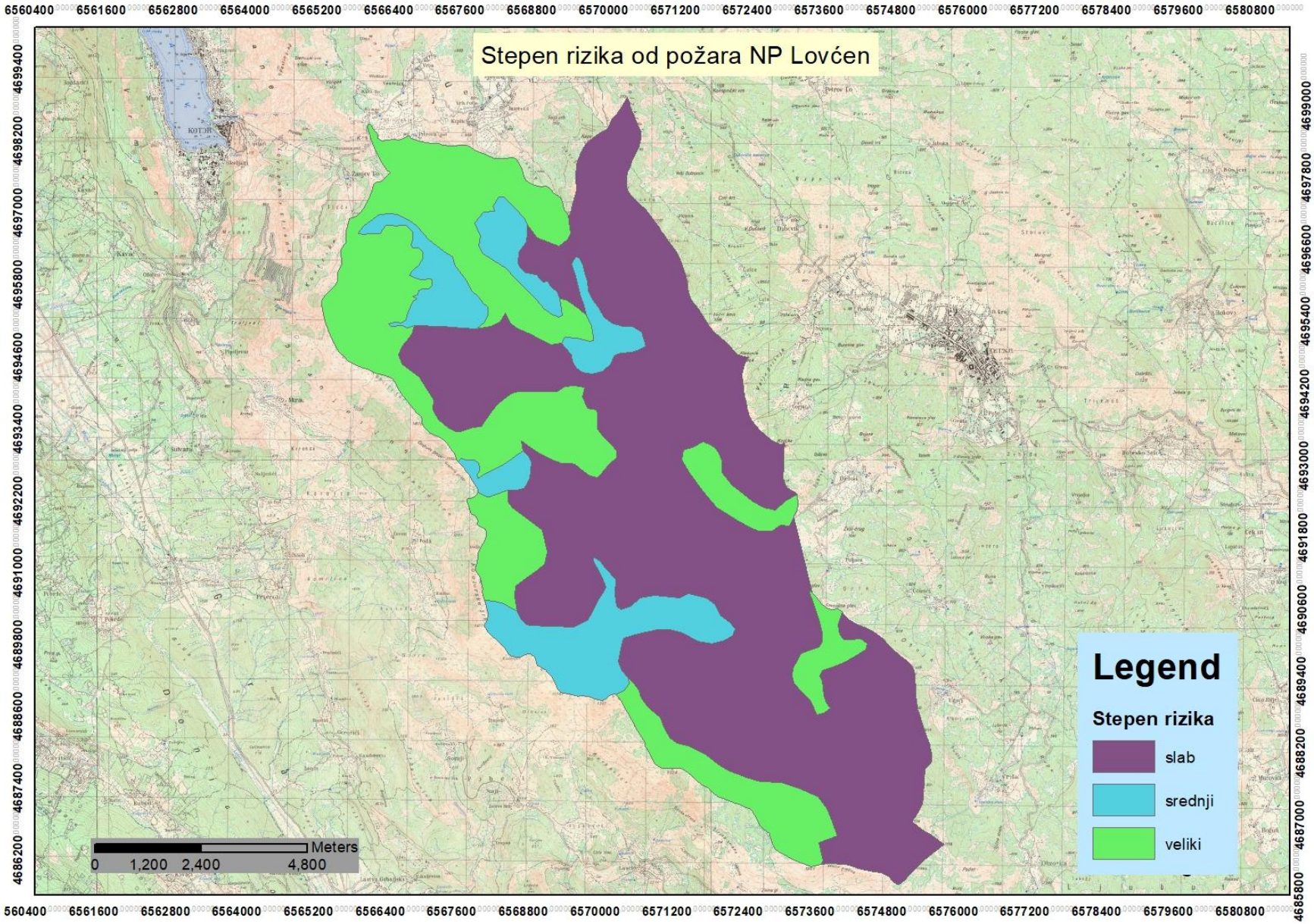

Distribucija Edraianthus wettsteinii subsp. lovcenicus, 2006-2010
Terenski podatak: Zlatarice
Literaturni podatak: Južne padine Štirovnika iznad sela Mirac
Legend
2006
2008
2010
areal populacije
Štirovnik
2006
2010
2008
2008
2010
Google Earth
Image © 2025 Airbus
2000 ft
N

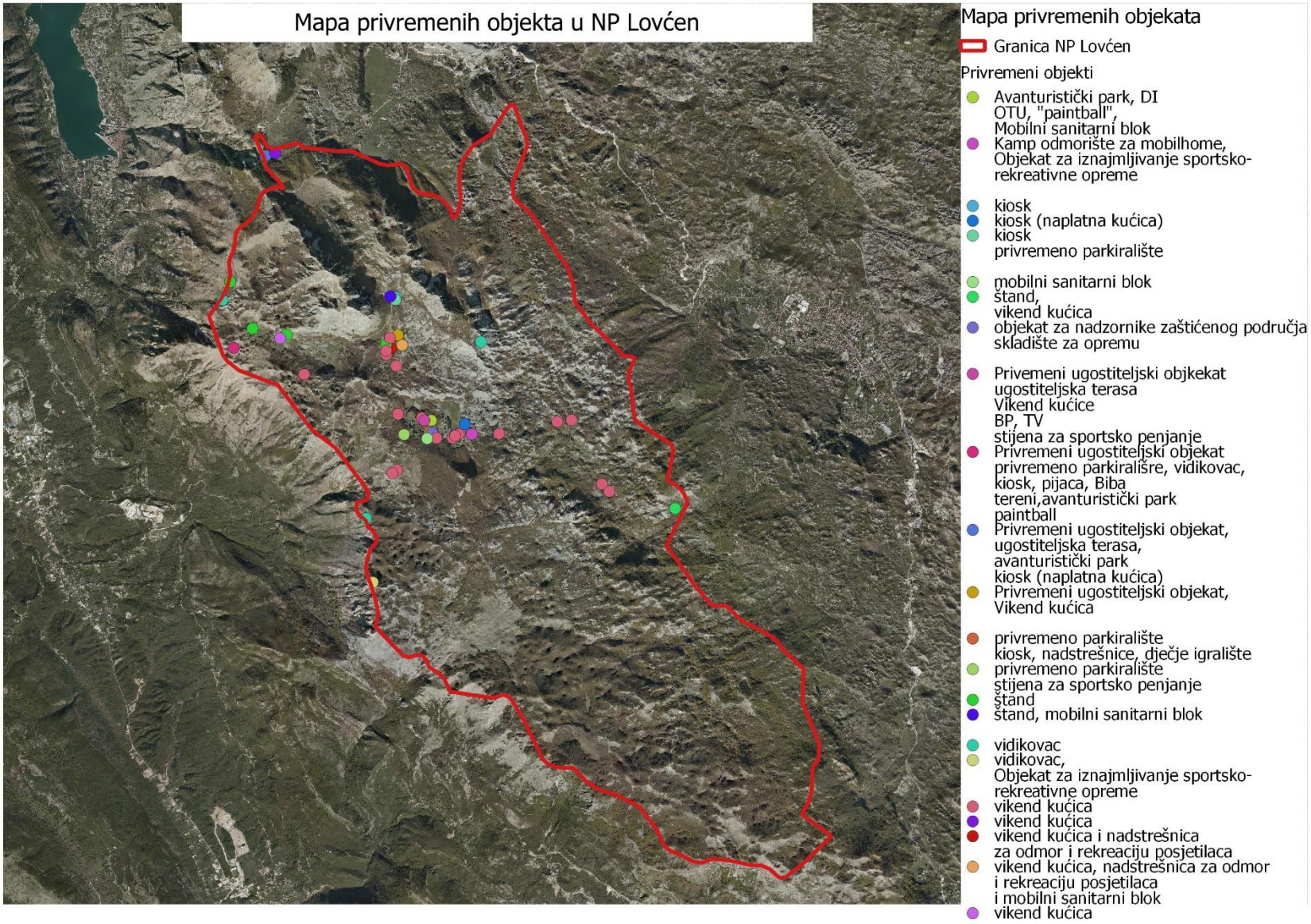

Distribucija Dianthus ciliatus subsp. dalmaticus, 2015-2018
Terenski podatak: Ploče, Vučji do, Krstac
Literaturni podatak: Njeguši, izvan NP - Mirac, Brajići
Legend
2015
2017
2018
Njeguši
2017
2018
2015
2015
2015
2015
2017
Google Earth
Image © 2025 Airbus
N
3000 ft

Distribucija Astragalus angustifolius, 2007-2022
Terenski podatak: Jezero ispod Jezerskog vrha, Čista strana, Jezerski vrh, Štirovnik, "Staza vuka"
Literaturni podatak: Lovćen, Majstori, Štirovnik, Treštenik
Legend
2007
2010
2016
2021
2022
2022
2010
2021
2007
2022
Cetinje
Treštenik
2016
Majstori
Google Earth
Image © 2025 Airbus
Image © 2025 CNES / Airbus
2 mi
N

Distribucija Allium guttatum subsp. dalmaticum, 2018
Terenski podatak: Gornje polje (izvan granica NP)
Literaturni podatak: Njeguši, Čulice
Legend
2018 - terenski podatak
2018
Njeguši
Google Earth
Image © 2025 CNES / Airbus
Image © 2025 Airbus
Data SIO, NOAA, U.S. Navy, NGA, GEBCO
Image © 2025 TerraMetrics
N
3 mi

Distribucija Tanacetum cinerariifolium, 2012-2024
Terenski podatak: Treštenik, Jezerski vrh, Ploče, Bućanela, Kulješ, "Staza vuka" iznad zaliva, Krstac, Visoka glava, Kruševica
Literaturni podatak: Njeguši, izvan granica NP: Mirac, Ugnji, Čavori, Brajići
Legend
2012
2014
2015
2016
2017
2018
2023
2024
Google Earth
Image © 2025 Airbus
Data SIO, NOAA, U.S. Navy, NGA, GEBCO
Image © 2025 CNES / Airbus
Image © 2025 TerraMetrics
4 mi
N

Stepen rizika od požara NP Lovćen
6560400 6561600 6562800 6564000 6565200 6566400 6567600 6568800 6570000 6571200 6572400 6573600 6574800 6576000 6577200 6578400 6579600 6580800
4699400 4698200 4697000 4695800 4694600 4693400 4692200 4691000 4689800 4688600 4687400 4686200
4699000 4697800 4696600 4695400 4694200 4693000 4691800 4690600 4689400 4688200 4687000 4685800
Legend
Stepen rizika
slab
srednji
veliki
Meters
0 1,200 2,400 4,800

Mapa privremenih objekta u NP Lovćen
Mapa privremenih objekata
Granica NP Lovćen
Privremeni objekti
Avanturistički park, DI
OTU, "paintball",
Mobilni sanitarni blok
Kamp odmorište za mobilhome,
Objekat za iznajmljivanje sportsko-
rekreativne opreme
kiosk
kiosk (naplatna kućica)
kiosk
privremeno parkiralište
mobilni sanitarni blok
štand,
vikend kućica
objekat za nadzornike zaštićenog područja
skladište za opremu
Privemeni ugostiteljski objkekat
ugostiteljska terasa
Vikend kućice
BP, TV
stijena za sportsko penjanje
Privremeni ugostiteljski objekat
privremeno parkirališre, vidikovac,
kiosk, pijaca, Biba
tereni,avanturistički park
paintball
Privremeni ugostiteljski objekat,
ugostiteljska terasa,
avanturistički park
kiosk (naplatna kućica)
Privremeni ugostiteljski objekat,
Vikend kućica
privremeno parkiralište
kiosk, nadstrešnice, dječje igralište
privremeno parkiralište
stijena za sportsko penjanje
štand
štand, mobilni sanitarni blok
vidikovac
vidikovac,
Objekat za iznajmljivanje sportsko-
rekreativne opreme
vikend kućica
vikend kućica
vikend kućica i nadstrešnica
za odmor i rekreaciju posjetilaca
vikend kućica, nadstrešnica za odmor
i rekreaciju posjetilaca
i mobilni sanitarni blok
vikend kućica

NACIONALNI PARKOVI
CRNE GORE

Nacionalni park
PROKLETIJE

IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI PROGRAMA UPRAVLJANJA NP PROKLETIJE ZA 2024. GODINU

Podgorica, februar 2025. godine

Podaci o zaposlenim licima upravljača zaštićenim područjem koja su obradila izvještaj o realizaciji godišnjeg programa upravljanja.

Tabela 1: *Obrađivači Izvještaja o realizaciji godišnjeg programa upravljanja*

IME I PREZIME	RADNO MJESTO ILI FUNKCIJA	ORGANIZACIONA JEDINICA UPRAVLJAČA ILI DRUGI SUBJEKT
Miralem Metjahić	direktor NP Prokletije	NP Prokletije
Muarem Lalić	šef Službe zaštite	NP Prokletije
Boban Redžepagić	stručni saradnik za promociju, edukaciju i turizam	NP Prokletije
Alina Bajraktarević	stručna saradnica za opšte poslove	NP Prokletije
Enes Dreškoviće	stručni saradnik za saradnju sa lokalnom zajednicom	NP Prokletije
Nela Vešović Dubak	pomoćnica direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam	Služba direktora JPNPCG
Aleksandar Mijović	savjetnik direktora za održivi razvoj	Služba direktora JPNPCG
Mirza Tahirović	pomoćnik direktora za finansijske i pravne poslove	Služba direktora JPNPCG
Hajdana Ilić Božović	šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Ivana Milović	rukovoditeljka Odjeljenja za zaštitu prirodne baštine	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Slavica Đurišić	stručna saradnica za floru i vegetaciju	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Ivana Džaković	stručna saradnica za floru i vegetaciju	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Slobodan Stijepović	stručni saradnik za šumarstvo	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Ana Uskoković	stručna saradnica za ornitofaunu	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Belma Šestović	stručna saradnica za faunu sisara	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Veselin Luburić	rukovodilac Odjeljenja za zaštitu prostora i održivi razvoj	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Mojaš Đurović	stručni saradnik za zaštitu životne sredine	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Radmila Vujotić	stručna saradnica za zaštitu prostora	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Jelena Radunović	stručna saradnica za zaštitu životne sredine	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Jovana Bojičić	šefica Službe za promociju, marketing i turizam	Služba za promociju, marketing i turizam
Svetlana Vukčević	stručna saradnica za marketing u turizmu	Služba za promociju, marketing i turizam

Snežana Vukotić	stručna saradnica za etnografsku baštinu	Služba za promociju, marketing i turizam
Marina Manojlović	stručna saradnica za domaću radinost	Služba za promociju, marketing i turizam
Željka Vuković	stručna saradnica za promociju i edukaciju	Služba za promociju, marketing i turizam
Milica Novaković	stručna saradnica za medije	Služba za promociju, marketing i turizam
Marijana Džaković	stručna saradnica za medije	Služba za promociju, marketing i turizam
Maša Vučinić	šefica Službe za projekte i međunarodnu saradnju	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Jasmin Medunjanin	stručni saradnik za projekte	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Srećko Grabovica	stručni saradnik za projekte	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Bojana Mijović	stručna saradnica za projekte	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Bjanka Prakljačić	stručna saradnica za međunarodnu saradnju	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Vladimir Vukićević	Stručni saradnik za ljudske resurse i radne odnose	Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove

Sadržaj:

1.UVOD 2

1.1. Zakonska regulativa 2

1.2 Organizacija poslovanja Nacionalnog parka Prokletije 3

1.3. Organizacija poslovanja JPNPCG 4

1.4. Zapošljavanje u izvještavanoj godini 5

1.5. Stručno usavršavanje i edukacija zaposlenih 6

2. REALIZACIJA MJERA ZAŠTITE 8

2.1. Fizička zaštita i ambijentalna higijena 8

2.2. Stručna zaštita 13

3. REALIZACIJA PROGRAMA UPRAVLJANJA 14

3.1. Ocjena stanja 35

4. POSJETE NP Prokletije 48

5. PROJEKTI 49

5.1. PROJEKTI KOJI SE TRENUTNO REALIZUJU 50

5.2. PROJEKTI KOJI SU REALIZOVANI U TOKU 2024. GODINE 53

5.3. PROJEKTI U PROCESU APLIKACIJE 54

5.4. PROJEKTI KOJI NIJESU ODOBRENI 55

6. KONCESIJSKA ODOBRENJA I ZAKUP PRIVREMENIH OBJEKATA 55

7. NAUČNO-ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI 56

8. FINANSIJSKA SREDSTVA UTROŠENA ZA REALIZACIJU PROGRAMA UPRAVLJANJA I OSTVARENI PRIHODI OD NAKNADA ZA KORIŠĆENJE DOBARA 56

9. ZAVRŠNA RAZMATRANJA I PREPORUKE 59

1. UVOD

1.1. Zakonska regulativa

Zakon o životnoj sredini (Sl. list CG br. 52/16 i 73/19) uređuje principe zaštite životne sredine i održivog razvoja, subjekte i instrumente zaštite životne sredine, učešće javnosti o pitanjima životne sredine i druga pitanja od značaja za životnu sredinu. Zaštitom životne sredine obezbjeđuje se cjelovito očuvanje kvaliteta životne sredine, očuvanje biološke i pejzažne raznovrsnosti, racionalno korišćenje prirodnih dobara i energije na najpovoljniji način za životnu sredinu, kao osnovni uslov održivog razvoja.
Temeljni pravni dokument kojim se uređuje zaštita i očuvanje prirode je Zakon o zaštiti prirode (Sl. list CG br. 54/16, 18/19). Ovim zakonom uređuje se zaštita i očuvanje prirode, definišu kategorije zaštićenih područja, odgovorne institucije, kao i osnovni upravljački dokumenti za zaštićena područja.
Shodno članu 58 Zakona o zaštiti prirode, Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore je dužno dostaviti Ministarstvu, odnosno nadležnom organu lokalne uprave, izvještaj o realizaciji godišnjeg programa upravljanja do 1.marta tekuće godine za prethodnu godinu, dok je članom 59 pomenutog Zakona u stavu 5 navedeno da Izvještaj naročito sadrži podatke o:

- realizaciji mjera zaštite;
- realizaciji plana po indikatorima praćenja uspješnosti realizacije plana;
- posjetama zaštićenim područjima;
- finansijskim sredstvima utrošenim za zaštitu i ostvarenim prihodima od naknada za korišćenje zaštićenih područja i područja ekološke mreže.

Nacionalni parkovi kao zaštićena prirodna dobra uživaju posebnu zaštitu, pa je iz tog razloga Zakonom o nacionalnim parkovima (Sl. list CG br. 28/14, 39/16) regulisana njihova zaštita, unapređivanje i razvoj i ove djelatnosti definisane su kao djelatnosti od javnog interesa.
Ovaj Zakon u članu 13 definiše ključna planska akta koja uređuju poslovanje preduzeća, a to su:

- Prostorni planovi posebne namjene u skladu sa Zakonom;
- Plan upravljanja (donosi Vlada na period od 5 godina);
- Godišnji program upravljanja (donosi Preduzeće u skladu sa Prostornim planom posebne namjene i petogodišnjim Planom upravljanja).

Navedeni zakoni (Zakon o životnoj sredini, Zakon o zaštiti prirode i Zakon o nacionalnim parkovima) definišu misiju Preduzeća „Održivo očuvanje životne sredine na zaštićenim područjima“ kao i primarne ciljeve njegovog poslovanja:

- Obezbjeđivanje uslova za zaštitu, unaprjeđivanje i racionalno korišćenje dobara nacionalnih parkova;

- Stvaranje povoljnih uslova za održavanje i razvoj biljnih i životinjskih vrsta i gljiva i njihovih zajednica;
- Očuvanje i unapređivanje posebnih prirodnih vrijednosti;
- Istraživanje i korišćenje parkova za potrebe razvoja nauke, obrazovanja, turizma, kulture i rekreacije;
- Sprječavanje radnji koje mogu da naruše osnovna svojstva i osobine nacionalnih parkova i očuvanja životne sredine.

1.2 Organizacija poslovanja Nacionalnog parka Prokletije

Direktor Parka, rukovodi radom organizacione jedinice kao i svim službama, koje obavljaju poslove za potrebe Nacionalnog parka. Nadzire i koordinira sve aktivnosti u Parku i odgovara za rad organizacione jedinice kojom rukovodi.
U okviru ove, kao i u okviru svih organizacionih jedinica Preduzeća, formirane su sljedeće službe i odjeljenja:

- Služba za fizičku zaštitu. Glavni zadatak ove Službe je osigurati sigurnost i zaštitu imovine Nacionalnog parka Prokletije. To uključuje patroliranje terenima, nadzor na ulazima i izlazima, reagovanje na incidente, sprječavanje krivolova, kao i sve druge aktivnosti koje doprinose fizičkoj zaštiti Parka.
- Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture. Služba je odgovorna za održavanje higijene i čistoće unutar Parka, uključujući čišćenje staza, smeća itd. Takođe, brine se o održavanju mobilijara, kao i infrastrukture u Parku (puteva, staza, mostova i sl.).
- Odjeljenje za administrativno tehničke poslove. Odjeljenje obavlja administrativne poslove vezane za upravljanje Parkom, kao što su: vođenje evidencije, priprema dokumentacije, komunikacija s nadležnim organima i sl. Takođe, brine se o tehničkim aspektima Parka, kao što su održavanje vozila, opreme i sl.
- Odjeljenje za naplatu. Odjeljenje se bavi poslovima vezanim za naplatu ulaznica ili drugih taksi koje se primjenjuju u Parku.

Svaka od ovih službi/ odjeljenja ima svoj specifičan zadatak i doprinosi efikasnom upravljanju i očuvanju Nacionalnog parka Prokletije, omogućavajući posjetiocima ugodno iskustvo u prirodnom okruženju.

Grafikon 1: *Organizacija poslovanja NP Prokletije*

1.3. Organizacija poslovanja JPNPCG

JPNPCG osnovano je na osnovu Odluke o osnivanju Javnog preduzeća za nacionalne parkove („Službeni list Crne Gore," broj 39/92), a nastavilo sa radom u skladu sa Zakonom o nacionalnim parkovima („Službeni list Crne Gore," broj 28/14, 39/16) i Odlukom o organizovanju Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore („Službeni list Crne Gore," broj 20/11 od 15.04.2011. godine). Osnivač preduzeća je Skupština Crne Gore.

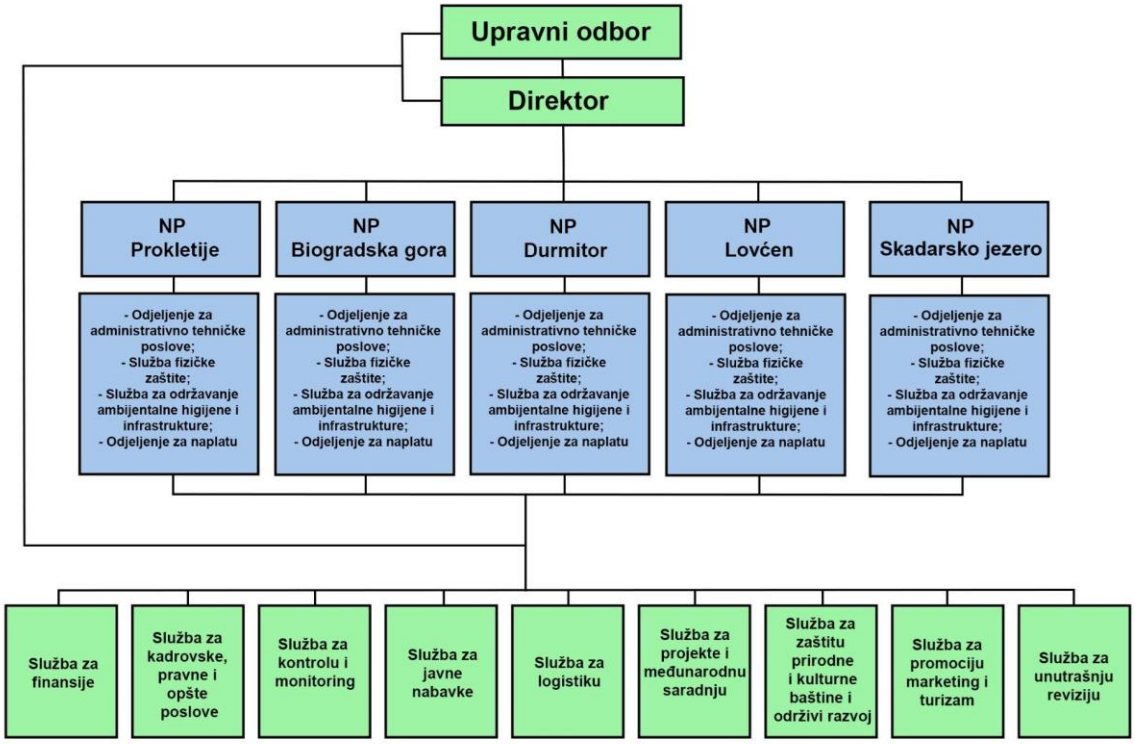
Statut preduzeća je donesen od strane Upravnog odbora dana 09.05.2011. godine, a stupio na snagu nakon davanja saglasnosti na isti nadležnog Ministarstva održivog razvoja i turizma. Posljednje izmjene i dopune Statuta Preduzeća donesene su 23.03.2023. godine.

U skladu sa navedenim određene su unutrašnje organizacione jedinice Preduzeća: Nacionalni park Biogradska gora; Nacionalni park Durmitor; Nacionalni park Lovćen; Nacionalni park Skadarsko jezero i Nacionalni park Prokletije.

U okviru organizacionih jedinica, formirane su sljedeće službe: Odjeljenje za administrativno tehničke poslove; Služba za fizičku zaštitu; Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, Odjeljenje za naplatu.

Radi obavljanja zajedničkih poslova i objedinjenih funkcija na nivou Preduzeća formirane su Službe zajedničkih poslova sa sjedištem u Podgorici: Služba direktora; Služba za zaštitu prirodne

i kulturne baštine i održivi razvoj; Služba za promociju, marketing i turizam; Služba za projekte i međunarodnu saradnju; Služba za finansije; Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove; Služba za kontrolu i monitoring; Služba za logistiku; Služba za javne nabavke.
Pored nacionalnih parkova, JPNPCG upravlja Parkom prirode Ulcinjska solana i spomenikom prirode Botanički vrt Dulovine.

Grafikon 2: *Organizacija poslovanja JPNPCG*

1.4. Zapošljavanje u izvještavanoj godini

U periodu od 01.01.2024. godine do 31.12.2024. godine u Nacionalnom parku Prokletije je radno angažovano, odnosno novozaposleno, 6 lica na osnovu ugovora na neodređeno vrijeme na radna mjesta koja su već sistematizovana Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji i 4 lica na osnovu ugovora o privremenim i povremenim poslovima (sezonski poslovi).

Grafikon 3: Broj novozaposlenih 202.-2024.godina

1.5. Stručno usavršavanje i edukacija zaposlenih

Tabela 2: *Stručno usavršavanje i edukacija zaposlenih u NP Prokletije i JPNPCG*

Naziv seminara, radionice, obuke	**Organizator**	**Učesnici iz Parka/JPNPCG**
Učešće na radionici pod nazivom "Tradicionalni instrumenti i etno pjevanje u scenskim adaptacijama" u JU Kulturni centar Nikola Đurković Kotor	NVO Crnogorsko - Makedonsko prijateljstvo Kirjana	Snežana Vukotić, stručna saradnica za etnografsku baštinu
Za bolje institucionalno upravljanje otpadom u Crnoj Gori: Može li javna uprava dati dobar primjer? Odvojeno sakupljanje, sprečavanje otpada i smanjenje upotrebe plastike za jednokratnu upotrebu	Clean up Montenegro, Zero Waste Montenegro, Ambasada Republike Francuske, AZŽS	Mojaš Đurović, stručni saradnik za zaštitu životne sredine
Razvoj sektora voda i njegov uticaj na biodiverzitet	Regionalni vodovod crnogorsko primorje	Mojaš Đurović, stručni saradnik za zaštitu životne sredine
Predstavljanje izvještaja iz sjenke za Poglavlje 27 „Kap progresa u moru obaveza "	Koalicija 27, CZIP, Green home, Sjeverna zemlja, Društvo mladih ekologa Nikšić	Mojaš Đurović, stručni saradnik za zaštitu životne sredine Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine
Učešće na okruglom stolu pod nazivom „Prezentacija Liste	MERS, CANU, EPA	Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara u NP Durmitor

zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva“		Ivana Džaković, stručna saradnica za floru i vegetaciju Ana Uskoković, stručna saradnica za ornitofaunu Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Regionalna radionica o implementaciji Nacionalnog akcionog plana za rješavanje pitanja ilegalnog ubijanja, uzimanja i trgovine pticama selicama IKB	MERS,CZIP, EPA	Ana Uskoković, stručna saradnica za ornitofaunu
Radionica o zvaničnom istraživanju i mjerama kontrole Anoplophora chinensis	Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove u okviru TAIEX programa Evropske komisije	Ana Uskoković, stručna saradnica za ornitofaunu Slobodan Stijepović, stručni saradnik za šumarstvo
Implementacija EU uredbe 114/2014 o prevenciji i upravljanju unošenjem i širenjem invazivnih stranih vrsta	MERS	Slavica Đurišić, stručna saradnica za floru i vegetaciju Ivana Džaković, stručna saradnica za floru i vegetaciju
“Moć javnog zagovaranja i zaštićena područja”	CZIP	Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine
“Uticaj klimatskih promjena” U okviru projekta EcoDalli	Sveučilište u Zagrebu - Fakultet strojarstva i brodogradnje	Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine Ana Uskoković, stručna saradnica za ornitofaunu
“Iznalaženje rješenja za probleme otpada u ključnim zonama biodiverziteta”	Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore, Agencija za zaštitu životne sredine Crne Gore i NVO Zero Waste Montenegro	Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine Alina Bajraktarević, stručna saradnica za opšte poslove Danijela Knežević, blagajnik Muamer Lalić, šef Službe zaštite
“Upravljanje organskim otpadom na nivou opština: Od zajedničkih inicijativa do sistemskih promjena”	NVO Zero Waste	Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine
Razmjena znanja na temu Rezervata biosfere, u sklopu projekta Integrisanje biodiverziteta u sektorske politike i prakse i	MERS	Marinela Đuretić, direktorica JPNPCG Hajdana Ilić Božović šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi Nela Vešović Dubak, pomoćnica direktora za zaštitu održivi razvoj i turizam

jačanje zaštite ključnih tačaka biodiverziteta u Crnoj Gori.		Aleksandar Mijović, savjetnik direktora za održivi Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara NP Durmitor
Otvoreni standardi	MERS	Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Aleksandar Mijović, savjetnik direktora za održivi razvoj
Evropski cilj dekarbonizacije transporta	Aerodromi Crne Gore	Hajdana Ilić Božović Šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Nela Vešović Dubak, pomoćnica direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam
Korišćenje indikatora održivog razvoja (SDG) i SDG platforme u strateškom planiranju	Kancelarija za održivi razvoj Generalni sekretarijat Vlade i MONSTAT	Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Veselin Luburić, rukovodilac Odjeljenja za zaštitu prostora i održivi razvoj

2. REALIZACIJA MJERA ZAŠTITE

2.1. Fizička zaštita i ambijentalna higijena

Služba fizičke zaštite Nacionalnog parka Prokletije obavlja poslove zaštite dobara Parka i održavanja unutrašnjeg reda, uključujući kontrolu korišćenja dobara i evidentiranje stalnih i privremenih objekata na prostoru Parka. Služba primjenjuje ovlašćenja skladu sa Zakonom o zaštiti lica i imovine, a takođe, sprovodi naplatu dijela naknada za korišćenje dobara. Pored toga, nadzornici usmjeravaju posjetioce na sadržaje Parka, promovišu njegovu vrijednost i sarađuju sa institucijama koje doprinose sprječavanju nezakonitih aktivnosti, uključujući inspekcijske službe, policiju, organe lokalne samouprave, kao i organizacije civilnog sektora i NVO.
Radne aktivnosti nadzornika odvijaju se na otvorenom prostoru tokom cijele godine, pri čemu su često izloženi nepovoljnim vremenskim uslovima i visokom riziku od povreda, što negativno utiče na njihovo zdravstveno stanje. Osim toga, suočavaju se sa izazovnim i rizičnim situacijama, uključujući susrete sa divljim životinjama, potencijalnim prenosnicima bjesnila, kao i naoružanim licima. Stoga je neophodno obezbijediti nadzornicima odgovarajuća sredstva prinude, u skladu sa Zakonom o zaštiti lica i imovine i Zakonom o nacionalnim parkovima.
U Službi fizičke zaštite NP Prokletije trenutno je angažovano deset (10) zaposlenih, uključujući nadzornike i Šefa službe zaštite, koji ispunjavaju sve uslove propisane unutrašnjim aktima JPNPCG i Zakonom o zaštiti lica i imovine.

Materijalno-tehnička opremljenost Službe zaštite je na nezadovoljavajućem nivou, uslijed zastarjelosti i nedostatka osnovnih sredstava. Kako bi se unaprijedio kvalitet kontrole prostora Parka, neophodno je izvršiti nabavku specijalizovane opreme, uključujući dvoglede, termalne kamere, terenska vozila i krplje.

***Tabela 3**: Devastacija terena u 2024.godini*

Rb.	Datum	Zaveden pod brojem	Procesuirano prema	*Napomena*
1.	25.03.2024	244/24	Opština Gusinje-436/24 Ekološka inspekcija.435-/24 MUP-437/24	Devastacija terena (nasipanje puta) Lokacija Grebaje
2.	25.03.2024	374/24	MUP-405/24 Opština Gusinje-406/24 Pravna služba-407/24	Devastacija terena Ravnjanje zemlje Lokacija Grebaje
3.	08.04.2024	460/24	Ekološka inspekcija.-469/24 Opština.Plav-470724	Devastacija terena Proširenje postojećeg puta Lokacija Bajrovića katun
4.	03.04.2024	438/24	MUP-447/24 Opština Gusinje-408/24 Ekološka inspekcija-409/24	Devastacija terena Temelj iskopan 7x6.5 lokacija Grebaje
5.	03.04.2024	439/24	MUP-445/24 Ekološka inspekcija.-444/24 Opština Gusinje-446/24	Devastacija terena Betonska ploča 20x18,40x6,30m Lokacija Grebaje
6.	24.05.2024	717/24	Ekološka inspekcija.-722/24 Opština Plav-721/24	Devastacija terena lokacija Bajrovića katun
7.	03.06.2024	800/24	Ekološka inspekcija-827/24 Opština Plav-828/24	Devastacija terena Kopanje kanala za vodu Lokacija Babino polje
8.	15.07.2024	1150/24	Opština Gusinje-1154/24 Ekološka inspekcija-1155/24	Devastacija terena (kopanje kanala) Lokacija Bor Kolenovića
9.	01.10.2024	1698/24	Ekološka inspekcija-1711/24 MUP-1712/24 ODT-1713/24	Nelegalan iskop rupe lokacija Grebaje
10.	02.10.2024	1705/24	Ekološka inspekcija-1708/24 MUP-1709/24 ODT-1710/24	Probijanje puta lokacija Temnjaci
11.	22.10.2024	1824/24	Opština Gusinje 1829/24 EKO 1830/24	Prokop kanala i postavljanje cijevi Lokacija Fuš sirma
12.	15.11.2024	1963/24	MUP-1982/24 Opština Gusinje-1981/24 Ekološka inspekcija-1983/24	Devastacija terena Iskop kanala 100m Lokacija Grebaje
13.	19.11.2024	1987/24	Ekološka inspekcija-2003/24 Opština Plav-2004/24	Devastacija terena Prokop puta 50m Lokacija Mema
14.	28.11.2024	2078/24	Opština Gusinje-2094/24 Ekološka inspekcija-2095/24	Iskop kanala 240m Lokacija Grebaje.

Tabela 4: *Evidencija bespravne sječe u toku 2024.god.*

Rb.	Datum	Zaveden pod brojem	Procesuirano prema	*Napomena*
1.	04.03.2024	283/24	ODT-285-24-1 MUP-285-24-2 Pravna služba 286-24	Bespravna sječa 2,261m³ bukva 0,759m³
2.	29.03.2024	408/24	ODT-409-24 MUP Plav-409-24-1 Pravna služba-410-24	7,708m³ jela
3.	29.03.2024	400/24	MUP-403-24 ODT-403-24-1 Pravna služba-404-24	
4.	07.03.2024	302/24	ODT-304-24-1 MUP-304-24-2 Pravna služba-305-24	4,38m³ smrča
5.	08.03.2024	310/24	Inspektor Hakija Jasavić	Pravna služba-kazna 200e
6.	05.04.2024	458/24	ODT-465-24 MUP-467-24 UIP-466-24	Bespravna sječa 2,535m³ smrča
7.	22.04.2024	539/24	ODT-555-24-2 MUP-555-24-1 UIP-554-24	Bespravna sječa 2,970m³ jela
8.	03.04.2024	440/24	MUP-450-24 ODT-451-24 UIP-453-24	Bespravna sječa 4,613m³ bukva
9.	04.04.2024	452/24	MUP-455-24 UIP-454-24 ODT-456-24	Bespravna sječa 6,372m³
10.	07.05.2024	617/24	ODT Plav -627-24-1 MUP-627-24-3	Bespravna sječa 4,082m³ dvije bukve
11.	13.05.2024	650/24	ODT Plav-786-24 MUP Plav-785-24	Bespravna sječa 2,380m³ smrča
12.	20.05.2024	692/24	MUP Plav - 709-24 UIP-710-24 ODT-711-24	Bespravna sječa 1,366m³ smrča i bukva
13.	22.04.2024	694/24	UIP -706-24 MUP Plav -707-24 ODT -708-24	Bespravna sječa 6,313m³ bukva
14.	27.05.2024	731/24	UIP-754-24 ODT-753-24 MUP-752-24	Bespravna sječa 1,045m³ bukva
15.	24.05.2024	718/24	ODT-724-24 MUP Plav -723-24 UIP -725-24	Babino polje-Treskavac 2,034m³ smrča
16.	27.05.2024	742/24	MUP-758-24 ODT-757-24	Bespravna sječa 5,813m³ bukva
17.	31.05.2024	781/24	ODT-818-24 MUP-817-24	Bespravna sječa 5,742m³ smrča
18.	31.05.2024	788/24	ODT-816-24 MUP-817-24	Bespravna sječa 4,414m³ smrča
19.	03.06.2024	797/24	Nije proslijeđeno ODT i MUP -u/ nerealizovano od strane zaposlenog	Bespravna sječa 1,074m³ bukva privatni posjed
20.	06.06.2024	854/24	MUP Plav -866-24 ODT -865-24	Bespravna sječa 2,183m³ smrča

21.	06.07.2024	1085/24	ODT-1098/24	Bespravna sječa smrča (sušika) 0,939m3 lokacija Bajrovića katun
22.	13.08.2024	1300/24	MUP-1307/24 ODT-1308/24	Bespravna sječa, lokacija Zabelj
23.	22.08.2024	1350/24	MUP-1365/24 ODT-1364/24	Bespravna sječa Lokacija Radončića bor 1,446m³ dva stabla bukve
24.	22.08.2024	1344/24	ODT-1366/24 MUP-1367/24	Bespravna sječa Lokacija Bivoljak 2,926m³ 3 stabla smrče
25.	06.09.2024	1473/24	ODT-1475/24 MUP-1476/24	Bespravna sječa lokacija Kofiljača 5,396m³ 3 čamova stabla
26.	07.09.2024	1486/24	UZIP-1513/24 MUP-1512/24 ODT-1511/24	Bespravna sječa privatna šuma Lokacija Ravni ključ 17,88m³ 8 bukovih stabala
27.	11.09.2024	1514/24	MUP-1523/24 ODT-1524/24	Bespravna sječa na državnoj šumi lokacija Fuš sirma 4,282m³ 9 bukovih stabala
28.	12.09.2024	1523/24	ODT-1529/24 MUP-1530/24	Bespravna sječa državna šuma lokacija Zabelj 2,625m³ 3 bukova stabla
29.	24.09.2024	1638/24	MUP-1645/24 ODT-1646/24	Bespravna sječa Lokacija Bajrovića katun 2,005m³ 3 stabla smrče
30.	14.10.2024	1764/24	MUP-1772-24 ODT-1771-24	Bespravna sječa Lokacija Bajrovića katun 1,422m³ 2 stabla smrče
31.	22.10.2024	1808-24	MUP 1818-24 ODT 1817-24	Bespravna sječa Lokacija Babino polje 4,399m³ 3 stabla smrče Drvna masa na lageru NP Prokletije neto 2,54m³
32.	24.10.2024	1832/24	MUP-1837/24 ODT-1838/24	Bespravna sječa Lokacija Fuš sirma 6,399m³ 7 bukovih stabala Drvna masa je na privremenom lageru NP Prokletije.
33.	27.10.2024	1848/24	MUP-1849/24 ODT-1850/24	Bespravna sječa Lokacija Kukića bor 1662/24m³ 4 stabla bukve lice zatečeno na licu mjesta
34.	06.11.2024	1939/24	MUP-1946/24	Bespravna sječa lokacija Kofiljača 7,203m³ 5 čamovih stabala

U toku 2024.god. u NP Prokletije evidentirano je 16 nelegalnih gradnji od kojih se 6 nalaze na privatnom posjedu vlasnika, a 10 na državnom zemljištu.

Tabela 5: *Nelegalna gradnja na teritoriji NP Prokletije u toku 2024.godine*

Rb.	Datum	Zaveden pod brojem	Procesuirano prema	*Napomena*
1.	01.03.2024	241/24	Pravna služba-272/24 MUP-273/24 Opština Plav- 274/24	Nelegalna gradnja 2 bungalova izgrađena lokacija Bajrovića katun
2.	15.03.2024	339/24	Pravna služba-240-24	Nelegalna gradnja Vikendica izgrađena
3.	01.03.2024	242/24	MUP-268-24 Pravna služba-269-24 Opština Gusinje-271-24	Nelegalna gradnja Betonska ploča
4.	09.04.2024	464/24	UIP-471-24 Opština Plav-472-24	Nelegalna gradnja - drvena terasa
5.	24.05.2024	730/24	Opština Gusinje-448-24 UIP-750-24	Nelegalna gradnja. Radovi na planinarskom domu u Grebajama
6.	27.05.2024	738/24	UIP-756-24 Opština Gusinje	Nelegalna gradnja Gradnja drvene terase
7.	03.06.2024	804/24	UIP-828-24	Građa nađena na imanju namijenjena za izgradnju objekta
8.	14.06.2024	923/24	MUP Plav-928-24 UIP-930-24 ODT-929.24 Opština Plav-931-24	Nelegalna gradnja – nelegalni objekat
9.	14.06.2024	926/24	MUP-924-24	Nelegalna gradnja - Izgrađen objekat
10.	25.06.2024	984/24	Opština Plav-996-24 ODT-994-24 MUP Plav-995-24 UIP-993-24	Nelegalna gradnja Početi temelji
11.	27.06.2024	1005/24	UIP-1012-24 Opština Plav-1013-24 MUP-1011-24 ODT-1010	Nelegalna gradnja, započeta gradnja terase
12.	06.07.2024	1088/24	UIP-1100/24 MUP-1101/24 Opština Plav-1102/24 ODT-1103/24	Nelegalna gradnja (šadrvan) Babino Polje
13.	22.07.2024	1169/24	UIP-1177/24 Opština Gusinje-1175/24	Nelegalna gradnja (objekat drvene konstrukcije)
14.	29.10.2024	1861/24	MUP-1868/24 UIP-1867/24 Građevinska inspekcija-1869/24	Nelegalna gradnja Temnjaci dimenzije 5,5m x 4m
15.	16.12.2024	2167/24	Opština Plav-2174/24 UIP-2175724	Nelegalna gradnja vikendice u mjestu Mema
16.	18.12.2024	2187/24	UIP-2188/24 Opština Plav-2189/24	Nelegalna gradnja 4 objekta drvene konstrukcije u mjestu Gradine

Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture

Služba ambijentalne higijene NP Prokletije obavlja širok spektar aktivnosti usmjerenih na održavanje čistoće i uređenosti prostora parka. Ove aktivnosti uključuju redovno čišćenje

površina, postavljanje i održavanje mobilijara, reklamnih tabli i signalizacije, kao i izradu i održavanje objekata namijenjenih prihranjivanju divljih životinja. Takođe, služba sprovodi poslove održavanja šumskog reda, kao i uređenja i čišćenja pješačkih i edukativnih staza, klupa, stolova i drugih infrastrukturnih elemenata parka.
Tokom 2024. godine realizovan je značajan broj akcija koje su podrazumijevale sanaciju nelegalnih odlagališta otpada, pri čemu je uklonjeno preko 100 vreća otpada. Pored toga, služba je održavala naplatne kućice i ulazne rampe, informativne table, putnu infrastrukturu i klupe, te vršila košenje površina. Tokom sezone, zaposleni su bili angažovani i na naplati ulaza posjetiocima, čime su doprinosili boljoj organizaciji i kontroli posjeta.

2.2. Stručna zaštita

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, u okviru službi zajedničkih poslova, realizaciju poslova koje se tiču stručne zaštite obavlja Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, koja u svom djelokrugu rada između ostalog, prati stanje ekosistema, biodiverziteta i kulturno istorijskog nasljeđa NP Prokletije, te predlaže mjere za njihovu zaštitu, unapređivanje, valorizaciju i sl.
Službom rukovodi šef i u okviru nje postoje dva odjeljenja: Odjeljenje za zaštitu prirodne baštine i Odjeljenje za zaštitu prostora i održivi razvoj.
U Službi za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj tokom 2024.godine angažovano je ukupno šesnaest (16) zaposlenih i to na poslovima: jedan (1) šef Službe, jedan (1) rukovodilac za zaštitu prirodne baštine, tri (3) stručna saradnika za floru i vegetaciju, jedan (1) stručni saradnik za oblast šumarstva, jedan (1) stručni saradnik za ihtiologiju, jedan (1) stručni saradnik za ornitologiju, jedan (1) stručni saradnik za faunu sisara, jedan (1) rukovodilac Odjeljenja za zaštitu prostora i održivi razvoj, četiri (4) stručna saradnika za zaštitu životne sredine, jedan (1) stručni saradnik za održivi razvoj i jedan (1) stručni saradnik za zaštitu prostora.
U Službi u odnosu na Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u toku 2024.godine nedostajao je: jedan (1) stručni saradnik za herpetofaunu, jedan (1) stručni saradnik za fauna beskičmenjaka, jedan (1) stručni saradnik za fauna sisara i jedan (1) stručni saradnik za šumarstvo.
U decembru mjesecu 2024.godine Ugovorom na određeno vrijeme angažovan je jedan (1) stručni saradnik za herpetofaunu.
U okviru Odjeljenja za administrativno tehničke poslove NP Prokletije, Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, zaposlen je jedan (1) stručni saradnik za oblast šumarstva.
Radni angažman koji se odnosi na realizaciju programom definisanih aktivnosti iziskuje terenski rad i opremu koja je potrebna. U prethodnom periodu za stručne saradnike izvršena je nabavka terenske obuće, kao i oprema neophodna za neke aktivnosti koje su u vezi sa užim stručnim specijalnostima (lupa, meredov mreže, oprema za hvatanje i istraživanje slijepih miševa, detektor truleži, dvogledi, entomološka mreža i dr.). U narednom periodu neophodno je Službu opremiti materijalno tehničkim sredstvima kao što su: terenski automobil, terenska odjeća, pješački štapovi, teleskopi, fotoaparati, play back oprema za monitoring ptica i sl.

Preduzete mjere u cilju stručne zaštite Parka date su u Poglavlju 3. Realizacija programa upravljanja.

3. REALIZACIJA PROGRAMA UPRAVLJANJA

Strateška oblast 1: Istraživanje, praćenje, obnova i unapređenje ekosistema, staništa i vrsta

Unapređenje informacione baze podataka o flori Nacionalnog Parka kroz literaturni i terenski rad
Nastavljen je rad na inventarizaciji vaskularne flore NP Prokletije. Terenski rad inventarizacije značajnih biljnih taksona, obavljen je 29-30. jula, na transektu Dolina Ropojane – Ropojansko jezero i na više lokacija na masivu Bogićevice: katun Bogićevica, Ćafa Bogićevica, Bela česma, Ćafa belega, tresetna staništa preko Bogićevice i Male Bogićevice do karaule.
Za svaki takson je utvrđen status zaštite po osnovu nacionalnih lista (endemi i zaštićene vrste - Sl. list RCG 76/06) i/ili međunarodnih lista (Bernska konvencija, EU Habitat direktiva – NATURA 2000, IUCN Crvene liste, IPA, CITES). Nazivi taksona su usklađeni sa važećim evropskim listama (Flora Europaea, Euro+Med Plantbase, Med-Checklist, Cataloguae of Life).
1. Duž transekta Dolina Ropojane – Ropojansko jezero inventarisano je 26 biljnih taksona, od kojih 15 taksona ima jedan ili više nivoa nacionalne i/ili međunarodne zaštite:
-Endemi: 1 takson (*Bupleurum karglii*).
-Subendemi: 1 takson (*Drypis spinosa*).
-Zakonom zaštićeni, Sl. list RCG 76/06: 3 taksona (*Epipactis helleborine, Gymnodenia conopsea, Epipogium aphyllum*).
-CITES: 4 taksona (*Epipactis helleborine, Gymnodenia conopsea, Epipogium aphyllum, Euphorbia myrsinites*).
-IUCN Crvena lista za EU: 14 taksona, sa LC ~~nivoom~~ (Least concern) kategorijom ugroženosti, što je najniži nivo brige za takson.
Od invazivnih vrsta zabilježeno je prisustvo *Erigeron annuus* na dvije koordinate, na antropogeno narušenom dijelu staze kroz Dolinu Ropojane.
2.Duž transekta katun Bogićevica – Ćafa Bogićevica – Bela česma – Ćafa belega – tresetna staništa preko Bogićevice i Male Bogićevice do karaule, inventarisano je 35 biljnih taksona dominantno na potencijalnim Natura staništima 6150 Alpijski i subalpijski silikatni travnjaci i *7250 Zapadnobalkanske alpijske tresave (*Narthecion scardici),* od kojih 25 taksona ima jedan ili više nivoa nacionalne i/ili međunarodne zaštite:
-Endemi: 13 taksona (*Pinus peuce, Achillea abrotanoides, Silene sendtneri, Pinguicula balcanica, Dactylorhiza cordigera* subsp. *bosniaca, Aconitum pentheri ?, Edraianthus graminifolius, Saxifraga sempervivum ? federici-augusti, Phyteuma pseudorbiculare, Wilimetia stipitata* subsp. *albanica, Narthecium scardicum*).
-Subendemi: 2 taksona (*Armeria canescens, Gymnadenia frivaldii*).

-Zakonom zaštićeni, Sl. list RCG 76/06: 10 taksona (*Pinus peuce, Gentiana punctata*, *Pinguicula balcanica, Dactylorhiza cordigera* subsp*. bosniaca, Saxifraga sempervivum ? federici-augusti, Phyteuma pseudorbiculare, Gymnadenia frivaldii, Narthecium scardicum, Bruckenthalia spiculifolia, Gymnadenia nigra*).
-CITES: 3 taksona (*Dactylorhiza cordigera subsp. bosniaca, Gymnadenia frivaldii, Gymnadenia nigra)*.
-IUCN Crvena lista za EU: 14 taksona, od kojih 13 sa LC (Least concern) kategorijjom ugroženosti, što je najniži nivo brige za takson. Endemski bor molika *Pinus peuce* ima NT - Near Threatened (skoro ugrožena) nivo ugroženosti.
IPA: 1 takson (*Narthecium scardicum*).

Na osnovu raspoloživih literaturnih i terenskih podataka, primjenom Google Earth programa, započeto je mapiranje distribucije endemskih i rijetkih vrsta na području NP Prokletije za sledeće taksone: *Narthecium scardicum, Pinguicula balcanica, Bruchentalia spiculifolia, Wulfenia blecicii, Lunaria telekiana, Centranthus longiflorus, Gymnadenia nigra.*

Utvrđeno nulto stanje povremenih kraških jezera (turloga) i zapadnobalkanskih alpijskih tresava (Narthecion scardici) potencijalnih NATURA 2000 staništa
Terenskim istraživanjem u NP Prokletije rađen je monitoring stanišnog tipa 7250* – Zapadnobalkanske alpijske tresave (*Narthecion scardici*). Kartiranje ovog habitata rađeno od početka implementacije Plana upravljanja za NP Prokletije radi istraživanja ovog rijetkog staništa, čiji je glavni edifikator balkanski endem *Narthecium scardicum*. Zapadnobalkanske alpijske tresave su reliktna staništa umjereno bogata oromediteranskim tresavama visokih planina zapadnog Balkana. U ovim staništima dominira balkanska endemična i reliktna vrsta *Narthecium scardicum*, koja je takođe ciljna vrsta za implementaciju Panevropske ekološke mreže (PEEN).
U programskom periodu sprovedeno je istraživanje lokaliteta Mala Bogićevica, gdje su ekološke karakteristike ukazivale na mogućnost postojanja staništa vrste *Narthecium scardicum*. Ova pretpostavka se pokazala tačnom, potvrđeno je prisustvo vrste. Pored toga, tokom terenskog obilaska evidentirano je njeno prisustvo i na lokalitetu Ljukšterp. Na lokalitetu Veliki Bjelaj, gde je prethodne godine vršen monitoring, utvrđeno je da je stanište očuvano, odlikuje se dobrom reprezentativnošću i vrsta pokazuje tendenciju širenja areala.
Prema interpretacijskom manualu (Petrović et al.), *Narthecium scardicum* je glavni edifikator ovog staništa. Pored nje, među ostalim edifikatorima pronađene su vrste: *Pinguicula balcanica, Dactylorhiza cordigera ssp. bosniaca* i *Drepanocladus revolvens*. Od pratećih vrsta na ovom staništu evidentirane su sledeće vrste: *Veratrum album, Vaccinium myrtillus, Vaccinium uliginosum, Nardus stricta, Pinus peuce, Campanula scheuchzeri, Silene sendtneri, Agrostis capillaris, Avenella flexuosa, Potentilla erecta, Luzula campestre, Hypericum rischeri, Ornitogalum umbelatum, Bruckenthalia spiculifolia, Parnassia palustris, Carex nigra, Dianthus superbus, Geum montanum, Carex nigra. Eriophorum angustifolium, Centaurea nervosa, Festuca paniculata, Gentiana punctata, Achillea lingulata, Caltha palustris, Willemetia stipitata ssp. albanica, Jasione orbiculata, Phyteuma orbiculare, Alchemilla xanthochlora, Saxifraga stellaris (Micranthes stellaris), Equisetum fluviatile, Trifolium aureum.*

U programskom periodu, tokom jula mjeseca sprovedena su terenska istraživanja na lokalitetu Ropojansko jezero. Prema Priručniku za identifikaciju tipova staništa Crne Gore od značaja za Evropsku uniju sa obrađenim glavnim indikatorskim vrstama iz 2019. godine, ovo Jezero je bilo klasifikovano kao turlog, što je značajno uticalo na planiranje aktivnosti u okviru upravljanja ovim rijetkim stanišnim tipom. Međutim, Priručnik za identifikaciju tipova staništa Crne Gore od prioriteta za Evropsku uniju iz 2021. godine koji detaljno opisuje rasprostranjenje turloga ne navodi Ropojansko jezero, već se u tom kontekstu pominju isključivo Budoške bare u Nikšićkom polju. Terenskim istraživanjima koja se sprovedena tokom jula mjeseca 2024. godine, potvrđeno je da Ropojansko jezero ne pripada tipu staništa turlog.

Primjenom metodologije transekta i kvadranta na Ropojanskom jezeru identifikovana su tri različita stanišna tipa:
1. Stanišni tip 6450 (Sjeverne borealne livade): Nalazi se u najnižem dijelu jezera, gdje voda najduže ostaje. Dominira vrsta *Carex acuta* (95%), uz prisustvo vrsta *Deschampsia cespitosa*, *Potentilla reptans* i *Carex hirta*.

Slika 1: *Monodominantna zajednica Carex acuta na Ropojanskom jezeru*

2. Suvlje površine između depresija: dominira *Agrostis capillaris* s pratećim vrstama *Lotus corniculatus* i *Centaurea jacea aggr.* Ova površina ne pripada Natura 2000 habitatima i označena je kao „No Natura".

Slika 2: *Monodominantna zajednica Agrostis capillaris na Ropojanskom jezeru*

3. Istočno-mediteranski sipari (kod 8140): karakterišu ih *Drypis spinosa* (40%) i prateće vrste poput *Silene marginata*, *Rumex scutatus* i *Geranium macrorrhizum*.

Slika 3: *Istočno- submediteranski sipari na istraživanom području*

Unaprijeđen sistem kontrole ubiranja divlje flore u komercijalne svrhe

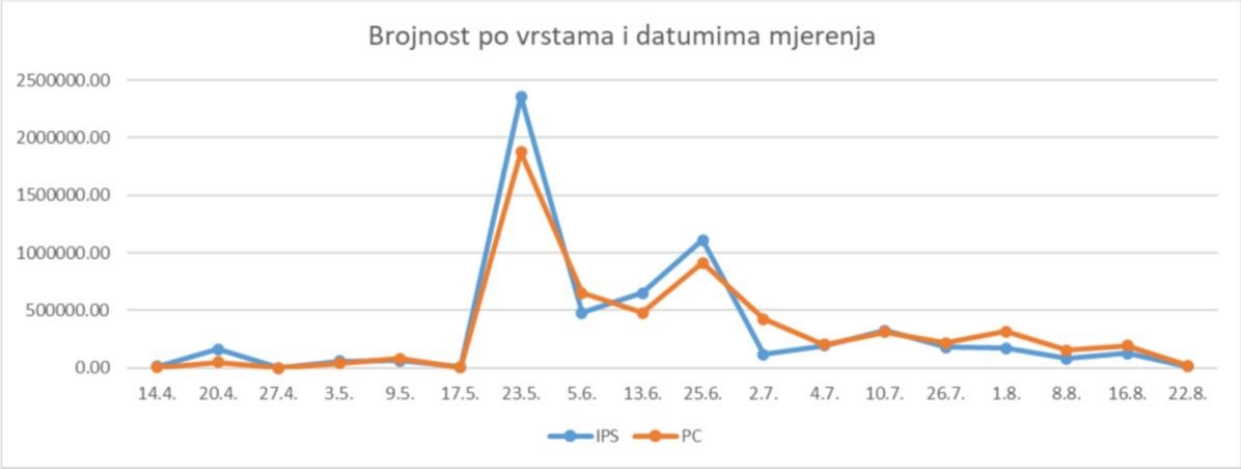
U cilju bolje kontrole ubiranja ljekovitog bilja i šumskih plodova na staništima ovog Parka, izrađena je mobilna aplikacija koja će omogućiti Službi zaštite efikasniji rad na terenu, a stručnoj službi analizu terenskih podataka koje će omogućiti evidentiranje pritisaka i efikasnije upravljanje. Obuka nadzornika za korišćenje aplikacije obaviće se početkom 2025. godine, prije sezone ubiranja i kontrole na terenu.

Očuvani šumski ekosistemi

Praćenje zdravstvenog stanja šuma u NP Prokletije sprovodi se kontinuirano kroz standardizovane procedure.

Monitoring dendrometrijskih i ekoloških podataka vrši se povremeno na lokacijama koje su u prethodnom periodu bile pod uticajem negativnih abiotičkih i antropogenih faktora. Analiza dendrometrijskih podataka pokazuje da na zdravim stablima prirast zapremine iznosi od 0,7 do 1 m^3 po hektaru, što ukazuje na stabilan razvoj šuma. Međutim, zabilježeno povećanje broja suvih stabala uzrokovalo je zaustavljanje prirasta u pojedinim šumskim sastojinama. Ekološki podaci ukazuju da u zdravim zajednicama nema promjena u sastavu vrsta, dok se na područjima s povećanim brojem suvih stabala očekuju promjene koje će biti analizirane u narednom periodu.

Tokom 2024. godine, planirane sanitarno-higijenske mjere zaštite i unapređenja šumskih ekosistema u NP Prokletije nisu sprovedene zbog rješenja Agencije za zaštitu životne sredine kojom je odbijen zahtjev za sprovođenje sanitarne sječe na područjima zahvaćenim žarištima suvih stabala napadnutih potkornjacima.
Rješenjem inspektora za šumarstvo iz 2023. godine, naložena je hitna doznaka i sječa sanitarnih stabala u cilju suzbijanja širenja potkornjaka, međutim realizacija tih mjera bila je obustavljena od strane Agencije za zaštitu životne sredine. Stručne službe Javnog preduzeća su, u skladu s inspekcijskim rješenjem, započele pripremne aktivnosti za sprovođenje sanitarne sječe, ali je postupak zaustavljen zbog suspenzije ovog rješenja od strane Agencije.
Kako bi se situacija rješavala sistemski, formirana je mješovita Radna grupa za izradu Akcionog plana. Od ukupno četiri planirane aktivnosti, dvije su uspješno sprovedene: postavljanje feromonskih klopki za praćenje i premjer površina zahvaćenih sušenjem potkornjaka. Saradnja nadležnih institucija ostaje ključna za efikasnu implementaciju mjera zaštite u narednom periodu.
U sklopu aktivnosti Radne grupe za izradu Akcionog plana, na područjima sa evidentiranom pojavom potkornjaka postavljene su feromonske klopke za kontrolu i praćenje prve i druge generacije potkornjaka. Postavljanje feromonskih klopki izvršeno je na temelju stručnih analiza kako bi se obezbijedila optimalna efikasnost u kontroli populacije potkornjaka.
Tokom sezone, prikupljanje uzoraka iz klopki vršeno je na sedmičnom nivou. Svaki uzorak je pažljivo analiziran, a rezultati su pohranjivani u elektronsku bazu podataka u Excel formatu radi daljih analiza i procjena. Ukupno je postavljeno 165 feromonskih klopki, što je rezultiralo prikupljanjem 14.300.760 jedinki potkornjaka. Od tog broja, prikupljeno je 6.123.939 jedinki vrste *Ips typographus* i 8.176.821 jedinka vrste *Pityogenes chalcographus*.

Grafikon 4: *Brojnost potkornjaka po vrsti i datumima mjerenja*

Podaci ukazuju na značajne tendencije širenja sušenja smrče (*Picea abies*), što je povezano s povećanom aktivnošću potkornjaka. Dobijeni rezultati ukazuju na neophodnost daljeg planiranja i sprovođenja mjera zaštite šumskih ekosistema, uključujući intenziviranje monitoringa, a naročito kontrolu populacija potkornjaka i primjenu odgovarajućih zaštitnih mjera.
Ove aktivnosti su ključni korak ka očuvanju zdravstvenog stanja šuma, a prikupljeni podaci čine osnovu za donošenje naučno utemeljenih odluka u borbi protiv širenja potkornjaka..

Aktivnosti u okviru mjera zaštite od požara obuhvatale su preventivne radnje i pripreme za eventualno izbijanje požara u šumskim ekosistemima. Iako nije izvršena nabavka materijalnih sredstava iz budžeta Javnog preduzeća, za NP Prokletije potrebno je istaći da je kroz projektne aktivnosti nabavljena određena zaštitna oprema za potrebe Službe fizičke zaštite. Takođe, izrađen je i distribuiran propagandni materijal sa ciljem podizanja svijesti među posjetiocima i lokalnim stanovništvom o značaju zaštite šuma od požara.
Stručna služba kontinuirano sprovodi terenske obilaske koristeći GPS uređaje za prikupljanje geopozicioniranih podataka na površinama na kojima su sprovedene planirane aktivnosti, kao i na mjestima gdje su zabilježena odstupanja od normalnog stanja šumskih ekosistema. Prikupljeni podaci se pohranjuju u internu bazu podataka, što omogućava njihovu detaljnu analizu i dalje praćenje promjena u šumama. Ove aktivnosti predstavljaju važan korak u očuvanju prirodnih resursa parka, osiguravajući bolje upravljanje rizicima i pravovremeno reagovanje u slučaju požara.

Utvrditi nulto stanje dnevnih leptira
Nastavljeno je istraživanje literature i sakupljanje podataka o prethodnim istraživanjima faune *Lepidoptera*. Podaci iz dostupnih publikacija, koje su pretežno vezane za pojedine vrste rodova ili familija, unijete su u bazu podataka. Prema sakupljenim literaturnim podacima, kao i na osnovu sprovedenih terenskih istraživanja u prethodnom periodu, na prostoru NP Prokletije registrovano je 93 vrste dnevnih leptira.
Realizovana su terenska istraživanja u cilju rekognosciranja faune dnevnih leptira, sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura vrste. Istraživanje faune Lepidoptera vršeno je na lokalitetima: dolina Ropojane i Bogićevica krajem jula mjeseca. Na predmetnom području tokom terenskih istraživanja registrovano je prisustvo 35 vrste dnevnih leptira svrstanih u 5 familija. Istraživanjima su registrovane vrste koje nisu evidentirane u dostupnim literaturnim podacima i to: *Iphiclides podalirius* (Ropojana), *Satyrium spini* (Ropojana), *Brenthis daphne* (Ropojana i Bogićevica), *Cupido minimus* (vodopad Grlja), *Argynnis adippe* (Ropojana), *Limenitis reducta* (Ropojana) i *Melitaea cinxia* (Bogićevica).
Od vrsta koje su važne za zaštitu registrovane su: *Apatura iris* koja je na Crvenoj listi CG označena kao VU (ranjiva), *Iphiclides podalirius* vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06) i nalazi se na Crvenoj listi CG kao NT, Natura 2000 vrsta i *Polyommatus damon* koji je na IUCN Crvenoj listi označen kao NT.

Inventarizacija vodozemaca i gmizavaca
Tokom 2024. godine nastavljeno je istraživanje literature i sakupljanje podataka o prethodnim istraživanjima faune vodozemaca i gmizavaca. Podaci iz dostupnih publikacija uneseni su u bazu podataka. Prema sakupljenim literaturnim podacima i terenskim istraživanjima na prostoru NP Prokletije registrovano je 12 vrsta vodozemaca i 14 vrsta gmizavaca.
Tokom jula mjeseca realizovana su terenska istraživanja u cilju inventarizacije faune vodozemaca i gmizavaca sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura 2000 vrste. Istraživanja su vršena na unaprijed utvrđenim transektima: Hodžin ravan - Ćafa Bogićes i Ledeni izvori. Tom prilikom registrovano je prisustvo 4 vrste vodozemaca i 2 vrste gmizavaca:

- *Bombina variegata* (žutotrbi mukač) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Aneks II i IV Habitat direktiva,dodatak II Bernske konvencije;
- *Bufo bufo* (smeđa krastava žaba) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, dodatak III Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06);
- *Rana temporaria* (livadska smeđa žaba) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Aneks V Habitat direktiva, dodatak III Bernske konvencije;
- *Ichthyosaura alpestris* (planinski mrmoljak) - IUCN kategorija LC, Crvena lista NT, dodatak III Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06);
- *Lacerta agilis* (livadski gušter) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Aneks IV Habitat direktiva, dodatak II Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06);
- *Zootoca vivipara* (planinski gušter) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, dodatak II Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta.

Utvrđeno kvantitativno i kvalitativno stanje vrsta ptica grabljivica

U programskoj godini, tokom jula mjesecu sprovedeno je istraživanje grabljivica na području doline Ropojana i Bogićevice.

U dolini Ropojane registrovano je prisustvo: surog orla (*Aquila chrysaetos*), sivog sokola (*Falco peregrinus*) i smeđeg sokola (*Falco subbuteo*).

U dolini Ropojane, registrovano je prisustvo: surlog orla (*Aquila chrysaetos*), sivog sokola (*Falco peregrinus*) i smeđeg sokola (*Falco subbuteo*).

Na području Bogićevice, registrovan je: suri orao (*Aquila chrysaetos*), livadska eja (*Circus pygargus*), bjelonokta vjetruška (*Falco naumanni*) i obična vjetruška (*Falco tinnunculus*)

Od ostalih vrsta na ovim lokalitetima registrovani su: veliki djetlić (*Dendrocopos major*)**,** drozd pjevač (*Turdus philomelos*)**,** planinski slavuj (*Luscinia megarhynchos*)**.** crna žuna (*Dryocopus martius*), planinski slavuj (*Luscinia megarhynchos*), crvenoperka *(Phoeniculus ochruros*), bjeloguza (*Oenanthe oenanthe*), siva vrana (*Corvus cornix*), veliki detlić (*Dendrocopos major*), planinski slavuj (*Luscinia megarhynchos*) i dr..

Utvrđeni koridori krupnih sisara

U okviru projekta Forest Connect (*Prema klimatski otpornim koridorima šumskih staništa za velike mesoždere u Balkansko-Karpatsko-Dinarskoj regiji*), kao dio specijalnog cilja 1 - uspostavljanje tranzicionog monitoringa velikih mesoždera, izrađena je mapa kritičnih poveznica za teritoriju Crne Gore. Mapa kritičnih poveznica, za mrkog medvjeda, sadrži mapirana staništa ove vrste, te puteve ili poveznice između njih gdje se mogu očekivati izazovi u kretanju medvjeda ili uska grla koja mogu otežati njihovu migraciju – takozvane kritične poveznice. Krajem 2024. godine, angažovanjem spoljnog GIS eksperta mapa je unaprijeđena i korigovana na osnovu najnovijih podataka.

Strateška oblast 2: Očuvanje, unapređivanje i promocija kulturno-istorijskih i etnografskih vrijednosti i potencijala

U okviru aktivnosti na identifikaciji i dokumentovanju nematerijalne kulturne baštine sprovedeno je prikupljanje podataka od pojedinaca koji njeguju i prenose tradicionalna znanja i vještine. Fokus istraživanja bio je na običajnim praksama u oblasti tradicionalne medicine, uključujući liječenje biljem (fitoterapiju), izradu ljekovitih sirupa i tinktura od gljiva, kao i spravljanje kozmetičkih preparata.
Kroz kreiranje okvira za promociju nacionalnih parkova i predstavljanje široj javnosti u martu su organizovani „Dani Nacionalnih parkova" u TC Big Fashion, u Podgorici. Tom prilikom održan je sajam proizvoda lokalnog stanovništva i prezentacija starih vještina i zanata sa prostora Parka.

Slika4: *Manifestacija „Dani Nacionalnih parkova Crne Gore" TC Big Fashion*

Na poziv Agencije za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice, uzeto je učešće u projektu „Mistične priče Dunavske zelene rute", koji predstavlja valorizaciju međunarodnog prirodnog i nematerijalnog nasljeđa, sa ciljem društveno-ekonomskog razvoja ruralnih područja Podunavlja.
U okviru aktivnosti na kreiranju programa organizovanja važnih datuma kao što je „Dan evropskih parkova" sa temom „Glasajmo za prirodu", osmišljen je i kreiran koncept aktivnosti u vezi sa obilježavanjem ovog značajnog datuma koji se odnosio na svih pet parkova.
Upućena je inicijativa prema Pošti Crne Gore za štampanje prigodnih markica gdje su dati predlozi za NP Prokletije iz oblasti kulturno-istorijsko i etnografsko nasljeđe (fotografije sa opisom i obrazloženjem), a u cilju promocije Parka.

Strateška oblast 3: Edukacija, interpretacija prirodnih i kulturnih vrijednosti parka i razvoj turizma orijentisanog ka prirodi

Razvijena i unaprijeđena edukacija i interpretacija
Tokom programske godine, u saradnji sa osnovnim i srednjim školama, kao i sa predškolskim ustanovama, koje gravitiraju Parku, realizovane su edukativne radionice usmjerene na podizanje svijesti o očuvanju prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka. Na edukativnim radionica, ukupno je učestvovalo preko 250 učenika i predškolaca.
U saradnji sa džudo reprezentacijom Crne Gore, za 100 mladih sportista organizovana je prva sportsko-edukativna radionica na otvorenom, koja je održana u dolini Grebaje.
U saradnji sa Organizacijom za evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS), pripremljen je i odštampan edukativni materijal. Ovaj materijal obuhvata bojanku „*Upoznaj, oboji, saznaj i zavoli*" i brošuru „*Zavirite u čarobni svijet Nacionalnog parka*". Takođe, izrađeni su edukativni materijali u

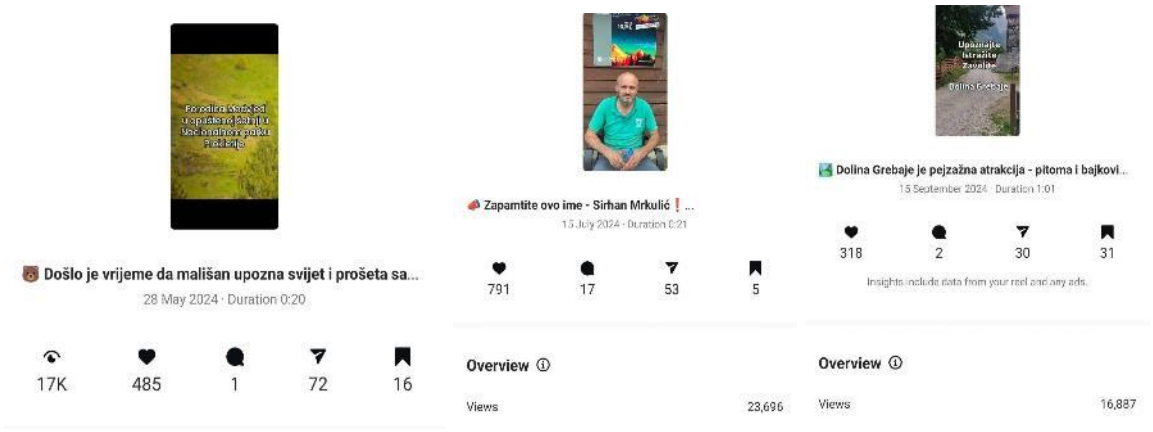
elektronskom obliku, prilagođeni školskom uzrastu, sa informacijama o flori, fauni i kulturno-istorijskom nasljeđu Parka. Ovi materijali su distribuirani učenicima i nastavnicima, čime je dodatno podržan edukativni proces.
Tokom programske godine organizovano je osam tematskih radionica i interaktivnih događaja povodom obilježavanja značajnih ekoloških datuma: Svjetskog dana šuma, Dana planete Zemlje, Svjetskog dana biodiverziteta, Dana zaštite životne sredine, Dana NP Prokletije, Dana čistih planina, Svjetskog dana zaštite životinja, kao i Dana dijaspore. Radionice su bile usmjerene na podizanje ekološke svijesti lokalnog stanovništva i posjetilaca, dok su interaktivni pristupi omogućili bolje razumijevanje važnosti očuvanja zaštićenih područja.
Kroz saradnju s Dnevnim centrom „Lipa“ iz Plava, Park su posjetila i djeca sa posebnim potrebama. Realizovane su i edukativne radionice prilagođene ovoj grupi posjetilaca.
Poseban fokus stavljen je na interpretativne programe obilaska Parka, s ciljem boljeg upoznavanja posjetilaca sa njegovim prirodnim i kulturnim vrijednostima. U saradnji sa turističkim organizacijama Plava i Gusinja, organizovani su interpretativni obilasci značajnih lokacija, uključujući Hridsko jezero i Bogićevicu. Program je tokom 2024. godine sprovođen eksperimentalno, a realizovano je ukupno pet interpretativnih tura.
Urađena je analiza potencijalnih lokaliteta za staze, te na osnovu toga i dat prijedlog za formiranje nove edukativne staze u Parku, na lokalitetu Vardište – Memina planina.

Park je uspješno promovisan na nacionalnom i međunarodnom nivou
Kontinuirano preko štampanih i elektronskih medija, društvenih mreža (Instagram i Facebook), Youtube kanala, kao i sajta JPNPCG, promovisane su najznačajnije vrijednosti i turistička ponuda Nacionalnog parka Prokletije. Pripremljene su i poslate 133 informacije i saopštenja za medije, odgovoreno je na 35 upita novinara, dok su realizovana 64 medijska gostovanja. Redovno su ažurirane informacije na sajtu JPNPCG. Na sajtu je u vezi sa Parkom objavljen 61 tekst. U okviru stranica „Priče iz parkova“ objavljivane su zanimljivosti o biodiverzitetu Parka, kulturno-istorijskom nasleđu i njegovoj posjetilačkoj ponudi.
Tokom sezone u saradnji sa portalom „Share Montenegro” pripremljeni su i objavljeni promotivni tekstovi u cilju promocije Parka i većeg interesovanja domaćih posjetilaca za ovo područje.

Slika 5: *Promocija u časopisima i online medijima*

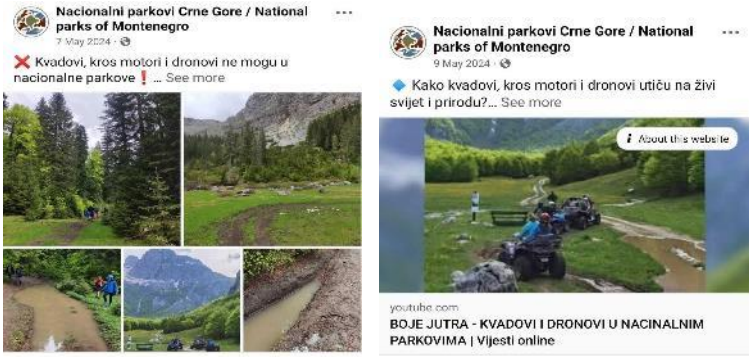
Tekstovi o Parku objavljeni su i u magazinima „Ljepota i zdravlje” i „Air Time”. U programskoj godini u vezi sa Parkom bilo je 136 objava na Facebook stranici i 92 objave na Instagram stranici.

***Slika 6**: Objave na društvenim mrežama koje su izazvale pažnju pratilaca*

PR kampanje

Kampanja „Stop kvadovima, kros motorima i dronovima u nacionalnim parkovima“ bila je intenzivna tokom 2024. Cilj kampanje bio je informisanje građana o pravilima koja važe u nacionalnim parkovima kada je u pitanju organizovanje tura i korišćenje kvadova, kros motora i motornih sanki. Imajući u vidu sve češće korišćenje bespilotnih letjelica - dronova za potrebe različitih snimanja, posebna pažnja posvećena je informisanju javnosti o pravilima i protokolu koji je neophodno poštovati. Objave u vezi sa ovom temom pratilo je preko 90 hiljada pratilaca na društvenim mrežama.

***Slika 7:** Kampanja „Stop kvadovima, kros motorima i dronovima”*

Promocija „Godišnje ulaznice za NPCG“

Kroz višemjesečnu kampanju promovisana je Godišnja ulaznica za NPCG kojom je posjetiocu po promotivnoj cijeni od 13,50 eura omogućen neograničeni broj ulazaka u svih pet zaštićenih područja do kraja kalendarske godine. U saradnji sa CKB bankom realizovana je akcija pod nazivom „Uživajmo zajedno u ljepotama Crne Gore”. Promocija ulaznice u kontinuitetu je vršena na društvenim mrežama, a vidjelo je preko 48.500 pratilaca. Godišnja ulaznica promovisana je tokom različitih medijskih gostovanja i nastupa u javnost.

Slika 8: Promocija godišnje ulaznice

U saradnji sa NTO CG, aktivni odmor u NP Prokletije promovisan je na međunarodnim sajmovima „Fahrrad und WanderReisen" u Štutgartu i „F.RE.e" u Minhenu.
Ponuda nacionalnih parkova Crne Gore predstavljena je i na sajmu „EcoLife Montenegro" koji je održan u Podgorici.
Nacionalni parkovi su učestvovali i na Evropskom forumu za smanjenje rizika od katastrofa koji je održan u Budvi i koji je okupio predstavnike preko 50 država Evrope i Centralne Azije. Cilj ovog foruma bio je zajednički rad na smanjenju rizika od katastrofa i ublažavanje klimatskih promjena.
Saradnja sa Crnogorskim Telekomom realizovana je u okviru kampanje „Green Prepaid Telekom Tourist", kroz koju je javnost informisana o značaju zaštite šuma, dok je od svakog kupljenog paketa izdvojeno 15 centi za očuvanje šuma i borbu protiv potkornjaka u NP Prokletije. Ova sredstva namijenjena su nabavci feromona i opreme za terenski rad. Dodatno, kompanija „Vezuv Vulcano" donirala je Nacionalnim parkovima Crne Gore 150 feromonskih klopki i 150 feromona za zaštitu NP Prokletije.
Organizovane su manifestacije i planinarske ture u saradnji sa lokalnim partnerima, koje su privukle značajan broj učesnika i posjetilaca: Tromeđa, Zijova staza, Hamdova staza, Putačama Hrida, Abdijino jezero, vrh Bajrak, Staza iznenađenja
Izrađeni su i distribuirani promotivni materijali, uključujući olovke, planere, vrećice i majice sa logom i motivima parka.
Tokom programske godine realizovane su aktivnosti usmjerene na učešće na lokalnim, regionalnim i međunarodnim sajmovima turizma.

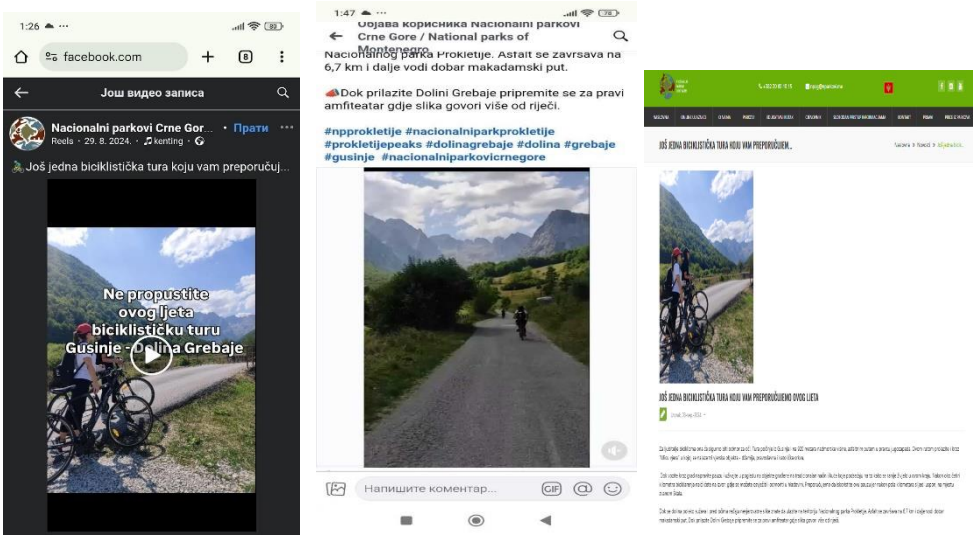
Strateška oblast 4: Turizam zasnovan na aktivnom odmoru u prirodi

Unaprijeđena i razvijena posjetilačka infrastruktura Parka
Tokom programske godine, na lokalitetima Ribljak i Zarunice postavljeni su kontrolno-naplatni punktovi radi bolje kontrole Parka i efikasnije naplate ulaznica. Donatorskim sredstvima zaposlenih u NP Prokletije postavljeno je pet informativnih tabli na ovim punktovima. Takođe, na rampi lokacije Grebaje zamijenjena je informativna tabla i postavljen znak zabrane za korišćenje motornih i ATV vozila. Na najposjećenijoj stazi Volušnica postavljena su tri smjerokaza.

Slika 9: Postavljeni: kontrolno naplatni punktovi, table i znakovi

Na osnovu sprovedene analize stanja informativnih tabli i smjerokaza, izrađen je Plan njihove obnove i adaptacije, koji će se realizovati u narednom periodu.
U saradnji sa Planinarskim savezom Crne Gore i Turističkom organizacijom Plav izvršena je analiza stanja pješačke staze: Vardište - Gradec - Karaula Feratovića.
Za biciklističku stazu Gusinje – Dolina Grebaje – Gusinje urađena je analiza trenutnog stanja, snimljen GPS trek i pripremljen video materijal, koji je korišćen za promociju staze na društvenim mrežama.

Slika 10: *Promocija biciklističke staze Gusinje - Dolina Grebaje – Gusinje*

U programskom periodu, planirane aktivnosti za unapređenje infrastrukture Nacionalnog parka Prokletije nisu realizovane zbog nedostatka finansijskih sredstava i izostanka donatorske podrške. Unapređenje postojećeg Centra za posjetioce u Gusinju, koje je trebalo obuhvatiti dodavanje novih sadržaja, nije sprovedeno, iako je tokom 2023. godine predat projekat u okviru programa Interreg IPA CG-AL s ciljem obezbjeđivanja sredstava za adaptaciju. Kako finansijska podrška nije odobrena, realizacija ove aktivnosti nije bila moguća.
Izgradnja i uređenje novog Centra za posjetioce takođe nisu sprovedeni. Iako su dobijeni urbanističko-tehnički uslovi od Opštine Plav i pokrenut postupak za sticanje vlasništva nad vojnom karaulom Gradine, izrada glavnog projekta nije mogla biti realizovana bez dodatnih sredstava iz

kapitalnih investicija. Ova aktivnost ostaje jedan od prioriteta za naredni period, uz nastavak saradnje s lokalnim i državnim institucijama kako bi se obezbijedila potrebna sredstva.
Nerealizovane aktivnosti na unapređenju turističke infrastrukture u NP Prokletije, a koje zahtijevaju značajna finansijska ulaganja, biće prioritet u narednom periodu. Nastaviće se rad na obezbjeđivanju potrebnih sredstava kroz projekte, donatorsku podršku i kapitalne investicije kako bi se omogućila njihova realizacija.

Upravljanje posjetiocima

Tokom izvještajnog perioda, u Centru za posjetioce sprovedena je anketa s ciljem analize strukture, mišljenja, potreba i očekivanja posjetilaca. Na osnovu 1.500 popunjenih anketnih listova utvrđeno je da su najbrojniji posjetioci bili iz Crne Gore. Povećanje broja domaćih turista u odnosu na prethodne godine rezultat je pojačane promocije Nacionalnog parka Prokletije na domaćem tržištu, uvođenja godišnjih ulaznica i otvaranja novog graničnog prelaza s Albanijom, koji je omogućio brži i lakši pristup domaćih turista Parku preko Albanije. Posjetioci su uglavnom aktivni planinari, ali je zabilježen i porast broja izletnika i rekreativnih šetača koji preferiraju lakše planinarske staze. Među ispitanicima postoji veliko interesovanje za mapama i vodičima koji se odnose na NP Prokletije.
Tokom izvještajnog perioda, nadzornici Parka su kontinuirano pratili uticaj posjetilaca na prirodne i kulturne vrijednosti, sa posebnim fokusom na najposjećenije lokalitete: dolinu Grebaje i Hridsko jezero. Kroz implementaciju standardnog protokola zabilježeni su negativni efekti koji se ogledaju kroz: nepropisno parkiranje vozila, vožnju terenskim vozilima i motociklima, paljenje vatre, nepropisno odlaganje otpada, neodgovorno kampovanje, buku, ali i nelegalnu gradnju u dolini Grebaje.
U saradnji sa Planinarskim savezom Crne Gore, planinarskim klubovima i Biciklističkim savezom Crne Gore, organizovan je sastanak na kojem je analizirano korišćenje postojećeg sistema staza. Analizirani su faktori poput strukture i broja posjetilaca, učestalosti korišćenja staza, te učinka planinarskih klubova. Kao rezultat ove analize, izrađen je elaborat koji pruža cjelovit pregled trenutnog stanja staza i sadrži preporuke za njihovo dalje upravljanje. Rezultati analize pokazali su da je signalizacija na stazama postavljena u skladu sa standardima, međutim, identifikovana je potreba za redovnijim održavanjem infrastrukture, regulacijom broja posjetilaca na određenim lokalitetima u Parku, te boljom promocijom i informisanjem o stazama. Takođe, elaborat sugeriše da se u budućnosti razmotri uvođenje ograničenja broja posjeta na osjetljivim lokacijama kako bi se smanjio negativan uticaj na prirodu. Povećanje prisutnosti nadzornika, edukacija posjetilaca o pravilima ponašanja na stazama, kao i izrada detaljnih mapa, digitalnih vodiča i interaktivnih aplikacija, takođe su prepoznati kao ključni za poboljšanje upravljanja stazama i unapređenje iskustva posjetilaca.
U izvještajnom periodu nastavljeno je sa promocijom osam etičkih principa „Ne ostavljaj tragove“ („Leave No Trace″), a odštampani su lifleti koji su bili dostupni i dijeljeni posjetiocima. Pripremljeni su video i foto materijali i priče, sa ciljem promovisanja određenih manje posjećenih mjesta kako bi se smanjio pritisak posjetilaca na najfrekventnije lokalitete, a ovi sadržaji objavljivani su u kontinuitetu na društvenim mrežama.

Slika 11: *Promocija etičkih principa Leave no trace*

U toku 2024. godine sprovedena je anketa za posjetioce NP Prokletije na lokacijama Gradine i Grebaje, u kojoj je učestvovalo 100 posjetilaca. Cilj ankete bio je ispitivanje percepcije posjetilaca u vezi sa kvalitetom i uslugama u parku, te prikupljanje informacija koje će doprinijeti unapređenju ponude i sadržaja Parka. Rezultati ankete ukazuju na to da posjetioci najčešće borave u Parku od 1 do 5 dana, a mnogi od njih su Park posjećivali i u ranijem periodu. Zaposleni u Parku su veoma dobro ocijenjeni sa pretežnom ocjenom „odličan", dok je najčešći razlog posjete bio odmor i opuštanje u prirodi. Posjetioci su, međutim, ukazali na nekoliko ključnih nedostataka, među kojima se najviše ističu nedostatak odgovarajućeg odmorišnog i informativnog mobilijara, kao i ograničen broj parking mjesta.

Strateška oblast 5: Međunarodna i lokalna saradnja i socio-ekonomski razvoj

Unapređenje upravljanja, umrežavanja, zaštite i promocije kroz nacionalnu i međunarodnu saradnju

Organizovano je više sastanaka sa državnim institucijama i organizacijama u vezi definisanja jasnih procedura iz zakonskih obaveza iz oblasti zaštite životne sredine i prirode. Predstavnici JPNPCG su aktivno učestvovali u radnim grupama na izradi Izmjena i dopuna Zakona o zaštiti prirode, Izmjenama i dopunama Zakona o nacionalnim parkovima Crne Gore i Izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika u oblasti zaštite životne sredine.

Kroz različite modalitete nastavljena je saradnja sa Ministarstvom turizma, Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Ministarstvom za kapitalne investicije.

U okviru implementacije projekta „Integrisanje biodiverziteta u sektorske politike i prakse i jačanje zaštite ključnih tačaka biodiverziteta u Crnoj Gori" (GEF 7), JPNPCG su ostvarili dobru saradnju sa projektnim timom GEF-a. Tokom 2023. i 2024. godine održan je značajan broj sastanaka sa ciljem efikasne realizacije projektnih aktivnosti. U sklopu ovog projekta, tokom 2024. godine u NP Prokletije izvršeno je tagovanje 20.000 stabala drveća, čime je unaprijeđeno praćenje i očuvanje šumskih ekosistema. Takođe, donirano je 85 klopki za monitoring i kontrolu populacije potkornjaka.

Tokom programskog perioda predstavnici JPNPCG/NP Prokletije organizovali su više sastanaka sa predstavnicima Opštine Plav i Opštine Gusinje u cilju unaprjeđivanja saradnje i efikasnijeg upravljanja Parkom. Dogovorena je i zajednička saradnja na projektima koji bi se pripremili i implementirali u okviru EU fondova, kao i drugih poziva koje raspisuju strani i domaći donatori. Sastancima su prisustvovali i predsjednici Opština Plav i Gusinje koji su pokazali interes i

spremnost za saradnju, uz dodatno razmatranje tekućih problema koji se odnose na način funkcionisanja lokalnog stanovništva na teritoriji ovih opština. Posebno ističemo dva tematska sastanaka sa opštinom Plav, a u vezi sa preduzimanjem mjera, radnji i aktivnosti koje se odnose na zaštitu šumskih ekosistema zbog pojave potkornjaka i realizaciju mjera zaštite šuma.
U saradnji sa NTO Crne Gore i turističkim organizacijama Plav i Gusinje, JPNPCG /NP Prokletije imalo je koordinirane aktivnosti na promociji destinacije Nacionalnog parka na regionalnim i međunarodnim sajmovima turizma, što je rezultiralo najboljom turističkom posjetom od osnivanja Parka.
U sklopu priprema i realizacije turističke sezone održani su sastanci sa turističkim organizacijama Plav i Gusinje, kao i sa lokalnim komunalnim preduzećima.
Sa TO Plav organizovano je ukupno šest tematskih sastanaka, dok su sa TO Gusinje održana četiri sastanka. Cilj ovih sastanaka bio je unapređenje turističke ponude i koordinacija aktivnosti u vezi sa sezonom.
U saradnji sa Planinarskim savezom Crne Gore, održano su 2 sastanaka u vezi održavanja i unapređenja sistema planinarskih staza.
Predstavnica JPNPCG je prisustvovala IUCN na forumu Međunarodne unija za zaštitu prirode (IUCN)) održanom u Brižu (Belgija). Ključne teme foruma uključivale su globalnu transformaciju, rješenja zasnovana na prirodi i saradnju u očuvanju biodiverziteta. Crna Gora je učestvovala u diskusijama o nacionalnoj Crvenoj listi, očuvanju biodiverziteta na Zapadnom Balkanu i važnosti Zelene liste za zaštićena područja. Forum je istakao izazove poput krivolova i ilegalne sječe šuma, naglašavajući potrebu za jačanjem zakonodavstva, regionalnom saradnjom i edukacijom kako bi se unaprijedio odnos ljudi i prirode. Takođe, predstavljena je strateška vizija IUCN-a za očuvanje ekosistema i održivi razvoj do 2030. godine.
Krajem 2024. godine, pokrenuta je inicijativa za saradnju sa Evropskom i Internacionalnom organizacijom rendžera. Uspostavljeni su prvi kontakti i započeti pregovori o članstvu JPNPCG u ovim prestižnim asocijacijama, čime se otvara mogućnost za razmjenu znanja, iskustava i najboljih praksi u oblasti zaštite prirode. Pristupanje ovim organizacijama od velikog je značaja za jačanje kapaciteta službi fizičke zaštite, profesionalni razvoj zaposlenih i unapređenje zaštite prirode u crnogorskim nacionalnim parkovima. Članstvo će omogućiti bolju integraciju Crne Gore u međunarodne tokove zaštite prirode i olakšati realizaciju zajedničkih projekata sa partnerima širom Evrope i svijeta.
U programskom periodu potpisan je Memorandum o saradnji između NP Prokletije, Opštine Plav, Planinarskog saveza Crne Gore, lokalnog planinarskog kluba „PSK Hrid“ i regionalnih opština Peć, Dečani, Junik i Tropoja, u susjednim zaštićenim područjima. Ovaj memorandum predstavlja osnov za jačanje prekogranične saradnje u oblasti zaštite prirode, razvoja zimskog turizma i unapređenja putne infrastrukture.
Kao ključni rezultat ove inicijative, u martu 2024. godine organizovana je prva regionalna manifestacija „Tromeđa“. Tokom manifestacije održani su sastanci između predstavnika svih potpisnica memoranduma, na kojima su definisani naredni koraci u realizaciji zajedničkih projekata. Dogovorena je intenzivnija saradnja u oblasti zaštite životne sredine, razvoj turističkih potencijala regiona kroz zimske sportske aktivnosti, kao i planiranje infrastrukturnih projekata od značaja za lokalne zajednice.

Slika 12: Potpisivanje Memoranduma o saradnji

U saradnji sa Švedskom agencijom za zaštitu životne sredine (SIDA) u februaru 2024.godine održana je radionica u cilju pronalaženje najboljih rješenja za zaštitu šuma u NP Prokletije uslijed prenamnožavanja potkornjaka, a događaj je okupio stručnjake iz Crne Gore, Švedske i Kosova. Tokom trodnevne radionice analizirano je trenutno stanje šuma u NP Prokletije, razmatrane su naučne metode suzbijanja potkornjaka i predložene konkretne mjere za zaštitu šumskih ekosistema. Ova radionica predstavlja značajan korak u regionalnoj saradnji i zajedničkom pristupu očuvanju prirodnih resursa. *https://www.pobjeda.me/clanak/dijagnoza-poznata-ali-nema-univerzalnog-lijeka*

***Slika 13**: Radionica zaštita šumskih ekosistema NP Prokletije*

Redovno su praćeni EU pozivi na sajtu Evropske komisije i CINEA (The European Climate, Environment and Infrastructure Executive Agency), kako bi se identifikovali relevantni pozivi za projekte u oblasti zaštite prirode i održivog turizma. Osim EU poziva, korišćeni su i druge platforme kao pristup informacijama o finansijskim mogućnostima za projekte u Crnoj Gori i regionu poput: WeBalkans, Time Machine, EU Fondovi Konkursi, i FundsforNGOs.
Pored toga, istraživali su se specifični pozivi, kao što su: Rapid Response Facility, Global Innovation Fund, i UNESCO inicijative, sa ciljem širenja kapaciteta za projekte zaštite prirode i kulturne baštine.

Održani su informativni sastanci u vezi sa IPA Interreg fondovima, uključujući sastanak u Pljevljima za prekograničnu saradnju sa Srbijom.
U okviru projekta „EcoDali", tim JPNPCG prisustvovao je radionici u Osijeku (Hrvatska), čime su unapređeni kapaciteti za ekološku obnovu i zaštitu vodenih resursa.
U okviru projekta „Forest Connect" izvršena je nabavka opreme za monitoring velikih mesoždera, što će omogućiti realizaciju ciljnog monitoringa velikih mesoždera. Projekat „FAO" omogućio je dostavljanje podataka za Studiju i Akcioni plan za otpornost lokalnih zajednica u planinskim oblastima na socio-ekonomske trendove i klimatske promjene. U sklopu projekta „FEF OSC Montenegro PUMP - Za čistu Crnu Goru", realizovana je radionica koja je omogućila razvoj predloga za smanjenje otpada i unapređenje održivosti u zaštićenim područjima. Projekat „Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova" uključio je nabavku opreme za čuvare i obuke kako bi se povećala sigurnost i efikasnost zaštite na terenu.
Direktor organizacije Global Conservation za Evropu i Centralnu Aziju je tokom novembra 2024. godine posjetio Nacionalni park Prokletije, gdje su se održali konstruktivni razgovori o mogućnostima buduće saradnje između ove organizacije i JPNPCG. Tokom posjete, dogovoreni su ključni pravci saradnje, sa posebnim fokusom na očuvanje biodiverziteta, implementaciju ekoloških inicijativa i unapređenje zaštite u okviru NP Prokletije.

Podrška lokalnoj zajednici u održivom razvoju u skladu sa principima očuvanja vrijednosti Parka
Tokom programske godine organizovan je sastanak sa lokalnim stanovništvom koje se bavi tradicionalnim načinima poljoprivrede. Cilj ovog sastanka bio je da se detaljno sagledaju njihove potrebe i izazovi sa kojima se suočavaju, kao i da se identifikuju potencijalna rješenja za njihovo prevazilaženje. Takođe, istaknut je značaj uključivanja nadležnih institucija i organizacija kako bi se zajedničkim naporima unaprijedili uslovi rada i osigurao održivi razvoj tradicionalne poljoprivrede.
Kontinuirana aktivnost, kojom se daje podrška lokalnom stanovništvu (proizvođačima), da izrade karakteristične suvenire i rukotvorine imala je za rezultat odabir i nabavku karakterističnih suvenira kojim se dopunio asortiman suvenirnice u Parku.
Plan gazdovanja šumama u privatnoj svojini za protekli period uspješno je realizovan u skladu sa utvrđenim procedurama. Na osnovu podnesenih zahtjeva, ukupno 65 vlasnika šuma je uvršteno u Plan gazdovanja, kroz tri dopune. Nakon obrade ovih zahtjeva, od strane inženjera šumarstva, izvršena je doznaka šume na privatnim parcelama u skladu sa odobrenim količinama. Planom gazdovanja bilo je predviđeno odobravanje sječe 3.185,00 m³ četinara i 1.910,00 m³ lišćara. Na terenu je, međutim, doznačeno ukupno 1.789,71 m³ četinara i 583,25 m³ lišćara. Razlika između planiranih i stvarno realizovanih količina rezultat je nekoliko faktora, uključujući odustajanje vlasnika od korišćenja svojih šuma, mali broj stabala i drvne zapremine na licu mjesta, kao i nerealizaciju zahtjeva za parcele veće od 5 hektara.

Socio-ekonomski razvoj područja Parka
Prvi radni sastanak na temu „Priprema turističke sezone – izazovi i moguća rješenja" održan je u junu mjesecu u sali Skupštine opštine Plav. Sastanku je prisustvovao značajan broj učesnika sa lokalnog nivoa, uključujući predsjednike opština Plav i Gusinje, predstavnike turističkih organizacija Plava i Gusinja, turističke agencije, planinarske klubove i preduzetnike. Sa državnog

nivoa prisutni su bili predstavnici Ministarstva turizma i Nacionalne turističke organizacije Crne Gore.
Tokom sastanka predstavljeni su rezultati do tada realizovane turističke sezone, uz pokazatelje koji su ukazivali na značajan rast broja posjetilaca u odnosu na isti period prethodne godine. Ipak, uprkos pozitivnim trendovima, veliki broj prisutnih sa lokalnog nivoa izrazio je nezadovoljstvo zbog odnosa državnih institucija prema ovom području. Posebno su istaknuti problemi proistekli nakon proglašenja Nacionalnog parka Prokletije, pri čemu su učesnici naglasili da su njihova prava značajno uskraćena, da su ograničeni u svojim aktivnostima zbog režima zaštite, te da se godinama odlaže donošenje Plana privremenih objekata za ovo područje. Pored toga, istaknuto je i nezadovoljstvo zbog nedovoljnih subvencija Ministarstva turizma za organizaciju manifestacija i nedostatka podsticajnih mjera za razvoj turizma.
S druge strane, manji broj učesnika istakao je pozitivne efekte turističkog rasta, naglašavajući da je povećanje broja posjetilaca doprinijelo otvaranju novih lokala i restorana u gradskim jezgrima Plava i Gusinja, te da je dio lokalnog stanovništva pronašao zaposlenje u organizacionoj jedinici NP Prokletije. Ministarstvo turizma je tom prilikom najavilo preduzimanje aktivnosti kako bi se u narednom periodu omogućilo većem broju privrednika da koriste različite fondove za podsticajne mjere, uz prioritizaciju Plava i Gusinja.
Drugi sastanak, organizovan u drugoj polovini oktobra 2024. godine, bio je posvećen analizi rezultata tekuće turističke sezone, kao i izazovima i mogućim rješenjima. Međutim, broj učesnika sa lokalnog nivoa bio je izrazito nizak, a sastanku su prisustvovali predstavnici Ministarstva turizma i NTO CG iz Podgorice.

Strateška oblast 6: Unapređenje fizičke zaštite i infrastrukture

Unapređenje fizičke zaštite Parka
Služba fizičke zaštite NP Prokletije unaprijeđena je povećanjem broja izvršilaca, uz zapošljavanje tri nova nadzornika.
U cilju stručnog usavršavanja zaposlenih u Službi zaštite, organizovane su interne obuke u saradnji s NP Lovćen i NP Biogradska gora, s posebnim fokusom na edukaciju u vezi s procedurama prilikom sastavljanja zapisnika i službenih zabilješki.
Shodno Pravilniku o uniformi, naoružanju i identifikacionoj oznaci, sprovedena je nabavka ljetnje i zimske uniforme, uključujući obuću, za zaposlene u Službi zaštite i Službi za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture.
Radi unapređenja koordinacije i efikasnijeg procesuiranja evidentiranih nezakonitih aktivnosti na prostoru Parka, organizovani su sastanci sa inspekcijskim službama, uključujući Ekološku inspekciju, Sekretarijat za inspekcijske poslove opština Gusinje i Plav, te inspektorima nadležnim za šumarstvo i lovstvo.
Tokom programske godine održana su tri sastanka sa Odjeljenjem bezbjednosti Plav i Stanicom policije Gusinje, s ciljem definisanja procedura prijavljivanja i obavještavanja o nelegalnim radnjama, kao i razmatranja mogućnosti za sprovođenje zajedničkih akcija na terenu.
U programskoj godini nastavljena je dobra saradnja sa graničnom policijom u cilju sprječavanja nezakonitih aktivnosti na području Nacionalnog parka.

Utvrđivanje i označavanje jasne granice Parka

Javno preduzeće je uputilo inicijativu Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Ministarstvu prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine (Uprava za državnu imovinu), Upravi za gazdovanje šumama i lovištima, Agenciji za zaštitu životne sredine, Upravi za nekretnine, Opštini Plav i Opštini Gusinje za delegiranje članova, kako bi se formiralo radno tijelo za utvrđivanje i obilježavanje granica Parka. Zadatak radnog tijela (komisije) je definisanje izvora finansiranja, budžet i dinamika za utvrđivanje i obilježavanje granica ovog Parka.

Krajem 2024. godine navedene institucije su delegirale članove komisije. Planirano je da se početkom 2025. godine održi sastanak radnog tijela na kome se će definisati potrebne aktivnosti u cilju sačinjavanja modela za utvrđivanje i obilježavanje granica Nacionalnog parka Prokletije.

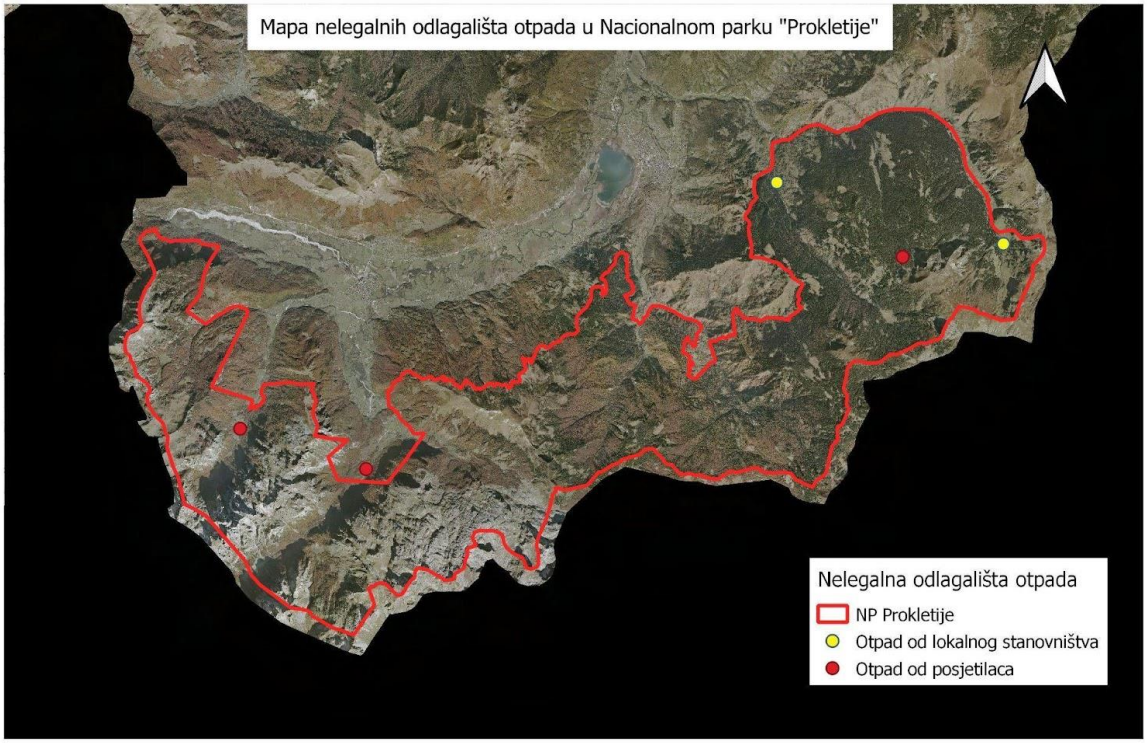
Park bez otpada

U saradnji sa DOO „Komunalne djelatnosti" Plav realizovana su dva sastanka, a sprovedeno je i pet akcija čišćenja i uređenja prostora, kako u okviru NP Prokletije, tako i u njegovoj kontakt zoni. Sa DOO „Komunalno Gusinje" održan je jedan sastanak na temu organizacije uklanjanja otpada na lokaciji Grebaje. Na osnovu razgovora sa vlasnicima restorana i smještajnih objekata u tom području, zaključeno je da se iz higijenskih razloga neće postavljati kante za otpad i kontejneri. Umjesto toga, vlasnici će sami iznositi otpad do gradskih kontejnera, čime će se osigurati viši nivo čistoće i urednosti prostora.

U cilju zaštite prostora od formiranja nelegalnih odlagališta otpada na području Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture svakodnevno obavlja aktivnosti u cilju sanacije predjela gdje se formiraju nelegalna odlagališta, pri čemu se prikupljaju podaci o zoni Parka, lokaciji, veličini deponije, vrsti otpadnog materijala i da li je pristupačno mjesto za odvoz otpada. Služba ambijentalne higijene redovno vrši aktivnosti u cilju održavanja prostora Parka čistim, ali je dodatna pomoć svih zainteresovanih subjekata i ekološki odgovornih građana uvijek dobrodošla. Na području Parka evidentirana su nelegalna odlagališta i to na sljedećim lokacijama (Tabela 6).

Tabela 6: *Prikaz lokacija nelagalnih odlagališta u Parku*

Lokacija	Veličina nelegalnih odlagališta (m)	Vrsta otpadnog materijala	Pristupno mjesto za odvoz otpada
Grebaje x 2	2 manje 5 x 3 5 x 6	Ambalaža, limenke, guma, staklo, papir i sl.	Pristupačno
Ropojana Oko skakavice	3 x 3	Ambalaža, limenke, staklo, papir i sl.	Pristupačno
Treskavac	5 x 10	Ambalaža, limenke, guma, staklo, papir i kabasti otpad i iz domaćinstva i sl.	Pristupačno
Hridsko jezero	3 x 3	Ambalaža, limenke, staklo, papir i sl.	Pristupačno
Bogićevica	4 x 6	Ambalaža, limenke, staklo, papir i sl.	Djelimično pristupačno

Mapa 1: *Nelegalna odlagališta u NP Prokletije*

U martu i oktobru na više lokacija u Parku sakupljan je kabasti otpad kao i otpad iz domaćinstava, a nerijetko je prisutan i sanitrani otpad (insulinski špricevi) nastao kao posljedica nesavjesnog odlaganja otpada od strane mještana, a najčešće u blizini katuna. Takođe je u septembru mjesecu na Hridskom jezeru organizovana akcija čišćenja, u kojoj su učestvovali zaposleni.
Zaposleni u Javnom preduzeću za nacionalne parkove Crne Gore su učestvovali u akcijama i radionicama u vezi sa uklanjanjem otpada sa prostora svih pet nacionalnih parkova Crne Gore. U saradnji sa organizacijom Zeleni talas, JPNPCG su podržali akciju prikupljanja ambalaže, a učesnicima su dodijeljene godišnje ulaznice. Takođe, organizovana je radionica „Planeta protiv plastike" u okviru programa Barbara Parmer.

Vanplanske aktivnosti

Monitoring potkornjaka
Tokom 2024.godine u šumama NP Prokletije postavljeno je 163 feromonske klopke na lokacijama sa izraženim simptomima sušenja uzrokovanim potkornjacima. Prikupljeno je više od 14 miliona jedinki, od čega preko 6 miliona pripada vrsti *Ips typographus*, a preko 8 miliona vrsti *Pityogenes*

chalcographus. Utvrđeno je da su se potkornjaci razvijali u dvije generacije, od kojih jedna početkom maja i druga krajem juna. Brojnost potkornjaka na sedmičnom nivou ukazuje da je potkornjak bio aktivan od aprila do kraja avgusta, a intenzitet napada potkornjaka ocijenjen je kao jak do izuzetno jak.

Prikupljanje foto i video materijala - Otkupljeno je 200 fotografija visoke rezolucije u svim godišnjim dobima, koje su korišćene za reklamni materijal, društvene mreže, internet stranice, bilborde i druge promotivne aktivnosti. U saradnji s medijskom agencijom snimljeni su i objavljeni video klipovi o prirodnim vrijednostima Parka, koji su korišćeni za potrebe društvenih mreža, kao i za pokrivalice u medijskim gostovanjima.

Inicijativa prema Pošti Crne Gore za izradu poštanskih markica sa motivom Nacionalnog parka - Upućena je inicijativa Pošti Crne Gore za štampanje prigodnih markica s motivima: crni daždevnjak, skadarska žaba, mosorski gušter, sivi vuk, balkanska divozoza, kajakarenje, posmatranje ptica, Festival vina i ukljeve, Osmomartovska izložba domaće radinosti, Krajinska koštanijada i dr. Dugogodišnja saradnja JPNPCG i Pošte rezultirala je ovogodišnjom markicom s motivom zaštićenog područja Ulcinjske Solane.

Izgradiće se spomen česme („hajtar" česme)
U saradnji sa stanovništvom iz dijaspore izgrađene su dvije spomen česme na lokalitetima Bajrovića katun i Ribljak.

Izvršiti popravku nekategorisanih puteva koji prolaze kroz Park
U saradnji sa opštinama Plav i Gusinje izvršeno je popunjavanje oštećenja (rupa) na gaznoj podlozi nekategorisanih puteva koji prolaze kroz Park. Opština Plav je izvršila popravku oko 1200m nekategorisanog puta prema katunu Bjelič, Opština Gusinje oko 800 m nekategorisanog puta prema dolini Grebaje, a zaposleni u NP Prokletije oko 600 m nekategorisanog puta prema Hridskom jezeru.

3.1. Ocjena stanja

Flora i vegetacija
Istraživanje i inventarizacija flore, sa akcentom na endemske i zaštićene biljne taksone, je obavljeno tokom dva terenska dana na transektima:

- Dolina Ropojane - Ropojansko jezero, uz stazu koja prolazi uglavnom kroz šumsku vegetaciju, na presušenom koritu Ropojanskog jezera i u obalnom dijelu jezera unutar Natura habitata 8140 Istočno-mediteranski sipari.
- Katun Bogićevica – Ćafa Bogićevica – Bela česma – Ćafa belega – tresetna staništa preko Bogićevice i Male Bogićevice do karaule, dominantno na travnim staništima koja pripadaju Natura habitatima 6150 Alpijski i subalpijski silikatni travnjaci i *7250 Zapadnobalkanske alpijske tresave (*Narthecion scardici*).

Duž oba transekta popisan je ukupno 61 takson (26+35), od kojih 40 taksona (15+25) ima jedan ili više nivoa nacionalne i/ili međunarodne zaštite. Zabilježeno je prisustvo 14 (1+13) endema Balkanskog poluostrva i 3 (1+2) subendema, zatim 13 (3+10) vrsta su zaštićene nacionalnim zakonodavstvom, dok 36 (18+18) vrsta ima neki od međunarodnih nivoa zaštite (HD, BC, CITES, IPA, IUCN Red List).

Sa aspekta zaštite, izdvajamo nalaze endemskih i zaštićenih biljnih taksona unutar habitata *7250 Zapadnobalkanske alpijske tresave (*Narthecion scardici)*, koji na Bogićevici i Maloj Bogićevici zauzimaju značajne površine, duž brojnih fluvijalnih kanala. Staništa su endemskih i rijetkih vrsta kao što su: *Narthecium skardicum, Pinguicula balcanica*, *Wilimetia stipitata* subsp*. albanica, Dactylorhiza ciordigera subsp. bosniaca, Gymnadenia frivaldii, Bruckenthalia spiculifolia, Gentiana punctata, Pinus peuce,* čije populacije na navedenim lokacijama Bogićevice i Male Bogićevice pokazuju reprezentativnu brojnost i pokrovnost.

Nijesu uočeni antropogeni pritisci, sem na dijelu staništa u neposrednoj blizini granice sa Albanijom (kod stare karaule), gdje je još uvijek intenzivan prolaz ljudi s obje strane granice, te se nerijetko dešava da se zaobilazi postojeći put i prelazi se preko ovog značajnog staništa, direktno ga ugrožavajući. Neophodno je uspostaviti bolju fizičku kontrolu ovog prostora.

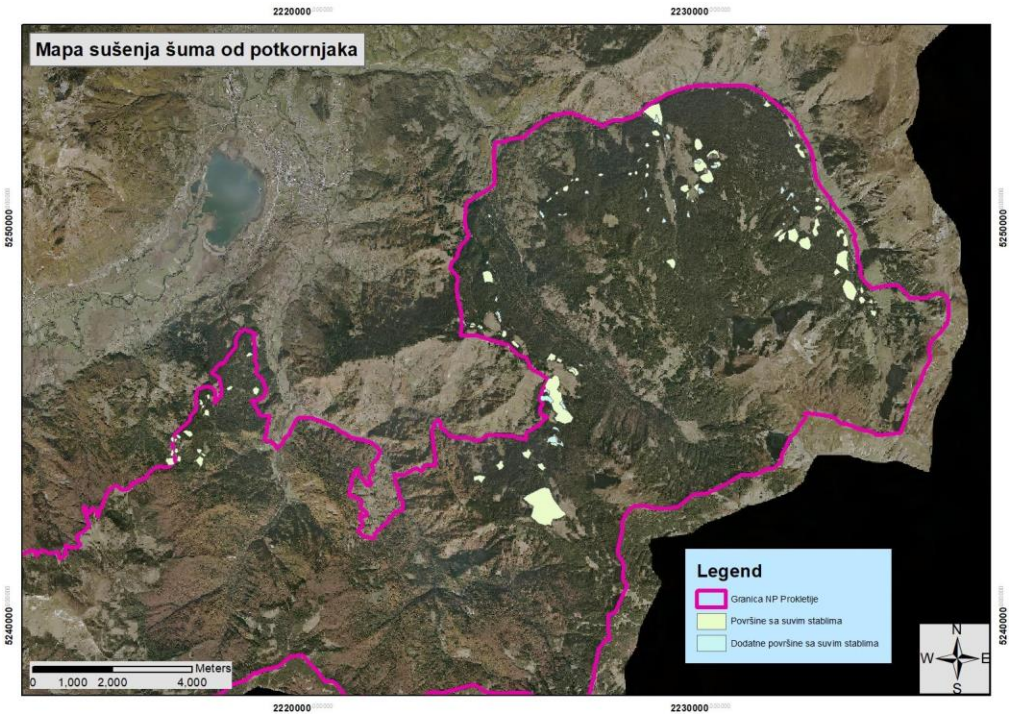
Terenskim istraživanjima konstatovano je da stanište *7250 Zapadnobalkanske alpijske tresave (*Narthecion scardici)* ima dobru reprezentativnost i očuvano stanište. Potrebno je nastaviti detaljnije istraživanje područja, jer postoji velika vjerovatnoća da se na cijelom ovom prostoru oko manjih izvorišta nalazi ovaj tip staništa. Iako je tresava podložna uticaju klimatskih promjena u 21. vijeku, trenutni podaci ukazuju na to da se njeno stanište još uvijek uspješno održava, što je ohrabrujuće za očuvanje ovog staništa u budućnosti.

Ropojansko jezero je u ranijim verzijama Priručnika pogrešno klasifikovano kao turlog. Terenska istraživanja pokazala su da Jezero ne ispunjava kriterijume za ovaj stanišni tip. Preporuka je da se nastaviti monitoring vegetacije radi boljeg razumijevanja dinamike i potencijalnih prijetnji ovom staništu.

Šume i šumski ekosistemi

Šume Nacionalnog parka Prokletije suočavaju se sa izazovima, ali i dalje pokazuju određenu stabilnost. Monitoring šumskih ekosistema sprovodi se kontinuirano, a podaci ukazuju na stabilan prirast zapremine stabala u zdravim sastojinama (0,7–1 m³/ha). Međutim, zabilježeno je povećanje broja suvih stabala, što ukazuje na lokalizovane probleme uzrokovane napadom potkornjaka i negativnim abiotičkim faktorima.

Sanitarne mjere, iako neophodne za suzbijanje širenja sušenja od potkornjaka, nisu sprovedene zbog suspendovanja inspekcijskih naloga od strane Agencije za zaštitu životne sredine. Ipak, postavljanje feromonskih klopki i prikupljanje podataka o potkornjacima pružili su dragocjene informacije o širenju ovih štetočina. Prikupljeno je preko 14 miliona jedinki potkornjaka, što ukazuje na ozbiljnost problema. Evidentirana je površina od preko 150 ha koja je zahvaćena sušenjem. Procjenjuje se da je osušeno oko 60.000 m³, bruto drvne zapremine četinara i to smrče (*Picea abies*). Razlog ovom stanju je i odustajanje od sprovođenja sanitarne sječe od 2020. godine kada je velika količina stabla izvaljena uslijed jakih vjetrova.

Mapa 2: *Sušenje šuma izazvano napadom potkornjaka*

Ekološke analize pokazuju da sastav vrsta u zdravim šumskim zajednicama ostaje nepromijenjen, dok se na područjima sa povećanim brojem suvih stabala očekuju promjene u narednom periodu što se odnosi na smrču, u smislu da se očekuje smanjenje učešća ove vrste u postojećim zajednicama.

Beskičmenjaci

Fauna dnevnih leptira (*Rhopalocera*) prepoznata je kao veoma značajna za monitoring budući da su ovi organizmi veoma osjetljiviji na promjene ekoloških faktora, naročito onih koji su nastali antropogenim djelovanjima i klimatskim promjenama. Istraživanja faune dnevnih leptira na području Parka započeto je 2023. godine. Tokom istraživanja faune dnevnih leptira u 2023. i 2024. godini registrovano je 49 vrsta dnevnih leptira. Prema sakupljenim literaturnim podacima, kao i na osnovu sprovedenih terenskih istraživanja u prethodnom periodu, na prostoru NP Prokletije registrovano je 93 vrste dnevnih leptira, od ukupno 192 u Crnoj Gori, što je 48,4%.

Dobijena lista dnevnih vrsta leptira ne može se smatrati konačnom, te je neophodno nastaviti istraživanja i u narednom periodu. Za očekivati je da će nastavak istraživanja u narednom periodu pokazati prisustvo većeg broja vrsta u odnosu na trenutno stanje. Na osnovu dosadašnjih rezultata istraživanja, područje NP Prokletije je značajno za očuvanje biodiverziteta ove grupe insekata, naročito iz razloga što su pregledom literaturnih podataka i terenskim istraživanjima registrovane zakonom zaštićene i Natura 2000 vrste.

Prema dosada obrađenim literaturnim podacima, kao i podacima terenskih istraživanja na području NP Prokletije evidentirane su:

- 4 vrste zaštićene nacionalnim zakonodavstvom i to: *Iphiclides podalirius, Papilio machaon, Parnassius apollo* i *Parnassius mnemosyne;*

- 2 vrste se nalaze u Anexu IV Habitat direktive i to: *Parnassius apollo* i *Parnassius mnemosyne;*
- 2 vrste se nalaze u dodatku II Bernske konvencije i to: *Parnassius apollo* i *Parnassius mnemosyne;*
- Prema IUCN Crvenoj listi 8 vrsta je označeno kao NT i to: *Parnassius apollo, Parnassius mnemosyne, Aricia anteros, Phengaris alcon, Polyommatus damon, Polyommatus dorylas, Scolitantides orion* i *Boloria titania;*
- 3 vrste su označene kao Natura 2000 vrste i to: *Papilio machaon, Parnassius apollo* i *Parnassius mnemosyne;*
- Na Crvenoj listi dnevnih leptira Crne Gore 2 vrste su označene kao ugrožene (EN) i to: *Erebia triarius* i *Erebia manto,* 2 vrste kao NT i to: *Iphiclides podalirius*, *Papilio machaon,* dok su 4 vrste označene kao ranjive (VU) i to: *Apatura iris, Parnassius apollo* i *Parnassius mnemosyne, Phengaris alcon.*

Evidentirani pritisci vezani za faunu beskičmenjaka:

- zarastanje pašnjaka i livada, uslijed napuštanja katunskog načina stočarstva generalno utiče na smanjenje populacije dnevnih leptira i drugih insekata;
- gubitak i kaptiranje izvora i potoka, utiče na smanjenje populacije puževa, vilinih konjica, dvokrilaca, vodenih stjenica i tvrdokrilaca;
- pojava požara takođe može značajno uticati na smanjenje populacije pojedinih vrsta insekata koji su vezani za šumske ekosisteme.

Fauna vodozemaca i gmizavaca

Tokom 2024. godine nastavljena su terenska istraživanja u cilju inventarizacije i određivanja distribucije faune vodozemaca i gmizavaca sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura vrste. Sve registrovane vrste vodozemaca i gmizavaca odlikuju se širom distribucijom u Evropi i Evro-Aziji i ne spadaju u ugrožene taksone prema IUCN kategorizaciji.

Jedan od glavnih pritisaka na faunu vodozemaca i gmizavaca, predstavlja zarastanje staništa, koje je uzrokovano napuštanjem tradicionalnog načina upravljanja pašnjacima u vidu uzgoja stoke kroz pašarenje i košenje livada. To je posebno važno za mala vodena tijela na većim nadmorskim visinama, koja su staništa i reproduktivni centri vodozemaca. Istraživanje i monitoring batraho- i herpeto faune je važno nastaviti, posebno iz razloga što se na planini Bogićevici nalazi krajnji jugoistočni dio ostrovskog areala crnog daždevnjaka *Salamandra atra*, kao i prokletijskog guštera *Dinarolacerta montenegrina* čiji su jedini nalazi na Prokletijama (sa crnogorske i albanske strane) i na Kučkim planinama.

Fauna ptica

Na osnovu sprovedenog monitoringa grabljivica u NP Prokletije u julu 2024. godine, identifikovani su ključni pritisci koji mogu negativno uticati na brojnost i stabilnost populacija ovih ptica.

Pritisci na ornitofaunu u NP Prokletije uključuju više faktora koji mogu negativno uticati na brojnost i stabilnost populacija grabljivica. Gubitak i degradacija staništa predstavljaju jedan od ključnih problema, usljed neplanskih infrastrukturnih radova, širenja naselja i turističkih aktivnosti, koji smanjuju dostupnost pogodnih područja za gniježđenje. Intenzivna ispaša u reonu Bogićevice

kao i degradacija livada i planinskih pašnjaka na lokalitetima Ropojane dodatno negativno utiču na prisustvo plijena, smanjujući dostupnost hrane grabljivicama.
Pored toga, ilegalne aktivnosti kao što je upotrebe otrova za suzbijanje predatora (glodara, insekata i dr.), predstavljaju ozbiljnu prijetnju za grabljivice, posebno za rijetke i ugrožene vrste poput bjelonokte vjetruške i surog orla. Ilegalna sječa šuma dodatno narušava područja za gniježđenje velikih grabljivica.

Fauna sisara

U periodu od 2020. do 2024. godine formirana je baza speleo-objekata na teritoriji Parka, koja se kontinuirano ažurira i dopunjava s ciljem praćenja i zaštite populacija slijepih miševa. Precizna evidencija ovih objekata omogućava efikasniji monitoring njihovih staništa, što je ključno za razumijevanje ekoloških faktora koji utiču na ovu grupu životinja.Paralelno s tim, formira se i baza najvažnijih nadzemnih objekata značajnih za očuvanje slijepih miševa, dok se kroz redovna godišnja istraživanja prati diverzitet i stanje njihovih populacija.
Praćenje porodica kuna utvrdilo je konstantno prisustvo šarenog tvora (*Vormela peregusna*) i kune zlatice (*Martes martes*). Imajući u vidu ekologiju i ponašanje vrsta i činjenicu da *Mustelidae* imaju varijacije u pojavljivanju, a samim tim i registrovanju, istraživanja će biti nastavljena i u narednom periodu.
Na vrhovima iznad dolina Grebaje i Ropojane povremeno se registruju mala krda od 3-5 jedinki divokoze (*Rupicapra rupicapra balcanica*). Ova staništa su ekološki gledano idealna za ovu vrstu, ali su pod antropogenim pritiskom, budući da su ista veoma atraktivna za planinarske ture koje su intenzivirane posljednjih godina, posebno tokom ljetnjih mjeseci.
U dolini Grebaje koja predstavlja lokalitet reprodukcije mrkog medvjeda (*Ursus arctos*) konstatovan je antropogeni pritisak, koji se ogleda u razvoju turističkih i ugostiteljskih objekata, te prisustvu velikog broja turista koji ostavljaju ostatke hrane. što nepovoljno utiče na ponašanje jedinki medvjeda koje borave na ovom području.

Vode

U prethodnom periodu nije vršen monitoring voda od strane Zavoda za hidrometeorologiju i seizmologiju Crne Gore na području NP Prokletija. Najznačajniji pritisak na hidrološke objekte u NP Prokletije predstavlja mala hidroelektrana mHE Babino polje, čiji je vodozahvat na Hridskoj rijeci koja se nalazi u Parku. Podaci iz Nacrta Plana upravljanja Dunavskim slivom ukazuju da površinske i podzemne vode ovog područja imaju dobar status i da nisu u riziku.

Materijalna kulturna baština

U granicama Parka stanje materijalnog kulturno-istorijskog nasljeđa odlikuje neistraženost arheoloških lokaliteta i nevalorizovano i nezaštićeno izvorno graditeljstvo u katunima.
U urbanim jezgrima Plava i Gusinja prisutna je djelimična očuvanost autohtonog graditeljstva. Neki stambeni objekti zadržavaju karakteristične elemente tradicionalne arhitekture, ali su na njima izvedene intervencije osavremenjivanja, kako bi se prilagodili modernom načinu života.
Unazad deceniju primjetan je trend izgradnje modernih novih kuća, koje često ostaju prazne, tokom većeg dijela godine, a vlasnici dolaze samo ljeti na odmor i tada ih koriste. U posljednje vrijeme uočavaju se, iako usamljeni primjeri, rekonstrukcije kula koje su urađene tako da su ispoštovani konzervatorski uslovi, što se tiče spoljašnjeg izgleda. Raspoloživi oblici naslijeđene

tradicionalne arhitekture u katunima sa dugom tradicijom stočarskog privređivanja se postepeno napuštaju ustupajući mjesto eko katunima koji se koriste u turističke svrhe.
U minulom planskom periodu započeto je istraživanje i dokumentovanje tradicionalnog katunskog graditeljstva na prostoru Parka. Odlaskom u penziju stručnog saradnika za kulturno nasljeđe krajem 2022.godine, nijesu nastavljene aktivnosti vezane za materijalnu kulturnu baštinu, a koje su bile predviđene Planom upravljanja NP Prokletije 2021-2025. godine.

Nematerijalna kulturna baština

Iako veliki broj stanovnika ovog područja odlazi na rad u inostranstvo, oni i dalje njeguju veze sa svojim rodnim krajem, pri čemu istovremeno prenose nove uticaje u lokalnu zajednicu. Uprkos tim promjenama, tradicionalni kulturni obrasci i dalje su prisutni, posebno u običajima i etnomedicini.
Kako bi se osiguralo očuvanje i prenošenje nematerijalnog kulturnog nasljeđa na buduće generacije, potrebno je intenzivirati saradnju sa nosiocima nasljeđa i lokalnom zajednicom. Ključno je podizanje svijesti o značaju ovog nasljeđa, njegovom prepoznavanju, praktikovanju i prilagođavanju savremenim uslovima, čime se doprinosi njegovoj zaštiti i promociji.
Očuvanje nematerijalnog kulturnog nasljeđa zahtijeva zajedničko djelovanje nosilaca tradicije, stručnjaka, institucija i lokalnih zajednica. Iako je nasljeđe ukorijenjeno u prošlosti, ono se neprestano mijenja i prilagođava novim kontekstima, zadržavajući svoju suštinsku vrijednost.
U narednom periodu, prezentacija i popularizacija etnografske baštine Parka odvijaće se kroz aktivnosti koje osiguravaju njenu zaštitu, očuvanje i unapređenje. Kontinuirana institucionalna saradnja u oblasti kulturnog nasljeđa biće ključna za sprovođenje stručnih istraživanja, valorizaciju nematerijalne baštine i razvoj dinamičnih edukativno-promotivnih programa. Fokus će biti na kreiranju manifestacija, sajmova i drugih događaja koji će omogućiti aktivno učešće zajednice i doprinijeti održivosti ovog nasljeđa.

Edukacija i interpretacija

Edukacija i interpretacija prirodnih i kulturnih vrijednosti Nacionalnog parka Prokletije su nedovoljno razvijene i zahtijevaju značajna poboljšanja. Edukacija je usmjerena na školsku populaciju, posjetioce i lokalno stanovništvo, međutim ne u dovoljnoj mjeri.
Centar za posjetioce u Gusinju, gdje se realizuju edukativne radionice, zahtjeva dodatno unapređenje u smislu nedostatka stručnog kapaciteta kao i činjenice da škole koje se nalaze u opštinama Gusinje i Plav ne pokazuju dovoljno interesovanja za ovakav vid edukacije. Potrebno je naglastiti da ne postoje razvijeni edukativni Programi kao u ostalim nacionalnim parkovima, a koji su kompatabilni sa nastavnim programima, kao na primjer edukativni bukleti za školsku populaciju i sl.
Potrebno je naglasiti da se nedovoljno sprovodi obuka zaposlenih, što može negativno uticati na kvalitet interpretacije i vođenja posjetilaca. Stručna edukacija kadrova, naročito onih koji rade direktno s posjetiocima, ključna je za unapređenje informativnih i interpretativnih aktivnosti.
Osim Centra za posjetioce, od ostale infrastrukture za aktivnosti koje su u vezi sa edukacijom i interpretacijom, ne postoje uređene edukativne staze za tu namjenu. U narednom periodu planira se njihovo uspostavljanje u dolinama Grebaje i Ropojane.
U Parku postoje dvije tematske staze: „Praistorijski crtež Magna Mater – Velika majka“, koja zahtijeva dodatno uređenje i uređena staza „Od Glečera do Grebaje“.

Za unapređenje ovog segmenta neophodno je razviti sveobuhvatne edukativne i interpretativne programe, povećati broj interpretativnih sadržaja, uspostaviti nove edukativne staze i vođene ture, kao i unaprijediti saradnju s turističkim i obrazovnim institucijama.

Promocija

Promocija NP Prokletije sprovodila se u skladu sa programskim aktivnostima JPNPCG, kroz saradnju sa relevantnim institucijama, organizacijama, nevladinim udruženjima i volonterima. Efikasnom medijskom promocijom, učešćem na međunarodnim sajmovima, organizacijom edukativnih radionica i kreiranjem digitalnog sadržaja, ostvareni su značajni rezultati u promociji turističke ponude i vrijednosti ovog zaštićenog područja.

Prisustvo na društvenim mrežama kontinuirano je unapređivano, što potvrđuje rast broja pratilaca na Facebook-u (preko 14.000) i Instagramu (preko 15.700). Objavljivanje promotivnih tekstova, video i foto materijala doprinijelo je povećanju vidljivosti NP Prokletije i afirmaciji manje posjećenih lokacija. Istovremeno, informativni sadržaji usmjereni na očuvanje prirode i odgovorno korišćenje planinarskih staza naišli su na dobar prijem javnosti.

Ipak, u narednom periodu potrebno je dodatno jačati vidljivost Parka u domaćim i regionalnim medijima. Organizacija medijskih tura, edukacija zaposlenih o promociji prirodnih i kulturnih vrijednosti, te unapređenje tehničke opremljenosti i marketinških strategija, ključni su koraci ka boljoj promociji NP Prokletije.

Takođe, neophodno je uspostaviti nove oblike saradnje sa relevantnim subjektima i osigurati finansijska sredstva za unapređenje promocije, naročito putem društvenih mreža i digitalnog marketinga. Razvoj savremenih promotivnih materijala i inovativnih pristupa komunikaciji dodatno će povećati prepoznatljivost NP Prokletije kao atraktivne turističke destinacije.

Turistička infrastruktura

Turistička infrastruktura Nacionalnog parka Prokletije suočava se s nizom izazova koji zahtijevaju sistemska rješenja i ulaganja.

Centar za posjetioce u Gusinju, zadovoljava potrebe savremenog interpretativnog centra međutim, potreba za još jednim Centrom za posjetioce, koji će biti smješten u samom Parku bi u potpunosti odgovorio na potrebe sve većeg broja posjetilaca. S tim u vezi JPNPCG je izradilo glavni projekat rekonstrukcije karaule „Gradina“ u Centar za posjetioce. Limitirajući faktor za realizaciju ovog projekta predstavlja nedostatak finansijskih sredstva u budžetu JPNPCG.

Park posjeduje veći broj vidikovaca, koji nisu adekvatno uređeni. U narednom periodu, neophodno je urediti vidikovce na lokacijama: Tromeđa, Memina planina, Kofiljača, vrh Karaula, Vezirova Brada, Horolac, Bogićevica i Bor Radoničića.

Sistem pješačkih i biciklističkih staza je na zadovoljavajućem nivou, ali iste treba kontinuirano održavati.

Na teritoriji Parka nalaze se tri planinarska doma: „Hrid“ u Babinom Polju, planinarski dom „Branko Kotlajić“ u dolini Grebaje, koji je u vlasništvu Planinarskog kluba „Radnički“ iz Beograda, te planinarski dom „Karanfil“ takođe u dolini Grebaje.

Nacionalni park Prokletije je od Ministarstva unutrašnjih poslova dobio na korišćenje četiri napuštene vojne karaule, smještene na lokacijama Gradine, Vusanje, Grebaja i Grnčar/Bojovići. U narednom periodu planira se njihova rekonstrukcija i prenamjena u turističke svrhe, čime bi se dodatno unaprijedila turistička ponuda i infrastruktura parka.

Na putnim pravcima prema Parku ne postoje najavne, glavne i ulazne table koje bi posjetioce usmjeravale na Park. Takođe, sistem informativnih tabli unutar Parka je nedovoljan, te je potrebno postaviti nove table koje će posjetiocima omogućiti bolje informisanje.

Turistička ponuda

Turistička ponuda Parka temelji se na aktivnom odmoru u prirodi i u potpunosti je usklađena s principima održivog turizma. U Parku posjetioci mogu iznajmljivati bicikle, štapove za hodanje, šatore i krplje.

Veliki broj planinskih vrhova, pješačkih staza i biciklističkih staza predstavlja odličnu osnovu za razvoj katunskog turizma. Ovaj oblik turizma može uključivati ponudu domaćinstava, uz uvođenje novih turističkih proizvoda i usluga koji će obogatiti ukupnu turističku ponudu.

Postoji značajan prostor za poboljšanje kvaliteta turističke ponude u smislu uspostavljanja novih pješačkih i biciklističkih staza.

Što se tiče same prezentacije Nacionalnog parka, izazov leži u organizaciji ponude za vođene posjete i interpretaciju Parka. Ovaj problem je povezan s nedostatkom stručnih kapaciteta uključujući licencirane vodiče. Takođe, u Parku nije organizovano posmatranje divljih životinja, što bi svakako bilo od značaja za posjetioce.

Postoji interesovanje za autentične lokalne suvenire, što takođe može postati važan segment turističke ponude.

Manifestacija „Dani borovnice“ održava se u Plavu krajem jula i početkom avgusta, noseći internacionalni karakter. Dio programa odvija se i na prostoru Parka, čime se dodatno promoviše prirodna ljepota ovog područja.

NP Prokletije, u saradnji sa Turističkom organizacijom Gusinje i Turističkom organizacijom Plav, organizuje brojne pješačke i planinarske ture. Među najpopularnijim su Hamdova i Zijova staza, koje svake godine privlače veliki broj posjetilaca. Novitet u ponudi su planinarski pohod „Staze iznenađenja“, kao i posjete atrakcijama poput Abdijinog jezera i vrha Bajrak.

Zimska turistička ponuda uključuje hodanje na krpljama, koje spaja rekreaciju i sport, pružajući jedinstven doživljaj uživanja u bajkovitim zimskim pejzažima pod snijegom. U saradnji sa lokalnim turističkim organizacijama, započeta je organizacija ove aktivnosti za sve zainteresovane posjetioce i lokalno stanovništvo.

Analize pokazuju da broj učesnika na svim navedenim manifestacijama i aktivnostima kontinuirano raste. Ocjene posjetilaca ukazuju na potrebu za većom uključenosti radnika i službi Nacionalnog parka u organizaciju i realizaciju ovih događaja, kako bi ponuda bila još kvalitetnija i atraktivnija za sve učesnike.

Upravljanje posjetiocima

Park bilježi najveći broj posjeta tokom ljetnje turističke sezone, što ukazuje na izražen sezonski karakter posjećenosti.

Praćenje obima posjeta vrši se na osnovu prodatih ulaznica. Tokom turističke sezone sprovode se ankete u Centru za posjetioce. Rezultati anketa pružaju vrijedan uvid u strukturu, mišljenje, potrebe i očekivanja posjetilaca, što omogućava bolje planiranje i prilagođavanje turističke ponude.

Ocjena strukture posjetilaca ukazuje na dominaciju izletničkog turizma, organizovanog kroz jednodnevne ture. Dolina Grebaje, okolni vrhovi i Hridsko jezero najposjećenije su lokacije,

posebno u periodu od jula do oktobra. Pored domaćih posjetilaca, inostrani turisti sve više pokazuju interes za Park.
U 2024.godini anketirano je 1.500 posjetilaca (pet procenata od ukupnog broja posjetilaca, što je dovoljan za reprezentativan uzorak). Anketa pokazuje da je najveći broj posjeta ostvaren od strane domaćih posjetilaca, a kada su u pitanju strani posjetioci naglašene posjete su iz Zapadne Evrope i regiona. Razlozi povećanja broja domaćih posjetilaca je organizovana kampanja godišnje ulaznice, novi granični prelaz sa Albanijom, čime je skraćena ruta Podgorica–Gusinje. Anketirani posjetioci su u većini prvi put posjetili NP Prokletije, a svi oni su izrazili želju za ponovnom posjetom. Takođe, većina anketiranih posjetilaca planira obilazak i drugih nacionalnih parkova u Crnoj Gori.
Primjedbe i prijedlozi za unapređenje, koji su dati od strane anketiranih posjetilaca odnose se na: obogaćivanje sadržaja Centra za posjetioce, osavremenjavanje promo materijala (digitalne karte, interaktivni sadržaji) i organizovanje tematskih radionica. Konstatovani su i ekološki izazovi: otpad na popularnim lokalitetima prije ulaska u Park (Ali-pašini izvori, Vusanje), paljenje vatre i roštiljanje u dolinama, prekomjeran broj automobila u dolini Grebaje, kao i povećana izgradnja u dolinama koja narušava prirodni izgled.
Rezultati ukazuju na značajan porast interesovanja za NP Prokletije i zadovoljstvo posjetilaca. Međutim, prepoznati su problemi koji zahtijevaju pažnju, posebno u pogledu ekologije i infrastrukture. Fokus za narednu sezonu treba biti na dodatnom obogaćivanju sadržaja Centra za posjetioce, organizaciji ekoloških akcija i boljoj regulaciji posjeta u dolinama, jačanju promocije kroz digitalne medije i tematske kampanje.

Tabela 7: *Broj prodatih dnevnih ulaznica na najposjećenijim punktovima*

Mjesec	Gradine	Grebaje	Ribljak	Ropojana
maj	298	1684	2	372
jun	1149	2812	318	1524
jul	1991	4886	673	2265
avgust	2318	5928	700	2246
septembar	1570	2859	757	1724

Dominantni profil posjetilaca čine planinari i ljubitelji prirode – zainteresovani za planinarske staze, netaknutu prirodu.
Identifikovani izazovi uključuju potrebu za održivim upravljanjem posjetiocima na najposjećenijim lokalitetima, zbog čega se planira izrada studije prihvatnih kapaciteta. Ova studija će omogućiti bolje razumijevanje opterećenja lokaliteta i pružiti osnovu za uspostavljanje mehanizama regulacije posjeta, čime će se smanjiti potencijalni negativni uticaji na prirodu.
Preporuke za unapređenje usmjerene su na sprovođenje organizovanih programa obilazaka i manifestacija koje promovišu kulturno nasljeđe i lokalne zajednice, kao i na unapređenje turističke infrastrukture i sistem kretanja posjetilaca. Poseban fokus biće na razvoju novih turističkih proizvoda, poput novih edukativnih i tematskih staza, kamping zona i kulturno-istorijskih ruta.

Zaključak je da NP Prokletije ima značajan potencijal za održivi razvoj turizma, uz očuvanje prirodnih i kulturnih vrijednosti. Dalje unapređenje upravljanja posjetiocima, diversifikacija ponude i prilagođavanje potrebama turista smatra se ključnim za povećanje atraktivnosti Parka i poboljšanje kvaliteta posjete.

Saradnja sa nacionalnim institucijama i organizacijama

JPNPCG/NP Prokletije ostvaruje saradnju sa brojnim organizacijama i institucijama na nacionalnom nivou, u skladu sa zakonskim mehanizmima i strateško-planskim dokumentima.. Iako postoji kontinuitet u zajedničkim aktivnostima, uočeni su određeni nedostaci u procedurama razmjene podataka, posebno kada je riječ o nedostavljanju rezultata istraživanja biodiverziteta od strane trećih lica. Ovi podaci su od izuzetne važnosti za JPNPCG, jer bi omogućili bolji uvid u floru i faunu, pa tako i unaprjeđenje upravljačkih aktivnosti i donošenje kvalitetnijih odluka, naročito u segmentima zaštite biodiverziteta.

Saradnja na institucionalnom nivou je ostvarena sa Agencijom za zaštitu životne sredine u slučaju suzbijanja širenja potkornjaka, koji je izazvao sušenje šuma smrče, u smjeru zajedničkih aktivnosti i stručne i tehničke podrške.

Saradnja sa Ministarstvom ekologije, održivog razvoja i turizma odvija se kroz davanje saglasnosti na planove upravljanja i godišnje programe rada, dok JPNPCG na kraju svake godine podnosi detaljan izvještaj o radu i realizovanim aktivnostima za svih pet nacionalnih parkova. Pored toga, JPNPCG/NP Prokletije blisko sarađuju sa drugim ministarstvima, među kojima se ističu Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede – Uprava za gazdovanje šumama i lovištima, Ministarstvo turizma, Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, kao i Ministarstvo kulture i medija.

U oblasti monitoringa životne sredine, značajnu podršku pruža Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju, koji redovno prati i analizira kvalitet vode, vazduha i drugih ključnih parametara. Istovremeno, JPNPCG ostvaruje saradnju sa naučnim institucijama u zemlji i inostranstvu, a s nekima od njih potpisani su memorandumi o saradnji koji jasno definišu specifične oblasti zajedničkog djelovanja.

Tokom priprema i realizacije turističke sezone, JPNPCG /NP Prokletije koordiniraju aktivnosti sa Nacionalnom turističkom organizacijom i turističkim organizacijama Plava i Gusinja. Zajedničke aktivnosti uključuju promociju prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka na regionalnim i međunarodnim turističkim sajmovima.

Saradnja je dodatno intenzivirana s Privrednom komorom Crne Gore, a uspostavljen je i partnerski odnos sa Fondom za zaštitu životne sredine – Eko fondom.

Posebno je značajna saradnja sa nevladinim organizacijama koje djeluju u oblasti zaštite prirode i biodiverziteta. Zajednički projekti često obuhvataju aktivnosti vezane za zaštitu prirode i održivi turizam.

JPNPCG/NP Prokletije ostvaruju i važnu saradnju sa Planinarskim savezom Crne Gore, Biciklističkim savezom i Gorskom službom spašavanja. Ova partnerstva omogućavaju dodatno unaprjeđenje turističke ponude kroz razvoj i promociju planinarskih i biciklističkih staza, kao i povećanje bezbjednosti posjetilaca na terenu. Uključivanje ovih saveza i službi doprinosi razvoju održivog turizma, podstiče aktivni boravak u prirodi i dodatno podiže nivo sigurnosti i zaštite svih posjetilaca nacionalnih parkova.

Saradnja sa međunarodnim organizacijama i institucijama

Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore redovno ostvaruje saradnju sa međunarodnim organizacijama i institucijama. Tokom narednog perioda saradnju je potrebno intenzivirati u cilju što veće vidljivosti Parka kao pouzdane partnerske organizacije.

JPNPCG je član EUROPARC federacije koja predstavlja primjer uspješnog partnerstva, a koje se ogleda u implementaciji pojedinih elemenata Programa ove Federacije.

JPNPCG je član Međunarodne unije za zaštitu prirode - IUCN (International Union for Conservation of Nature), što znači da u svom radu primjenjuje standarde i smjernice ove ugledne međunarodne institucije u oblasti zaštite prirode. Pored toga, JPNPCG aktivno učestvuje u radu IUCN-a kroz prisustvo na konferencijama, seminarima i stručnim skupovima, primjenjujući preporuke i prakse koje ova organizacija propisuje u svom djelokrugu rada.

Značajna je i saradnja sa međunarodnom nevladinom organizacijom Parkovi Dinarida, koja doprinosi jačanju regionalne mreže zaštićenih prirodnih dobara.

U okviru međunarodnih događaja, JPNPCG je u 2024 godini učestvovalo na UNEP konferenciji „Balkan Nature Talks Conference“, koja je bila posvećena razmjeni iskustava u zaštiti prirode na Balkanu.

Služba za projekte i međunarodnu saradnju dodatno je unaprijedila svoje kapacitete prisustvom na različitim obukama i zapošljavanjem dodatnog stručnog kadra sa iskustvom u pripremi i implementaciji projekata. Na ovaj način, povećane su mogućnosti za konkurisanje na međunarodnim projektima.

Za dalji razvoj međunarodne saradnje, od ključnog značaja je jačanje institucionalnih kapaciteta kroz nastavak obuka i edukacija zaposlenih, a u vezi su sa zahtijevnim administrativnim procedurama neophodnim za realizaciju EU projekata.

U narednom periodu pažnju treba posvetiti identifikaciji strateških partnera i jačanju postojećih saradnji kroz zajedničke aktivnosti i projekte.

Značajan napredak ostvaren je u oblasti regionalne i međunarodne saradnje sa susjednim državama Albanijom i Kosovom. U ovim aktivnostima učestvovali su visoki predstavnici vlasti, uključujući ambasadore, predstavnike vlada i parlamenata, te predsjednike opština Peć, Dečane, Junik i Tropoja.

Prva regionalna zimska manifestacija „Tromeđa - jedan dan, jedan vrh, skijaš tri države" organizovana je u Plavu, uz podršku predstavnika opštine, Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore i NP Prokletije. Inicijativa za ovu značajnu regionalnu manifestaciju proizašla je iz dugogodišnje saradnje entuzijasta iz Albanije, Kosova i Crne Gore, uključujući civilni sektor i planinarske klubove. Tokom manifestacije potpisan je Memorandum o saradnji između šest opština iz tri države, kao i sporazum o saradnji između JPNPCG, Planinarskog saveza Crne Gore (PSCG) i PSK Hrid iz Plava.

Dugogodišnja saradnja između NP Prokletije i organizacija PSK Hrid, Green Home iz Crne Gore i NVO „Era” sa Kosova, doprinijela je realizaciji značajnih aktivnosti. Ove aktivnosti uključile su učesnike iz Crne Gore, Kosova i Albanije, a realizovane su kroz programe civilnog sektora.

Saradnja sa lokalnim institucijama i organizacijama

Saradnja sa lokalnim institucijama i organizacijama je tokom 2024. bila na zadovoljavajućem nivou, uz identifikovane mogućnosti za unapređenje. Saradnja sa osnovnim i srednjim školama je evidentna, što se ogleda kroz zajedničke edukativne aktivnosti, ekološke radionice i programe

za podizanje svijesti o zaštiti prirode, međutim, postoji prostor za intenziviranje ove saradnje, posebno kroz organizaciju dodatnih praktičnih aktivnosti na terenu i širenje programa na veći broj škola.
U skladu sa Planom i godišnjim programom, kontinuirano su sprovođeni planirani i i drugi oblici saradnje s lokalnim institucijama, organizacijama i pojedincima. Ključni partneri u ovom procesu bile su Opštine Plav i Gusinje, Turističke organizacije ovih opština, sportski klubovi, osnovne i srednje škole, te predškolske ustanove. Saradnja je omogućila realizaciju niza aktivnosti koje su doprinosile povezivanju ključnih aktera.
Posebno se ističe nastavak saradnje s nevladinim organizacijama u okviru podrške za planirane projekte.
Saradnja sa opštinama Plav i Gusinje, iako prisutna, zahtijeva značajno jače i bolje povezivanje. Potrebno je raditi na uspostavljanju čvršćih partnerstava kako bi se osigurala bolja koordinacija u sprovođenju projekata zaštite prirode, održivog upravljanja prirodnim resursima i razvoja eko-turizma. Veći napori treba da budu usmjereni ka zajedničkom apliciranju za projekte i korišćenju sredstava iz fondova.
Zaključno, dok su određeni aspekti saradnje zadovoljavajući, ključni izazov za Nacionalni park Prokletije ostaje jačanje međusektorske koordinacije i stvaranje trajnih veza sa lokalnim opštinama i organizacijama, kako bi se osigurala uspješnija zaštita prirodnog i kulturnog nasljeđa.

Socio-ekonomski forumi

Saradnja između NP Prokletije i lokalnih zajednica kroz Socio-ekonomski forum pokazuje određene pozitivne pomake, ali je prisutan i niz izazova koji ograničavaju njen puni potencijal. Iako forum omogućava uključivanje lokalnog stanovništva u procese odlučivanja, njegovi efekti su ograničeni zbog niske participacije i nedostatka kontinuirane komunikacije, bez obzira na postojeći formalizovan okvir za razmjenu mišljenja i donošenje zajedničkih zaključaka između različitih aktera, uključujući lokalnu vlast, turistički sektor i nevladine organizacije i dr. Lokalna zajednica postaje sve svjesnija ekonomske koristi od turizma zasnovanog na prirodi i aktivnom odmoru, što doprinosi većoj motivaciji za uključivanje u razvojne inicijative, dok je forum omogućio identifikaciju ključnih problema i potreba lokalnog stanovništva, poput problema infrastrukture, digitalne promocije i održivosti prirodnih resursa.
Evidentno je postojanje niza ograničenja koja utiču na efikasnost foruma. Lokalne zajednice se često ne odazivaju aktivno u radu foruma, što može biti posljedica loše informisanosti, nepovjerenja prema institucijama ili nedostatka motivacije. Česte promjene u menadžmentu NP Prokletije dovode do prekida u radu foruma i ponovnog uspostavljanja saradnje sa lokalnim zajednicama, dok nepostojanje dugoročne strategije rada foruma dodatno otežava kontinuitet. Različite interesne grupe, poput lokalne vlasti, turističkih agencija, uprave Parka i stanovništva, često imaju neusklađene ili različite prioritete, što otežava postizanje konsenzusa u vezi bitnih procesa vezanih za rada Parka i sprovođenje konkretnih mjera. Nedostatak efikasnog mehanizma za rješavanje sukoba interesa i usaglašavanje razvojnih planova dodatno otežava saradnju. Pored toga, forum raspolaže ograničenim resursima za sprovođenje aktivnosti koje bi poboljšale život lokalnog stanovništva, dok su sredstva za edukaciju i osnaživanje zajednice (a koja obezbjeđuju Vlada i nadležna ministarstva) nedovoljna, što utiče na slabije razumijevanje i implementaciju koncepta održivog turizma i zaštite prirode.

Kako bi se unaprijedila saradnja, potrebno je povećati informisanost i edukaciju lokalnog stanovništva u cilju značajnije participacije u radu Parka. Neophodno je stabilizovati menadžment i planiranje kroz razvoj dugoročnog koncepta u vezi rada foruma, nezavisno od promjena u upravi NP Prokletije. Bolja koordinacija između svih aktera i razvoj mehanizama za rješavanje sukoba interesa doprinijeli bi efikasnijem radu foruma. Fokus na održive projekte koji direktno poboljšavaju kvalitet života lokalnog stanovništva, poput unaprjeđenja infrastrukture i razvoja ekoturizma, dodatno bi motivisao zajednicu na aktivnije učešće.
U konačnom, Socio-ekonomski forum NP Prokletije predstavlja važan mehanizam za jačanje participacije zajednice, ali je suočen sa ozbiljnim izazovima, a koje se mogu udruženim naporima prevazilaziti u hodu i u doglednoj budućnosti. Povećanje transparentnosti, stabilnosti i koordinacije može doprinijeti većem uspjehu u ostvarivanju ciljeva zaštite prirode i održivog razvoja.

Fizička zaštita Parka

U toku 2024. godine na poslovima fizičke zaštite u Parku bilo je angažovano deset (10) nadzornika koji u skladu sa Zakonom o zaštiti lica i imovine ispunjavaju uslove da obavljaju poslove zaštitara. Da bi se funkcija zaštita prirode i prirodnih dobara obavljala efikasno, potrebno je kroz izmjene Pravilnika o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta povećati broj nadzornika za dva izvršioca.
U toku 2024. godine Služba zaštite je opremljena savremenim uniformama u skladu sa normativima i pravilnicima. Kako bi se u narednom periodu unaprijedila služba potrebno je:

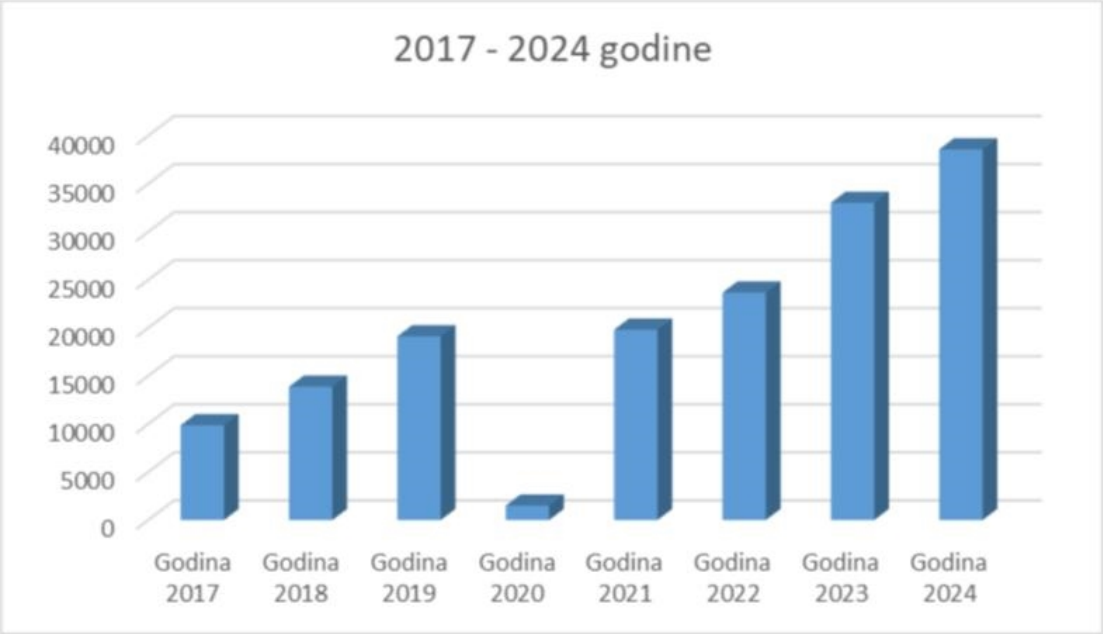
- povećati broja nadzornika kroz izmjene Pravilnika o sistematizaciji i organizaciji radnih mjesta;
- organizovati dodatne edukativne radionice u saradnji sa Gorskom službom spašavanja i Crvenim krstom Crne Gore;
- redovno upoznavanje zaposlenih u Službi zaštite sa izmjenama zakonskih propisa od značaja za funkcionisanje i rad Službe.
- opremiti Službu zaštite novim službenim telefonima, kamerama, dronovima, dvogledima;
- u skladu sa Zakonom o zaštiti lica i imovine, nadzornicima obezbijediti naoružanje i ostala sredstva prinude;
- obezbijediti dodatna terenska vozila;
- obezbijediti privremene objekte na najznačajnijim vidikovcima i lokacijama koje su prema procjeni nadzornika značajne za kontrolu nelegalnih aktivnosti, prvenstveno krivolova;
- kroz izmjene Zakona o nacionalnim parkovima, Zakona o zaštiti prirode i Krivičnog zakonika povećati ovlašćenja nadzornika naročito što se tiče mandatnih kazni;
- nagraditi najaktivnije nadzornike na osnovu rezultata rada.

Održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture

U Parku je izražena pojava nesavjesnog odlaganja otpada. U narednom periodu nastaviće se sa preduzimanjem mjera i aktivnosti koje sprovodi Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture i Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj.

4. POSJETE NP Prokletije

U 2024. godini registrovano je 39 179 posjetilaca u NP Prokletije, što je rekordna posjećenost u poređenju sa prethodnim godinama.

Grafikon 5: Broj posjetilaca u NP Prokletije 2017. – 2024. godina

Prikazani broj posjetilaca ne daje podatak o ukupnom broju posjetioca koji su posjetili Park, jer se kroz elektronski program naplate ne evidentiraju posjetioci sa godišnjim ulaznicama.
Trend koji je prikazan grafički govori o rastućoj popularnosti Parka i njegovom turističkom potencijalu.

Grafikon 6: Prikaz naplate ulaznica po mjesecima u 2024. godini

Najveći broj ulaza zabilježen je u julu i avgustu, sa maksimumom u avgustu mjesecu, kada prelazi 35.000, što ukazuje na najveći pik turističke sezone. Značajan rast broja posjetilaca počinje u junu mjesecu, potvrđujući početak ljetnje turističke sezone. Zima i rano proljeće (januar - april) pokazuju nisku posjetu, potvrđujući da posjećenost NP Prokletije prati sezonske trendove, s najvećim brojem posjeta u ljetnjim mjesecima.

5. PROJEKTI

Služba za projekte i međunarodnu saradnju, u koordinaciji sa ostalim službama Preduzeća, aktivno je učestvovala u pripremi i realizaciji projektnih aktivnosti, u skladu sa pozivima i kroz partnerske saradnje sa međunarodnim i domaćim organizacijama. Ukupno je aplicirano, učestvovano i podržano 22 projektne ideje, koje obuhvataju oblasti jačanja kapaciteta službi fizičke zaštite, zaštite prirode, izgradnje turističke infrastrukture, saradnje sa lokalnom zajednicom, izrade strateške dokumentacije i druge aktivnosti u skladu sa planovima i programima upravljanja Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore.
U okviru programske godine realizovana su tri projekta, tri prijave nijesu odobrene, dok je jedan projekat u procesu aplikacije, a tri projekata su u fazi realizacije (Grafikon 7).

Grafikon 7: *Prikaz projektnih aktivnosti u Nacionalni park Prokletije*

5.1. PROJEKTI KOJI SE TRENUTNO REALIZUJU

1. EcoDaLLi - „Upravljanje zasnovano na ekosistemu sa Danube Lighthouse Living Lab za održive inovacijske procese“

Projektni partneri:

- Nosilac aktivnosti: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet strojarstva i brodogradnje
- Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore (JPNPCG) kao podizvođač

Vrijednost projekta: Ugovor o realizaciji aktivnosti u Crnoj Gori iznosi 17.400,00 €, finansiran od strane Sveučilišta u Zagrebu.

Period realizacije: 01.01.2024. – 01.07.2026.

Ciljevi projekta:

- Centralizacija upravljanja Dunavskim slivom kroz inovativna rješenja za ekološku obnovu, zaštitu i očuvanje.
- Jačanje inovativnog ekosistema putem sistema Living Lab za povezivanje istraživača, inovatora i donosioca odluka.
- Razmjena iskustava među zemljama kroz koje protiče rijeka Dunav za razvoj održivih rješenja, uz fokus na klimatske promjene.

Realizovane aktivnosti do sada:

- Održana radionica u Osijeku 11-12. juna 2024. godine, gdje su razmatrani problemi klimatskih promjena u slivu rijeke Dunav i potencijalna rješenja.

*Planirane aktivnosti u narednom periodu***:**

- Organizacija dvije radionice za promociju EcoDaLLi aktivnosti u Crnoj Gori.
- Diseminacija projekata putem društvenih mreža (Facebook, LinkedIn).
- Prisustvo (online) na projektnim sastancima.
- Prisustvo na tri Living Lab događanja (Osijek, Hrvatska, jun 2024).
- Mapiranje ključnih stejkholdera u Crnoj Gori.
- Upisivanje aktivnih i realizovanih projekata u Mission Charter.
- Prikupljanje podataka za EcoDaLLi portal.

Izazovi:

- Problemi u isplati ugovornih obaveza zbog zakonskih razlika u platnom prometu između Hrvatske i Crne Gore, što može izazvati kašnjenja u realizaciji aktivnosti. U toku je intenzivna komunikacija između partnera kako bi se našlo adekvatno rješenje.

2. Forest Connect – „Prema klimatski otpornim koridorima šumskih staništa za velike mesoždere u Balkansko-Karpatsko-Dinarskoj regiji“

Projektni partneri:

- Vodeći partner: WWF Bugarska
- Partneri: WWF Rumunija, WWF Adria (Srbija), NVO RakhivEcoTour (Ukrajina), Nacionalni parkovi i univerziteti iz Bugarske, Austrije, Slovačke i Rumunije.
- Crna Gora: JPNPCG (Durmitor, Biogradska gora i Prokletije), Centar za zaštitu i proučavanje ptica Crne Gore.
- 10 pridruženih partnera iz zemalja Dunavskog regiona.

Vrijednost projekta: Ukupni budžet za JPNPCG iznosi 124.365,00 €, od čega 80% čine sredstva iz Interreg (99.492,00 €), dok državna sredstva čine 20% (24.873,00 €).

Period realizacije: 01.01.2024. – 30.06.2026.

Ciljevi projekta:

- Očuvanje i unapređenje ekoloških koridora za velike mesoždere u Balkansko-Karpatsko-Dinarskoj regiji.

- Smanjenje sukoba između divljih životinja i lokalnih zajednica, prilagođavanje klimatskim promjenama i stvaranje klimatski otpornijih šumskih ekosistema.
- Podizanje svijesti i edukacija lokalnih zajednica i institucija o značaju zaštite prirode i održivog razvoja.

Realizovane aktivnosti do sada:

- Angažovanje GIS eksperta za izradu mapa kritičnih ekoloških poveznica i *Least cost path* modela.
- Završena tenderska procedura za nabavku opreme (kamere zamki i dvogledi).
- Angažovanje eksperta za hvatanje i uspavljivanje medvjeda.
- Započeta nabavka opreme za praćenje medvjeda, uključujući ogrlice za medvjede.

Planirane aktivnosti u narednom periodu:

- Sakupljanje podataka za balkansko-karpatsko-dinarsku tehnološku aplikaciju za otpornost šumskih ekosistema i upravljanje velikim mesožderima.
- Mapiranje bezbjednih koridora u prekograničnim šumskim područjima u različitim scenarijima klimatskih promjena.
- Angažovanje lokalnih zajednica u pilot-projektima za očuvanje biodiverziteta i smanjenje sukoba sa divljim životinjama.
- Razvijanje smjernica za očuvanje ekosistema i prilagođavanje šuma klimatskim promjenama, uključujući stvaranje mikrorefugija u transnacionalnim koridorima.
- Razmjena iskustava i izgradnja kapaciteta među partnerskim zemljama kroz posjete i usvajanje dobrih praksi.

Izazovi i značaj projekta:

- Projekat predstavlja ključnu inicijativu za očuvanje ekoloških koridora i zaštitu velikih mesoždera, čime doprinosi očuvanju biodiverziteta Balkansko-Karpatsko-Dinarske regije.
- Poseban fokus na smanjenje konflikata između divljih životinja i lokalnih zajednica čini projekat važnim za održivi razvoj i očuvanje prirode.
- Očekivani trajni pozitivan uticaj na očuvanje prirode u Dunavskom regionu do završetka u junu 2026. godine

3. Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unapređenje Službe fizičke zaštite

Partneri: Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore u saradnji sa Eko-fondom Crne Gore.

Cilj projekta: Unapređenje upravljanja i održivosti zaštićenih područja kroz jačanje kapaciteta službe fizičke zaštite, s fokusom na efikasniju kontrolu i monitoring.

Obuhvaćena područja: NP Lovćen, NP Biogradska gora, NP Skadarsko jezero, NP Durmitor i NP Prokletije

Specifični ciljevi projekta:

- Povećanje efikasnosti Službe zaštite u borbi protiv nelegalnih aktivnosti.
- Unapređenje kontrole i monitoringa u nacionalnim parkovima.

Ukupna vrijednost projekta: 23.206,00€ (Eko-fond Crne Gore: 85% (19.725,10 €) i JPNPCG: 15% (3.481,00 €)

Ključne aktivnosti projekta:

- Potpisivanje Ugovora o dodjeli sredstava za realizaciju projekta.
- Izrada projekta tehničke zaštite – sistem video nadzora.
- Nabavka opreme: Kamere zamke za kontinuirani nadzor terena i GoPro akcione kamere i zaštitne kacige za službu fizičke zaštite.
- Brendiranje nabavljene opreme.
- Obuka zaposlenih za korišćenje opreme i upravljanje prikupljenim podacima.

Očekivani rezultati:

- Izrada elaborata tehničke zaštite za video nadzor u svim nacionalnim parkovima.
- Opremanje službe zaštite odgovarajućom tehničkom opremom.
- Postavljanje kamera zamki na ključnim lokacijama za praćenje aktivnosti na terenu.
- Obučeni zaposleni za rad sa novom opremom i čuvanje podataka.
- Unapređenje zaštite prirodnih vrijednosti kroz bolju kontrolu i monitoring.

Glavne tematske oblasti:

- Zaštita prirodnih resursa kroz prevenciju nelegalnih aktivnosti.
- Unapređenje tehničke opremljenosti službe fizičke zaštite.
- Jačanje kapaciteta za monitoring i kontrolu aktivnosti u zaštićenim područjima.
- Podrška održivom razvoju kroz promociju očuvanja prirode.

Izazovi u realizaciji projekta:

- Nedostatak adekvatne opreme na tržištu,
- Potencijalni dodatni ili neočekivani troškovi koji bi mogli premašiti budžet,
- Koordinacija između partnera u smislu rizika od kašnjenja u isplati sredstava od strane Eko-fonda.

5.2. PROJEKTI KOJI SU REALIZOVANI U TOKU 2024. GODINE

1. Održivo upravljanje prirodnim resursima u planinskim oblastima (FAO)

Projekat FAO, koji je započeo 1. januara 2020. i završen 31. decembra 2024., imao je za cilj unapređenje kvaliteta života u seoskim zajednicama kroz održivo upravljanje prirodnim resursima, s posebnim fokusom na planinske regione. Aktivnosti su obuhvatale analizu socio-ekonomskih i prirodnih uslova, identifikaciju mjera za optimizaciju korišćenja resursa, i konsultacije sa relevantnim institucijama. Projekat je realizovan kroz globalni pristup, s akcentom

na zemlje poput Avganistana, Kirgistana, Crne Gore, Nepala i Pakistana. U Crnoj Gori, fokus je bio na lokalnim zajednicama sjevernog regiona.
JPNPCG je bio angažovan kroz organizaciju radionica, prikupljanje i prevođenje podataka, te dostavljanje informacija Univerzitetu Sapienza. Iako su se pojavile poteškoće u analizi podataka i smanjenju broja učesnika na radionicama, projekt je uspješno završen. Glavni rezultat je Studija sa akcionim planom za otpornost lokalnih zajednica na klimatske i socio-ekonomske promjene.

2. FEF OSC Montenegro 2024 PUMP – Za čistu Crnu Goru
Projekat „Za čistu Crnu Goru“, realizovan u partnerstvu sa Ministarstvom evropskih i spoljnih poslova Francuske i Agencijom za zaštitu životne sredine, imao je cilj borbu protiv zagađenja u Crnoj Gori. JPNPCG je bio angažovan za implementaciju tri ključne aktivnosti: održavanje konsultacijske radionice na temu divljih deponija, nabavku materijala i mapiranje divljih deponija. Radionica, kojoj je prisustvovalo 46 učesnika, imala je značajan uticaj u povezivanju ključnih interesenata i definisanju akcija za rješavanje problema upravljanja otpadom. Ukupni budžet za aktivnosti JPNPCG iznosio je 5.000 €, a projekat je postavio osnovu za buduće aktivnosti na očuvanju zaštićenih područja kroz mapiranje ilegalnih deponija

3. Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unapređenje fizičke zaštite
Projekat realizovan u okviru Programa rada Fonda za zaštitu životne sredine za 2023. godinu imao je za cilj jačanje kapaciteta za zaštitu prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova. Obuhvatio je pet nacionalnih parkova u Crnoj Gori, a aktivnosti su se fokusirale na unapređenje fizičke zaštite, efikasnost Službe zaštite u borbi protiv požara i poplava, te jačanje mobilnosti i obuke osoblja.
Ukupna vrijednost projekta iznosila je 153.000 € od kojih je 130.050 € finansirao Eko fond Crne Gore, dok je preostalih 22.950 € obezbijedilo Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore. Kroz projekt je nabavljena oprema, uniforma, obuća, vozila i sprovedena obuka za Službu zaštite. Aktivnosti su doprinijele poboljšanju zaštite prirodnih vrijednosti i unapređenju ekološke sigurnosti u nacionalnim parkovima.

5.3. PROJEKTI U PROCESU APLIKACIJE

1. ASCEND – Povećanje konkurentnosti i ekonomskog razvoja MSP-ova u sektoru avanturističkog turizma
Projekat ASCEND je apliciran kroz program INTERREG South Adriatic 2021/2027, a Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore učestvuje kao pridruženi partner u saradnji sa Nacionalnom turističkom organizacijom Crne Gore. Vodeći partner projekta je Regionalni prirodni park „Coastal Dunes from Torre Canne to San Leonardo“, a projektni partneri uključuju NTO Crne Gore, Nacionalnu agenciju za turizam Albanije, Autonomnu turističku kompaniju Termoli i Morski zaštićeni prostor Porto Cesareo. Pored JPNPCG-a, pridruženi partneri su i Region Puglia – Sekretarijat za turizam, ekonomiju kulture i teritorijalni razvoj.
Glavni cilj projekta ASCEND je podsticanje lokalnog ekonomskog razvoja kroz jačanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća (MSP) u turističkom sektoru, s posebnim fokusom na

avanturistički turizam. Projekat nastoji da promoviše inovacije i specijalizaciju MSP-ova, omogućujući im da odgovore na rastuću potražnju za avanturističkim turizmom.
U okviru projekta, JPNPCG će biti angažovan kroz realizaciju niza aktivnosti u nacionalnim parkovima. Aktivnosti će se sprovoditi u saradnji sa lokalnim zajednicama i MSP-ovima koji svoje poslovanje baziraju na nacionalnim parkovima. Na taj način, projekat doprinosi razvoju turizma u zaštićenim područjima, ali i održivom ekonomskom rastu kroz saradnju javnog i privatnog sektora.

5.4. PROJEKTI KOJI NIJESU ODOBRENI

Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore je tokom 2024. godine apliciralo na program „Landscape Fire Management Western Balkans“, koji finansira Swiss Agency for Development and Cooperation (Švajcarska agencija za razvoj i saradnju), sa projektom pod nazivom „Through Cooperation Toward More Efficient Fire Management". Projekat je imao za cilj unapređenje sistema prevencije i upravljanja požarima u crnogorskim nacionalnim parkovima.
U saradnji sa NVO Ekvivalent, aplicirano je kod Japanske ambasade za sredstva iz POPOS donacija kroz projekat „Opremanje nacionalnih parkova terenskim “. Cilj projekta bio je unaprjeđenje pristupačnosti turističkih i rekreativnih sadržaja u nacionalnim parkovima za lica sa invaliditetom i poteškoćama u kretanju.
JPNPCG apliciralo je i za projekat „Pilotiranje rješenja baziranih na prirodi za oporavak šuma u NP Prokletije“ prema Evropskom Zelenom Pojasu (European Green Belt) u okviru programa BESTbelt. Projekat je imao za cilj primjenu prirodnih rješenja u borbi protiv potkornjaka i smanjenje efekata klimatskih promjena na smrčeve šume NP Prokletije.

6. KONCESIJSKA ODOBRENJA I ZAKUP PRIVREMENIH OBJEKATA

U NP Prokletije tokom 2024. godine nisu izdavani urbanističko-tehnički uslovi. Javno preduzeće je uputilo inicijativu Ministarstvu prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine za pokretanje postupka izrade Programa objekata privremenog karaktera, ali se Program nije mogao izraditi zbog nepostojanja digitalnog katastra (prostorni podaci). Svi privremeni objekti koji su trenutno u izgradnji, kao i ostale promjene u prostoru čija izgradnja nije u skladu sa PPPN za NP Prokletije, identifikuju se kao nelegalne aktivnosti. Izuzetak su objekti koji dobijaju odobrenja od nadležnih institucija, shodno PPPN za ovaj Nacionalni park.
Kako za ovaj Park još uvijek nije digitalizovan katastar, to Javnom preduzeću otežava kontrolu postavljanja/izgradnje privremenih objekta i provjeru parcela, kao i dobijanja podataka u vezi sa nelegalnom gradnjom i drugim nelegalnim aktivnostima.

7. NAUČNO-ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI

U toku 2024.godine JPNPCG je Agenciji za zaštitu životne sredine dostavilo mišljenja za obavljanje naučno-obrazovnih istraživanja na teritoriji Parka po sljedećim zahtjevima:

- Mišljenje za sakupljanje i izvoz insekata iz grupe Coleoptera u naučno-istraživačke svrhe sa područja NP Biogradska gora, NP Prokletije i NP Lovćen. Zahtjev je upućen od strane Jiri Kratky, člana Češkog entomološkog društva, saradnika Narodnog muzeja u Pragu. 03-UPI- 637/4 od 15.03.2024.
- Mišljenje za obavljanje naučno-istraživačkih istaživanja Coleoptera na područjima NP Durmitor, NP Biogradska gora, NP Lovćen, NP Skadarsko jezero i NP Prokletije. Zahtjev je upućen od strane ing. Peter Hlavač iz odsjeka za entomologiju Prirodnjačkog muzeja iz Praga, Češka. 03-UPI-733/3 od 26.03.2024.
- Mišljenje za obavljanje naučno-istraživačkih istaživanja i prikupljanje floističkog materijala na području nacionalnih parkova. Zahtjev je upućen od strane dr Danijele Stešević, koordinatorke nacionalnog projekta BG-V-Z. 03-UPI-750/2, od 26.03.2024.
- Mišljenje na zahtjev za naučna istraživanja vaskularne flore, mahovina i lišajeva na području NP Durmitor, NP Biogradska gora i NP Prokletije. Zahtjev je upućen od strane dr Milan Chytry, sa Masaryk univerziteta, Republika Češka. 03-UPI-619/3, od 13. 03. 2024.
- Mišljenje na zahtjev za branje, sakupljanje i korišćenje nezaštićenih i zaštićenih divljih biljaka, mahovina i gljiva, kao i hvatanje i ubijanje nezaštićenih i zaštićenih životinjskih vrsta na područjima nacionalnih parkova. Zahtjev je upućen od strane Prirodnjačkog muzeja Crne Gore. 03-UPI-897/3, od 11.04.2024. god
- Mišljenje za obavljanje biospeleoloških istraživanja Crustacea i Coleoptera na područjima: NP Lovćen (Pala skala, Zvjernjičke rupe), NP Durmitor (Zelenovirska pećina, Zeleni vir) i NP Prokletije (Jama Kolektor, Dobra Kolata). Zahtjev je upućen od strane doc. dr Cene Fišera sa Biotehničkog fakulteta Univerziteta u Ljubljani, Odsjek za biologiju, grupe za Speleobiologiju. 03-Upi-368/3 od 15.02.2024.
- Mišljenje za sakupljanje i izvoz škorpija (Scorpiones, Euscorpiidae) u naučno-istraživačke svrhe iz NP Durmitor, NP Prokletije i NP Skadarsko jezero (Poseljani). Zahtjev je upućen od strane Javier Blasco Arostegui-a, PhD student na Univerzitetu Lisabon, Portugal. 03-UPI-558/4 od 06.03.2024

8. FINANSIJSKA SREDSTVA UTROŠENA ZA REALIZACIJU PROGRAMA UPRAVLJANJA I OSTVARENI PRIHODI OD NAKNADA ZA KORIŠĆENJE DOBARA

U cilju zaštite i očuvanja prirode, te stvaranja uslova za nesmetano odvijanje prirodnih procesa i održivog korišćenja prirodnih resursa na području nacionalnih parkova Crne Gore, Javno preduzeće teži da obezbijedi uslove za obavljanje neposredne zaštite i nadzora nad zaštićenim područjima, turističku djelatnost uključujući različite sadržaje sportsko-rekreativnog turizma za

posjetioce, te promociju prirodnog bogatstva nacionalnih parkova kao destinacije, i druge poslove u skladu sa zakonom, što bi trebalo da doprinese stvaranju jedinstvene ponude na globalnom turističkom tržištu.
Sredstva koja Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore ostvari na godišnjem nivou iz sopstvenih prihoda nijesu dovoljna za samostalno funkcionisanje i realizaciju tekućih i programskih aktivnosti, te se programske aktivnosti finansiraju uglavnom subvencijama iz državnog budžeta.
Sredstva za rad preduzeća obezbjeđuju se iz:

- budžeta Crne Gore;
- naknada za korišćenje dobara nacionalnih parkova (što je propisano članom 21 Zakona o nacionalnim parkovima);
- donacija;
- kredita;
- drugih izvora u skladu sa zakonom.

Na kraju kalendarske godine vrši se izrada Završnog računa (bilans stanja, bilans uspjeha, statistički aneks, promjene na kapitalu, tok gotovine, napomene uz finansijske izvještaje). Završni račun usvaja Upravni odbor Javnog preduzeća, a usvojeni Završni račun se predaje Poreskoj upravi Crne Gore (Ministarstvo finansija) do 31. marta tekuće za prethodnu godinu u skladu sa odredbama Zakona o računovodstvu.

Prihodi
Odlukom o visini i načinu obračuna i plaćanja naknada za korišćenje dobara nacionalnih parkova definisane su naknade, u skladu sa članom 21 Zakona o nacionalnim parkovima, a odnose se na sledeće:

- ulazak u nacionalni park;
- pružanje usluga posjetiocima (korišćenje vodiča, razgledanje zbirke, korišćenje informativno-edukativnog materijala i dr.);
- ugostiteljske, prodajne, smještajne i infrastrukturne objekte (stalne i privremene);
- iznajmljivanje i/ili korišćenje objekata i prostorija nacionalnog parka;
- korišćenje mineralnih sirovina;
- iznajmljivanje sredstava i opreme za sport i rekreaciju (čamaca, brodova, kajaka, bicikala i dr.);
- organizovano posmatranje ptica;
- kampovanje;
- splavarenje i rafting;
- loženje vatre na posebno uređenim mjestima;
- džiping ture;
- parking;
- sportske i kulturne manifestacije;
- korišćenje plaža;
- trafo stanice;

- uspostavljanje zona sanitarne zaštite vodozahvata u sistemima javnog vodosnadbijevanja;
- korišćenje prostora za žičare, uspinjače i ski liftove;
- postavljanje privremenih objekata;
- postavljanje bilborda i reklamnih panoa;
- snimanje igranih i komercijalnih filmova, TV reklama i spotova;
- privredni i sportsko rekreativni ribolov;
- splavarenje i upotrebu plovila u sportsko-rekreativne svrhe;
- korišćenje imena i znaka nacionalnog parka;
- sakupljanje i branje šumskih plodova i gljiva u komercijalne svrhe;
- druge radnje, aktivnosti i djelatnosti u skladu sa zakonom.

U narednoj tabeli su prikazani prihodi NP Prokletije koji su ostvareni u toku 2024. godine. Najveće učešće u ukupnim prihodima zauzimaju prihodi od naknada za ulazak u Nacionalni park (82,44%).

***Tabela 8**: Prihodi NP Prokletije koji su ostvareni u toku 2024. godine*

Elementi	**2024. godina**
Prihodi od ulaznica	124.076,86
Prihodi od donacija	18.114,37
Ostali prihodi	8.306,38
UKUPNO (€)	**150.497,61**

Prihodima od donacija realizovane su aktivnosti u okviru projekta „Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unaprjeđenje fizičke zaštite" za čiju realizaciju su Javnom preduzeću za nacionalne parkove Crne Gore dodijeljena bespovratna sredstva-subvencija od strane Fonda za zaštitu životne sredine (Eko-fond), kao i aktivnosti realizovane u saradnji sa Ministarstvom ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera i NVO Parkovi Dinarida.

Rashodi

Finansijska sredstva Javnog preduzeća troše se u skladu sa zakonom i opštim aktima preduzeća, donijetim odlukama, planovima i programima rada, zaključenim ugovorima i drugim aktima, u cilju izvršavanja obaveza i zadataka iz nadležnosti Javnog preduzeća, a odnose se na:

- investiciona ulaganja (izrada tehničke dokumentacije, elaborati, studije, geodetska snimanja, recenzije, izvođenje radova sa nadzorom);
- troškove tekućeg održavanja opreme, vozila, plovila, objekata i drugih osnovnih sredstava;
- monitoring i praćenje stanja životne sredine;
- ostale poslovne rashode (troškovi struje, vode, telefon, internet, reklama, zakup prostorija, kancelarijski materijal, održavanje higijene i ostali režijski troškovi);
- osnovna sredstva (nabavka opreme, vozila i dr.);
- zarade i ostala lična primanja zaposlenih;

- prenesene aktivnosti.

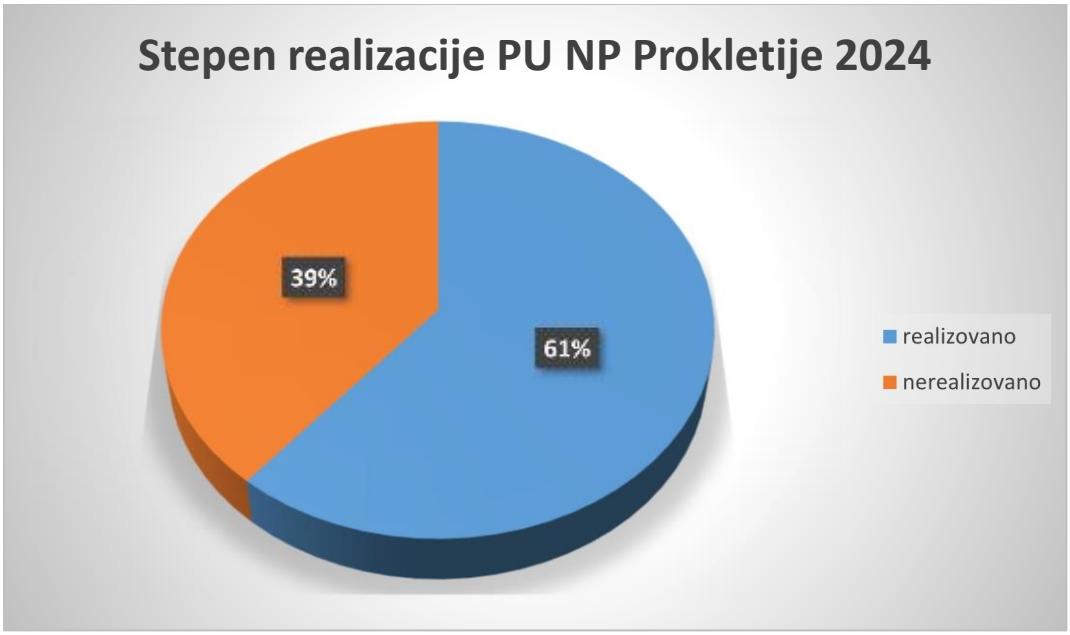
U narednoj tabeli prikazani su rashodi NP Prokletije, nastali u toku 2024. godine. Radi obavljanja zajedničkih poslova i objedinjenih funkcija svih nacionalnih parkova, na nivou Preduzeća formirane su službe zajedničkih poslova. Kako se aktivnosti ovih službi obavljaju u korist svih nacionalnih parkova, troškovi službi zajedničkih poslova izraženi su u iznosu koji predstavlja učešće NP Prokletije u ukupnim troškovima nacionalnih parkova. U cilju sveobuhvatnog prikaza ukupnih rashoda, u tabeli su pripadajući rashodi službi zajedničkih poslova zasebno prikazani. Više ostvareni rashodi u odnosu na prihode finansirani su dijelom prihodima NP Durmitor, a dijelom subvencijama iz budžeta koje su odobrene u 2024. godini.

***Tabela 9**: Prikaz rashoda NP Prokletije u toku 2024. godine*

Elementi	**2024. godina**
Troškovi ljudskih resursa	379.248,59
Pripadajući troškovi ljudskih resursa SZP	145.580,52
Troškovi režija i održavanja objekata, vozila i plovila	46.403,48
Pripadajući troškovi režija i održavanja objekata, vozila i plovila SZP	28.212,04
Programske aktivnosti	21.870,24
Pripadajući troškovi programskih aktivnosti SZP	11.763,02
UKUPNO (€)	**633.077,89**

9. ZAVRŠNA RAZMATRANJA I PREPORUKE

Javno preduzeće za nacionalne parkove je Programom upravljanja za 2024. godinu planiralo 108 aktivnost, od kojih je realizovano 66, dok 42 aktivnosti nije realizovano. Stepen realizacije planiranih programskih aktivnosti u Nacionalnom parku Prokletije je 61% (Grafikon 8).

***Grafikon 8**: Stepen realizacije programskih aktivnosti u NP Prokletije*

Realizacija planiranih aktivnosti u 2024. godini bila je na relativno dobrom nivou. Ovdje je potrebno napomenuti da je realizacija pojedinih aktivnosti direktno zavisila od realizacije drugih aktivnosti, pa je tako npr. nerealizacija izrade mobilne aplikaciju za rad na terenu, uslovila nemogućnost organizovanja obuke nadzornika za korišćenje mobilne aplikacije, a to je onda uslovilo i nerealizaciju aktivnosti koja se odnosila na kontrolisanje ubiranja divlje flore na terenu i unošenja dobijenih podataka u bazu podataka.
Nedostatak finansijskih sredstava, u prva dva kvartala 2024. godine (u periodu kada Javno preduzeće nije počelo da ostvaruje značajnije prihode po osnovu prodaje ulaznica i po osnovu drugih naknada) uslovila je nerealizaciju pojedinih aktivnosti,, izrade, adaptacije ili rekonstrukcije turističke infrastrukture.
Takođe, niz planiranih aktivnosti nije bio realizovan zbog ne uključivanja drugih institucija i organizacija, a koje su u okviru Programa prepoznate kao nosioci sprovođenja određenih aktivnosti. Naime, ove institucije i organizacije nisu odgovorile na poziv za realizaciju nekih od aktivnosti, što je direktno uticalo na nesprovođenje predviđenih zadataka.

U narednom periodu potrebno je:

- Nastaviti saradnju sa klasterima u okviru socio-ekonomskih foruma;
- Aplicirati na projekte koji će unaprijediti zaštitu i održivi razvoj Parka i ojačati saradnju sa lokalnim stanovništvom kroz poboljšanje uslova na katunima;
- Izraditi Studiju kapaciteta nosivosti za najposjećenije lokalitete u Parku;
- Razviti interpretativne i turističke programe obilaska Parka i oformiti edukativne staze;
- Unaprijediti saradnju sa nadležnim organima sa ciljem sprječavanja ulaska terenskih četvorotočkaša na područje Parka;
- Postaviti info table vezano vezano za zabranu kretanja kvadova i džipova van glavnog puta i table upozorenja na potencijalno opasnim mjestima;

- Izvršiti popravku i adaptaciju postojećeg i izvršiti nabavku novog mobiljara (klupe, stolovi, nadstrešnice, korpe za otpatke);
- Postaviti glavne, najavne i informativne table i smjerokaze ka i u Parku
- Izraditi i urediti vidikovce Vezirova brada, Hasova Bogićevica i Bor Radnočića;
- Izraditi infrastrukturu za posmatranje ptica i divljih životinja;
- Formirati nove edukativne staze;
- Izvršiti popravku - adaptaciju nekategorisanih puteva koji prolaze kroz Park;
- Izvršiti rekonstrukciju karaule u Gradinama;
- Na nivou JPNPCG potrebno je unaprijediti stručni kapacitet Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj povećati broj stručnih saradnika za šumarstvo, herpetofaunu, faunu beskičmenjaka, faunu sisara i materijalnu kulturnu baštinu u cilju jačanja stručnog kapaciteta Službe;
- Inicirati kod nadležnog organa uspostavljanje digitalnog katastra na prostoru Parka;
- Raditi na mjerama, radnjama i aktivnostima definisanim Akcionim planom za sukcesivno uklanjanje suvih stabala zaraženih potkornjakom;
- Definisati i urediti kamp prostor i parking prostor;
- Izvršiti obilježavanje granica Parka.

10. TABELARNI PRIKAZ CILJEVA I AKTIVNOSTI PROGRAMA UPRAVLJANJA ZA 2024. GODINU

Strateška oblast 1: Istraživanje, praćenje, obnova i unaprjeđenje ekosistema, staništa i vrsta	
Cilj 1.1.	**Unapređenje informacione baze podataka o flori nacionalnog Parka kroz literaturni i terenski rad , softverska nadogradnja i stručno usavršavanje saradnika**
Indikator cilja: Funkcionalna baza podataka o flori unaprijeđena (kvalitativno i kvantitativno) sa brojem novih unosa u odnosu na prethodni planski period	
Aktivnost 1.1.2	**Izraditi mobilnu aplikaciju u cilju boljeg monitoringa i prikupljanja podataka**
Indikator aktivnosti	*Izrađena mobilna aplikacija*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Za potrebe monitoringa i prikupljanja taksonomskih i stanišnih podataka izradiće se mobilna aplikacija. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Izrada mobilne aplikacije je planirana u sklopu projektnog prijedloga LASPEH II
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.1.3	**Nastaviti inventarizaciju nacionalno i/ili međunarodno značajnih biljnih taksona u postojećoj bazi podataka**
Indikator aktivnosti	*Broj inventarisanih biljnih taksona*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nastaviće se sa unosom literaturnih i terenskih podataka u Excel-bazu, na sređivanju i sistematizaciji taksonomskih i drugih podataka,

	na nomenklaturnim usaglašavanjima unijetih taksona sa važećim evropskim listama (Flora Europaea, Catalogue of Life, The Euro+Med PlantBase i The Plant List). Definisanjem važećeg naziva (accepted name) riješiće se problem sinonima i utvrditi konačan broj popisanih taksona na nivou vrste i podvrste. Upoređivanjem sa EU IUCN listom utvrdiće se konzervacijski status taksona na nivou Evrope i na globalnom nivou. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	270,00
Aktivnost 1.1.5	**Uraditi karte distribucije za prioritetne vrste**
Indikator aktivnosti	*Broj mapa distribucije prioritetnih vrsta*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Primjenom Qgis i Google earth programa izradiće se mape distribucije za odabrane rijetke taksone, od nacionalnog ili međunarodnog značaja. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.2	**Utvrđeno nulto stanje povremenih kraških jezera (turloga) i zapadnobalkanskih alpijskih tresava (*Narthecion scardici*) potencijalnih NATURA 2000 staništa**
Indikator cilja: Broj kartiranih potencijalnih NATURA 2000 staništa i definisano stanje dijagnostičkih vrsta	
Aktivnost 1.2.1	**Kartirati stanišni tip *3180 Povremena kraška jezera (turlozi) na prostoru Ropojanskog jezera**
Indikator aktivnosti	*Urađene mape distribucije za stanišni tip *3180*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Identifikacija staništa će se raditi u skladu sa Priručnikom za identifikaciju tipova staništa Crne Gore od značaja za Evropsku Uniju. Biće određene: dijagnostičke vrste, njihova pokrovnost, pratilice i reprezentativnost. Dobiće se podaci za monitoring i prema potrebi sprovoditi mjere za sprječavanje vegetacijske sukcesije. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	270,00
Aktivnost 1.2.2	**Izraditi analizu stanja dijagnostičkih vrsta na stanišnom tipu *3180**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o stanju dijagnostičkih vrsta za stanišni tip *3180*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uspostaviće se monitoring dijagnostičkih vrsta u svrhu očuvanja povoljnih stanišnih uslova za ciljne i ostale značajne vrste habitata. Na osnovu rezultata monitoringa uradiće se analiza stanja. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	

Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.2.4	**Izraditi analizu stanja dijagnostičkih vrsta na stanišnom tipu *7250**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o stanju dijagnostičkih vrsta za stanišni tip *7250*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nastaviće se monitoring dijagnostičkih vrsta u svrhu očuvanja povoljnih stanišnih uslova za ciljne i ostale značajne vrste habitata. Na osnovu rezultata monitoringa uradiće se analiza stanja. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.3	**Unaprijeđen sistem kontrole ubiranje divlje flore u komercijalne svrhe**
Indikator cilja: Broj evidentiranih kontrolisanih kontrola kroz aplikaciju	
Aktivnost 1.3.1	**Izraditi mobilnu aplikaciju za rad na terenu**
Indikator aktivnosti	*Izrađena mobilna aplikacija*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Za potrebe monitoringa i prikupljanja podataka o ubiranju divlje flore u komercijalne svrhe izradiće se mobilna aplikacija. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.3.2	**Obučiti nadzornike za korišćenje mobilne aplikacije**
Indikator aktivnosti	*Broj obučenih nadzornika za korišćenje mobilne aplikacije*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U cilju lakšeg prikupljanja podataka o ubiranja ljekovite flore, samoniklog jestivog bilja i gljiva na prostoru NP obučiće se nadzornici u Parku za korišćenje mobilne aplikacije. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Kako se kasnilo sa realizacijom aktivnosti 1.3.1. (Mobilna aplikacija je urađena u decembru 2024 godine.), obuka nadzornika za korišćenje mobilne aplikacije organizovaće se tokom 2025.godine.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.3.3	**Kontrolisati stanje na terenu i unositi terenske podatke u bazu podataka**
Indikator aktivnosti	*Broj izvršenih kontrola.* *Broj terenskih podataka unijetih u bazu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Svi podaci koji se odnose na ubiranje divlje flore u komercijalne svrhe, dobijeni radom nadzornika na terenu, korišćenjem mobilne aplikacije, biće unijeti u bazu podataka, uradiće se analiza i kartografski prikaz. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Zbog kašnjenja u realizaciji aktivnosti 1.3.1. i 1.3.2.

Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.4	**Očuvani šumski ekosistemi**
Indikator cilja: Šumski ekosistemi bez negativnih pritisaka	
Aktivnost 1.4.1	**Pratiti zdravstveno stanje šumskih ekosistema na odabranim bioindikatorskim tačkama**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o sprovedenom monitoringu na mreži bioindikacijskih tačaka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na utvrđenim bioindikacijskim tačkama izvršiće se prikupljanje podataka o opštem zdravstvenom stanju šumskih ekosistema na prostoru PC Babino polje – Treskavac. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	320,00
Aktivnost 1.4.2	**Sprovoditi monitoring dendrometriskih i ekoloških aspekata šumskih ekosistema**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o sprovedenom monitoringu dendrometriskih i ekoloških aspekata*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se prikupljanje podataka o zdravstvenom stanju šumskih ekosistema. Podaci će se prikupljati sa područja na kojima su evidentirane ili primijećene određene promjene u šumskim ekosistemima. Postavljanje feromona i feromonskih klopki u cilju suzbijanja i monitoringa štetnih vrsta potkrnjaka. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	100,00
Aktivnost 1.4.3	**Sprovoditi sanitarno-higijenske aktivnosti**
Indikator aktivnosti	*Količina doznačene drvne mase u šumskim ekosistemima*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se uklanjanje stabala u cilju zaštite i unapređenja sanitarno-higijenske funkcije šuma. Izvršiće se uklanjanje: - stabala sa izrazitim simptomima zaraze, - izvaljenih i suvih stabala, snjegolomova i vjetrolomova, - stabala koja nemaju mogućnost daljeg razvoja - stabala koja ugrožavaju nesmetan prolaz posjetioca kroz Park i dovode u opasnost oštećenja materijalne- tehničke infrastrukture. Aktivnost će se sprovoditi na osnovu izvještaja Službe zaštite, nakon čega će stručna služba provjeriti stanje i preduzeti dalje mjere. Aktivnosti sječe i transporta drvnih sortimenata realizovaće se na osnovu Zakona o šumama (Sl. list CG broj 47/15) i drugih unutrašnjih akata JPNPCG. Interna procedura za prodaju drvnih sortimenata za lokalno stanovništvo Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj

	Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Rješenjem Agencije za zaštitu životne sredine (03-UPI-1594/9) od 29.4.2024. godine, propisano je da se sanitarna sječa ne smije vršiti, već je dozvoljeno isključivo prikupljanje potkornjaka pomoću feromonskih klopki.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.4.4	**Sprovoditi mjere zaštite od požara**
Indikator aktivnosti	*Izvršena nabavka protiv-požarne opreme u skladu sa Planom zaštite i spašavanja*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Shodno Planu zaštite i spašavanja, a u cilju preventivnih mjera zaštite, izvršiće se nabavka potrebne opreme, instalacija iste i uspostaviće se distanciono praćenje požara uz pomoć GIS tehnologije. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nabavka PP stanica zahtijeva značajna finansijska sredstva. Tokom 2024.godine aplicirano je za određene fondove, ali sredstva nisu odobrena.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.4.5	**Izraditi interaktivnu bazu podataka o stanju šumskih ekosistema**
Indikator aktivnosti	*Izrađena interaktivna baza. Broj unijetih podataka u bazu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uspostaviće se prostorna baza podataka (GIS) za potrebe prikupljanja i analize terenskih i drugih podataka. Terenski podaci će se prikupljati specijalizovanim GPS uređajem. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.5	**Utvrđeno nulto stanje dnevnih leptira**
Indikator cilja: Ček lista dnevnih leptira na području Parka	
Aktivnost 1.5.1.	**Istražiti i dopuniti literaturne podatke o fauni Lepidoptera**
Indikator aktivnosti	*Broj unesenih podataka u bazi*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Istraživanje literaturnih podataka o prisutnosti Lepidoptera, kao i dopunjavanje liste monitoringom. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.5.2	**Odrediti nulto stanje dnevnih leptira na području Parka**
Indikator aktivnosti	Izvještaj o nultom stanju dnevnih leptira
Opis aktivnosti i njen prioritet	Realizovaće se terenska istraživanja u cilju određivanja nultog stanja dnevnih leptira na području Parka, sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura 2000 vrste.

	Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	270,00
Cilj 1.6	**Inventarizacija vodozemaca i gmizavaca**
Indikator cilja: Ček lista vodozemaca i gmizavaca na području Parka	
Aktivnost 1.6.1	**Istražiti i sakupiti literaturne podatke o fauni vodozemaca i gmizavaca**
Indikator aktivnosti	*Broj unesenih podataka u bazi*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Istraživanje literature i sakupljanje podataka o prethodnim istraživanjima faune vodozemaca i gmizavaca. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.6.2	**Odrediti distribuciju vodozemaca i gmizavaca na području Parka**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o nultom stanju*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Realizovaće se terenska istraživanja u cilju inverterizacije faune vodozemaca i gmizavaca sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura vrste. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	270,00
Cilj 1.7	**Utvrđeno kvantitativno i kvalitativno stanje vrsta ptica grabljivica**
Indikator cilja: Izrađena lista vrsta ptica grabljivica i njihova brojnost u Parku	
Aktivnost 1.7.1	**Generisati literaturne i terenske podatke o prisutnosti i stanju ptica grabljivica**
Indikator aktivnosti	Broj unesenih podataka u bazi
Opis aktivnosti i njen prioritet	Istražiti i sakupiti literaturne podatke o fauni vodozemaca i gmizavaca. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.7.2	**Vršiti monitoring najznačajnijih vrsta grabljivaca**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o sprovedenom monitoringu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izradiće se protokol monitoringa za najznačajnije vrste dnevnih grabljivica i u skladu sa protokolom sprovoditi monitoring. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	

Troškovi realizacije	270,00
Cilj 1.8	**Očuvane populacije slijepih miševa**
Indikator cilja: Broj istraženih objekata važnih za očuvanje kolonija slijepih miševa i sprovedene mjere zaštite ugroženih kolonija	
Aktivnost 1.8.2	**Istražiti rasprostranjenost i utvrditi važna područja za očuvanje slijepih miševa**
Indikator aktivnosti	*Izrađene mape distribucije vrsta i njihovih skloništa*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Primjenom nevidljivih mreža i ultrazvučnom detekcijom utvrdiće se rasprostranjenost slijepih miševa i odrediti najznačajnija staništa na području Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak stručnog kadra. Umjesto dva stručna saradnika za faunu sisara, tokom 2024.godine bio je angažovan samo jedan.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.8.3	**Utvrditi faktore ugrožavanja i po potrebi sprovesti mjere očuvanja kolonija slijepih miševa**
Indikator aktivnosti	*Definisani faktori ugrožavanja i broj zaštićenih skloništa*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na osnovu podataka sakupljenih u periodu 2020-2024.definisaće se ugrožena staništa/skloništa populacija slijepih miševa i definisaće se adekvatne mjere konzervacije. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak stručnog kadra. Umjesto dva stručna saradnika za faunu sisara, tokom 2024.godine bio je angažovan samo jedan.
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.9	**Utvrđeno stanje vrsta iz porodice kuna**
Indikator cilja: Izrađena lista prisutnih vrsta sa mapom distribucije i ocjenom stanja populacija	
Aktivnost 1.9.2.	**Monitoring stanja vrsta iz porodice kuna**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj monitoringa o stanju vrsta iz porodice kuna*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Terenska istraživanja prisutnosti vrsta u saradnji sa zaposlenima u Službi zaštite NP Prokletije. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak stručnog kadra. Umjesto dva stručna saradnika za faunu sisara, tokom 2024.godine bio je angažovan samo jedan.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.9.3.	**Izvršiti kartiranje potencijalnih staništa porodica kuna**
Indikator aktivnosti	*Izrađene mape distribucije potencijalnih staništa*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na osnovu podataka dobijenih terenskim istraživanja (Aktivnost 1.9.2) izradiće se liste prisutnih vrsta iz familije Mustelidae i kartirati njihova najznačajnija staništa. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano

Razlog ne realizacije	Nedostatak stručnog kadra. Umjesto dva stručna saradnika za faunu sisara, tokom 2024.godine bio je angažovan samo jedan.
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.10	**Utvrđeni koridori krupnih sisara**
Indikator cilja: Identifikovani koridori za krupne sisare na prostoru Parka sa mapom distribucije	
Aktivnost 1.10.4	**Sprovoditi monitoring krupnih sisara**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o sprovedenom monitoringu i mapirani koridori*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uz pomoć kamera-zamki i tragova prisutnosti izvršiće se istraživanje krupnih sisara na području Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak stručnog kadra. Umjesto dva stručna saradnika za faunu sisara, tokom 2024.godine bio je angažovan samo jedan.
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.11	**Obezbjeđena prihrana za krupne sisare tokom zimskih mjeseci**
Indikator cilja: Uspostavljena funkcionalna hraništa	
Aktivnost 1.11.1	**Vršiti prihranu krupnih sisara tokom zimskih mjeseci na hraništima**
Indikator aktivnosti	*Količina utrošene hrane i soli*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na teritoriji NP će se obnoviti i održavati hraništa za krupne sisare i jarebicu kamenjarku. Vršiće se prihrana sisara i jarebica na području Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka; Služba za fizičku zaštitu
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Shodno smjernicama Uprave za veterinu i fitosanitarne poslove kojima se zbog širenja zarazne bolesti afričke kuge svinja ne predlaže prihrana divljih životinja
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.11.2	**Izgraditi nova hraništa i solila**
Indikator aktivnosti	Izgrađena dva hraništa i solila
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na lokalitetima na kojima se ukaže potreba za to izgradiće se nova hraništa i solila. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka; Služba za fizičku zaštitu
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Napomena	Izgrađena su hraništa i solila, ali se prihrana nije vršila shodno smjernicama Uprave za veterinu i fitosanitarne poslove kojima se zbog širenja zarazne bolesti afričke kuge svinja ne predlaže prihrana divljih životinja
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.12	**Zaštita i održivo korišćenje vodenih resursa**
Indikator cilja: Ekološki kvalitet vode je na zadovoljavajućem nivou	
Aktivnost 1.12.1	**Monitoring hidroloških objekata**
Indikator aktivnosti	Ispitan kvalitet vode Hridskog jezera, obezbijeđena dugoročna zaštita i održivo korišćenje

Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa Zavodom za hidrometeorologiju i seizmologiju i Upravom za vode, vršiće se monitoring hidroloških objekata u skladu sa važećom Zakonskom regulativom. Prioritet 1
Odgovornost	Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju; Uprava za vode; Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor Parka
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju nije vršio monitoring u ovom Parku
Troškovi realizacije	0,00

Strateška oblast 2: Očuvanje, unapređivanje i promocija kulturno-istorijskih i etnografskih vrijednosti i potencijala	
Cilj 2.1	**Očuvana materijalna kulturna baština**
Indikator cilja: Broj Istraženih i valorizovanih elemenata materijalne kulturne baštine Parka	
Aktivnost 2.1.2	**Inicirati i učestvovati u projektima istraživanja, sprovođenja mjera zaštite i prezentovanja kulturnog nasljeđa, koje implementiraju nadležne institucije**
Indikator aktivnosti	Broj realizovanih projekata i sprovedenih mjera zaštite
Opis aktivnosti i njen prioritet	Sa stručnim timom Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore obaviće se arheološko rekognosciranje potencijalnih arheoloških lokaliteta na prostoru Parka i užeg okruženja, kao prva faza budućih detaljnih istraživanja i iskopavanja. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U toku 2024.godine nije angažovan spoljni saradnik za materijalnu kulturnu baštinu
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.1.3	**Pokretati inicijative za uspostavljanje zaštite kulturnih dobara**
Indikator aktivnosti	*Broj pokrenutih inicijativa. Broj zaštićenih kulturnih dobara*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Relevantnim institucijama uputiće se inicijativa za uspostavljanje zaštite kulturnog dobra, na osnovu istraživačkih nalaza, osobenosti i značaja koje ima to kulturno dobro. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor JPNPCG
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U toku 2024.godine nije angažovan spoljni saradnik za materijalnu kulturnu baštinu
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 2.2	**Prezentacija materijalne kulturne baštine Parka**
Indikator cilja: Broj promovisanih i prezentovanih elemenata materijalne kulturna baština Parka	
Aktivnost 2.2.1	**Prikupljati starije fotografije i razglednice iz plavsko-gusinjske regije u elektronskoj formi, od institucija i pojedinaca koji ih posjeduju**

Indikator aktivnosti	*Broj digitalizovanih elemenata*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Prikupiće se starija foto građa i razglednice iz plavsko-gusinjskog kraja u digitalnoj formi. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U toku 2024.godine nije angažovan spoljni saradnik za materijalnu kulturnu baštinu
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.2.2	**Formirati elektronsku bazu umjetničkih radova sa motivima plavsko-gusinjske regije akademskih likovnih stvaralaca**
Indikator aktivnosti	*Broj digitalizovanih elemenata*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Prikupiće se umjetnički radovi sa motivima plavsko-gusinjske regije akademskih likovnih stvaralaca u digitalnoj formi i formirati digitalna baza podataka. Prioritet 3
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U toku 2024.godine nije angažovan spoljni saradnik za materijalnu kulturnu baštinu
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.2.3	**Organizovati tematske izložbe povodom značajnih datuma**
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih tematskih izložbi*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se tematske izložbe povodom značajnih datuma, na prijedlog angažovanog eksperta za materijalnu kulturnu baštinu. Prioritet 3
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor JPNPCG
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U toku 2024.godine nije angažovan spoljni saradnik za materijalnu kulturnu baštinu
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 2.3	**Zaštita i prezentacija nematerijalne kulturne baštine**
Indikator cilja: Broj zaštićenih, valorizovanih i promovisanih elemenata nematerijalne kulturne baštine	
Aktivnost 2.3.1	**Inventarisati nematerijalnu kulturnu baštinu Parka**
Indikator aktivnosti	*Broj popisanih elemenata nematerijalne kulturne baštine*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Markiranje NKN, gdje bi prikupljena dokumentacija bila iskorišćena za potrebe upisa novog elementa u Nacionalni registar nematerijalnog kulturnog nasljeđa Crne Gore. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	50,00
Aktivnost 2.3.2	**Prikupiti podatke od nosilaca nematerijalnih kulturnih dobara**
Indikator aktivnosti	*Broj nosilaca nematerijalnih kulturnih dobara*

Opis aktivnosti i njen prioritet	Tokom istraživačkog rada prikupiće se podaci od pojedinaca koji čuvaju običajnu praksu znanja i vještine, koji se manifestuju kroz kontinuitet živog nasljeđa. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	50,00
Aktivnost 2.3.3	**Popunjavati upitnike za identifikaciju elemenata nematerijalnog kulturnog nasljeđa**
Indikator aktivnosti	*Broj popunjenih upitnika*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se popunjavanje obrazaca u vidu upitnika za svaki evidentirani elemenat NKN. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.3.4	**Inicirati ka Upravi za zaštitu kulturnih dobara uspostavljanje zaštite, na osnovu istraživačkih nalaza, zaštitu nematerijalnog kulturnog dobra**
Indikator aktivnosti	*Broj inicijativa i broj zaštićenih elemenata nematerijalnog kulturnog dobra*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Relevantnim institucijama uputiće se inicijativa za uspostavljanje zaštite elemenata nematerijalnog kulturnog dobra, na osnovu istraživačkih nalaza, osobenosti i značaja koje ima to nematerijalno dobro. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Na osnovu istraživačkih nalaza, procijenjeno je da ni jedan od popisanih elemenata NKN ne zadovoljava kriterijume neophodne za stručnu zaštitu.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.3.5	**Organizovati manifestacije i učestvovati na sajmovima, izložbama i kulturno-umjetničkim programima koji se oslanjaju na etnografsko nasljeđe**
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih manifestacija i tematskih sajmova*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Unaprijediti NKN kroz osmišljavanje i realizovanje manifestacija od posebnog značaja za Park, kao i sajmova, izložbi i kulturno umjetničkih programa. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	350,50
Aktivnost 2.3.6	**Učestvovati u projektima zaštite i valorizacije nematerijalne kulturne baštine pod pokroviteljstvom relevantnih institucija (Ministarstvo kulture i medija, Uprava za zaštitu kulturnih dobara, CANU i dr.)**

Indikator aktivnosti	*Broj realizovanih projekata zaštite i valorizacije NKN*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa usvojenim programskim aktivnostima institucija iz oblasti kulturnog nasljeđa, iniciraće se projektne aktivnost na zaštiti i valorizaciji nematerijalne kulturne baštine. Prioritet 2.
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Institucije iz oblasti zaštite kulturnog nasljeđa, Ministarstvo kulture i medija, Uprava za zaštitu kulturnih dobara, CANU i dr.
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Institucije iz oblasti zaštite kulturnog nasljeđa nisu inicirale projekte na prostoru Parka
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.3.7	**Pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i medija kreirati programe za obilježavanje „Dana evropske baštine“**
Indikator aktivnosti	*Realizovan program „Dani evropske baštine“*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Pod okriljem inicijative „Dani evropske baštine" za tekuću godinu na zadatu temu ukoliko korespondira sa ovim Parkom, kreiraće se i realizovati program obilježavanja manifestacije. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Ministarstvo kulture i medija
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Obilježavanje „Dana evropske baštine” je organizovano u NP Lovćen
Troškovi realizacije	0,00

Strateška oblast 3: Edukacija, interpretacija i promocija prirodnih i kulturnih vrijednosti parka	
Cilj 3.1	**Razvijena i unaprijeđena edukacija i interpretacija**
Indikator cilja: Procenat školske populacije, posjetilaca i lokalnog stanovništva koji su kvalitetno edukovani o vrijednostima Parka je povećan za 15% u odnosu na prethodni period	
Aktivnost 3.1.1	**U saradnji sa osnovnim školama sprovoditi postojeće edukativne programe**
Indikator aktivnosti	*Broj održanih radionica sprovedenih po edukativnom programu. Broj učenika koji su prošli kroz edukativni program.*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa osnovnim školama koje gravitiraju Parku osmisliće se i organizovaće se edukativne radionice. Prioritet 1.
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj,
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 3.1.2	**U skladu sa nastavnim programima osmisliti edukativne materijale**
Indikator aktivnosti	*Broj izrađenih edukativnih materijala*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Štampa pripremljenog edukativnog materijala (flora, fauna, kulturno-istorijsko nasljeđe itd.).

	Prioritet 1.
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Napomena	Kroz saradnju sa OEBS-om realizovana je aktivnost
Troškovi realizacije	200,00
Aktivnost 3.1.3	**U saradnji sa TO obilježiti značajne ekološke datume**
Indikator aktivnosti	*Broj obilježenih ekoloških datuma*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Osmisliće se i organizovati interaktivne edukativne i tematske radionice, u cilju obilježavanja važnih ekoloških datuma i to: - 21. mart - Svjetski dan šuma - 22. april - Dan planete zemlje - 22. maj - Svjetski dan biodiverziteta - 05. jun - Dan zaštite životne sredine - 31. jul - Dan NP Prokletije - 26. septembar - Dan čistih planina - 04. oktobar - Svjetski dan zaštite životinja - Dani dijaspore Prioritet 1.
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, TO Plav, TO Gusinje
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Napomena	Donacijom Hipotekarne banke odštampan je materijal namijenjen za održavanje edukativnih radionica
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 3.1.4	**U saradnji sa TO Plav i Gusinje osmisliti i sprovesti ciljane interpretativne programe obilaska Parka**
Indikator aktivnosti	*Osmišljeni interpretativni programi Parka. Broj sprovedenih obilazaka.*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa TO Plav i TO Gusinje izradiće se interpretativni program Parka *Dolinama Prokletija (Hridsko jezero i Bogićevica)* Prioritet 1.
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, TO Plav, TO Gusinje
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 3.1.5	**U saradnji sa Planinarskim savezom Crne Gore formirati nove edukativne staze**
Indikator aktivnosti	*Formirane nove edukativne staze*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uradiće se analiza i dati predlog za formiranje nove edukativne staze. Prioritet 1.
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka, Planinarski savez Crne Gore
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 3.2	**Park je uspješno promovisan na nacionalnom i međunarodnom nivou**

Indikator cilja: Park je prepoznatljiva i atraktivna destinacija za posjetioce i ljubitelje prirode	
Aktivnost 3.2.1	**Sprovoditi PR kampanje**
Indikator aktivnosti	*Broj sprovedenih PR kampanja*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Sprovoditi PR aktivnosti kako bi se promovisale prirodne i kulturne vrijednosti Parka, značajni ekološki datumi, manifestacije i događaji, kao i najznačajnije aktivnosti koje se implementiraju kako samostalno tako i u saradnji sa drugim subjektima, putem medija, veb-sajta, objava na društvenim mrežama. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka, direktor JPNPCG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.151,00
Aktivnost 3.2.2	**Učestvovati na turističkim sajmovima**
Indikator aktivnosti	*Broj međunarodnih i nacionalnih turističkih sajmova na kojima je JPNPCG uzelo učešće*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uzeće se učešće na lokalnim, regionalnim i međunarodnim sajmovima turizma koji se budu oglašavali tokom programske godine. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka, direktor JPNPCG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.174,00
Aktivnost 3.2.3	**Organizovati manifestacije i događaje**
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih manifestacija i događaja*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa TO Gusinje i Planinarskim društvom Očnjak organizovaće se planinarska tura Zijova staza. U saradnji sa Planinarskim društvom Karanfil organizovaće se planinarska tura Hamdova staza. U saradnji sa TO Plav i TO Gusinje organizovaće se hodanje na krpljama za sve zainteresovane posjetioce. U saradnji sa TO Plav organizovaće se planinarske ture: Tromeđa, Putačama Hrida, Abdijino jezero, Staza iznenadjenja, Bajrak U saradnji sa lokalnim zajednicama organizovaće se manifestacija „Dani katuna.“ Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	200,00
Aktivnost 3.2.4	**Izraditi promotivni materijal**
Indikator aktivnosti	*Količina izrađenog promotivnog materijala*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izrada promotivnog materijala brošura, kataloga, flajera, postera i sl. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano

Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	330,00
Aktivnost 3.2.5	**Izraditi propagandni materijal**
Indikator aktivnosti	*Količina izrađenog propagandnog materijala*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izrada i štampa propagandnog materijala (olovke, planeri, vrećice i majice itd.) sa logom i motivima NP Prokletije. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	377,52
Aktivnost 3.2.6	**Izraditi autentični suvenir Parka**
Indikator aktivnosti	*Objavljen i sproveden konkurs, izabran autentičan suvenir Parka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se konkurs za izradu autentičnog suvenira Parka. Prioritet 1.
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Realizacija aktivnosti je uslovljena izradom i usvajanjem novog vizuelnog identiteta za NP Prokletije
Troškovi realizacije	0,00

Strateška oblast 4: Turizam zasnovan na aktivnom odmoru u prirodi	
Cilj 4.1	**Unaprijeđena i razvijena posjetilačka infrastruktura Parka**
Indikator cilja: Broj uređenih, adaptiranih i novoizgrađenih elemenata posjetilačke infrastrukture	
Aktivnost 4.1.1	**Unaprijediti postojeći Centar za posjetioce u Gusinju novim sadržajima**
Indikator aktivnosti	*Unaprijeđen postojeći Centar za posjetioce*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U toku 2023 godine predat je projekat Interreg IPA CG-AL na kojem je aplicirano za sredstva za adaptaciju Centra. Prioritet 1.
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Projekat nije odobren
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.2	**Izgraditi i urediti novi Centar za posjetioce**
Indikator aktivnosti	*Izrađen novi Centar za posjetioce*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U toku 2023 godine na osnovu postojećeg idejnog rešenja, pristupilo se izradi glavnog projekta za vojnu karaulu Gradine. Od Opštine Plav dobijeni su UT uslovi. Pokrenut je postupak dobijanja vlasništva nad karaulom od strane JPNPCG ka Ministarstvu unutrašnjih poslova. U saradnji sa Opštinom Gusinje razmotriće se mogućnost pripreme projektne dokumentacije izgradnje novog Centra za posjetie u dolini Grebaje (u skladu sa PPPN NP Prokletije). Prioritet 1.
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam

Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Projekat nije odobren u kapitalnom budžetu za 2024. godinu
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.4	**Urediti glavne ulaze u Park**
Indikator aktivnosti	*Izrađeni glavni ulazi u Park*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa postojećim idejnim rješenjem izradiće se glavni ulaz u Park na lokacijama Gradina i Grebaja. Prioritet 1.
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.5	**Izgraditi kontrolno-naplatne punktove**
Indikator aktivnosti	*Izgrađeni kontrolno-naplatni punktovi na lokalitetima Ribljak i Zarunice.*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nabaviti i postaviti montažno demontažni kontrolno-naplatni punkt na lokalitetu Ribljak i Zarunice. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	3.388,00
Aktivnost 4.1.6	**Postaviti i dopuniti najavne, glavne i informativne table ka i u Parku**
Indikator aktivnosti	*Broj dopunjenog informativnog mobilijara*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izradiće se i postaviti se sedam najavnih, dvije glavne i tri informativna tabla ka/i u Parku koje će usmjeravati posjetioce sa saobraćajnih puteva na glavne ulaze u Park. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije objavljen tender zbog nedostatka finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.7	**Unaprijediti postojeći sistem informativnih tabli i smjerokaza**
Indikator aktivnosti	*Broj adaptiranih elemenata informativnog mobilijara*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Obnoviće se i/ili postaviti novi informativni mobilijar u zavisnosti od stanja postojećih tabli i smjerokaza nakon zimskog perioda. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.8	**U saradnji sa Planinarskim savezom unaprijediti pješačke staze**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o uređenju pješačkih staza*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa Planinarskim savezom i TO Plav izvršiće se analiza stanja i uređenje staze: Vardište - Gradec - Karaula Feratovića. U saradnji sa TO Gusinje izvršiće se uređenje staze: Lipovica – Greben - Greben – Cardak – Dosuđe.

	Razmotri će se mogućnost pokretanja Inicijative za uvrštavanje ovih staza u lokalni registar planinarskih staza. Prioritet 1.
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam, Planinarski savez CG
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Urađena je analiza stanja staza, ali ne i njihovo uređenje koje se planira u 2025.godini
Troškovi realizacije	458,00
Aktivnost 4.1.9	**U saradnji sa biciklističkim savezom unaprijediti biciklističke staze**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o uređenju biciklističkih staza*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uradiće se izvještaj sa opisom stanja biciklističke staze Gusinje-dolina Grebaje-Gusinje. Prioritet 1.
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam, Biciklistički savez CG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	65,00
Aktivnost 4.1.10	**Izgraditi vidikovce na lokacijama: Kofiljača, Horolac, Vezirova brada, Bogićevića**
Indikator aktivnosti	*Izgrađeni vidikovci*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na lokacijama Vezirova Brada, Hasova Bogićevica i Bor Radončića postaviće se zaštitne ograde, odmorišni mobilijar i panoramske table. Prioritet 1.
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Urađeno je idejno rješenje, dok se radovi uređenja vidikovaca planiraju u 2025.godini
Troškovi realizacije	1.603,00
Aktivnost 4.1.12	**Izraditi infrastrukturu za posmatranje ptica**
Indikator aktivnosti	*Izrađena infrastruktura za posmatranje ptica*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uradiće se idejno rješenje za infrastrukturu za posmatranje ptica na lokacijama Bogićevica i Ropojana. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije urađeno idejno rješenje zbog nedostatka finansijskih sredstva
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.13	**Izraditi infrastrukturu za posmatranje životinja**
Indikator aktivnosti	*Izrađena infrastruktura za posmatranje životinja*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izradiće se idejno rješenje infrastrukture za posmatranje divljih životinja. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije urađeno idejno rješenje zbog nedostatka finansijskih sredstva

Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.14	**Izraditi odmorišta za pješake i bicikliste**
Indikator aktivnosti	*Izrađena odmorišta za pješake i bicikliste*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Postaviće se bivak za planinare na lokalietu između katuna Kolašinac i Bajrovića katuna. Prioritet 1.
Odgovornost	Služba za promociju markering i turizam, direktor Parka
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.15	**Izvršiti rekonstrukciju i/ili adaptaciju karaula na teritoriji Parka koje nisu u funkciji i izvršiti prenamjenu istih (u funkciji posjetilaca)**
Indikator aktivnosti	*Izvršena rekonstrukcija i/ili adaptacija karaula na lokacijama Gradine, Vusanje, Grebaja, Grnčar-Bojovići.*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U toku 2023. godine tražena je saglasnost od MUP-a za karaulu na Gradini. Očekuje se da će JPNPCG dobiti saglasnost za korišćenje u 2024 godini. Prioritet 2.
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam, Ministarstvo unutrašnjih poslova
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Napomena	Javno preduzeće je dobilo saglasnost za korišćenje karaule na Gradini. JPNPCG je izradilo idejno rješenje i glavni projekat za rekonstrukciju karaule, te su zatražena sredstva iz kapitalnog budžeta Crne Gore. U toku 2024.godine sredstva za rekonstrukciju karaule iz kapitalnog budžeta nijesu odobrena.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.17	**Prilagoditi glavne atrakcije u Parku (učiniti ih dostupnim) za posjete osoba sa invaliditetom**
Indikator aktivnosti	*Izrađena rampa za pristup osoba sa invaliditetom ispred Centra za posjetioce u Gusinju i ispred novog Centra za posjetioce*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na karauli Gradine, pristupiće se izradi rampe za pristup osobama sa invaliditetom. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Izrada rampe je bila planirana kroz rekonstrukcijom objekta karaule. Sredstva za rekonstrukciju karaule na Gradini nijesu obezbjeđena iz kapitalnog budžeta Crne Gore
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 4.2	**Unaprijeđena turistička ponuda koja je zasnovana na rekreaciji**
Indikator cilja: Uspostavljeni elementi za rekreativne aktivnosti povećavaju zadovoljstvo i broj posjetilaca	
Aktivnost 4.2.1	**Razviti nov turistički proizvod posmatranje ptica**
Indikator aktivnosti	*Izrađen program turističke ponude posmatranja ptica*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izradiće se idejno rješenje infrastrukture za posmatranje ptica (čeke). Prioritet 2

Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.2.2	**Razviti nov turistički proizvod posmatranje divljih životinja**
Indikator aktivnosti	*Izrađen program turističke ponude posmatranja divljih životinja*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nakon postavljanja infrastrukture za posmatranje divljih životinja izradiće se program i promocija turističke ponude posmatranje divljih životinja. Prioritet 1.
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Veza sa aktivnošću 4.1.13. kako zbog nedostatka finansijskih sredstava nije izgrađena infrastruktura za posmatranje životinja, to se nije mogao razviti ovaj turistički proizvod
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.2.3	**Osmisliti nove izložbene postavke u Centru za posjetioce**
Indikator aktivnosti	*Urađena nova izložbena postavka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa dobijenim sredstvima iz Intereg IPA CG-AL, uradiće se nova postavka u Centru za posjetioce. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Projekat nije odobren
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 4.3	**Upravljanje posjetiocima**
Indikator cilja: Uređen i funkcionalni sistem posjećivanja sa akcionim planom upravljanja posjetiocima; Povećan nivo zadovoljstva posjetilaca Parka	
Aktivnost 4.3.1	**Analizirati strukturu, mišljenje, potrebe i očekivanja posjetilaca**
Indikator aktivnosti	*Sprovedena anketa i izrađen izvještaj analize*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U Centru za posjetioce na osnovu unaprijed pripremljene ankete sprovešće se anketiranje posjetilaca. Na osnovu sprovedene ankete dobiće se podaci o strukturi, mišljenju, potrebi i očekivanjima posjetilaca. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.2	**Analizirati uticaj posjetilaca na prirodne i kulturne vrijednosti**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o analizi uticaja posjetilaca u Parku na osnovu dnevnih izvještaja nadzornika*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nadzornici Parka će registrovati eventualne negativne uticaje posjetilaca na području doline Grebaje i Hridskog jezera kroz standardni protokol JPNPCG. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	

Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.3	**U saradnji sa Planinarskim i Biciklističkim savezom analizirati korišćenje postojećeg sistema staza**
Indikator aktivnosti	*Izrađen elaborat o analizi svih vrsta staza*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanak sa Planinarskim savezom Crne Gore, planinarskim klubovima domaćinima i Biciklističkim savezom CG u svrhu analize korišćenja postojećeg sistema staza koja podrazumijeva broj posjetilaca na stazama, njihovu strukturu, period korišćenja staza, klubovi koji koriste staze i sl. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.4	**Istražiti i odrediti prihvatne kapacitete pojedinih najposjećenijih lokaliteta u skladu sa smjernicama zaštite prirode, pratiti i regulisati broj posjetilaca**
Indikator aktivnosti	*Izrađena studija prihvatnih kapaciteta najposjećenijih lokaliteta*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izradiće se Studija kapaciteta nosivosti za područje Hridsko jezero i dolina Grebaje, koja će dati i preporuku i načine upravljanja posjetiocima. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.5	**Izgraditi mehanizam koji će doprinijeti da se smanji efekat vidljivosti posjetilaca u određenim područjima („leave no trace“ principi)**
Indikator aktivnosti	*Razvijen mehanizam zasnovan na „leave no trace“ principima. Efekat vidljivosti posjetilaca na Hridskom jezeru i u dolini Grebaje smanjen*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Osmisliće se, pripremiti dizajn i odštampati liflet „leave no trace“ sedam principa za ponašanje posjetilaca u Parku. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	20,00
Aktivnost 4.3.6	**Razviti programe obilaska Parka (bazirane na prirodnim i kulturnim vrijednostima) za različite ciljne grupe**
Indikator aktivnosti	*Osmišljeni ciljani programi obilaska Parka. Broj sprovedenih obilazaka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Započeće se izrada programska obilaska Parka za posjetioce u saradnji sa TO Plav i TO Gusinje. Program podrazumijeva odabir reprezentativnih staza sa itinererom, izrada QGIS mapa staza i izradu brošure. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano

Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00

Strateška oblast 5: Saradnja sa nacionalnim i međunarodnim organizacijama i institucijama i lokalnim zajednicama	
Cilj 5.1	**Unapređenje upravljanja, umrežavanja, zaštite i promocije kroz nacionalnu i međunarodnu saradnju**
Indikator cilja: Park je prepoznat kao pouzdan partner domaćim i međunarodnim organizacijama i institucijama; Mehanizmi saradnje su unaprijeđeni i raste broj zajedničkih inicijativa i projekata	
Aktivnost 5.1.1	**Poboljšati saradnju sa državnim institucijama i ustanovama u vezi definisanja jasnih procedura i zakonskih obaveza iz oblasti zaštite živote sredine i prirode**
Indikator aktivnosti	*Broj održanih tematskih sastanaka. Efikasnije sprovođenje procedura i obaveza.*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa državnim institucijama i ustanovama u vezi definisanja jasnih procedura iz zakonskih obaveza iz oblasti zaštite živote sredine i prirode. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.2	**Uputiti inicijative državnim institucijama i ustanovama u cilju efikasnijeg upravljanja zaštićenog područja**
Indikator aktivnosti	*Broj inicijativa i zaključci sa održanih sastanaka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uputiće se inicijative i organizovati sastanci sa svim relevantnim institucijama i organizacijama u svrhu unaprjeđivanja saradnje i efikasnijeg upravljanja Parkom. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.3	**Aktivnom saradnjom sa NVO sektorom realizovati projekte iz oblasti zaštite prirode i životne sredine**
Indikator aktivnosti	*Broj realizovanih zajedničkih projekata*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa lokalnim nevladinim organizacijama iz opština koje gravitiraju teritoriji NP Prokletije pripremaće se prijedlozi projekata za konkurse domaćih i inostranih donatora. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju, NVO
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije uspostavljena saradnja sa lokalnim NVO
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.4	**Uputiti inicijative ka lokalnim organizacijama i u cilju efikasnijeg upravljanja zaštićenim područja**
Indikator aktivnosti	*Broj inicijativa i zaključci sa održanih sastanaka*

Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa svim lokalnim institucijama i organizacijama koje gravitiraju Parku kako bi se unaprijedila saradnja i inicirale akcije u svrhu efikasnijeg upravljanja ovim zaštićenim područjem. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.5	**Uspostaviti saradnju sa zaštićenim područjima u regionu**
Indikator aktivnosti	*Memorandumi o saradnji sa najmanje 2 zaštićena područja*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uspostaviće se saradnja sa zaštićenim područjima u regionu sa ciljem razmjene iskustava, primjeni dobrih praksi i pokretanja partnerskih inicijativa i zajedničkih projekata. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor JPNPCG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.6	**Unaprijediti saradnju sa partnerskim zaštićenim područjima**
Indikator aktivnosti	*Broj održanih sastanaka, partnerskih inicijativa i studijskih posjeta*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Realizovaće se aktivnosti na uspostavljanju partnerskih odnosa sa zaštićenim područjima na nacionalnom i međunarodnom nivou. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.7	**Nastaviti saradnju sa međunarodnim organizacijama (IUCN, UNESCO, Europark federacija i dr.)**
Indikator aktivnosti	*Učešće u radnim grupama, inicijativama i platformama*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Prisustvo seminarima i radnim grupama na poziv organizacija. Apliciranje na konkursima i pozivima za projekte. Učešće u on-line radnim grupama shodno pozivima organizacija. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.8	**Priprema i izrada prijedloga projekata u skladu sa potrebama Parka i javnim pozivima**
Indikator aktivnosti	*Broj podnesenih i broj odobrenih projektnih prijedloga*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa potrebama Parka kao i prioritetima javnih poziva pripremaće se predlozi projekata. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	

Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.9	**Realizacija projektnih aktivnosti**
Indikator aktivnosti	*Izvještaji o uspješnosti realizacije projektnih aktivnosti*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Kvalitetna implementacija projektnih aktivnosti kao i redovno izvještavanje o svim sprovedenim projektnim aktivnostima. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.10	**Učešće u obukama za pisanje i izvještavanje projekata**
Indikator aktivnosti	*Broj stručnih saradnika koji su uspješno završili obuku*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa potrebama Službe, učestvovati na obukama koje se odnose na podizanje i jačanje kapaciteta zaposlenih. Prioritet 3
Odgovornost	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 5.2	**Podrška lokalnoj zajednici u održivom razvoju u skladu sa principima očuvanja vrijednosti Parka**
Indikator cilja: Lokalne zajednice aktivno sarađuju sa Parkom; Povećan broj zajedničkih projekata i inicijativa, tradicionalnih funkcionalnih gazdinstava i usluga i proizvoda lokalne zajednice u ponudi Parka.	
Aktivnost 5.2.1	**Izraditi prijedloge projekata u skladu sa pozivima u partnerstvu sa lokalnim zajednicama koje gravitiraju u Parku**
Indikator aktivnosti	Broj podnesenih i broj odobrenih projektnih prijedloga
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa potrebama Parka i lokalne zajednice kao i prioritetima javnih poziva pripremiće se prijedlozi projekata. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	8,00
Aktivnost 5.2.2	**Pružiti podršku lokalnom stanovništvu za očuvanje tradicionalne poljoprivrede**
Indikator aktivnosti	*Broj tradicionalnih funkcionalnih gazdinstava*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa klasterom „katuni“ (domaćinstva koja se bave tradicionalnim načinima privređivanja) u cilju sagledavanja njihovih potreba i zahtjeva. Prioritet 3
Odgovornost	Direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.2.3	**Pružiti podršku lokalnom stanovništvu za razvoj ponuda zasnovanih na tradicionalnim oblicima, u skladu sa održivim principima**
Indikator aktivnosti	*Broj tradicionalnih funkcionalnih ponuda*

Opis aktivnosti i njen prioritet	Prikupljanje, odabir i nabavka karakterističnih suvenira koje će dopuniti asortiman suvenirnice u Parku. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	100,00
Aktivnost 5.2.4	**Uspostaviti geografski sertifikat porijekla za lokalne proizvode**
Indikator aktivnosti	*Uspostavljen geografski sertifikat*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nastaviće se saradnja sa predstavnicima relevantnih institucija kako bi se uspostavili sertifikati za lokalne proizvode sa područja Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Dobijeno Rješenje o registraciji žiga od Direkcije za intelektualnu svojinu. Potrebno je da se formira radna grupa koja će se baviti neophodnim koracima u realizaciji aktivnosti.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.2.5	**Pružiti podršku lokalnom stanovništvu da svoje proizvode plasiraju na manifestacijama i sajmovima koje organizuje JPNPCG**
Indikator aktivnosti	*Broj lokalnih proizvođača koji se odazvao pozivu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Kontaktiraće se predstavnici lokalnog stanovništva da svoje proizvode plasiraju na manifestacijama i događajima u Parku. Prioritet 3
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Na poziv da učestvuju u okviru manifestacija lokalni proizvođači se nijesu odazvali
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.2.6	**Uraditi Plan gazdovanja šuma u privatnoj svojini**
Indikator aktivnosti	*Izrađen i realizovan Plan gazdovanja šuma u privatnoj svojini*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na osnovu podnijetih zahtjeva sa potrebnom dokumentacijom, zdravstvenog stanja i kvaliteta šume, izvršiće se odobravanje korišćenja šuma u privatnoj svojini. Realizacija zahtjeva će se regulisati na osnovu stručne procjene stanja šume i donošenja rješenja za svaki zahtjev posebno. Dostavljanje zahtjeva za sječu u privatnoj svojini će se prihvatati do 01.12.2023. godine, za plansku 2024. godinu, kako je definisano Zakonom o šumama (Sl. List 47/15) Nakon dostavljanja zahtjeva, direktor Javnog preduzeća obrazuje komisiju koja će donijeti Plan gazdovanja šuma u privatnoj svojini. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.500,00

Aktivnost 5.2.7	**Obezbijediti drvne sortimente iz reda sanitara za potrebe lokalnog stanovništva**
Indikator aktivnosti	*Količina drvenih sortimenata koja je dodjeljena lokalnom stanovništvu na osnovu upućenih zahtjeva*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Shodno zakonu i Internoj proceduri za prodaju šume lokalnom stanovništvu, izvršiće se prodaja drvnih sortimenata ruralnom stanovništvu sa područja Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Shodno Aktivnosti 1.4.3. Gdje je Rješenjem Agencije za zaštitu životne sredine, zabranjena je sječa u šumama u državnim šumama. Iz ovog razloga nije bilo odobrene količine koja bi se mogla prodati kroz Internu proceduru. Na šumskom lageru u Plavu postoji određena količina oduzetih drvnih sortimenata, ali tokom 2024. Godine nije bilo zainteresovanih za kupovinu istih.
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 5.3	**Socio-ekonomski razvoj područja Parka**
Indikator cilja: Akteri koji su u interakciji sa područjem Parka su prepoznati i uključeni u procese upravljanja zaštićenim područjem.	
Aktivnost 5.3.1	**Izraditi socio-ekonomskou analizu šireg područja**
Indikator aktivnosti	*Broj definisanih klastera i njihovo uključivanje u socio-ekonomski forum*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na osnovu do sada sistematizovanih podataka, a u skladu sa međunarodnim preporukama i smjernicama, primijeniće se Protokol o radu socio-ekonomskih savjeta. Isti treba da sadrži ciljeve i generalne smjernice za rad Savjeta po parkovima, mjere za unapređenje njihovog funkcionisanja, dinamiku njihovog održavanja, kao i integrisanu i inoviranu bazu podataka po klasterima. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Na osnovu prikupljenih podataka iz 2023.godine kreirana je baza podataka i definisani su posebni klasteri. Kako nije popunjen upitnik koji je kreiran još početkom 2024.godine nije urađena analiza socio-ekonomskog stanja, a koja bi bila relevantna za dalje korake koje bi se preduzele u kontekstu saradnje upravljača i lokalnih zajednica
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.3.2	**Redovno održavati socio-ekonomske forume**
Indikator aktivnosti	*Broj održanih tematskih socio-ekonomskih foruma sa sačinjenim izvještajima*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa Protokolom o radu i prethodno definisanim klasterima, u kontinuitetu će se održavati sjednice socio-ekonomskih savjeta, čime će se dodatno obezbijediti maksimalna participativnost lokalnih subjekata u procese planiranja i implementacije zajednički definisanih aktivnosti. Prioritet 2

Odgovornost	Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	170,00

Strateška oblast 6: Efikasna kontrola prostora Parka	
Cilj 6.1	**Unapređenje fizičke zaštite Parka**
Indikator cilja: Broj podnesenih prijava; Broj procesuiranih prijava; Usklađeni pravni i organizacioni kapaciteti sa potrebama Parka	
Aktivnost 6.1.1	**Izvršiti povećanje broja izvršilaca u Službi zaštite**
Indikator aktivnosti	*Broj izvršilaca u Službi zaštite je povećan za tri*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se povećanje broja izvršilaca u Službi zaštite za dva. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 6.1.2	**Organizovati interne obuke za Službu fizičke zaštite**
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih obuka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U cilju usavršavanja nadzornika, struče službe će u skladu sa potrebama, kroz predavanja, obuke, konsultacije i dr. vršiti obučavanje Službe zaštite za profesionalni rad i odnos prema posjetiocima. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove, Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	100,00
Aktivnost 6.1.3	**Izvršiti nabavku materijalno-tehničkih sredstava za Službu fizičke zaštite Službu za održavanje ambijentalne i infrastrukture**
Indikator aktivnosti	*Izvršena nabavka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Shodno Pravilniku o uniformi, naoružanju i identifikacionoj oznaci, izvršiće se nabavka materijalno tehničkih sredstava za Službu zaštite i Službu ambijentalne higijene. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za javne nabavke
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	13.242,15
Aktivnost 6.1.4	**U saradnji sa nadležnim inspekcijskim službama vršiti kontrolu i suzbijati nelegalne aktivnosti**
Indikator aktivnosti	*Broj podnesenih i procesuiranih prijava*

Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa inspekcijskim službama, u cilju koordinacije aktivnosti na prostoru Parka i efikasnijeg procesuiranja evidentiranih nezakonitih radnji. Nastaviće se saradnja sa graničnim policijom u svrhu sprečavanja nezakonitih radnji. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba fizičke zaštitu, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 6.1.5	**U saradnji sa odjeljenjem bezbjednost Plav i stanicom policije Gusinje vršiti kontrolu i suzbijati nelegalne aktivnosti**
Indikator aktivnosti	*Broj podnesenih i procesuiranih prijava*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa MUP-om u cilju koordinacije aktivnosti na sprečavanju nelegalnih radnji i koordinacije aktivnosti u slučaju vanrednih situacija. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba fizičke zaštitu, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj.6.2	**Utvrđivanje i označavanje jasne granice Parka**
Indikator cilja: Definisana dinamika i način finansiranja za utvrđivanje jasnih granica Parka	
Aktivnost 6.2.1	**Uputiti inicijativu organima državne uprave nadležnim za poslove šumarstva i zaštite životne sredine, organu uprave nadležnom za poslove katastra, gradskim opštinama i opštinama na čijoj se teritoriji nalazi Nacionalni park za formiranje radnog tijela za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka**
Indikator aktivnosti	*Formirano radno tijelo*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uputiće se inicijativa Ministarstvu turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Ministarstvu prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, Upravi za gazdovanje šumama i lovištima, Agenciji za zaštitu životne sredine, Upravi za katastar i državnu imovinu, Opštini Plav i Opštini Gusinje za delegiranje člana, kako bi se formiralo radno tijelo za utvrđivanje i obilježavanje granica Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG i direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 6.2.2	**Definisati izvore finansiranja, budžet i dinamiku za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka**
Indikator aktivnosti	*Jasno definisani izvori finansiranja, budžet i dinamika*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci radnog tijela za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka u svrhu definisanja izvora finansiranja, budžeta i dinamike. Izradiće se model obilježavanja granica.

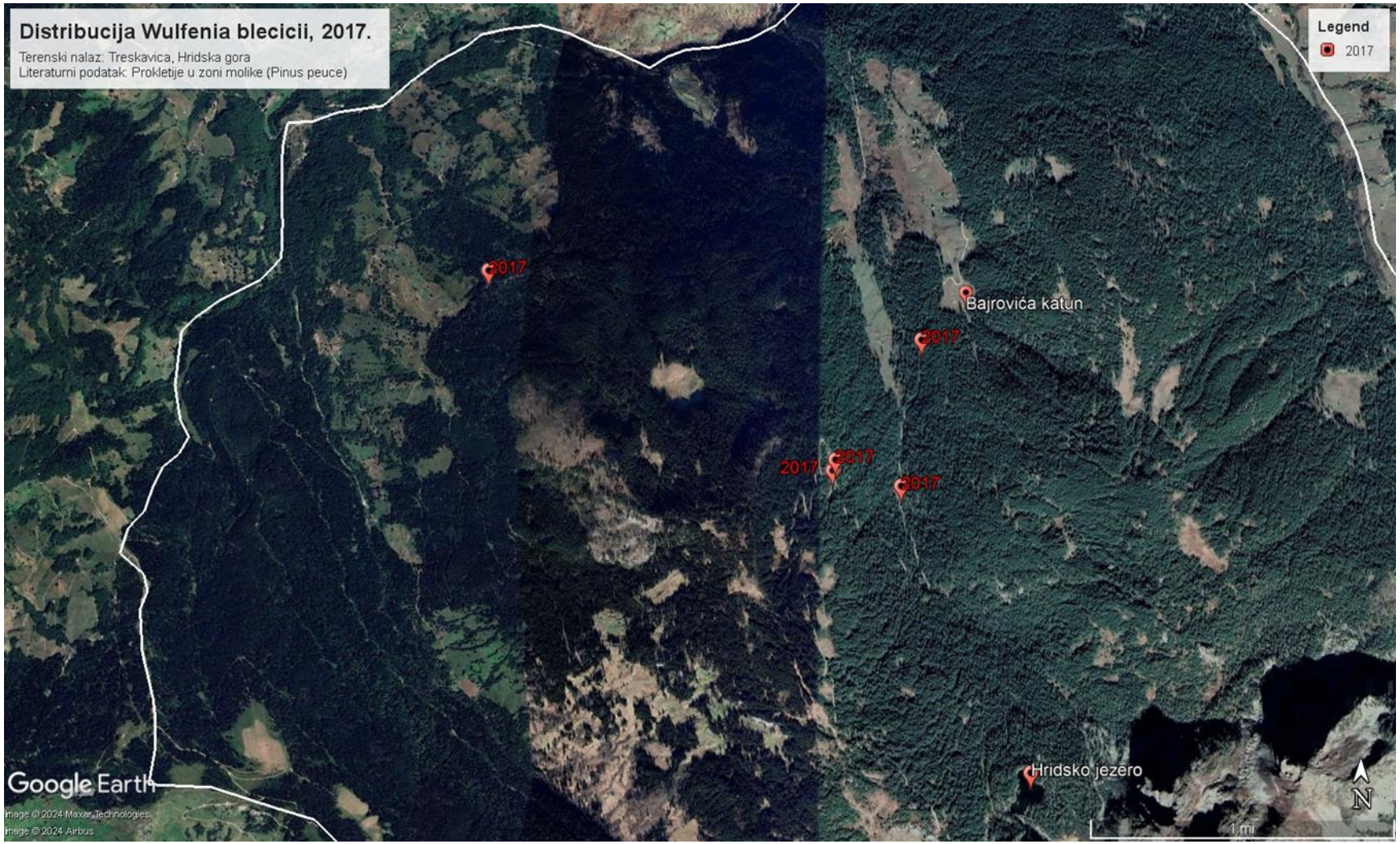
	Prioritet 1
Odgovornost	Radno tijelo za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Radno tijelo je formirao krajem programskog perioda, što nije ostavilo dovoljno vremena za organizaciju sastanaka i sprovođenje planiranih aktivnosti
Troškovi realizacije	0,00
Indikator cilja: Efikasna regulacija upravljanja otpadom; Smanjen broj nelegalnih odlagališta otpada	
Aktivnost 6.3.1	Inicirati sastanke sa komunalnim preduzećima koji gravitiraju u Parku u vezi definisanja procedura sprječavanja nastanka i sanacije neuređenih odlagališta otpada
Indikator aktivnosti	*Broj sastanaka i broj definisanih procedura*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa komunalnim preduzećima kako bi se definisale procedure sanacije neuređenih odlagališta otpada i napravio plan sprječavanja istih. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	100,00
Aktivnost 6.3.2	U saradnji sa komunalnim preduzećima opština koje gravitiraju u Parku izvršiti sanaciju neuređenih odlagališta otpada na području Parka
Indikator aktivnosti	*Broj saniranih neuređenih odlagališta otpada*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Vršiće se kontrola stanja na terenu kako bi se spriječilo nastajanje nelegalnih odlagališta evidentiraće se lokacije odlagališta i izvršiti njihovo saniranje. Prikupiće se podaci o vrstama, količinama i porijeklu otpada. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, Služba fizičke zaštite, Komunalna preduzeća opština Plav i Gusinje.
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	478,00
Aktivnost 6.3.3	U saradnji sa komunalnim preduzećima, NVO-ima, civilnim sektorima, lokalnim stanovništvom i volonterima organizovati akcije uklanjanja otpada
Indikator aktivnosti	*Broj preuzetih akcija i količina uklonjenog otpada*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se akcije čišćenja i uklanjanja otpada sa lokacija na kojima su evidentirana nelegalnih odlagališta. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, Služba fizičke zaštite, Komunalna preduzeća opština Plav i Gusinje, NVO
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	

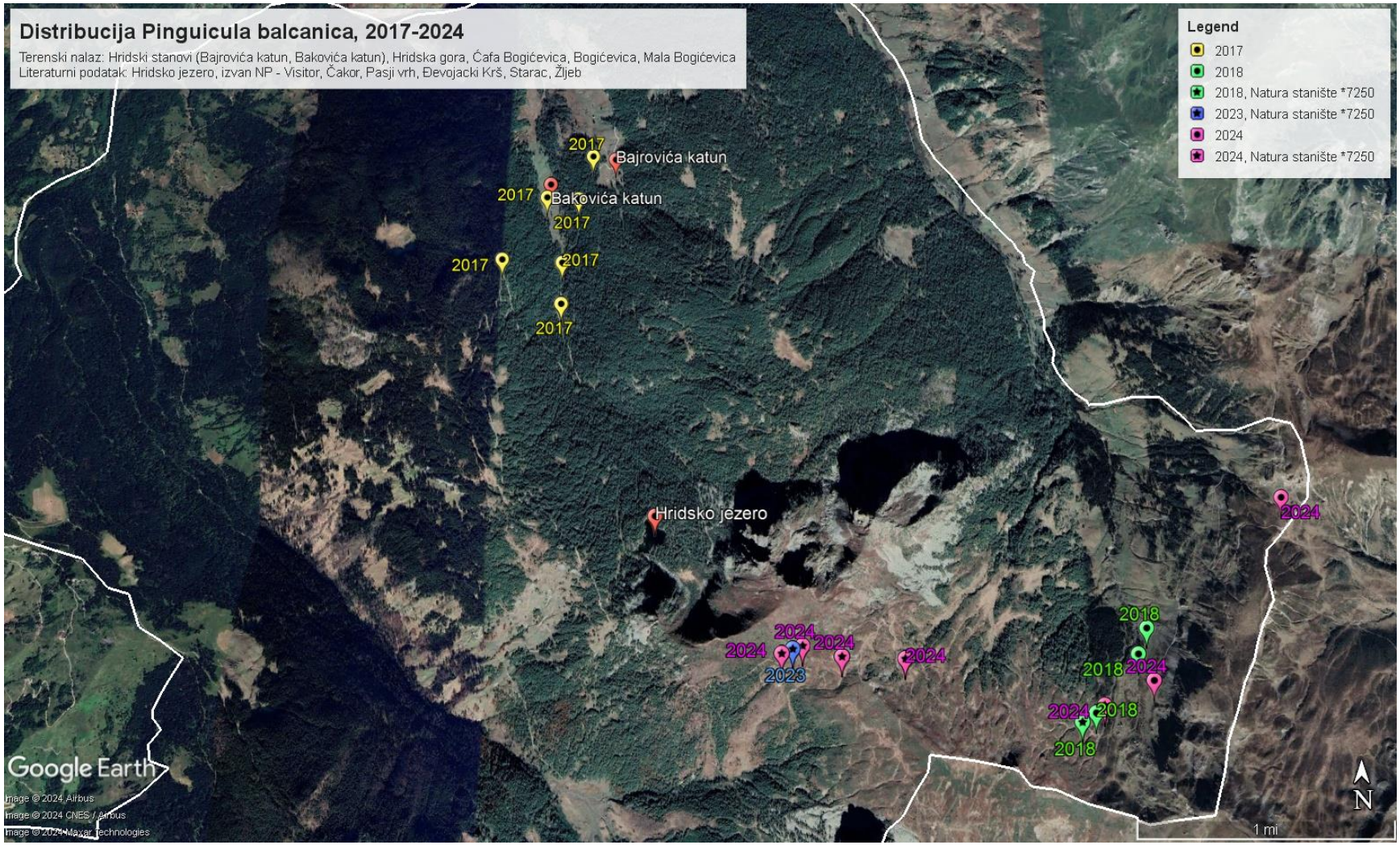
Troškovi realizacije	980,00

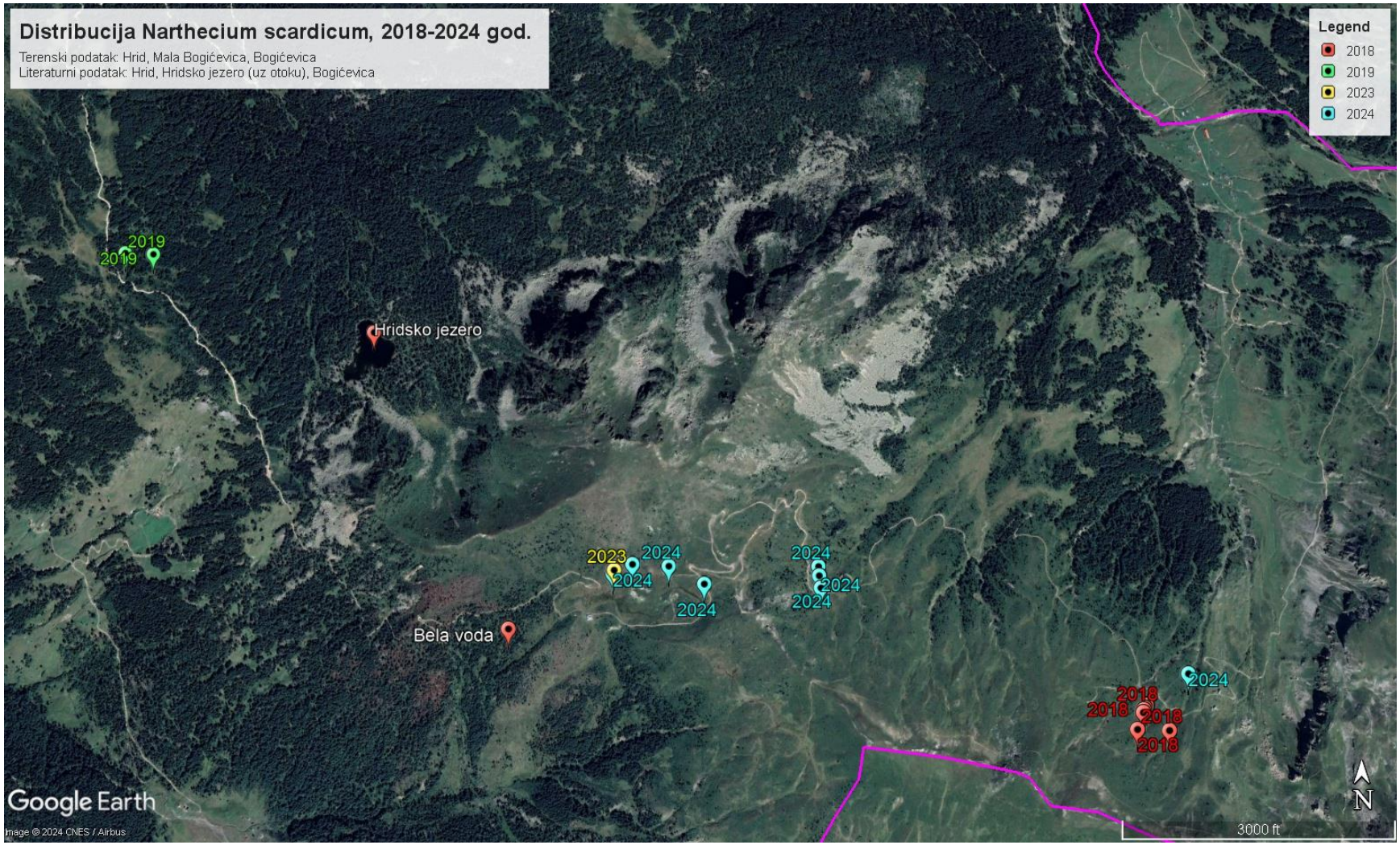
Vanplanske aktivnosti	
Strateška oblast 1: Istraživanje, praćenje, obnova i unapređenje ekosistema, staništa i vrsta	
Aktivnost	**Monitoring potkornjaka**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o stanju populacija potkornjaka sa listom identifikovanih vrsta*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Pregled literalnih podataka i sakupljanje potkornjaka u cilju identifikacije vrsta. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirode i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	6.968,09
Strateška oblast 3: Edukacija, interpretacija i promocija prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka	
Cilj 3.2	**Park je uspješno promovisan na nacionalnom i međunarodnom nivou**
Indikator cilja: Park je prepoznatljiva i atraktivna destinacija za posjetioce i ljubitelje prirode	
Aktivnost	**Prikupljanje foto i video materijala**
Indikator aktivnosti	*Broj objavljenih foto i video materijala na sajtu i društvenim mrežama*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Kako samostalno, tako i u saradnji sa drugim subjektima, obezbjediće se foto i video materijal i promovisati na veb-sajtu, društvenim mrežama i elektronskim portalima u cilju promocije najznačajnijih vrijednosti Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	300,00
Aktivnost	**Inicijativa prema Pošti Crne Gore za izradu poštanskih markica sa motivom Nacionalnog parka**
Indikator aktivnosti	*Odštampane poštanske markice*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Sada već tradicionalna aktivnost koja će izvršiti odabir prigodnog motiva iz Parka (koji simbolizuje etnografsko i kulturno nasljeđe Parka) u zavisnosti od Pošte koja određuje temu za datu godinu. Prioritet 3
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost	**Izgradiće se spomen česme („hajtar“ česme)**
Indikator aktivnosti	*Izgrađene česme na lokalitetima između Kolašinca i Bajrovića katuna, Dolini Grebaje i prema Volušnici*

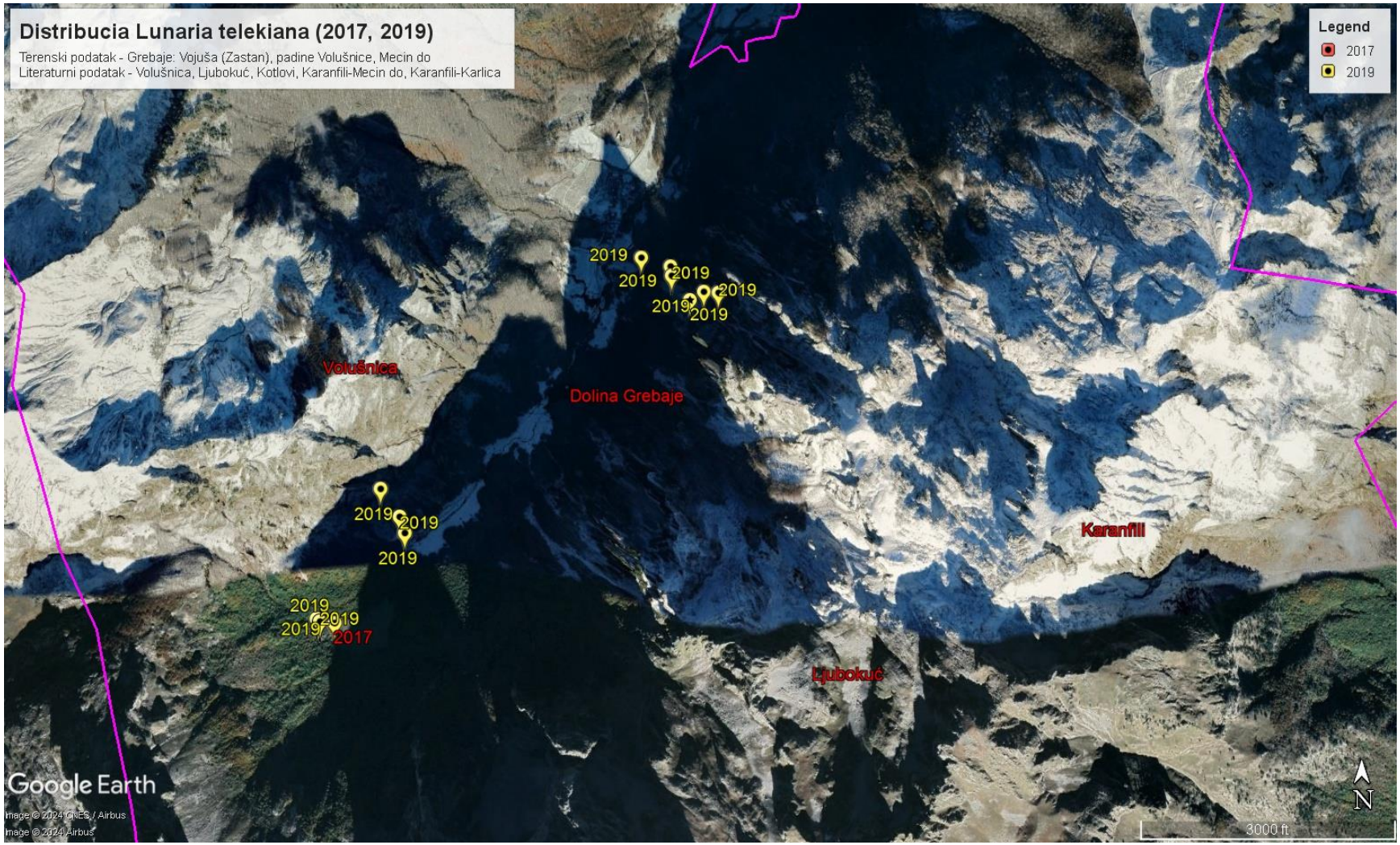
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa stanovništvom iz dijaspore definisaće se lokacije na kojima će se izgraditi spomen česme. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka , opštine Plav i Gusinje
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Strateška oblast 6: Efikasna kontrola prostora Parka	
Cilj 6.1	**Unapređenje fizičke zaštite Parka**
Indikator cilja: Broj podnesenih prijava; Broj procesuiranih prijava; Usklađeni pravni i organizacioni kapaciteti sa potrebama Parka	
Aktivnost	**Izvršiti popravku nekategorisanih puteva koji prolaze kroz Park**
Indikator aktivnosti	*Broj saniranih puteva*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa opštinama Plav i Gusinje izvršiti popunjavanje oštećenja (rupa) na gaznoj podlozi nekategorisanih puteva koji prolaze kroz Park. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, opštine Plav i Gusinje
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00

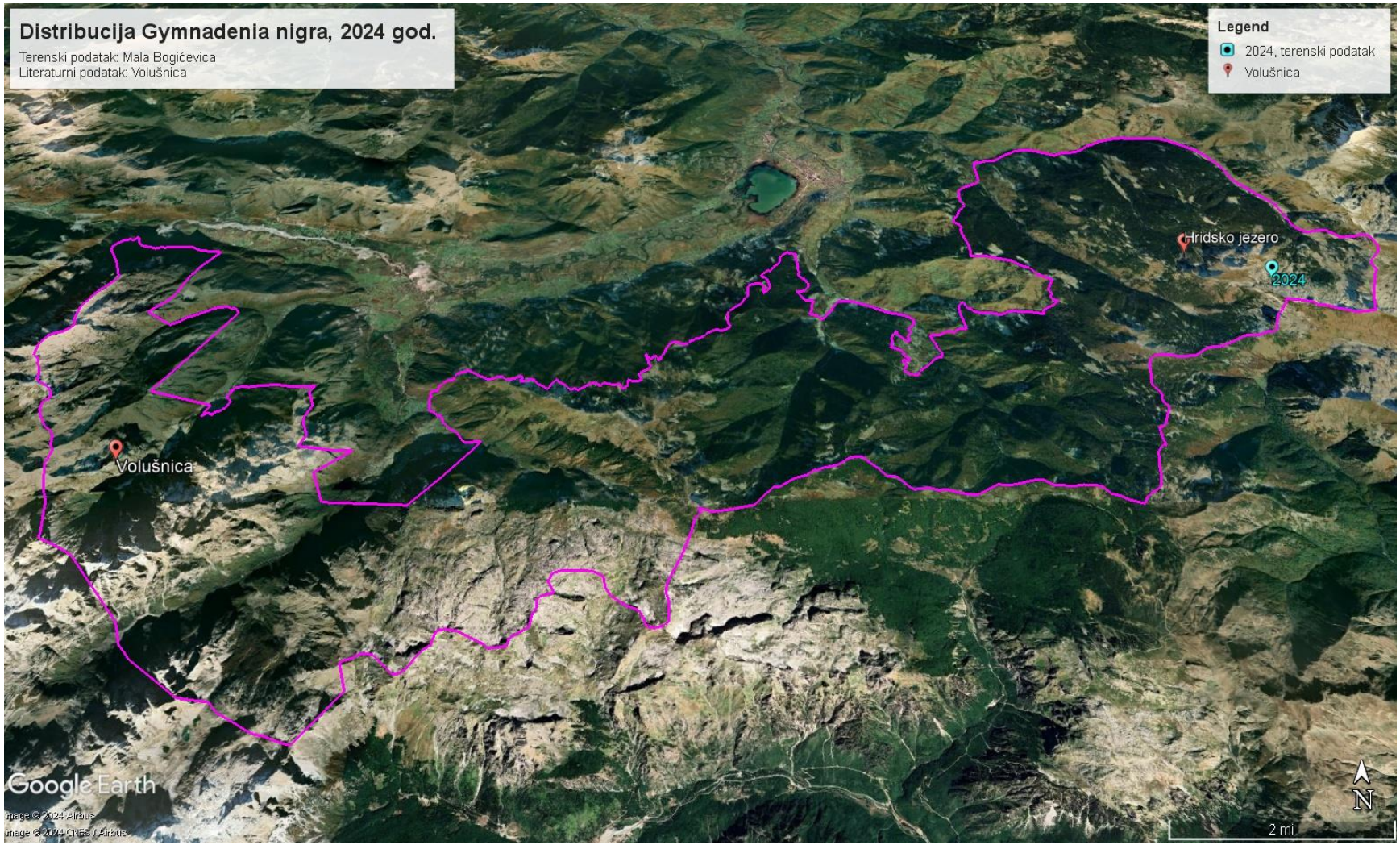
PRILOG

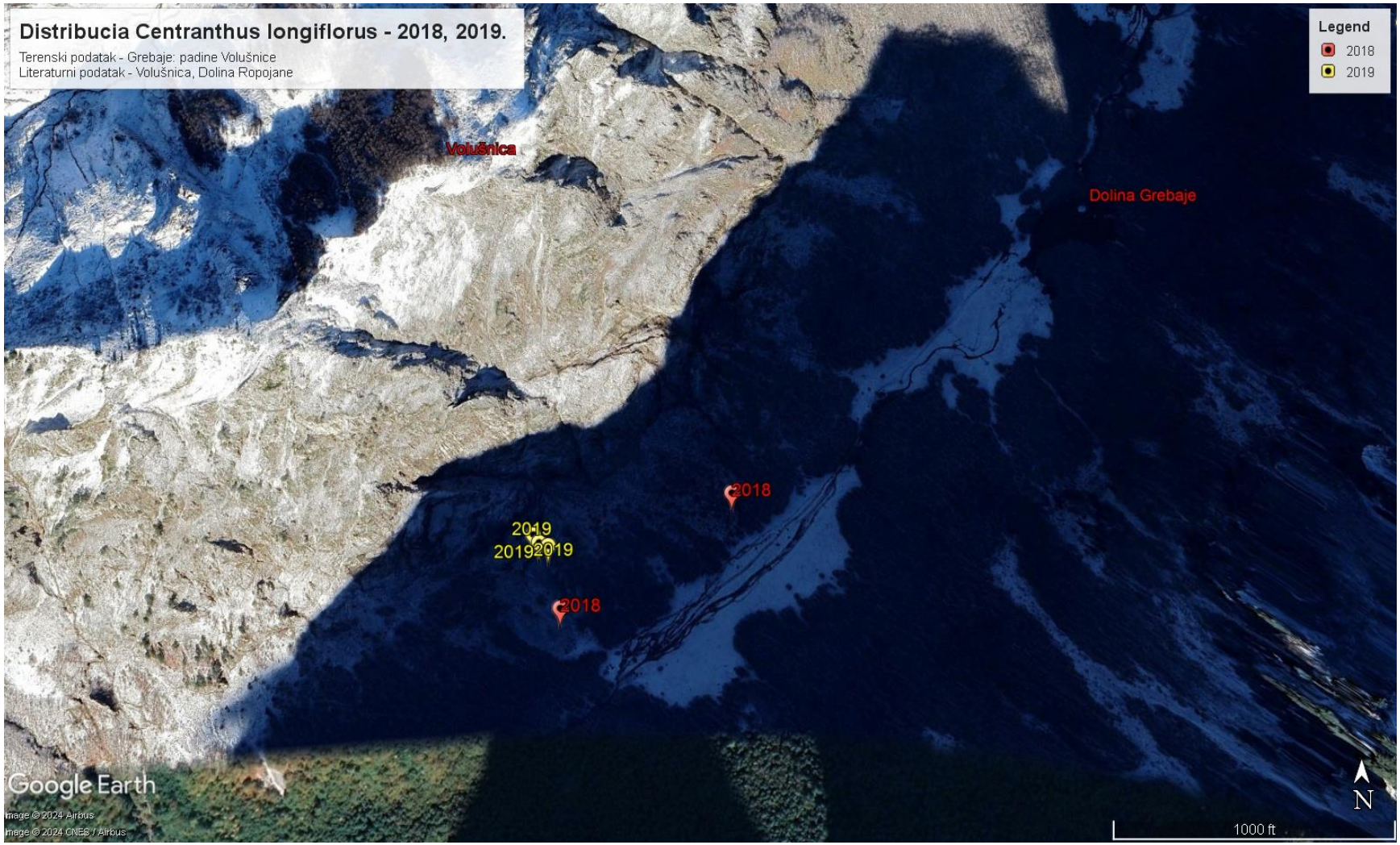

Distribucija Wulfenia blecicii, 2017.
Terenski nalaz: Treskavica, Hridska gora
Literaturni podatak: Prokletije u zoni molike (Pinus peuce)
Legend
2017
2017
Bajrovića katun
2017
2017
2017
2017
Hridsko jezero
Google Earth
Image © 2024 Maxar Technologies
Image © 2024 Airbus
N
1 mi

Distribucija Pinguicula balcanica, 2017-2024
Terenski nalaz: Hridski stanovi (Bajrovića katun, Bakovića katun), Hridska gora, Ćafa Bogićevica, Bogićevica, Mala Bogićevica
Literaturni podatak: Hridsko jezero, izvan NP - Visitor, Čakor, Pasji vrh, Đevojacki Krš, Starac, Žljeb
Legend
2017
2018
2018, Natura stanište *7250
2023, Natura stanište *7250
2024
2024, Natura stanište *7250
Bajrovića katun
Bakovića katun
Hridsko jezero
Google Earth
1 mi
N

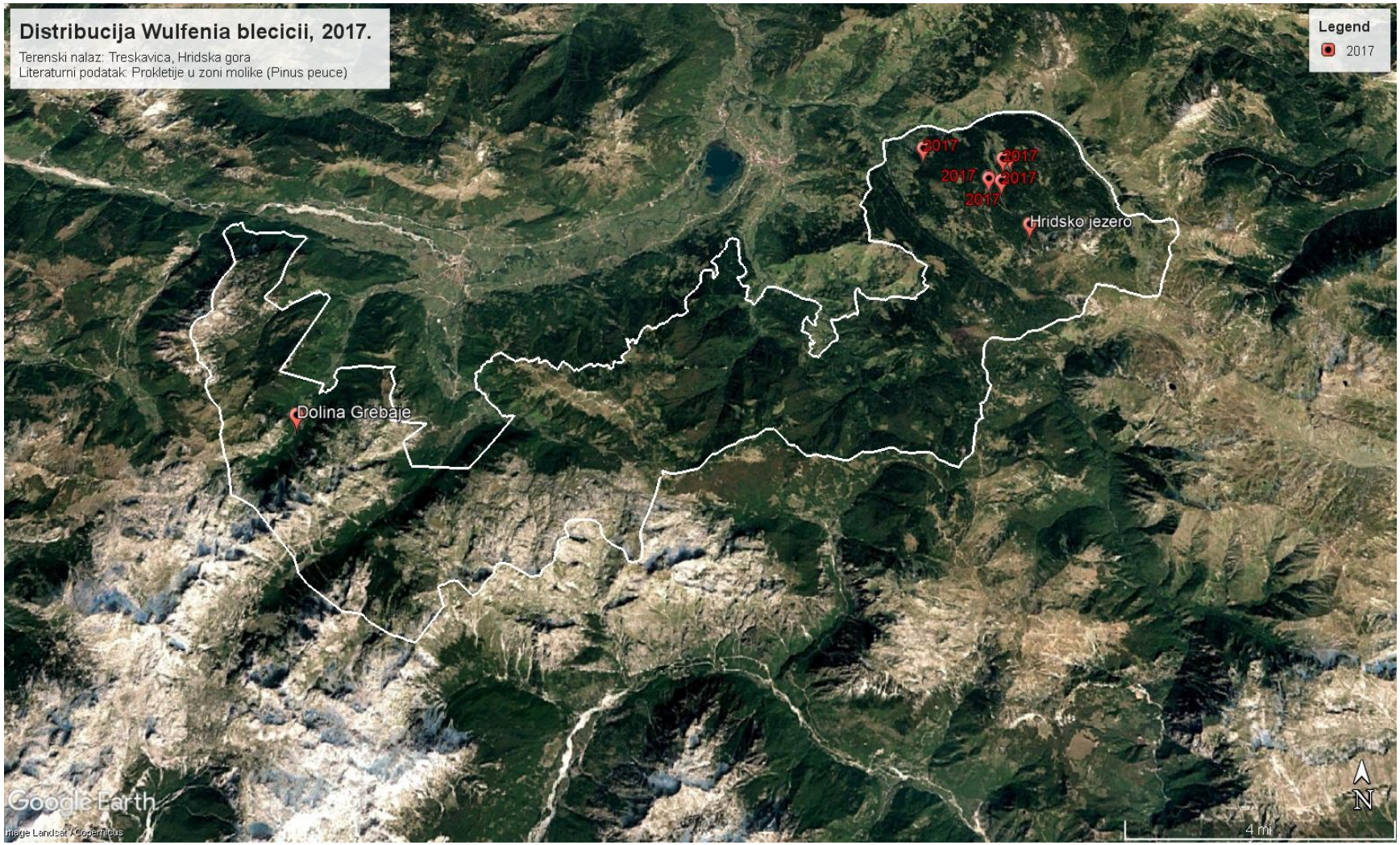

Distribucija Narthecium scardicum, 2018-2024 god.
Terenski podatak: Hrid, Mala Bogićevica, Bogićevica
Literaturni podatak: Hrid, Hridsko jezero (uz otoku), Bogićevica
Legend
2018
2019
2023
2024
Hridsko jezero
Bela voda
Google Earth
Image © 2024 CNES / Airbus
3000 ft
N

Distribucia Lunaria telekiana (2017, 2019)
Terenski podatak - Grebaje: Vojuša (Zastan), padine Volušnice, Mecin do
Literaturni podatak - Volušnica, Ljubokuć, Kotlovi, Karanfili-Mecin do, Karanfili-Karlica
Legend
2017
2019
Volušnica
Dolina Grebaje
Karanfili
Ljubokuć
2019
2017
Google Earth
3000 ft
N

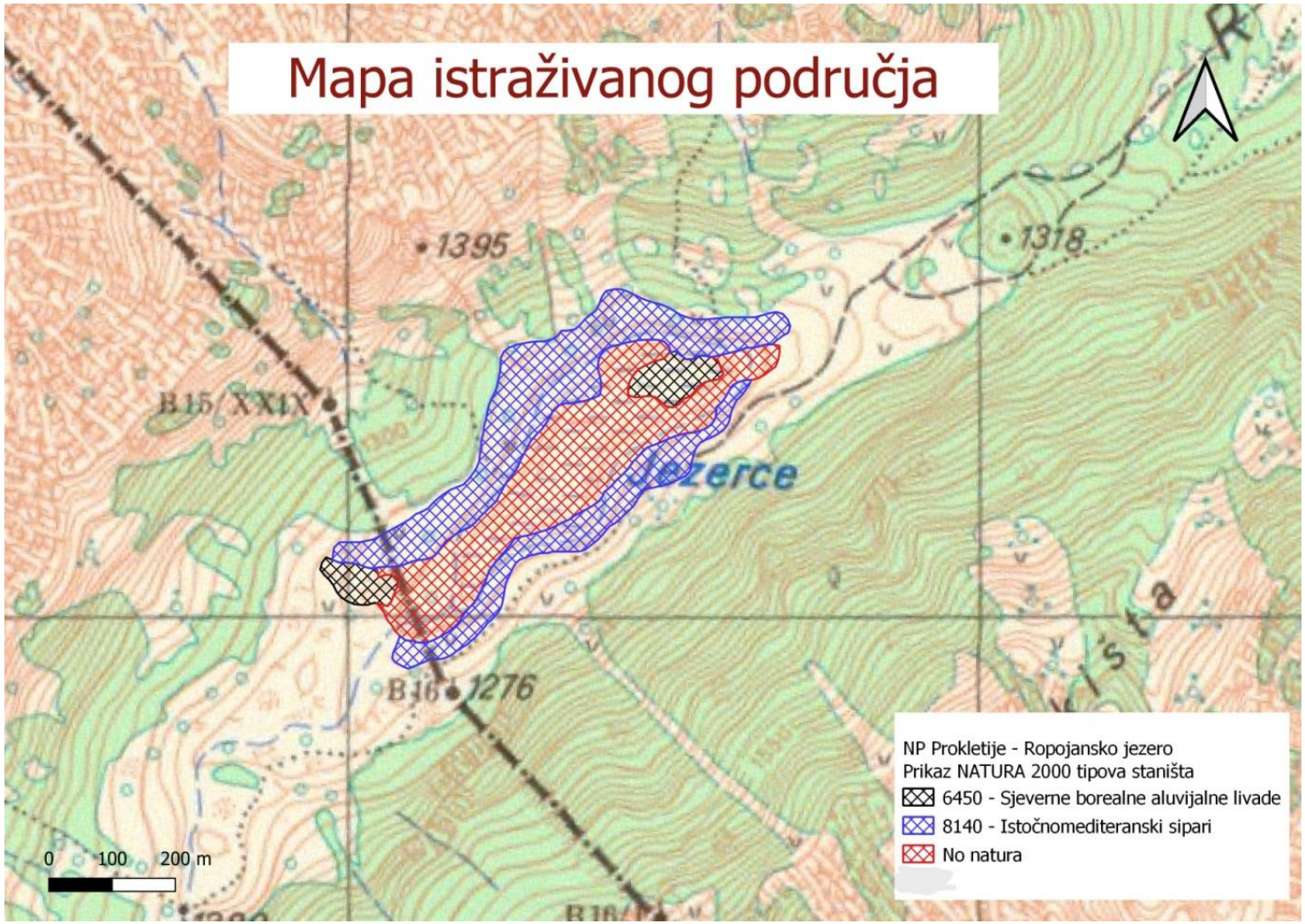

Distribucija Gymnadenia nigra, 2024 god.
Terenski podatak: Mala Bogićevica
Literaturni podatak: Volušnica
Legend
2024, terenski podatak
Volušnica
Hridsko jezero
2024
Volušnica
Google Earth
2 mi
N

Distribucia Centranthus longiflorus - 2018, 2019.
Terenski podatak - Grebaje: padine Volušnice
Literaturni podatak - Volušnica, Dolina Ropojane
Legend
2018
2019
Volušnica
Dolina Grebaje
2018
2019
2019
2019
2018
Google Earth
Image © 2024 Airbus
Image © 2024 CNES / Airbus
N
1000 ft

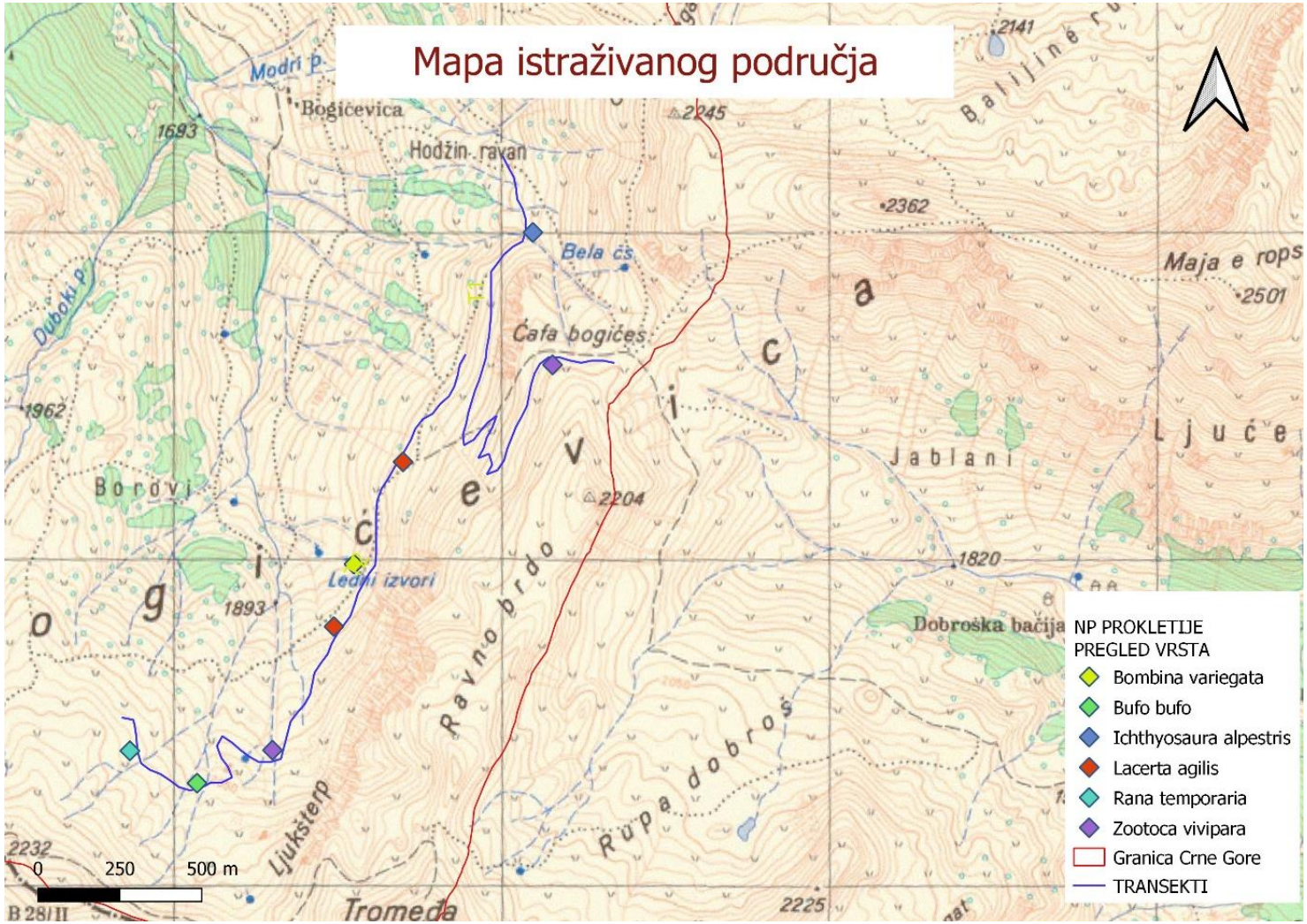

Distribucija Bruchentalia spiculifolia, 2023-2024 god.
Terenski podatak: Mala Bogićevica: Habitat *7250 - Zapadnobalkanske alpijske tresave (Narthecion scardici)
Literaturni podatak: Bogićevica
Legend
2023
2024
Hridsko jezero
2024
2023
2024
Bela voda
Google Earth
Image © 2024 CNES / Airbus
N
1000 ft

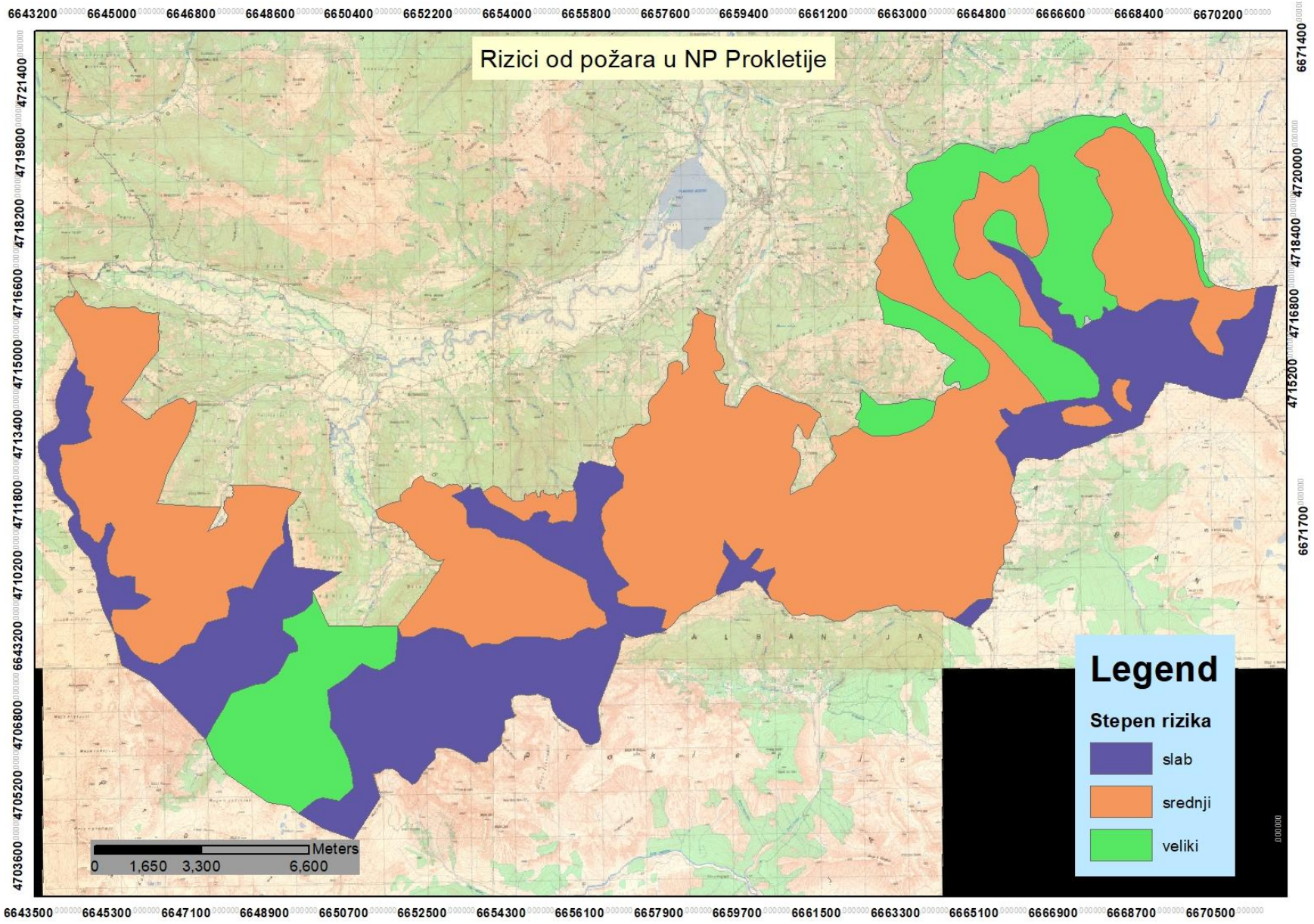

Distribucija Wulfenia blecicii, 2017.
Terenski nalaz: Treskavica, Hridska gora
Literaturni podatak: Prokletije u zoni molike (Pinus peuce)
Legend
2017
2017
2017
2017
2017
2017
Hridsko jezero
Dolina Grebaje
Google Earth
4 mi
N

Kartografski prikaz stanišnih tipova na lokalitetu Ropojansko jezero

Transekt istraživanog područja sa registrovanim vrstama vodozemaca i gmizavaca na istraživanom području

Rizici od požara u NP Prokletije
6643200
6645000
6646800
6648600
6650400
6652200
6654000
6655800
6657600
6659400
6661200
6663000
6664800
6666600
6668400
6670200
6671400
6671700
4721400
4719800
4718200
4716600
4715000
4713400
4711800
4710200
4706800
4705200
4703600
4720000
4718400
4716800
4715200
6643500
6645300
6647100
6648900
6650700
6652500
6654300
6656100
6657900
6659700
6661500
6663300
6665100
6666900
6668700
6670500
Meters
0 1,650 3,300 6,600
Legend
Stepen rizika
slab
srednji
veliki

NACIONALNI PARKOVI
CRNE GORE

Nacionalni park
BIOGRADSKA GORA

NACRT

IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI PROGRAMA UPRAVLJANJA NP BIOGRADSKA GORA ZA 2024. GODINU

Podgorica, februar 2025. godine

Sadržaj:

1. UVOD 1
1.1. Zakonska regulativa 1
1.2. Organizacija poslovanja NP Biogradska gora 2
1.3. Organizacija poslovanja JPNPCG 3
1.4. Zapošljavanje u izvještavanoj godini 4
1.5. Stručno usavršavanje i edukacija zaposlenih 5
2. REALIZACIJA MJERA ZAŠTITE 8
2.1. Fizička zaštita i ambijentalna higijena 8
2.2. Stručna zaštita 13
3. REALIZACIJA PROGRAMA UPRAVLJANJA 14
3.2. Ocjena stanja 29
4. POSJETE U NP BIOGRADSKA GORA 40
5. PROJEKTI 41
5.1. Projetki koji se trenutno realizuju 42
5.2. PROJEKTI KOJI SU REALIZOVANI U TOKU 2024.GODINE 46
5.3. PROJEKTI U PROCESU APLIKACIJE 47
5.4. PROJEKTI KOJI NIJESU ODOBRENI 48
6. ZAKUP PRIVREMENIH OBJEKATA 48
7. NAUČNO-ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI 48
8. FINANSIJSKA SREDSTVA UTROŠENA ZA REALIZACIJU PROGRAMA UPRAVLJANJA I OSTVARENI PRIHODI OD NAKNADA ZA KORIŠĆENJE DOBARA 49
9. ZAVRŠNA RAZMATRANJA I PREPORUKE 52
10. TABELARNI PRIKAZ CILJEVA I AKTIVNOSTI PROGRAMA UPRAVLJANJA ZA 2024. GODINU 54
PRILOG 1

Podaci o zaposlenim licima upravljača zaštićenim područjem koja su obradila izvještaj o realizaciji godišnjeg programa upravljanja.

***Tabela 1**: Obrađivači Izvještaja o realizaciji godišnjeg programa upravljanja*

IME I PREZIME	RADNO MJESTO ILI FUNKCIJA	ORGANIZACIONA JEDINICA UPRAVLJAČA ILI DRUGI SUBJEKT
Marija Dulović	direktorica	NP Biogradska gora
Mile Rnković	šef službe zaštite	NP Biogradska gora
Nela Vešović Dubak	pomoćnica direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam	Služba direktora
Mirza Tahirović	pomoćnik direktora za finansijske i pravne poslove	Služba direktora
Aleksandar Mijović	savjetnik direktora za održivi razvoj	Služba direktora
Hajdana Ilić Božović	šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Ivana Milović	rukovoditeljka Odjeljenja za zaštitu prirode	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Slavica Đurišić	stručna saradnica floru i vegetaciju	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Ivana Džaković	stručna saradnica za floru i vegetaciju	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Slobodan Stijepović	stručni saradnik za šumarstvo	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Ana Uskoković	stručna saradnica za ornitofaunu	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Veselin Luburić	rukovodilac odjeljenja za zaštitu prostora i održivi razvoj	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Mojaš Đurović	stručni saradnik za zaštitu životne sredine	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Jelena Radunović	stručna saradnica za zaštitu životne sredine	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Radmila Vujotić	Stručni saradnik za zaštitu prostora	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Jovana Bojičić	šefica Službe za promociju, marketing i turizam	Služba za promociju, marketing i turizam
Snežana Vukotić	stručna saradnica za etnografsku baštinu	Služba za promociju, marketing i turizam
Marina Manojlović	stručna saradnica za domaću radinost	Služba za promociju, marketing i turizam
Aleksandra Vujović	stručna saradnica za promociju i edukaciju	Služba za promociju, marketing i turizam
Marina Kojović	stručna saradnica za promociju i edukaciju	Služba za promociju, marketing i turizam
Milica Novaković	stručna saradnica za medije	Služba za promociju, marketing i turizam
Marijana Džaković	stručna saradnica za medije	Služba za promociju, marketing i turizam
Željka Vuković	stručna saradnica za promociju i edukaciju	Služba za promociju, marketing i turizam
Svetlana Vukčević	stručna saradnica za marketing u turizmu	Služba za promociju, marketing i turizam

Maša Vučinić	šefica Službe za projekte i međunarodnu saradnju	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Jasmin Medunjanin	stručni saradnik za projekte	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Srećko Grabovica	stručni saradnik za projekte	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Bojana Mijović	stručna saradnica za projekte	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Bjanka Prakljačić	stručna saradnica za međunarodnu saradnju	Služba za projekte i međunarodnu saradnju

1. UVOD

1.1. Zakonska regulativa

Zakon o životnoj sredini (Sl. list CG br. 52/16 i 73/19) uređuje principe zaštite životne sredine i održivog razvoja, subjekte i instrumente zaštite životne sredine, učešće javnosti o pitanjima životne sredine i druga pitanja od značaja za životnu sredinu. Zaštitom životne sredine obezbjeđuje se cjelovito očuvanje kvaliteta životne sredine, očuvanje biološke i pejzažne raznovrsnosti, racionalno korišćenje prirodnih dobara i energije na najpovoljniji način za životnu sredinu, kao osnovni uslov održivog razvoja.
Temeljni pravni dokument kojim se uređuje zaštita i očuvanje prirode je Zakon o zaštiti prirode (Sl. list CG br. 54/16, 18/19). Ovim zakonom uređuje se zaštita i očuvanje prirode, definišu kategorije zaštićenih područja, odgovorne institucije, kao i osnovna upravljačka dokumenta za zaštićena područja.
Shodno članu 58 Zakona o zaštiti prirode, Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore je dužno dostaviti Ministarstvu, odnosno nadležnom organu lokalne uprave, izvještaj o realizaciji godišnjeg programa upravljanja do 1.marta tekuće godine za prethodnu godinu, dok je članom 59 pomenutog Zakona u stavu 5 navedeno da Izvještaj naročito sadrži podatke o:

- realizaciji mjera zaštite;
- realizaciji plana po indikatorima praćenja uspješnosti realizacije plana;
- posjetama zaštićenim područjima;
- finansijskim sredstvima utrošenim za zaštitu i ostvarenim prihodima od naknada za korišćenje zaštićenih područja i područja ekološke mreže.

Nacionalni parkovi kao zaštićena prirodna dobra uživaju posebnu zaštitu, pa je iz tog razloga Zakonom o nacionalnim parkovima (Sl. list CG br. 28/14, 39/16) regulisana njihova zaštita, unapređivanje i razvoj, i ove djelatnosti definisane su kao djelatnosti od javnog interesa.
Ovaj Zakon u članu 13 definiše ključna planska akta koja uređuju poslovanje preduzeća, a to su:

- Prostorni planovi posebne namjene u skladu sa Zakonom;
- Plan upravljanja (donosi Vlada na period od 5 godina);
- Godišnji program upravljanja (donosi Preduzeće u skladu sa Prostornim planom posebne namjene i petogodišnjim Planom upravljanja).

Navedeni zakoni (Zakon o životnoj sredini, Zakon o zaštiti prirode i Zakon o nacionalnim parkovima) definišu misiju Preduzeća „Održivo očuvanje životne sredine na zaštićenim područjima“ kao i primarne ciljeve njegovog poslovanja:

- Obezbjeđivanje uslova za zaštitu, unaprjeđivanje i racionalno korišćenje dobara nacionalnih parkova;

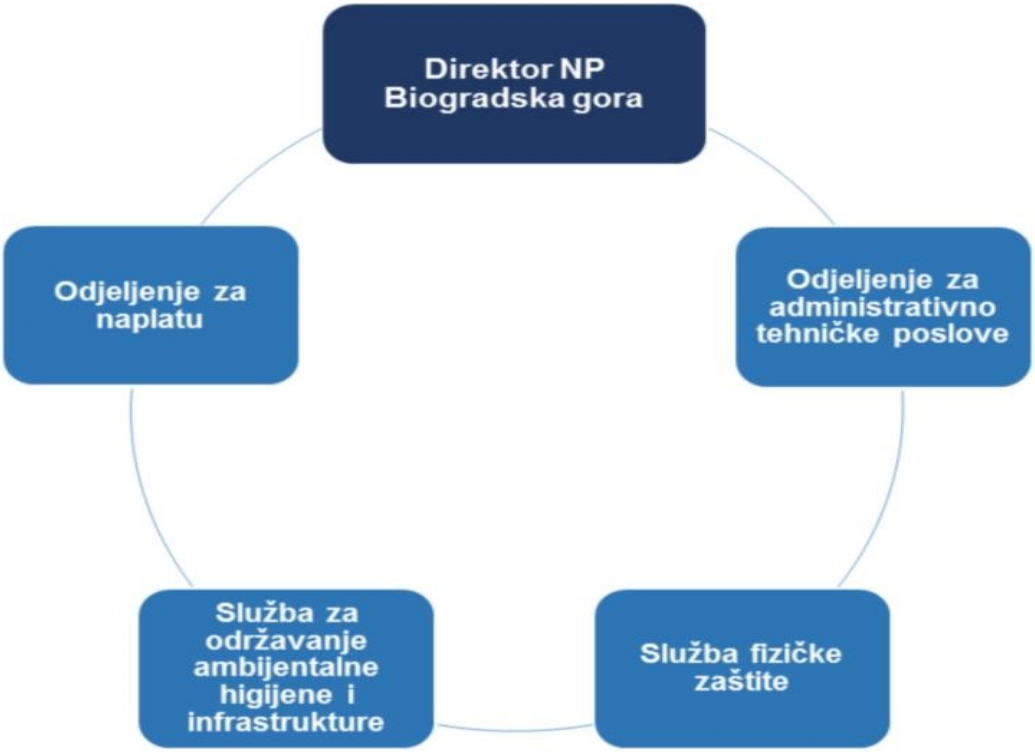
- Stvaranje povoljnih uslova za održavanje i razvoj biljnih i životinjskih vrsta i gljiva i njihovih zajednica;
- Očuvanje i unapređivanje posebnih prirodnih vrijednosti;
- Istraživanje i korišćenje parkova za potrebe razvoja nauke, obrazovanja, turizma, kulture i rekreacije;
- Sprječavanje radnji koje mogu da naruše osnovna svojstva i osobine nacionalnih parkova i očuvanja životne sredine.

1.2. Organizacija poslovanja NP Biogradska gora

Direktor Parka, rukovodi radom organizacione jedinice kao i svim službama, koje obavljaju poslove za potrebe Nacionalnog parka. Nadzire i koordinira sve aktivnosti u Parku i odgovara za rad organizacione jedinice kojom rukovodi.
U okviru ove, kao i u okviru svih organizacionih jedinica Preduzeća, formirane su sljedeće službe i odjeljenja:

- Služba za fizičku zaštitu. Glavni zadatak ove Službe je osigurati sigurnost i zaštitu imovine Nacionalnog parka Biogradska gora. To uključuje patroliranje terenima, nadzor na ulazima i izlazima, reagovanje na incidente, sprječavanje krivolova, kao i sve druge aktivnosti koje doprinose fizičkoj zaštiti Parka.
- Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture. Služba je odgovorna za održavanje higijene i čistoće unutar Parka, uključujući čišćenje staza, otpada itd. Takođe, brine se o održavanju mobilijara, kao i infrastrukture u Parku (puteva, staza, mostova i sl.).
- Odjeljenje za administrativno tehničke poslove. Odjeljenje obavlja administrativne poslove vezane za upravljanje Parkom, kao što su: vođenje evidencije, priprema dokumentacije, komunikacija s nadležnim organima i sl. Takođe, brine se o tehničkim aspektima Parka, kao što su održavanje vozila, opreme i sl.
- Odjeljenje za naplatu. Odjeljenje se bavi poslovima vezanim za naplatu ulaznica ili drugih taksi koje se primjenjuju u Parku.

Svaka od ovih službi/odjeljenja ima svoj specifičan zadatak i doprinosi efikasnom upravljanju i očuvanju Nacionalnog parka Biogradska gora, omogućavajući posjetiocima ugodno iskustvo u prirodnom okruženju.

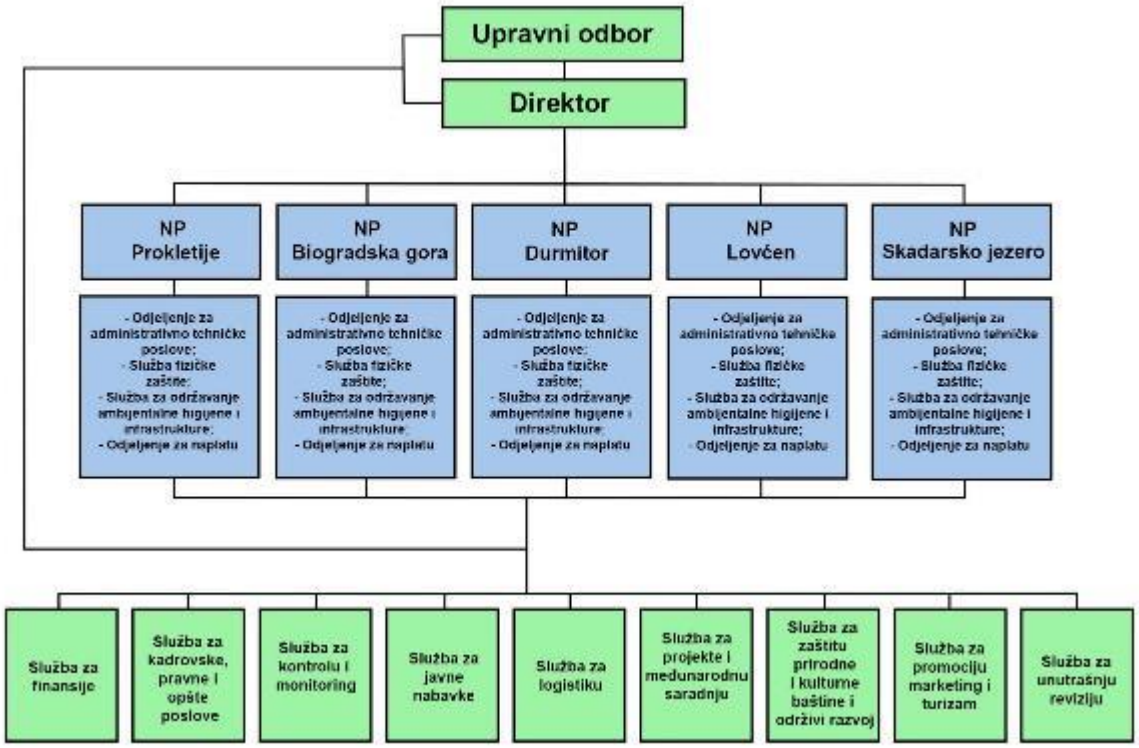

Grafikon 1: *Organizacija poslovanja NP Biogradska gora*

1.3. Organizacija poslovanja JPNPCG

JPNPCG osnovano je na osnovu Odluke o osnivanju Javnog preduzeća za nacionalne parkove („Službeni list Crne Gore," broj 39/92), a nastavilo sa radom u skladu sa Zakonom o nacionalnim parkovima („Službeni list Crne Gore," broj 28/14, 39/16) i Odlukom o organizovanju Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore („Službeni list Crne Gore," broj 20/11 od 15.04.2011. godine). Osnivač preduzeća je Skupština Crne Gore.
Statut preduzeća je donesen od strane Upravnog odbora dana 09.05.2011. godine, a stupio je na snagu nakon davanja saglasnosti na isti nadležnog Ministarstva održivog razvoja i turizma. Posljednje izmjene i dopune Statuta Preduzeća donesene su 23.03.2023. godine.
U skladu sa navedenim određene su unutrašnje organizacione jedinice Preduzeća: Nacionalni park Biogradska gora; Nacionalni park Durmitor; Nacionalni park Lovćen; Nacionalni park Skadarsko jezero i Nacionalni park Prokletije.
U okviru organizacionih jedinica, formirane su sljedeće službe i odjeljenja: Služba za fizičku zaštitu, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, Odjeljenje za administrativno tehničke poslove i Odjeljenje za naplatu.
Radi obavljanja zajedničkih poslova i objedinjenih funkcija na nivou Preduzeća, formirane su Službe zajedničkih poslova sa sjedištem u Podgorici: Služba direktora; Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj; Služba za promociju, marketing i turizam; Služba za projekte i

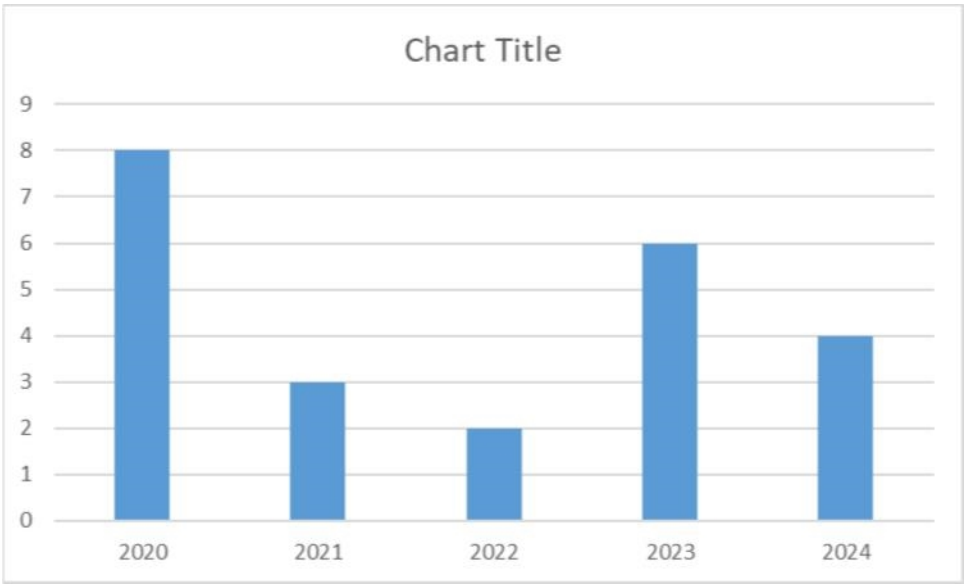
međunarodnu saradnju; Služba za finansije; Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove; Služba za kontrolu i monitoring; Služba za logistiku i Služba za javne nabavke.
Pored nacionalnih parkova, JPNPCG upravlja Parkom prirode Ulcinjska solana i Spomenikom prirode Botanički vrt Dulovine.

Grafikon 2: *Organizacija poslovanja JPNPCG*

1.4. Zapošljavanje u izvještavanoj godini

U periodu od 01.01.2024. godine do 31.12.2024. godine u Nacionalnom parku Biogradska gora je radno angažovano, odnosno novozaposleno jedno lice, na osnovu ugovora na neodređeno vrijeme i 3 lica na osnovu ugovora o povremenim i privremenim poslovima (tokom ljetnje turističke sezone).

***Grafikon 3**: Prikaz broja novozaposlenih u periodu 2020-2024. godina*

1.5. Stručno usavršavanje i edukacija zaposlenih

***Tabela 2:** Stručno usavršavanje i edukacija zaposlenih u NP Biogradska gora i JPNPCG*

Naziv seminara, radionice, obuke	Organizator	Učesnici iz Parka/JPNPCG
Proučavanje šumskih ekosistema NP Biogradska gora	CANU	Marija Dulović, direktorica NP Biogradska gora Mile Rnković, šef službe zaštite
Zaštita prirode, izazovi u eksploataciji šume i dinamiku dostizanju standarda	NVO Green Home	Rajko Golubović, savjetnik za opšte poslove
Ekološki međunarodni standardi, kulturno nasleđe, priroda i životna sredina kao vrijednost eko turizma	Opština Kolašin i TO Kolašin	Aleksandra Bulatović, stručna saradnica za promociju i edukaciju u NPBG Marinko Barjaktarović, stručni saradnik za održivi razvoj u NPBG Jovana Bojičić, šefica Službe za promociju, marketing i turizam Snežena Vukotić, stručna saradnica za etnološku baštinu Željka Vuković, stručna saradnica za promociju i edukaciju Marina Kojović, stručna saradnica za promociju i edukaciju
Invazivne vrste u zaštićenim područjima- iskustva i izazovi	Parkovi Dinarida	Marija Dulović, direktorica NPBG Mile Rnković, šef Službe zaštite Ivana Milović, rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu prirodne baštine

Obilježavanje Svjetskog dana šuma	MERS	Marija Dulović, direktorica NPBG Mile Rnković, šef Službe zaštite Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Nela Vešović Dubak, pomoćnica direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam
Nacrt Studije zaštite rijeke Mrtvice sa okolinom	Opština Kolašin	Rajko Golubović, savjetnik za opšte poslove u NPBG
Konferencija Crnogorska zaštićena područaja u kontekstu pridruživanja EU	Parkovi Dinarida	Marija Dulović, direktorica NPBG Mile Rnković, šef Službe zaštite Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Sastanak koordinacionog tijela za unapređenje upravljanja zaštićenim područjima	MERS	Marija Dulović, direktorica NPBG Ivana Milović, rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu prirodne baštine
MED-GIAHS projekat i održivi turizam na GIAHS lokacijama	Regionalna razvojna agencija za Bjelasicu, Komove i Prokletije	Marija Dulović, direktorica NPBG Mile Rnković, šef Službe zaštite
Realizacija i praćenje mjera iz Akcionog plana 'Čovjek i biosfera- basen rijeke Tare'	MERS	Rajko Golubović, savjetnik za opšte poslove u NPBG
Interaktivna radionica Značaj rezervata biosfere basena rijeke Tare na lokalnu zajednicu.	MERS	Mile Rnković, šef Službe zaštite
Konsultacijska radionica Iznalaženje rješenja za probleme otpada u ključnim zonama biodiverziteta	JPNPCG, dio projekta FEF OSC Montenegro 2024 PUMP	Marija Dulović, direktorica NPBG Mile Rnković, šef Službe zaštite Ivana Milović rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu prirodne baštine
Razmjena znanja na temu rezervata biosfere, u sklopu projekta Integrisanje biodiverziteta u sektorske politike i prakse i jačanje zaštite ključnih tačaka biodiverziteta u Crnoj Gori.	MERS	Marinela Đuretić, direktorica JPNPCG Hajdana Ilić Božović šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi Nela Vešović Dubak, pomoćnica direktora za zaštitu održivi razvoj i turizam Aleksandar Mijović, savjetnik direktora za održivi Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara NP Durmitor
Izgradnja kapaciteta o ekološkom kriminalu u Crnoj Gori i na Balkanu	AZŽS, OSCE i Ambasada Francuske u	Mile Rnković, šef Službe zaštite

	Crnoj Gori	Ivana Milović, rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu prirodne baštine
Markirant PSCG	PSCG	Mileta Baltić, nadzornik u NPBG Jovan Bogavac, nadzornik u NPBG
Tematski skup- Afrička kuga svinja- mjere prevencije, kontrole i suzbijanja kod divljih svinja	Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove	Mile Rnković, šef Službe zaštite Mileta Baltić, nadzornik u NPBG
Okrugli sto na temu Rehabilitacija Biogradskog jezera	MERS	Marija Dulović, direktorica NPBG Mile Rnković, šef Službe zaštite NP BG
Istraživanje marketing kanala- Kako odabrati najefikasnije kanale za vašu strategiju?	Privredna komora Crne Gore	Milica Novaković, stručna saradnica za medije
Za bolje institucionalno upravljanje otpadom u Crnoj Gori: Može li javna uprava dati dobar primjer? Odvojeno sakupljanje, sprječavanje otpada i smanjenje upotrebe plastike za jednokratnu upotrebu	Clean up Montenegro, Zero Waste Montenegro, Ambasada Republike Francuske, AZŽS	Mojaš Đurović, stručni saradnik za zaštitu životne sredine
Razvoj sektora voda i njegov uticaj na biodiverzitet	Regionalni vodovod crnogorsko primorje	Mojaš Đurović, stručni saradnik za zaštitu životne sredine
Prestavljanje izvještaja iz sjenke za Poglavlje 27 „Kap progresa u moru obaveza “	Koalcija 27, CZIP, Green home, Sjeverna zemlja, Društvo mladih ekologa Nikšić	Mojaš Đurović, stručni saradnik za zaštitu životne sredine Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine
Okrugli sto Prezentacija Liste zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva	MERS, CANU, EPA	Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara u NP Durmitor Ivana Džaković, stručna saradnica za floru i vegetaciju Ana Uskoković, stručna saradnica za ornitofaunu Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Implementacija uredbe (EU) 114/2014 o prevenciji i upravljanju unošenjem i širenjem invazivnih stranih vrsta	MERS	Slavica Đurišić, stručna saradnica za floru i vegetaciju Ivana Džaković, stručna saradnica za floru i vegetaciju

Moć javnog zagovaranja i zaštićena područja	CZIP	Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine
Uticaj klimatskih promjena – u okviru projekta EcoDalli	Sveučilište u Zagrebu - Fakultet strojarstva i brodogradnje	Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine Ana Uskoković, stručna saradnica za ornitofaunu
Iznalaženje rješenja za probleme otpada u ključnim zonama biodiverziteta	JPNPCG, AZŽS i NVO Zero Waste Montenegro	Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine
Upravljanje organskim otpadom na nivou opština: Od zajedničkih inicijativa do sistemskih promjena	NVO Zero Waste	Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine
Otvoreni standardi	MERS	Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Aleksandar Mijović, savjetnik direktora za održivi razvoj
Evropski cilj dekarbonizacije transporta	Aerodromi Crne Gore	Hajdana Ilić Božović Šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Nela Vešović Dubak, pomoćnica direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam
Korišćenje indikatora održivog razvoja (SDG) i SDG platforme u strateškom planiranju	Kancelarija za održivi razvoj Generalni sekretarijat Vlade i MONSTAT	Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Veselin Luburić, rukovodilac Odjeljenja za zaštitu prostora i održivi razvoj

2. REALIZACIJA MJERA ZAŠTITE

2.1. Fizička zaštita i ambijentalna higijena

Zaštita dobara Parka se sprovodila neprekidno 24 časa po smjenama i radnim nalozima izdatim od strane šefa Službe zaštite, pri čemu su nadzornici svakodnevno evidentirali sva dešavanja na prostoru Parka. U izvještajnom periodu nadzornici Parka su odradili 1505 dnevnih i 365 noćnih smjena. Šef Službe izvršio je 43 vanredna kontrolna obilaska službe zaštite.
Od strane nadzornika Parka evidentiran je manji broj nelegalnih aktivnosti u odnosu na 2023. godinu, kada je sačinjeno 13 zapisnika, nadzornici Parka sačinili su 7 zapisnika o izvršenoj kontroli i napravili foto dokumentaciju za navedene aktivnosti koja je proslijeđena nadležnim inspekcijama na dalje postupanje, kao i Službi za kadrovske, pravne i opšte poslove Javnog preduzeća.
Sačinjeni zapisnici odnosili su se na sledeće protivpravne radnje, prikazane u Tabeli 3.

Tabela 3: *Nezakonite radnje u NP Biogradska gora u 2024. godini*

Protivpravna radnja	Broj prijava
Nelegalna gradnja	4
Nelegalne radnje	2
Nelegalna sječa	1
UKUPNO	7

Služba fizičke zaštite u periodu od 01.01. do 31.12.2024. godine nije evidentirala ni jednu protivpravnu radnju nelegalnog lova na teritoriji Parka.

Tokom izvještajne godine, nadzornici Parka kontrolisali su cjelokupnu površinu Parka, s posebnim fokusom na granične dijelove. Pratili su kretanje krupnih sisara i sprovodili ograničenu prihranu mineralnom soli na lokalitetima sa solilima, prvenstveno namijenjenim za krupne sisare. Posebna pažnja posvećena je praćenju populacije divljih svinja i potencijalnoj pojavi bolesti Afričke kuge.

Prema zapažanjima dobijenim na terenu, zabilježen je porast broja krupnih sisara (košuta, jelena i srna) u odnosu na 2023. godinu. Ove promjene nadzornici redovno evidentiraju u radnim nalozima i potvrđuju snimcima kamera zamki.

Problem predstavlja prisustvo velikog broja divljih svinja, koje nalaze utočište u Parku bježeći od lovačkih aktivnosti u okolnim područjima.

Nelegalna gradnja evidentirana je na četiri lokacije, prikaz je dat u Tabeli 4.

Tabela 4: *Nelegalne gradnja u NP Biogradska gora tokom 2024. godine*

Rb.	Lokacija i datum izvršenja	Zakonski osnov	Datum i kome je proslijeđen zapisnik
1.	Dolovi Lalevića 28.05.2024. Zapisnik br. 0528/04/1	Nelegalna izgradnja nadstrešnice	31.05.2024. br. 452 Komunalna inspekcija Kolašin 31.05.2024. br. 453 Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine. Direktorat za inspekcijske poslove i licenciranje
2.	Dolovi Lalevića 28.05.2024. Zapisnik br. 0528/04/2	Nelegalna izgradnja nadstrešnice	31.05.2024. br. 456 Komunalna inspekcija Kolašin 31.05.2024. br. 457 Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine. Direktorat za inspekcijske poslove i licenciranje
3.	Šiška 30.05.2024. Zapisnik br. 0530/08/29	Nelegalno izlivanje betonske ploče	03.06.2024. br. 464 Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine. Direktorat za inspekcijske poslove i licenciranje 03.06.2024. br. 465 Komunalna inspekcija Berane

4.	Reljina 01.11.2024. Zapisnik br 1101/08/30	Nelegalna gradnja	05.11.2024. br. 813 Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine. Direktorat za inspekcijske poslove i licenciranje 05.11.2024. br. 812 Komunalna inspekcija Berane

U periodu od 01.01. do 31.12.2024. godine evidentirana su dva ulaska lovačkih pasa, koji su uhvaćeni od strane nadzornika i vraćeni vlasnicima. U vezi navedenog, sačinjeni su zapisnici i fotodokumentacija, koja je dalje proslijeđena nadležnim institucijama na dalje postupanje (prikaz Tabela 5).

Tokom izvještajne godine ostvarena je izuzetno dobra saradnja sa Odjeljenjem bezbjednosti (OB) Kolašin, dok je saradnja sa OB Berane i OB Mojkovac na nižem nivou. U cilju unapređenja zaštite ovog zaštićenog područja, šef Službe fizičke zaštite i direktorica Parka inicirali su više sastanaka sa načelnicima nadležnih odjeljenja bezbjednosti čije teritorije gravitiraju Parku.

Što se tiče saradnje sa Lovačkim savezom Crne Gore i lovačkim društvima iz Kolašina, Mojkovca i Berana, koja gazduju lovištima u okolini Parka, ističemo da nije postignut zajednički cilj u smislu zaštite prirodnih vrijednosti. O ovome su predstavnici lovačkih društava upoznati od strane direktorice Parka i šefa Službe fizičke zaštite, a potvrđeno je i negativnim mišljenjem inspektora za lovstvo o njihovom radu.

Tokom lovnih dana u lovištima uz granicu Parka zabilježen je manji broj lovaca i lovačkih pasa u poređenju sa prethodnom lovnom sezonom.

Tabela 5: *Nelegalne radnje u NP Biogradska gora tokom 2024. godine*

Rb.	Lokacija i datum izvršenja	Zakonski osnov	Datum i kome je proslijeđen zapisnik
1.	Biogradsko jezero 16.03.2024. Zapisnik br. 1319/06/02	Nelegalno puštanje kera u prostoru Nacionalnog parka	19.03.2024. br. 99 Uprava za inspekcijske poslove 19.03.2024. br. 97 OB Kolašin
2.	Biogradsko jezero 20.10.2024. Zapisnik br. 1020/03	Nelegalno puštanje kerova u prostor Nacionalnog parka	21.10.2024. br. 770 OB Kolašin 21.10.2024. br. 773 Uprava za gazdovanje šumama i lovištima Crne Gore/ Odsjek za inspekciju šumarstva, lovstva i zaštitu bilja

U izvještajnom periodu evidentirana je jedan slušaj nelegalne sječe u društvenoj svojini od strane NN lica, ukupne drvne mase 4,61m^3, prikaz je dat u Tabeli 6.

Tabela 6: *Nelegalna sječa u NP Biogradska gora tokom 2024. godine*

Rb.	Lokacija i datum izvršenja	Zakonski osnov	Datum i kome je proslijeđen zapisnik
1.	Ševarine 11.03.2024. Zapisnik br. 0311/08/28	Nelegalna sječa bukovih stabala	22.03.2024. br. 106 Uprava za inspekcijske poslove 22.03.2024. br. 107 OB Berane

Na osnovu zahtjeva koji je poslat od strane NP Biogradska gora gdje se traži kontrola stabala koja su potencijalna opasnost za imovinu i posjetioce Parka na putnom pravcu Kraljevo Kolo - Biogradsko jezero, parking prostoru, edukativnoj stazi i lokalitetima oko objekata koji su u funkciji posjetilaca, kao i zaposlenih u Parku, stručni saradnici za šumarstvo iz Javnog preduzeća su izvršili pregled stabala, a kasnije i doznaku, te sačinili izvještaj.
Na osnovu doznake šume u državnoj svojini u iznosu od 37,65m^3 bukovih i 5,46m^3 čamovih sortimenata izvršena je raspodjela po zahtjevima za ljetnji ogrjev stanovnicima na katunima koji se nalaze u Parku.
Takođe, izvršena je doznaka šume u privatnoj svojini u iznosu od 80,20m^3 lišćara i 8,70m^3 čamovine u bruto masi.
Tokom izvještajne godine, na vodama Biogradskog jezera nije evidentiran nijedan slučaj nedozvoljenog ribolova. Takođe, nije evidentiran nedozvoljeni ribolov na rijeci Tari na dijelu kojim gazduje Park.
Sezona sportskog ribolova na Biogradskom jezeru počela je 01.05. 2024. godine i završila se 01.08. 2024. godine, shodno Zakonu o slatkovodnom ribarstvu koje je donijelo Ministarstvo poljoprivrede Crne Gore. Prodat je rekordan broj dnevnih ribolovnih dozvola (287) što je za 72 više nego u 2023. godini. U ovom izvještajnom periodu na vodama Biogradskog jezera i dijelu rijeke Tare kojim gazduje Park održano je prvo kolo MLCG- takmičenje u mušičarenju (fly fishing).
Tokom ljetnjih mjeseci zabilježen je konstantan pad nivoa vode u Biogradskom jezeru, uzrokovan nepovoljnim hidrološkim prilikama, nedostatkom snježnih padavina tokom zime i dugotrajnim sušnim periodima. Nekoliko kišnih dana tokom septembra zaustavilo je pad vodostaja Biogradskog jezera i dovelo do njegovog blagog porasta. Ove povoljne hidrološke okolnosti omogućavaju uspješnu prirodnu reprodukciju ribljeg fonda.
Tokom jesenjih i zimskih mjeseci, kada je Park zatvoren za posjetioce, sisari se koncentrišu u okolini Biogradskog jezera. Glavni lokaliteti koji obezbjeđuju utočište za životinjske vrste su Lokvine, Biogradska rijeka, Ostrvica, Bendovac, Javorovaš, Strugovi, Katunina i Lještarje.
Posebne aktivnosti Službe fizičke zaštite bile su usmjerene ka zaštiti područja uz rijeku Taru, u dužini od 2,5 km, kao i lokaliteta uz magistralni put od kampa Rakočević do Štitaričke rijeke. Ova područja predstavljaju stanište za dio populacije krupnih sisara (košuta i srna), čiji se broj tokom zime ovdje povećava zbog manje količine snijega u odnosu na visočije predjele.
U drugoj polovini avgusta nadzornici Parka bili su angažovani na gašenju požara na lokalitetu Šanac, van teritorije Parka, koji pripada Upravi za šume. Požar je gašen i kontrolisan u kontinuitetu 15 dana kako bi se spriječilo njegovo širenje i zahvatilo prostor Parka.
Nadzornici Parka učestvovali su na nekoliko radionica posvećenih temi šumskih požara u zaštićenim područjima, kao i pojavi afričke kuge svinja.

Dva nadzornika Parka uspješno su završila obuku za markirante, organizovanu od strane Planinarskog saveza Crne Gore.
Služba fizičke zaštite se tokom izvještajnog perioda suočila sa problemima izazvanim odlukama lovačkih društava Kolašina, Mojkovca i Berana da dozvole lov u blizini same granice Parka. To je često rezultiralo ulaskom lovačkih pasa na teritoriju Parka, što je dovodilo do uznemiravanja faune Parka.
Jedan od značajnih problema s kojim se nadzornici Parka suočavaju jeste prisustvo velikog broja pasa lutalica, koji se okupljaju na deponiji otpada u blizini Štitaričke rijeke. Ovi psi rastjeruju divlje životinje, a zabilježeni su i slučajevi napada na posjetioce i nadzornike Parka. Početkom sanacije deponije, prisustvo pasa lutalica u Parku postalo je konstantno, uz sve veći broj jedinki, što redovno evidentiraju nadzornici Parka, kao i kamere zamke.
Odluka o zabrani kretanja kvadova i džipova van javnih puteva dovela je do povećanja aktivnosti Službe fizičke zaštite, ali resursi su nedovoljni za njenu potpunu primjenu. Za efikasnije sprovođenje neophodno je uključivanje ekološke inspekcije i turističkih agencija, uz primjenu kaznene politike (Tabela br. 7).
Služba fizičke zaštite bila je angažovana i na pripremama za turističku sezonu, uključujući čišćenje putnog pravca Kraljevo Kolo – Biogradsko jezero, edukativnih staza, parking prostora i okolnih lokaliteta. Takođe, izvršeno je uklanjanje palih stabala na putu Biogradsko jezero - Dolovi Lalevića , kao i na stazi oko Biogradskog jezera i u delti Biogradske rijeke. Tokom zime, olujni vjetrovi su prouzrokovali brojna oštećenja, uključujući vjetroizvale i prelome stabala, koja su uklonjena kako bi se osigurala sigurnost posjetilaca i zaposlenih. Takođe, oštećenja su zabilježena na edukativnoj stazi i parking prostoru.
Krajem novembra, olujni vjetar porušio je most u blizini Biogradskog jezera, te je neophodna njegova sanacija prije početka naredne turističke sezone.
Posebna pažnja posvećena je sigurnosti posjetilaca, a tokom juna, Služba je uspješno intervenisala u pronalaženju izgubljenih posjetilaca iz Izraela u prašumskom rezervatu, u saradnji sa Službom zaštite i spašavanja Kolašin.
Instalacija PTZ kamere (donacija Opštine Kolašin) na objektu suvenirnice poboljšala je kontrolu parking prostora.
Služba je zabilježila pojavu potkornjaka u rezervatu, o čemu su obaviješteni nadležni za preduzimanje mjera.

Tabela 7: *Službene zabilješke u 2024. godini*

Rb.	Lokacija i datum izvršenja	Zakonski osnov	Datum i kome je proslijeđen zapisnik	Ishod
1.	Dolovi Lalevića 10.08.2024. Službena zabilješka br. 4	Devastacija prostora - privatni posjed	13.08.2024. br. 581 Ekološka inspekcija 13.08.2024. br. 582 OB Kolašin	Ekološka inspekcija 10.09.2024. predmet proslijeđen ODT Kolašin na dalje postupanje

2.	Javorovaš 10.08.2024. Službena zabilješka br. 1	Napad kerova u zoni NP prilikom obilaska terena	13.08.2024. br. 585 Ekološka inspekcija 13.08.2024. br. 586 Uprava za bezbjednost hrane, vetrinu i fitosanitarne poslove 13.08.2024. br. 587 Veterinarskom inspektoru 13.08.2024. br. 588 Komunalna inspekcija KL 13.08.2024. br. 589 Komunalna inspekcija MK 16.08.2024. br. 608 Uprava za bezbjednost hrane, vetrinu i fitosanitarne poslove	16.08.2024. Komunalna MK-Nije nadležna 19.08.2024. Uprava za bezbjednost hrane, vetrinu i fitosanitarne poslove-proslijedila na dalje postupanje opštinama Kolašin i Mojkovac 26.08.2024. Komunalna KL-nemoćni u rješavanju problema 10.09.2024. Ekološka inspekcija- nisu nadležni

Ambijentalna higijena i infrastruktura

U izvještajnom periodu, zaposleni u Službi ambijentalne higijene i infrastrukture svakodnevno su bili angažovani na održavanju prostora Parka.
Tokom zimskih mjeseci ova služba je u saradnji sa Službom zaštite parka bila angažovana na uklanjanju snijega, snjegolomova i vjetrolomova na prostoru Kraljevo kolo – Biogradsko jezero – Dolovi Lalevića
U periodu pripreme turističke sezone, Služba je izvršila čišćenje i košenje više lokaliteta na prostoru Parka
Služba je takođe bila angažovana na održavanju čamaca. U skladu sa svojim nadležnostima Služba je vršila i monitoring informativnog, edukativnog i odmorišnog mobilijara i analizirala njihovo stanje. Na osnovu tih analiza, sačinjen je izvještaj o potrebnim radovima na održavanju, kako bi se obezbijedila njihova funkcionalnost i sigurnost za posjetioce tokom naredne turističke sezone.

2.2. Stručna zaštita

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, u okviru službi zajedničkih poslova, realizaciju poslova koje se tiču stručne zaštite obavlja Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, koja u svom djelokrugu rada između ostalog, prati stanje ekosistema, biodiverziteta i kulturno istorijskog nasljeđa Nacionalnog parka Biogradska gora, te eventualno predlaže mjere za njihovu zaštitu, unapređivanje, valorizaciju i sl.

Službom rukovodi šef i u okviru nje postoje dva odjeljenja: Odjeljenje za zaštitu prirodne baštine i Odjeljenje za zaštitu prostora i održivi razvoj.
U Službi za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj JPNPCG tokom 2024. godine angažovano je ukupno šesnaest (16) zaposlenih i to na poslovima: jedan (1) šef Službe, jedan (1) rukovodilac za zaštitu prirodne baštine, tri (3) stručna saradnika za floru i vegetaciju, jedan (1) stručni saradnik za oblast šumarstva, jedan (1) stručni saradnik za ihtiologiju, jedan (1) stručni saradnik za ornitologiju, jedan (1) stručni saradnik za faunu sisara, jedan (1) rukovodilac Odjeljenja za zaštitu prostora i održivi razvoj, četiri (4) stručna saradnika za zaštitu životne sredine, jedan (1) stručni saradnik za održivi razvoj i jedan (1) stručni saradnik za zaštitu prostora.
U Službi u odnosu na Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u toku 2024. godine nedostajao je: jedan (1) stručni saradnik za herpetofaunu, jedan (1) stručni saradnik za fauna beskičmenjaka, jedan (1) stručni saradnik za fauna sisara i jedan (1) stručni saradnik za šumarstvo.
U decembru mjesecu 2024. godine Ugovorom na određeno vrijeme angažovan je jedan (1) stručni saradnik za herpetofaunu.
Radni angažman koji se odnosi na realizaciju programom definisanih aktivnosti iziskuje terenski rad i opremu koja je potrebna. U prethodnom periodu za stručne saradnike izvršena je nabavka terenske obuće, kao i oprema neophodna za neke aktivnosti koje su u vezi sa užim stručnim specijalnostima (lupa, meredov mreže, oprema za hvatanje i istraživanje slijepih miševa, detektor truleži, dvogledi, entomološka mreža i dr.). U narednom periodu neophodno je Službu opremiti materijalno tehničkim sredstvima kao što su: terenski automobil, terenska odjeća, pješački štapovi, teleskopi, fotoaparati, play back oprema za monitoring ptica i sl.
Preduzete mjere u cilju stručne zaštite Parka date su u poglavlju 3. Realizacija programa upravljanja.

3. REALIZACIJA PROGRAMA UPRAVLJANJA

Strateška oblast 1: Istraživanje, praćenje, obnova i unapređenje ekosistema, staništa i vrsta

Unapređenje informacione baze podataka o flori Nacionalnog Parka kroz literaturni i terenski rad
Terenski rad, sa ciljem inventarizacije značajnih biljnih taksona, obavljen je u avgustu, na lokalitetima: vidikovac iznad Šiškog jezera, fluvijalni kanal ispod Zekove glave, izvor Biogradske rijeke i fluvijalni kanal ispod Troglave, u travnoj vegetaciji na silikatima (habitati 6150 Alpijski i subalpijski silikatni travnjaci i *6230 Vrstama bogati travnjaci tvrdače (*Nardus stricta*) na silikatnim supstratima planinskih područja) i unutar fluvijalnih kanala koji zarastaju vegetacijom visokih zeleni (6430 – Visoke zeleni).
Podaci su unijeti u elektronsku (Excel) bazu. Za svaki takson je utvrđen status zaštite po osnovu nacionalnih lista (endemi i zaštićene vrste - Sl. list RCG 76/06) i/ili međunarodnih lista (Bernska konvencija, EU Habitat direktiva – NATURA 2000, IUCN Crvene liste, IPA, CITES). Nazivi taksona su usklađeni sa važećim evropskim listama (Flora Europaea, Euro+Med Plantbase, Med-Checklist, Cataloguae of Life).

Inventarisan je 21 biljni takson, od kojih 19 ima nacionalni i/ili međunarodni značaj i zaštitu.
Endemi: 8 taksona (*Dianthus nitidus* subsp. *lacusicii, Dactylorhiza cordigera* subsp*. bosniaca, Barbarea balcana, Plantago reniformis, Silene sendtneri, Pinguicula balcanica, Linum capitatum, Achilea abrotanoides*).
Subendemi: 3 taksona (*Gentianella crispata, Armeria canescens, Edraianthus graminifolius*).
Zakonom zaštićeni, Sl. list RCG 76/06: 5 taksona (*Dianthus nitidus* subsp. *lacusicii, Dactylorhiza cordigera* subsp*. bosniaca, Plantago reniformis, Pinguicula balcanica, Gentiana punctata*).
Habitat direktiva i Bernska konvencija: *Dianthus nitidus* subsp*. lacusicii* , kao species.
CITES: *Dactylorhiza cordigera subsp. bosniaca*
ICUN Crvena lista za EU: 12 taksona, sa LC nivoom ugroženosti, što je najniži nivo brige za taj takson na nivou Evrope.
IPA: 2 taksona (*Dianthus nitidus* subsp*. lacusicii, Pinguicula balcanica subsp. balcanica*).
Na osnovu raspoloživih literaturnih i terenskih podataka, primjenom Google Earth programa, započeto je mapiranje distribucije endemskih i rijetkih vrsta na području NP Biogradska gora i urađeno je za sledeće taksone: *Barbarea balcana, Dianthus nitidus subsp. pancicii, Gentiana lutea* subsp. *symphyandra, Gentiana punctata, Lilium bosniacum/albanicum, Cardamine glauca*.

Utvrđeno nulto stanje alkalnih i prelaznih tresava- potencijalnih NATURA 2000 staništa

Tokom programske godine praćena su i kartirana staništa alkalnih i prelaznih tresava, koje predstavljaju osjetljiva staništa u odnosu na klimatske promjene. Terenska istraživanja obuhvatila su područja: Biogradskog jezera, rijeke Jezerštice, izvora Biogradske rijeke i izvorišta Jagnjičarske rupe.
Lokalitet Biogradskog jezera i rijeke Jezerštice ne karakteriše prisustvo tresetnih staništa. Na ovim lokalitetima se nalaze sledeća staništa:

- 6450 Sjeverne borealne livade, karakterističan za hladnije klime, sa dominantnom vrstom *Carex acutiformis* (pokrovnost >80%), uz *Deschampsia cespitosa* i *Equisetum fluviatile* (10%). Prateće vrste uključuju *Ranunculus repens* i *Plantago major*. Reprezentativnost: B (dobra).
- 3150 Prirodne eutrofne vode sa vegetacijom saveza *Magnopotamion* i *Hydrocharition*. Dominantna vrsta je *Persicaria aquatica*, ali je reprezentativnost ovog habitata ocenjena kao C (loša).
- 6430 Hidrofilne visoke zeleni, široko rasprostranjen u Crnoj Gori, sa dominantnom vrstom *Eupatorium cannabinum* (pokrovnost >90%). Prateće vrste su *Mentha aquatica*, *Stachys palustris*, *Centaurea jacea* aggr. i druge. Reprezentativnost: B (dobra).

Na lokalitetu izvorište Biogradske rijeke identifikovana četiri tipa Natura 2000 staništa, od čega su dva tresave (alkalne i prelazne)

- 7230 – Alkalne tresave: Zauzimaju male površine, sa dominacijom niskih šaševa i smeđih mahovina. Reprezentativnost je dobra (B).
- 7140 – Prelazne tresave: Smještene uz potok, karakteristične su za hladne depresije i glacijalna jezera. Zauzimaju malu površinu i imaju dobru reprezentativnost (B).
- 6230 – Vrstama bogati travnjaci tvrdače: Dominira *Nardus stricta*, zauzimaju većinu područja, sa odličnom reprezentativnošću (A).

- 6430 – Visoke zeleni: Najzastupljeniji su uz Biogradsku rijeku, sa dominantnom vrstom *Angelica sylvestris* (preko 25%), uz vrlo dobru reprezentativnost (A).

Slika 1: *Prelazne tresave na izvorištu Biogradske rijeke*

Na lokalitetu izvorišta Jaganjičarske rupe konstatovana su tri tipa Natura 2000 staništa, od čega je jedno u kategoriji prelazne tresave.

- 7230 – Alkalne tresave, prisutne su uz potok, sa dijagnostičkim vrstama kao što su *Carex davalliana, Eriophorum latifolium* i *Parnassia palustris*. Reprezentativnost je ocenjena kao dobra (B).
- 6230 – Vrstama bogati travnjaci tvrdače (*Nardus stricta*), dominiraju najvećim delom područja, sa vrstama kao što su *Nardus stricta, Potentilla aurea,* i *Veronica officinalis*. Ova staništa pokazuju tendenciju širenja i mogu potisnuti tresave. Reprezentativnost staništa ocenjena je kao odlična (A).
- 6430 – Visoke zeleni od nizina do alpijskog pojasa, zastupljene su cijelom dužinom potoka, sa *Angelicom sylvestris* kao dominantnom vrstom. Pored nje, zabilježene su i vrste poput *Rumex alpinus, Deschampsia caespitosa* i druge.

Unaprijeđen sistem kontrole ubiranje divlje flore u komercijalne svrhe

Izrađena je mobilna aplikacija koja će omogućiti bolji monitoring i prikupljanje podataka o ubiranju divlje flore u komercijalne svrhe. Obuka nadzornika za korišćenje aplikacije obaviće se početkom 2025. godine, prije sezone ubiranja i kontrole na terenu.

Očuvani šumski ekosistemi

U cilju adekvatne i efikasne zaštite, održavanja i unapređivanja šumskih ekosistema, izvršen je obilazak i evidentiranje stabala sa simptomima zaraze, izvaljenih i suvih stabala, snjegolomova i vjetrolomova, kao i stabala koja ugrožavaju kretanje posjetilaca kroz Park ili mogu oštetiti materijalnu imovinu Parka. Na području Kraljevo kolo – Biogradsko jezero, oko bungalova kod Biogradskog jezera, na Suvodolu i Šiškoj evidentirana je određena količina izvaljenih stabla uzrokovanih vjetrom, snijegom i obilnim padavinama tokom zimskog i proljećnog perioda. Doznaka oko Biogradskog jezera je realizovana u dva navrata. U proljećnom periodu doznačeno 20,22 m³, od čega 11,72 m³ četinara i 5,50 m³ lišćara. Doznačena su stabla koja su tokom zime 2023/24 izvaljena, prelomljena ili su predstavljali prijetnju za bezbjednost posjetilaca i infrastrukturu Parka.

U septembru mjesecu uslijed jakog vjetra, došlo je do izvaljivanja stabala i oštećenja bungalova uslijed njihovog pada. Tom prilikom su doznačena dva stabla javora i jasena, ukupne bruto zapremine 8,18 m³. Oko Biogradskog jezera tokom 2024. godine ukupno je doznačeno 28,40 m³, bruto drvne zapremine lišćara i četinara.

U okviru mjera njege šuma, na području Suvodola i Šiške izvršena je doznaka određene količine bukovih i četinarskih stabala.

Realizacijom sanitarno – higijenskih aktivnosti na području NP Biogradska gora, ukupno je doznačeno 71,52 m³ bruto drvne zapremine lišćara i četinara.

Zdravstveno stanje šuma ocjenjuje se dobrim. Evidentirane su povremene vjetroizvale i prelomi. Na području šuma koje se prostiru na lokalitetima Suvodo i Šiška, postavljene su fermonske klopke, a analizom njihovog sadržaja evidentirana je mala brojnost potkornjaka. Tokom ljetnjeg i jesenjeg aspekta na sjevernim i u zapadnim zonama rezervata evidentirana su žarišta potkornjaka. Imajući u vidu da su ova žarišta evidentirana nakon druge generacije, na pomenutim lokalitetima nije bilo potrebe za postavljanje fermonskih klopki.

Utvrđeno nulto stanje dnevnih leptira

Nastavljeno je istraživanje literature i sakupljanje podataka o prethodnim istraživanjima faune *Lepidoptera*. Podaci iz dostupnih publikacija, koji su pretežno vezani za pojedine vrste rodova ili familija, unijeti su u bazu podataka. Prema sakupljenim literaturnim podacima, kao i na osnovu sprovedenih terenskih istraživanja u prethodnom periodu, na prostoru NP Biogradska gora registrovano je 59 vrsta dnevnih leptira.

Inventarizacija vodozemaca i gmizavaca

Nastavljeno je istraživanje literature i sakupljanje podataka o prethodnim istraživanjima faune vodozemaca i gmizavaca. Prema bibliografskim podacima, na prostoru Parka prisutno je 11 vrsta vodozemaca i 10 vrsta gmizavaca.

Tokom programske godine, izvršeno je terensko istraživanje lokaliteta Biogradske rijeke i izvorišta Jagnjičarske rupe registrovano je prisustvo 3 vrste vodozemaca i 2 vrste gmizavaca, i to:

- *Bufo bufo* (obična krastača) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, dodatak III Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06).
- *Bombina variegata* (žutotrbi mukač) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, dodatak II Bernske konvencije, Aneks II i IV Habitat direktiva.
- *Rana graeca* (grčka smeđa žaba) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Aneks IV Habitat direktiva, dodatak III Bernske konvencije, Balkanski endem. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06).
- *Lacerta agilis* (livadski gušter) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Aneks IV Habitat direktiva, dodatak II Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06).
- *Zotooca vivipara* (planinski gušter) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, dodatak III Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06).

Izvorište na području Jagnjičarskih rupa, predstavlja reproduktivni centar za vrstu *Rana graeca*, jer je na ovom području konstatovana značajna populacija ove vrste.
Potencijalni razlozi zašto je ovo područje postalo reproduktivni centar:
Povoljni uslovi za mrijest: Vodene površine u Jagnjičarskim rupama predstavljaju odgovarajuće uslove za mrijest. Stabilni nivoi vode i prisustvo odgovarajuće vegetacije omogućavaju ovoj vrsti da se uspješno mrijesti i razvija.
Izolovani ekosistem: Pošto su ova izvorišta relativno izolovana i specifična, ona predstavljaju mikrostaništa koji su pogodna za razvoj larvi i mladih jedinki.
Smanjena konkurencija i predatori: Ako su uslovi u ovim izvorima povoljniji i ako je prisutno manje konkurencije ili predatora, *Rana graeca* se može nesmetano reprodukovati u ovim staništima.

Utvrđeno kvantitativno i kvalitativno stanje vrsta ptica grabljivica

Nastavljeno je istraživanje literature i sakupljanje podataka o prethodnim istraživanjima ptica na području NP Biogradska gora. Prema literaturnim podacima na prostoru Parka prisutno je 175 vrsta ptica. Od cjelokupnog broja grabljivica NP Biogradska gora izdvajaju se, u pogledu konzervacionog statusa vrste koje se nalaze na Anexx - u I EU BIRD DIRECTIVE i to: osičar (*Pernis apivorus),* bjeloglavi sup (*Gyps fulvus),* zmijar *(Circaetus gallicus),* suri orao *(Aquila chrysaetos),* siva vjetruška *(Falco vespertinus),* mali soko *(Falco columbarius),* kraški soko *(Falco biarmicus)* i sivi soko *(Falco peregrinus).*
Terenskim istraživanjima u programskoj godini na lokalitetu katun Lalevića registrovan je soko lastavičar *(Falco subbuteo*).

Očuvane populacije slijepih miševa

U programskom periodu na Prostoru Parka izvršeno je postavljanje najmanje 120m nevidljivih mreža visine 8m na 5 lokaliteta. Hvatanje slijepih miševa vršeno je na svih 5 lokaliteta. Za područje Biogradskog jezera (lokalitet 1, 2 i 3), područje doline rijeke Tare (lokalitet 4), kao i visokoplaninsko područje Ševarine (lokalitet 5) utvrđeno je prisustvo 10 vrsta sijepih miševa: mali potkovičar *(Rhinolophus hipposideros),* brkati večernjak *(Myotis mystacinus),* brantov slijepi miš *(Myotis brandtii),* mali brkati večernjak *(Myotis alcathoe),* vodeni večernjak (*Myotis daubentonii),* mali mišouhi večernjak (*Myotis blythii),* širokouhi ljiljak *(Barbastella barbastellus),* dvobojni večernjak (*Vespertilio murinus),* obični slijepi miš (Pipistrellus *pipistrellus) i* patuljasti slijepi miš (Pipistrellus *pygmaeus).*

Uz pomoć nevidljivih mreža uhvaćeno je ukupno 49 jedinki različitih vrsta slijepih miševa. *M. brandtii* je najčešće hvatana vrsta na lokalitetima oko Biogradskog jezera. Nakon ove vrste dominirale su sestrinske vrste *Myotis alcathoe* i *Myotis mystacinus*. U dolini rijeke Tare nadominantnija vrsta bila je *Myotis alcathoe*, a zatim *Barbastella barbastellus* i *Myotis brandtii*.

U poređenju sa 2014. godinom kada je realizovan istraživački poduhvat (naučno - istraživački kamp koji je okupljao više stručnjaka iz oblasti istraživanja faune sisara) potvrđeno je prisustvo svih tada registrovanih vrsta. Nakon 10 godina utvrđena je i reprodukcija šumskih vrsta, što govori o tome da je ekosistem NP Biogradska gora povoljan za ove indikatorske vrste. Ovim istraživanjima po prvi put je registrovano 5 vrsta slijepih miševa za ovo područje iz grupe večernjaka: *Myotis blythii,* resati večernjak *(Myotis nattereri),* dugouhi večernjak (*Myotis bechsteinii), Myotis brandtii i Myotis alcathoe*.

Registrovane vrste su uglavnom šumski stanovnici osim resatog (*Myotis nattereri*), oštouhog (*Myotis blythii*) i dvobojnog večernjaka (*Vespertilio murinus)* koji preferiraju pukotine u stijenama. Utvrđena reprodukcija šumskih vrsta ukazuje da je kompletno područje Biogradske gore od izuzetnog značaja za opstanak populacija slijepih miševa, posebno za šumske vrste koje su najslabije istražene zbog brojnih izazova u njihovom istraživanju.

Prebrojavanjem porodiljske kolonije malog potkovičara *(Rhinolophus hipposideros),* u maju mjesecu pokazalo je da je u objektu na Kraljevom kolu prisutno 150 odraslih jedinki.

U objektu na Kraljevom kolu nalazi se najveća porodiljska kolonija malog potkovičara u Crnoj Gori. S tim u vezi u cilju zaštite ove kolonije neophodno je sprovesti adaptaciju objekta, koji je trenutno u jako lošem stanju. U toku 2023. godine sačinjen je projekat adaptacije objekta, koji je nominovan za sredstva iz kapitalnog budžeta. Ukoliko bi se dobila sredstva i projekat bio sproveden do kraja, stvorio bi se siguran ambijent za dalje širenje ove vrste koja je ugrožena na evropskom nivou.

Na osnovu analize dostupnih dokumenata kao i sprovedenih istraživanja, broj slijepih miševa prisutan u parku porastao je sa 13 na 23 vrste od ukupno 32 vrste poznate u Crnoj Gori.

Za sada se sa sigurnošću može reći da je glavni dokazani faktor ugrožavanja degradacija objekta na Kraljevom kolu. Potencijalni faktor ugrožavanja šumskih vrsta može biti dodatna izgradnja objekata bilo koje vrste u šumskom pojasu. U narednom periodu potrebno je detaljnije istraživati šumske vrste slijepih miševa, kao i detaljno obratiti pažnju prilikom uklanjanja stabala.

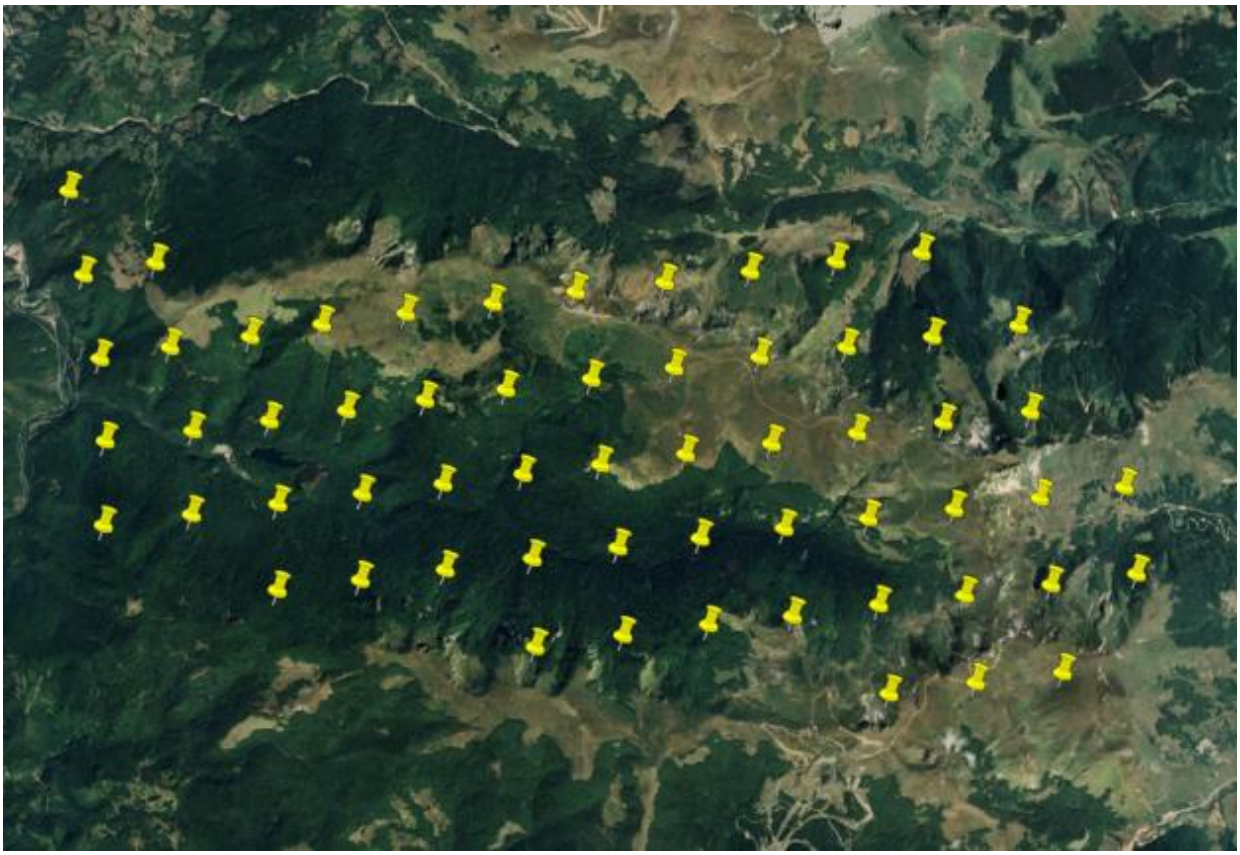
Utvrđeno stanje vrsta iz porodice kuna

Programska aktivnost sprovedena je uz podršku NVO Wildlige Montenegro, u periodu jun – septembar 2024. godine. Tragovi prisustva vidre (*Lutra lutra*) registrovani su uz obalu

Biogradskog jezera, duž toka rijeke Jezerštice i uz obalu rijeke Tare. Ova istraživanja sprovode se u kontinuitetu (svake godine) na istim lokalitetima. Populacija vidre u okvirima NP Biogradske gore pokazuje stabilnost, kao i u okolini Parka (duž rijeke Tare).

Utvrđeni koridori krupnih sisara

Istraživanje krupnih sisara na području Parka sprovedeno je kroz projekat Wildlife Observatory u saradnji sa NVO Wildlife Montenegro, u periodu jun-septembar 2024. godine. Primjenom metode REM-a izvršeno je postavljanje foto zamki u tri sesije. Sesije su sprovedene u periodima: kraj juna – početak jula mjeseca, krajem jula mjeseca i sredinom avgusta. Svaka sesija je obuhvatala postavljanje 20 foto zamki na kompletnoj površini Parka. Pri čemu su obuhvaćeni svi habitati i sve nadmorske visine. Foto zamke su na pozicijama bilježile aktivnost 4 sedmice (po sesiji), nakon čega se kroz narednu sesiju vršila njihova rotacija na druge planirane pozicije. Tako je su foto zamke u periodu jun- septembar postavljene na ukupno 60 pozicija (Mapa 1). Aktivnost sisara je zabilježena na ukupno 59 lokacija. Rezultati sprovedenog monitoringa još uvijek nisu konačni jer je neophodno kroz AI sistem izvršiti određivanje gustine pojedinačnih registrovanih vrsta. Foto zamke su zabilježile sljedeće vrste: jelen (59 opservacija), srna (191 opservacija), mrki medvjed (11 opservacija), vuk (3 opservacije), divlja svinja (82 opservacije), šakal (1 opservacija), lisica (344 opservacije), tvor (3 opservacije), divlja mačka (11 opservacija), jazavac (20 opservacija), kuna bjelica (13 opservacija), kuna zlatica (40 opservacija), zec (59 opservacija), jež (1 opservacija), puh (44 opservacije) i vjeverica (28 opservacija).

Mapa 1. *Ukupne pozicije kamera zamki REM metodom*

Strateška oblast 2: Očuvanje, unapređivanje i promocija kulturno-istorijskih i etnografskih vrijednosti i potencijala

Zaštita i prezentacija nematerijalne kulturne baštine

U kontekstu redovnih aktivnosti, kroz rad na popisu i dokumentovanju nematerijalne kulturne baštine (NKN) na prostoru NP Biogradska gora zabilježen je dio usmene tradicije i izraza kao dijela posmrtnih običaja - rituala kao što je lelekanje. Vršeno je prikupljanje podataka od pojedinaca koji čuvaju običajnu praksu znanja i vještine, koji se manifestuju kroz ručni rad sa vunom predenje, kao i u okviru domaće radinosti (pletenje, heklanje, vez). Kontinuirano se vrši dopuna liste tradicionalnih recepata čime se obogaćuje kulinarska baština Parka kao značajnog segmenta NKN.

Kroz kreiranje okvira za promociju nacionalnih parkova i predstavljanje široj javnosti u martu su organizovani „Dani Nacionalnih parkova" u TC Big Fashion, u Podgorici. Tom prilikom održan je sajam proizvoda lokalnog stanovništva i prezentacija starih vještina i zanata sa prostora Parka.

Slika 2: *Dani Nacionalnih parkova Crne Gore*

Na poziv Agencije za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice, uzeto je učešće u projektu „Mistične priče Dunavske zelene rute", koji predstavlja valorizaciju međunarodnog prirodnog i nematerijalnog nasljeđa, sa ciljem društveno-ekonomskog razvoja ruralnih područja Podunavlja. U okviru aktivnosti na kreiranju programa organizovanja važnih datuma kao što je „Dan evropskih parkova" sa temom Glasajmo za prirodu, osmišljen je i kreiran koncept aktivnosti u vezi sa obilježavanjem ovog značajnog datuma koji se odnosio na svih pet parkova.

Upućena je inicijativa prema Pošti Crne Gore za štampanje prigodnih markica gdje su dat predlog za Nacionalni park Biogradska gora iz oblasti kulturno-istorijsko i etnografsko nasljeđe (fotografije sa opisom i obrazloženjem) u cilju promocije Parka.

Strateška oblast 3: Edukacija, interpretacija prirodnih i kulturnih vrijednosti parka i razvoj turizma orijentisanog ka prirodi

Razvijena i unaprijeđena edukacija i interpretacija

Edukativni program „Obradujmo prirodu" koji obuhvata interpretaciju prirodnih i kulturnih vrijednosti NP Biogradska gora, a realizuje se u saradnji sa osnovnim školama na području Opštine Kolašin. Održane su četiri radionice u kojima je učestvovalo 52 djece.

U saradnji sa turističkim organizacijama i osnovnim školama održano je više edukativnih radionica na temu Nacionalnog parka Biogradska gora.
Obilježeno je 10 ekološki značajnih datuma u kojima je učestvovalo oko 170 učesnika. Radionice su održavane u Upravnoj zgradi NP Biogradska gora, Centru za posjetioce i na edukativnoj stazi na Biogradskom jezeru.
U sklopu edukativnog programa „Upoznajte nacionalne parkove Crne Gore“, pripremljen je edukativni materijal „Upoznaj, oboji, saznaj, zavoli“, uz saradnju sa Hipotekarnom bankom AD Podgorica.
U saradnji sa Organizacijom za evropsku bezbjednost i saradnju izrađena je brošura „Zavirite u čarobni svijet Nacionalnog parka“.
Tokom programske godine izvršena je dopuna i popravka informativnih tabli.
U saradnji sa TO Kolašin, osmišljen je i izrađen lifleta za programe obilaska Pešića jezera na njemačkom i francuskom jeziku (100 komada).

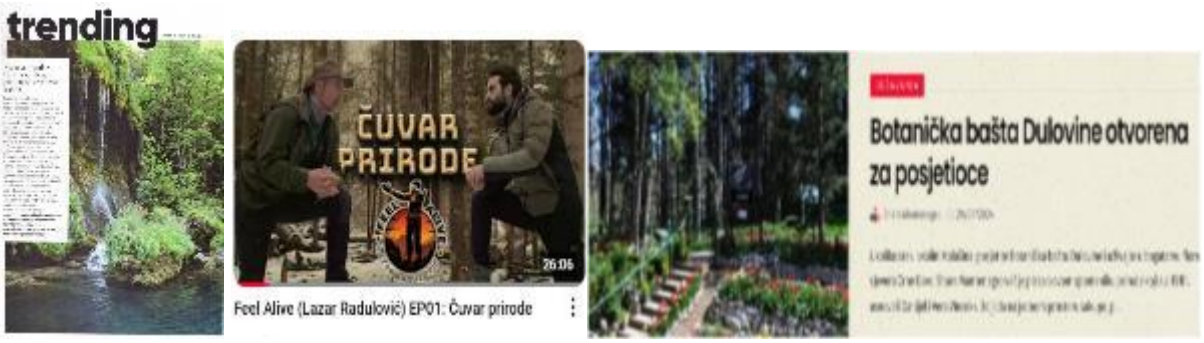
Slika 3: *Slike sa organizovane promotivno pješačke ture program obilaska Pešića jezera*

<u>Park je uspješno promovisan na nacionalnom i međunarodnom nivou</u>
Kontinuirano preko štampanih i elektronskih medija, društvenih mreža (Instagram i Facebook), Youtube kanala, kao i sajta JPNPCG, promovisane su najznačajnije vrijednosti i turistička ponuda ovog zaštićenog područja. Pripremljene su i poslate 133 informacije i saopštenja za medije, odgovoreno je na 35 upita novinara, dok su realizovana 64 medijska gostovanja. Redovno su ažurirane informacije na sajtu JPNPCG. Na sajtu je u vezi sa Parkom objavljen 71 tekst. U okviru stranica „Priče iz parkova“ objavljivane su zanimljivosti o biodiverzitetu Parka, kulturno-istorijskom nasleđu i njegovoj posjetilačkoj ponudi.
Tokom sezone u saradnji sa portalom „Share Montenegro” pripremljeni su i objavljeni promotivni tekstovi u cilju promocije parka i većeg interesovanja domaćih posjetilaca za ovo područje.

Slika 4: *Informisanje javnosti o aktuelnostima u NP*

Tekstovi o parku objavljeni su i u magazinima „Ljepota i zdravlje” i „Air Time”. U okviru serijala „Feel alive” koji je emitovan na RTCG, realizovana je emisija u okviru koje je prezentovan rad Službe zaštite NP Biogradska gora.

***Slika 5**: Promocija u časopisima i portalima*

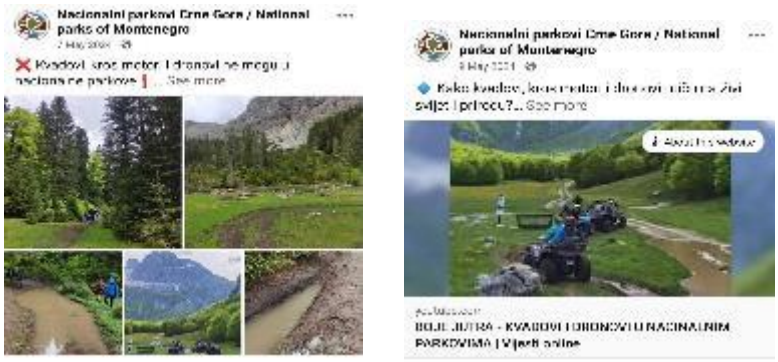
U programskoj godini u vezi sa Parkom bilo je 146 objava na Facebook stranici i 100 objava na Instagram stranici.

***Slika 6:** Objave na društvenim mrežama koje su izazvale pažnju pratilaca*

<u>PR kampanje</u>

Kampanja „Stop kvadovima, kros motorima i dronovima u nacionalnim parkovima“ bila je intenzivna tokom 2024. Cilj kampanje bio je informisanje građana o pravilima koja važe u nacionalnim parkovima kada je u pitanju organizovanje tura i korišćenje kvadova, kros motora i motornih sanki. Imajući u vidu sve češće korišćenje bespilotnih letjelica - dronova za potrebe različitih snimanja, posebna pažnja posvećena je informisanju javnosti o pravilima i protokolu koji je neophodno poštovati. Objave u vezi sa ovom temom pratilo je preko 90 hiljada pratilaca na društvenim mrežama.

Slika 7: *Kampanja „Stop kvadovima, kros motorima i dronovima"*

<u>Promocija „Godišnje ulaznice za NPCG"</u>

Kroz višemjesečnu kampanju promovisana je Godišnja ulaznica za NPCG kojom je posjetiocu po promotivnoj cijeni od 13,50 eura omogućen neograničeni broj ulazaka u svih pet zaštićenih područja do kraja kalendarske godine. U saradnji sa CKB bankom realizovana je akcija pod nazivom „Uživajmo zajedno u ljepotama Crne Gore". Promocija ulaznice u kontinuitetu je vršena na društvenim mrežama, a vidjelo je preko 48.500 pratilaca. Godišnja ulaznica promovisana je tokom različitih medijskih gostovanja i nastupa u javnost.

Slika 8: *Promocija godišnje ulaznice*

U saradnji sa NTO CG, aktivni odmor u NP Biogradska gora promovisan je na međunarodnim sajmovima „Fahrrad und WanderReisen" u Štutgartu i „F.RE.e" u Minhenu.

Ponuda nacionalnih parkova Crne Gore predstavljena je i na sajmu „EcoLife Montenegro" koji je održan u Podgorici.

Nacionalni parkovi su učestvovali i na Evropskom forumu za smanjenje rizika od katastrofa koji je održan u Budvi i koji je okupio predstavnike preko 50 država Evrope i Centralne Azije. Cilj ovog foruma bio je zajednički rad na smanjenju rizika od katastrofa i ublažavanje klimatskih promjena.

U sklopu realizacije programske aktivnosti podržane su manifestacije, koje su u organizaciji Opštine Kolašin i TO Kolašin i to: Bjelasica Ultra Trail, Tango kamp, Joga kamp, Košarkaški i fudbalski kamp, planinarski pohodi, kao i manifestacije u sklopu TO Mojkovac i SRK CG: i planinarski pohodi i takmičenje u mušičarenju.

Za potrebe NP Biogradska gora u toku programske godine izvršena je izrada planiranog promotivnog materijala.

Strateška oblast 4: Turizam zasnovan na aktivnom odmoru u prirodi

Unaprijeđena i razvijena posjetilačka infrastruktura Parka

U toku programske godine zamijenjen je dotrajali mobilijar na parking prostoru i edukativnoj stazi oko Biogradskog jezera.

Održano je više sastanaka sa predstavnicima planinarskih klubova na kojima su se definisali ciljevi i prioriteti u načinu i vrsti održavanja staza. U saradnji sa PK Bjelasica markirana je staza Biogradsko jezero - Goleš - Međedac - Ogrola glava - Melaja - Bojišta - Kolašin, od PK Bjelasice se očekuje izvještaj sa GPS podacima i drugim detaljima.

Održan je sastanak sa predstavnicima PSCG, na kojem je PSCG najavio izradu novog registra nacionalne mreže staza, a predstavnici JPNPCG su dali prijedlog za učešće u toj radnoj grupi.

Za plan uređenja i formiranja biciklističke staze Ševarine - Ševarinsko jezero - katun Šiška - Šiško jezero - Suvodo, kao i staze Biogradsko jezero – Dolovi, izrađen je plan njenog uređenja.

U saradnji sa licenciranim vodičem urađen je i Elaborat, katastar i odgovarajući mobilijar za biciklističke staze: Biogradsko jezero- Dolovi Lalevića i Staza II Ševarine- Ševarinsko jezero- katun Šiška- Šiško jezero- Suvodo. Opremanje staze izvršiće se u proljeće 2025. godine.

Za turističku ponudu posmatranje medvjeda, izrađena je brošura „Mrki medvjed".

Za potrebe ponude kajakarenja po Biogradskom jezeru izvršena je nabavka 2 kajaka dvosjeda i 3 kajaka jednosjeda sa pratećom opremom.

Na rijeci Tari instalirana je tabla koja upućuje na načina obavljanja sportskog ribolova i fly fishing-a. Data je podrška u organizaciji i promociji XVI prvenstva Crne Gore u disciplini mušičarenje koje je organizovano na rijeci Tari i Biogradskom jezeru. Zabilježen je rast prodaje sportskih ribolovnih dozvola u 2024. godini.

Unaprijeđena turistička ponuda koja je zasnovana na rekreaciji

Tokom izvještajnog perioda formirana je kružna Staza za boso hodanje sa poligonima koji su ispunjeni materijalima iz prirode.

Podrškom i donacijom NLB banke izvršena je adaptacija dječijeg igrališta, koja je obuhvatala: instalaciju dvije nove klackalice, četiri nove ljuljaške i dva nova plastična tobogana.

Upravljanje posjetiocima

Analiza strukture, mišljenja, potreba i očekivanja posjetilaca sprovodila se kontinuirano u izvještajnom periodu, kroz popunjavanje dvojezičnih anketnih listića u Centru za posjetioce. Ukupan broj ispitanika je 100. Uzorak pokazuje da su se posjetioci odlučili za posjetu Parku na osnovu informacija koje su dobili posredstvom medija, sajmova i putničkih agencija. Analiza anketa je pokazala da su posjetioci najviše zainteresovani za pješačenje, a potom slijedi vožnja čamcem i kajakarenje na Biogradskom jezeru. Ankete takođe pokazuju da se posjetioci u Parku najviše zadržavaju jedan dan, kao i namjeru da bi ponovo posjetili Park.

U izvještajnom periodu nastavljeno je sa promocijom osam etičkih principa „Ne ostavljaj tragove – Leave No Trace", a odštampani lifleti su bili dostupni i dijeljeni posjetiocima. Pripremljeni su video i foto materijali i priče, sa ciljem promovisanja određenih manje posjećenih mjesta kako bi se smanjio pritisak posjetilaca na najfrekventnije lokalitete, a ovi sadržaji objavljivani su u kontinuitetu na društvenim mrežama. Takođe, tokom ljetnje turističke sezone u saradnji sa TO

Kolašin i Opštinom Kolašin organizovan je autobuski prevoz od centra Kolašina do Parka kako bi se smanjio broj vozila na prostoru Parka.

Slika 9: *Promocija etičkih principa i aktivnosti u cilju smanjenja pritiska posjetilaca na park*

Strateška oblast 5: Međunarodna i lokalna saradnja i socio-ekonomski razvoj

Unaprijeđenje upravljanja, umrežavanja, zaštite i promocije kroz nacionalnu i međunarodnu saradnju

Organizovano je više sastanaka sa državnim institucijama i organizacijama u vezi definisanja jasnih procedura iz zakonskih obaveza iz oblasti zaštite životne sredine i prirode. Predstavnici JPNPCG su aktivno učestvovali u radnim grupama na izradi Izmjena i dopuna Zakona o zaštiti prirode, Izmjenama i dopunama Zakona o nacionalnim parkovima Crne Gore i Izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika u oblasti zaštite životne sredine.

Inicirano je više sastanaka sa načelnicima nadležnih odjeljenja bezbjednosti čije teritorije gravitiraju Parku, u cilju efikasnije zaštite prostora NP Biogradska gora. U saradnji sa Lovačkim savezom Crne Gore i lovačkim društvima iz Kolašina, Mojkovca i Berana, koja gazduju lovištima u okolini Parka, postignut je zajednički cilj u smislu zaštite prirodnih vrijednosti. Ostvarena je i dobra saradnja sa Opštinom Kolašin i TO Kolašin po pitanju efikasnijeg upravljanja posjetiocima. Predstavnica JPNPCG je prisustvovala IUCN forumu održanom u Briužu (Belgija), Ključne teme foruma uključivale su globalnu transformaciju, rješenja zasnovana na prirodi i saradnju u očuvanju biodiverziteta. Crna Gora je učestvovala u diskusijama o nacionalnoj Crvenoj listi, očuvanju biodiverziteta na Zapadnom Balkanu i važnosti Zelene liste za zaštićena područja. Forum je istakao izazove poput krivolova i ilegalne sječe šuma, naglašavajući potrebu za jačanjem zakonodavstva, regionalnom saradnjom i edukacijom kako bi se unaprijedio odnos ljudi i prirode. Takođe, predstavljena je strateška vizija IUCN-a za očuvanje ekosistema i održivi razvoj do 2030. godine.

Krajem 2024. godine, pokrenuta je inicijativa za saradnju sa Evropskom i Internacionalnom organizacijom rendžera. Uspostavljeni su prvi kontakti i započeti pregovori o članstvu JPNPCG u ovim prestižnim asocijacijama, čime se otvara mogućnost za razmjenu znanja, iskustava i najboljih praksi u oblasti zaštite prirode. Pristupanje ovim organizacijama od velikog je značaja za jačanje kapaciteta službi fizičke zaštite, profesionalni razvoj zaposlenih i unapređenje zaštite biodiverziteta u crnogorskim nacionalnim parkovima. Članstvo će omogućiti bolju integraciju Crne

Gore u međunarodne tokove zaštite prirode i olakšati realizaciju zajedničkih projekata sa partnerima širom Evrope i svijeta.
Redovno su praćeni EU pozivi, kao što su sajt Evropske komisije i CINEA, kako bi se identifikovali relevantni pozivi za projekte u oblasti zaštite prirode i održivog turizma. Osim EU poziva, korišćeni su i drugi resursi, poput: WeBalkans, Time Machine, EU Fondovi Konkursi, i FundsforNGOs, koji su omogućili pristup informacijama o finansijskim mogućnostima za projekte u Crnoj Gori i regionu.
Pored toga, istraživali su se specifični pozivi, kao što su: Rapid Response Facility, Global Innovation Fund, i UNESCO inicijative, sa ciljem širenja kapaciteta za projekte zaštite prirode i kulturne baštine.
Održani su informativni sastanci u vezi sa IPA Interreg fondovima, uključujući sastanak u Pljevljima za prekograničnu saradnju sa Srbijom.
U okviru projekta „EcoDali", tim JPNPCG prisustvovao je radionici u Osijeku (Hrvatska), čime su unapređeni kapaciteti za ekološku obnovu i zaštitu vodenih resursa.
U okviru projekta „Forest Connect" izvršena je nabavka opreme za monitoring velikih mesoždera, što će omogućiti realizaciju ciljnog monitoringa velikih mesoždera. Projekat „FAO" omogućio je dostavljanje podataka za Studiju i Akcioni plan za otpornost lokalnih zajednica u planinskim oblastima na socio-ekonomske trendove i klimatske promjene. U okviru projekta „FEF OSCMontenegro PUMP - Za čistu Crnu Goru", realizovana je radionica koja je omogućila razvoj predloga za smanjenje otpada i unapređenje održivosti u zaštićenim područjima. Projekat „Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova" uključio je nabavku opreme za čuvare i obuke kako bi se povećala sigurnost i efikasnost zaštite na terenu. U okviru projekta „Uspostavljanje sistema ranog otkrivanja i blagovremenog suzbijanja šumskih požara u NP Biogradska gora", zaposleni u Službi zaštite su upoznati sa upotrebom FIRMS satelitske platforme, što će doprinijeti efikasnijem upravljanju šumskim požarima.

<u>Podrška lokalnoj zajednici u održivom razvoju u skladu sa principima očuvanja vrijednosti Parka</u>
Kontinuirana aktivnost, kojom se daje podrška lokalnom stanovništvu (proizvođačima), da izrade karakteristične suvenire i rukotvorine imala je za rezultat odabir i nabavku karakterističnih suvenira kojim se dopunio asortiman suvenirnice u Parku.
Prilikom organizacije manifestacija i događaja u Parku na teritoriji opštine Kolašin, kao i tokom manifestacije „Dani Nacionalnih parkova" u tržnom centru Big Fashion u Podgorici, ostvarena je aktivna saradnja s lokalnim stanovništvom. Proizvođači iz ovog područja su kontaktirani i pozvani da učestvuju u navedenim događajima plasiranjem svojih proizvoda.
Planom gazdovanja šumama u privatnoj svojini, na osnovu podnesenih sedam zahtjeva domaćinstava sa područja Parka, izvršena je doznaka i odobravanje drveta u šumama u privatnoj svojini. Ukupno je odobreno za uklanjanje 142,36 m³ bruto drvne zapremine, od čega 134,66 m³ lišćara, i 8,70 m³ četinara.
U cilju unapređenja saradnja sa lokalnim stanovništvom, a u skladu sa zakonskom regulativom, sanitarno doznačena stabla su prodata zainteresovanom stanovništvu iz ruralnog područja na prostoru Parka. Na osnovu odluke Upravnog odbora donijeta su rješenja za 11 stanovnika iz ruralnog područja, kojima je odobreno 43,12 m³, uglavnom bukvih stabala (37,65 m³ lišćara i 5,46

m³ četinara). Takođe, izvršen je prijem i otprema drvne mase u predviđenom roku. Ukupno je prodato stanovništvu u ruralnim područjima, 31,00 m³ bruto lišćara, bukve i 4,5 m³ bruto četinara. Na osnovu podnešenih sedam zahtjeva domaćinstava sa područja Parka, izvršena je doznaka I odobravanje drveta u šumama u privatnoj svojini. Ukupno je odobreno za uklanjanje 142,36 m³ bruto drvne zapremine, od čega 134,66 m³ lišćare, i 8,70 m³ na četinare

Socio-ekonomski razvoj područja Parka

Nastavljena je saradnja sa lokalnom zajednicom i relevantnim subjektima sa područja Parka i njegove šire zone. U tom kontekstu održana su tri tematska sastanka kroz rad Socio ekonomskog savjeta.

Prvi radni sastanak sa temom „Priprema turističke sezone, izazovi i rješenja“, okupio je predstavnike: lokalnih zajednica, lokalnih turističkih organizacija Kolašina, Berana, Mojkovca, predstavnike turističke privrede, opština Kolašin, Mojkovac i Berane, predstavnike NTO, Ministarstva turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera i Ministarstva prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine.

Druga sjednica sa temom „Analiza rezultata tekuće turističke sezone - izazovi i moguća rješenja“, okupila je sve relevantne stejkholdere sa lokalnog i državnog nivoa, uključujući i Privrednu komoru.

Treća sjednica održana je sa predstavnicima vlasnika katuna u NP Biogradska gora, kojoj su prisustvovali predstavnici Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

Izvještaji sa zaključcima održanih sjednica Socio-ekonomskih foruma nalaze se u arhivi JPNPCG i NP Biogradska gora.

Strateška oblast 6: Unapređenje fizičke zaštite i infrastrukture

Unapređenje fizičke zaštite Parka

Nadzornici Parka učestvovali su na nekoliko radionica posvećenih temi šumskih požara u zaštićenim područjima, kao i pojavi afričke kuge svinja.

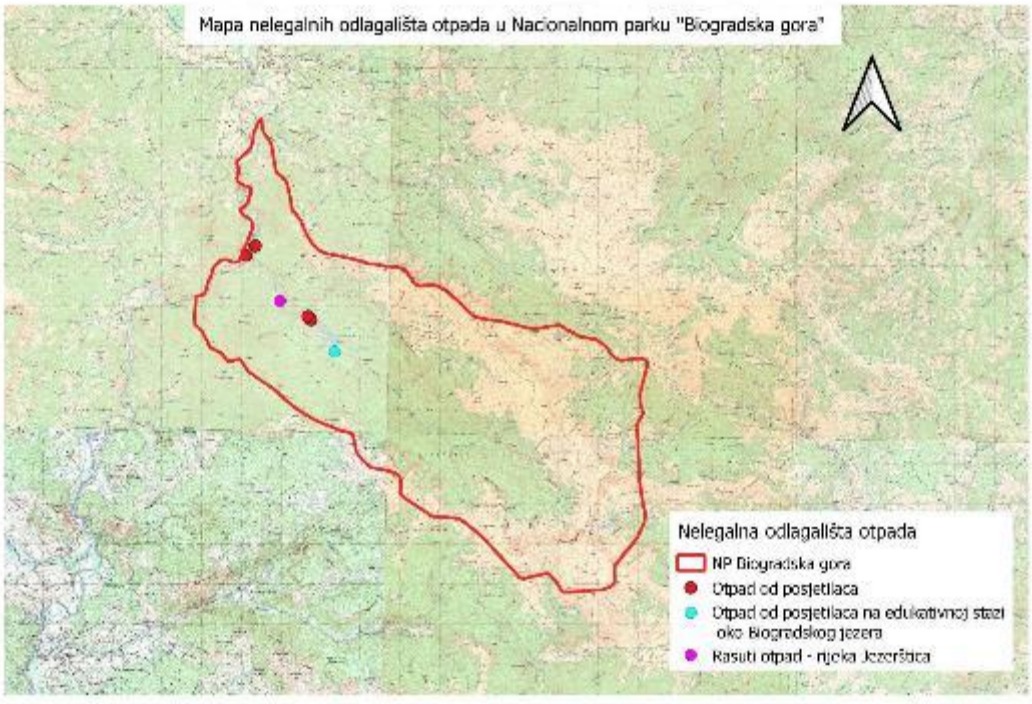
Za zaposlene u Službi fizičke zaštite parka i Službe za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture izvršena je nabavka ljetnjih i zimskih uniformi, i terenske obuće.

Organizovani su sastanci sa MUP-om u cilju koordinacije aktivnosti na sprječavanju nelegalnih radnji i koordinacije aktivnosti u slučaju vanrednih situacija. Sastanci su održani sa načelnicima odjeljenja bezbjednosti Kolašin, Mojkovac i Berane, a na mjesečnom nivou se održavala komunikacija šefa Službe i direktorice Parka sa načelnicima odjeljenja bezbjednosti.

Park bez otpada

U cilju zaštite prostora od formiranja nelegalnih odlagališta otpada na području Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture obavlja aktivnosti u cilju sanacije površina na kojima se formiraju nelegalna odlagališta, pri čemu se prikupljaju podaci o lokaciji, veličini nelegalnog odlagališta i vrsti otpadnog materijala.

U programskoj godini na području Parka nijesu registrovana nelegalna odlagališta.

Mapa 2: Nelegalna odlagališta otpada

Zaposleni u Javnom preduzeću za nacionalne parkove Crne Gore su učestvovali u akcijama i radionicama u vezi sa uklanjanjem otpada sa prostora svih pet nacionalnih parkova Crne Gore. U saradnji sa organizacijom Zeleni talas JPNPCG su podržali akciju prikupljanja ambalaže, a učesnicima su dodijeljene godišnje ulaznice. Takođe, organizovana je radionica „Planeta protiv plastike" u okviru programa Barbara Parmer.

3.2. Ocjena stanja

Flora i vegetacija

Istraživanje i inventarizacija flore, sa akcentom na endemske i zaštićene biljne taksone, je obavljeno na lokalitetima: vidikovac iznad Šiškog jezera, fluvijalni kanal ispod Zekove glave, izvor Biogradske rijeke, fluvijalni kanal ispod Troglave, na stanišnim tipovima 6150 - Alpijski i subalpijski silikatni travnjaci, *6230 - Vrstama bogati travnjaci tvrdače (*Nardus stricta*) na silikatnim supstratima planinskih područja, i 6430 – Visoke zeleni.

Od 21 evidentiranih biljnih taksona, 19 taksona ima jedan ili više nivoa nacionalne i/ili međunarodne zaštite. Zabilježeno je prisustvo 8 endema Balkanskog poluostrva i 3 subendema, 5 vrsta koje kao rijetke i/ili ugrožene imaju nacionalnu zakonsku zaštitu, dok 13 vrsta ima neki od međunarodnih nivoa zaštite (HD, BC, CITES, IPA, IUCN Red List).
Terenski podaci su unijeti u Excel bazu flore za NP Biogradska gora, i ona trenutno sadrži 1191 tabelarni red, što je ekvivalentno broju terenskih i literaturnih navoda.
Obzirom da je istraživanje obavljeno u avgustu, kada je većina vrsta na planini Bjelasica završila vegetacioni ciklus ili je zatečena u suvom stanju, broj inventarisanih biljnih taksona je manji od očekivanog, ali nesumnjivo ukazuje na raznovrsnost i bogastvo stanišnih tipova i unutar njih bogatstvo endemskih i rijetkih taksona.
Sa aspekta zaštite izdvojamo nalaze za *Dianthus nitidus* subsp*. lacusicii* i *Barbarea balcana*.
Unutar habitata 6150 Alpijski i subalpijski silikatni travnjaci, na lokalitetu plato iznad Malog Šiškog jezera, evidentirano je prisustvo rijetke vrste karanfila *Dianthus nitidus* subsp. *lacusicii*. Na terenu 2023. godine, takođe je popisana na istom tipu staništa, na lokalitetu Krivi smet. Biljka je endem Crne Gore i Kosova. U Crnoj Gori je zabilježen samo na Bjelasici, na Lalevića dolovima i Pitoma smetina, te su nalazi iz 2023 i 2024. godine novi podaci za vrstu. Kao rijetka endemska podvrsta, zaštićena je nacionalnim zakonodavstvom (Sl. list RCG, 76/06)) i međunarodnim konvencijama i direktivama (BC An.I, HD An.II, An.IV). Na Evropskoj IUCN listi ima status NT (skoro ugrožena) sa opadajućim trendom, dok na preliminarnoj Crvenoj Listi Crne Gore ima status CR, criteria D (kritično ugrožena, kriterijum D - manje od 250 zrelih jedinki). Na staništu gdje je popisana nijesu evidentirani pritisci, za razliku od populacija na lokalitetu Lalevića Dolovi i Bendovac, gdje postoje antropogeni uticaji.
Barbarea balcana, je rijetka endemska vrsta, u Crnoj Gori zabilježena samo za područje Bjelasice (Bjelilo, Troglava i Zekova glava) u vegetaciji acidofilnih niskih cretova *Caricion canescentis fuscae* (*Caricio-Willemetum stipitatae*) – Lakušić, R. (1966, 1972/1973). Od strane stručne službe u avgustu 2018. godine, potvrđeno je prisustvo vrste unutar fluvijalnog kanala ispod Zekove glave, koji se sliva u izvorište Biogradske rijeke. Tada je evidentirana manja populacija na 3 približne koordinate, takođe u malim grupacijama. Fragmentacijom populacije, biljka nije izgubila u brojnosti i pokrovnosti, ali je njena brojnost i dalje mala i zahtijeva praćenje, tim prije što je očigledno zarastanje kanala vegetacijom visokih zeleni (Habitat 6430 – Visoke zeleni). Nije pronađena na sličnom staništu, duž fluvijalnog kanala ispod Troglave.
Na osnovu terenskih istraživanja stanišnih tipova 7140 Prelazne tresave i 7230 Alkalne tresave, u području Biogradske rijeke i okolnih staništa, evidentirano je nekoliko ključnih nalaza. Vlažna staništa uzvodno, iako su od ekološkog značaja zbog prisustva rijetkih vrsta, zauzimaju vrlo malu površinu i podložna su daljoj degradaciji. Posebno zabrinjava širenje stanišnih tipova *6230 Vrstama bogati travnjaci tvrdače (*Nardus stricta*) na silikatnim supstratima planinskih područja i 6430 Visoke zeleni, koji imaju tendenciju da potisnu tresave, ugrožavajući tako njihovu održivost. Takođe, uticaj klimatskih promjena i nedostatak padavina mogu dodatno doprinijeti smanjenju ovih staništa. Preporučuje se ponovno istraživanje na proljeće kako bi se procijenilo stanje staništa i identifikovale dalje mjere zaštite i očuvanja.

Šume i šumski ekosistemi

Praćenjem zdravstvenog stanja šuma u 2024. godini, kako van prašumskog rezervata, tako i unutar njega, evidentirane su pojedinačne vjetroizvale i prelomi. Stanja šumskih ekosistema u ovom Parku ocjenjuju se dobrim.

Stanje šuma van prašumskog rezervata je zadovoljavajuće, ali je evidentan proces širenja šuma na račun livada i pašnjaka. Ovaj proces je nastao uslijed smanjenja broja stočarskih domaćinstava na katunima.

U odnosu na prethodni period evidentno je poboljšanje zdravstvenog stanja šuma na području Suvodo-Šiška zahvaljujući blagovremenim reakcijama u prethodnom periodu. Podmladak jele i javora je evidentan, dok smrča i jela, koje su osjetljivije na klimatske promjene, pokazuju znake sušenja. Na ovom području su evidentirane površine sa suvim stablima smrče, a koje zbog nemogućnosti transporta (preko privatne svojine) nijesu uklonjena.

Prisustvo potkornjaka u četinarskim šumama Parka je evidentno, ali je njihov uticaj neznatan, pa nije potrebno sprovoditi dodatne mjere zaštite.

U narednom periodu, neophodno je kontinuirano praćenje populacije potkornjaka, kako bi se pravovremeno preduzele adekvatne mjere zaštite u slučaju njihovog prenamnožavanja.

Beskičmenjaci

Fauna dnevnih leptira (*Rhopalocera*) prepoznata je kao veoma značajna za monitoring budući da su ovi organizmi veoma osjetljiviji na promjene ekoloških faktora, naročito onih koji su nastali antropogenim djelovanjima i klimatskim promjenama. Istraživanja faune dnevnih leptira na području Parka započeto je 2021. godine. Tokom istraživanja faune dnevnih leptira u planskoj 2021. i 2023. godini registrovano je 42 vrste dnevnih leptira. Prema sakupljenim literaturnim podacima, kao i na osnovu sprovedenih terenskih istraživanja u prethodnom periodu, na prostoru NP Biogradska gora registrovano je 59 vrsta dnevnih leptira, od ukupno 192 u Crnoj Gori, što je 30,7%.

Dobijena lista dnevnih vrsta leptira ne može se smatrati konačnom, te je neophodno nastaviti istraživanja i u narednom periodu. Za očekivati je da će nastavak istraživanja u narednom periodu pokazati prisustvo većeg broja vrsta u odnosu na trenutno stanje. Na osnovu dosadašnjih rezultata istraživanja, područje NP Biogradska gora je značajno za očuvanje biodiverziteta ove grupe insekata, naročito iz razloga što su registrovane zakonom zaštićene i Natura 2000 vrste.

Evidentirani pritisci vezani za faunu beskičmenjaka:

- Zarastanje pašnjaka i livada, uslijed napuštanja katunskog načina stočarstva utiče na smanjenje populacije dnevnih leptira i drugih insekata.
- Gubitak i kaptiranje potoka, gubitak tresetnih staništa, zarastanje i poribljavanje ledničkih jezera utiče na smanjenje populacije puževa, vilinih konjica, dvokrilaca, vodenih stjenica i tvrdokrilaca.
- Pojava požara takođe utiče na smanjenje populacije pojedinih vrsta insekata koji su vezani za šumske ekosisteme.

Fauna riba

Klimatske promjene utiču na vodni režim jezera, tako što su evidentni primjeri velikih fluktuacija nivoa vode u njima. Takve fluktuacije mogu uticati na ihtiofaunu, posebno u ljetnjim mjesecima,

kada zbog smanjene količine vode u jezeru može doći do apoksije jezera, zakiseljavanja, manjka životnog prostora, te povećane mutnoće vode. Zatrpavanje jezera organskim materijalom je proces koji postoji u svim jezerima, u većem ili manjem obimu. Na Biogradskom jezeru ova pojava je posebno izražena zbog priliva velike količine organskih materija iz okolne šume, relativno male dubine jezera i bujičnog karaktera voda i pritoka u kišnim mjesecima.
Sportski ribolov koji nije u potpunosti po principu „uhvati i pusti“ je jedan od negativnih pritisaka na ihtiofaunu Biogradskog jezera. Ribolov se trenutno odvija na način da se ne zabranjuje odnošenje ulova, u skladu sa naredbom koju propisuje Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, koji je nadležan za ovu djelatnost. Nemogućnost poribljavanja jezera adekvatnom vrstom je jedan od negativnih faktora, jer se ne može osigurati stabilnost populacija, ukoliko bi došlo do ekstremnih pritisaka po ihtiofaunu.

Fauna vodozemaca i gmizavaca
Tokom 2024. godine nastavljena su terenska istraživanja u cilju inventarizacije i određivanja distribucije faune vodozemaca i gmizavaca sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura vrste. Od registrovanih vrsta, sve vrste, osim vrste žutotrbi mukač (*Bombina variegata)*, su zaštićene prema Rješenju o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrta (Sl.list RCG br. 76/06). Sve registrovane vrste vodozemaca i gmizavaca odlikuju se širom distribucijom u Evropi i Evro-Aziji i ne ubrajaju se u ugrožene taksone po IUCN kategorizaciji. Vrsta žutotrbi mukač (*Bombina variegata)* se nalazi na dodatku II Bernske konvencije i dodacima II i IV Evropske direktive o staništima i vrstama. *Rana graeca-* grčka žaba je balkanski endem.
Na području izvorišta Biogradske rijeke primjetno je zarastanje staništa, što može imati potencijalni negativni uticaj na batrahofaunu u budućnosti. Zarastanje može dovesti do smanjenja vodenih površina koje vodozemci koriste za mrijest i razvoj larvi. Ovo smanjenje može otežati ili onemogućiti reprodukciju i preživljavanje mladih jedinki.
Važno je nastaviti istraživanje i pratiti promjene u staništu i ako se ukaže potreba, preduzeti mjere zaštite kako bi se očuvala stabilnost staništa i zaštitila populacija vodozemaca na ovom području. Posebno se ističe značaj očuvanja ovih vodenih površina kako bi se očuvala stabilna populacija vrste grčke žabe (*Rana graeca)*.

Fauna ptica
Od 2017. godine na području Bjelasice, u okviru projekta NATURA 2000 realizuju se ornitološka istraživanja čiji rezultati pokazuju da su na ovom prostoru prisutna staništa i vrste od interesa za zaštitu na nacionalnom i međunarodnom nivou.
Natura 2000 su sve vrste ptica koje su navedene u Aneksu I Direktive o pticama. Ako njihova populacija u određenom području unutar EU ispuni određene definisane kriterijume, tada to područje mora da se uvrsti u Natura 2000 područje.
Najznačajnija staništa ornitofaune su bukove šume, mješovite šume listopadnog drveća i četinara, otvoreni pašnjaci i kamenjari, kao i neposredna okolina ledničkih jezera. Napuštanje stočarskog načina života u katunima kao i zarastanje pašnjaka i livada predstavlja problem za određene vrsta ptica. Na smanjenje broja populacija pojedinih šumskih vrsta mogu uticati požari.
U narednom planskom periodu, a radi procjene stanja i primjene eventualnih mjera zaštite, izvršiće se monitoring ptica grabljivica: suri orao (*Aquila chrysaetos)*, sivi soko *(Falco peregrinus*),

uralska sova (Strix uralensis), patuljasta sova (*Glaucidim passerinum)*, i planinska kukumavka (*Aegolius funereus*), koje su zaštićene na nacionalnom i međunarodnom nivou.
U narednom periodu neophodno je unaprijediti kapacitete Stručne službe iz oblasti ornitofaune, kako bi se pratilo stanje populacija navedenih i drugih vrsta, kao i promjene u trendu populacija i kompletnom ekosistemu na adekvatan način.

Fauna sisara
U Parku se kontinuirano i sistematično prati diverzitet srednjih i krupnih sisara uz upotrebu kamera zamki. Kamere obilazi nadzornik na dvije do tri sedmice, i materijal šalje stručnom saradniku za zaštitu faune sisara. U periodu 2021-2024. godine vrste sa najvećom frekvencijom pojavljivanja na foto-zamkama su: jelen, srna, lisica i divlja svinja. To su generalno česte vrste u Parku. U narednom periodu nastaviće se praćenje sa ciljem registrovanja rijetkih vrsta i utvrđivanja koridora krupnih sisara.
U periodu 2021-2024. godine započeto je sistematično istraživanje diverziteta slijepih miševa na području Parka. Kako na području Parka nisu prisutni značajniji podzemni objekti, vodi se evidencija o nadzemnim objektima važnim za očuvanje ove grupe faune. Na samom ulazu u Park, na lokaciji Kraljevo kolo registrovana je do sada najveća porodiljska kolonija malog potkovičara (*Rhinolophus hipposideros*) u Crnoj Gori. Ova kolonija se svake godine prebrojava, kao bi se pratila njena brojnost i stabilnost, što će se nastaviti i u budućem planskom periodu.

Vode
Biogradsko jezero se u posljednjih nekoliko decenija suočava s intenzivnim procesima degradacije uzrokovanim prirodnim erozivnim pojavama i nepovoljnim hidrološkim uslovima. Među glavnim faktorima koji ugrožavaju stabilnost jezera su erozija koju izaziva Biogradska rijeka, najveća pritoka jezera, zatim progresivna erozija desne obale koju stvara otoka Jezerštica, kao i gubitak zapremine i vodostaja zbog pojave ponorskih zona na dnu jezera. Uz to, klimatske promjene i sve nepovoljnije hidrološke prilike dodatno pogoršavaju situaciju, zbog čega je u posljednjih petnaest godina jezero čak pet puta dostiglo istorijski minimum nivoa u periodu od avgusta do novembra.
Zbog ozbiljnosti problema, naučna zajednica već decenijama pokušava pronaći najefikasnija rješenja za sanaciju i očuvanje jezera. Projekat „Rehabilitacija Biogradskog jezera“ već godinama predstavlja prioritet u sektoru zaštite životne sredine. Problem erozije u kanjonu Jezerštice, infiltracija i gubitak vode, kao i taloženje sedimenta koje donosi Biogradska rijeka prepoznati su još prije više od pola vijeka kao ključni faktori koji mogu dovesti do trajnog nestanka jezera. Za razliku od mnogih devastiranih prirodnih područja u Crnoj Gori, gdje su uzroci antropogeni faktori, mogućnost trajnog gubitka Biogradskog jezera rezultat je prirodnih, evolutivnih promjena reljefa izazvanih različitim procesima erozije.
Kako bi se ovaj kompleksan problem adekvatno riješio, tadašnje Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i turizma usvojilo je fazni pristup rehabilitaciji kroz nekoliko etapa. Prva faza, sprovedena 2022. godine, uključivala je prikupljanje sve dostupne dokumentacije o jezeru, analizu trenutnog stanja i identifikaciju ključnih problema. Tokom ove faze ustanovljeno je da ne postoje kvalitetne geodetske, hidrološke, geološke i hidrogeološke karte, što je predstavljalo prepreku za donošenje kredibilnih prijedloga za rješavanje problema.

Druga faza realizovana tokom 2023. godine fokusirala se na izradu neophodnih kartografskih podloga, uključujući geodetske, batimetrijske, geološke i hidrogeološke karte, kao i prikupljanje dodatnih hidroloških i geofizičkih podataka. Ovi podaci pružili su čvrstu osnovu za definisanje konkretnih mjera rehabilitacije jezera.
Trenutno je projekat ušao u svoju treću fazu, koja je usmjerena na identifikaciju i definisanje mjera za ublažavanje posljedica erozije i gubitka vode, kao i na izradu Projektnog zadatka (ToR) za pripremu idejnog rješenja sanacije.
Nakon prezentacija rezultata treće faze biće definisane dalje aktivnosti koje će osigurati dugoročnu zaštitu i revitalizaciju Biogradskog jezera.

Materijalna kulturna baština

Stanje kulturno-istorijskog nasljeđa Nacionalnog parka Biogradska gora karakteriše slaba istraženost arheoloških lokaliteta i nevalorizovano, nezaštićeno katunsko graditeljstvo. Tradicionalna arhitektura ovih naselja, koja je prilagođena prirodnom okruženju, nosi prepoznatljiv pečat, ali nekadašnje vrijednosti postepeno nestaju. Sve je manje pastirskih stanova koji se koriste u okviru svoje prvobitne funkcije. Tek poneka pastirska koliba opstaje zahvaljujući entuzijastima zaljubljenim u tradiciju i planinu, kao i preduzetnicima koji u ovim objektima vide potencijal za turističku ponudu.
Na padinama Bjelasice, u zaštitnoj zoni Nacionalnog parka, nalaze se ostaci srednjovjekovnog grada Brskova, jednog od najvažnijih arheoloških lokaliteta u Crnoj Gori. Ministarstvo kulture i medija Crne Gore je kroz Programe zaštite i očuvanja kulturnih dobara 2017. godine pokrenulo arheološka i konzervatorska istraživanja ovog lokaliteta u saradnji s JU Centrom za konzervaciju i arheologiju. Cilj ovih aktivnosti je bio izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje mjera zaštite.Tokom trogodišnjeg istraživačkog perioda, obavljena su arheološka iskopavanja na nekoliko ključnih lokacija u Brskovu, uključujući trg Doganjice, ostatke Saške crkve i lokalitete Medeno guvno i Mrki krš. Tom prilikom otkriveni su ostaci drvenih stambenih objekata, fragmenti vodovoda od kamenih ploča, brojni komadi keramike, živopisa, obrađene sige, vitraža, stakla, kameje, kao i osteološki ostaci. Paralelno s arheološkim radovima, dokumentovani su i oblici autohtonog narodnog graditeljstva, posebno katuni na Bjelasici, koji predstavljaju dragocjen dio tradicionalnog pejzaža.
Krajem 2022. godine, odlaskom u penziju stručnog saradnika za kulturno nasljeđe u Službi za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, prekinute su aktivnosti koje su bile predviđene Planom upravljanja Nacionalnog parka Biogradska gora za period 2021–2025. godine.

Nematerijalna kulturna baština

U narednom periodu nastaviće se prezentacija i promocija vrijednosti etnografske baštine Parka na način kojim će se obezbijediti njihova zaštita, očuvanje i unapređenje, kroz kontinuiranu institucionalnu saradnju iz oblasti kulturnog nasljeđa. Valorizacija ovog područja podrazumijeva aktivniji odnos prema nematerijalnoj kulturnoj baštini kroz adekvatne programe.

Edukacija i interpretacija

U Centru za posjetioce na Biogradskom jezeru i Edukativnom kutku u Upravnoj zagradi u Kolašinu kontinuirano se sprovodi edukativni program „Obradujmo prirodu“, namijenjen

učenicima osnovnih škola iz Crne Gore. Pored ovog programa, organizuju se edukativne i tematske radionice za učenike osnovnih i srednjih škola. Saradnja sa školama se iz godine u godinu unaprijeđuje i potrebno je nastaviti istim intenzitetom. Imajući u vidu potrebu za proširenjem edukativnog sadržaja, u izvještajnom periodu urađeni su edukativni tekstovi o biodiverzitetu, koji će biti dio Edukativnog kutka na veb stranici Preduzeća. U narednom periodu potrebno je raditi na sadržaju edukativnog materijala, koji će biti dostupan različitim ciljnim grupama.
Interpretaciju je potrebno proširiti, jer se svodi na interpretaciju prirodnih i kulturnih vrijednosti u Centru za posjetioce i u Edukativnom kutku, a rijeđe na edukativnoj i tematskoj stazi.
U narednom periodu potrebno je u saradnji sa lokalnim turističkim organizacijama, školama i drugim relevantnim subjektima osmisliti i sprovoditi ciljane interpretativne programe obilaska Parka (bazirane na prirodnim i kulturnim vrijednostima) za različite ciljne grupe, a koje će sprovoditi edukatori Parka.

Promocija
Promocija NP Biogradska gora sprovodila se uspješno u skladu sa programskim aktivnostima JPNPCG, samostalno i u saradnji sa najznačajnijim institucijama i organizacijama i NVO sektorom. Saradnjom sa medijima, organizovanjem i učestvovanjem na različitim vrstama događaja uključujući međunarodne turističke sajmove, osmišljavanjem edukativnih radionica u Centru za posjetioce u cilju promocije vrijednosti zaštićenog područja kod školske populacije, promotivnim tekstovima i fotografijama za elektronske portale i društvene mreže, uspješno su promovisane najznačajnije aktivnosti, turistička ponuda i vrijednosti ovog zaštićenog područja. Značajni ekološki datumi i događaji organizovani kako samostalno tako i u saradnji sa drugim subjektima, prezentovani su putem veb-sajta JPNPCG, kao i na društvenim mrežama, Facebook, Instagram i YouTube kanalu.
Objavljivani su i sadržaji upozorenja i apela o načinima korišćenja planinarskih staza, odlaganja otpada i uzroka pojava požara.
U narednom periodu poseban fokus biće stavljen na dalji razvoj i unapređenje saradnje sa ključnim akterima, uključujući lokalne uprave opština u čijoj gravitacionoj zoni se nalazi Nacionalni park, turističke organizacije i nevladin sektor sa ovog područja. Cilj ovakvog pristupa jeste stvaranje čvrstih partnerstava koja će doprinijeti efikasnijoj promociji prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka.
Pored toga, neophodno je dodatno jačati saradnju sa relevantnim institucijama i organizacijama, kao i lokalnim zajednicama. Poseban značaj pridaje se širenju palete promotivnog materijala, što uključuje osmišljavanje novog i savremenog web sajta, čime će se poboljšati dostupnost informacija i vidljivost svih vrijednosti ovog zaštićenog područja.
U okviru marketinških aktivnosti, planira se kreiranje organizovanih programa obilaska Parka, kao i sprovođenje različitih PR aktivnosti koje će podići svijest javnosti o značaju očuvanja prirodnih dobara i nacionalnih parkova. Aktivnosti promocije nastaviće se u kontinuitetu kroz intenzivnu saradnju sa relevantnim subjektima, kao i putem društvenih mreža, koje su važno sredstvo za komunikaciju i promociju. Ove aktivnosti zahtijevaju dodatna finansijska ulaganja, uz kontinuirano praćenje i analizu interesovanja posjetilaca i ciljnih grupa, kako bi se promocija prilagodila potrebama publike i povećala njen efekat.

Turistička infrastruktura

Izgradnja prve dionice auto puta Podgorica-Kolašin povećala je posjećenost ovog Nacionalnog parka. Najveći broj posjetilaca ulazi u Park na glavni kontrolno - naplatni punkt Kraljevo kolo.

Ulaz u Park - Suvodo nije uređen i ne postoji kontrolno-naplatni punkt, već kontrolu i naplatu ulaza vrši nadzornik zadužen za to područje. U narednom periodu neophodno je na ovoj lokaciji urediti ulaz i izgraditi kontrolno – naplatni punkt.

Kao jedan od najposjećenijih vidikovaca izdvaja se vidikovac na Bendovcu na kome je potrebno obnoviti sigurnosnu ogradu i informativni i odmorišni mobilijar. JPNPCG je obezbijedio sredstva za ove aktivnosti, međutim kako se radi o privatnom vlasništvu do sada nije postignut dogovor za planirane aktivnosti.

Tokom programske godine, odmorišni mobilijar u Parku je obnovljen uz pomoć donacija MTel-a i u saradnji sa TIKOM (ponton na Biogradskom jezeru, 15 stolova, 39 klupa i 2 nadstrešnice). U narednom periodu neophodno je izgraditi nadstrešnicu na izvoru Biogradske rijeke, dopuniti odmorišni mobilijar kod Šiškog jezera i izvršiti nabavku korpi za otpatke.

Potrebno je uraditi detaljnu analizu stanja pješačkih staza koje su u sistemu nacionalne mreže. Nakon analize, sistem pješačkih staza je potrebno redovno održavati i dopunjavati standardnim mobilijarom (markacija, smjerokazi i informativne table). U saradnji sa planinarskim klubovima i PSCG, dva nadzornika su prošli obuku i dobili sertifikat za markiranta.

Urađen je elaborat za dvije biciklističke staze i to Biogradsko jezero - Dolovi Lalevića i Ševarine - Ševarinsko jezero - katun Šiška - Šiško jezero - Suvodo, čime je proširena ponuda iz segmenta aktivni odmor, a postavka signalizacije izvršiće se u drugom kvartalu 2025. godine.

Na području Parka potrebno je stalno održavanje informativnih i edukativnih tabli i smjerokaza. Uzimajući u obzir da na glavnim putnim pravcima ka Parku (auto put i magistralni putevi) ne postoje najavne table koje upućuju posjetioce na Park, potrebno je na osnovu izrađenog Elaborata pristupiti njihovoj izradi i instalaciji.

Glavne atrakcije u Parku nijesu dostupne osobama sa invaliditetom, ali se na ulazima u Centre za posjetioce na Biogradskom jezeru i u Kolašinu planira izgradnja rampi za njihov pristup.

Objekat mrestilišta, nije u funkciji dugi niz godina, te je u narednom periodu potrebno iznaći rješenje za prenamjenu ovog objekta.

Turistička ponuda

Turistička ponuda Parka bazira se na aktivnom odmoru u prirodi i u skladu je sa principima održivog turizma. Park u svojoj ponudi ima: iznajmljivanje čamaca, kajaka, bicikala, krplji i štapova za hodanje. U narednom periodu previđeno je da se izvrši rekonstrukcija i nabavka drvenih čamaca, jer su postojeći dotrajali. U narednom periodu potrebno je izvršiti diversifikaciju ponuda iz domena aktivnog odmora.

Posljednjih godina evidentan je sve veći broj sportskih ribolovaca, međutim stav organizacije je promovisanje sportskog ribolova po sistemu „uhvati–vrati“.

Cjelokupan masiv planine Bjelasice ima kapacitet za razvoja sistema katuna. U tu svrhu, potrebno je u narednom periodu osmisliti i organizovati program obilaska katuna u organizaciji Parka.

Upravljanje posjetiocima

U NP Biogradska gora mogu se obavljati djelatnosti kojima se ne ugrožava izvornost zaštićene prirode, te turističke i sportsko-rekreativne aktivnosti, koje po svom karakteru, obimu i načinu sprovođenja ne narušavaju prirodne i radom stvorene vrijednosti, u skladu sa posebnim režimima zaštite.. U narednom periodu uspostaviće se program cjelogodišnjeg posjećivanja Parka. Ovo podrazumijeva postepeni proces, korak po korak, izbjegavajući sve do sada limitirajuće činjenice (bezbjednost posjetilaca i narušavanja bioloških ciklusa faune).

Na obali Biogradskog jezera nalazi se Centar za posjetioce opremljen interaktivnom prezentacijom i eksponatima, te predstavlja prvi kontakt sa posjetiocima koji se informišu o najznačajnijim vrijednostima i turističkoj ponudi.

U pružanju usluga na prostoru Parka dominantan je izletnički turizam koji je organizovan u vidu jednodnevnih tura i sportsko-rekreativni turizam u kojem dominiraju planinarenje i pješačenje. Naplata ulaznica se vrši na naplatnim punktovima i od strane nadzornika na određenim lokacijama. Tokom ljetnje sezone karakteristična je organizovana posjeta Parka posredstvom turističkih agencija, turoperatora, kao i individualno. Strani posjetioci čine većinu posjeta.

Najveći broj posjetilaca je tokom ljeta na lokaciji Biogradskog jezera, kada se stvaraju gužve na stazi, parking prostoru i restoranu, te na asfaltnom putu od Kraljevog kola do jezera. Tokom glavne sezone vrši se anketiranje posjetilaca čiji rezultati pokazuju strukturu, mišljenje, potrebe i očekivanja posjetilaca.

Neophodno je izraditi Studiju prihvatnih kapaciteta za najposjećenije lokalitete, u skladu sa smjernicama zaštite prirode, na osnovu kojih će se razviti mehanizmi praćenja i regulisanja broja posjetilaca.

Saradnja sa nacionalnim institucijama i organizacijama

Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore / Nacionalni park Biogradska gora ostvaruje saradnju sa brojnim organizacijama i institucijama na nacionalnom nivou, u skladu sa zakonskim mehanizmima i strateško-planskim dokumentima. Posebna pažnja posvećena je zaštiti prirode i očuvanju biodiverziteta, gdje je ključna saradnja sa Agencijom za zaštitu životne sredine. Iako postoji kontinuitet u zajedničkim aktivnostima, uočeni su određeni nedostaci u procedurama razmjene podataka, posebno kada je riječ o nedostavljanju rezultata istraživanja biodiverziteta od strane trećih lica. Ovi podaci su od izuzetne važnosti za JPNPCG, jer bi omogućili unapređenje upravljačkih aktivnosti i donošenje kvalitetnijih odluka, naročito u segmentima zaštite biodiverziteta.

Saradnja sa Ministarstvom ekologije, održivog razvoja i turizma odvija se kroz davanje saglasnosti na planove upravljanja i godišnje programe rada, dok JPNPCG na kraju svake godine podnosi detaljan izvještaj o radu i realizovanim aktivnostima za svih pet nacionalnih parkova. Pored toga, Javno preduzeće blisko sarađuje sa drugim ministarstvima, među kojima se ističu Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede – Uprava za gazdovanje šumama i lovištima, Ministarstvo turizma, Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, kao i Ministarstvo kulture i medija.

U oblasti monitoringa životne sredine, značajnu podršku pruža Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju, koji redovno prati i analizira kvalitet vode, vazduha i drugih ključnih parametara. Istovremeno, JPNPCG ostvaruje saradnju sa naučnim institucijama u zemlji i inostranstvu, a s

nekima od njih potpisani su memorandumi o saradnji koji jasno definišu specifične oblasti zajedničkog djelovanja.
Tokom priprema i realizacije turističke sezone, JPNPCG/ NP Biogradska gora koordiniraju aktivnosti sa Nacionalnom turističkom organizacijom i lokalnim turističkim organizacijama Kolašina, Mojkovca i Berana. Zajedničke aktivnosti uključuju promociju prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka na regionalnim i međunarodnim turističkim sajmovima. Saradnja je dodatno intenzivirana s Privrednom komorom Crne Gore, a uspostavljen je i partnerski odnos sa Fondom za zaštitu životne sredine – Eko fondom.
Posebno je značajna saradnja sa nevladinim organizacijama koje djeluju u oblasti zaštite prirode i biodiverziteta. Zajednički projekti često obuhvataju aktivnosti vezane za zaštitu životne sredine i održivi turizam.
Nacionalni parkovi Crne Gore ostvaruju i važnu saradnju sa Planinarskim savezom Crne Gore, Biciklističkim savezom i Gorskom službom spašavanja. Ova partnerstva omogućavaju dodatno unapređenje turističke ponude kroz razvoj i promociju planinarskih i biciklističkih staza, kao i povećanje bezbjednosti posjetilaca na terenu. Uključivanje ovih saveza i službi doprinosi razvoju održivog turizma, podstiče aktivni boravak u prirodi i dodatno podiže nivo sigurnosti i zaštite svih posjetilaca nacionalnih parkova.
Projekat „Uspostavljanje sistema ranog otkrivanja i blagovremenog suzbijanja šumskih požara u NP Biogradska gora“ je u 2024. godini pripremljen i odobren uz finansijsku podršku Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore. NP Biogradska gora ostvaruje dobru saradnju sa Ministarstvom unutrašnjih poslova kojom se unaprjeđuje rad Službe fizičke zaštite Parka u pogledu sprječavanja nelegalnih aktivnosti i djelovanja u slučaju vanrednih situacija.

Saradnja sa međunarodnim organizacijama i institucijama
Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore kontinuirano ostvaruje saradnju sa međunarodnim organizacijama i institucijama, pri čemu su postignuti značajni rezultati. Tokom narednog perioda saradnju je potrebno intenzivirati u cilju što veće vidljivosti Parka kao pouzdane partnerske organizacije.
JPNPCG su član EUROPARC Federacije koja predstavlja primjer uspješnog partnerstva , a koje se ogleda u Programima koje ova organizacija sugeriše.
JPNPCG je član IUCN organizacije, što znači da u svom radu primjenjuje standarde i smjernice ove ugledne međunarodne institucije u oblasti zaštite prirode. Pored toga, JPNPCG aktivno učestvuje u radu IUCN-a kroz prisustvo na konferencijama, seminarima i drugim stručnim skupovima, primjenjujući preporuke i prakse koje ova organizacija propisuje u svom djelokrugu rada.
Značajna je i saradnja sa međunarodnom nevladinom organizacijom Parkovi Dinarida, koja doprinosi jačanju regionalne mreže zaštite prirode.
U okviru međunarodnih događaja, JPNPCG je učestvovalo na UNEP konferenciji „Balkan Nature Talks Conference“, koja je bila posvećena razmjeni iskustava u zaštiti prirode na Balkanu.
Nacionalni park Biogradska gora i Nacionalni park Una imaju uspostavljenu partnersku saradnju, koja predstavlja značajan osnov za razmjenu iskustava i zajedničke aktivnosti. Ovu saradnju potrebno je dodatno unaprijediti kroz konkretne projekte i intenzivniju razmjenu stručnih znanja.

Služba za projekte i međunarodnu saradnju dodatno je unaprijedila svoje kapacitete prisustvom treninzima i zapošljavanjem dodatnog stručnog kadra sa iskustvom u pripremi i implementaciji projekata. Na ovaj način, povećane su mogućnosti za konkurisanje na međunarodnim projektima. Za dalji razvoj međunarodne saradnje, od ključnog značaja je jačanje institucionalnih kapaciteta kroz nastavak obuka i edukacija zaposlenih, a u vezi su sa zahtjevnim administrativnim procedurama neophodnim za realizaciju EU projekata.
U narednom periodu pažnju treba posvetiti identifikaciji strateških partnera i jačanju postojećih saradnji kroz zajedničke aktivnosti i projekte.

Saradnja sa lokalnim institucijama i organizacijama
Uprava Nacionalnog parka Biogradska gora ima razvijenu i kvalitetnu saradnju sa lokalnim institucijama i organizacijama, uključujući Opštinu Kolašin, turističku organizaciju Kolašin, Opštu bolnicu Kolašin, Upravu za šume – PJ Kolašin, kao i sa institucijama u Mojkovcu i Beranama, te Regionalnim centrom za sjever i UIP – Odsjek za šumarstvo, lovstvo i zaštitu bilja. Saradnja se odvijala kontinuirano tokom godine kroz redovne sastanke i uspješnu realizaciju dogovorenih aktivnosti.
NP Biogradska gora aktivno je podržao brojne lokalne manifestacije koje su bile u organizaciji turističke organizacije Kolašin i Opštine Kolašin i to: Bjelasica Ultra trail, Tango kamp, Korifej teatar, Etno kamp, Joga kamp, kao i drugih sportskih i kulturnih događaja.
Ostvarena je i dobra saradnja sa osnovnim i srednjim školama iz opština kojima gravitira Park.
U narednom periodu, potrebno je dalje unaprijediti saradnju sa svim ključnim lokalnim institucijama i organizacijama, kako bi se osiguralo aktivno učešće i angažman lokalnih aktera. To podrazumijeva i veći broj inicijativa u procesima planiranja od strane lokalnih vlasti, nevladinih organizacija, lokalnih zajednica i drugih relevantnih strana.

Socio-ekonomski forumi
Formiranjem Socio-ekonomskog foruma sa savjetodavnom ulogom, stvoreni su temelji za bolju saradnju između upravljača i lokalnih struktura. Trenutna situacija u Nacionalnom parku Biogradska gora pokazuje značajan napredak u uspostavljanju mehanizama za veću participaciju lokalne zajednice u procesu upravljanja zaštićenim područjem, kroz rad Socio-ekonomskog foruma.
U programskoj godini formirana je baza podataka koja broji 8 klastera i uključuje niz različitih udruženja i organizacija. Sa predstavnicima klastera su održani tematski sastanci, te su se izdvojili prioriteti, kao npr. pitanje katuna na području Parka za koje nedostaju jasne smjernice razvoja u smislu da se pored bavljenja poljoprivrednim uporedno razvijaju i turističke djelatnosti. Odgovor na ovo pitanje potrebno je naći u saradnji sa Agencijom za zaštitu životne sredine, koja je sačinila Nacrt studije revizije zaštite NP Biogradska gora, a u kojoj su donekle ove interesne grupe limitirane.

Fizička zaštita Parka
S obzirom na karakter ovog Parka, fizička i stručna zaštita imaju poseban značaj koji mora da bude kontinuiran i sinhronizovan proces kojim se obezbjeđuje zaštita svih ekosistema, odnosno cjelovitog prostora Parka. Posao fizičke zaštite neposredno realizuje 10 nadzornika i šef Službe

zaštite. Služba fizičke zaštite glavne aktivnosti usmjerava na sprječavanju protivpravnog korišćenja prirodnih dobara Nacionalnog parka (sječa šume, nedozvoljena gradnja, nezakonitog lova, izlovljavanje ribe i dr.).
Zaštita se sprovodi 24h neprekidno po smjenama, pri čemu nadzornici svakodnevno evidentiraju sva dešavanja na prostoru Parka, sa posebnim angažovanjem na graničnom dijelu, kao i na evidentiranju kretanja krupnih sisara.
Potrebno je produžiti rješenje o organizovanju rada unutrašnje službe zaštite od strane Uprave policije, na osnovu člana 196. stav 1. Zakona o opštem upravnom postupku.
Zakonom regulisati starosnu strukturu do koje životne dobi zaposleni u službi fizičke zaštite mogu adekvatno obavljati fizičku zaštitu Parka. Voditi računa o godinama starosti, fizičkoj spremnosti, kao i ostalim parametrima koji su od velike važnosti za obavljanje poslova nadzornika u jednoj od najvažnijih službi, koja štiti prirodna dobra nacionalnih parkova.
U narednom periodu potrebno je Službu fizičke zaštite opremiti sa motornim sankama, dronovima i kamera zamkama, kako bi se unaprijedila kontrola prostora Parka.

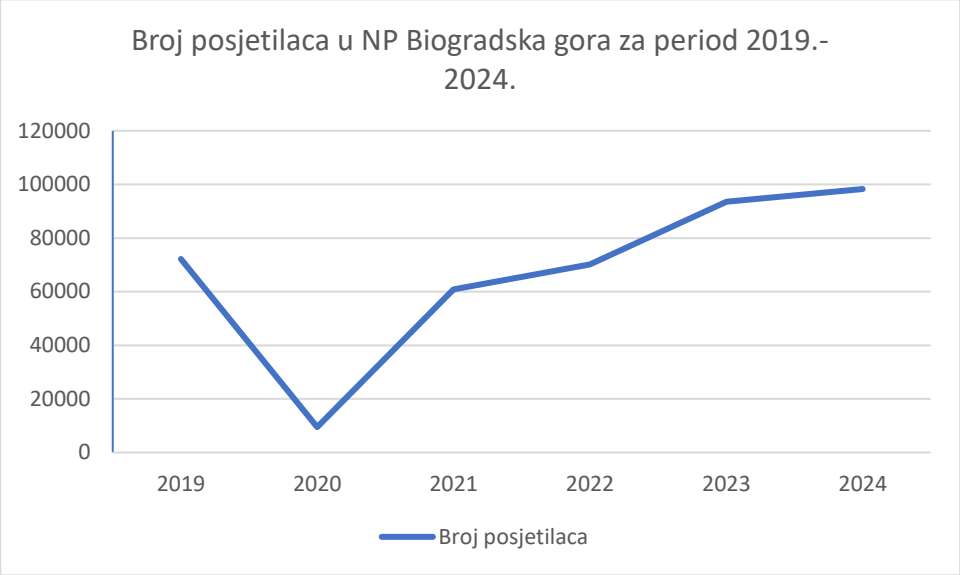
4. POSJETE U NP BIOGRADSKA GORA

Nacionalni park Biogradska gora tokom 2024. godine posjetilo je 98.296 posjetilaca. Najveći broj posjetilaca evidentiran je u toku ljetnje sezone na edukativnoj stazi oko Biogradskog jezera, što ukazuje da ovaj lokalitet podliježe najznačajnijem pritisku posjetilaca, što uslovljava stvaranje gužvi na stazi, parking prostoru i restoranu, kao i na potezu od Kraljevog kola do Biogradskog jezera. Tokom ljetnje turističke sezone kontinuirano se vršilo anketiranje posjetilaca, po kategorijama: struktura, mišljenje, potrebe i očekivanja. Na osnovu prikupljenih i analiziranih anketnih listića u NP Biogradska gora najveći broj posjetilaca su domaći tj. posjetioci iz: Crne Gore 47%, zatim iz Njemačke 12%, Francuske 10,6%, Austrije 6%, Srbije i Češke 6%, Engleske i Australije 9%, dok su posjetioci iz Belgije, Izraela, Italije, Poljske, Holandije i Rusije činili 9,4% ukupne posjećenosti. Posjetioci se o Parku informišu preko putničkih agencija njih 29,7%, putem interneta 24,17%, dok su ostali posjetili Park na osnovu informacija dobijenih preko turističkih sajmova i vodiča. Park je prvi put posjetilo 48,5% ispitanika, dok je 41% njih u Parku bilo više puta. Posjetioci u Parku ostaju najviše jedan dan, njih 70%, dok je 30% posjetilaca planiralo da ostane više dana. Način na koji zaposleni pružaju usluge 83% posjetilaca ocijenilo je najvećom ocjenom. Takođe, analiza anketiranja pokazuje da se 52% posjetilaca odlučilo za aktivnost pješačenje/planinarenje, 25,8% za vožnju čamcem i kajakarenje, a zatim slijede kampovanje 8%, sportski ribolov i vožnja biciklom (13%). Na osnovu broja prodatih ulaznica utvrđen je ukupan broj posjetilaca Parka. U narednoj tabeli dat je prikaz broja posjetilaca u Parku u posljednjih pet godina.

Tabela 8: Broj posjetilaca u periodu od 2019. do 2024. godine u NP Biogradska gora

Godina	**2019.**	**2020.**	**2021.**	**2022.**	**2023.**	**2024.**

Broj posjetilaca	72.209	9.472	60.893	70.179	93.511	98.296

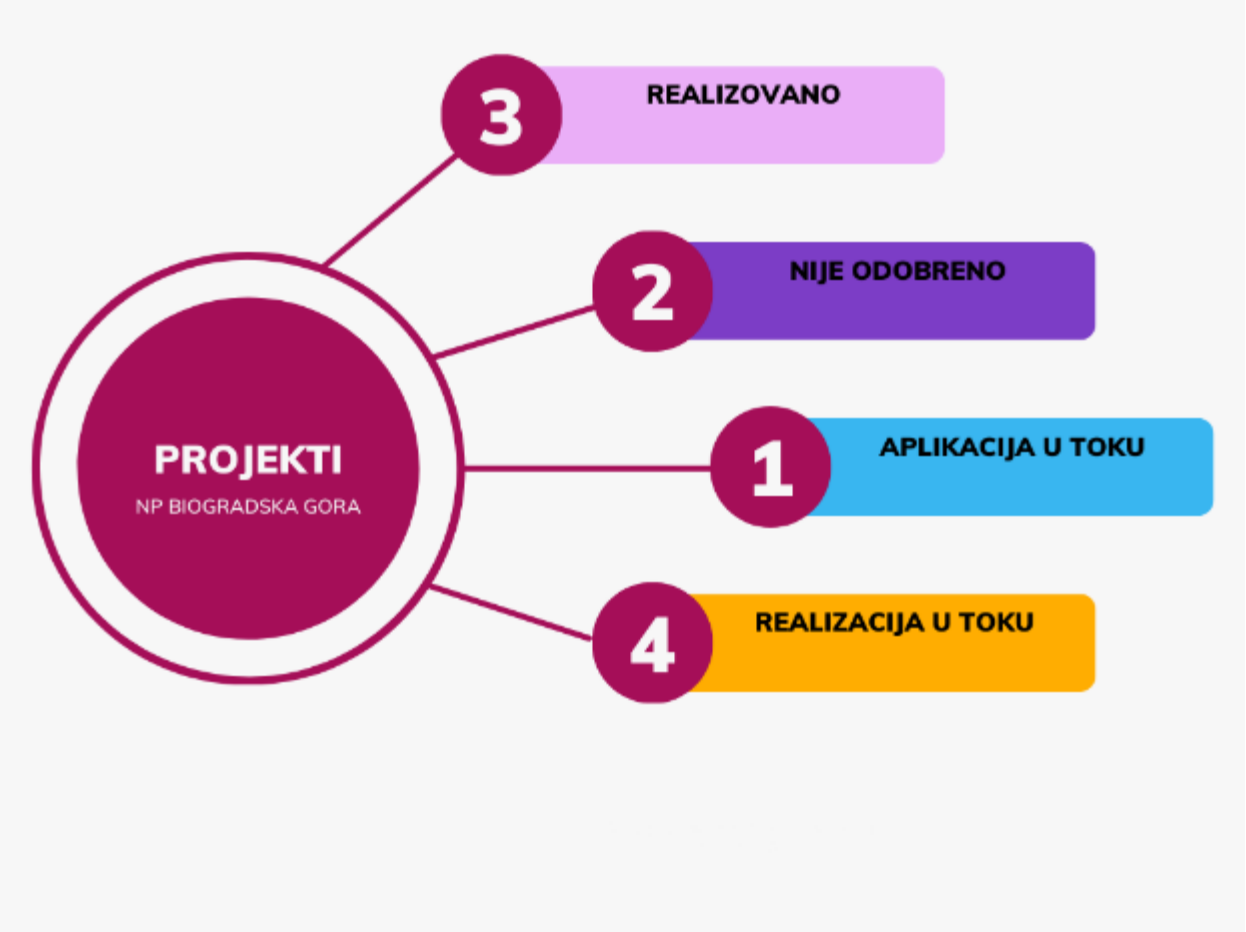

Grafikon 4: Broj posjetilaca u NP Biogradska Gora za period 2019 -2024. godina

Analiza podataka pokazuje da je broj posjetilaca u odnosu na prethodnu 2023. godinu veći za 5,75%. Od ukupnog prihoda koje je NP Biogradska Gora ostvario u 2024. godini (412.746,73€), 94.20% su prihodi od prodaje ulaznica (388.797,20€), 2,07% su prihodi od kampovanja (8.563 €) i 1,18% su prihodi od ribolovnih dozvola (4.861,99 €).

5. PROJEKTI

Služba za projekte i međunarodnu saradnju, u saradnji sa ostalim službama Preduzeća, aktivno je radila na pripremi i realizaciji projektnih aktivnosti, u skladu sa javnim pozivima i kroz partnerstvo sa međunarodnim i domaćim organizacijama. Ukupno je podržano, aplicirano i učestvovano u 22 projekta i projektnih ideja, koje se odnose na različite oblasti, uključujući jačanje kapaciteta Službi fizičke zaštite, zaštitu prirode, izgradnju turističke infrastrukture, saradnju sa lokalnim zajednicama, izradu strateške dokumentacije i druge aktivnosti u skladu sa planovima i programima Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore.
U okviru programske godine za Nacionalni park Biogradska gora, realizovana su tri projekta. Dvije projektne ideje nisu odobrene, jedan projekat je u fazi apliciranja, a četiri projekta su trenutno u fazi realizacije.

Grafik 5: *Prikaz projektnih aktivnosti u Nacionalni park Biogradska gora*

5.1. Projetki koji se trenutno realizuju

1. EcoDaLLi - „Upravljanje zasnovano na ekosistemu sa Danube Lighthouse Living Lab za održive inovacijske procese“

Projektni partneri:

- Nosilac aktivnosti: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet strojarstva i brodogradnje
- Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore (JPNPCG) kao podizvođač

Vrijednost projekta: Ugovor o realizaciji aktivnosti u Crnoj Gori iznosi 17.400,00 €, finansiran od strane Sveučilišta u Zagrebu.

Period realizacije: 01.01.2024. – 01.07.2026.

Ciljevi projekta:

- Centralizacija upravljanja Dunavskim slivom kroz inovativna rješenja za ekološku obnovu, zaštitu i očuvanje.
- Jačanje inovativnog ekosistema putem sistema Living Lab za povezivanje istraživača, inovatora i donosioca odluka.
- Razmjena iskustava među zemljama kroz koje protiče rijeka Dunav za razvoj održivih rješenja, uz fokus na klimatske promjene.

Realizovane aktivnosti do sada:

- Održana radionica u Osijeku 11-12. juna 2024. godine, gdje su razmatrani problemi klimatskih promjena u slivu rijeke Dunav i potencijalna rješenja.

*Planirane aktivnosti u narednom periodu***:**

- Organizacija dvije radionice za promociju EcoDaLLi aktivnosti u Crnoj Gori.
- Diseminacija projekata putem društvenih mreža (Facebook, LinkedIn).
- Prisustvo (online) na projektnim sastancima.
- Prisustvo na tri Living Lab događanja (Osijek, jun 2024).
- Mapiranje ključnih stejkholdera u Crnoj Gori.
- Upisivanje aktivnih i realizovanih projekata u Mission Charter.
- Prikupljanje podataka za EcoDaLLi portal.

Izazovi:

- Problemi u isplati ugovornih obaveza zbog zakonskih razlika u platnom prometu između Hrvatske i Crne Gore, što može izazvati kašnjenja u realizaciji aktivnosti. U toku je intenzivna komunikacija između partnera kako bi se našlo adekvatno rješenje.

2. Forest Connect – „Prema klimatski otpornim koridorima šumskih staništa za velike mesoždere u Balkansko-Karpatsko-Dinarskoj regiji“

Projektni partneri:

- Vodeći partner: WWF Bugarska
- Partneri: WWF Rumunija, WWF Adria (Srbija), NVO RakhivEcoTour (Ukrajina), Nacionalni parkovi i univerziteti iz Bugarske, Austrije, Slovačke i Rumunije.
- Crna Gora: JPNPCG (Durmitor, Biogradska gora i Prokletije), Centar za zaštitu i proučavanje ptica Crne Gore.
- 10 pridruženih partnera iz zemalja Dunavskog regiona.

Vrijednost projekta: Ukupni budžet za JPNPCG iznosi 124.365,00 €, od čega 80% čine sredstva iz Interreg (99.492,00 €), dok državna sredstva čine 20% (24.873,00 €).

Period realizacije: 01.01.2024. – 30.06.2026.

Ciljevi projekta:

- Očuvanje i unapređenje ekoloških koridora za velike mesoždere u Balkansko-Karpatsko-Dinarskoj regiji.
- Smanjenje sukoba između divljih životinja i lokalnih zajednica, prilagođavanje klimatskim promjenama i stvaranje klimatski otpornijih šumskih ekosistema.
- Podizanje svijesti i edukacija lokalnih zajednica i institucija o značaju zaštite prirode i održivog razvoja.

Realizovane aktivnosti do sada:

- Angažovanje GIS eksperta za izradu mapa kritičnih ekoloških poveznica i Least cost path modela.
- Završena tenderska procedura za nabavku opreme (kamere zamki i dvogledi).
- Angažovanje eksperta za hvatanje i uspavljivanje medvjeda.
- Započeta nabavka opreme za praćenje medvjeda, uključujući ogrlice za medvjede.

Planirane aktivnosti u narednom periodu:

- Sakupljanje podataka za balkansko-karpatsko-dinarsku tehnološku aplikaciju za otpornost šumskih ekosistema i upravljanje velikim mesožderima.
- Mapiranje bezbjednih koridora u prekograničnim šumskim područjima u različitim scenarijima klimatskih promjena.
- Angažovanje lokalnih zajednica u pilot-projektima za očuvanje biodiverziteta i smanjenje sukoba sa divljim životinjama.
- Razvijanje smjernica za očuvanje ekosistema i prilagođavanje šuma klimatskim promjenama, uključujući stvaranje mikrorefugija u transnacionalnim koridorima.
- Razmjena iskustava i izgradnja kapaciteta među partnerskim zemljama kroz posjete i usvajanje dobrih praksi.

Izazovi i značaj projekta:

- Projekat predstavlja ključnu inicijativu za očuvanje ekoloških koridora i zaštitu velikih mesoždera, čime doprinosi očuvanju biodiverziteta Balkansko-Karpatsko-Dinarske regije.
- Poseban fokus na smanjenje konflikata između divljih životinja i lokalnih zajednica čini projekat važnim za održivi razvoj i očuvanje prirode.
- Očekivani trajni pozitivan uticaj na očuvanje prirode u Dunavskom regionu do završetka u junu 2026. godine.

3. Uspostavljanje sistema ranog otkrivanja i blagovremenog suzbijanja šumskih požara u NP „Biogradska gora“

Projektni partneri:

- JPNPCG (Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore)

- NP Biogradska gora
- Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore (finansijer)

Vrijednost projekta: Ukupni budžet iznosi 14.000,00 €, uz sopstveni doprinos JPNPCG od 180,00€

Period realizacije: 01.01.2024. – 30.06.2025.

Ciljevi projekta:

- Usmjeriti se na uspostavljanje sistema za rano otkrivanje i brzo suzbijanje šumskih požara u NP Biogradska gora.
- Smanjiti oštećenja prirodnih vrijednosti i privatne svojine izazvana požarima koji mogu izaći van granica nacionalnog parka.
- Pomoću satelitske tehnologije i termovizijskog drona omogućiti efikasno praćenje i suzbijanje požara.

Realizovane aktivnosti do sada:

- Projekat je još u fazi implementacije, ali je već odobren i pripremljen za početak.

Planirane aktivnosti u narednom periodu:

- Uspostavljanje linka i upotreba FIRMS satelita za rano otkrivanje požara.
- Nabavka drona sa termalnom kamerom, obuka rendžera za njegovu upotrebu, te korišćenje drona za monitoring, nadzor terena i suzbijanje požara.
- Nabavka fotoaparata i laptop računara za uspostavljanje baze podataka sa terena (bilježenje ilegalnih radnji, oštećenja od požara i prisustva divljači).

Izazovi i značaj projekta:

- Očekivani izazov u implementaciji može biti kašnjenje u nabavci termovizijskog drona, što je već predviđeno vremenskom tabelom projekta.
- Projekat doprinosi većoj sigurnosti i opremljenosti Službe fizičke zaštite u NP Biogradska gora za brzo i efikasno djelovanje u suzbijanju šumskih požara.
- Tematski je fokusiran na ekologiju, očuvanje biodiverziteta i staništa unutar nacionalnog parka.

4. Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unapređenje službe fizičke zaštite

Projektni partneri:

- JPNPCG (Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore)
- Eko-fond Crne Gore

Vrijednost projekta: Ukupna vrijednost projekta iznosi 23.206,00 €, od čega Eko-fond finansira 85% (19.725,10 €), dok JPNPCG učestvuje sa 15% (3.481,00€).

Period realizacije: Nije specificiran, ali projekat je već započeo i predviđeno je njegovo trajanje tokom 2024. godine.

Ciljevi projekta:

- Glavni cilj je zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unapređenje rada službe fizičke zaštite.
- Specifični ciljevi:
    - Povećanje efikasnosti službe zaštite u borbi protiv nelegalnih aktivnosti.
    - Povećanje efikasnosti službe za kontrolu i monitoring.

Realizovane aktivnosti do sada:

- Potpisivanje ugovora o dodjeli sredstava za realizaciju projekta.

Planirane aktivnosti u narednom periodu:

- Izrada projekta tehničke zaštite za video nadzor u svim nacionalnim parkovima.
- Nabavka opreme: kamere zamke, GoPro akcione kamere i kacige.
- Brendiranje nabavljene opreme.
- Obuka zaposlenih za korišćenje opreme i čuvanje podataka.

Izazovi i značaj projekta:

- Nedostatak adekvatne opreme na tržištu, kao i mogućnost neočekivanih dodatnih troškova koji bi mogli premašiti budžet.
- Koordinacija između partnera i potencijalni rizici od kašnjenja u isplati sredstava od strane Eko-fonda.
- Projekat će značajno unaprijediti zaštitu prirodnih vrijednosti kroz tehničku opremljenost, kao i obuku zaposlenih za korišćenje opreme, što će omogućiti efikasniji nadzor i zaštitu u svim nacionalnim parkovima.

5.2. PROJEKTI KOJI SU REALIZOVANI U TOKU 2024.GODINE

1. Održivo upravljanje prirodnim resursima u planinskim oblastima (FAO)

Projekat FAO, koji je započeo 1. januara 2020. i završen 31. decembra 2024., imao je za cilj unapređenje kvaliteta života u seoskim zajednicama kroz održivo upravljanje prirodnim resursima, s posebnim fokusom na planinske regione. Aktivnosti su obuhvatale analizu socio-ekonomskih i prirodnih uslova, identifikaciju mjera za optimizaciju korišćenja resursa, i konsultacije sa relevantnim institucijama. Projekat je realizovan kroz globalni pristup, s akcentom na zemlje poput Avganistana, Kirgistana, Crne Gore, Nepala i Pakistana. U Crnoj Gori, fokus je bio na lokalnim zajednicama sjevernog regiona.

JPNPCG je bio angažovan kroz organizaciju radionica, prikupljanje i prevođenje podataka, te dostavljanje informacija Univerzitetu Sapienza. Iako su se pojavile poteškoće u analizi podataka i smanjenju broja učesnika na radionicama, projekt je uspješno završen. Glavni rezultat je Studija sa akcionim planom za otpornost lokalnih zajednica na klimatske i socio-ekonomske promjene.

2. FEF OSC Montenegro 2024 PUMP – Za čistu Crnu Goru

Projekat „Za čistu Crnu Goru“, realizovan u partnerstvu sa Ministarstvom evropskih i spoljnih poslova Francuske i Agencijom za zaštitu životne sredine, imao je cilj borbu protiv zagađenja u Crnoj Gori. JPNPCG je bio angažovan za implementaciju tri ključne aktivnosti: održavanje konsultacijske radionice na temu divljih deponija, nabavku materijala i mapiranje divljih deponija. Konsultacijska radionica, kojoj je prisustvovalo 46 učesnika, imala je značajan uticaj u povezivanju ključnih interesenata i definisanju akcija za rješavanje problema upravljanja otpadom. Ukupni budžet za aktivnosti JPNPCG iznosio je 5.000 €, a projekat je postavio osnovu za buduće aktivnosti na očuvanju zaštićenih područja kroz mapiranje ilegalnih deponija.

3. Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unapređenje fizičke zaštite

Projekat realizovan u okviru Programa rada Fonda za zaštitu životne sredine za 2023. godinu imao je za cilj jačanje kapaciteta za zaštitu prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova. Obuhvatio je pet nacionalnih parkova u Crnoj Gori, a aktivnosti su se fokusirale na unapređenje fizičke zaštite, efikasnost službe u borbi protiv požara i poplava, te jačanje mobilnosti i obuke osoblja.
Ukupna vrijednost projekta iznosila je 153.000 € od kojih je 130.050 € finansirao Eko fond Crne Gore, dok je preostalih 22.950 € obezbijedilo Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore. Kroz projekt je nabavljena oprema, uniforma, obuća, vozila i sprovedena obuka za službu zaštite. Aktivnosti su doprinijele poboljšanju zaštite prirodnih vrijednosti i unapređenju ekološke sigurnosti u nacionalnim parkovima.

5.3. PROJEKTI U PROCESU APLIKACIJE

1. ASCEND – Povećanje konkurentnosti i ekonomskog razvoja MSP-ova u sektoru avanturističkog turizma

Projekat ASCEND je apliciran kroz program INTERREG South Adriatic 2021/2027, a Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore učestvuje kao pridruženi partner u saradnji sa Nacionalnom turističkom organizacijom Crne Gore. Vodeći partner projekta je Regionalni prirodni park „Coastal Dunes from Torre Canne to San Leonardo“, a projektni partneri uključuju NTO Crne Gore, Nacionalnu agenciju za turizam Albanije, Autonomnu turističku kompaniju Termoli i Morski zaštićeni prostor Porto Cesareo. Pored JPNPCG-a, pridruženi partneri su i Region Puglia – Sekretarijat za turizam, ekonomiju kulture i teritorijalni razvoj.
Glavni cilj projekta ASCEND je podsticanje lokalnog ekonomskog razvoja kroz jačanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća (MSP) u turističkom sektoru, s posebnim fokusom na avanturistički turizam. Projekat nastoji da promoviše inovacije i specijalizaciju MSP-ova, omogućujući im da odgovore na rastuću potražnju za avanturističkim turizmom.
U okviru projekta, JPNPCG će biti angažovan kroz realizaciju niza aktivnosti u nacionalnim parkovima. Aktivnosti će se sprovoditi u saradnji sa lokalnim zajednicama i MSP-ovima koji svoje poslovanje baziraju na nacionalnim parkovima. Na taj način, projekat doprinosi razvoju turizma u zaštićenim područjima, ali i održivom ekonomskom rastu kroz saradnju javnog i privatnog sektora.
Finansijska sredstva koja će biti opredijeljena za JPNPCG biće precizirana nakon odobrenja

projekta i definisanja obaveza koje će preduzeće preuzeti. Trenutno, JPNPCG učestvuje kao pridruženi partner i nema unaprijed definisan budžet.

5.4. PROJEKTI KOJI NIJESU ODOBRENI

Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore je tokom 2024. godine apliciralo na program Landscape Fire Management Western Balkans, koji finansira Swiss Agency for Development and Cooperation (Švajcarska agencija za razvoj i saradnju), sa projektom pod nazivom "Through Cooperation Toward More Efficient Fire Management". Projekat je imao za cilj unapređenje sistema prevencije i upravljanja požarima u crnogorskim nacionalnim parkovima. Planiralo se obučavanje zaposlenih u Službi fizičke zaštite, edukacija lokalnog stanovništva, jačanje saradnje sa lokalnim vlastima i službama zaštite, te poboljšanje komunikacije među svim korisnicima prostora u parkovima. Iako nije odobren, JPNPCG će nastaviti istraživati druge izvore finansiranja za ove aktivnosti.
U saradnji sa NVO Ekvivalent, aplicirano je kod Japanske ambasade za sredstva iz POPOS donacija kroz projekat „Opremanje nacionalnih parkova terenskim kolicima“. Cilj projekta bio je unapređenje pristupačnosti turističkih i rekreativnih sadržaja u nacionalnim parkovima za lica sa invaliditetom i poteškoćama u kretanju. Projektom je bila planirana nabavka četiri specijalizovanih terenskih kolica, koja bi omogućila osobama sa invaliditetom i poteškoćama u kretanju siguran pristup označenim turističkim stazama i infrastrukturi u okviru nacionalnih parkova. Pored nabavke terenskih kolica, projektom je bilo predviđeno i stručno osposobljavanje zaposlenih u Centrima za posjetioce nacionalnih parkova o potrebama osoba sa invaliditetom, pravilnom korišćenju i održavanju kolica, kao i procjeni adekvatnosti i širine turističkih staza za njihovu bezbjednu upotrebu.

6. ZAKUP PRIVREMENIH OBJEKATA

U toku 2024. godine u vezi sa izdavanjem urbanističko -tehničkih uslova izdat je jedan nalog za objekat koji je u funkciji zaštite i unapređenja NP Biogradska gora, za lokaciju pod rednim brojem 17.
Program objekata privremenog karaktera za NP Biogradsku goru imao je rok važenja do 31.12. 2024. godine.

7. NAUČNO-ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI

U programskoj 2024. godini na prostoru NP Biogradska gora sprovedena su sljedeća istraživanja:

- Nacionalni projekat „Biljni geni, vrste, zajednice“ sa ciljem dokumentovanja biljnih zajednica i prikupljanja materijala za herbarsku kolekciju (14. -16.08.2024. godine)

- Projekat istraživanja „Valorizacija arheo i geolokaliteta u Crnoj Gori: Pristupi i metodologije vrednovanja kroz ulaganja i promociju savakcentom na UGAM i GAM metode" sa ciljem predstavljanja arheo i geološkog nasljeđa specifičnih lokaliteta koji posjeduju izuzetan potencijal za razvoj arheo i geoturizma (27. -28.08.2024. godine).
- Neinvazivna metoda sakupljanja DNK uzoraka mrkog medvjeda (16.10.2024. godine)

U toku 2024. godine JPNPCG su Agenciji za zaštitu životne sredine dostavili mišljenje za obavljanje naučno-obrazovnih istraživanja na teritoriji Parka po sljedećim zahtjevima:

- Mišljenje za sakupljanje i izvoz insekata iz grupe Coleoptera u naučno-istraživačke svrhe sa područja NP Biogradska gora, NP Prokletije i NP Lovćen. Zahtjev je upućen od strane Jiri Kratky, člana Češkog entomološkog društva, saradnika Narodnog muzeja u Pragu. 03-UPI- 637/4 od 15.03.2024.
- Mišljenje za obavljanje naučno-istraživačkih istaživanja Coleoptera na područjima NP Durmitor, NP Biogradska gora, NP Lovćen, NP Skadarsko jezero i NP Prokletije. Zahtjev je upućen od strane ing. Peter Hlavač iz odsjeka za entomologiju Prirodnjačkog Muzeja iz Praga, Češka. 03-UPI-733/3 od 26.03.2024.
- Mišljenja za obavljanje naučno-istraživačkih istaživanja kao i prikupljanje i prenos florističkog materijala preko međunarodne granice na području NP Durmitor, NP Biogradska gora i NP Skadarsko jezero. Zahtjev je upućen od strane Biološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu. 03-UPI-922/1 od 15. 04. 2024. god.)
- Mišljenje za obavljanje naučno-istraživačkih istaživanja i prikupljanje florističkog materijala na području nacionalnih parkova Crne Gore. Zahtjev je upućen od strane dr Danijele Stešević, koordinatorke nacionalnog projekta BG-V-Z. 03-UPI-750/2, od 26. 03. 2024.
- Mišljenje na zahtjev za naučna istraživanja vaskularne flore, mahovina i lišajeva na području NP Durmitor, NP Biogradska gora i NP Prokletije. Zahtjev je upućen od strane dr Milan Chytry, sa Masaryk univerziteta, Republika Češka. 03-UPI-619/3, od 13. 03. 2024.
- Mišljenje na zahtjev za branje, sakupljanje i korišćenje nezaštićenih i zaštićenih divljih biljaka, mahovina i gljiva, kao i hvatanje i ubijanje nezaštićenih i zaštićenih životinjskih vrsta na područjima nacionalnih parkova. Zahtjev je upućen od strane Prirodnjačkog muzeja Crne Gore. 03-UPI-897/3, od 11. 04. 2024. god

8. FINANSIJSKA SREDSTVA UTROŠENA ZA REALIZACIJU PROGRAMA UPRAVLJANJA I OSTVARENI PRIHODI OD NAKNADA ZA KORIŠĆENJE DOBARA

U cilju zaštite i očuvanja prirode, te stvaranja uslova za nesmetano odvijanje prirodnih procesa i održivog korišćenja prirodnih resursa na području nacionalnih parkova Crne Gore, Javno preduzeće teži da obezbijedi uslove za obavljanje neposredne zaštite i nadzora nad zaštićenim područjima, turističku djelatnost uključujući različite sadržaje sportsko-rekreativnog turizma za

posjetioce, te promociju prirodnog bogatstva nacionalnih parkova kao destinacije, i druge poslove u skladu sa zakonom, što bi trebalo da doprinese stvaranju jedinstvene ponude na globalnom turističkom tržištu.

Sredstva koja Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore ostvari na godišnjem nivou iz sopstvenih prihoda nijesu dovoljna za samostalno funkcionisanje i realizaciju tekućih i programskih aktivnosti, te se programske aktivnosti finansiraju uglavnom subvencijama iz državnog budžeta.
Sredstva za rad preduzeća obezbjeđuju se iz:

- budžeta Crne Gore;
- naknada za korišćenje dobara nacionalnih parkova (što je propisano članom 21 Zakona o nacionalnim parkovima);
- donacija;
- kredita i
- drugih izvora u skladu sa zakonom.

Na kraju kalendarske godine vrši se izrada Završnog računa (bilans stanja, bilans uspjeha, statistički aneks, promjene na kapitalu, tok gotovine, napomene uz finansijske izvještaje). Završni račun usvaja Upravni odbor Javnog preduzeća, a usvojeni Završni račun se predaje Poreskoj upravi Crne Gore (Ministarstvo finansija) do 31. marta tekuće za prethodnu godinu u skladu sa odredbama Zakona o računovodstvu.

Prihodi
Odlukom o visini i načinu obračuna i plaćanja naknada za korišćenje dobara nacionalnih parkova definisane su naknade, u skladu sa članom 21 Zakona o nacionalnim parkovima, a odnose se na sledeće:

- ulazak u nacionalni park;
- pružanje usluga posjetiocima (korišćenje vodiča, razgledanje zbirke, korišćenje informativno-edukativnog materijala i dr.);
- ugostiteljske, prodajne, smještajne i infrastrukturne objekte (stalne i privremene);
- iznajmljivanje i/ili korišćenje objekata i prostorija nacionalnog parka;
- korišćenje mineralnih sirovina;
- iznajmljivanje sredstava i opreme za sport i rekreaciju (čamaca, brodova, kajaka, bicikala i dr.);
- organizovano posmatranje ptica;
- kampovanje;
- splavarenje i rafting;
- loženje vatre na posebno uređenim mjestima;
- džiping ture;
- parking;
- sportske i kulturne manifestacije;

- korišćenje plaža;
- trafo stanice;
- uspostavljanje zona sanitarne zaštite vodozahvata u sistemima javnog vodosnadbijevanja;
- korišćenje prostora za žičare, uspinjače i ski liftove;
- postavljanje privremenih objekata;
- postavljanje bilborda i reklamnih panoa;
- snimanje igranih i komercijalnih filmova, TV reklama i spotova;
- privredni i sportsko rekreativni ribolov;
- splavarenje i upotrebu plovila u sportsko-rekreativne svrhe;
- korišćenje imena i znaka nacionalnog parka;
- sakupljanje i branje šumskih plodova i gljiva u komercijalne svrhe;
- druge radnje, aktivnosti i djelatnosti u skladu sa zakonom.

U narednoj tabeli su prikazani prihodi NP Biogradska gora koji su ostvareni u toku 2024. godine. Najveće učešće u ukupnim prihodima zauzimaju prihodi od naknada za ulazak u Nacionalni park (85,34%).

***Tabela 9**: Prihodi NP Biogradska gora koji su ostvareni u toku 2024. godine*

Elementi	**2024. godina**
Prihodi od ulaznica	403.894,71
Prihodi od izdavanja čamaca i kajaka	14.123,26
Prihodi od prodaje suvenira	9.177,75
Prihodi od kampovanja	8.541,99
Prihodi od donacija	16.005,00
Ostali prihodi	21.559,35
UKUPNO (€)	**473.302,06**

Prihodima od donacija realizovane su aktivnosti u okviru projekta „Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unaprjeđenje fizičke zaštite" za čiju realizaciju su Javnom preduzeću za nacionalne parkove Crne Gore dodijeljena bespovratna sredstva-subvencija od strane Fonda za zaštitu životne sredine (Eko-fond), kao i aktivnosti realizovane u saradnji sa Turističkom organizacijom Kolašin i NVO Parkovi Dinarida.

Rashodi

Finansijska sredstva Javnog preduzeća troše se u skladu sa zakonom i opštim aktima preduzeća, donijetim odlukama, planovima i programima rada, zaključenim ugovorima i drugim aktima, u cilju izvršavanja obaveza i zadataka iz nadležnosti Javnog preduzeća, a odnose se na:

- investiciona ulaganja (izrada tehničke dokumentacije, elaborati, studije, geodetska snimanja, recenzije, izvođenje radova sa nadzorom);
- troškove tekućeg održavanja opreme, vozila, plovila, objekata i drugih osnovnih sredstava;
- monitoring i praćenje stanja životne sredine;
- ostale poslovne rashode (troškovi struje, vode, telefon, internet, reklama, zakup prostorija, kancelarijski materijal, održavanje higijene i ostali režijski troškovi);
- osnovna sredstva (nabavka opreme, vozila i dr.);
- zarade i ostala lična primanja zaposlenih;
- prenesene aktivnosti.

U narednoj tabeli prikazani su rashodi NP Biogradska gora, nastali u toku 2024. godine. Radi obavljanja zajedničkih poslova i objedinjenih funkcija svih nacionalnih parkova, na nivou Preduzeća formirane su službe zajedničkih poslova. Kako se aktivnosti ovih službi obavljaju u korist svih nacionalnih parkova, troškovi službi zajedničkih poslova izraženi su u iznosu koji predstavlja učešće NP Biogradska gora u ukupnim troškovima nacionalnih parkova. U cilju sveobuhvatnog prikaza ukupnih rashoda, u tabeli su pripadajući rashodi službi zajedničkih poslova zasebno prikazani. Više ostvareni rashodi u odnosu na prihode finansirani su dijelom prihodima NP Durmitor, a dijelom subvencijama iz budžeta koje su odobrene u 2024. godini.

***Tabela 10**: Prikaz rashoda NP Biogradska gora u toku 2024. godine*

Elementi	**2024. godina**
Troškovi ljudskih resursa	416.287,76
Pripadajući troškovi ljudskih resursa SZP	169.867,81
Troškovi režija i održavanja objekata, vozila i plovila	74.224,75
Pripadajući troškovi režija i održavanja objekata, vozila i plovila SZP	32.918,68
Programske aktivnosti	24.101,12
Pripadajući troškovi programskih aktivnosti SZP	9.535,41
UKUPNO (€)	**726.935,52**

9. ZAVRŠNA RAZMATRANJA I PREPORUKE

Javno preduzeće za nacionalne parkove je Programom upravljanja NP Biogradska gora za 2024. godinu planiralo 102 aktivnosti od kojih je realizovano 69 aktivnosti dok 33 aktivnosti nijesu realizovane. Stepen realizacije programskih aktivnosti na nivou Nacionalnog parka Biogradska gora je 67% (Grafik 6).

Grafik 6: *Stepen realizacije programskih aktivnosti u NP Biogradska gora*

Realizacija planiranih aktivnosti u 2024. godini bila je na dobrom nivou. Ovdje je potrebno napomenuti da je realizacija pojedinih aktivnosti direktno zavisila od realizacije drugih aktivnosti, pa je tako npr. nerealizacija izrade mobilne aplikaciju za rad na terenu, uslovila nemogućnost organizovanja obuke nadzornika za korišćenje mobilne aplikacije, a to je onda uslovilo i nerealizaciju aktivnosti koja se odnosila na kontrolisanje ubiranja divlje flore na terenu i unošenja dobijenih podataka u Excel tabelu.
Nedostatak finansijskih sredstava, u prva dva kvartala 2024. godine, dok Javno preduzeće nije počelo da ostvaruje značajnije prihode po osnovu prodaje ulaznica i po osnovu drugih naknada za korišćenje nacionalnih parkova, uslovila je nerealizaciju pojedinih aktivnosti, a koje su se prvenstveno odnosile na izradu odmorišnog mobilijara, izradu i postovljanje tabli i smjerokaza, izradu Studije kapaciteta nosivosti za najposjećenije lokalitete i sl.
Takođe, određen broj planiranih aktivnosti nije bio realizovan zbog neuključivanja drugih institucija i organizacija, koje su u okviru Programa prepoznate kao nosioci sprovođenja određenih aktivnosti. Naime, ove institucije i organizacije nisu odgovorile na poziv za realizaciju aktivnosti, što je direktno uticalo na nesprovođenje predviđenih zadataka.

U narednoj godini potrebno je:

- Angažovati stručne saradnike za: faunu beskičmenjaka, herpetofaunu, ornitofaunu, faunu sisara, šumarstvo i materijalnu kulturnu baštinu u cilju jačanja stručnog kapaciteta Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
- Nastaviti saradnju sa klasterima u okviru socio-ekonomskih foruma;
- Aplicirati na projektima koji će unaprijediti zaštitu i održivi razvoj Parka i ojačati saradnju sa lokalnim stanovništvom;
- Izraditi Studiju kapaciteta nosivosti za najposjećenije lokalitete u Parku;
- Razviti interpretativne i turističke programe obilaska Parka;

- Postaviti kontrolno - naplatni punkt na lokalitetu Suvodo kako bi se unaprijedila zaštita Parka;
- Unaprijediti saradnju sa nadležnim organima sa ciljem sprječavanja ulaska četvorotočkaša na područje Parka;
- Potrebno je obezbjediti parking prostor sa punionicama za električna vozila i vršiti naplatu za navedeno, kako bi se smanjio uticaj posjetioca na parking prostoru koji se nalazi na obali Biogradskog jezera;
- U cilju sve veće popularnosti Crne Gore kao i NP Biogradska gora kao kamperske destinacije neophodno je postojeći parking na Kraljevom kolu osposobiti i pustiti u funkciju;
- U cilju izmještanja parking prostora koji se nalazi neposredno uz samu obalu Biogradskog jezera, neophodno je oformiti parking prostor po Planu privremenih objekata 2025-2029. godina;
- Potrebno je inicirati kod Ministarstva poljoprivrede šumarstva i vodoprivrede da se vrati zaštitna zona oko Nacionalnog parka, obzirom da je ista data na upravljanje lovištima kojima gazduju Lovačka društva Kolašin, Mojkovac i Berane;
- Inicirati izgradnju treće trake na ulazu sa magistralnog puta u Park - most na Kraljevom kolu;
- Izvršiti detaljnu rekonstrukciju pet drvenih čamaca koji su u upotrebi na vodama Biogradskog jezera;
- Adaptirati zgradu na Kraljevom kolu u cilju zaštite i promocije porodiljske kolonije slijepih miševa koji borave u njoj;
- Izvršiti adaptaciju Mrijestilišta kod Biogradskog jezera;
- Izvršiti poribljavanje Biogradskog jezera autohtonom potočnom pastrmkom;
- Hitno inicirati da zakupodavac bungalova na obali Biogradskog jezera ispoštuje stavke ugovor o zakupu koje se odnose na redovno održavanja ovih objekata;
- Preduzeti sve neophodne mjere kako bi se smanjila sezonalnost u posjećivanju.

10. TABELARNI PRIKAZ CILJEVA I AKTIVNOSTI PROGRAMA UPRAVLJANJA ZA 2024. GODINU

Strateška oblast 1: Istraživanje, praćenje, obnova i unapređenje ekosistema, staništa i vrsta	
Cilj 1.1.	**Unapređenje informacione baze podataka o flori Nacionalnog parka kroz literaturni i terenski rad , softverska nadogradnja i stručno usavršavanje saradnika**
Indikator cilja: Funkcionalna baza podataka o flori unaprijeđena (kvalitativno i kvantitativno) sa brojem novih unosa u odnosu na prethodni planski period	
Aktivnost 1.1.2	**Izraditi mobilnu aplikaciju u cilju boljeg monitoringa i prikupljanja podataka**
Indikator aktivnosti	*Izrađena mobilna aplikacija*

Opis aktivnosti i njen prioritet	Za potrebe monitoringa i prikupljanja taksonomskih i stanišnih podataka izradiće se mobilna aplikacija. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Izrada mobilne aplikacije je planirana u sklopu projektnog prijedloga LASPEH II
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.1.3	**Nastaviti inventarizaciju nacionalno i/ili međunarodno značajnih biljnih taksona u postojećoj bazi podataka**
Indikator aktivnosti	*Broj inventarisanih biljnih taksona*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nastaviće se sa unosom literaturnih i terenskih podataka u Excel-bazu, na sređivanju i sistematizaciji taksonomskih i drugih podataka, na nomenklaturnim usaglašavanjima unijetih taksona sa važećim evropskim listama (Flora Europaea, Catalogue of Life, The Euro+Med PlantBase i The Plant List). Definisanjem važećeg naziva (accepted name) riješiće se problem sinonima i utvrditi konačan broj popisanih taksona na nivou vrste i podvrste. Upoređivanjem sa EU IUCN listom utvrdiće se konzervacijski status taksona na nivou Evrope i na globalnom nivou. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.1.5	**Uraditi karte distribucije za prioritetne vrste**
Indikator aktivnosti	*Broj mapa distribucije prioritetnih vrsta*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Primjenom Qgis i Google earth programa izradiće se mape distribucije za odabrane rijetke taksone, od nacionalnog ili međunarodnog značaja. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.2	**Utvrđeno nulto stanje alkalnih i prelaznih tresava- potencijalnih NATURA 2000 staništa**
Indikator cilja: Broj kartiranih potencijalnih NATURA 2000 staništa i definisano stanje dijagnostičkih vrsta	
Aktivnost 1.2.2	**Izraditi analizu stanja dijagnostičkih vrsta na stanišnom tipu 7230**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o stanju dijagnostičkih vrsta za stanišni tip 7230*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nastaviće se monitoring dijagnostičkih vrsta u svrhu očuvanja povoljnih stanišnih uslova za ciljne i ostale značajne vrste habitata. Na osnovu rezultata monitoringa uradiće se analiza stanja. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	

Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.2.4	**Izraditi analizu stanja dijagnostičkih vrsta na stanišnom tipu 7140**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o stanju dijagnostičkih vrsta za stanišni tip 7140*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nastaviće se monitoring dijagnostičkih vrsta u svrhu očuvanja povoljnih stanišnih uslova za ciljne i ostale značajne vrste habitata. Na osnovu rezultata monitoringa uradiće se analiza stanja. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.3	**Unaprijeđen sistem kontrole ubiranje divlje flore u komercijalne svrhe**
Indikator cilja: Broj evidentiranih kontrolisanih kontrola kroz mobilnu aplikaciju	
Aktivnost 1.3.1	**Izraditi mobilnu aplikaciju za rad na terenu**
Indikator aktivnosti	*Izrađena mobilna aplikacija*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Za potrebe monitoringa i prikupljanja podataka o ubiranju divlje flore u komercijalne svrhe izradiće se mobilna aplikacija. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.3.2	**Obučiti nadzornike za korišćenje mobilne aplikacije**
Indikator aktivnosti	*Broj obučenih nadzornika za korišćenje mobilne aplikacije*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U cilju lakšeg prikupljanja podataka o ubiranja ljekovite flore, samoniklog jestivog bilja i gljiva na prostoru NP obučiće se nadzornici u Parku za korišćenje mobilne aplikacije. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Zato što se kasnilo u realizaciji aktivnosti 1.3.1. - Mobilna aplikacija je urađena u decembru 2024. godine.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.3.3	**Kontrolisati stanje na terenu i unositi terenske podatke u bazu podataka**
Indikator aktivnosti	*Broj izvršenih kontrola.* *Broj terenskih podataka unijetih u bazu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Svi podaci koji se odnose na ubiranje divlje flore u komercijalne svrhe, dobijeni radom nadzornika na terenu, korišćenjem mobilne aplikacije, biće unijeti u bazu podataka, uradiće se analiza i kartografski prikaz. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Nerealizovana
Razlog ne realizacije	Zbog kašnjenja u realizaciji aktivnosti 1.3.1. i 1.3.2.

Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.4	**Očuvani šumski ekosistemi**
Indikator cilja: Šumski ekosistemi bez negativnih pritisaka	
Aktivnost 1.4.1	**Sprovoditi sanitarno-higijenske aktivnosti**
Indikator aktivnosti	*Količina doznačene drvne mase u šumskim ekosistemima*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se uklanjanje stabala u cilju adekvatne i efikasne zaštite, održavanja i unapređenja šumskih ekosistema: - sa izrazitim simptomima zaraze, - izvaljenih i suvih stabala, snjegolomova i vjetrolomova, - stabla koja nemaju mogućnost daljeg razvoja i - stabla koja ugrožavaju prolaz posjetioca kroz Park i dovode u opasnost oštećenja materijalne imovine u okruženju Aktivnost će se sprovoditi u saradnji sa Službom zaštite, a na osnovu njihovog izvještaja sa terena, nakon čega će stručna služba provjeriti stanje i preduzeti dalje mjere. Aktivnosti sječe i transporta drvnih sortimenata realizovaće se na osnovu Zakona o šumama (Sl. list CG broj 47/15) i unutrašnjih akata JPNPCG. Prioritet 3
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	173,00
Aktivnost 1.4.2	**Vršiti preventivnu zaštitu šumskih ekosistema od požara i izgraditi protiv-požarne stanice**
Indikator aktivnosti	*Izvršena nabavka protiv požarne opreme u skladu sa Planom zaštite i spašavanja Izgrađene tri protiv-požarne stanice*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U cilju preventivnih mjera zaštite, kao i efikasnog reagovanja, odradiće se nabavka potrebne opreme, instalacija potrebne infrastrukture i distanciono praćenje požara uz pomoć GIS tehnologije. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	PP stanice nisu izgrađene zbog nedostatka finansijskih sredstava planiranih od strane donacija.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.4.3	**Izraditi interaktivnu bazu podataka o stanju šumskih ekosistema**
Indikator aktivnosti	*Broj unijetih podataka u bazu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se obezbjeđivanje softverskih rješenja u kojem će se uskladištiti vektorizovani postojeći i terenski podaci. Upoređivanjem i preklapanjem postojećih i prikupljenih terenskih podataka će se obezbijediti adekvatnije i efikasnije donošenje odluka u cilju zaštite i unapređenja stanja šumskih ekosistema. Prioritet 3

Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.4.4	**Pratiti zdravstveno stanje šumskih ekosistema na odabranim bioindikatorskim tačkama**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o sprovedenom monitoringu na mreži bioindikacijskih tačaka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Shodno Baznoj studiji za upravljanje šumskim ekosistemima, vršiće se praćenje opšteg zdravstvenog stanja šumskih ekosistema. Vršiće se praćenje dekolorizacije i defolijacije asimilacionih organa šumskih vrsta. Takođe, po potrebi na lokacijama koja su degradirana od vjetroloma, snjegoloma ili požara vršiće se praćenje brojnosti populacije potkornjaka postavljanjem feromonskih klopki. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	165,00
Cilj 1.5	**Utvrđeno nulto stanje dnevnih leptira**
Indikator cilja: Ček lista dnevnih leptira na području Parka	
Aktivnost 1.5.1.	**Istražiti i dopuniti literaturne podatke o fauni Lepidoptera**
Indikator aktivnosti	*Broj unesenih podataka u bazi*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Istraživanje literaturnih podataka o prisutnosti Lepidoptera, kao i dopunjavanje liste monitoringom. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.5.2	**Odrediti nulto stanje dnevnih leptira na području Parka**
Indikator aktivnosti	Izvještaj o nultom stanju dnevnih leptira
Opis aktivnosti i njen prioritet	Realizovaće se terenska istraživanja u cilju određivanja nultog stanja dnevnih leptira na području Parka, sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura 2000 vrste. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U periodu maj - decembar 2024. godine radno mjesto stručnog saradnika za faunu beskičmenjaka bilo je upražnjeno
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.6	**Inventarizacija vodozemaca i gmizavaca**
Indikator cilja: Ček lista vodozemaca i gmizavaca na području Parka	
Aktivnost 1.6.1	**Istražiti i sakupiti literaturne podatke o fauni vodozemaca i gmizavaca**
Indikator aktivnosti	*Broj unesenih podataka u bazi*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Istraživanje literature i sakupljanje podataka o prethodnim istraživanjima faune vodozemaca i gmizavaca.

	Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.6.2	**Odrediti distribuciju vodozemaca i gmizavaca na području Parka**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o nultom stanju*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Realizovaće se terenska istraživanja u cilju inverterizacije faune vodozemaca i gmizavaca sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura vrste. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	232,00
Cilj 1.7	**Istraživanje i očuvanje populacije mrmoljaka na području Parka**
Indikator cilja: Utvrđen broj lokaliteta, ocjena stanja i konzervacijske mjere za mrmoljke	
Aktivnost 1.7.1	**Monitoring stanja mrmoljaka u jezeru i okolnim barama**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o stanju i distribuciji mrmoljaka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Evidentirati će se stanje mrmoljaka u okolnim barama i u Biogradskom jezeru. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U izvještajnom periodu radno mjesto stručnog saradnika za herpetofaunu bilo je upražnjeno
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.8	**Utvrđeno kvantitativno i kvalitativno stanje vrsta ptica grabljivica**
Indikator cilja: Izrađena lista vrsta ptica grabljivica i njihova brojnost u Parku	
Aktivnost 1.8.1	**Generisati literaturne i terenske podatke o prisutnosti i stanju ptica grabljivica**
Indikator aktivnosti	*Baza podataka o prisutnosti dnevnih i noćnih grabljivica na teritoriji Parka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Kontinuirano prikupljanje literalnih i terenskih podataka i unošenje istih u bazu. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.8.2	**Vršiti monitoring najznačajnijih vrsta grabljivica**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o sprovedenom monitoringu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Evidentiraće se stanje dnevnih i noćnih grabljivica na području Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj

Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	241,00
Cilj 1.9	**Očuvane populacije slijepih miševa**
Indikator cilja: Broj Istraženih objekata važnih za očuvanje kolonija slijepih miševa i sprovedene mjere zaštite ugroženih kolonija	
Aktivnost 1.9.2.	**Istražiti rasprostranjenost i utvrditi važna područja za očuvanje slijepih miševa**
Indikator aktivnosti	*Izrađene mape distribucije vrsta i njihovih skloništa*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Upotrebom nevidljivih mreža i ultrazvučnih detektora vršiće se istraživanje diverziteta slijepih miševa na području Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	200,00
Aktivnost 1.9.3.	**Utvrditi faktore ugrožavanja i po potrebi sprovesti mjere očuvanja kolonija slijepih miševa**
Indikator aktivnosti	*Definisani faktori ugrožavanja i broj zaštićenih skloništa*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na osnovu podataka sakupljenih u periodu 2020-2024. godine definisaće se ugrožena staništa/skloništa, kao i adekvatne mjere konzervacije. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.10	**Utvrđeno stanje vrsta iz porodice kuna**
Indikator cilja: Izrađena lista prisutnih vrsta sa mapom distribucije i ocjenom stanja populacija	
Aktivnost 1.10.2	**Monitoring stanje vrsta iz porodice kuna**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj monitoringa o stanju vrsta iz porodice kuna*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se terenska istraživanja o prisutnim vrstama iz porodice kuna upotrebom metode transekta i kamera zamki. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	160,00
Aktivnost 1.10.3.	**Izvršiti kartiranje potencijalnih staništa porodica kuna**
Indikator aktivnosti	*Izrađene mape distribucije potencijalnih staništa*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na osnovu podataka dobijenih terenskim istraživanja (Aktivnost 1.10.2) izradiće se liste prisutnih vrsta iz familije Mustelidae i kartirati njihova najznačajnija staništa. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	

Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.11	**Utvrđeni koridori krupnih sisara**
Indikator cilja: Identifikovani koridori za krupne sisare na prostoru Parka sa mapom distribucije	
Aktivnost 1.11.4.	**Sprovoditi monitoring krupnih sisara**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o sprovedenom monitoringu i mapirani koridori*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Upotrebom kamera zamki i metodom transekta vršiće se istraživanja krupnih sisara na području Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	281,00
Cilj 1.12	**Obezbijeđena prihrana za krupne sisare tokom zimskih mjeseci**
Indikator cilja: Uspostavljena funkcionalna hranilišta	
Aktivnost 1.12.1	**Vršiti prihranu krupnih sisara tokom zimskih mjeseci na hranilištima**
Indikator aktivnosti	*Količina utrošene hrane i soli*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Vršiće se prihrana krupnih sisara u zimskom periodu. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba fizičke zaštite
Status realizacije	Realizovano, prihrana sa mineralnom soli na solilima
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.12.2.	**Izraditi nova hranilišta i solila**
Indikator aktivnosti	*Izgrađena tri hranilišta i sedam solila*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Ukoliko se ukaže potreba na određenim mjestima, uz konsultaciju sa stručnim saradnikom za zaštitu faune sisara, izgradiće se nova hranilišta i solila. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba fizičke zaštite
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Shodno smjernicama Uprave za veterinu i fitosanitarne poslove kojima se zbog širenja zarazne bolesti afričke kuge svinja ne predlaže izrada hranilišta i solila
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.13	**Očuvan ekološki kvalitet vode Biogradskog jezera**
Indikator cilja: Ekološki kvalitet vode je na zadovoljavajućem nivou na osnovu Okvirne direktive o vodama	
Aktivnost 1.13.1	**Ispitivanje kvaliteta vode Biogradskog jezera**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o kvalitetu vode*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa Zavodom za hidrometeorologiju i seizmologiju i Upravom za vode, vršiće se monitoring hidroloških objekata u skladu sa važećom Zakonskom regulativom. Prioritet 2
Odgovornost	Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju, Uprava za vode, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor Parka
Status realizacije	Realizovano

Napomena	Aktivnost se realizuje I faza je započeta 2016. godine, a tokom 2022. godine i II faza koja podrazumijeva istraživanja, mjerenja i istraživanje i pripremanje podloga koje obuhvataju kompletan hidrološki ciklus. U pripremi je III faza projekta.
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00

Strateška oblast 2: Očuvanje, unapređenje i promocija kulturno-istorijskih i etnografskih vrijednosti i potencijala	
Cilj 2.1	**Očuvana materijalna kulturna baština**
Indikator cilja: Broj Istraženih i valorizovanih elemenata materijalne kulturne baštine Parka	
Aktivnost 2.1.2	**Inicirati i učestvovati u projektima istraživanja, sprovođenja mjera zaštite i prezentovanja kulturnog nasljeđa, koje sprovode nadležne institucije**
Indikator aktivnosti	*Broj realizovanih projekata i sprovedenih mjera zaštite*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Sa stručnim timom Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore obaviće se arheološko rekognosciranje potencijalnih arheoloških lokaliteta na prostoru Parka i užeg okruženja, kao prva faza budućih detaljnih istraživanja i iskopavanja. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor JPNPCG
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovano stručno lice iz oblasti materijalne kulturne baštine
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.1.3	**Pokretati inicijative za uspostavljanje zaštite kulturnih dobara**
Indikator aktivnosti	*Broj pokrenutih inicijativa. Broj zaštićenih kulturnih dobara*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Relevantnim institucijama uputiće se inicijativa za uspostavljanje zaštite kulturnog dobra, na osnovu istraživačkih nalaza, osobenosti i značaja koje ima to kulturno dobro. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor JPNPCG
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovano stručno lice iz oblasti materijalne kulturne baštine
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 2.2	**Prezentacija materijalne kulturne baštine Parka**
Indikator cilja: Broj promovisanih i prezentovanih elemenata materijalne kulturna baština Parka	
Aktivnost 2.2.1	**Prikupljati stariju foto građu i umjetničke slike akademskih likovnih stvaralaca u digitalnoj formi**
Indikator aktivnosti	*Broj digitalizovanih elemenata*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Prikupiće se starija foto građa i umjetničke slike akademskih likovnih stvaralaca u digitalnoj formi. Prioritet 3
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor JPNPCG

Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovano stručno lice iz oblasti materijalne kulturne baštine
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.2.2	**Organizovati tematske izložbe povodom značajnih datuma**
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih tematskih izložbi*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se tematske izložbe povodom značajnih datuma, na prijedlog angažovanog eksperta za materijalnu kulturnu baštinu. Prioritet 3
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor JPNPCG
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovano stručno lice iz oblasti materijalne kulturne baštine
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 2.3	**Zaštita i prezentacija nematerijalne kulturne baštine**
Indikator cilja: Broj zaštićenih, valorizovanih i promovisanih elemenata nematerijalne kulturne baštine	
Aktivnost 2.3.1	**Inventarisati nematerijalnu kulturnu baštinu Parka**
Indikator aktivnosti	*Broj popisa elemenata nematerijalne kulturne baštine*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nastaviće se proces koji podrazumijeva evidenciju i dokumentaciju najznačajnijih elemenata nematerijalne kulturne baštine, kao najreprezentativnijih aspekata nacionalnog identiteta. Prioritet 1
Odgovornost	Služba sa promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	53,00
Aktivnost 2.3.2	**Prikupiti podatke od nosilaca nematerijalnih kulturnih dobara**
Indikator aktivnosti	*Broj nosilaca nematerijalnih kulturnih dobara*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Prikupiće se podaci od pojedinaca direktno na terenu koji su posljednji nosioci i čuvari običajne prakse znanja i vještina, kroz kontinuitet prenošenja ovih kulturnih obrazaca s ciljem da se obezbijedi efikasnija promocija NKN kroz jačanje svijesti o njegovom značaju. Prioritet 1
Odgovornost	Služba sa promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	53,00
Aktivnost 2.3.3	**Popunjavati upitnike za identifikaciju elemenata nematerijalnog kulturnog nasljeđa**
Indikator aktivnosti	*Broj popunjenih upitnika*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se popunjavanje obrazaca u vidu upitnika za svaki evidentirani elemenat NKN. Prioritet 1
Odgovornost	Služba sa promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.3.4	**Inicirati ka Upravi za zaštitu kulturnih dobara uspostavljanje**

	zaštite, na osnovu istraživačkih nalaza, zaštitu nematerijalnog kulturnog dobra
Indikator aktivnosti	*Broj inicijativa i broj zaštićenih elemenata nematerijalnog kulturnog dobra*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Relevantnim institucijama uputiće se inicijativa za uspostavljanje zaštite elemenata nematerijalnog kulturnog dobra, na osnovu istraživačkih nalaza, osobenosti i značaja koje ima to nematerijalno dobro. Prioritet 2
Odgovornost	Služba sa promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Na osnovu istraživačkih nalaza, procijenjeno je da ni jedan od popisanih elemenata NKN ne zadovoljava kriterijume neophodne za stručnu zaštitu.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.3.5	**Organizovati manifestacije i tematske sajmove koji se oslanjaju na etnografsko nasljeđe**
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih manifestacija i tematskih sajmova*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Za prepoznate, najreprezentativnije elemente nematerijalne kulturne baštine Parka, obezbijediće se efikasnija promocija kroz osmišljavanje i realizovanje neke buduće manifestacije. Prioritet 2
Odgovornost	Služba sa promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Stručna saradnica za etnografsku baštinu bila je angažovana na organizaciji manifestacija i tematskih sajmova u drugim nacionalnim parkovima, zbog čega nisu bili dostupni ljudski resursi, finansijska sredstva i vrijeme za sprovođenje ove aktivnosti
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.3.6	**Učestvovati u projektima zaštite i valorizacije nematerijalne kulturne baštine pod pokroviteljstvom relevantnih institucija (Ministarstvo kulture i medija, Uprava za zaštitu kulturnih dobara, CANU i dr.)**
Indikator aktivnosti	*Broj realizovanih projekata*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa usvojenim programskim aktivnostima institucija iz oblasti kulturnog nasljeđa, iniciraće se projektne aktivnost na zaštiti i valorizaciji nematerijalne kulturne baštine. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Institucije iz oblasti zaštite kulturnog nasljeđa, Ministarstvo kulture i medija, Uprava za zaštitu kulturnih dobara, CANU, Centar za arheološka istraživanja i dr.
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.3.7	**Pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i medija kreirati programe za obilježavanje „Dana evropske baštine”**
Indikator aktivnosti	*Realizovan program „Dani evropske baštine“*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i medija kreirati programe za obilježavanje „Dana evropske baštine", konkretno u ovom Parku,

	ukoliko bude korespondirala sa zadatom temom. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Ministarstvo kulture i medija
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Obilježavanje „Dana evropske baštine" je organizovano u NP Lovćen
Troškovi realizacije	0,00

Strateška oblast 3: Edukacija, interpretacija i promocija prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka	
Cilj 3.1	**Razvijena i unaprijeđena edukacija i interpretacija**
Indikator cilja: Procenat školske populacije, posjetilaca i lokalnog stanovništva koji su kvalitetno edukovani o vrijednostima Parka je povećan za 15% u odnosu na prethodni period	
Aktivnost 3.1.1	**U saradnji sa osnovnim školama sprovoditi postojeće edukativne programe**
Indikator aktivnosti	*Broj održanih radionica sprovedenih po edukativnom programu. Broj učenika koji su prošli kroz edukativni program*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa osnovnim školama i nadležnim ministarstvom sprovodiće se edukativni programi „Obradujmo prirodu". Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	210,00
Aktivnost 3.1.2	**U skladu sa nastavnim programima osmisliti edukativne materijale**
Indikator aktivnosti	*Broj izrađenih edukativnih materijala*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Štampa pripremljenog edukativnog materijala (flora, fauna, kulturno-istorijsko nasljeđe itd.). Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Napomena	Aktivnost je realizovana kroz saradnju sa OEBS-om
Troškovi realizacije	805,60
Aktivnost 3.1.3	**U saradnji sa zainteresovanim stranama obilježiti značajne ekološke datume**
Indikator aktivnosti	*Broj obilježenih ekoloških datuma*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Osmisliće se i organizovati interaktivne tematske radionice, u cilju obilježavanja važnih datuma i to: 22. mart Svjetski dan voda 22. april Dan planete Zemlje 9. maj Međunarodni dan ptica

	22. maj Svjetski dan zaštite biodiverziteta 5. jun Svjetski dan zaštite životne sredine 31. jul Svjetski dan nadzornika 14. septembar Svjetski Dan prašuma 26. septembar Dan čistih planina 4. oktobar Svjetski dan zaštite životinja 3. novembar Svjetski dan čistog vazduha Prioritet 1
Odgovornost	Služba sa promociju, marketing i turizam, TO Kolašin, TO Mojkovac, TO Berane
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	314,50
Aktivnost 3.1.4	**U saradnji sa TO osmisliti i sprovesti ciljane interpretativne programe obilaska Parka**
Indikator aktivnosti	*Osmišljeni interpretativni programi Parka. Broj sprovedenih obilazaka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa TO Kolašin sprovodiće se program obilaska Pešića jezero. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, TO Kolašin
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	248,00
Aktivnost 3.1.5	**Održavati i unaprijediti postojeće edukativne i tematske staze**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o stanju mobilijara na stazama. Količina mobilijara koja je obnovljena*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na eventualno oštećenim tablama izvršiće se popravka i zamjena folija. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka, Planinarski savez Crne Gore
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.640,00
Cilj 3.2	**Park je uspješno promovisan na nacionalnom i međunarodnom nivou**
Indikator cilja: Park je prepoznatljiva i atraktivna destinacija za posjetioce i ljubitelje prirode	
Aktivnost 3.2.1	**Sprovoditi PR kampanje**
Indikator aktivnosti	*Broj sprovedenih PR kampanja*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U cilju promocije prirodnih i kulturnih vrijednosti, važnih ekoloških datuma, manifestacija i događaja, kao i drugih aktivnosti koje se implementiraju u Parku, sprovodiće se promotivno edukativne aktivnosti putem veb-sajta, objava na društvenim mrežama, elektronskim portalima i dr. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka, direktor

	JPNPCG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.820,00
Aktivnost 3.2.2	**Učestvovati na turističkim sajmovima**
Indikator aktivnosti	*Broj međunarodnih i nacionalnih turističkih sajmova na kojima je JPNPCG uzelo učešće*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uzeće se učešće na lokalnim, regionalnim i međunarodnim sajmovima turizma koji se budu oglašavali tokom programske godine. Prioritet 1
Odgovornost	Služba sa promociju, marketing i turizam, direktor Parka, direktor JPNPCG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.620,00
Aktivnost 3.2.3	**Organizovati manifestacije i događaje**
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih manifestacija i događaja*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se događaj sa ciljem promocije i prezentacije prirodne, kulturno-istorijske vrijednosti, etnografske baštine i turističke ponude Parka. Podržaće se manifestacije Bjelasica Ultratrail, Korifej teatar i Tango kamp. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Podržane su sve planirane manifestacije. Manifestacije nijesu organizovane jer je stručna saradnica za etnografsku baštinu bila angažovana na organizaciji manifestacija i tematskih sajmova u drugim nacionalnim parkovima, zbog čega nisu bili dostupni ljudski resursi, finansijska sredstva i vrijeme za sprovođenje ove aktivnosti
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 3.2.4	**Izraditi i štampati promotivni materijal**
Indikator aktivnosti	*Količina izrađenog promotivnog materijala*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izrada i štampa promotivnog i korporativnog materijala sa logom i motivima NP Biogradska gora. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.050,00
Aktivnost 3.2.5	**Izraditi autentični suvenir Parka**
Indikator aktivnosti	*Objavljen i sproveden konkurs, izabran autentičan suvenir Parka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se konkurs za izradu autentičnog suvenira Parka. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Realizacija aktivnosti je uslovljena izradom i usvajanjem novog vizuelnog identiteta za NP Biogradska gora

Troškovi realizacije	0,00

Strateška oblast 4: Turizam zasnovan na aktivnom odmoru u prirodi	
Cilj 4.1	**Unaprijeđena i razvijena posjetilačka infrastruktura Parka**
Indikator cilja: Broj uređenih, adaptiranih i novoizgrađenih elemenata posjetilačke infrastrukture	
Aktivnost 4.1.1	**Adaptirati Centar za posjetioce na obali Biogradskog jezera**
Indikator aktivnosti	*Adaptiran Centar za posjetioce*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U toku 2023. godine u sklopu Intereg IPA BH-CG predat je projekat adaptacije Centra za posjetioce na obali Biogradskog jezera. Adaptacija podrazumijeva uređenje unutrašnjih prostorija centra i instaliranje nove izložbene postavke. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Projekat nije odobren
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.2	**Urediti glavni ulaz u Park**
Indikator aktivnosti	*Izrađen glavni ulaz u Park*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa postojećim idejnim rješenjem izradiće se glavni ulaz u Park na lokaciji Kraljevo kolo. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nisu odobrena sredstva iz kapitalnog budžeta
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.3	**Izgraditi kontrolno-naplatne punktove**
Indikator aktivnosti	*Izrađen kontrolno-naplatni punkt na Vranjaku i u Suvodolu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nabaviti i postaviti montažno demontažni kontrolno-naplatni punkt na lokalitetu Suvodo. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Punkt koji je trebao da se postavi na lokaciji Suvodo je preusmjeren za potrebe kontrole ulaza u NP Skadarsko jezero
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.4	**Održavati i po potrebi zamijeniti dotrajali odmorišni mobilijar**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o održavanju odmorišnog materijala i broj zamijenjenog mobilijara*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Adaptirati nastrešnice kod izvora Biogradske rijeke i kod Dolova Lalevića. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, Služba fizičke zaštite
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Zbog nedostatka finansijskih sredstava adaptacija nadstrešnica nije

	ušla u Plan javnih nabavki.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.5	**Postaviti i dopuniti najavne, glavne i informativne table ka/i u Parku**
Indikator aktivnosti	*Broj dopunjenog informativnog mobilijara*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izradiće se i postaviti dvije najavne, dvije glavne i jedna informativna tabla ka/i u Parku koje će usmjeravati posjetioce sa saobraćajnih puteva na glavni ulaz u Park na Kraljevom kolu. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Zbog nedostatka finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.6	**Unaprijediti postojeći sistem informativnih tabli i smjerokaza**
Indikator aktivnosti	*Broj adaptiranih elemenata informativnog mobilijara*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa TO i Planinarskim savezom Crne Gore izvršiće se uređenje na planinarskoj stazi Biogradsko jezero – Goleš – Međedac - Ogorela glava – Melaja – Bojišta - Kolašin. U saradnji sa Planiraskim i biciklističkim savezom Crne Gore izvršiće se uređenje staze Ševarine - Ševarinsko jezero - katun Šiška - Šiško jezero - Suvodol i postaviće se novi sistem informativnih tabli, piktograma, smjerokaza. Za biciklističku stazu Biogradsko jezero – Dolovi postaviće se informativna tabla, piktogrami i smjerokazi. Obnoviće se i/ili postaviti novi informativni mobilijar na tačno utvrđenim mjestima. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	820,00
Aktivnost 4.1.7	**U saradnji sa planinarskim savezom unaprijediti pješačke staze**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o uređenju pješačkih staza*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa Planinarskim savezom izvršiti analizu koje su pristupne staze nacionalnoj mreži staza. Nakon čega će se razmotriti mogućnost pokretanja Inicijative za uvrštavanje neke od tih staza u lokalni registar planinarskih staza. U saradnji sa Planinarskim savezom uradiće se izvještaj o broju potrebne signalizacije. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka, Planinarski savez CG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.8	**U saradnji sa biciklističkim savezom unaprijediti biciklističke staze**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o uređenju biciklističkih staza*

Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa stručnim licem uradiće se izvještaj o prijedlogu signalizacija za staze: - Ševarine - Ševarinsko jezero – katun Šiška - Šiško jezero -Suvodol - Biogradsko jezero - Dolovi Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam, Biciklistički savez CG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	185,27
Aktivnost 4.1.9	**Unaprijediti turistički proizvod posmatranje medvjeda**
Indikator aktivnosti	*Izrađen program turističke ponude posmatranja medvjeda*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Pripremiće se fotografije i video snimci medvjeda sa fotokamera, koje će se prikazivati u Edukativnom kutku u Upravnoj zgradi Parka u Kolašinu, čime će se obogatiti multimedijalna prezentacija biologije i ekologije mrkog medvjeda. Izvršiće se reprint brošure „Mrki medvjed“. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Napomena	Aktivnost je realizovano tokom 2023. godine
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.10	**Unaprijediti turističku ponudu kajakarenje i vožnja drvenim čamcima po Biogradskom jezeru**
Indikator aktivnosti	*Izvršena nabavka kajaka i drvenih čamaca*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uradiće se nabavka pet novih kajaka sa pratećom opremom. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	8.730,00
Aktivnost 4.1.11	**Unaprijediti turističku ponudu sportski ribolov i „fly fishing“**
Indikator aktivnosti	*Postavljene informativne table o načinu obavljanja sportskog ribolova i fly fishinga u skladu sa zakonom*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa zakonom na rijeci Tari, Izradiće se i postaviti informativna tabla o načinu obavljanja sportskog ribolova i fly fishinga. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	300,00
Aktivnost 4.1.12	**Urediti vidikovac Bendovac**
Indikator aktivnosti	*Uređen vidikovac Bendovac, obnovljena zaštitna ograda i odmorišni mobilijar i postavljena panoramska tabla*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se obnova zaštitne ograde i odmorišnog mobilijara na vidikovcu Bendovac i postaviti panoramska tabla. Prioritet 1

Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije postignut dogovor sa vlasnikom parcele na kojoj se nalazi vidikovac
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.14	**Rekonstruisati i urediti objekat mrijestilišta na obali Biogradskog jezera**
Indikator aktivnosti	*Rekonstruisan i uređen objekat mrijestilišta*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na osnovu postojećeg stanja objekta mrijestilišta na obali Biogradskog jezera izradiće se idejno rješenje za njegovu adaptaciju. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Idejno rješenje nije izrađeno zbog nedostatka finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.15	**Izraditi odmorišta za pješake i bicikliste**
Indikator aktivnosti	*Izrađena dva odmorišta*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izradiće se i postaviti dvije drvene klupe sa nadstrešnicom u neposrednoj blizini Šiškog jezera. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Zbog nedostatka finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 4.2	**Unaprijeđena turistička ponuda koja je zasnovana na rekreaciji**
Indikator cilja: Uspostavljeni elementi za rekreativne aktivnosti povećavaju zadovoljstvo i broj posjetilaca	
Aktivnost 4.2.1	**Razviti novi turistički proizvod staza za boso hodanje**
Indikator aktivnosti	*Staza za boso hodanje je u funkciji posjetilaca*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izradiće se Elaborat formiranja staze za boso hodanje. Elaborat će sadržati odabir najpovoljnije lokacije, plan poligona i odabir materijala iz prirode kojim će se popunjavati poligoni, GPS staze, način promocije staze i budžet. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.2.3.	**Unaprijediti dječije igralište**
Indikator	*Izvršena je adaptacija dječijeg igrališta*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nabavka dva nova spusta za tobogane, dvije nove drvene klackalice i četiri nove drvene ljuljaške. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano,
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00

Cilj 4.3	**Upravljanje posjetiocima**
Indikator cilja: Uređen i funkcionalni sistem posjećivanja sa akcionim planom upravljanja posjetiocima; Povećan nivo zadovoljstva posjetilaca Parka	
Aktivnost 4.3.1	**Analizirati strukturu, mišljenje, potrebe i očekivanja posjetilaca**
Indikator aktivnosti	*Sprovedena anketa i izrađen izvještaj analize*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U Centru za posjetioce na Biogradskom jezeru i Edukativnom centru u Kolašinu na osnovu unaprijed pripremljene ankete sprovešće se anketiranje posjetilaca. Na osnovu sprovedene ankete dobiće se podaci o strukturi, mišljenju, potrebi i očekivanjima posjetilaca. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.2	**Analizirati uticaj posjetilaca na stazi oko Biogradskog jezera**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o analizi uticaja posjetilaca na stazi oko Biogradskog jezera na osnovu dnevnih izvještaja nadzornika*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nadzornici će u okviru svojih redovnih aktivnosti popunjavati anketne listiće, a koji su osmišljeni u prethodnom planskom periodu. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba sa promociju, marketing i turizam,
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.3	**U saradnji sa planinarskim i biciklističkim savezom analizirati korišćenje postojećeg sistema staza**
Indikator aktivnosti	*Izrađen elaborat o analizi svih vrsta staza*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa licenciranim vodičem uradiće se Elaborat biciklističkih staza koje su prepoznate kao relevantne zbog specifičnosti terena. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.455,00
Aktivnost 4.3.4	**Istražiti i odrediti prihvatne kapacitete pojedinih najposjećenijih lokaliteta u skladu sa smjernicama zaštite prirode, pratiti i regulisati broj posjetilaca**
Indikator aktivnosti	*Izrađena studija prihvatnih kapaciteta najposjećenijih lokaliteta*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izradiće se Studija kapaciteta nosivosti za područje oko Biogradskog jezera koja će dati i preporuku i načine upravljanja posjetiocima. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U 2023. godini pripremljen je projektni prijedlog za izradu studije kapaciteta nosivosti za ključne lokalitete svih pet nacionalnih parkova. Tokom 2024. godine pratili su se pozivi potencijalnih donatora, ali dostupni fondovi nisu podržali izradu ovakvih studija

Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.5	**Izgraditi mehanizam koji će doprinijeti da se smanji efekat vidljivosti posjetilaca u određenim područjima („leave no trace“ principi)**
Indikator aktivnosti	*Razvijen mehanizam zasnovan na „leave no trace“ principima. Efekat vidljivosti posjetilaca na Biogradskom jezeru je smanjen za 50%*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Osmisliće se, pripremiti dizajn i odštampati liflet „leave no trace 7 principa“ za ponašanje posjetilaca u Parku. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	67,00
Aktivnost 4.3.6	**Razviti programe obilaska Parka (bazirane na prirodnim i kulturnim vrijednostima Parka) za različite ciljne grupe**
Indikator aktivnosti	*Osmišljeni ciljani programi obilaska Parka. Broj sprovedenih obilazaka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Započeće se izrada programa obilaska Parka, za posjetioce u saradnji sa TO Kolašin, Mojkovac i Berane. Program podrazumijeva odabir reprezentativnih staza sa itinererom, izrada QGIS mapa staza i izradu brošure. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.330,00

Strateška oblast 5: Saradnja sa nacionalnim i međunarodnim organizacijama i institucijama i lokalnim zajednicama	
Cilj 5.1	**Unapređenje upravljanja, umrežavanja, zaštite i promocije kroz nacionalnu i međunarodnu saradnju**
Indikator cilja: Park je prepoznat kao pouzdan partner domaćim i međunarodnim organizacijama i institucijama; Mehanizmi saradnje su unaprijeđeni i raste broj zajedničkih inicijativa i projekata	
Aktivnost 5.1.1	**Poboljšati saradnju sa državnim institucijama i ustanovama u vezi definisanja jasnih procedura iz zakonskih obaveza iz oblasti zaštite živote sredine i prirode**
Indikator aktivnosti	*Broj održanih tematskih sastanaka. Efikasnije sprovođenje procedura i obaveza*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa državnim institucijama i ustanovama u vezi definisanja jasnih procedura iz zakonskih obaveza iz oblasti zaštite živote sredine i prirode. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	

Troškovi realizacije	492,00
Aktivnost 5.1.2	**Uputiti inicijative državnim institucijama i ustanovama u cilju efikasnijeg upravljanja zaštićenog područja**
Indikator aktivnosti	*Broj inicijativa i zaključci sa održanih sastanaka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uputiće se inicijative i organizovati sastanci sa svim relevantnim institucijama i organizacijama u svrhu unapređenja saradnje i efikasnijeg upravljanja Parkom. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	286,00
Aktivnost 5.1.3	**Aktivnom saradnjom sa NVO sektorom realizovati projekte iz oblasti zaštite prirode i životne sredine**
Indikator aktivnosti	*Broj realizovanih zajedničkih projekata*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa lokalnim nevladinim organizacijama iz opština koje gravitiraju Parku pripremiće se prijedlozi projekata za konkurse domaćih i inostranih donatora. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju, NVO
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije bilo inicijativa od lokalnih NVO za razvijanje zajedničkih projektnih ideja
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.4	**Uputiti inicijative ka lokalnim organizacijama i u cilju efikasnijeg upravljanja zaštićenim područja**
Indikator aktivnosti	*Broj inicijativa i zaključci sa održanih sastanaka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa svim lokalnim institucijama i organizacijama koje gravitiraju Parku kako bi se unaprijedila saradnja i inicirale akcije u svrhu efikasnijeg upravljanja ovim zaštićenim područjem. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	291,00
Aktivnost 5.1.5	**Uspostaviti saradnju sa zaštićenim područjima u regionu**
Indikator aktivnosti	*Memorandumi o saradnji sa najmanje 2 zaštićena područja*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uspostaviće se saradnja sa zaštićenim područjima u regionu sa ciljem razmjene iskustava, primjeni dobrih praksi i pokretanja partnerskih inicijativa i zajedničkih projekata. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor JPNPCG
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nisu upućene inicijative za saradnju sa drugim zaštićenim područjima, jer nije bilo kapaciteta i resursa za realizaciju ove aktivnosti
Troškovi realizacije	0,00

Aktivnost 5.1.6	**Unaprijediti saradnju sa partnerskim zaštićenim područjima**
Indikator aktivnosti	*Broj održanih sastanaka, partnerskih inicijativa i studijskih posjeta*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Realizovaće se aktivnosti unapređenja saradnje sa partnerskim zaštićenim područjem (NP Una) sa ciljem razmjene iskustava, primjeni dobrih praksi i pokretanja partnerskih inicijativa i zajedničkih projekata . Prioritet 2
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nisu upućene inicijative za saradnju sa partnerskim zaštićenim područjima, jer nije bilo kapaciteta i resursa za realizaciju ove aktivnosti
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.7	**Nastaviti saradnju sa međunarodnim organizacijama (IUCN, UNESCO, Europark federacija i dr.)**
Indikator aktivnosti	*Učešće u radnim grupama, inicijativama i platformama, projektima*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Prisustvo seminarima i radnim grupama na poziv organizacija. Apliciranje na konkursima i pozivima za projekte. Učešće u on-line radnim grupama shodno pozivima organizacija. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.478,00
Aktivnost 5.1.8	**Priprema i izrada prijedloga projekata u skladu sa potreba Parka i javnim pozivima**
Indikator aktivnosti	*Broj podnesenih i broj odobrenih projektnih prijedloga*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa potrebama Parka kao i prioritetima javnih poziva pripremiće se prijedlozi projekata. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.9	**Realizacija projektnih aktivnosti**
Indikator aktivnosti	*Izvještaji o uspješnosti realizacije projektnih aktivnost*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Kvalitetna implementacija projektnih aktivnosti kao i redovno izvještavanje o svim sprovedenim projektnim aktivnostima. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.10	**Učešće u obukama za pisanje i izvještavanje projekata**
Indikator aktivnosti	*Broj stručnih saradnika koji su uspješno završili obuku*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa potrebama Službe, učestvovati na obukama koje se odnose na podizanje i jačanje kapaciteta zaposlenih.

	Prioritet 3
Odgovornost	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 5.2	**Podrška lokalnoj zajednici u održivom razvoju u skladu sa principima očuvanja vrijednosti Parka**
Indikator cilja: Lokalne zajednice aktivno sarađuju sa Parkom; Povećan broj zajedničkih projekata i inicijativa, tradicionalnih funkcionalnih gazdinstava i usluga i proizvoda lokalne zajednice u ponudi Parka.	
Aktivnost 5.2.1	**Izraditi prijedloge projekata u skladu sa pozivima u partnerstvu sa lokalnim zajednicama koje gravitiraju Parku**
Indikator aktivnosti	*Broj podnesenih i broj odobrenih projektnih prijedloga*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa potrebama Parka i lokalne zajednice kao i prioritetima javnih poziva pripremiće se prijedlozi projekata. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije uspostavljena saradnja sa lokalnom zajednicom
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.2.2	**Pružiti podršku lokalnom stanovništvu za očuvanje tradicionalne poljoprivrede**
Indikator aktivnosti	*Broj tradicionalnih funkcionalnih gazdinstava*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa klasterom „katuni“ (domaćinstva koja se bave tradicionalnim načinima privređivanja) u cilju sagledavanja njihovih potreba i zahtjeva. Prioritet 3
Odgovornost	Direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	127,00
Aktivnost 5.2.3	**Pružiti podršku lokalnom stanovništvu za razvoj ponuda zasnovanih na tradicionalnim oblicima, u skladu sa održivim principima**
Indikator aktivnosti	*Broj tradicionalnih funkcionalnih ponuda*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Prikupljanje, odabir i nabavka karakterističnih suvenira koje će dopuniti asortiman suvenirnice u Parku. Prioritet 3
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	2.374,00
Aktivnost 5.2.4	**Uspostaviti geografski sertifikat porijekla za lokalne proizvode**
Indikator aktivnosti	*Uspostavljen geografski sertifikat*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nastaviće se saradnja sa predstavnicima relevantnih institucija kako bi se uspostavili sertifikati za lokalne proizvode sa područja Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam

Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Dobijeno Rješenje o registraciji žiga od Direkcije za intelektualnu svojinu. Potrebno je da se formira radna grupa koja će se baviti neophodnim koracima u realizaciji aktivnosti.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.2.5	**Pružiti podršku lokalnom stanovništvu da svoje proizvode plasiraju na manifestacijama i sajmovima koje organizuje JPNPCG**
Indikator aktivnosti	*Broj lokalnih proizvođača koji se odazvao pozivu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Kontaktiraće se predstavnici lokalnog stanovništva da svoje proizvode plasiraju na manifestacijama i događajima koji se organizuju u Parku ili na teritoriji opština Kolašin, Mojkovac i Berane. Prioritet 3
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	201,40
Aktivnost 5.2.6	**Uraditi Plan gazdovanja šuma u privatnoj svojini**
Indikator aktivnosti	*Izrađen i realizovan Plan gazdovanja šuma u privatnoj svojini*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na osnovu podnijetih zahtjeva sa potrebnom dokumentacijom, zdravstvenog stanja i kvaliteta šume, izvršiće se odobravanje korišćenja šuma u privatnoj svojini. Realizacija zahtjeva će se regulisati na osnovu stručne procjene stanja šume i donošenja rješenja za svaki zahtjev posebno. Dostavljanje zahtjeva za sječu u privatnoj svojini će se prihvatati do 01.12.2023. godine, za plansku 2024. godinu, kako je definisano Zakonom o šumama (Sl. List 47/15). Nakon dostavljanja zahtjeva, direktor Javnog preduzeća obrazuje komisiju koja će donijeti Plan gazdovanja šuma u privatnoj svojini. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	667,00
Aktivnost 5.2.7	**Obezbijediti drvne sortimente iz reda sanitara za potrebe lokalnog stanovništva**
Indikator aktivnosti	*Količina drvenih sortimenata koja je dodijeljena lokalnom stanovništvu na osnovu upućenih zahtjeva*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U cilju unapređenja saradnje sa lokalnim stanovništvom, a u skladu sa zakonom i Internom procedurom, izvršiće se dodjela drvnih sortimenata iz reda sanitara po prikupljenim zahtjevima. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	269,24

Cilj 5.3	**Socio-ekonomski razvoj područja Parka**
Indikator cilja: Akteri koji su u interakciji sa područjem Parka su prepoznati i uključeni u procese upravljanja zaštićenim područjem.	
Aktivnost 5.3.1	**Izraditi socio-ekonomsku analizu šireg područja Parka**
Indikator aktivnosti	*Akteri koji su u interakciji sa područjem Parka su prepoznati i uključeni u procese upravljanja zaštićenim područjem*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa definisanom bazom podataka lokalnih stejkholdera istu inovirati u skladu sa potrebama i organizovati tematske sastanke kroz rad socio-ekonomskih foruma. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	276,00
Aktivnost 5.3.2	**Redovno održavati socio-ekonomske forume**
Indikator aktivnosti	*Broj održanih tematskih socio-ekonomskih foruma sa sačinjenim izvještajima*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa zakonom i strateškim dokumentima obezbijediće se participiranje lokalnih samouprava (opština Kolašin, Mojkovac i Berane) kao i drugih relevantnih institucija i privrednih subjekata i korisnika prostora Parka u procesima upravljanja. Prioritet 3
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	283,02

Strateška oblast 6: Efikasna kontrola prostora Parka	
Cilj 6.1	**Unapređenje fizičke zaštite Parka**
Indikator cilja: Broj podnesenih prijava; Broj procesuiranih prijava; Usklađeni pravni i organizacioni kapaciteti sa potrebama Parka	
Aktivnost 6.1.1	**Organizovati interne obuke za Službu fizičke zaštite**
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih obuka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U cilju usavršavanja nadzornika struče službe će u skladu sa potrebama, kroz predavanja, obuke, konsultacije i dr vršiti obučavanje Službe zaštite za profesionalni rad i odnos prema posjetiocima. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove, Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.348,00
Aktivnost 6.1.2	**Izvršiti nabavku materijalno logistiku-tehničkih sredstava za**

	Službu fizičke zaštitu i Službu za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture
Indikator aktivnosti	*Izvršena nabavka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Shodno Pravilniku o uniformi, naoružanju i identifikacionoj oznaci, izvršiće se nabavka materijalno tehničkih sredstava za Službu zaštite i Službu ambijentalne higijene. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za logistiku
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 6.1.3	**U saradnji sa nadležnim inspekcijskim službama vršiti kontrolu i suzbijati nelegalne aktivnosti**
Indikator aktivnosti	*Broj podnesenih i procesuiranih prijava*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa inspekcijskim službama, u cilju koordinacije aktivnosti na prostoru Parka i efikasnijeg procesuiranja evidentiranih nezakonitih radnji. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba fizičke zaštitu, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	291,50
Aktivnost 6.1.4	**U saradnji sa odjeljenjima za bezbjednost Kolašin i Mojkovac i Berane vršiti kontrolu i suzbijati nelegalne aktivnosti**
Indikator aktivnosti	*Broj podnesenih i procesuiranih prijava*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa MUP-om u cilju koordinacije aktivnosti na sprječavanju nelegalnih radnji i koordinacije aktivnosti u slučaju vanrednih situacija. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba fizičke zaštitu, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	277,00
Cilj.6.2	**Utvrđivanje i označavanje jasne granice Parka**
Indikator cilja: Definisana dinamika i način finansiranja za utvrđivanje jasnih granica Parka	
Aktivnost 6.2.2	**Definisati izvore finansiranja, budžet i dinamiku za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka**
Indikator aktivnosti	*Jasno definisani izvori finansiranja, budžet i dinamika*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci radnog tijela za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka u svrhu definisanja izvora finansiranja, budžeta i dinamike. Izradiće se model obilježavanja granica. Prioritet 1
Odgovornost	Radno tijelo za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Krajem programskog perioda upućena je inicijativa prema nadležnim institucijama i organizacijama za imenovanje članova radne grupe

	za utvrđivanje i obilježavanje granica Parka. Do organizovanja sastanka u programskoj godini nije došlo iz razloga ne blagovremenog ne dostavljanja imena i kontakata delegiranih članova od strane nadležnih institucija i organizacija.
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 6.3	**Park bez otpada**
Indikator cilja: Efikasna regulacija upravljanja otpadom; Smanjen broj nelegalnih odlagališta otpada	
Aktivnost 6.3.1	**Inicirati sastanke sa komunalnim preduzećima koji gravitiraju u Parku u vezi definisanja procedura sprječavanja nastanka i sanacije neuređenih odlagališta otpada**
Indikator aktivnosti	*Broj sastanaka i broj definisanih procedura*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa komunalnim preduzećima iz Kolašina i Mojkovca kako bi se definisale procedure sanacije neuređenih odlagališta otpada i napravio plan sprječavanja istih. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	143,00
Aktivnost 6.3.2	**U saradnji sa komunalnim preduzećima opština koje gravitiraju u Parku izvršiti sanaciju neuređenih odlagališta otpada na području Parka**
Indikator aktivnosti	*Broj saniranih neuređenih odlagališta otpada*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Vršiće se kontrola stanja na terenu kako bi se spriječilo nastajanje nelegalnih odlagališta evidentiraće se lokacije odlagališta i izvršiti njihovo saniranje. Prikupiće se podaci o vrstama, količinama i porijeklu otpada. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, Služba fizičke zaštite, Komunalna preduzeća opština Kolašin, Berane i Mojkovac.
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	680,00
Aktivnost 6.3.3	**U saradnji sa komunalnim preduzećima, NVO-ima, civilnim sektorima, lokalnim stanovništvom i volonterima organizovati akcije uklanjanja otpada**
Indikator aktivnosti	*Broj preuzetih akcija i količina uklonjenog otpada*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se akcije čišćenja i uklanjanja otpada sa lokacija na kojima su evidentirana nelegalnih odlagališta. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, Služba fizičke zaštite, Komunalna preduzeća opština Kolašin, Berane i Mojkovac, NVO
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	

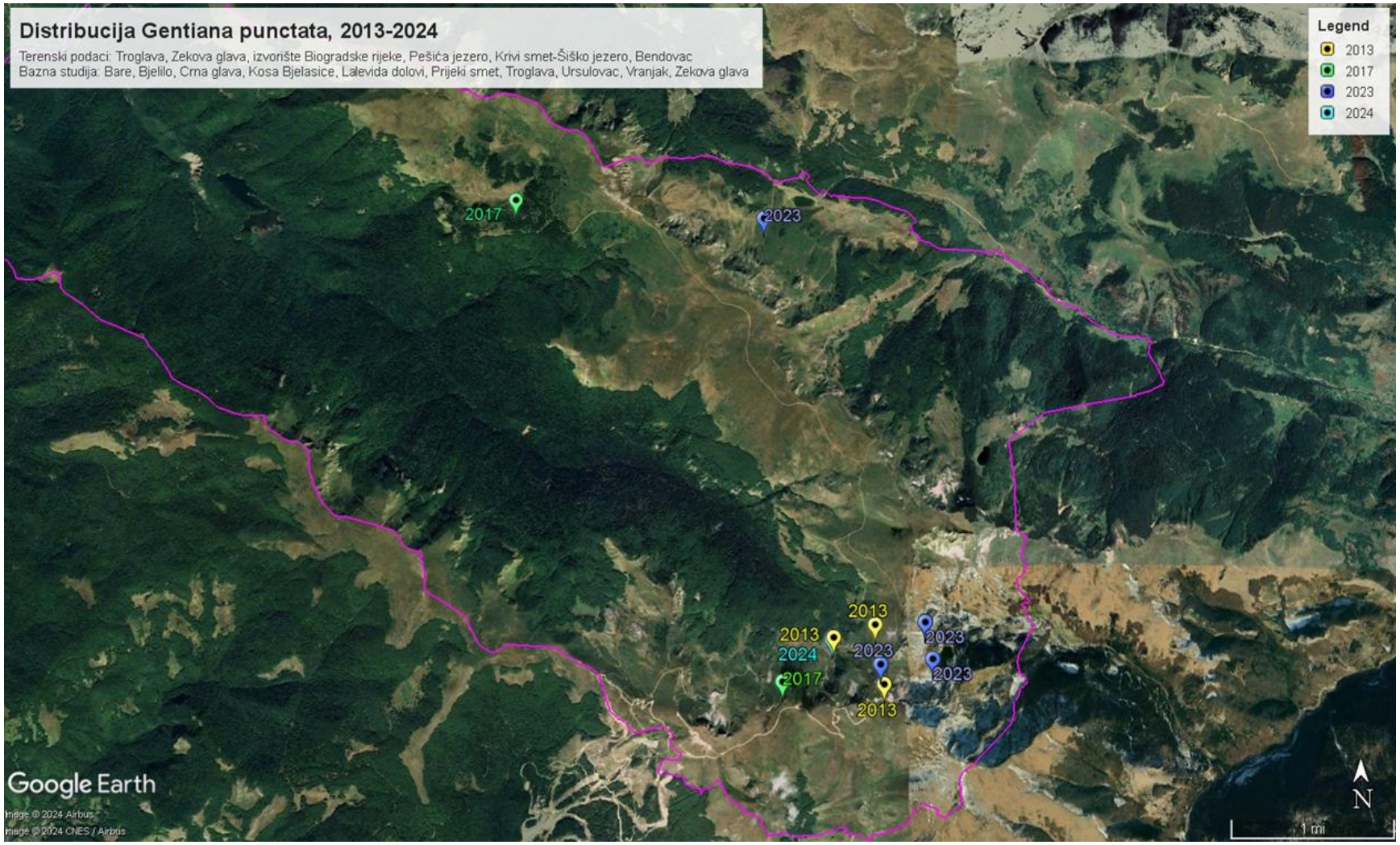
Troškovi realizacije	1.455,00

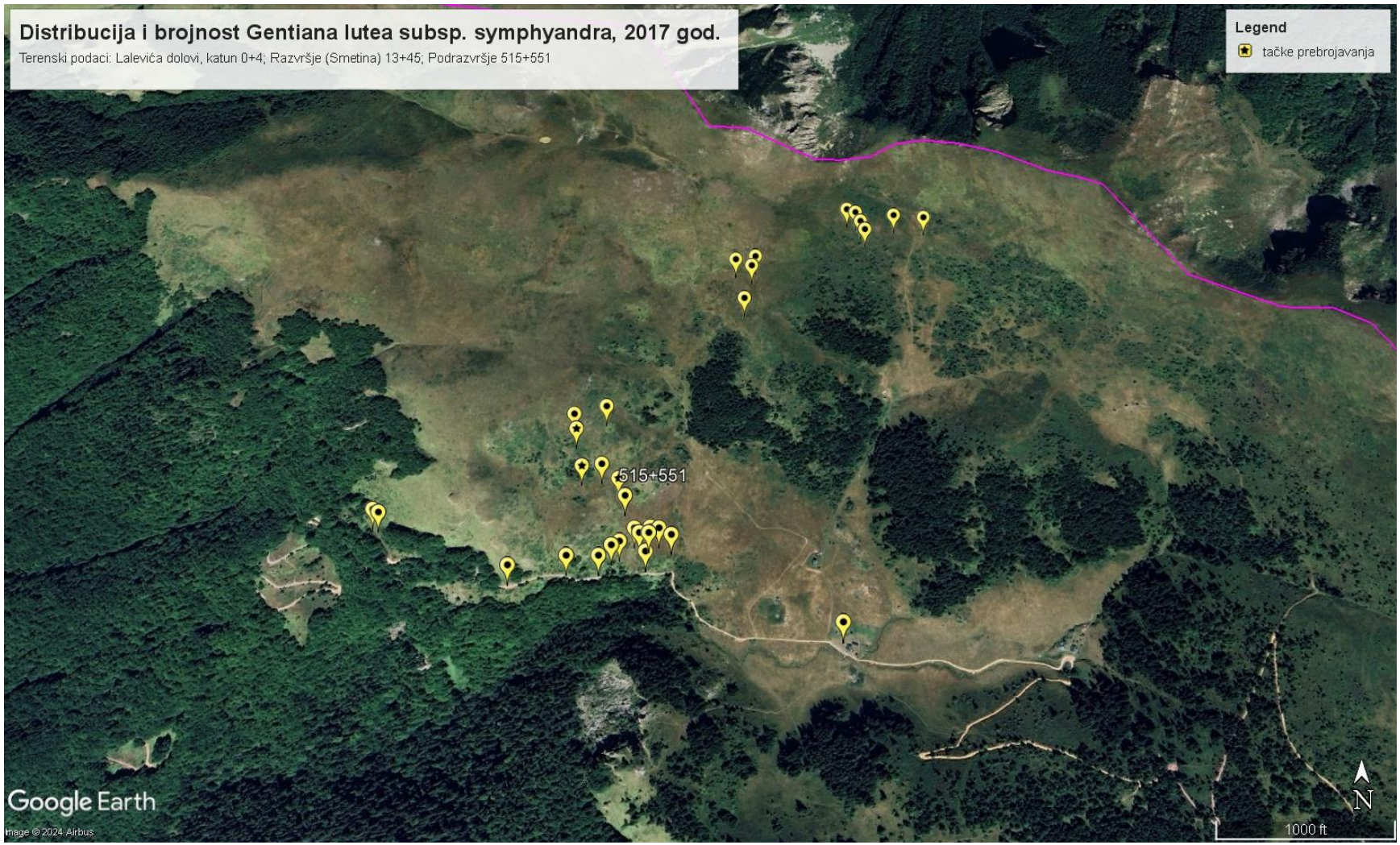
VANPLANSKE AKTIVNOSTI

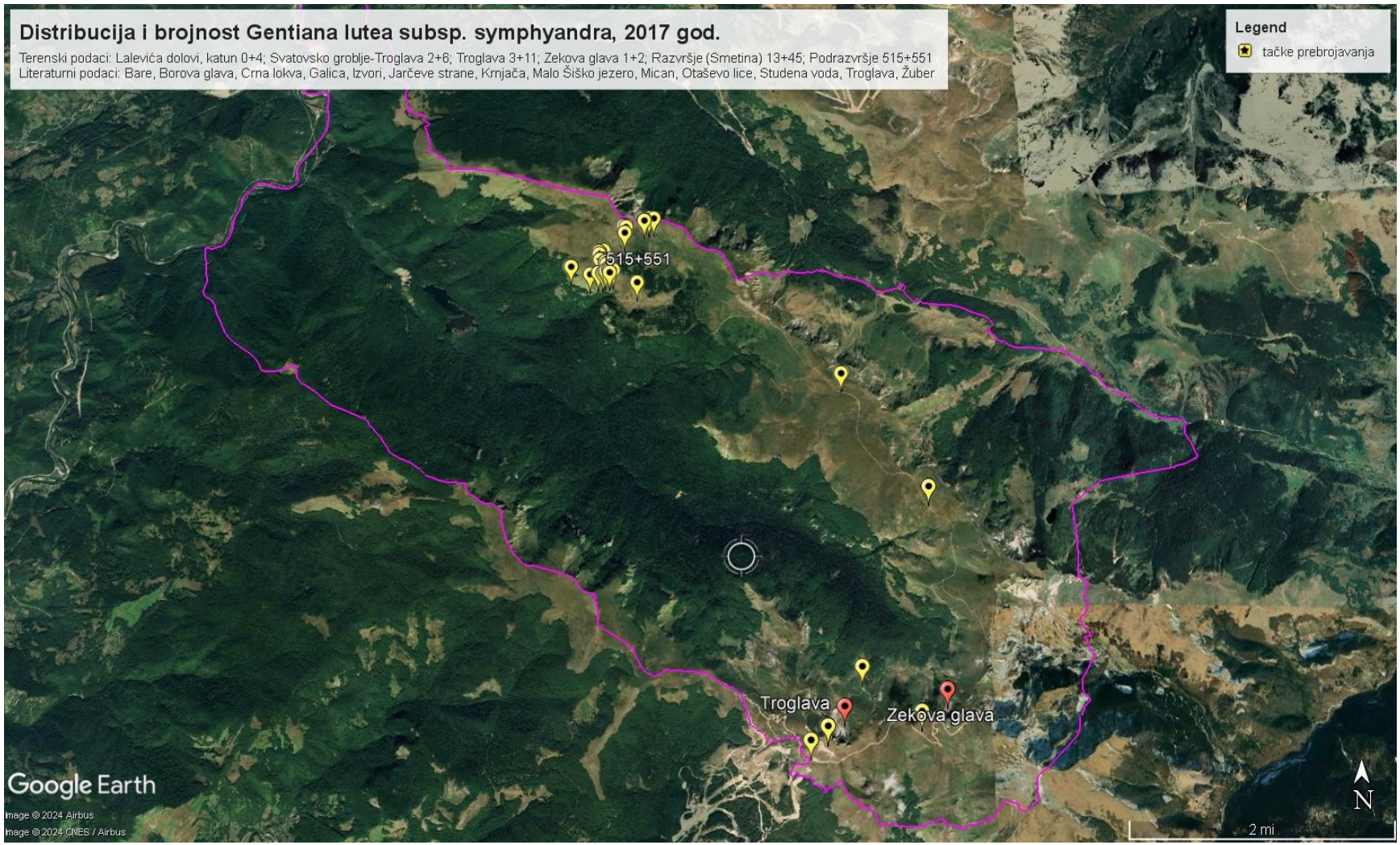
Strateška oblast 3: Edukacija, interpretacija i promocija prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka	
Cilj 3.2	**Park je uspješno promovisan na nacionalnom i međunarodnom nivou**
Indikator cilja: Park je prepoznatljiva i atraktivna destinacija za posjetioce i ljubitelje prirode	
Aktivnost	**Osmisliti i izraditi umjetničku instalaciju**
Indikator aktivnosti	*Izrađena umjetnička instalacija*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa relevantnim umjetnicima osmisliti i izraditi umjetničku instalaciju u prostoru. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost	**Inicijativa prema Pošti Crne Gore za izradu poštanskih markica sa motivom nacionalnog Parka**
Indikator aktivnosti	*Odštampane poštanske markice*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se odabir prigodnog motiva iz Parka (koji simbolizuje etnografsko i kulturno nasljeđe Parka) u zavisnosti od Pošte koja određuje temu za datu godinu. Prioritet 1
Odgovornost	Služba sa promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost	**Prikupljanje foto i video materijala u saradnji sa drugim subjektima**
Indikator	*Broj objavljenih foto i video materijala na sajtu i društvenim mrežama*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa drugim subjektima, obezbijediće se foto i video materijal i promovisati na veb-sajtu, društvenim mrežama i elektronskim portalima u cilju promocije najznačajnijih vrijednosti Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor NP, direktor JPNPCG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	544,00
Strateška oblast 5: Saradnja sa nacionalnim i međunarodnim organizacijama i institucijama i lokalnim zajednicama	
Cilj 5.4	**Izdati urbanističko-tehnički uslovi i unapređena informaciona osnova za privremene objekte**
Indikator cilja: Broj UT uslova i funkcionalna baza podataka o privremenim objektima	

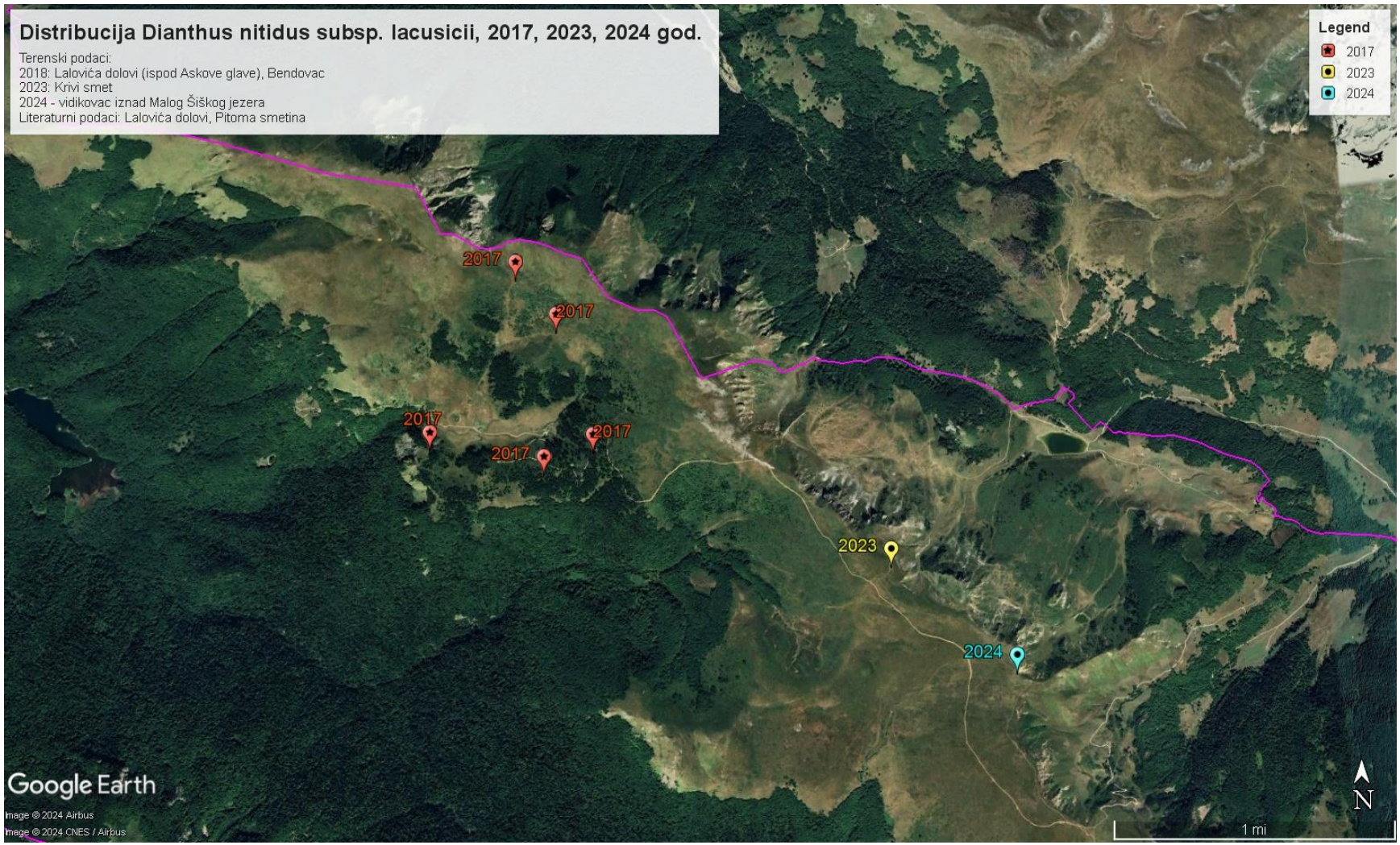
Aktivnost	**Izraditi urbanističko-tehničke uslove**
Indikator aktivnosti	*Broj izdatih UT uslova*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Shodno Programu objekata privremenog karaktera i Uredbe o izmjeni uredbe o povjeravanju poslova iz nadležnosti Ministarstva prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine Javno preduzeće izdaje UT uslove. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost	**Izraditi mape privremenih objekata u cilju boljeg monitoringa prostora i prikupljanja podataka**
Indikator aktivnosti	*Broj mapa*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Korišćenjem QGIS programa uradiće se mape shodno Programu objekata privremenog karaktera. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00

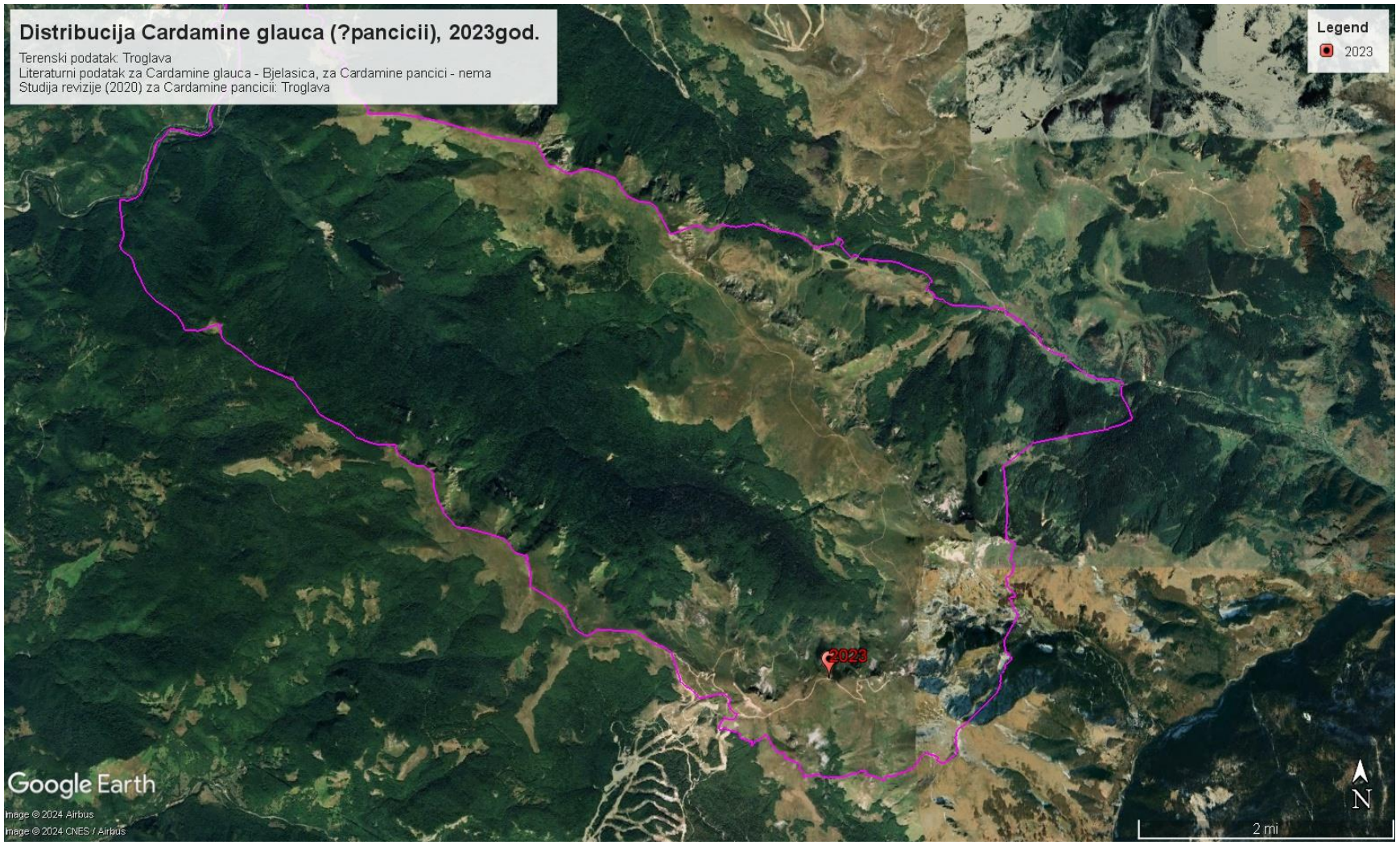
PRILOG

Distribucija Gentiana punctata, 2013-2024
Terenski podaci: Troglava, Zekova glava, izvorište Biogradske rijeke, Pešića jezero, Krivi smet-Šiško jezero, Bendovac
Bazna studija: Bare, Bjelilo, Crna glava, Kosa Bjelasice, Lalevida dolovi, Prijeki smet, Troglava, Ursulovac, Vranjak, Zekova glava
Legend
2013
2017
2023
2024
2017
2023
2013
2013
2024
2023
2017
2023
2023
2013
Google Earth
Image © 2024 Airbus
Image © 2024 CNES / Airbus
N
1 mi

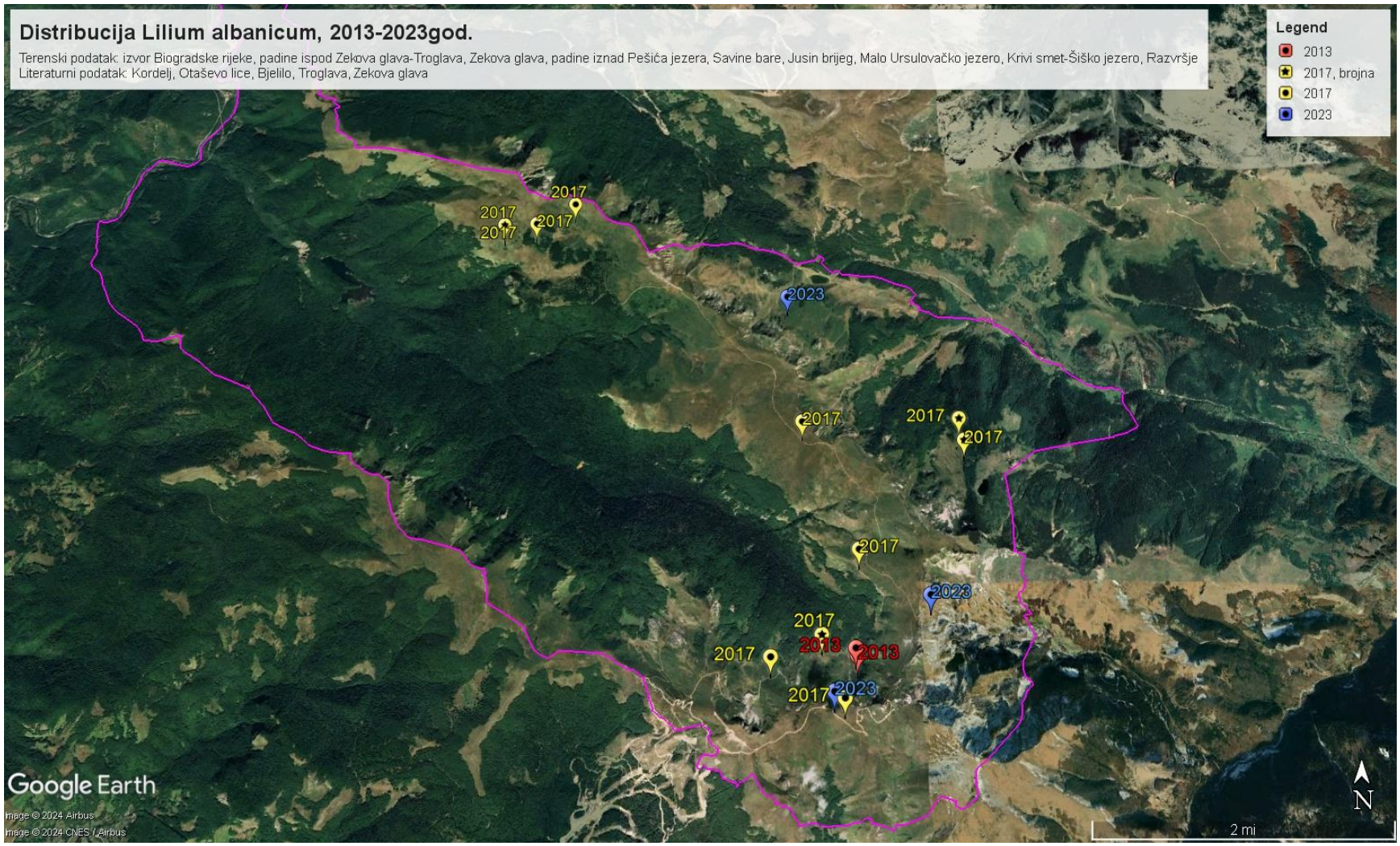

Distribucija i brojnost Gentiana lutea subsp. symphyandra, 2017 god.
Terenski podaci: Lalevića dolovi, katun 0+4; Razvršje (Smetina) 13+45; Podrazvršje 515+551
Legend
tačke prebrojavanja
515+551
Google Earth
Image © 2024 Airbus
N
1000 ft

Distribucija i brojnost Gentiana lutea subsp. symphyandra, 2017 god.
Terenski podaci: Lalevića dolovi, katun 0+4; Svatovsko groblje-Troglava 2+6; Troglava 3+11; Zekova glava 1+2; Razvršje (Smetina) 13+45; Podrazvršje 515+551
Literaturni podaci: Bare, Borova glava, Crna lokva, Galica, Izvori, Jarčeve strane, Krnjača, Malo Šiško jezero, Mican, Otaševo lice, Studena voda, Troglava, Žuber
Legend
tačke prebrojavanja
515+551
Troglava
Zekova glava
Google Earth
Image © 2024 Airbus
Image © 2024 CNES / Airbus
N
2 mi

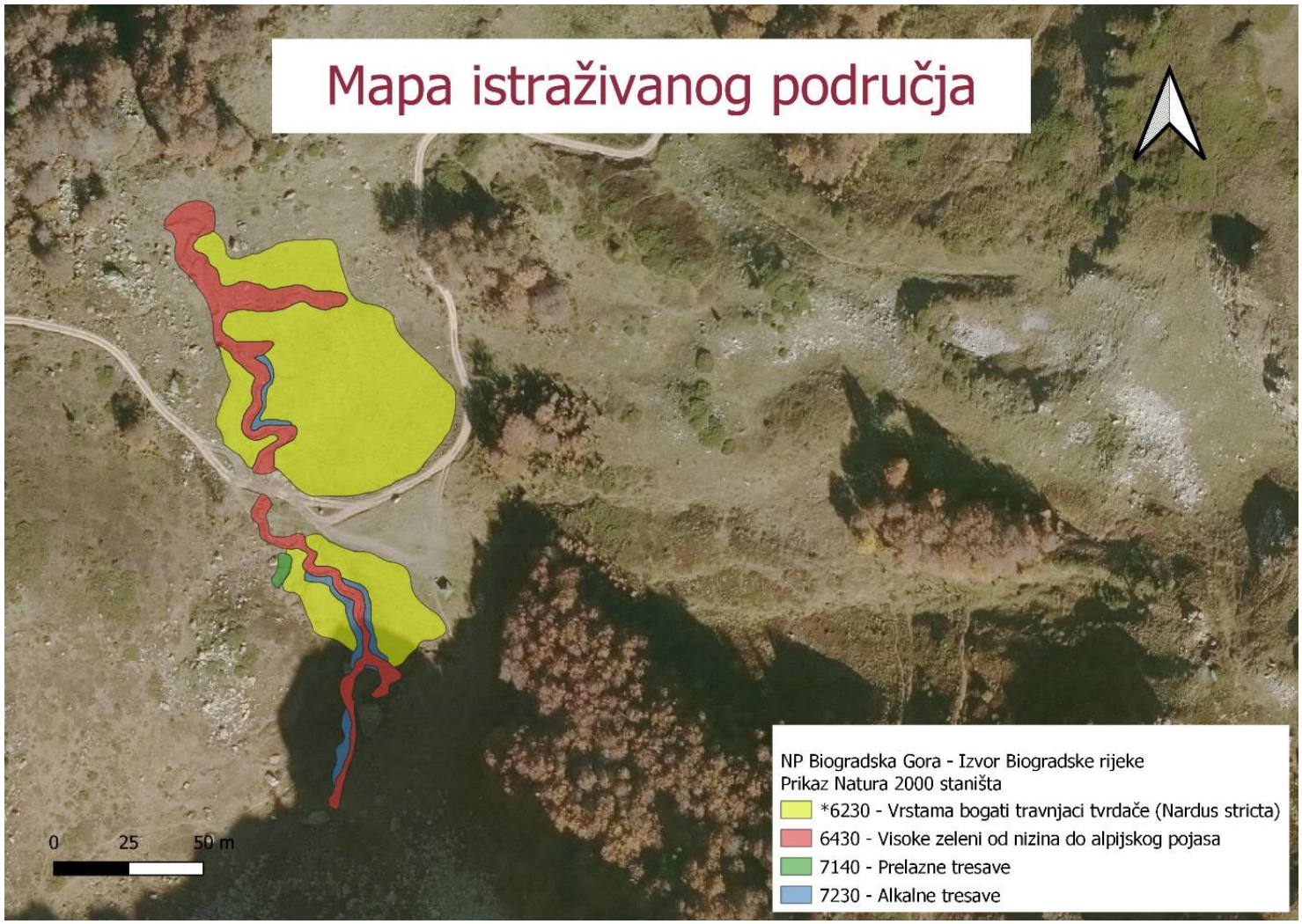

Distribucija Dianthus nitidus subsp. lacusicii, 2017, 2023, 2024 god.
Terenski podaci:
2018: Lalovića dolovi (ispod Askove glave), Bendovac
2023: Krivi smet
2024 - vidikovac iznad Malog Šiškog jezera
Literaturni podaci: Lalovića dolovi, Pitoma smetina
Legend
2017
2023
2024
2017
2017
2017
2017
2017
2023
2024
Google Earth
Image © 2024 Airbus
Image © 2024 CNES / Airbus
N
1 mi

Distribucija Cardamine glauca (?pancicii), 2023god.
Terenski podatak: Troglava
Literaturni podatak za Cardamine glauca - Bjelasica, za Cardamine pancici - nema
Studija revizije (2020) za Cardamine pancicii: Troglava
Legend
2023
2023
Google Earth
Image © 2024 Airbus
Image © 2024 CNES / Airbus
N
2 mi

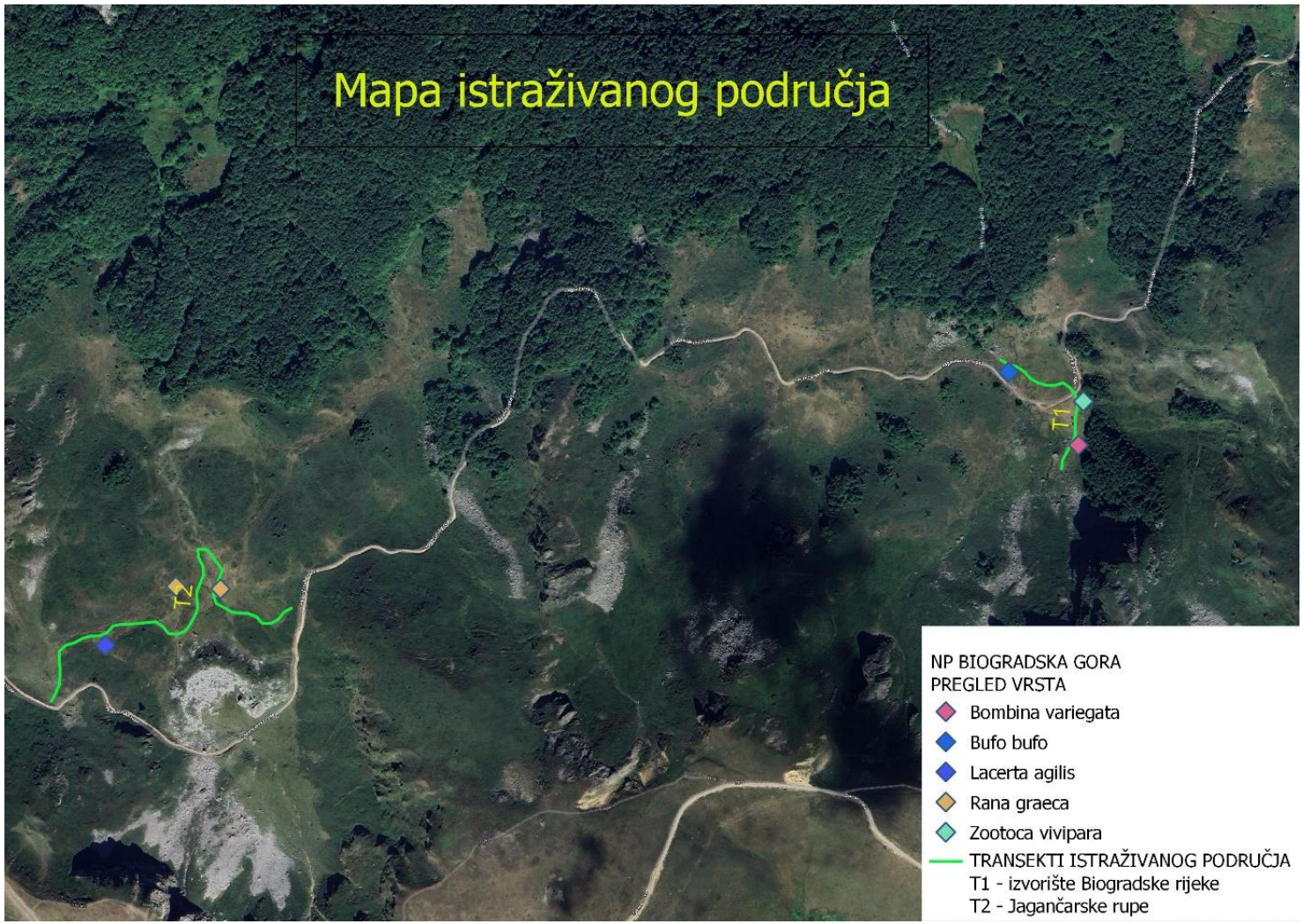

Distribucija Barbarea balcana 2018 i 2024
Terenski podaci:
2018 i 2024 - fluvijalni kanal ispod Zekove glave, ka izvoru Biogradske rijeke
2024 - fluvijalni kanal ispod Troglave, negativan nalaz
Literaturni podaci: Lakušić, R. 1966: Zekova glava, Troglava, Bjelilo
Legend
2018-mala populacija
2024-mala populacija u 3 tačke
2024-negativan nalaz
2024-nn
2024-nn
2024
2018
2024
2024
Zekova glava
Troglava
Google Earth
image © 2024 Airbus
N
1000 ft

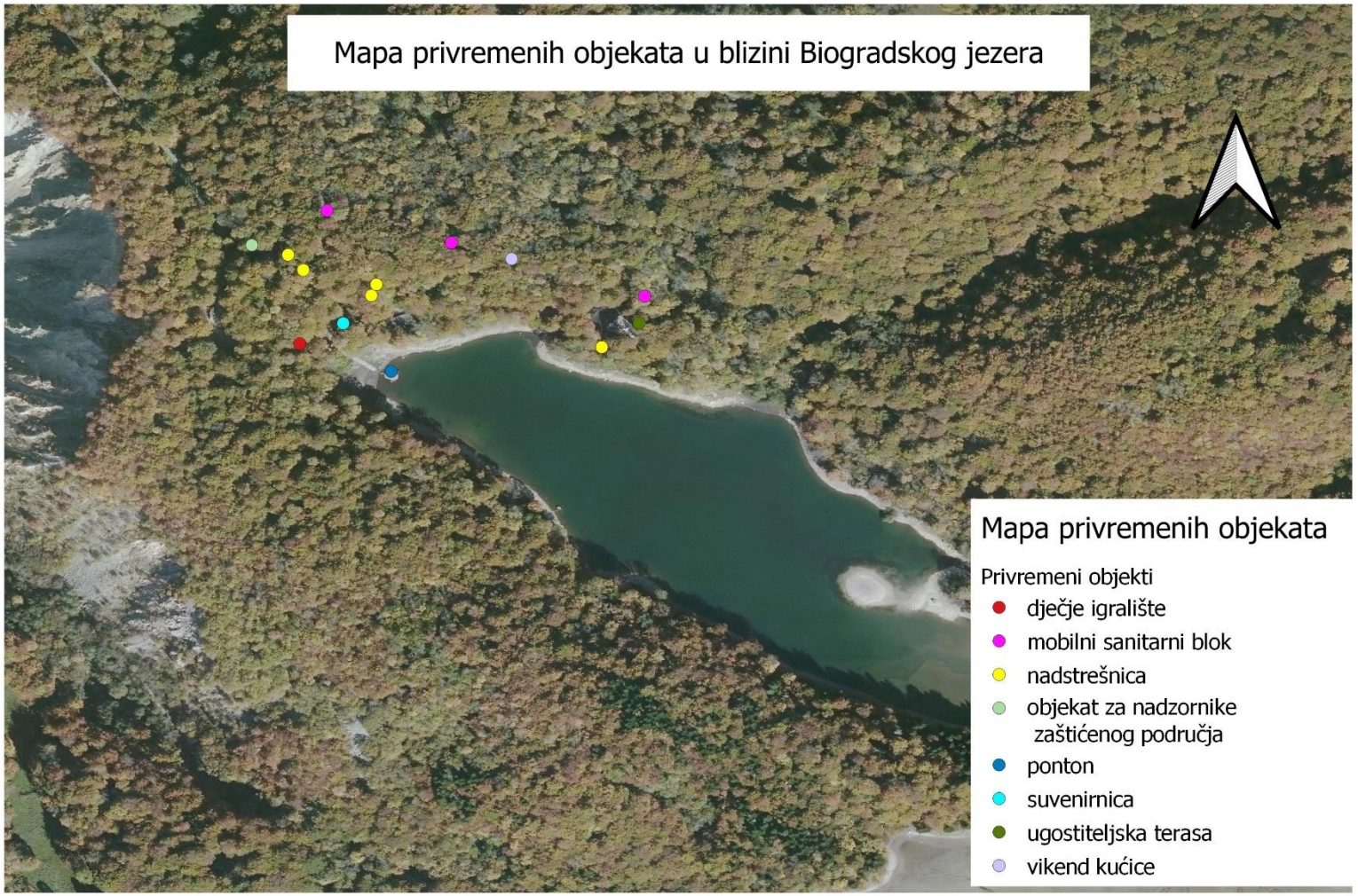

Distribucija Lilium albanicum, 2013-2023god.
Terenski podatak: izvor Biogradske rijeke, padine ispod Zekova glava-Troglava, Zekova glava, padine iznad Pešića jezera, Savine bare, Jusin brijeg, Malo Ursulovačko jezero, Krivi smet-Šiško jezero, Razvršje
Literaturni podatak: Kordelj, Otaševo lice, Bjelilo, Troglava, Zekova glava
Legend
2013
2017, brojna
2017
2023
2017
2017
2017
2023
2017
2017
2017
2017
2023
2017
2013
2013
2017
2023
Google Earth
Image © 2024 Airbus
Image © 2024 CNES / Airbus
N
2 mi

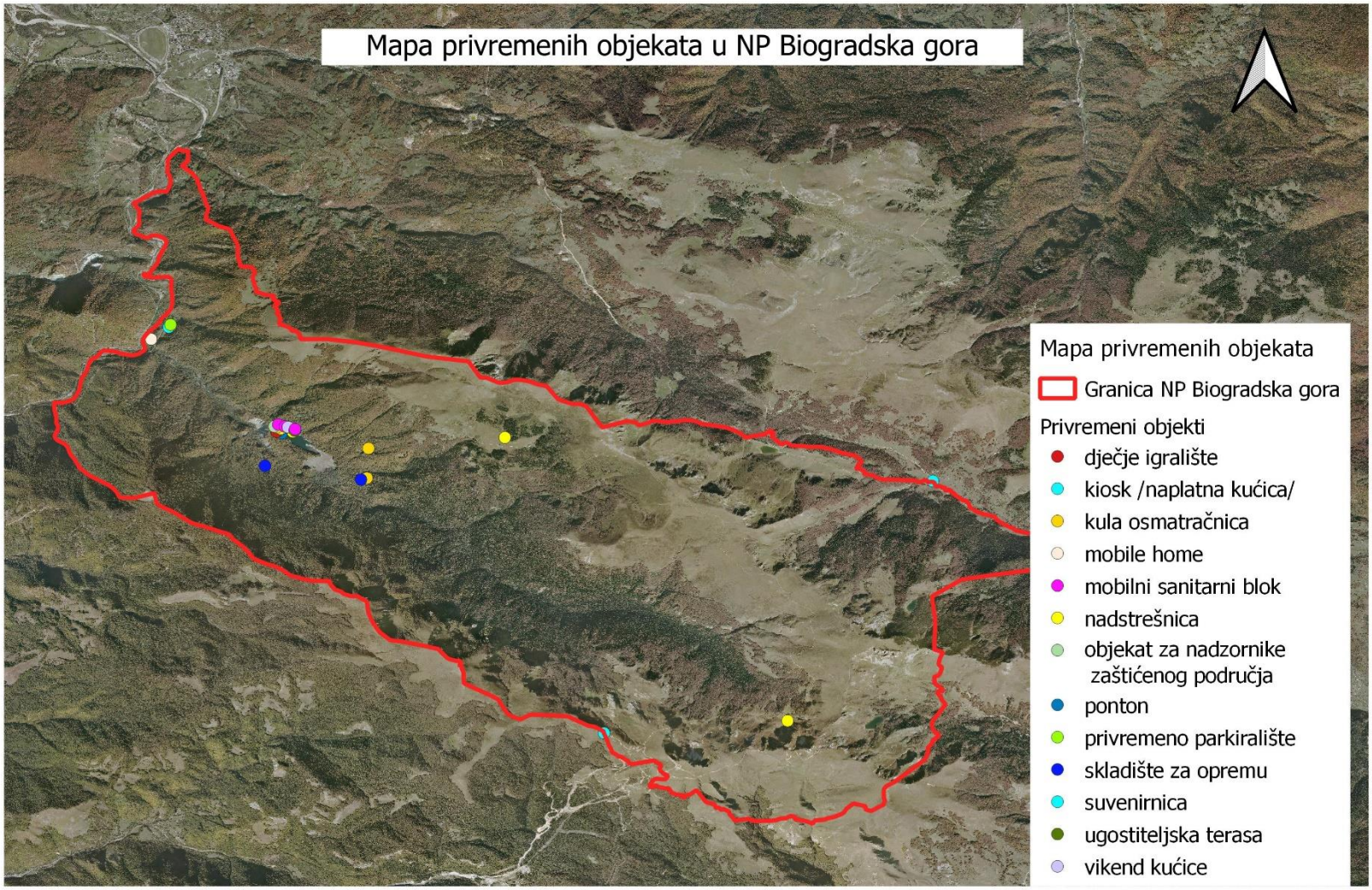

Mapa istraživanog područja
0
100
200 m
Nacionalni park Biogradska Gora
Natura staništa
3150 - Prirodne eutrofne vode sa vegetacijom sveza Magnopotamion i Hydrocharitio
6430 - Hidrofilne visoke zeleni od nizina do alpijskog pojasa
6450 - Sjeverne borealne aluvijalne livade

Mapa istraživanog područja
NP Biogradska Gora - Izvor Biogradske rijeke
Prikaz Natura 2000 staništa
*6230 - Vrstama bogati travnjaci tvrdače (Nardus stricta)
6430 - Visoke zeleni od nizina do alpijskog pojasa
7140 - Prelazne tresave
7230 - Alkalne tresave
0
25
50 m

Mapa istraživanog područja
NP Biogradska Gora - Jagančarske rupe
Prikaz Natura 2000 tipova staništa
*6230 - Vrstama bogati travnjaci tvrdače (Nardus stricta)
6430 - Visoke zeleni od nizina do alpijskog pojasa
7230 - Alkalne tresave
0
25
50 m

Mapa istraživanog područja
T1
T2
NP BIOGRADSKA GORA
PREGLED VRSTA
Bombina variegata
Bufo bufo
Lacerta agilis
Rana graeca
Zootoca vivipara
TRANSEKTI ISTRAŽIVANOG PODRUČJA
T1 - izvorište Biogradske rijeke
T2 - Jagančarske rupe

Mapa privremenih objekata u blizini Biogradskog jezera
Mapa privremenih objekata
Privremeni objekti
dječje igralište
mobilni sanitarni blok
nadstrešnica
objekat za nadzornike zaštićenog područja
ponton
suvenirnica
ugostiteljska terasa
vikend kućice

Mapa privremenih objekata u NP Biogradska gora
Mapa privremenih objekata
Granica NP Biogradska gora
Privremeni objekti
dječje igralište
kiosk /naplatna kućica/
kula osmatračnica
mobile home
mobilni sanitarni blok
nadstrešnica
objekat za nadzornike zaštićenog područja
ponton
privremeno parkiralište
skladište za opremu
suvenirnica
ugostiteljska terasa
vikend kućice

NACIONALNI PARKOVI
CRNE GORE

Nacionalni park
DURMITOR

NACRT

IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI PROGRAMA UPRAVLJANJA NP DURMITOR ZA 2024. GODINU

Podgorica, februar 2025. godine

Podaci o zaposlenim licima upravljača zaštićenim područjem koja su obradila izvještaj o realizaciji godišnjeg programa upravljanja.

Tabela 1: *Obrađivači Izvještaja o realizaciji godišnjeg programa upravljanja*

IME I PREZIME	RADNO MJESTO ILI FUNKCIJA	ORGANIZACIONA JEDINICA UPRAVLJAČA ILI DRUGI SUBJEKT
Pero Popović	direktor Nacionalnog parka Durmitor	NP Durmitor
Bojana Badnjar	stručna saradnica za faunu sisara	NP Durmitor
Nina Bogavac	stručni saradnik za saradnju sa lokalnom zajednicom	NP Durmitor
Stevan Bogdanović	koodinator Službe zaštite	NP Durmitor
Velibor Badnjar	šef Službe održavanja ambijentalne higijene i infrastrukture	NP Durmitor
Nela Vešović Dubak	pomoćnica direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam	Služba direktora
Mirza Tahirović	pomoćnik direktora za finansijske i pravne poslove	Služba direktora
Aleksandar Mijović	Savjetnik direktora za održivi razvoj	Služba direktora
Hajdana Ilić Božović	šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Ivana Milović	rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu kultirne baštine	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Ivana Džaković	stručna saradnica za floru i vegetaciju	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Slavica Đurišić	stručna saradnica za floru i vegetaciju	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Slobodan Stijepović	stručni saradnik za šumarstvo	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stevan Marić	Stručni saradnik za ihtiofaunu	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Ana Uskoković	Stručna saradnica za ornitofaunu	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Veselin Luburić	rukovodilac Odjeljenja za zaštitu prostora i održivi razvoj	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Radmila Vujotić	stručna saradnica za zaštitu prostora	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Jelena Radunović	stručna saradnica za zaštitu životne sredine	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Mojaš Đurović	Stručni saradnik za zaštitu životne sredine	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Jovana Bojičić	šefica Službe za promociju, marketing i turizam	Služba za promociju, marketing i turizam
Vukotić Snežana	stručna saradnica za etnografsku baštinu	Služba za promociju, marketing i turizam
Marina Manojlović	stručna saradnica za domaću radinost	Služba za promociju, marketing i turizam

Aleksandra Vujović	stručna saradnica za promociju i edukaciju	Služba za promociju, marketing i turizam
Milica Novaković	stručna saradnica za medije	Služba za promociju, marketing i turizam
Svetlana Vukčević	stručna saradnica za marketing u turizmu	Služba za promociju, marketing i turizam
Vuković Željka	stručna saradnica za promociju i edukaciju	Služba za promociju, marketing i turizam
Marijana Džaković	stručna saradnica za medije	Služba za promociju, marketing i turizam
Maša Vučinić	šefica Službe za projekte i međunarodnu saradnju	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Jasmin Medunjanin	stručni saradnik za projekte	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Srećko Grabovica	stručni saradnik za projekte	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Bojana Mijović	stručna saradnica za projekte	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Bjanka Prakljačić	stručna saradnica za međunarodnu saradnju	Služba za projekte i međunarodnu saradnju

Sadržaj:

1. Uvod…… 1
1.1. Zakonska regulativa 2
1.2. Organizacija poslovanja durmitor..... 3
1.3. Organizacija poslovanja jpnpcg 4
1.4. Zapošljavanje u izvještavanoj godini..... 5
1.5. Stručno usavršavanje i edukacija zaposlenih..... 6
2. Realizacija mjera zaštite 10
2.1. Fizička zaštita i ambijentalna higijena 10
2.2. Stručna zaštita..... 13
3. Realizacija programa upravljanja 14
3.1. Ocjena stanja 32
4. Posjete np durmitor 45
5. Projekti…..... 47
5.1. Projekti koji se trenutno realizuju 48
5.2. Projekti koji su realizovani u toku 2024. Godine 53
5.3. Projekti u procesu aplikacije 54
5.4. Projekti koji nijesu odobreni..... 55
6. Koncesijska odobrenja i zakup privremenih objekata 56
7. Naučno-istraživačke aktivnosti 56
8. Finansijska sredstva utrošena za realizaciju programa upravljanja i ostvareni prihodi od naknada za korišćenje dobara 58
9. Završna razmatranja i preporuke..... 60
10. Tabelarni prikaz ciljeva i aktivnosti programa upravljanja za 2024. Godinu 62

1. UVOD

1.1. ZAKONSKA REGULATIVA

Zakon o životnoj sredini (Sl. list CG br. 52/16 i 73/19) uređuje principe zaštite životne sredine i održivog razvoja, subjekte i instrumente zaštite životne sredine, učešće javnosti o pitanjima životne sredine i druga pitanja od značaja za životnu sredinu. Zaštitom životne sredine obezbjeđuje se cjelovito očuvanje kvaliteta životne sredine, očuvanje biološke i pejzažne raznovrsnosti, racionalno korišćenje prirodnih dobara i energije na najpovoljniji način za životnu sredinu, kao osnovni uslov održivog razvoja.
Temeljni pravni dokument kojim se uređuje zaštita i očuvanje prirode je Zakon o zaštiti prirode (Sl. list CG br. 54/16, 18/19). Ovim zakonom uređuje se zaštita i očuvanje prirode, definišu kategorije zaštićenih područja, odgovorne institucije, kao i osnovna upravljačka dokumenta za zaštićena područja.
Shodno članu 58 Zakona o zaštiti prirode, Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore je dužno dostaviti Ministarstvu, odnosno nadležnom organu lokalne uprave, izvještaj o realizaciji godišnjeg programa upravljanja do 1.marta tekuće godine za prethodnu godinu, dok je članom 59 pomenutog Zakona u stavu 5 navedeno da Izvještaj naročito sadrži podatke o:

- realizaciji mjera zaštite;
- realizaciji plana po indikatorima praćenja uspješnosti realizacije plana;
- posjetama zaštićenim područjima;
- finansijskim sredstvima utrošenim za zaštitu i ostvarenim prihodima od naknada za korišćenje zaštićenih područja i područja ekološke mreže.

Nacionalni parkovi kao zaštićena prirodna dobra uživaju posebnu zaštitu, pa je iz tog razloga Zakonom o nacionalnim parkovima (Sl. list CG br. 28/14, 39/16) regulisana njihova zaštita, unapređivanje i razvoj i ove djelatnosti definisane su kao djelatnosti od javnog interesa.
Ovaj Zakon u članu 13 definiše ključna planska akta koja uređuju poslovanje preduzeća a to su:

- Prostorni planovi posebne namjene u skladu sa Zakonom;
- Plan upravljanja (donosi Vlada na period od 5 godina);
- Godišnji program upravljanja (donosi Preduzeće u skladu sa Prostornim planom posebne namjene i petogodišnjim Planom upravljanja).

Navedeni zakoni (Zakon o životnoj sredini, Zakon o zaštiti prirode i Zakon o nacionalnim parkovima) definišu misiju Preduzeća „Održivo očuvanje životne sredine na zaštićenim područjima“ kao i primarne ciljeve njegovog poslovanja:

- Obezbjeđivanje uslova za zaštitu, unaprjeđivanje i racionalno korišćenje dobara nacionalnih parkova;
- Stvaranje povoljnih uslova za održavanje i razvoj biljnih i životinjskih vrsta i gljiva i njihovih zajednica;
- Očuvanje i unapređivanje posebnih prirodnih vrijednosti;
- Istraživanje i korišćenje parkova za potrebe razvoja nauke, obrazovanja, turizma, kulture i rekreacije;
- Sprječavanje radnji koje mogu da naruše osnovna svojstva i osobine nacionalnih parkova i očuvanja životne sredine.

1.2. ORGANIZACIJA POSLOVANJA DURMITOR

Direktor Parka, rukovodi radom organizacione jedinice kao i svim službama, koje obavljaju poslove za potrebe Nacionalnog parka. Nadzire i koordinira sve aktivnosti u Parku i odgovara za rad organizacione jedinice kojom rukovodi.
U okviru ove, kao i u okviru svih organizacionih jedinica Preduzeća, formirane su sljedeće službe i odjeljenja:

- Služba za fizičku zaštitu. Glavni zadatak ove Službe je osigurati sigurnost i zaštitu imovine Nacionalnog parka Durmitor. To uključuje patroliranje terenima, nadzor na ulazima i izlazima, reagovanje na incidente, sprječavanje krivolova, kao i sve druge aktivnosti koje doprinose fizičkoj zaštiti Parka.
- Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture. Služba je odgovorna za održavanje higijene i čistoće unutar Parka, uključujući čišćenje staza, smeća itd. Takođe, brine se o održavanju mobilijara, kao i infrastrukture u Parku (puteva, staza, mostova i sl.).
- Odjeljenje za administrativno tehničke poslove. Odjeljenje obavlja administrativne poslove vezane za upravljanje Parkom, kao što su: vođenje evidencije, priprema dokumentacije, komunikacija s nadležnim organima i sl. Takođe, brine se o tehničkim aspektima Parka, kao što su održavanje vozila, opreme i sl.
- Odjeljenje za naplatu. Odjeljenje se bavi poslovima vezanim za naplatu ulaznica ili drugih taksi koje se primjenjuju u Parku.

Svaka od ovih službi/ odjeljenja ima svoj specifičan zadatak i doprinosi efikasnom upravljanju i očuvanju Nacionalnog parka Durmitor, omogućavajući posjetiocima ugodno iskustvo u prirodnom okruženju.

***Grafikon 1**: Organizacija poslovanja NP Durmitor*

1.3. ORGANIZACIJA POSLOVANJA JPNPCG

JPNPCG osnovano je na osnovu Odluke o osnivanju Javnog preduzeća za nacionalne parkove („Službeni list Crne Gore," broj 39/92), a nastavilo sa radom u skladu sa Zakonom o nacionalnim parkovima („Službeni list Crne Gore," broj 28/14, 39/16) i Odlukom o organizovanju Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore („Službeni list Crne Gore," broj 20/11 od 15.04.2011. godine). Osnivač preduzeća je Skupština Crne Gore.

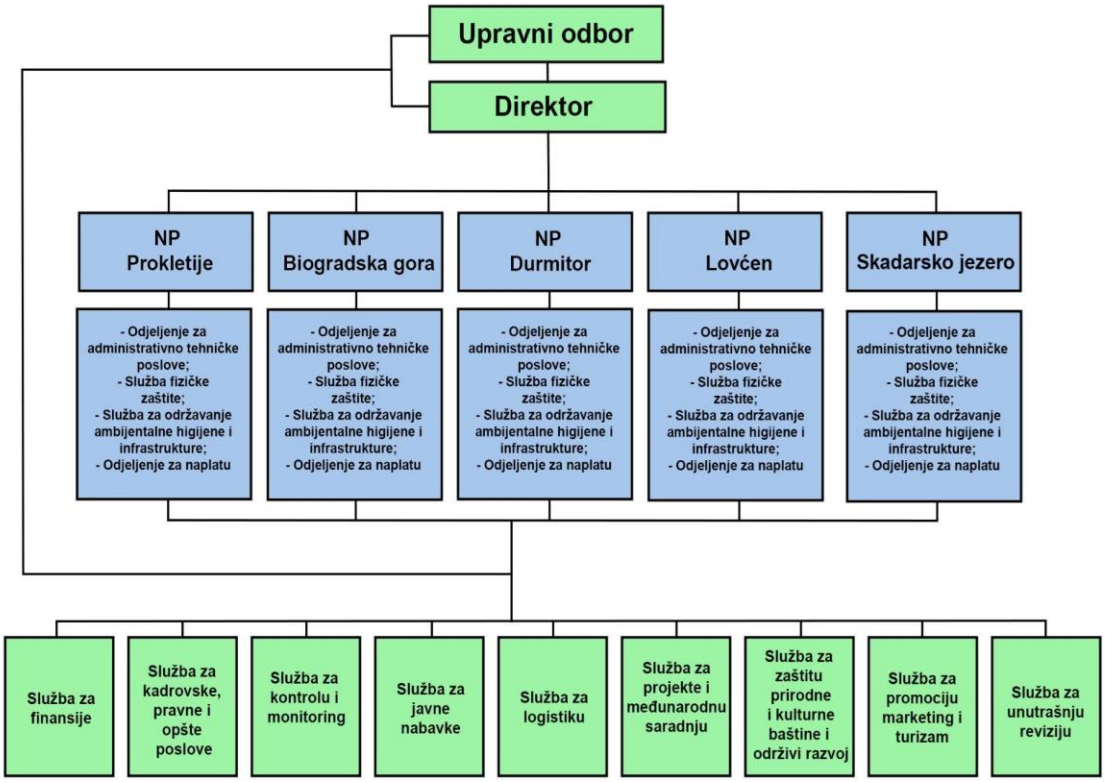
Statut preduzeća je donesen od strane Upravnog odbora dana 09.05.2011. godine, a stupio na snagu nakon davanja saglasnosti na isti nadležnog Ministarstva održivog razvoja i turizma. Posljednje izmjene i dopune Statuta Preduzeća donesene su 23.03.2023. godine.

U skladu sa navedenim određene su unutrašnje organizacione jedinice Preduzeća: Nacionalni park Biogradska gora; Nacionalni park Durmitor; Nacionalni park Lovćen; Nacionalni park Skadarsko jezero i Nacionalni park Prokletije.

U okviru organizacionih jedinica, formirane su sljedeće službe: Odjeljenje za administrativno tehničke poslove; Služba za fizičku zaštitu; Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, Odjeljenje za naplatu.

Radi obavljanja zajedničkih poslova i objedinjenih funkcija na nivou Preduzeća formirane su Službe zajedničkih poslova sa sjedištem u Podgorici: Služba direktora; Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj; Služba za promociju, marketing i turizam; Služba za projekte i međunarodnu saradnju; Služba za finansije; Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove; Služba za kontrolu i monitoring; Služba za logistiku; Služba za javne nabavke.

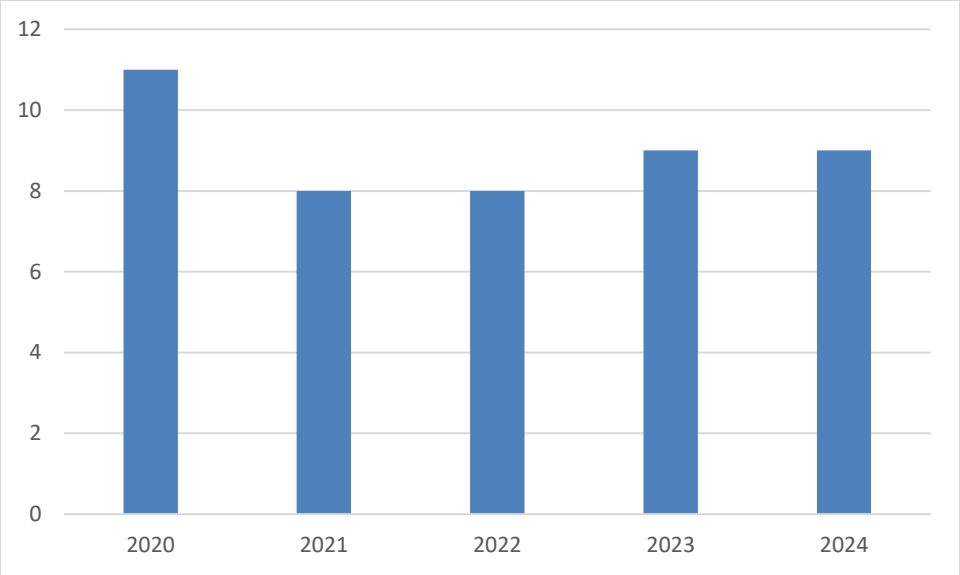
Pored nacionalnih parkova, JPNPCG upravlja Parkom prirode Ulcinjska solana i spomenikom prirode Botanički vrt Dulovine.

Grafikon 2: *Organizacija poslovanja JPNPCG*

1.4. ZAPOŠLJAVANJE U IZVJEŠTAVANOJ GODINI

U periodu od 01.01.2024. godine do 31.12.2024. godine u Nacionalnom parku Durmitor je radno angažovano, odnosno novozaposleno 4 lica na osnovu ugovora na neodređeno vrijeme, 1 lice na osnovu ugovora na određeno vrijeme i 4 lica na osnovu ugovora o privremenim i povremenim poslovima (tokom ljetnje turističke sezone).

***Grafikon 3**: Broj novozaposlenih u NP Durmitor*

1.5. STRUČNO USAVRŠAVANJE I EDUKACIJA ZAPOSLENIH

U toku izvještajnog perioda zaposleni u NP Durmitor i JPNPCG, prisustvovali su brojnim seminarima, obukama i radionicama, u cilju stručnog usavršavanja i sticanja novih znanja, iskustava i vještina (Tabela 2).

***Tabela 2:** Stručno usavršavanje, edukacija, radne posjete i konsultativni sastanci zaposlenih u NP Durmitor i JPNPCG*

Naziv seminara, radionice, obuke	**Organizator**	**Učesnici iz Parka/JPNPCG**
Aktivno učešće u prvoj kick-off radionici projekta pod nazivom Stone monument ensembles and the climate change impact STEĆCI.	UDG Univerzitet Donja Gorica	Snežana Vukotić, stručna saradnica za etnografsku baštinu
Zoom obuka po pozivu UNESCO-a, "How to protect wildlife from avian flu in UNESCO World Heritage sites, Biosphere Reserves and Ramsar sites".	UNESCO World Heritage sites, Biosphere Reserves and Ramsar sites.	Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara u NP Durmitor
Posjeta delegacije UNESCO Fang Jing i Frančesko Vetore	UNESCO JPNPCG	Pero Popović, direktor NP Durmitor Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara u NP Durmitor
Sastanak sa Delegacijom ekonomske komisije Ujedinjenih nacija za Evropu (UNECE) radi pripreme “Trećeg pregleda uticaja na životnu sredinu.”	MERS	Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara u NP Durmitor

Konferencija: “Promoting sustainable development through UNESCO's programmes and sites’’	UNESCO Office in Venice	Željka Vuković, stručna saradnica za promociju i edukaciju Marina Šćepanović, stručna saradnica za promociju i edukaciju
IX sjednica Odbora udruženja turizma i ugostitelja.	Privredna komora Crne Gore	Bojana Badnjar stručna saradnica za faunu sisara u NP Durmitor
Konferencija posvećena stanju i perspektivama zaštićenih područja u Crnoj Gori u kontekstu pridruživanju EU.	MERS Parkovi Dinarida	Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara u NP Durmitor Ivana Milović, rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu prirodne baštine
Prvi sastanak Koordinacionog tijela za unaprijeđenje upravljanja zaštićenim područjima.	MERS	Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara NP Durmitor Ivana Milović, rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu prirodne baštine
Sastanak povodom reaktivacije Koordinacionog tijela za potrebe realizacije i praćenja mjera iz Akcionog plana “Čovjek i biosfera – basen rijeke Tare”.	MERS	Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara NP Durmitor
Sastanak sa ciljem razmjene informacija u prekograničnom postupku, odnosno dostavljanju podataka za potrebe pripreme studije o procjeni uticaja na životnu sredinu za planirani projekat HE Buk Bijela u Republici Srpskoj, Bosna i Hercegovina.	MERS	Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara NP Durmitor Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Radionica "Jačanje kapaciteta nadležnih institucija odgovornih za procedure izdavanja dozvola i sprovođenje kontrola vezanih za strane i invazivne strane vrste biljaka, životinja i gljiva", koja je organizovana u saradnji sa United Nations Office for Project Services (UNOPS).	MERS	Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara NP Durmitor
Interaktivna radionica “Značaj rezervata biosfere basena rijeke Tare za lokalnu zajednicu u okviru projekta „Integrisanje biodiverziteta u sektorske politike i prakse i jačanje zaštite ključnih tačaka biodiverziteta u Crnoj Gori „ (GEF7). Radionica održana u okviru desetog Green Montenegro International Film festa u Žabljaku.	MERS	Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara NP Durmitor
Projekat Forest Connect - projekat koji se tiče utvrđivanja koridora krupnih zvijeri i njihovog očuvanja.	WWF Bugarske, CZIP, JPNPCG	Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara NP Durmitor
Konsultativna radionica o iznalaženju rješenja za probleme	JPNPCG Agencija za zaštitu životne sredine,	Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara NP Durmitor

otpada u ključnim zonama biodiverziteta.	Zero Waste Montenegro	Stevan Bogdanović, koordinator Službe zaštite u NP Durmitor Miladin Kasalica, radnik na održavanju ambijentalne higijene i infrastrukture NP Durmitor Ivana Strunjaš, stručna saradnica za promociju i edukaciju u NP Durmitor
Radionica "Durmitor/Žabljak" inspiracija kreativnog stvaralaštva	Opština Žabljak	Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara u NP Durmitor
Okrugli sto o konačnoj Listi zaštićenih vrsta biljaka, životinja i gljiva.	MERS, CANU, EPA	Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara u NP Durmitor Ivana Džaković, stručna saradnica za floru i vegetaciju Ana Uskoković, stručni saradnica za ornitofaunu Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Radionica "Workshop and capacity building on environmental crime in Montenegro and the Balkans region"	OSCE Ambassade de France au Montenegro	Stevan Bogdanović, koordinator Službe zaštite u NP Durmitor Ivana Milović, rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu kulturne baštine
Obuka za markirante (dvije obuke).	Planinarski savez Crne Gore, JPNPCG	Neđeljko Karadžić, radnik na održavanju ambijentalne higijene i infrastrukture u NP Durmitor. Miliadin Kasalica, radnik na održavanju ambijentalne higijene i infrastrukture u NP Durmitor.
Istraživanje marketing kanala- "Kako odabrati najefikasnije kanale za vašu strategiju"	Privredna komora Crne Gore	Milica Novaković, stručna saradnica za medije
Webinar – stakeholder engagement EUROPARC in conservation	EUROPARC Federation	Nina Bogavac, stručna saradnica za saradnju sa lokalnom zajednicom u NP Durmitor
Za bolje institucionalno upravljanje otpadom u Crnoj Gori: Može li javna uprava dati dobar primjer? Odvojeno sakupljanje, sprečavanje otpada i smanjenje upotrebe plastike za jednokratnu upotrebu.	Clean up Montenegro, Zero Waste Montenegro, Ambasada Republike Francuske, Agencija za zaštitu životne sredine	Mojaš Đurović, stručni saradnik za zaštitu životne sredine
Razvoj sektora voda i njegov uticaj na biodiverzitet.	Regionalni vodovod crnogorsko primorje	Mojaš Đurović, stručni saradnik za zaštitu životne sredine
Predstavljanje izvještaja iz sjenke za Poglavlje 27 „Kap progresa u moru obaveza ".	Koalicija 27, CZIP, Green Home, Sjeverna zemlja, Društvo mladih ekologa Nikšić	Mojaš Đurović, stručni saradnik za zaštitu životne sredine Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine
Sastanak povodom sakupljanja podatka o izgradnji HE BUK BIJELA, sa ciljem dostavljanja	MERS	Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara u NP Durmitor Mojaš Đurović, stručni saradnik za zaštitu životne sredine

podataka za Studiju o procjeni uticaja na životnu sredinu.		
“Moć javnog zagovaranja i zaštićena područja”.	CZIP	Hajdana Ilić Božovć, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine
“Uticaj klimatskih promjena” U okviru projekta EcoDalli.	Sveučilište u Zagrebu-Fakultet strojarstva i brodogradnje	Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine Ana Uskoković Stručna saradnica za ornitofaunu
“Iznalaženje rješenja za probleme otpada u ključnim zonama biodiverziteta”	JPNPCG, Agencija za zaštitu životne sredine Crne Gore i NVO Zero Waste Montenegro	Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine
“Upravljanje organskim otpadom na nivou opština: Od zajedničkih inicijativa do sistemskih promjena”	NVO Zero Waste	Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine
Razmjena znanja na temu rezervata biosfere, u sklopu projekta Integrisanje biodiverziteta u sektorske politike i prakse i jačanje zaštite ključnih tačaka biodiverziteta u Crnoj Gori.	MERS	Marinela Đuretić, direktorica JPNPCG Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi Nela Vešović Dubak, pomoćnica direktora za zaštitu održivi razvoj i turizam Aleksandar Mijović, savjetnik direktora za održivi Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara NP Durmitor
Otvoreni standardi	MERS	Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Aleksandar Mijović, savjetnik direktora za održivi razvoj
Evropski cilj dekarbonizacije transporta	Aerodromi Crne Gore	Hajdana Ilić Božović Šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Nela Vešović Dubak, pomoćnica direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam
Korišćenje indikatora održivog razvoja (SDG) i SDG platforme u strateškom planiranju	Kancelarija za održivi razvoj Generalni sekretarijat Vlade i MONSTAT	Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Veselin Luburić, rukovodilac Odjeljenja za zaštitu prostora i održivi razvoj
Iskorijevanje kineske strižibube *Anoplophoca chinensis*	Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove (TAIEX program Evropske komisije)	Ana Uskoković, stručna saradnica za ornitofaunu Slobodan Stijepović, stručni saradnik za šumarstvo

2. REALIZACIJA MJERA ZAŠTITE

2.1. FIZIČKA ZAŠTITA I AMBIJENTALNA HIGIJENA

Služba fizičke zaštite NP Durmitor bavi se svim aktivnostima na koje je obavezuje Zakon o nacionalnim parkovima i Zakon o zaštiti lica i imovine. Tu prvenstveno spada zaštita prostora Parka od: krivolova, nedozvoljenog ribolova, sječe šume, nelegalne gradnje objekata, devastacije terena, zaštita od požara, kontrola sakupljanja ljekovitog bilja, registrovanje drugih promjena u prostoru i dr.
Služba zaštite, takođe, vrši naplatu svih naknada propisanih Odlukom o visini i načinu plaćanja naknada za korišćenje dobara nacionalnih parkova, prati kretanje i brojno stanje zaštićene faune, postavlja hranilice i hranu za divlje životinje u zimskom periodu, kontroliše rafting na rijeci Tari u zoni Parka, daje informacije o Parku, upućuje posjetioce na najbitnije vrijednosti Parka i slično. U Službi zaštite NP Durmitor ukupno je angažovano 15 nadzornika.
U programskoj godini, Služba fizičke zaštite obavljala je svakodnevnu kontrolu na području Todorovog dola, Dobrog dola i Šarbana, u dvije smjene. Po potrebi, posebno u ljetnjem periodu, organizovana su i noćna dežurstva zbog povećane frekvencije posjetilaca. Zimski period predstavljao je veći rizik za nedozvoljene aktivnosti u Parku, poput krivolova, zbog čega je intenzivirana fizička kontrola prostora Parka.
Služba je kontinuirano obavljala nadzor i u kanjonu rijeke Tare, uključujući lokalitete II logor, Tepca, Crna Poda, Dobrilovina i Žugića luku, kako zbog posjetilačkih i ribolovnih aktivnosti u periodu od 01. maja do 01. oktobra, tako i radi sprječavanja krivolova tokom zimskih mjeseci.

U toku izvještajnog perioda Služba fizičke zaštite je registrovala i učestvovala u gašenju nekoliko požara (Tabela 3).

Tabela 3: *Požari u NP Durmitor tokom 2024. godine*

Datum	Lokacija	Uzrok	Trajanje	Intervencija	Opasnost
05.04.2024.	Stupski potok	Nepoznato	6 dana	Zaposleni NP Durmitor i vatrogasna jedinica iz Mojkovca	Zahvaćena sastojina bora munika
14.07.2024.	Zaglavak – Tarski omar	Udar groma	4 dana	Vatrogasne jedinice iz Pljevalja, MUP – Sektor za vanredne situacije, zaposleni NP Durmitor	Velika opasnost za biodiverzitet kanjona
04.08.2024.	Rezervat Crna Poda	Udar groma	1 dan	Vatrogasna jedinica iz Mojkovca	Velika opasnost za biodiverzitet kanjona
04.08.2024.	Kanjon Tare (Đavolje lazi)	Udar groma	1 dan	Vatrogasna jedinica iz Mojkovca	Velika opasnost za biodiverzitet kanjona
07.08.2024.	Lokalitet Nadgorje	Nepažnja turista	4 dana	Vatrogasna jedinica iz Žabljaka	Nije ugrozio biodiverzitet

Služba zaštite je tokom zimskih mjeseci kontinuirano pratila stanje faune krupnih sisara. Redovno je snabdijevala hranilice na staništima divokoze i srne, obezbjeđujući prihranu tokom nepovoljnih vremenskih uslova.

Imajući u vidu činjenicu da nadzornici svoje radne aktivnosti na otvorenom prostoru tokom cijele godine, izloženost nepovoljnim vremenskim uslovima, visokom stepenu rizika od povreda, kao i da za obavljanje slični poslova službenih lica imaju mogućnost ostvarivanja beneficiranog radnog staža, pokrenut je postupak kojim bi se utvrdila opravdanost propisivanja beneficiranoh radnog staža nadzornicima u parkovima.

Takođe cijenimo da je potrebno opremiti nadzornike sa sredstvima prinude propisanim Zakonom o zaštiti lica i imovine i Zakonom o nacionalnim parkovima zbog zbog izazovnih i rizičnih situacija sa kojima su svakodnevno suočeni zaposleni Službe zaštite tokom obilaska Parka.

Pored navedenog, neki od ključnih problema s kojim se nadzornici suočavaju posledica su neusklađenosti zakonskih regulativa. Konkretno, ovo se odnosi na nedostatke i neusklađenosti između Krivičnog zakonika, Zakona o zaštiti prirode i Zakona o zaštiti lica i imovine, što značajno otežava efikasno obavljanje njihovih nadležnosti. JPNPCG / Nacionalni park Durmitor je u procesima izmjena i dopuna Zakona o nacionalnim parkovima predložio proširenja ovlašćenja nadzornika s fokusom na uvođenje mogućnosti izricanja mandatnih kazni za prekršaje koji se uoče na terenu.

Služba fizičke zaštite se gotovo svakodnevno suočava sa problemima neodgovorne upotrebe ATV vozila, motornih sanki, off road motocikala i dronova, što predstavlja prijetnju po biodiverzitet i sigurnost posjetilaca. S tim u vezi, kroz procese izmjena i dopuna Zakona o nacionalnim parkovima, predložena je zabrana upotrebe pomenutih vozila na području Nacionalnog parka.

Jedan od ključnih problema s kojima se Služba suočava predstavljaju neobilježene granice parka, što otežava kontrolu nelegalnih aktivnosti. Ovo se posebno odnosi na područja Komarsko – Pošćenski kraj (Poljana, Savin kuk) i područje Male Crne Gore.

Tokom 2024. godine, kroz projekat koji je realizovan u saradnji sa Eko fondom, Službi zaštite je obezbjeđena nova ljetnja i zimska uniforma, koje zadovoljavaju sve potrebne standarde. Međutim, neophodno je dodatno opremanje službe materijalno-tehničkim sredstvima i to: dvogledima, telefonima i sredstvima prinude (u skladu sa Zakonom o zaštiti lica i imovine). U narednom periodu, potrebno je obezbijediti adekvatno vozilo i dodatna sredstva kako bi se unaprijedili kapaciteti službe.

Tabela 4: *Nezakonite radnje tokom 2024. godine*

Protivpravna radnja	**Broj prijava**
Nelegalna gradnja	20
Puštanje lovačkih pasa u zoni parka radi gonjenja divljači u svrhu lova	1
Bespravna sječa	7
Krivolov u zoni parka	1
Ostalo (devastacija terena, kvadovi, grafiti, proboj puta)	12
UKUPNO	**41**

Sve nezakonite radnje evidentirane u zoni Nacionalnog parka Durmitor su uredno i na vrijeme procesuirane prema nadležnim institucijama. Park je u kontinuitetu sprovodio sve potrebne aktivnosti i dostavljao prijave nadležnim inspekcijskim organima na dalje postupanje. U toku izvještajnog perioda nadležne inspekcije su dostavile odgovore na ukupno 10 prijava koje je Park uputio.

Nelegalna gradnja, kako unutar granica Nacionalnog parka, tako i u neposrednom okruženju, predstavlja ozbiljan institucionalni problem. Ovo pitanje zahtijeva koordinaciju i uključivanje svih relevantnih institucija na lokalnom i državnom nivou.
Zbog složenosti zaštite prirodnih resursa i regulative, Nacionalni park se povremeno suočava sa kritikama dijela lokalnog stanovništva koje živi unutar granica Parka. Nacionalni park Durmitor ostaje posvećen transparentnoj komunikaciji i saradnji sa svim zainteresovanim stranama radi postizanja obostrano prihvatljivih rješenja u skladu sa zakonskim okvirima.
Služba održavanja ambijentalne higijene i infrastrukture Parka tokom 2024. godine obavljala je redovno održavanje cjelokupne infrastrukture na prostoru parka. Aktivnosti su obuhvatale održavanje pješačkih, edukativnih i drugih uređenih površina, uključujući i redovno čišćenje i higijensko održavanje. Takođe, vršeno je postavljanje i održavanje mobilijara za prihranu pojedinih životinjskih vrsta, kao i izrada, popravka i održavanje klupa, stolova i ostalog mobilijara na svim uređenim površinama Parka. Služba je bila zadužena i za održavanje znakova signalizacije i njihovo postavljanje. U okviru svojih aktivnosti, Služba je učestvovala održavanju šumskog reda.
Zahvaljujući povoljnim vremenskim prilikama tokom proljeća 2024. godine, koje je proteklo bez intenzivnih sniježnih padavina, organizovane su višednevne radne akcije na uređenju i čišćenju svih lokaliteta u okviru Parka. Posebna pažnja posvećena je najfrekventnijim lokacijama, među kojima su: staza oko Crnog jezera, lokaliteti Zminjeg i Barnog jezera, Splavište, Žugića luka, Sedlo i Šarban.
Tokom pripreme ljetnje turističke sezone realizovane su brojne aktivnosti koje su podrazumijevale postavljanje i popravku turističkog mobilijara. Popravljene su i ofarbane postojeće, a postavljene su i nove informativne table na lokalitetima: Sedlo, Uvita greda i Šarban. Na sedam ključnih lokacija postavljeno je ukupno 21 tabla zabrane za korišćenje kvadova, dronova i motornih sanki. Izvršena je zamjena sajle na Bobotovom kuku, a klupe i stolovi na Zminjem i Barnom jezeru, Žugića luci, Mrestilištu, Marinoj dolini i Zaboju su popravljeni i, gdje je bilo potrebno, zamijenjeni novim. Na svim ključnim lokalitetima postavljene su nove korpe za otpatke. Mobilijar u Vojnom odmaralištu – Mobile Home takođe je popravljen i stavljen u funkciju.
Radovi na uređenju terena obuhvatili su čišćenje staza: Sedlo – Todorev do, Točak – Velika Kalica i Sušica – Skakala, kao i raskresavanje staze Mlinski potok – Lokvice, prilaza planinarskom domu Sušica i puteva Zaboj – Sušica i Sušica – Nedajno. U saradnji sa Opštinom Žabljak i Komunalnim preduzećem redovno je uklanjan odron na dijelu panoramske rute Durmitorski prsten. Pored toga, izvršena je popravka i održavanje ograde oko Upravne zgrade, a postavljene su i prepreke za četvorotočkaše na prilazima prema Zminjem jezeru.
Djelimične popravke izvedene su na četiri mosta na edukativnoj stazi oko Crnog jezera i jednom mostu na lokalitetu Mlinski potok. Zahvaljujući saradnji sa Eko fondom, obezbijeđena su sredstva za kompletnu sanaciju i rekonstrukciju svih mostova i prateće infrastrukture na stazi oko Crnog jezera, čija je realizacija planirana za I ili II kvartal 2025. godine.
Redovno je uklanjan otpad sa pješačkih staza, dok je posebna pažnja posvećena čišćenju niskog rastinja na Splavištu, uređenju lokaliteta Crna poda i čišćenju lokaliteta Žugića luka. Popravljeni su znakovi i piktogrami na stazi za hodanje na krpljama Crno jezero – Skijalište Savin kuk, kao i mobilijar na dječijem igralištu. Urađena je popravka svlačionica za turiste na Žugića luci, kao i svlačionica za rafting na II logoru – Splavištu, dok su nove svlačionice izgrađene na Radovan luci. Izvršena je zamjena krovne konstrukcije na Kraljevoj stolici i adaptirane su prostorije Upravne

zgrade – centra za posjetioce i administrativne prostorije, uključujući popravku krova i krečenje. Adaptacija je obuhvatila i kontrolno-naplatne punktove: Crno jezero, Vojno odmaralište i Splavište, dok je suvenirnica na šetalištu prema Crnom jezeru pokrivena i dovedena u funkciju.
Jedan od najčešćih problema sa kojima se Služba susretala tokom izvještajnog perioda bilo je nesavjesno i nepropisno odlaganje otpada od strane posjetilaca, naročito tokom ljetnje turističke sezone. Pored toga, nedostatak ispravnog vozila namijenjenog isključivo potrebama Službe značajno je otežavao rad na terenu i umanjivao efikasnost izvođenja radova.

2.2. STRUČNA ZAŠTITA

U JPNPCG Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, u okviru službi zajedničkih poslova, realizaciju poslova koje se tiču stručne zaštite, obavlja Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, koja u svom djelokrugu rada između ostalog, prati stanje ekosistema, biodiverziteta i kulturno-istorijskog nasljeđa te predlaže mjere za njihovu zaštitu, unapređivanje, valorizaciju i sl.
Službom rukovodi šef i u okviru nje postoje dva odjeljenja: Odjeljenje za zaštitu prirodne baštine i Odjeljenje za zaštitu prostora i održivi razvoj.
U Službi za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj JPNPCG tokom 2024. godine angažovano je ukupno šesnaest (16) zaposlenih i to na poslovima: jedan (1) šef Službe, jedan (1) rukovodilac za zaštitu prirodne baštine, tri (3) stručna saradnika za floru i vegetaciju, jedan (1) stručni saradnik za oblast šumarstva, jedan (1) stručni saradnik za ihtiologiju, jedan (1) stručni saradnik za ornitologiju, jedan (1) stručni saradnik za faunu sisara, jedan (1) rukovodilac Odjeljenja za zaštitu prostora i održivi razvoj, četiri (4) stručna saradnika za zaštitu životne sredine, jedan (1) stručni saradnik za održivi razvoj i jedan (1) stručni saradnik za zaštitu prostora.
U toku 2024. godine je za realizaciju predviđenih programskih aktivnosti nedostajao jedan (1) stručni saradnik za herpetofaunu, jedan (1) stručni saradnik za fauna beskičmenjaka, jedan (1) stručni saradnik za faunu sisara i jedan (1) stručni saradnik za šumarstvo. Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji predviđena su navdena radna mjesta u ovoj službi.
U decembru mjesecu 2024. godine Ugovorom na određeno vrijeme angažovan je jedan (1) stručni saradnik za herpetofaunu.
U okviru Odjeljenja za administrativno tehničke poslove NP Durmitor, Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, zaposlen je jedan (1) stručni saradnik za faunu sisara i jedan (1) stručni saradnik za oblast šumarstva.
Radni angažman koji se odnosi na realizaciju definisanih programskih aktivnosti iziskuje terenski rad i neophodnu opremu. U prethodnom periodu za stručne saradnike izvršena je nabavka terenske obuće, kao i neophodna oprema za neke aktivnosti koje su u vezi sa užim stručnim specijalnostima (lupa, meredov mreže, oprema za hvatanje i istraživanje slijepih miševa, detektor truleži, dvogledi, entomološka mreža i dr.). U narednom periodu službu je neophodno opremiti dodatnim materijalno-tehničkim sredstvima: terenski automobil, terenska odjeća, pješački štapovi, teleskopi, fotoaparati, play back oprema za monitoring ptica i sl.

3. REALIZACIJA PROGRAMA UPRAVLJANJA

Strateška oblast 1: Istraživanje, praćenje, obnova i unapređenje ekosistema, staništa i vrsta

Unapređenje informacione baze podataka o flori Nacionalnog parka kroz literaturni i terenski rad
Nastavljen je rad na inventarizaciji vaskularne flore NP Durmitor. Elektronska baza je dopunjena terenskim podacima sa lokaliteta: Ćurevac, Barno jezero, Prutaš, Velika kalica, Žabljak (Otoka) i Međugorje u Pošćanskom kraju, na stanišnim tipovima: 7230 Alkalne tresave, 7140 Prelazne tresave, 6410 Livade beskoljenke na karbonatnim, zatresećenim ili glinovito-pjeskovitim zemljištima (*Molinion caeruleae*), 8210 Karbonatne stijene sa hazmofitskom vegetacijom i 4060 Planinske i borealne vrištine.
Za svaki takson je utvrđen status zaštite po osnovu nacionalnih lista (endemi i zaštićene vrste - Sl. list RCG 76/06) i/ili međunarodnih lista (Bernska konvencija, EU Habitat direktiva – NATURA 2000, IUCN Crvene liste, IPA, CITES). Nazivi taksona su usklađeni sa važećim evropskim listama (Flora Europaea, Euro+Med Plantbase, Med-Checklist, Cataloguae of Life).
Inventarisana su 53 biljna taksona, od kojih 30 ima nacionalni i/ili međunarodni značaj i zaštitu: Za *Pinguicula balcanica*, bilježimo negativan nalaz, koji treba provjeriti obzirom da je inventarizacija vršena krajem avgusta mjeseca.
Endemi: 8 taksona (*Achillea abrotanoides, Cerastium dinaricum, Edraianthus pulevicii, Linum capitatum* subsp*. capitatum, Sesleria robusta* subsp*. robusta, Silene sendtneri* subsp*. sendtneri, Daphne blagayana i Pinguicula balcanica).*
Subendemi: 2 taksona (*Genista radiata, Euphorbia carniolica*).
Zakonom zaštićeni, Sl. list RCG 76/06: 5 taksona (*Cerastium dinaricum*, *Menianthes trifoliata, Cypripedium calceolus, Daphne blagayana, Pinguicula balcanica).*
Habitat direktiva i Bernska konvencija: 2 taksona (*Cerastium dinaricum*, *Cypripedium calceolus);*
IPA: 3 taksona (*Cerastium dinaricum*, *Cypripedium calceolus i Pinguicula balcanica).*
CITES: 3 taksona (*Cypripedium calceolus, Euphorbia carniolica, Euphorbia amygdaloides).*
ICUN Crvena lista za EU ili Med: 21 takson, od kojih *Cerastium dinaricum* ima nivo ugroženosti VU (Vulnerable – ranjiv, sa opadajućim trendom), *Cypripedium calceolus* - NT (Near Threatened - skoro ugrožena), dok su preostali taksoni sa LC statusom ugroženosti (Least Concern – najmanja briga).
Na osnovu raspoloživih literaturnih i terenskih podataka, primjenom Google Earth programa, nastavilo se sa mapiranjem distribucije endemskih i rijetkih vrsta na području NP Durmitor i urađeno je (ili dopunjeno podacima iz 2024. godine) za sledeće taksone: *Achillea ptarmica, Cardamine serbica, Cerastium dinaricum, Edraianthus pulevicii, Edraianthus glisiscii, Lactuca pancicii*, *Oxytropis prenja, Pinguicula balcanica* subsp*. balcanica, Cypripedium calceolus.*

Utvrđeno nulto stanje 4060 planinskih i borealnih vriština, prelaznih i alkalnih tresava-potencijalnih NATURA 2000 staništa

Tokom 2024. godine nastavljeno je kartiranje staništa sa kodom 4060 Planinske i borealne vrištine. Za istraživanja su odabrani lokaliteti u blizini prošlogodišnjih lokacija, tj. obuhvaćeno je cjelokupno područje Pošćenskog katuna i Međugorja. Popisane su dijagnostičke i prateće vrste. Od dijagnostićkih vrsta evidentirane su: *Juniperus communis* sa pokrovnošću preko 80%, *Vaccinium myrtillus*, *Genista radiata* sa pokrovnošću većom od 30%, i *Carlina acaulis* oko 20%. Od pratećih: *Bromus erectus*, *Rhamnus fallax*, *Stachys alopecuros*, *Rosa pendulina*, *Salix retusa*, *Ribes alpinum*, *Luzula sylvatica*, *Pinus mugo*, *Helianthemum nummularium*, *Soldanella alpina*, *Acinos alpinus*, *Hypericum richeri*, *Euphorbia carniolica*, *Androsace villosa*, *Sesleria robusta*, *Carex kitaibeliana*, *Ranunculus montanus*, *Phleum alpinum*, *Thymus balcanus*, *Festuca bosniaca*, *Linum capitatum*, *Achillea abrotanoides*, *Poa alpina*, *Dorycnium germanicum*, *Teucrium chamaedrys*, *Silene sendtneri*.
Istraživanje je pokazalo da su staništa dobro očuvana, da se odlikuju odličnom reprezentativnošću i velikom pokrovnošću dijagnostičkih vrsta. Na istraživanom području nijesu evidentirani pritisci koji bi na bilo koji način ugrozili ovaj tip staništa.
Na području Barnog jezera nastavljen je monitoring tri habitata sa kodom 7140 Prelazne tresave, 7230 Alkalne tresave i 6410 Livade beskoljenke na karbonatima, koji potvrđuje postojanje procesa zarastanja i ulazak novih vrsta (*Picea abies, Salix sp., Phragmites australis*) što se odražava na zastupljenost dijagnostičkih vrsta i unutar njih rijetkih i zaštićenih biljnih vrsta (*Pinguicula balcanica*, *Menianthes trifoliata, Pseudorchis frivaldii*). Ovogodišnjim monitoringom evidentirana je velika pokrovnost trske (*Phragmites australis*) od preko 90%, koja izgrađuje monodominantnu zajednicu i intenzivno se širi oko zone slobodne vode, kao i duž cijelog staništa 6410 koje gradi vrsta *Molinia caerulea*. Ova ekspanzija trske predstavlja ozbiljan problem, jer doprinosi promjeni strukture staništa, ugrožava specifične biljne vrste koje su karakteristične za njih, a samim tim utiče na ekološki balans tresava, smanjujući biodiverzitet i narušavajući prirodnu dinamiku ovih staništa.

Unaprijeđen sistem kontrole ubiranje divlje flore u komercijalne svrhe
Izrađena je mobilna aplikacija koja će omogućiti bolji monitoring i prikupljanje podataka o ubiranju divlje flore u komercijalne svrhe. Obuka nadzornika za korišćenje aplikacije obaviće se početkom 2025. godine, prije sezone ubiranja i kontrole na terenu.

Očuvani šumski ekosistemi
U programskoj godini, sve planirane aktivnosti u cilju zaštite šuma uspješno su realizovane. Sanitarno-higijenske intervencije sprovedene su na lokacijama koje su to zahtijevale, uključujući područja: PC Žabljak I, PC Durmitor - Sušica, PC Donja Tara, kao i područje sela Mala Crna Gora i Tepca. Na ovim lokacijama izvršena je doznaka i uklanjanje suvih, prelomljenih i izvaljenih stabala, čime je spriječeno širenje štetnih insekata i patogenih gljiva, koji bi mogli uzrokovati ozbiljnije posljedice po četinarske sastojine. Tako da je na području PC Žabljak I doznačeno je 665,90 m³ suvih i izvaljenih stabala četinara, a na području sela Mala Crna Gora uklonjeno je 158,86 m³ suvih i izvaljenih stabala smrče. Ova drvna masa prodata je lokalnom stanovništvu za ogrjev putem interne procedure.
U cilju biotehničke zaštite šuma, tokom ljetnjih mjeseci nabavljene su tzv. „mokre“ feromonske klopke (čije postavljanje ne zavisi od vremenskih uslova) i feromoni za suzbijanje potkornjaka.

Nepovoljni vremenski uslovi u rano proljeće onemogućili su postavljanje „suvih" klopki koje zahtijevaju stabilno vrijeme bez padavina. Klopke su postavljene krajem mjeseca aprila i nastavljeno je njihovo postepeno dopunjavanje, tako da je ukupno postavljeno 36 feromonskh klopki na području PC Žabljak I i PC Durmitor-Sušica. U tu svrhu upotrijebljeni su feromoni za vrste: *Ips typographus* i *Pytiogenes chalchographus*. U periodu od aprila do jula mjeseca, tokom prve generacije rojenja, prosječno je evidentirano oko 413 mililitara jedinki, što predstavlja brojnost od 16.520 jedinki *Ips typographus* i oko 165.000 jedinki *Pytiogenes chalchographus*. Imajući u vidu prikupljenu količinu potkornjaka sa svih postavljenih feromonskih klopki, može se zaključiti da je napad potkornjaka bio niskog intenziteta i da nije potrebno preduzimanje dodatnih mjera zaštite. Monitoring je potrebno nastaviti i u narednom periodu, kako bi se pratilo stanje populacije ove dvije vrste potkornjaka.

Na području PC Žabljak I zabilježeno je 15 žarišta sušenja stabala, od kojih se smrča (*Picea abies*) suši uslijed napada potkornjaka (*Ips typographus i Pitiogenes chalchographus*), a jela (*Abies alba*) dominantno uslijed parazitskih gljiva (*Heterobasidion annosum* i *Armillaria mellea)*. Potkornjaci oštećuju sprovodne organe stabala između kore i debla, dok gljive uzrokuju truljenje i destabilizaciju stabala, što dovodi do njihovog izvaljivanja. Sušenje smrče dominanto je na dva žarišta na području iznad Vojnog odmarališta, dok su na ostalim lokacijama evidentirana isključivo suva stabla jele. Analiza je pokazala da 77% ukupno izvaljenih stabala čine stabla jele. Ovaj podatak je važan imajući u vidu činjenicu da smrča ima plitak korijen, a samim tim je i sklonija izvaljivanju u odnosu na jelu.

Sušenje šuma na području Parka proizilazi iz kombinovanog djelovanja biotičkih faktora - insekti i gljive, što zahtijeva primjenu sveobuhvatnih mjera zaštite kroz integralni sistem upravljanja.

U programskoj godini izvršena je nabavka specijalizovanog drona, opremljenog infracrvenom kamerom za ranu detekciju požara i kamerom za prikupljanje georeferenciranih snimaka. Dron je nabavljen uz podršku UNESCO-a i pružiće značajan doprinos ne samo u ranom otkrivanju i praćenju šumskih požara, već i u monitoringu šuma. Izrađena je mapa rizika od pojave požara., koja je inkorporirana u Plan zaštite i spašavanja za NP Durmitor.

Sve realizovane aktivnosti doprinose adaptaciji šuma na klimatske promjene, uključujući uklanjanje lako zapaljivog materijala, sanaciju oštećenih stabala i suzbijanje štetnih insekata. Ove mjere imaju za cilj ublažavanje negativnih efekata klimatskih promjena na šumske ekosisteme i očuvanje njihovog integriteta.

Sve ove aktivnosti potvrđuju da je uspostavljen integralni pristup upravljanju šumama, u kojem su zaštita, valorizacija i prilagođavanje klimatskim promjenama međusobno povezani i usklađeni. Ovakav pristup osigurava dugoročnu stabilnost i očuvanje šumskih ekosistema na području Nacionalnog parka Durmitor.

Utvrđeno nulto stanje dnevnih leptira

Nastavljeno je istraživanje literature i sakupljanje podataka o prethodnim istraživanjima faune *Lepidoptera*. Podaci iz dostupnih publikacija, koje su pretežno vezane za pojedine vrste rodova ili familija, unijete su u bazu podataka. Prema sakupljenim literaturnim podacima, kao i na osnovu sprovedenih terenskih istraživanja u prethodnom periodu, na prostoru NP Durmitor registrovano je 135 vrsta dnevnih leptira.

Realizovana su terenska istraživanja u cilju rekognosciranja faune dnevnih leptira, sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura 2000 vrste. Istraživanje faune Lepidoptera vršeno je na

lokalitetima: Crno jezero, Motički gaj, Barno jezero i Valovito jezero u avgustu mjesecu. Na predmetnom području tokom terenskih istraživanja registrovano je prisustvo 41 vrste dnevnih leptira svrstanih u 4 familije. Istraživanjima su registrovane vrste koje nisu evidentirane u dostupnim literaturnim podacima i to: *Aricia agestis* (na lokalitetu Motički gaj i Crno jezero)*, Pseudophilotes vicrama* (na lokalitetu Crno jezero)*, Brinthesia circ*e (na lokalitetu Motički gaj, Crno jezero i Barno jezero) i *Gegenes pumilio* (na lokalitetu Crno jezero).
Od vrsta koje su važne za zaštitu registrovan je: *Polyommatus damon* koji je na IUCN Crvenoj listi označena kao NT.

Urediti sportski ribolov na durmitorskim jezerima
U programskom periodu nije vršeno poribljavanje Crnog jezera. Podaci o broju ribolovnih dozvola, vrsti i količini ulova prosleđivani su Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. U skladu sa Naredbom o ribolovnim zabranima, lovostaju i minimalnim veličinama riba i drugih vodenih organizama ispod kojih je zabranjen ulov, sprovodile su se aktivnosti kontrole lokacija na kojima se obavljao sportski ribolov.

Inventarizacija vodozemaca i gmizavaca
Terenskim istraživanjem realizovan je monitoring vodozemaca i gmizavaca na području planinskog masiva Durmitor i kanjona rijeke Tare tokom proljećnog i ljetnjeg aspekta. U izvještajnom periodu planirane aktivnosti vezane za herpetofaunu ovog Parka su uspješno realizovane. Evidentirani su i prvi podaci istraživanja ovih vrsta kako bi se u budućem periodu mogli upoređivati sa novim podacima, zatim na osnovu istih predlagati i sprovoditi potrebne mjere zaštite, očuvanja i unapređenja herpetofaune u ovom parku.
Vrste vodozemaca koje su registrovane u toku programske godine, a koje imaju međunarodni i nacionalni konzervacijski status su:

- *Salamandra salamandra* registrovan na području Sušičkog jezera i kanjona rijeke Tare. Iako se smatralo da u ovom parku nastanjuje samo listopadne šume, registrovan je u bližoj okolini Ćurevca, u četinarskoj šumi. Konzervacijski status: IUCN (LC), Crvena lista CG (LC), BERN (Annex III), Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06) vrsta je zaštićena.
- *Ichthyosaura alpestris* predstavlja najbrojniju vrstu mrmoljka na području Durmitora. Masovne migracije registrovane su u aprilu mjesecu, a njegovo prisustvo u lokvama kod Sedla, Prutaša i Modrog jezera. U Modrom jezeru nije registrovan, ali ni prisustvo ribljih vrsta koje bi ga ugrožavale. Konzervacijski status: IUCN (LC), Crvena lista CG (NT), BERN (Annex II), Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06) vrsta je zaštićena.
- *Lissotriton vulgaris* je zabilježen u Jablan jezeru u kojem nisu evidentirane riblje vrste, tako da je kompeticija u ovom smislu svedena na minimum, međutim, ova populacija trpi pritisak usljed smanjenja površine jezera tokom sušnih godina. Registrovan je tokom aprila, maja, juna i septembra. Konzervacijski status: IUCN (LC), Crvena lista CG (LC), BERN (Annex III), Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06) vrsta je zaštićena.
- *Bufo bufo* - žaba krastača je registrovana u okolini Zminjeg jezera i Sušičkog jezera. Konzervacijski status: IUCN (LC), Crvena lista CG (LC), BERN (Annex III), Rješenjem o

stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06) vrsta je zaštićena.

- *Hyla arborea* – šumska gatalinka je evidentirana na području otoke kod Upravne zgrade NPD, Zminjeg jezera, Barnog jezera i lokvi prema Modrom jezeru. Konzervacijski status: IUCN (LC), Crvena lista CG (NT), BERN (Annex III), Habitat Directiva (III), Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06) vrsta je zaštićena.
- *Rana graeca* – grčka žaba registrovana u kanjonu rijeke Tare, ispod sela Tepaca. Konzervacijski status: IUCN (LC), Crvena lista CG (LC), BERN (Annex III), Habitat directive (IV), Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06) vrsta je zaštićena.

Vrste gmizavaca koje su registrovane u toku programske godine, a koje imaju međunarodni i nacionalni konzervacijski status su:

- *Anguis fragilis* – slepić je registrovan kod Barnog jezera. Konzervacijski status: IUCN (LC), Crvena lista CG (LC), BERN (Annex III), Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06) vrsta je zaštićena.
- *Podarcis muralis* – zidni gušter registrovan je na lokalitetu Crno jezero. Konzervacijski status: IUCN (LC), Crvena lista CG (LC), BERN (Annex II), Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06) vrsta je zaštićena.
- *Dinarolacerta mosorensis* – mosorski gušter registrovan je na lokalitetu Jablana jezero, desna strana Crnog jezera i Modro jezero. Konzervacijski status: IUCN (VU), Crvena lista CG (VU), BERN (Annex III), Habitat Directiva (II,IV), Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06) vrsta je zaštićena.
- *Natrix natrix* – bjelouška je registrovana je na lokalitetu desna strana Crnog jezera. Konzervacijski status: IUCN (LC), Crvena lista CG (LC), BERN (Annex III), Habitat Directiva (III), Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06) vrsta je zaštićena.
- *Natrix tesselata* – rečna zmija je registrovana u kanjonu rijeke Tare, ispod Tepačkog mosta: Konzervacijski status: IUCN (LC), Crvena lista CG (LC), BERN (Annex III), Habitat Directiva (IV), Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06) vrsta je zaštićena.
- *Vipera ammodytes* – poskok je registrovan na području Sušice (Donji tavanci), kanjonu Tare ispod Radovan luke, selo Tepca, Siljevača. Konzervacijski status: IUCN (LC), Crvena lista CG (LC), BERN (Annex II), Habitat directive (IV).
- *Vipera berus bosniensis* – šargan je zabilježen na području Planinice, Barnog i Zminjeg jezera. Konzervacijski status: IUCN (LC), Crvena lista CG (LC), BERN (Annex III).

<u>Izvršiti reintrodukciju tritona u ledničkim jezerima</u>

Na osnovu ranijih istraživanja faune planinskih jezera, ukazala se potreba za reintrodukcijom tritona, koji predstavljaju autohtone faunu ovih jezera. Poribljavanje jezera dovelo je do smanjenja njihove brojnosti, u nekim čak i do potpunog nestanka.

Kao najbolje rješenje, predložena je realizacija pilot projekta kojim bi se izvršila reintrodukcija tritona u Modro jezero, iz susjednog Valovitog jezera u kojem su zabilježene stabilne populacije ovih vrsta. Ukoliko bi se ova mjera pokazala uspješnom, u budućnosti bi se vršila reintrodukcija

u Jablan jezeru i Velikom Škrčkom jezeru. Tokom 2023. godine započeta je realizacija ove aktivnosti. Shodno Zakonu o zaštiti prirode, od Agencije za zaštitu životne sredine zatraženo je mišljenje za njenu realizaciju. Dobijena je preporuka da se prvo uradi istraživanje „nultog stanja biodiverziteta" Modrog jezera i njegove okoline. Međutim, dalja realizacija nije sprovedena jer u programskoj godini nije bio angažovan stručni saradnik za herpetofaunu, što je onemogućilo nastavak planiranih aktivnosti,

Stabilne populacije značajnih vrsta gnjezdarica

U programskoj godini, organizovan je monitoring odabranih vrsta - tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus)* i jarebice kamenjarke (*Alectoris graeca)*, u skladu sa Protokolom 2019/411-017 *Development of birds' species management plans and monitoring protocols and providing trainings for protected areas administrations and environmental NGOs to conduct biodiversity monitoring of threatened birds' species/habitats: Authors: Borut Rubinić & Tomaž Mihelič.*

Monitoring je sproveden na lokalitetima: Mala Crna Gora, Crvena greda i područje oko Sedlene grede. Na području Male Crne Gore, Štuoca i Crvene grede registrovana je prisutnost jedinki tetrijeba u vrijeme pjevanja.

Na lokalitetu ispod Sedla utvrđeno je prisustvo jarebice kamenjarke sa učestalom pojavom jedinki.

Očuvane populacije slijepih miševa

U osnovnoj školi u Tepcima, 2011. godine, po prvi put je registrovana kolonija malog potkovičara (*Rhinolophus hipposideros*). U programskoj godini monitoring je sproveden tokom avgusta i septembra mjeseca, kada je kolonija već bila napustila objekat škole. Na osnovu tragova (izmet) potvrđeno da je kolonija u toku 2024. godine bila prisutna u ovom objektu.

Važno je napomenuti da je u istraživanom periodu objekat bio u fazi renoviranja (zamjene prozora i vrata, te da je planirana i zamjena krovne konstrukcije). S obzirom na značaj ove kolonije, koja predstavlja drugu najveću porodiljsku koloniju malog potkovičara u Crnoj Gori, neophodno je nastaviti njen monitoring i u narednom periodu.

Utvrđeno stanje vrsta iz porodice kuna

U toku 2024. godine nastavljen je monitoring vidre (*Lutra lutra*). Monitoring je pokazao da je vrsta prisutna u kanjonu rijeke Tare na lokalitetima: područje sela Tepca - Siljevača, područje ispod Tepačkog i Premćanskog mosta i u kanjonu rijeke Tare ispod sela Premćani. Na ovim lokalitetima je registrovan veliki broj tragova prisutnosti vrste, što ukazuje da su to mjesta reprodukcije i odgajanja mladih. Kanjon rijeke Tare predstavlja idealno stanište za vidru, čija je populacija u porastu.

Utvrđeni koridori i staništa krupnih sisara

U programskoj godini nastavljen je cjelogodišnji monitoring sisara. Terenskim aktivnostima pratili su se sledeći parametri: brojnosti, ponašanje, polna i uzrastna struktura, vitalnost i zdravstveno stanje jedinki.

Brojnost populacija divokoze (*Rupicapra rupicapra*) procjenjuje se na oko 710 jedinki, od čega polovinu čini podmladak. Podaci ukazuju da je populacija divokoza na masivu Durmitora očuvana i stabilna.

Prisustvo srne (*Capreolus capreolus*) zabilježeno je u kanjonu rijeke Tare, Štuocu i okolini Barnog, Zminjeg i Crnog jezera.
Monitoring mrkog medvjeda *(Ursus arctos)* ukazuje na njegovo prisustvo iznad gornje šumske granice tokom proljećnjeg i jesenjeg aspekta, dok se tokom ljetnjih mjeseci registruje njegov boravak u šumama. Registrovane su ženke sa dvoje ili troje mečića na lokalitetima: Sušica, kanjon Tare, Tmora, Soa, Grabovica, Gabelja, Suva lokva, Todorov do i okolina Crnog i Modrog jezera. Zabilježena je aktivnost i tokom zimskih mjeseci. Na području Parka medvjed se razmnožava i hibernira.
Praćenje dinamike i stanja populacije sivog vuka *(Canis lupus)* u programskoj godini ukazuje na povećanu brojnost u odnosu na ranije godine u kojima se vršio monitoring ove populacije.
Sproveden je i monitoring ostalih vrsta sisara. Najbrojnija vrsta čiji su tragovi i prisustvo registrovani na čitavoj teritoriji Parka je zec (*Lepus europaeus)*. Tragovi prisustva jazavca *(Meles meles)* registrovani su na području Premćana. Tragovi prisustva divlje svinje (*Sus scrofa)* registrovani su u selima na području kanjona rijeke Tare, gdje pričinjavanju određenu vrstu štete na imanjima lokalnog stanovištva. Posljednjih godina tragovi prisustva vrste su registrovani i na lokalitetima na većim nadmorskim visinama: Ališnici, Jablan bari, Crepulj poljani, Mioč poljani i dr. tj. na lokacijama na kojima ranije nije registrovano njihovo prisustvo ili je bilo veoma rijetko. Prisustvo divlje mačke (*Felis silvestris*) zabilježeno je na području Međužvalja, Pirlitora i Seline. Lisica (*Vulpes vulpes)* je učestala i veoma brojna na području Parka.
U toku izvještavanog perioda na području Parka postavljane su kamere zamke na više lokacija: Selina, Premćani, Koprivna glavica, Šljemena, Pirlitor, Premćanski most, Sušica, Sušičko jezero, Kandija, Barno jezero, Zminje jezero, Crno jezero. Kamera zamke zabilježile su prisustvo: evropskog zeca *(Lepus europaeus),* divlje svinje *(Sus scrofa),* mrkog medvjeda *(Ursus arctos),* lisice *(Vulpes vulpes),* srne *(Capreolus capreolus),* divokoze *(Rupicapra rupicapra),* puha *(Glis glis*) i vjeverice *(Sciurus vulgaris).*

<u>Zaštita i održivo korišćenje vodenih resursa</u>
Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju vršio je monitoring kvaliteta vode Crnog jezera u cilju prikupljanja podataka o ocjeni ekološkog statusa/potencijala na osnovu opštih fizičko hemijskih i bioloških osobina. Zvaničan izveštaj institucije za 2024. godinu biće dostupan krajem aprila 2025. godine.
Dobijeni podaci za 2023. godinu prikazani su u tabeli 5.

Tabela 5: *Prikaz ocjene HS i ES/EP površinskih voda po elementima kvaliteta-prioritetnih supstanci, opštih fizičko-hemijskih parametara, specif. zagađujućih supstanci i bioloških paramatera i ukupnog statusa*

2023.g. Nazivi vodnih tijela	Površinsko VT	Tip VT	Redni broj	Naziv mjernog mjesta	**Hemijski i ekološki status kvaliteta voda**								Ukupni ES/EP i HS bez makrozobentonske zajednice
					Prioritetne zagađujuće supstance	Opšti fizičko hemijski parametri	Specifične zagađujuće supstance	Fitoplankton	Fitobentos	Makrofite	Makrozoobentos	Ukupni ES/EP i HS na osnovu 6 elemenata	
Crno jezero	1	L1	1	Kod splava	-	vd	-	d	vd	u	-	U	U

Strateška oblast 2: Očuvanje, unapređivanje i promocija kulturno-istorijskih i etnografskih vrijednosti i potencijala

Zaštita i prezentacija nematerijalne kulturne baštine

Kroz istraživački rad na identifikovanju i dokumentovanju nematerijalne kulturne baštine – običajne prakse, izvođačke djelatnosti, starih zanata i vještina ljudi u Parku, nastavljena su istraživanja na inventarisanju elemenata nematerijalne kulturne baštine (NKN), zabilježen je duborezački zanat i tkanje, a iz domena domaće radinosti zabilježene su vještine ručnog rada vez, heklanje i pletenje. U okviru izvođačke i scenske umjetnosti markiran je rad KUD-a „Radoje Dakić-Brko" sa Žabljaka koji njeguje tradicionalne igre i pjesme durmitorskog kraja, ali i ostalog dijela Crne Gore. U sklopu toga su popisani nosioci i čuvari ove prakse.

U Centru za posjetioce NP Durmitor organizovana je Osmomartovska izložba domaće radinosti, uz učešće komisije za ocjenu i odabir ručnih radova, kao i otkup predmeta sa izložbe domaće radinosti koja se tradicionalno održava na Žabljaku.

Slika 1: *Osmomartovske izložbe u Centru za posjetioce NP Durmitor*

Organizovan je događaj „Dan NP Durmitor" u septembru mjesecu, na platou kod Crnog jezera. Program je obuhvatao sajam rukotvorina i domaćih proizvoda, koncert izvorne muzike, interpretacija tradicionalnih igara u izvođenju KUD „Radoje Dakić- Brko" sa Žabljaka.

Slika 2: *Događaj „Dan NP Durmitor"*

Uzeto je učešće na prvoj kick-off radionici u okviru projekta „Ston monument ensembles and the climate change impact - STEĆCI".

Kroz kreiranje okvira za promociju nacionalnih parkova i predstavljanje široj javnosti u martu su organizovani „Dani Nacionalnih parkova" u TC Big Fashion, u Podgorici. Tom prilikom održan je sajam proizvoda lokalnog stanovništva i prezentacija starih vještina i zanata sa prostora parka.
U okviru aktivnosti na kreiranju programa organizovanja važnih datuma kao što je „Dan evropskih parkova" sa temom „Glasajmo za prirodu", osmišljen je i kreiran koncept aktivnosti u vezi sa obilježavanjem ovog značajnog datuma koji se odnosio na svih pet parkova.
Upućena je inicijativa prema Pošti Crne Gore za štampanje prigodnih markica gdje je dat predlog za Nacionalni park Durmitor iz oblasti kulturno-istorijsko i etnografsko nasljeđe (fotografije sa opisom i obrazloženjem) u cilju promocije Parka.

Strateška oblast 3: Edukacija, interpretacija prirodnih i kulturnih vrijednosti parka i razvoj turizma orijentisanog ka prirodi

Razvijena i unaprijeđena edukacija i interpretacija
Edukacija i interpretacija prirodnih i kulturnih vrijednosti NP Durmitor realizuje se u saradnji sa osnovnim školama. U okviru edukativnog programa „Obradujmo prirodu" u centru za posjetioce održano je 6 radionica, u kojima je učestvovalo oko 150 učenika iz osnovnih škola sa područja opština: Žabljak, Šavnik i Plužine. Na edukativnoj stazi oko Crnog jezera, po ovom programu održane su 2 radionice.
Povodom obilježavanja 26. januara – Svjetskog dana obrazovanja o zaštiti životne sredine organizovane su radionice u JPU „Eko bajka" i OŠ „Dušan Obradović" za 26-oro djece.
Povodom obilježavanja 21. marta – Svjetskog dana šuma, u skladu sa zadatom temom „Inovacijom i tehnologijom do boljeg rješenja" održana je edukativna radionica za 21 učenika OŠ „Dušan Obradović". Učesnicima radionice je ukazano na važnost očuvanja i zaštite šumskih ekosistema.
U saradnji sa Edukativnim centrom Parlamenta Crne Gore obilježen je 22. april - Dan planete zemlje. Na radionici pod nazivom „Planeta protiv plastike" za 20 učenika šestog razreda Osnovne škole „Mustafa Pećanin" iz Rožaja, uz podršku zaposlenih u skupštinskom Edukativnom centru i ekspertsku pomoć gošći radionice, približen je značaj očuvanja prirode, a samim tim i planete Zemlje.

***Slika 3**: Radionica održana u Edukativnom Centru Parlamenta*

JPNPCG u saradnji sa Ministarstvom ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera obilježilo je 20. septembar - Dan proglašenja Crne Gore ekološkom državom, a dio izložbene postavke predstavljale su stare fotografije sa motivima Žabljaka i NP Durmitor.
Povodom obilježavanja 4. oktobra - Svjetskog dana životinja održano je predavanje u Centru za posjetioce za 25 učenika petog razreda OŠ „Dušan Obradović“ iz Žabljaka. Učesnici radionice imali su priliku da se upoznaju sa metodologijom monitoringa, praćenja i sakupljanja podataka o životinjskim vrstama.

***Slika 4**: Obilježavanje Dana životinja*

Na platou ispred Crnog jezera povodom obilježavanja Međunarodnog dana planina - 11. decembra, organizovana je edukativna i rekreativna aktivnost za učenike petog razreda OŠ „Dušan Obradović“ sa Žabljaka. Za učenike je organizovana i vožnja turističkim vozićem kao dio ponude za posjetioce.

***Slika 5:** Obilježen Međunarodni dan planina*

Početkom 2024. godine u okviru edukativnog programa „Upoznajte nacionalne parkove Crne Gore“ pripremljeno je i štampano 800 komada bojanki „Upoznaj, oboji, saznaj i zavoli“, koje su namijenjene najmlađoj populaciji. Štampa materijala realizovana je u saradnji sa Hipotekarnom bankom AD Podgorica.
U saradnji sa Organizacijom za evropsku bezbjednost i saradnju izrađena je brošura „Zavirite u čarobni svijet Nacionalnog parka“.
Na zvaničnom sajtu JPNPCG, u sekciji Edukativni kutak, objavljen je novi edukativni materijal „Životinje - simboli nacionalnih parkova“.

Izrađeni su promotivni materijali: olovke, planeri, vrećice i majice sa logom i motivima Nacionalnog parka Durmitor.
U okviru UNESCO projekta „Smanjenje pojave šumskih požara u NP Durmitor i kanjonu rijeke Tare", i kroz saradnju s umjetnikom Nikicom Raičevićem osmišljen je edukativni materijal za djecu kroz pet slika na platnu, koje prikazuju odnose između biljaka, životinja, gljiva i živog svijeta. Uz saglasnost Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, edukativni materijal je pripremljen u formi postera za osnovne škole, a aktivnosti su uključivale i učionice na otvorenom. U projektnim aktivnostima učestvovalo je 350 učenika iz devet osnovnih škola: JU Obrazovni centar Plužine, OŠ „Dušan Obradović" – Žabljak, OŠ „Vuk Knežević" – Njegovuđe, OŠ „Bogdan Kotlica" – Boan, Obrazovni centar – Šavnik, OŠ „Aleksa Đilas-Bećo" – Mojkovac, OŠ „Boško Buha" – Pljevlja, OŠ „Dušan Ivović" – Kosanica i OŠ „Mihailo Žugić" – Odžaci.
Kroz sprovedene aktivnosti djeca su na kreativan način učila o važnosti očuvanja prirodnih staništa, povezujući umjetnost i ekologiju.

Slika 6: *UNESCO radionice na otvorenom*

Edukativna staza „U zagrljaju šume i tri jezera" promovisana je putem društvenih mreža i povodom obilježavanja događaja „Dan NP Durmitor". Za tematske staze „Kanjon Tare – priče o ljudima i rijeci", „Mlinski potok" i „Kanjon Tare – život na ivici i vječita inspiracija" izrađen je izvještaj o stanju staze. Za stazu „Mlinski potok" snimljen je video materijal, koji je objavljen na sajtu i društvenim mrežama JPNPCG.
Urađeno je idejno rješenje za uređenje edukativne staze oko Crnog jezera, koje podrazumijeva i rekonstrukciju mostova.

Park je uspješno promovisan na nacionalnom i međunarodnom nivou
Kontinuirano preko štampanih i elektronskih medija, društvenih mreža (Instagram i Facebook), Youtube kanala, kao i sajta JPNPCG, promovisane su najznačajnije vrijednosti i turistička ponuda ovog zaštićenog područja. Pripremljene su i poslate 133 informacije i saopštenja za medije, odgovoreno je na 35 upita novinara, dok su realizovana 64 medijska gostovanja. Redovno je ažuriran sadržaj na zvaničnom sajtu postavljanjem informacija, aktuelnosti, dokumentacije, fotografija i video snimaka u cilju informisanja javnosti o najznačajnijim aktivnostima Javnog preduzeća i nacionalnih parkova. Na sajtu je u vezi sa Parkom objavljeno 79 tekstova. U okviru stranica „Priče iz parkova" objavljivane su zanimljivosti o biodiverzitetu NPCG, kulturno-istorijskom nasleđu, kroz atraktivne fotografije i video materijal predstavljena je turistička ponuda nacionalnih parkova, predlozi lokaliteta koje treba posjetiti, priče posjetilaca koji su dijelili utiske

nakon posjete nacionalnim parkovima. Tokom sezone objavljeno je više promotivnih tekstova o turističkoj ponudi nacionalnih parkova.
Dan NP Durmitor (6. septembar 2024.) obilježen je u saradnji sa Centrom za kulturu i Turističkom organizacijom Žabljak.
U saradnji sa portalom „Share Montenegro" pripremljeni su i objavljeni promotivni tekstovi u cilju promocije parka i većeg interesovanja domaćih posjetilaca za ovo područje.

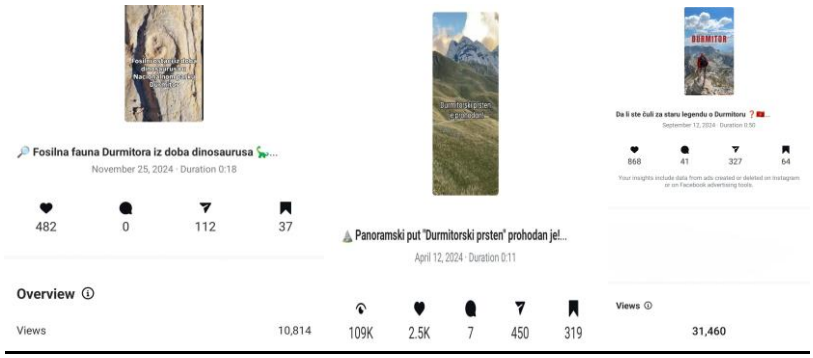

Slika 7: *Informisanje o aktuelnostima u NP na portalima*

Tekstovi o Parku objavljeni su i u magazinima „Ljepota i zdravlje" i „Air Time". NP Durmitor našao se i na prestižnim listama časopisa za putovanje kao što su „Trips to Discover", „European best destinations", kao i na Instagram stranici „Beautiful destinations" koja broji preko 25 miliona pratilaca.

Slika 8*: Promocija u časopisima*

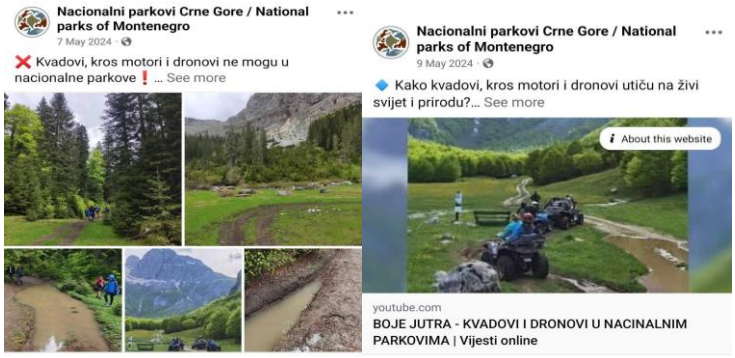
U programskoj godini u vezi sa Parkom bilo je 161 objava na Facebook stranici i 135 objava na Instagram stranici.

Slika 9: Objave na društvenim mrežama koje su izazvale pažnju pratilaca

PR kampanje

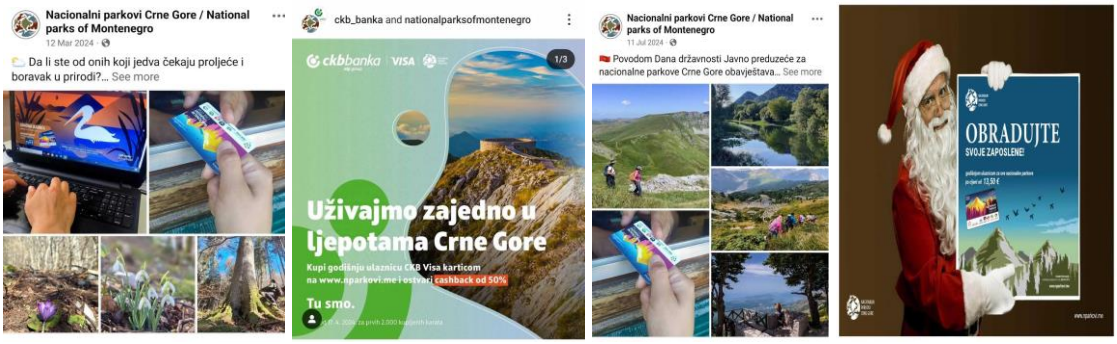
Kampanja „Stop kvadovima, kros motorima i dronovima u nacionalnim parkovima“ bila je intenzivna tokom 2024. Cilj kampanje bio je informisanje građana o pravilima koja važe u nacionalnim parkovima kada je u pitanju organizovanje tura i korišćenje kvadova, kros motora i motornih sanki. Imajući u vidu sve češće korišćenje bespilotnih letjelica - dronova za potrebe različitih snimanja, posebna pažnja posvećena je informisanju javnosti o pravilima i protokolu koji je neophodno poštovati. Objave u vezi sa ovom temom pratilo je preko 90 hiljada pratilaca na društvenim mrežama.

Slika 10: *Kampanja „Stop kvadovima, kros motorima i dronovima”*

Promocija „Godišnje ulaznice za NPCG”

Kroz višemjesečnu kampanju promovisana je godišnja ulaznica za NPCG kojom je posjetiocu po promotivnoj cijeni od 13,50 eura omogućen neograničeni broj ulazaka u svih pet zaštićenih područja do kraja kalendarske godine. U saradnji sa CKB bankom realizovana je akcija pod nazivom „Uživajmo zajedno u ljepotama Crne Gore”. Promocija ulaznice u kontinuitetu je vršena na društvenim mrežama, a vidjelo je preko 48.500 pratilaca. Godišnja ulaznica promovisana je tokom različitih medijskih gostovanja i nastupa u javnost.

Slika 11: *Promocija godišnje ulaznice*

U saradnji sa NTO CG, aktivni odmor u NP Durmitor promovisan je na međunarodnim sajmovima „Fahrrad und WanderReisen” u Štutgartu i „F.RE.e” u Minhenu.

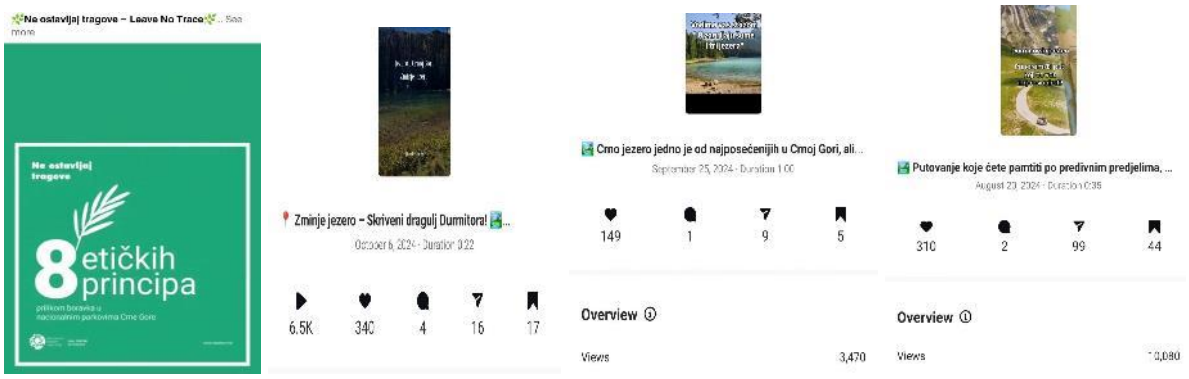
Ponuda nacionalnih parkova Crne Gore predstavljena je i na sajmu „EcoLife Montenegro“ koji je održan u Podgorici.
Nacionalni parkovi su učestvovali i na Evropskom forumu za smanjenje rizika od katastrofa koji je održan u Budvi i koji je okupio predstavnike preko 50 država Evrope i Centralne Azije. Cilj ovog foruma bio je zajednički rad na smanjenju rizika od katastrofa i ublažavanje klimatskih promjena.
U okviru obilježavanja Dana proglašenja ekološke države Crne Gore u organizaciji Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera nacionalni parkovi su kroz različite aktivnosti poslali poruku o važnosti očuvanja zaštićenih područja.

Strateška oblast 4: Turizam zasnovan na aktivnom odmoru u prirodi

Unapređena i razvijena posjetilačka infrastruktura Parka
U programskoj godini izvršeno je krečenje Centar za posjetioce u Upravnoj zgradi Parka.
Sistem informativnih tabli u samom Parku unaprijeđen je kroz postavljanje novih tabli: zabrane za motorne sanke (7), kvadove (7) i dronove (7), a sve u cilju upoznavanja mještana i posjetilaca sa pravilima ponašanja u zaštićenom području. Shodno Izvještaju urađen je dizajn, nabavka i montaža za šest tabli posebne namjene, zabrane i upozorenja, jedna informativna tabla, i četiri piktograma posebne namjene.
U saradnji sa biciklističkim savezom Crne Gore urađena je analiza i plan nove biciklističke staze u Parku, čije će uspostavljanje u narednoj godini biti finalizovano.

Unapređena turistička ponuda koja je zasnovana na rekreaciji
Za stazu hodanje na krpljama „Savin kuk – Crno jezero“, urađena je analiza staze na osnovu koje je zamijenjena folija na postojećoj tabli na Crnom jezeru i postavljena nova tabla na Savinom kuku. Vertikalna signalizacija ove staze u programskoj godini nije zahtijevala intervencije.

Upravljanje posjetiocima
Analiza strukture, mišljenja potreba i očekivanja posjetilaca, sprovodila se kroz popunjavanje anketnih listića u Centru za posjetioce. Ukupan broj ispitanika bio je 80, što je isuviše mali broj da bi se mogla dati procjena strukture, mišljenja i očekivanja posjetilaca.
U toku trajanja ljetnje turističke sezone popunjavanjem odgovarajućeg protokola nadzornici Parka su registrovali pojačan uticaj posjetilaca na edukativnoj stazi oko Crnog jezera - naročito na obali jezera u neposrednoj blizini restorana.
Analizom stanja staza u Parku, utvrđeno je da je skoro za sve neophodno izvršiti remarkaciju, postavljanje vertikalne signalizacije, informativnih tabli i sajli, kako bi se staze učinile bezbjednijim za posjetioce i planinare. Ove aktivnosti zahtijevaju kontinuiranu saradnju sa planinarskim klubovima i PSCG, kao i znatna finansijska sredstva.
U izvještajnom periodu nastavljeno je sa promocijom osam etičkih principa „Ne ostavljaj tragove – Leave No Trace″, a odštampani lifleti su bili dostupni posjetiocima. Pripremljeni su video i foto materijali i priče, sa ciljem promovisanja određenih manje posjećenih mjesta kako bi se smanjio pritisak posjetilaca na najfrekventnije lokalitete, a ovi sadržaji objavljivani su u kontinuitetu na društvenim mrežama.

Slike 12: *Promocija etičkih principa i manje posjećenih lokaliteta u parku*

Strateška oblast 5: Međunarodna i lokalna saradnja i socio-ekonomski razvoj

Unaprijeđenje upravljanja, umrežavanja, zaštite i promocije kroz nacionalnu i međunarodnu saradnju

Organizovano je više sastanaka sa državnim institucijama i organizacijama u vezi definisanja jasnih procedura iz zakonskih obaveza iz oblasti zaštite životne sredine i prirode. Predstavnici JPNPCG su aktivno učestvovali u radnim grupama na izradi Izmjena i dopuna Zakona o zaštiti prirode, Izmjenama i dopunama Zakona o nacionalnim parkovima Crne Gore i Izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika u oblasti zaštite životne sredine.

Inicirano je više sastanaka sa načelnicima nadležnih odjeljenja bezbjednosti čije teritorije gravitiraju Parku, u cilju efikasnije zaštite prostora NP Durmitor.

Tokom 2024. godine, održani su informativni sastanci u vezi sa prekograničnim saradnjama i realizacijom projekata finansiranih kroz IPA Interreg fondove. Održan je sastanak u Pljevljima, a tema sastanka bila je predstojeći poziv za prekograničnu saradnju sa Srbijom u okviru IPA Interreg Serbia - Montenegro programa. Ovaj sastanak imao je za cilj da informiše sve relevantne aktere o uslovima apliciranja i mogućnostima koje ovaj poziv pruža za saradnju između dvije zemlje.

Predstavnica JPNPCG je prisustvovala IUCN forumu održanom u Brižu, koji je okupio stručnjake i zainteresovane strane, naglašavajući uticaj ljudskih aktivnosti na ekološke sisteme. Ključne teme uključivale su globalnu transformaciju, rješenja zasnovana na prirodi i saradnju u očuvanju biodiverziteta. Crna Gora je učestvovala u diskusijama o nacionalnoj crvenoj listi, očuvanju biodiverziteta na Zapadnom Balkanu i važnosti Zelene liste za zaštićena područja. Forum je istakao izazove poput krivolova i ilegalne sječe šuma, naglašavajući potrebu za jačanjem zakonodavstva, regionalnom saradnjom i edukacijom kako bi se unaprijedio odnos ljudi i prirode. Takođe, predstavljena je strateška vizija IUCN-a za očuvanje ekosistema i održivi razvoj do 2030. godine.

Tokom 2024. godine, u okviru projekta EcoDali, tim JPNPCG prisustvovao je radionici u Osijeku, čime su unaprijeđeni kapaciteti zaposlenih za ekološku obnovu i zaštitu vodenih resursa. Uspostavljena je i regionalna saradnja s organizacijama Dunavskog sliva, otvarajući mogućnosti za buduća partnerstva.

Projekat Forest Connect omogućio je nabavku kamera zamki za praćenje velikih mesoždera i nadzor u NP Durmitor. GIS ekspert je, uz podršku stručnjaka, izvršio reviziju kritičnih ekoloških poveznica i izradio mape korisne za praćenje kretanja životinja i procjenu rizika njihovih migracija.

U okviru projekta FAO, JPNPCG je dostavio statističke podatke o lokalnim zajednicama sjevera Crne Gore, koji su uključeni u Studiju i Akcioni plan za otpornost planinskih područja na socio-ekonomske i klimatske promjene.
Projekat FEF OSCMontenegro PUMP - Za čistu Crnu Goru fokusirao se na smanjenje otpada u zaštićenim područjima. Organizovana je konsultacijska radionica s prijedlozima rješenja, uključujući postavljanje punionica za boce, kompostiranje, reciklažu i edukaciju. Kroz projekat su nabavljeni i setovi za preživljavanje, donirani čuvarskoj službi svih pet nacionalnih parkova radi povećanja sigurnosti zaposlenih.
Projekat Smanjenje pojave šumskih požara u NP Durmitor i Basenu rijeke Tare omogućio je nabavku termovizijskog drona i korišćenje satelita FIRMS za rano otkrivanje požara. Tokom godine, dva požara su ugašena prije nego što su ušla u zaštićeno područje. Takođe, organizovana je edukacija djece i studenata, s ciljem podizanja svijesti o zaštiti šuma i smanjenju štetnih praksi.
U okviru projekta Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova, nabavljena je oprema, vozila i uniforme za čuvarsku službu, uz organizaciju obuke za povećanje efikasnosti zaštite na terenu.
Projekat Unaprjeđenje komunalne infrastrukture u NP Durmitor je započet, a tokom 2024. pokrenuta je tenderska procedura za nabavku separatora masti i ulja te pratećih radova na adaptaciji kanalizacione mreže za prijem ove opreme.

Podrška lokalnoj zajednici u održivom razvoju u skladu sa principima očuvanja vrijednosti Parka
Kontinuirana aktivnost, kojom se daje podrška lokalnom stanovništvu (proizvođačima), da izrade karakteristične suvenire i rukotvorine imala je za rezultat odabir i nabavku karakterističnih suvenira kojim se dopunio asortiman suvenirnice u Parku.
Prilikom organizacije manifestacija i događaja u Parku na teritoriji opštine Žabljak, kao i tokom manifestacije „Dani Nacionalnih parkova" u tržnom centru Big Fashion u Podgorici, ostvarena je aktivna saradnja s lokalnim stanovništvom. U cilju promocije domaćih proizvoda i podrške lokalnoj ekonomiji, proizvođači iz ovog područja su kontaktirani i pozvani da učestvuju u navedenim događajima plasiranjem svojih proizvoda.
Plan gazdovanja šumama u privatnoj svojini, je realizovan na nivou potreba vlasnika šuma u Parku. Od 34 zahtjeva uvrštenih u plan za 2024. godinu, realizovano je 20, sa ukupno doznačenih 152,35 m³ četinara i 225,52 m³ lišćara. Preostalih 14 zahtjeva su odustali od doznake, nisu izvršili sječu iz prethodne godine ili će biti uključeni u plan za narednu godinu

Socio-ekonomski razvoj područja Parka
U okviru Socio-ekonomskih foruma NP Durmitor održane su dvije sjednice.
Prva sjednica održana je u maju mjesecu na temu „Praćenje turističke sezone u NP Durmitor – izazovi, pritisci i rješenja". Sastanku su prisustvovali predstavnici: Opštine Žabljak, turističkih organizacija durmitorskog područja, turističke privrede (Udruženje raftera i ugostitelja), turističkih agencija, planinarskih klubova, Uprave za vode i drugi.
Na sastanku je konstatovana odlična saradnja lokalnih subjekata sa NP Durmitor, dati su prijedlozi i rješenja na koji način unaprijediti turističku ponudu koja neće biti u koliziji sa zaštitom prostora. Konstatovano je da je NP Durmitor decenijama unazad atraktivna destinacija što za posljedicu ima povećano interesovanje koje se iskazuje u povećanim turističkim posjetama.

Apostrofiran je značaj zaštite biodiverziteta, šumskih i drugih ekosistema što je naročiti imperativ za područje NP Durmitor koji se nalazi na međunarodnoj listi pod zaštitom UNESCO-a, te da je u narednom periodu potrebno intenzivirati saradnju sa nadležnim državnim institucijama. S tim u vezi, dogovorene su aktivnosti koje će unaprijediti saradnju između lokalnih zajednica i upravljača sa ciljem adekvatnije zaštite prostora, bolje promocije i održivog razvoja u cjelini.
Druga sjednica održana je u oktobru na temu „Analiza turističke sezone, izazovi i moguća rješenja**".** Pored predstavnika JPNPCG i NP Durmitor, prisustvovali su i predstavnici: Ministarstva turizma, Ministarstva prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, Nacionalne turističke organizacije, Privredne komore Crne Gore, Turističkih organizacija Žabljak i Šavnik, Parka prirode Piva, TC Durmitor, GSSCG, Planinarskog društva Piva, predsjednici MZ Mala Crna Gora, Kosanica (Tara), Dobrilovina i Pošćensko-komarski kraj, Udruženja raftera i lokalne turističke privrede. Istaknuto je zadovoljstvo ostvarenim rezultatima turističke sezone u NP Durmitor. Tokom sastanka otvorene su brojne teme i sa nadležnim ministarstvima dogovorene konkretne aktivnosti na unapređenju turističke signalizacije, unapređenju sistema planinarskih, pješačkih i biciklističkih staza, i da se kroz forme ovakvih sastanaka unaprijedi saradnja relevantnih lokalnih i državnih subjekata u cilju zaštite i održivog razvoja područja NP Durmitor.
Od strane lokalnih turističkih privrednika ukazano je i na problem spore izgradnje puta Mojkovac-Đurđevića Tara, što predstavlja usko grlo za turizam na tom području. S tim u vezi kontaktirana je Uprava za saobraćaj sa informacijom da se put sanira predviđenom dinamikom i da se njegov konačni završetak zbog složeni geološko-inženjerskih radova može očekivati u septembru 2025. godine. Tokom ljetnjih mjeseci tražiće se model sukcesivnog odvijanja saobraćaja na pomenutoj dionici. Izvještaji sa zaključcima održanih sjednica socio-ekonomskih foruma nalaze se u arhivi JPNPCG i NP Durmitor.

Strateška oblast 6: Unapređenje fizičke zaštite i infrastrukture

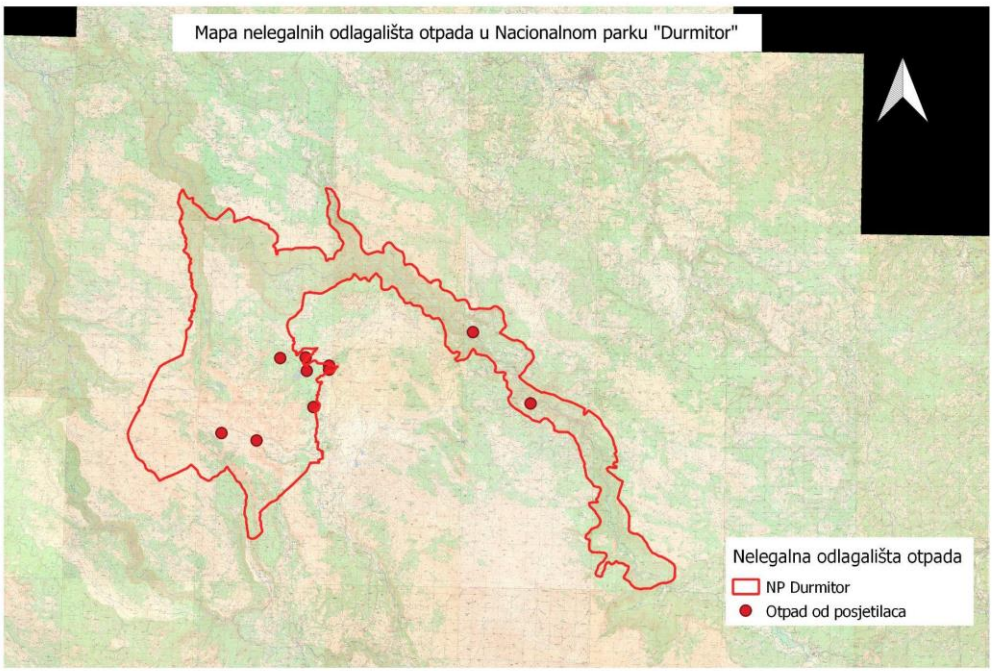
Unapređenje fizičke zaštite Parka
Nadzornici Parka učestvovali su na više radionica posvećenih temi šumskih požara u zaštićenim područjima. Takođe, koordinator Službe zaštite učestvovao je na radionici posvećenoj pronalaženju rješenja za probleme otpada u ključnim zonama biodiverziteta, kao i na radionici vezanoj za izgradnju kapaciteta o ekološkom kriminalu u Crnoj Gori i regionu Balkana.
Za zaposlene u Službi fizičke zaštite i Službi za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture izvršena je nabavka ljetnjih i zimskih uniformi.
Tokom izvještajnog perioda, Park je nadležnim inspekcijama uputio ukupno 41 inicijativu za postupanje, dok su nadležne inspekcije dostavile odgovore na njih 10.
U toku 2024. godine direktor Parka i koordinator Službe zaštite su u skladu sa potrebama održavali kontakte sa MUP-om. Redovno su održavani kontakti i sa lokalnim ekspoziturama Uprave policije koji su pružili podršku u kontroli i sprječavanju nelegalnih aktivnosti.

Park bez otpada
U cilju zaštite prostora od formiranja nelegalnih odlagališta otpada na području Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture svakodnevno obavlja aktivnosti u cilju sanacije predjela gdje se formiraju nelegalna odlagališta, pri čemu se prikupljaju podaci o zoni Parka, lokaciji, veličini odlagališta, vrsti otpadnog materijala, kao i da li je lokacija pristupačna za odvoz

otpada. Ova Služba redovno vrše aktivnosti u cilju održavanja prostora Parka čistim, a naročita pažnja se posvetila najfrekventnijim lokacijama: staza oko Crnog jezera, lokalitet Zminjeg i Barnog jezera, Splavište, Žugića luka, Sedlo, Šarban. Na području Parka evidentirana su nelegalna odlagališta i to na sljedećim lokacijama.

Tabela 6: *Prikaz lokacija nelagalnih odlagališta u Parku*

Zona NP	Lokacija	Veličina deponije (m)	Vrsta otpadnog materijala	Pristupno mjesto za odvoz otpada
Razvršje	Blizina gradskog bazena	2 x 4 m	Organski materijali (grane drveta)	da
Žugića luka	krčenje puta	/	Organski materijali (drvo, plastika); Neorganski materijali (guma, plastika, limenke)	da
Razvršje	Staza prema Suvoj lokvi	3 x 7 m	Neorganski materijali (staklene i plastične ambalaže)	da
Savin Kuk	Poljana	3 x 5 m	Organski materijali (drvo)	da

Mapa 1: *Nelegalna odlagališta otpada*

Zaposleni u Javnom preduzeću za nacionalne parkove Crne Gore su učestvovali u akcijama i radionicama u vezi sa uklanjanjem otpada sa prostora svih pet nacionalnih parkova Crne Gore. U saradnji sa organizacijom Zeleni talas, JPNPCG su podržali akciju prikupljanja ambalaže, a učesnicima su dodijeljene godišnje ulaznice. Takođe, organizovana je radionica „Planeta protiv plastike" u okviru programa Barbara Parmer.

Vanplanske aktivnosti

Monitoring potkornjaka – Monitoring je sproveden na lokacijama Bosača (Crvene grede), Mala Crna Gora i Crno jezero, gdje je utvrđeno prisustvo potkornjaka u fiziološkim granicama, bez znakova gradacije. Potencijalni rizik za gradaciju potkornjaka je na lokalitetu Mala Crna Gora, gdje je evidentirano neiznošenja drvnog sortimenta. Na ovoj lokaciji, kao preventivna mjera, postavljen je veći broj feromonskih klopki.
Od prirodnih neprijatelja potkornjaka evidentirani su troprsti djetlić i tetrijeb, dok insektni predatori nisu zabilježeni.

Prikupljanje foto i video materijala - Otkupljeno je 200 fotografija visoke rezolucije u svim godišnjim dobima, koje su korišćene za reklamni materijal, društvene mreže, internet stranice, bilborde i druge promotivne aktivnosti. U saradnji s medijskom agencijom snimljeni su i objavljeni video klipovi o prirodnim vrijednostima parka, koji su korišćeni za potrebe društvenih mreža, kao i za pokrivalice u medijskim gostovanjima.

Inicijativa prema Pošti Crne Gore za izradu poštanskih markica sa motivom Nacionalnog parka - Upućena je inicijativa Pošti Crne Gore za štampanje prigodnih markica s motivima: crni daždevnjak, skadarska žaba, mosorski gušter, sivi vuk, balkanska divozoza, kajakarenje, posmatranje ptica, Festival vina i ukljeve, Osmomartovska izložba domaće radinosti, Krajinska koštanijada i dr. Dugogodišnja saradnja JPNPCG i Pošte rezultirala je ovogodišnjom markicom s motivom zaštićenog područja Ulcinjske Solane.

Izraditi urbanističko-tehničke uslove - Javno preduzeće je u toku programske godine izdalo 22 urbanističko-tehnička uslova za privremene objekte koji se nalaze u vlasništvu nacionalnih parkova i 5 urbanističko-tehničkih uslova za privremene objekte koji se postavljaju na zemljištu u privatnom vlasništvu.

Izraditi mape privremenih objekata u cilju boljeg monitoringa prostora i prikupljanja podataka - Shodno Programu objekata privremenog karaktera, korišćenjem QGIS programa, izrađene su mape privremenih objekata na prostoru NP Durmitor.

3.1. OCJENA STANJA

Flora i vegetacija
Popis biljnih vrsta, s akcentom na nacionalno i/međunarodno značajne taksone, urađen je na lokalitetima Ćurevac, Barno jezero, Prutaš, Velika kalica, Žabljak (Otoka) i Međugorje u Pošćanskom kraju, na stanišnim tipovima 7230 Alkalne tresave, 7140 Prelazne tresave, 6410 Livade beskoljenke na karbonatnim, zatresećenim ili glinovito-pjeskovitim zemljištima (*Molinion caeruleae*), 8210 Karbonatne stijene sa hazmofitskom vegetacijom i 4060 Alpske i borealne vrištine.

Terenski podaci su unijeti u Excel bazu flore za NP Durmitor, i ona trenutno sadrži 3650 tabelarnih redova što je ekvivalentno broju terenskih i literaturnih navoda.
Analiza terenskih podataka za 2024. godinu pokazuje da su inventarisana 53 biljna taksona, od kojih 30 ima jedan ili više nivoa nacionalne i/ili međunarodne zaštite. Zabilježeno je prisustvo 8 endema Balkanskog poluostrva i 2 subendema, 5 vrsta koje kao rijetke i/ili ugrožene imaju nacionalnu zakonsku zaštitu, dok 24 vrste imaju neki od međunarodnih nivoa zaštite (HD, BC, CITES, IPA, IUCN Red List).
Sa aspekta zaštite, ubuduće je potrebno pratiti populaciju vrste *Cypripedium calceolus* na lokalitetu Ćurevac, kao i vrste koje pripadaju stanišnom tipu 7140 – Prelazne tresave i 7230 – Alkalne tresave, oko Barnog jezera, za koje je već uspostavljen monitoring.
Nalaz Gospine papučice - *Cypripedium calceolus* od 2023. godine, na lokalitetu Ćurevac, je novi za ovu vrstu. Radi se o malobrojnoj populaciji, koja je tada brojala 8 jedinki, na površini od 2mx2m, u neposrednoj blizini naplatnog punkta NP i parking prostora. Prostor je, u međuvremenu, zaštićen drvenom ogradom. Pojačan je nadzor od strane službe zaštite NP i uspostavljen je monitoring koji sprovodi stručna služba JPNPCG, a 2024. godine registrovan je porast brojnosti populacije ove vrste na 14 jedinki. Raniji nalazi vrste u ovom NP su na lokalitetima Crne pode i Dobrilovina. Kao rijetka i ugrožena vrsta orhideja, gospina papučica zaštićena je nacionalnim zakonodavstvom (Sl. list RCG, 76/06) i međunarodnim konvencijama i direktivama (BC An.I, HD An.II, An.IV, CITES An.II, IPA). Na Evropskoj IUCN listi ima status NT (Near threatened – skoro ugrožena), dok na preliminarnoj Crvenoj Listi Crne Gore ima status EN, criteria D (Endangered - ugrožena, kriterijum D - manje od 250 zrelih jedinki).
Na alkalnim i prelaznim tresavama Barnog jezera, godinama unazad, bilježi se negativan trend za *Pinguicula balcanica* i tresetne orhideje, uslijed zarastanja i gubitka staništa. Istraživanjem terena, krajem avgusta 2024. godine, bilježimo negativan nalaz za *Pinguicula balcanica*, koji je neophodno provjeriti u vrijeme kada je njen vegetativni maksimum (jun-jul).
Tokom 2024. godine programom monitoringa i kartiranja obuhvaćeni su sledeći stanišni tipovi: 4060 Planinske i borealne vrištine, u Pošćanskom kraju i 7230 Alkalne tresave, 7140 Prelazne tresave, 6410 Livade beskoljenke na karbonatnim, zatresećenim ili glinovito-pjeskovitim zemljištima (*Molinion caeruleae*), na Barnom jezeru.
Na području Nacionalnog parka Durmitor planinske i borealne vrištine su u izuzetno dobrom stanju. Visok nivo očuvanosti ovih staništa ukazuje da nije neophodno vršiti stalan monitoring. Dosadašnji podaci pokazuju da su ova staništa stabilna i bez značajnih pritisaka, te da bi dalji prioritet trebalo da bude identifikacija novih potencijalnih lokacija ovih staništa unutar Nacionalnog parka Durmitor.
Tresetna staništa su pod pritiskom od ubrzanog zarastanja koji se evidentira iz godine u godinu. Ovo postepeno smanjenje površine staništa prati kontinuirano širenje drvenastih vrsta: smrče (*Picea abies*), bijelog bora (*Pinus sylvestris*) i krivulja (*Pinus mugo*), kao i trske (*Phragmites australis)*, koja sada dominira oko slobodne zone vode i na područjima gdje je ranije dominirala beskoljenka. Ovi procesi direktno utiču na smanjenje brojnosti ključnih vrsta poput *Pinguicula balcanica*, orhideja, što ukazuje na gubitak specifičnih karakteristika tresetnih staništa. Bez odgovarajućih mjera, tresave postaju sve ranjivije i gube svoju biološku raznovrsnost i ekološku vrijednost.
Potrebno je nastaviti monitoring tresava. Preporučuje se obavljanje terenskih istraživanja najmanje dva puta godišnje (proljeće i jesen) kako bi se uočile sezonske promjene, identifikovalo

i kontrolisalo širenje biljnih vrsta koje ugrožavaju ova staništa. Posebnu pažnju treba posvetiti kontroli širenja zajednica s dominacijom trske, koja ima tendenciju da ugrozi tresave. Potrebno je usmjeriti aktivnosti ka očuvanju prirodnog hidrološkog režima staništa kroz adekvatno upravljanje vodnim resursima. To uključuje očuvanje prirodnih izvora vode i sprječavanje bilo kakvih aktivnosti koje mogu dovesti do smanjenja dotoka vode ili isušivanja.

Šume i šumski ekosistemi

Šume u nacionalnim parkovima su šume posebne namjene. Predstavljaju naročite prirodne vrijednosti i prvenstveno su namijenjene za naučna istraživanja i nastavu, odmor i rekreaciju. Dakle, šume u nacionalnim parkovima su šume u kojima se prvenstveno ističu opšte korisne funkcije i imaju status javnog dobra.

Zdravstveno stanje šumskih ekosistema na prostoru Nacionalnog parka Durmitor može se ocijeniti kao dobro, iako postoje izazovi koji zahtijevaju pažnju i kontinuirano praćenje procesa. Negativni abiotički pritisci nisu izraženi, ali su prisutni. Oštećenja od požara i suša najizraženija su na siromašnim i plitkim zemljištima, dok se u zoni grebena i većim nadmorskim visinama javljaju snjegoizvale i vjetrolomovi. Poseban izazov predstavljali su duži sušni periodi tokom 2024. godine, koji su smanjili vitalnost stabala smrče.

Biotički pritisci zabilježeni su na oko 9% površine šuma u Parka, gdje je evidentirano prisustvo štetnih insekata i patogenih gljiva. Glavni uzročnici oštećenja stabala su insekti iz grupe potkornjaka, čije djelovanje najviše ugrožava četinarske šume u okolini Crnog jezera i sela Mala Crna Gora. Analizom stanja šumskih ekosistema u okolini Parka, kao i četinarskih šuma na području Crne Gore, uočava se povećanje populacije potkornjaka, što primarno uzrokuje sušenje stabala smrče (*Picea abies*).

Zabilježeno je i prisustvo patogenih gljiva, uključujući vrste kao što su *Heterobasidion annosum*, *Armillaria ostoyae* i *Melampsorella caryophyllacearum*. *Heterobasidion annosum* izaziva ozbiljne probleme, uključujući trulež korijena, što dovodi do izvaljivanja stabala.

Na području Nacionalnog parka Durmitor posebno je evidentirano povećanje broja izvaljenih i suvih stabala jele (*Abies alba*). Međutim, na području NP Durmitor dominira sušenje i izvaljivanje stabala jele, što ukazuje na prisustvo specifičnih problema koji se razlikuju od onih u okolnim četinarskim ekosistemima.

Antropogeni pritisci prisutni su na 25% površine šuma u Parka, a manifestuju se uglavnom kroz To su nedozvoljene aktivnosti kao što su nelegalna sječa, oštećenja stabala i povećanje rizika izazivanja požara. Najveći pritisci su oko naseljenih mjesta (Mala Crna Gora, Tepca, Lever Tara, Đurđevića Tara, Dobrilovina i gradskog jezgra grada Žabljaka).

Kako bi se umanjili efekti gore navedenih pritisaka (abiotičkih, biotičkih i antropogenih), neophodno je primjenjivati mjere zaštite, koje se ogledaju kroz edukaciju lokalnog stanovništva, kontinuirani monitoring stanja šumskih ekosistema i primjenu integralnih mjera upravljanja šumama.

Beskičmenjaci

Fauna dnevnih leptira (*Rhopalocera*) prepoznata je kao veoma značajna za monitoring, budući da su ovi organizmi veoma osjetljiviji na promjene ekoloških faktora, naročito onih koji su nastali antropogenim djelovanjima i klimatskim promjenama. Istraživanje faune dnevnih leptira na području Parka započeto je 2023. godine. Tokom istraživanja u planskoj 2023. i 2024. godini

registrovano je 52 vrste dnevnih leptira. Prema sakupljenim literaturnim podacima, kao i na osnovu sprovedenih terenskih istraživanja u prethodnom periodu, na prostoru NP Durmitor registrovano je 135 vrsta dnevnih leptira, od ukupno 192 u Crnoj Gori (Franeta, 2018), što je 70,3%.
Na osnovu dosadašnjih rezultata istraživanja, područje NP Durmitor je značajno za očuvanje biodiverziteta ove grupe insekata, naročito iz razloga što su registrovane zakonom zaštićene i Natura 2000 vrste.
Evidentirani pritisci vezani za faunu beskičmenjaka:

- zarastanje pašnjaka i livada, uslijed napuštanja katunskog načina stočarstva utiče na smanjenje populacije dnevnih leptira i drugih insekata.
- gubitak i kaptiranje izvora i potoka, utiče na smanjenje populacije puževa, vilinih konjica, dvokrilaca, vodenih stjenica i tvrdokrilaca.
- pojava čestih požara, takođe utiče na smanjenje populacije pojedinih vrsta insekata koji su vezani za šumske ekosisteme.

Fauna riba
Durmitorska jezera (lednička jezera), zbog svog porijekla nemaju autohtonu ihtiofanu. U nekima od njih, populacija riba je introdukovana u prošlosti u cilju organizovanja sportskog ribolova. Uslovi za opstanak ovih ribljih populacija u ledničkim jezerima su loši te dolazi do njihovog izumiranja i degeneracije. Takođe ove aktivnosti, koje su se u prošlosti primjenjivale, imale su negativan uticaj na cjelokupni ekosistem jezera, naročito na autohtonu faunu jezera, odnosno na faunu tritona, čije su se populacije u smislu brojnosti svele na minimum ili nestale. Introdukcija riba u durmitorskim jezerima je zakonom zabranjena.
U rijeci Tari je prisutna autohtona fauna riba, bez prisustva alohtonih (stranih) vrsta. Na rijeci Tari je dozvoljen sportski ribolov, koji se odvija u zakonskim okvirima u određenim terminima i na određenim lokacijama.

Fauna vodozemaca i gmizavaca
Nacionalni park Durmitor predstavlja jedan od najznačajnijih centara diverziteta herpetofaune, koja se odlikuje prisustvom reliktnih i endemičnih vrsta. Prema literaturnim podacima na području parka zabilježeno je 12 vrsta vodozemaca i 14 vrsta gmizavaca.
Degradacija i fragmentacija staništa pogađaju populacije vodozemaca i gmizavaca, a glavni razlog tome je njihova osjetljivost na promjene u staništima.

Fauna ptica
Kada je riječ o negativnim pritiscima, koji se odnose na stanje faune ptica, svakako je potrebno naglasiti narušavanje staništa. Ovdje se u prvom redu misli na fragmentaciju staništa koja se ogleda u infrastrukturnom (ruralnom/urbanom) razvoju, izgrađena infrastruktura dalekovoda, kao i ukupne aktivnosti (broj i aktivnosti posjetilaca) umnogome mogu doprinijeti negativnom uticaju na neke populacije ptica. Sve više je trend posljednjih godina, da zona NP Durmitor postaje ljetnja destinacija, što je povećalo broj turista. Aktivnosti koje provode posjetioci i kretanje uglavnom se ne mogu iskontrolisati na cjelokupnom planinskom području i svakako imaju za posljedicu uznemiravanje naročito tokom sezone gniježđenja.

Lov na neke vrste u kontaktnim područjima je jako visoko zastupljen (npr. jarebica kamenjarka). Takođe veliki lovni pritisak trpi i veliki tetrijeb. Dakle i ako u NP Durmitor nisu zabilježene radnje koje se mogu označiti krivolovom na neke vrste ptica, ne znači da ih nema.
Takođe, prilikom sprovođenja mjera uklanjanje starih stabala prilikom sanitarnih i dr. vrsta sječa potrebna je zajednička konsultacija na relaciji stručnog saradnika za šumarstvo i stručnog saradnika za ornitofaunu u smislu odabira uklanjanja stabala radi održavanja ekoloških uslova za ovu grupu faune.
Jedna od slabosti u sistemu JPNPCG/NPD je nedostatak dugoročnog praćenja stanja najznačajnijih vrsta ptica i njihovih staništa, uslijed nedostatka stručnog kapaciteta JPNPCG.

Fauna sisara
U Nacionalnom parku Durmitor već duži niz godina sprovodi se kontinuirani monitoring faune sisara odabranih vrsta: divokoze, medvjeda, vuka i vidre. Rezultati monitoringa ukazuju na stabilno stanje populacije divokoza, iako antropogene aktivnosti, poput upotrebe dronova, ATV vozila, motornih sanki, zimskog turno skijanja i organizovanja sportskih događaja, uzrokuju uznemiravanje ovih životinja. Ove aktivnosti negativno utiču na reprodukciju divokoza, što može predstavljati dugoročan izazov za očuvanje populacije.
Populacija medvjeda na području Nacionalnog parka ocijenjena je kao stabilna, dok se brojnost sivog vuka nalazi u blagom porastu. Monitoring vidre na rijeci Tari pokazao je da ovo područje pruža optimalne stanišne uslove za reprodukciju i podizanje mladih, što predstavlja pozitivan pokazatelj za očuvanje ove vrste.
Uprkos relativno stabilnom stanju ključnih vrsta, na diverzitet faune sisara u Nacionalnom parku Durmitor mogu da utiču različiti pritisci, prije svega uznemiravanje životinja i pojava požara, koji mogu dovesti do gubitka staništa pojedinih vrsta. Dodatno, ulazak lovačkih pasa u granične dijelove parka predstavlja problem, jer remeti prirodno kretanje i ponašanje divljih životinja.
Osim direktnih pritisaka, prekomjerni turizam, koji uključuje povećan broj turista, intenzivno planinarenje, skijanje i organizovanje različitih sportskih događaja i manifestacija, dodatno narušava prirodno okruženje i remeti normalne aktivnosti faune. Sve ove prijetnje, bilo pojedinačno ili u kombinaciji, mogu značajno uticati na brojnost i diverzitet faune sisara u Nacionalnom parku Durmitor, čime se ugrožava cjelokupni ekosistem ovog zaštićenog područja.
Kako bi se osigurala dugoročna zaštita faune sisara i njihovih staništa, neophodno je sprovoditi odgovarajuće mjere upravljanja, kao i mjere zaštite. To uključuje regulisanje turističkih i sportskih aktivnosti, jačanje nadzora nad antropogenim uticajima i podizanje svijesti javnosti o značaju očuvanja biološke raznolikosti.

Vode
Jedan od ključnih problema u upravljanju vodnim resursima NP Durmitor jeste vodosnabdijevanje Žabljaka i okolnih naselja. Trenutni kapacitet Žabljačkog vodovoda nije dovoljan za planirani turistički razvoj, a zahvatanje dodatnih količina podzemnih voda iz Crnog jezera moglo bi ugroziti njegov hidrološki sistem. Stoga je neophodno pronaći alternativno rješenje izvan granica nacionalnog parka. Takođe, neadekvatno zbrinjavanje otpadnih voda može negativno uticati na podzemne resurse ovog područja.
U prethodnom planskom periodu, Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju Crne Gore vršio je monitoring kvaliteta vode Crnog jezera. Mjerenja sprovedena na mjernom mjestu kod splava

pokazala su da voda Crnog jezera pripada zahtjevnoj A1 klasi. U narednom periodu neophodno je nastaviti monitoring i prikupljanje podataka kako bi se osigurala zaštita rijetkih hidroloških fenomena i očuvalo nesmetano funkcionisanje riječnih ekosistema.
Dodatno, prirodni procesi i klimatske promjene ubrzavaju nestanak jezera, zasipanje basena, otvaranje ponora, oticanje vode, kao i zarastanje i gubitak vegetacije. Stoga je ključno razviti dugoročne strategije za zaštitu hidroloških sistema NP Durmitor kroz saradnju sa relevantnim institucijama, uključujući Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Upravu za vode, Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju Crne Gore, Centar za ekotoksikološka ispitivanja i Agenciju za zaštitu životne sredine Crne Gore.

Materijalna kulturna baština

Na osnovu postojećeg stanja arheoloških nalazišta, potencijalnih i zakonom zaštićenih kulturnih dobara i tradicionalne arhitekture, može se konstatovati da je materijalna kulturna baština Durmitora slabo istražena, devastirana i nevalorizovana. Prilikom obnove manastira, u dolini rijeke Tare krajem XX i tokom prve decenije XXI vijeka, nepoštovanjem planske dokumentacije i konzervatorskih načela, devalvirane su izvorne karakteristike ovih kulturnih dobara. Drastičan primjer devastacije predstavlja konak neprimjerenih dimenzija i materijala izgrađen u samoj porti manastira Dobrilovina.
Decenijama unazad stari objekti se najčešće obnavljaju neadekvatno, bez poštovanja tradicionalnih formi i graditeljskih materijala što je stvorilo mješavinu graditeljskih stilova i boja koji narušava izgled koji bi Nacionalni park trebao da prikazuje.

Nematerijalna kulturna baština

Durmitorski kraj je prepoznatljiv po svojoj bogatoj etnografskoj baštini, koja se ogleda kroz tradicionalne privredne djelatnosti, rukotvorine i usmenu tradiciju. U pojedinim predjelima još uvijek su očuvane tradicionalne tehnike ručnog tkanja, pri čemu se izrađuju ćilimi, guberi, ponjave, prekrivke, pokrivači i torbe. Takođe, prisutna je tradicija pletenja vunenih proizvoda, poput džempera, čarapa, rukavica, kapa i šalova, kroz koju se izražava kreativnost lokalnog stanovništva, posebno žena. Usmeni elementi nasljeđa, kao što su predanja predstavljaju autentičan izraz životne stvarnosti u prošlosti, ali su i dalje prisutna u savremenom životu lokalnog stanovništva. Priče, legende, pjesme i narodne mudrosti prenose se s generacije na generaciju, doprinoseći očuvanju kulturnog identiteta.
Osim toga, negativni demografski trendovi, kao što su depopulacija i migracije, dodatno otežavaju održivost lokalne privrede. Nedostatak povezanosti i neusklađenost u razvoju stočarstva, poljoprivrede i turizma negativno utiču na tradicionalno zanatstvo, koje sve više nestaje.
Očuvanje etnografskih vrijednosti Durmitorskog kraja zahtijeva planski pristup koji bi osigurao balans između razvoja i zaštite kulturnog pejzaža. Neophodno je podsticanje lokalne privrede kroz integrisani pristup razvoju stočarstva, poljoprivrede i turizma, uz istovremenu zaštitu tradicionalnih zanata. Takođe, revitalizacija usmene tradicije i kulturnih praksi može doprinijeti očuvanju identiteta ovog područja u savremenim uslovima.

Edukacija i interpretacija

Edukativna predavanja za školsku populaciju u Nacionalnom parku Durmitor fokusiraju se na prezentaciju prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka, a realizuju se u Centru za posjetioce smještenom u Upravnoj zgradi nacionalnog parka Durmitor. Centar je dostupan posjetiocima tokom cijele godine i posjeduje prostor za održavanje predavanja i prezentacija, koji je najčešće namijenjen za unaprijed najavljene i dogovorene posjete škola.

Međutim, postoje određeni nedostaci u kapacitetima Centra. Prostor je ograničen za izvođenje edukativnih programa i razvoj novih postavki, dok nedostatak biblioteke i drugih pratećih sadržaja koji bi podržali naučno-istraživački rad ukazuje na potrebu za rekonstrukcijom i adaptacijom donje etaže Upravne zgrade, gdje se nalazi Centar za posjetioce.

U Parku se nalazi edukativna staza oko Crnog jezera i tri tematske staze „Staza mlinova" i „U zagrljaju šume i tri jezera" i „Kanjon Tare – Život na ivici i vječita inspiracija". Edukativna staza oko Crnog jezera, koja je dugačka oko 4 kilometra, opremljena je informativnim i edukativnim tablama, kao i odmorišnim mobilijarom. Za ovu stazu je neophodna sanacija i rekonstrukcija drvenih mostova, kako bi se omogućio sigurniji i ugodniji prolazak posjetilaca. Održavanje informativnih i edukativnih tabli planiraće se prema potrebi.

Staza triftara „Kanjon Tare – Život na ivici i vječita inspiracija", koja je kroz projekat u saradnji sa mještanima sela Podgora trebala promovisati život triftara i splavara u kanjonu rijeke Tare, ne nalazi se u potpunosti na području Nacionalnog parka Durmitor. Njena markacija na stablima i usmjeravanje ka stazi su uklonjeni i porušeni.

Edukacija u Nacionalnom parku Durmitor usmjerena je prema različitim korisnicima, uključujući školsku populaciju, posjetioce i lokalno stanovništvo. Aktivnosti obuhvataju organizaciju edukativnih i tematskih radionica, stručnih predavanja, edukativnih šetnji, obilježavanje značajnih ekoloških datuma, kao i različite akcije, poput čišćenja. Takođe, organizuju se edukativne radionice na zahtjev nastavnika prilikom obrade nastavnih jedinica vezanih za ekologiju i zaštitu životne sredine. Saradnja sa školama je uglavnom dobra, ali postoje izazovi u organizaciji posjeta, koji su često povezani s problemima prevoza učenika. U budućnosti se planira izrada novih edukativnih programa u saradnji sa osnovnim školama.

Na sajtu JPNPCG postoji stranica pod nazivom Edukativni kutak, koja je namijenjena učenicima i njihovim nastavnicima. Ova stranica sadrži program „Kalendar događaja" sa temama i periodima održavanja edukativnih radionica.

Iako edukacija predstavlja važan segment u Parku, interpretacija i specijalizovani interpretativni programi za različite ciljne grupe nisu razvijeni. Park takođe nema licenciranog vodiča koji bi realizovao ove programe.

Promocija

Trenutno stanje promocije Nacionalnog parka Durmitor pokazuje pozitivne rezultate ostvarene kroz različite aktivnosti i saradnje sa ključnim institucijama, organizacijama, nevladinim udruženjima i volonterima. Promotivne aktivnosti su se uspješno realizovale, a posebno se izdvaja dobra saradnja sa medijima i aktivno učešće na međunarodnim turističkim sajmovima. Ove aktivnosti omogućile su efikasnu promociju vrijednosti Nacionalnog parka i njegove turističke ponude.

Promocija se intenzivno realizuje i putem digitalnih kanala, uključujući zvanične veb-sajtove i društvene mreže (Facebook, Instagram, YouTube), na kojima je primijećen značajan rast broja

pratilaca i angažmana. Broj pratilaca na Facebooku je preko 14 hiljada, dok na Instagramu prelazi 15,7 hiljada, što ukazuje na povećanje vidljivosti i interesovanja za park. Aktivnosti uključuju objavljivanje promotivnih tekstova, fotografija, video sadržaja, kao i edukativnih i informativnih materijala, koji imaju za cilj popularizaciju prirodnih i kulturnih vrijednosti parka, njegove turističke ponude, ali i promociju odgovornog ponašanja posjetilaca prema prirodi.
S obzirom na to da su promotivni sadržaji naišli na pozitivne reakcije i da je povećan broj posjeta profilu JPNPCG, zaključuje se da je promocija postigla značajan uspjeh. Takođe, kroz objavljivanje tekstova o važnim ekološkim pitanjima, kao što su zaštita planinarskih staza i očuvanje prirode od nezakonito odloženog otpada i požara, te negativnih uticaja upotrebe ATV vozila i dronova, stvorena je i dodatna svijest o važnosti očuvanja prirode.
U narednom periodu potrebno je nastaviti promociju putem društvenih mreža, uz dodatne analize interesovanja posjetilaca. Takođe, predstoji uspostavljanje novih saradnji sa relevantnim partnerima, uz ulaganja u promociju, kako bi se dodatno unaprijedila vidljivost i promocija ovog zaštićenog područja.

Turistička infrastruktura

Turistička infrastruktura Nacionalnog parka Durmitor suočava se s nizom izazova koji zahtijevaju sistemska rješenja i kontinuirana ulaganja kako bi Park mogao ispuniti svoj puni potencijal kao atraktivna destinacija za ekoturizam, planinarenje i edukaciju.
Trenutno, Park raspolaže s dva Centra za posjetioce – jednim u Upravnoj zgradi i drugim uz edukativnu stazu oko Crnog jezera. U funkciji je samo Centar u Upravnoj zgradi, za koji je neophodno izvršiti rekonstrukciju, kako bi se poboljšali uslovi za prijem posjetilaca, realizaciju edukativnih programa i razvoj novih izložbenih postavki. S druge strane, Centar kod Crnog jezera je van funkcije zbog niske posjećenosti i loših radnih uslova. Zbog toga se preporučuje preispitivanje namjene ovog objekta, uz njegovu eventualnu sanaciju ili rekonstrukciju.
Pješačko-planinarske staze predstavljaju ključni segment turističke infrastrukture Parka, ali zahtijevaju kontinuirano održavanje i unaprijeđivanje (obnova markacija, smjerokaza i informativnih tabli, kao i zamjena dotrajalih sigurnosnih sajli). Najpoznatija i najposjećenija staza je edukativna staza oko Crnog jezera, koja zahtijeva hitnu sanaciju zbog sigurnosti posjetilaca. U tom kontekstu, podnijeta je aplikacija Eko fondu Crne Gore za projekt „Unapređenje turističke infrastrukture u NP Durmitor - sanacija staze oko Crnog jezera”.
Takođe, odmorišni mobilijar u Parku mora se redovno održavati i po potrebi zamijeniti novim.
Iako biciklistički turizam ima značajan potencijal, trenutno ne postoje razvijene biciklističke rute niti adekvatna infrastruktura koja bi podržala ovu vrstu aktivnosti.
Planinarska infrastruktura Parka uključuje dva planinarska doma – „Škrka” i „Sušica”. Na domu Škrka završena je prva faza radova, u okviru koje je postavljen novi krov, dok su naredni radovi usmjereni na unutrašnje uređenje objekta. Takođe, Park raspolaže s dva planinarska skloništa namijenjena privremenom boravku u slučaju loših vremenskih uslova. Sklonište „Lokvice” je u izrazito lošem stanju i zahtijeva hitnu rekonstrukciju kako bi moglo adekvatno služiti svojoj svrsi.
Pored ovih objekata, u planu je završna faza izgradnje objekta za raftere na Žugića luci, čime bi se značajno unaprijedila turistička ponuda rafting na rijeci Tari.
Dodatni izazov predstavlja sistem kontrolno-naplatnih punktova. Iako su uvedeni novi punktovi kako bi se unaprijedila kontrola i naplata ulaznica, na većini lokacija naplata se i dalje vrši na

otvorenom. Ovakvi uslovi rada zahtijevaju izgradnju adekvatnih privremenih objekata kako bi se obezbijedila sigurnost zaposlenih i efikasnije poslovanje.
Jedan od ključnih problema je neadekvatna informativna signalizacija u Parku. Na pojedinim lokacijama postoje oštećene ili zastarjele table, dok na nekim ključnim tačkama one nedostaju. Planirano je njihovo postavljanje i obnova, što bi posjetiocima omogućilo bolje informisanje o prirodnim i kulturnim vrijednostima Parka.
Poseban izazov predstavlja nepristupačnost Parka za osobe sa invaliditetom. Nijedan od postojećih objekata nije prilagođen njihovim potrebama, što predstavlja ozbiljan nedostatak u kontekstu inkluzivnog turizma.

Turistička ponuda
Turistička ponuda Nacionalnog parka Durmitor oslanja se na aktivni boravak u prirodi i usklađena je s principima održivog turizma, ali postoje izazovi u njenom unapređenju i održavanju. Najatraktivnija i najposjećenija aktivnost u Parku je rafting rijekom Tarom, koja privlači veliki broj posjetilaca. Iako rafting predstavlja ključni segment turističke ponude, potrebno je dodatno raditi na unapređenju infrastrukture i usluga povezanih s ovom djelatnošću kako bi se osigurala bolja organizacija i kvalitetnije iskustvo za posjetioce.
Pješačenje i planinarenje su među najpopularnijim aktivnostima u Parku, zahvaljujući razgranatoj mreži markiranih staza koje vode kroz spektakularne prirodne pejzaže. Međutim, održavanje ovih staza ostaje izazov – neophodno je redovno obnavljanje markacija, postavljanje novih smjerokaza i informativnih tabli, kao i sanacija najfrekventnijih ruta, posebno one oko Crnog jezera, koja je u lošem stanju i zahtijeva hitne intervencije radi sigurnosti posjetilaca.
Biciklizam ima potencijal za dalji razvoj, ali biciklistička infrastruktura u Parku nije dovoljno razvijena. Iako postoje određene biciklističke rute, one nisu adekvatno obilježene niti održavane, što ograničava njihovu upotrebu. Ulaganje u signalizaciju, obnavljanje staza i uvođenje dodatnih sadržaja moglo bi značajno unaprijediti ovu ponudu i privući veći broj ljubitelja biciklizma.
Zimska ponuda Parka uključuje „šetnju na krpljama“, koja predstavlja spoj rekreacije i sporta. Ova aktivnost je unaprijeđena kroz zamjenu folija na informativnim tablama i postavljanje nove signalizacije na lokalitetima Crno jezero i Savin kuk. Staza je markirana zimskom signalizacijom i prilagođena korisnicima svih uzrasta, ali je potrebno kontinuirano raditi na njenom promovisanju i održavanju kako bi se privukao veći broj posjetilaca.
Dodatni sadržaj koji je privukao veliku pažnju posjetilaca, posebno stranih turista, jeste turistički vozić koji saobraća na relaciji od hotela Soa do rampe Crno jezero. Ova ponuda se pokazala veoma atraktivnom, ali bi njeno unapređenje kroz redovnije polaske i bolju promociju dodatno doprinijelo boljoj dostupnosti i kvalitetu turističke usluge.
Turističke manifestacije i događaji čine poseban segment ponude, ali su u ograničenom broju i mahom se oslanjaju na tradicionalne formate bez značajnijih inovacija. Najznačajniji događaji su „Osmomartovska izložba ručne radinosti“, koja promoviše lokalne proizvođače, te „Dan NP Durmitor“, koji kroz „open door“ aktivnosti omogućava posjetiocima da se bliže upoznaju s prirodnim i kulturnim vrijednostima Parka. Iako su ove manifestacije značajne za promociju i povezivanje sa lokalnom zajednicom, potrebno je razmotriti njihovo proširenje i modernizaciju kako bi se obogatio turistički sadržaj i povećala atraktivnost Parka.
Jedan od ključnih nedostataka u turističkoj ponudi Parka je nepostojanje interpretativnih i turističkih programa obilaska. Razlog za to je nedostatak licenci za zaposlene u Parku, koji bi

mogli profesionalno voditi posjetioce kroz prirodne i kulturne znamenitosti. Ova situacija značajno ograničava mogućnost organizovanih obilazaka i edukativnih tura, što smanjuje kvalitet posjete i potencijalnu zaradu Parka.

Upravljanje posjetiocima

Upravljanje posjetiocima u Nacionalnom parku Durmitor trenutno se oslanja na analizu broja posjeta i potreba turista, ali nije sistemski regulisano. Najveći broj posjetilaca bilježi se u ljetnim mjesecima, posebno na lokalitetima Crno jezero, Most na Tari i Splavište, pri čemu dominira jednodnevni izletnički turizam. Posjete su organizovane posredstvom turističkih agencija, turoperatora i individualnih turista, pri čemu stranci čine većinu posjetilaca. Iako se ulaznice naplaćuju na kontrolnim punktovima i od strane nadzornika na određenim lokacijama, trenutni način praćenja posjetilaca zasniva se isključivo na broju prodatih ulaznica, što nije dovoljno za sveobuhvatno planiranje i upravljanje posjećenošću.

Povećan broj turista iz godine u godinu ukazuje na potrebu za detaljnom analizom prihvatnih kapaciteta kako bi se osiguralo očuvanje prirodnih vrijednosti i smanjio pritisak na najposjećenije lokalitete. Izrada Studije kapaciteta nosivosti bila bi ključno polazište za razvoj mehanizama praćenja i regulisanja broja posjetilaca, a njeni rezultati bi omogućili efikasniju raspodjelu posjeta i očuvanje osjetljivih ekosistema. Na osnovu studije, neophodno je razviti i Plan upravljanja posjetiocima, koji bi objedinio mjere za regulaciju posjeta, usmjeravanje turističkih tokova i optimizaciju turističke infrastrukture.

Dodatni izazov predstavlja neravnomjerno opterećenje pojedinih lokacija, pri čemu je potrebno razmotriti otvaranje novih kontrolnih punktova kako bi se rasteretile postojeće tačke i omogućio bolji nadzor unutar Parka. Upravna zgrada NP Durmitor, u kojoj je smješten Centar za posjetioce, trenutno predstavlja glavnu tačku informisanja posjetilaca o prirodnim i turističkim vrijednostima Parka, ali je potrebno dodatno unaprijediti interpretativne sadržaje i proširiti kapacitete za bolju distribuciju informacija.

Saradnja sa nacionalnim institucijama i organizacijama

Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore / Nacionalni park Durmitor ostvaruje saradnju sa brojnim organizacijama i institucijama na nacionalnom nivou, u skladu sa zakonskim mehanizmima i strateško-planskim dokumentima. Posebna pažnja posvećena je zaštiti prirode i očuvanju biodiverziteta, gdje je ključna saradnja sa Agencijom za zaštitu životne sredine. Iako postoji kontinuitet u zajedničkim aktivnostima, uočeni su određeni nedostaci u procedurama razmjene podataka, posebno kada je riječ o nedostavljanju rezultata istraživanja biodiverziteta od strane trećih lica. Ovi podaci su od izuzetne važnosti jer bi omogućili unapređenje upravljačkih aktivnosti i donošenje kvalitetnijih odluka, naročito u segmentima zaštite biodiverziteta.

Saradnja sa Ministarstvom ekologije, održivog razvoja i turizma odvija se kroz davanje saglasnosti na planove upravljanja i godišnje programe rada, dok JPNPCG na kraju svake godine podnosi detaljan izvještaj o radu i realizovanim aktivnostima za svih pet nacionalnih parkova. Pored toga, Nacionalni parkovi blisko sarađuju sa drugim ministarstvima, među kojima se ističu Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede – Uprava za gazdovanje šumama i lovištima, Ministarstvo turizma, Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, kao i Ministarstvo kulture i medija.

U oblasti monitoringa životne sredine, značajnu podršku pruža Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju, koji redovno prati i analizira kvalitet vode, vazduha i drugih ključnih parametara. Istovremeno, JPNPCG ostvaruje saradnju sa brojnim naučnim institucijama u zemlji i inostranstvu, a s nekima od njih potpisani su memorandumi o saradnji koji jasno definišu specifične oblasti zajedničkog djelovanja.
Tokom priprema i realizacije turističke sezone, Nacionalni parkovi koordiniraju aktivnosti sa Nacionalnom turističkom organizacijom i lokalnim turističkim organizacijama Žabljak, Mojkovac, Pljevlja, Šavnik i Plužine. Zajedničke aktivnosti uključuju promociju prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka na regionalnim i međunarodnim turističkim sajmovima. Saradnja je dodatno intenzivirana s Privrednom komorom Crne Gore, a uspostavljen je i partnerski odnos sa Fondom za zaštitu životne sredine – Eko fondom.
Posebno je značajna saradnja sa nevladinim organizacijama koje djeluju u oblasti zaštite prirode i biodiverziteta. Zajednički projekti često obuhvataju aktivnosti vezane za zaštitu životne sredine i održivi turizam.
Nacionalni parkovi Crne Gore ostvaruju i važnu saradnju sa Planinarskim savezom Crne Gore, Biciklističkim savezom i Gorskom službom spašavanja. Ova partnerstva omogućavaju dodatno unapređenje turističke ponude kroz razvoj i promociju planinarskih i biciklističkih staza, kao i povećanje bezbjednosti posjetilaca na terenu. Uključivanje ovih saveza i službi doprinosi razvoju održivog turizma, podstiče aktivni boravak u prirodi i dodatno podiže nivo sigurnosti i zaštite svih posjetilaca nacionalnih parkova.
NP Durmitor ostvaruje dobru saradnju sa Ministarstvom unutrašnjih poslova kojom se unaprjeđuje rad Službe fizičke zaštite Parka u pogledu sprječavanja nelegalnih aktivnosti i djelovanja u slučaju vanrednih situacija.

Saradnja sa međunarodnim organizacijama i institucijama

Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore kontinuirano ostvaruje saradnju sa međunarodnim organizacijama i institucijama, pri čemu su postignuti značajni rezultati. Tokom narednog perioda saradnju je potrebno intenzivirati u cilju što veće vidljivosti Parka kao pouzdane partnerske organizacija.
Nacionalni parkovi su član EUROPARC Federacije koja predstavlja primjer uspješnog partnerstva , a koje se ogleda u Programima koje ova organizacija sugeriše.
JPNPCG je samostalni član IUCN organizacije, što znači da u svom radu primjenjuje standarde i smjernice ove ugledne međunarodne institucije u oblasti zaštite prirode. Pored toga, JPNPCG aktivno učestvuje u radu IUCN-a kroz prisustvo na konferencijama, seminarima i drugim stručnim skupovima, primjenjujući preporuke i prakse koje ova organizacija propisuje u svom djelokrugu rada.
Značajna je i saradnja sa međunarodnom nevladinom organizacijom Parkovi Dinarida, koja doprinosi jačanju regionalne mreže zaštite prirode.
U okviru međunarodnih događaja, JPNPCG je učestvovalo na UNEP konferenciji „Balkan Nature Talks Conference“, koja je bila posvećena razmjeni iskustava u zaštiti prirode na Balkanu.
Nacionalni park Durmitor i Nacionalni park Švarcvald imaju uspostavljenu partnersku saradnju, koja predstavlja značajan osnov za razmjenu iskustava i zajedničke aktivnosti. Ovu saradnju potrebno je dodatno unaprijediti kroz konkretne projekte i intenzivniju razmjenu stručnih znanja.

Služba za projekte i međunarodnu saradnju dodatno je unaprijedila svoje kapacitete prisustvom treninzima i zapošljavanjem dodatnog stručnog kadra sa iskustvom u pripremi i implementaciji projekata. Na ovaj način, povećane su mogućnosti za konkurisanje na međunarodnim projektima. Za dalji razvoj međunarodne saradnje, od ključnog značaja je jačanje institucionalnih kapaciteta kroz nastavak obuka i edukacija zaposlenih, a u vezi administrativnih procedura koje prete realizaciji EU projekata. U narednom periodu pažnju treba posvetiti identifikaciji strateških partnera i jačanju postojećih saradnji kroz zajedničke aktivnosti i projekte.

Saradnja sa lokalnim institucijama i organizacijama

Saradnja sa lokalnim zajednicama, organizacijama i turističkom privredom durmitorskog područja tokom 2024. godine dodatno je ojačana, što je doprinijelo unapređenju zaštite prostora i razvoju turističkih aktivnosti. Kroz rad Socio-ekonomskog savjeta poboljšan je nadzor nad ključnim segmentima zaštite prirode, uz aktivno uključivanje inspekcijskih službi.

Stvoren je održiv ambijent za uređenje prostora i jačanje turističke ponude, što je rezultiralo pozitivnim ishodima za Nacionalni park i lokalnu turističku privredu. Istovremeno, nastavljena je podrška lokalnim proizvođačima u izradi suvenira i rukotvorina, čime je dodatno obogaćena ponuda suvenirnice Parka.

Lokalno stanovništvo i dalje pokazuje interesovanje za učešće u manifestacijama organizovanim unutar Parka, dok je odaziv na događaje van njegovih granica nešto manji, uglavnom zbog troškova putovanja.

Broj posjetilaca bilježi rast zahvaljujući saradnji sa lokalnim turističkim organizacijama, parkovima prirode „Piva" i „Dragišnica i Komarnica", turističkom privredom i udruženjem raftera. Iako se može govoriti o jednoj od najuspješnijih sezona do sada, posjećenost se odvija u okvirima koji omogućavaju očuvanje prirodnih vrijednosti i dugoročnu održivost turističkog razvoja.

Socio-ekonomski forumi

Na osnovu održanih sastanaka Socio-ekonomskog foruma u NP Durmitor evidentan je napredak u saradnji između upravljača Nacionalnog parka Durmitor i lokalnih zajednica. Povećan broj turista pozitivno utiče na kvalitet života i ekonomski standard stanovnika u i oko Parka, dok se kroz rad foruma i uključivanje državnih institucija nastoji riješiti niz pitanja od značaja za lokalno stanovništvo.

Tokom godine održane su dvije ključne sjednice Socio-ekonomskog foruma NP Durmitor. Na prvoj, razmatrani su izazovi i rješenja u praćenju turističke sezone, a naglašena jei potreba za intenziviranjem saradnje s nadležnim državnim institucijama, posebno u pogledu zaštite biodiverziteta i ekosistema, s obzirom na status parka pod UNESCO zaštitom.

Na drugoj sjednici, analizirani su rezultati turističke sezone, pri čemu su nadležna ministarstva, turističke organizacije i privredni subjekti razmatrali unapređenje turističke signalizacije, poboljšanje sistema planinarskih, pješačkih i biciklističkih staza, te jačanje institucionalne saradnje u cilju održivog razvoja NP Durmitor. Posebno je naglašena potreba za ubrzanjem izgradnje puta Mojkovac–Đurđevića Tara, koji predstavlja usko grlo za turizam na tom području.

Kroz rad socio-ekonomskih foruma istaknuti se problemi, među kojima se izdvajaju:

- Nemogućnost dobijanja ogreva za vlasnike šuma, što stvara dodatne izazove za lokalne zajednice.

- Loša putna infrastruktura i kašnjenja u realizaciji ključnih putnih projekata, koji negativno utiču na razvoj turizma i mobilnost stanovništva.
- Neuređene i neobilježene planinarske staze, koje predstavljaju rizik za bezbjednost planinara, uprkos sve većem interesovanju turista iz cijelog svijeta.
- Bespravna gradnja u kontaktnoj zoni parka, koja ugrožava prirodni ambijent i integritet zaštićenog područja.

Uprkos ovim izazovima, evidentno je poboljšanje komunikacije i razumijevanja između upravljača parka i lokalnih zajednica. Intenziviranje saradnje s državnim institucijama, turističkim subjektima i lokalnim samoupravama pruža osnovu za dugoročno održivo upravljanje prostorom NP Durmitor, uz očuvanje njegovih prirodnih i kulturnih vrijednosti.

Fizička zaštita Parka

Služba fizičke zaštite obavlja svoje poslove u skladu s propisima, uz kontinuiranu saradnju s relevantnim institucijama kao što su Uprava policije, Služba zaštite i spasavanja, te opštine na čijem se prostoru Park prostire. Iako su postignuti određeni rezultati, efikasnost rada bila je znatno otežana uslijed nekoliko ključnih izazova. Prvi problem predstavlja nedostatak nadzornika, jer je broj angažovanih radnika (15) nedovoljan da obezbijedi adekvatnu fizičku zaštitu svih ključnih lokacija, posebno imajući u vidu veliku površinu koju Park zauzima. Pored toga, zabrinjava činjenica da se sve manje mladih odlučuje za ovaj posao, dok su mnogi nadzornici u predpenzionom uzrastu, što dodatno komplikuje stanje.

Institucionalni problemi, poput nelegalne gradnje u i oko zone parka, organizovanja različitih sportskih događaja, kao i upotreba dronova bez saglasnosti Parka, dodatno otežavaju rad Službe fizičke zaštite. Takođe, zakonske barijere u primjeni ovlašćenja, posebno u kontekstu izricanja kazni, predstavljaju ozbiljan izazov, jer je fizički nemoguće spriječiti nelegalne aktivnosti poput vožnje kvadovima i motornim sankama van kategorisanih puteva bez jasnih procedura i odgovarajućih ovlašćenja.

Uprkos ovim poteškoćama, zaštita prostora Parka obavlja se neprekidno, 24 sata dnevno, kroz smjenski rad nadzornika koji su redovno evidentirali i prijavljivali nelegalne aktivnosti. Dežurstva su bila organizovana shodno potrebama, a sve nepravilnosti su dokumentovane i prosleđene Službi za kadrovske, pravne i opšte poslove JPNPCG, na dalje postupanje. Iako su zaposleni opremljeni savremenim uniformama, postoji potreba za nabavkom dodatne tehničke opreme, uključujući kamere, dronove, terenska vozila, kao i obezbjeđivanje naoružanja u skladu sa Zakonom o zaštiti lica i imovine, kako bi se podigla efikasnost rada na viši nivo.

Kako bi se unaprijedila efikasnost rada i zaštita prirode, neophodno je sprovesti nekoliko ključnih mjera. Prvenstveno, potrebno je povećati broj nadzornika kroz izmjene pravilnika o sistematizaciji radnih mjesta. Takođe, organizovanje dodatnih edukativnih radionica u saradnji sa Gorskom službom spašavanja i Crvenim krstom Crne Gore, kao i redovno informisanje Službe zaštite o zakonskim propisima, doprinijelo bi većoj spremnosti i efikasnosti zaposlenih. Neophodno je riješiti i status starijih nadzornika koji ne mogu produžiti licence, kao i nabaviti dodatnu tehničku opremu i sredstva za rad, uključujući terenska vozila i sredstva prinude. Kroz izmjene zakonskih regulativa, trebalo bi povećati ovlašćenja nadzornika, naročito u pogledu izricanja mandatnih kazni za prekršitelje. Uvođenjem sistema nagrađivanja za najaktivnije nadzornike, moguće je postići veću motivaciju i bolji radni učinak.

Zajedno, sprovođenje ovih mjera bi omogućilo značajno unapređenje rada Službe fizičke zaštite, efikasniju zaštitu prirodnih resursa, kao i veću sigurnost i zaštitu Nacionalnog parka.

Održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture

Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture tokom 2024. godine imala je ukupno 14 zaposlenih. Najveći broj njih, utoku ljetnje turističke sezone, bio je angažovan na poslovima naplate ulaznica, što je predstavljalo dodatni pritisak na resurse i efikasnost rada službe. Poslovi Službe obuhvataju redovno održavanje pješačkih staza, edukativnih i drugih uređenih površina, uklanjanje nelegalnih odlagališta otpada, postavljanje i održavanje turističkog mobilijara, kao i održavanje signalizacije unutar parka.

S obzirom na izazove poput nesavjesnog odlaganja otpada od strane posjetilaca, naročito u ljetnjoj sezoni, kao i nedostatka adekvatnog terenskog vozila za transport materijala i alata, rad službe bio je otežan. Povećani broj posjetilaca u sezoni stvarao je dodatne pritiske na kapacitete i resurse.

Kako bi se unaprijedila efikasnost službe, neophodno je zaposliti dodatne radnike, posebno u reonima kao što su Mala Crna Gora – Sušica i Crno jezero. Takođe, važno je obezbijediti specijalizovano terensko vozilo za efikasan transport otpada i opreme do deponija, kao i nabavku dodatnih radnih odijela i kombinezona. Neophodno je u saradnji sa Komunalnim preduzećima definisati način i mjesta za odlaganje otpada izvan granica Parka.

4. POSJETE NP DURMITOR

Nacionalni park Durmitor bilježi posjete kako individualnih turista, tako i organizovanih grupa koje koriste ponude/usluge turističkih agencija. Organizovane posjete uglavnom obuhvataju ključne lokacije poput Crnog jezera i Mosta na Đurđevića Tari, a posjetioci koji dolaze ovim putem najčešće pripadaju srednjoj i starijoj populaciji starosne dobi. Najveći broj turista koji posjećuju Park preko agencija dolazi iz Republike Kine, Poljske i Austrije.

Što se tiče individualnih posjeta, dominiraju posjetioci iz domaće populacije, dok turisti koji se odlučuju za rafting na rijeci Tari većinom dolaze iz zemalja Zapadne Evrope i regiona. Već duži niz godina, Izrael je jedno od važnijih turističkih tržišta za Durmitor. Međutim, ratni sukobi u ovoj zemlji doveli su do smanjenja broja posjetilaca iz Izraela tokom programskog perioda.

Najposjećenije lokacije unutar NP Durmitor su: Crno jezero, Most na Đurđevića Tari, Sedlo i Sušica.

U 2024. godini, 5.880 posjetilaca je kupilo godišnju ulaznicu po cijeni od 13,50 eura, a među njima su bili i domaći i strani turisti. Djeca do 15 godina su oslobođena plaćanja ulaznica, u skladu sa Odlukom o naknadama za korišćenje dobara nacionalnih parkova.

Na osnovu broja prodatih ulaznica, utvrđen je ukupan broj posjetilaca NP Durmitor za 2024. godinu (Tabela 9).

Tabela 9: *Broj posjetilaca u periodu od 2020. do 2024. godine u NP Durmitor*

Godina	2020	2021	2022	2023	2024
Broj posjetilaca	28.634	179.174	200.541	294.473	307.920

Grafikon 4: *Broj posjetilaca 2020 - 2024. god.*

Tabela 10: *Prikaz broja posjetilaca 2024.godine po mjesecima*

Mjesec	Broj posjetilaca
Januar	5.966
Februar	3.607
Mart	3.125
April	10.633
Maj	27.887
Jun	39.491
Jul	59.448
Avgust	70.977
Septembar	48.572
Oktobar	26.451
Novembar	6.913
Decembar	4.850
Ukupno:	**307.920**

Analizom broja posjetilaca po mjesecima, kao i podataka iz prethodnih godina, najveći broj posjeta bilježi se u avgustu, a najmanji u martu mjesecu. Oko 70% posjetilaca prvo obilazi Crno jezero i njegovu okolinu (Zminje jezero, Barno jezero), a potom se odlučuje za druge lokacije, poput vidikovca Ćurevac, Durmitorskog prstena i kanjona rijeke Tare.
Najatraktivnija turistička ponuda NP Durmitor je rafting i splavarenje rijekom Tarom. U 2024. godini, 32.244 lica koristilo je usluge raftinga na rijeci Tari, koje se odvijaju od II logora do ušća Sušice. Korisnici raftinga plaćaju taksu NP Durmitor, a cijena usluge zavisi od odabrane destinacije.

Tabela 11: *Broj posjetilaca na rafting u periodu 2020 - 2024. godine*

Godina	2020	2021	2022	2023	2024
Broj posjetilaca	1.930	20.547	27.206	29.614	32.244

Većina zainteresovanih posjetilaca u korišćenju raftinga (oko 85%) opredeljuje se za najkraću relaciju - II logor i Žugića luka. Oko 10% turista odlučuje se za relaciju II logor - Radovan luka, dok 5% bira najdužu relaciju. Rafting se uglavnom (90%) odvija gumenim čamcima, dok interesovanje za splavarenje drvenim splavovima iz godine u godinu opada. Turisti iz Zapadne Evrope pokazuju veliku zainteresovanost za kajakarenje rijekom Tarom (dvosjedi ili jednosjedi), pri čemu 95% kajakaša odabere najdužu relaciju.

5. PROJEKTI

Služba za projekte i međunarodnu saradnju, u koordinaciji sa ostalim službama Preduzeća, aktivno je učestvovala u pripremi i realizaciji projektnih aktivnosti, u skladu sa pozivima i kroz partnerske saradnje sa međunarodnim i domaćim organizacijama. Ukupno je aplicirano, učestvovano i podržano 22 projektne ideje, koje obuhvataju oblasti jačanja kapaciteta službi fizičke zaštite, zaštite prirode, izgradnje turističke infrastrukture, saradnje sa lokalnom zajednicom, izrade strateške dokumentacije i druge aktivnosti u skladu sa planovima i programima upravljanja Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore.
U okviru programske godine za Nacionalni park Durmitor, realizovana su četiri projekta, dvije prijave nijesu odobrene, dok su tri projekta u procesu aplikacije, a šest projekata su u fazi realizacije (Grafik 5).

Grafik 5. *Prikaz projektnih aktivnosti u Nacionalni park Durmitor*

5.1. PROJEKTI KOJI SE TRENUTNO REALIZUJU

1. EcoDaLLi - „Upravljanje zasnovano na ekosistemu sa Danube Lighthouse Living Lab za održive inovacijske procese“

Projektni partneri:

- Nosilac aktivnosti: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet strojarstva i brodogradnje
- Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore (JPNPCG) kao podizvođač

Vrijednost projekta: Ugovor o realizaciji aktivnosti u Crnoj Gori iznosi 17.400,00 €, finansiran od strane Sveučilišta u Zagrebu.

Period realizacije: 01.01.2024. – 01.07.2026.

Ciljevi projekta:

- Centralizacija upravljanja Dunavskim slivom kroz inovativna rješenja za ekološku obnovu, zaštitu i očuvanje.
- Jačanje inovativnog ekosistema putem sistema Living Lab za povezivanje istraživača, inovatora i donosioca odluka.
- Razmjena iskustava među zemljama kroz koje protiče rijeka Dunav za razvoj održivih rješenja, uz fokus na klimatske promjene.

Realizovane aktivnosti do sada:

- Održana radionica u Osijeku 11-12. juna 2024. godine, gdje su razmatrani problemi klimatskih promjena u slivu rijeke Dunav i potencijalna rješenja.

Planirane aktivnosti u narednom periodu:

- Organizacija dvije radionice za promociju EcoDaLLi aktivnosti u Crnoj Gori.
- Diseminacija projekata putem društvenih mreža (Facebook, LinkedIn).
- Prisustvo (online) na projektnim sastancima.
- Prisustvo na tri Living Lab događanja (Osijek, jun 2024).
- Mapiranje ključnih stejkholdera u Crnoj Gori.
- Upisivanje aktivnih i realizovanih projekata u Mission Charter.
- Prikupljanje podataka za EcoDaLLi portal.

Izazovi:

- Problemi u isplati ugovornih obaveza zbog zakonskih razlika u platnom prometu između Hrvatske i Crne Gore, što može izazvati kašnjenja u realizaciji aktivnosti. U toku je intenzivna komunikacija između partnera kako bi se našlo adekvatno rješenje.

2. Forest Connect – „Prema klimatski otpornim koridorima šumskih staništa za velike mesoždere u Balkansko-Karpatsko-Dinarskoj regiji“

Projektni partneri:

- Vodeći partner: WWF Bugarska
- Partneri: WWF Rumunija, WWF Adria (Srbija), NVO RakhivEcoTour (Ukrajina), Nacionalni parkovi i univerziteti iz Bugarske, Austrije, Slovačke i Rumunije.

- Crna Gora: JPNPCG (Durmitor, Biogradska gora i Prokletije), Centar za zaštitu i proučavanje ptica Crne Gore.
- 10 pridruženih partnera iz zemalja Dunavskog regiona.

Vrijednost projekta: Ukupni budžet za JPNPCG iznosi 124.365,00 €, od čega 80% čine sredstva iz Interreg (99.492,00 €), dok državna sredstva čine 20% (24.873,00 €).

Period realizacije: 01.01.2024. – 30.06.2026.

Ciljevi projekta:
- Očuvanje i unapređenje ekoloških koridora za velike mesoždere u Balkansko-Karpatsko-Dinarskoj regiji.
- Smanjenje sukoba između divljih životinja i lokalnih zajednica, prilagođavanje klimatskim promjenama i stvaranje klimatski otpornijih šumskih ekosistema.
- Podizanje svijesti i edukacija lokalnih zajednica i institucija o značaju zaštite prirode i održivog razvoja.

Realizovane aktivnosti do sada:
- Angažovanje GIS eksperta za izradu mapa kritičnih ekoloških poveznica i Least cost path modela.
- Završena tenderska procedura za nabavku opreme (kamere zamki i dvogledi).
- Angažovanje eksperta za hvatanje i uspavljivanje medvjeda.
- Započeta nabavka opreme za praćenje medvjeda, uključujući ogrlice za medvjede.

Planirane aktivnosti u narednom periodu:
- Sakupljanje podataka za balkansko-karpatsko-dinarsku tehnološku aplikaciju za otpornost šumskih ekosistema i upravljanje velikim mesožderima.
- Mapiranje bezbjednih koridora u prekograničnim šumskim područjima u različitim scenarijima klimatskih promjena.
- Angažovanje lokalnih zajednica u pilot-projektima za očuvanje biodiverziteta i smanjenje sukoba sa divljim životinjama.
- Razvijanje smjernica za očuvanje ekosistema i prilagođavanje šuma klimatskim promjenama, uključujući stvaranje mikrorefugija u transnacionalnim koridorima.
- Razmjena iskustava i izgradnja kapaciteta među partnerskim zemljama kroz posjete i usvajanje dobrih praksi.

Izazovi i značaj projekta:
- Projekat predstavlja ključnu inicijativu za očuvanje ekoloških koridora i zaštitu velikih mesoždera, čime doprinosi očuvanju biodiverziteta Balkansko-Karpatsko-Dinarske regije.
- Poseban fokus na smanjenje konflikata između divljih životinja i lokalnih zajednica čini projekat važnim za održivi razvoj i očuvanje prirode.
- Očekivani trajni pozitivan uticaj na očuvanje prirode u Dunavskom regionu do završetka u junu 2026. godine.

3. Unaprjeđenje turističke infrastrukture u Nacionalnom parku Durmitor
Projekat se realizuje u saradnji sa Eko fondom Crne Gore, a sredstva su prethodno obezbijeđena kroz aplikaciju kod Eko fonda, koji je projekat uvrstio u Program rada za 2024. godinu.

Projektni partneri:
- Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore (JPNPCG)
- Eko-fond Crne Gore

Vrijednost projekta: Ukupna finansijska vrijednost projekta iznosi 152.662,12€, realizuje se u dvije faze:
- Faza I: 64.199,58€ (Eko-fond: 78% (49.947,27 €) i JPNPCG: 22% (14.252,31€)
- Faza II: 88.462,55€ (Eko-fond: 56.5% (49.999,04€) i JPNPCG: 43.5% (38.463,51€)

Ciljevi projekta:
- Sanacija staze oko Crnog jezera, jednog od najposjećenijih lokaliteta u Crnoj Gori.
- Poboljšanje turističke ponude i infrastrukture NP Durmitor.
- Rekonstrukcija mostova, staza, stepenica i drugih ključnih objekata za veću sigurnost posjetilaca.
- Doprinos održivom razvoju turizma uz očuvanje prirodnih vrijednosti.

Izazovi u realizaciji projekta:
- Očuvanje ekološke ravnoteže tokom sanacije i rekonstrukcije.
- Tehnička složenost radova zbog nepristupačnog terena i klimatskih uslova.
- Koordinacija između partnera i potencijalne finansijske poteškoće.
- Uticaj radova na turističku posjećenost tokom implementacije.

4. Unaprjeđenje komunalne infrastrukture u Nacionalnom parku Durmitor
Projektni partneri:
- Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore (JPNPCG)
- Eko-fond Crne Gore
- *Vrijednost projekta:* Ukupna finansijska vrijednost projekta iznosi 58.780,28€ (Eko-fond Crne Gore: 85% (49.963,23€) i JPNPCG: 15% (8.817,05 €)

Ciljevi projekta: Modernizacija i unapređenje postojećeg sistema sakupljanja i prečišćavanja otpadnih voda u Nacionalnom parku Durmitor, čime se doprinosi zaštiti ekosistema i unapređenju održivog upravljanja ovim zaštićenim područjem.
Projekat podrazumijeva izvođenje radova na unapređenju i proširenju kapaciteta postojećeg separatora masti i ulja, čime se osigurava njegovo efikasno funkcionisanje za potrebe restorana Crno jezero.

Očekivani rezultati:
- Unapređenje komunalne infrastrukture u NP Durmitor
- Zaštita prirodnih vrijednosti i ekosistema Crnog jezera
- Poboljšanje turističke ponude i očuvanje kvaliteta usluga na ovom lokalitetu

Izazovi u realizaciji projekta:

- Očuvanje biodiverziteta tokom izvođenja građevinskih radova.
- Tehnička složenost uslijed nepristupačnosti terena i klimatskih faktora.
- Koordinacija između partnera i potencijalne finansijske izazove.
- Uticaj radova na turističku posjećenost tokom implementacije.

5. Sustainable Water and Integrated Management of Fish Migration and their Habitats in the Danube River Basin and NW Black Sea (SWIM)

Program finansiranja: EU HORIZON

Status projekta: Projekat je prošao prvu fazu odobrenja u decembru 2024. godine, dok se finalno odobrenje očekuje početkom 2025, a sam početak projekta od sredine 2025. godine.

Cilj projekta: Obnova, zaštita i unapređenje staništa migratornih vrsta riba u slivu rijeke Dunav i sjeverozapadnom dijelu Crnog mora, kroz implementaciju inovativnih, održivih i skalabilnih rješenja.

Projekat je usklađen sa Misijom EU „Obnova naših okeana i voda“ i ima za cilj obnovu, zaštitu i unaprjeđenje staništa migratornih vrsta riba u slivu reke Dunav i u severozapadnom dijelu Crnog mora. Razvijanjem i implementacijom inovativnih, održivih i skalabilnih rješenja kroz 13 aktivnosti planiranih na 7 pilot lokacija, SWIM teži da poboljša povezanost staništa, njihov kvalitet i očuvanje, kao i ukupno zdravlje vodenih ekosistema. Projekat će postaviti nove standarde u obnovi staništa i aktivno doprinijeti sprovođenju evropskih ekoloških politika kroz holistički i multidisciplinarni pristup. Ključni element strategije SWIM-a je podsticanje transnacionalne saradnje među raznovrsnim zainteresovanim stranama i na različitim društvenim nivoima, zajedničko osmišljavanje rješenja sa vladinim tijelima, nevladinim organizacijama, istraživačima i lokalnim zajednicama, kroz SWIM Alijansu. Ovaj širok angažman ima za cilj podizanje javne podrške i osiguravanje dugoročne održivosti mjera za obnovu i zaštitu staništa, podsticanje očuvanja biodiverziteta, povećanje ekološke otpornosti i pružanja ekosistemskih usluga, čime se unaprjeđuje socio-ekonomsko blagostanje lokalnih zajednica. Sveobuhvatan pristup SWIM-a ekološkoj obnovi i upravljanju ima potencijal da posluži kao model za slične napore širom Evrope i šire, ostvarujući značajan uticaj na zdravlje i održivost vodenih ekosistema

Ključne aktivnosti Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore (JPNPCG) u okviru projekta SWIM:

- Procjena uticaja ribarstva i drugih ekonomskih aktivnosti (akvakultura, turizam, poljoprivreda, kontrola komaraca) na vodene ekosisteme i staništa migratornih vrsta riba.
- Identifikacija relevantnih zainteresovanih strana i inicijativa za jačanje uticaja, replikaciju i širenje rješenja razvijenih u okviru projekta.
- Formiranje i koordinacija SWIM Alijanse – transnacionalne radne grupe sa ekspertima iz oblasti biologije, ekologije, hidrologije, klimatskih promjena i biodiverziteta.
- Doprinos promociji povezanih regiona kroz angažovanje javnih institucija i organizaciju događaja (radionice, konsultacije, sastanci).

- Učešće u izradi Akcionog plana za replikaciju i skaliranje, ključnog dokumenta koji će sadržati podatke o potrebama i izazovima u dunavskom slivu, kao i preporuke za implementaciju rješenja u različitim regionima.
- Diseminacija promotivnih materijala i komunikacija u saradnji s partnerima, u skladu s komunikacionim planom projekta.
- Povećanje svijesti i stručnosti kroz obuke i radionice za tehničare, ekologe, donosioce odluka, menadžere riječnih slivova, istraživače i studente.
- Učešće u organizaciji konferencija i saradnja s Međunarodnom komisijom za zaštitu rijeke Dunav (ICPDR) s ciljem predstavljanja inovacija projekta široj publici.

6. Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unapređenje Službe fizičke zaštite

Partneri: Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore (JPNPCG) u saradnji sa Eko-fondom Crne Gore.

Cilj projekta: Unapređenje upravljanja i održivosti zaštićenih područja kroz jačanje kapaciteta službe fizičke zaštite, s fokusom na efikasniju kontrolu i monitoring.

Obuhvaćena područja: NP Lovćen, NP Biogradska gora, NP Skadarsko jezero, NP Durmitor i NP Prokletije

Specifični ciljevi projekta:

- Povećanje efikasnosti službe zaštite u borbi protiv nelegalnih aktivnosti.
- Unapređenje kontrole i monitoringa u nacionalnim parkovima.

Ukupna vrijednost projekta: 23.206,00€ (Eko-fond Crne Gore: 85% (19.725,10 €) i JPNPCG: 15% (3.481,00 €)

Ključne aktivnosti projekta:

- Potpisivanje Ugovora o dodjeli sredstava za realizaciju projekta.
- Izrada projekta tehničke zaštite – sistem video nadzora.
- Nabavka opreme: Kamere zamke za kontinuirani nadzor terena i GoPro akcione kamere i zaštitne kacige za službu fizičke zaštite.
- Brendiranje nabavljene opreme.
- Obuka zaposlenih za korišćenje opreme i upravljanje prikupljenim podacima.

Očekivani rezultati:

- Izrada elaborata tehničke zaštite za video nadzor u svim nacionalnim parkovima.
- Opremanje službe zaštite odgovarajućom tehničkom opremom.
- Postavljanje kamera zamki na ključnim lokacijama za praćenje aktivnosti na terenu.
- Obučeni zaposleni za rad sa novom opremom i čuvanje podataka.
- Unapređenje zaštite prirodnih vrijednosti kroz bolju kontrolu i monitoring.

Glavne tematske oblasti:

- Zaštita prirodnih resursa kroz prevenciju nelegalnih aktivnosti.
- Unapređenje tehničke opremljenosti službe fizičke zaštite.
- Jačanje kapaciteta za monitoring i kontrolu aktivnosti u zaštićenim područjima.
- Podrška održivom razvoju kroz promociju očuvanja prirode.

Izazovi u realizaciji projekta:

- Nedostatak adekvatne opeme na tržištu,
- Potencijalni dodatni ili neočekivani troškovi koji bi mogli premašiti budžet,
- Koordinacija između partnera u smislu rizika od kašnjenja u isplati sredstava od strane Eko-fonda.

5.2. PROJEKTI KOJI SU REALIZOVANI U TOKU 2024. GODINE

1. Održivo upravljanje prirodnim resursima u planinskim oblastima (FAO)

Projekat FAO, koji je započeo 1. januara 2020. i završen 31. decembra 2024., imao je za cilj unapređenje kvaliteta života u seoskim zajednicama kroz održivo upravljanje prirodnim resursima, s posebnim fokusom na planinske regione. Aktivnosti su obuhvatale analizu socio-ekonomskih i prirodnih uslova, identifikaciju mjera za optimizaciju korišćenja resursa, i konsultacije sa relevantnim institucijama. Projekat je realizovan kroz globalni pristup, s akcentom na zemlje poput Avganistana, Kirgistana, Crne Gore, Nepala i Pakistana. U Crnoj Gori, fokus je bio na lokalnim zajednicama sjevernog regiona.

JPNPCG je bio angažovan kroz organizaciju radionica, prikupljanje i prevođenje podataka, te dostavljanje informacija Univerzitetu Sapienza. Iako su se pojavile poteškoće u analizi podataka i smanjenju broja učesnika na radionicama, projekt je uspješno završen. Glavni rezultat je Studija sa akcionim planom za otpornost lokalnih zajednica na klimatske i socio-ekonomske promjene.

2. FEF OSC Montenegro 2024 PUMP – Za čistu Crnu Goru

Projekat „Za čistu Crnu Goru“, realizovan u partnerstvu sa Ministarstvom evropskih i spoljnih poslova Francuske i Agencijom za zaštitu životne sredine, imao je cilj borbu protiv zagađenja u Crnoj Gori. JPNPCG je bio angažovan za implementaciju tri ključne aktivnosti: održavanje konsultacijske radionice na temu divljih deponija, nabavku materijala i mapiranje divljih deponija. Konsultacijska radionica, kojoj je prisustvovalo 46 učesnika, imala je značajan uticaj u povezivanju ključnih interesenata i definisanju akcija za rješavanje problema upravljanja otpadom. Ukupni budžet za aktivnosti JPNPCG iznosio je 5.000 €, a projekat je postavio osnovu za buduće aktivnosti na očuvanju zaštićenih područja kroz mapiranje ilegalnih deponija.

3. Projekat „Smanjenje pojave šumskih požara u NP Durmitor i Basenu rijeke Tare“

Projekat je realizovan u okviru UNESCO programa „Promocija održivog razvoja kroz UNESCO programe i područja“, uz finansiranje abrdn Dobrotvorne Fondacije i nadzor UNESCO regionalnog biroa za nauku i kulturu u Evropi. Trajao je od oktobra 2023. do 30. septembra 2024. godine, s osnovnim ciljem smanjenja učestalosti i brzog suzbijanja šumskih požara u NP Durmitor. Projekat je bio usmjeren na edukaciju, istraživanje i inovacije kako bi se postavili temelji za dugoročnu zaštitu ovog područja.

Kroz edukativne aktivnosti, učenici osnovnih škola iz lokalnih zajednica učili su o zdravom mikrobiomu zemljišta i negativnim uticajima požara. Istovremeno, istraživanjem su mapirana područja s najvećim rizikom od izbijanja požara korišćenjem savremenih satelitskih snimaka i terenskih analiza. Uvođenjem inovativnih tehnologija, poput termovizijskog drona i FIRMS satelitskog sistema, unaprijeđene su metode ranog otkrivanja i kontrole požara. Ova oprema omogućila je nadzor nad rizičnim područjima i brzu reakciju na eventualne incidente, što je već tokom trajanja projekta rezultiralo uspješnim gašenjem dva požara prije nego što su ugrozili NP Durmitor.

Iako su tokom implementacije postojali izazovi, poput otežane komunikacije sa školama u ruralnim područjima i kašnjenja u nabavci drona uslijed globalnih problema u lancima snabdijevanja, projektne aktivnosti su uspješno realizovane. Edukacija je naišla na izuzetno pozitivan odjek među školama, koje su izrazile želju da se nastavi i u budućnosti, dok je nabavka naprednog termovizijskog drona DJI Matrice 30T donijela dugoročnu korist ne samo za NP Durmitor već i za ostale nacionalne parkove u Crnoj Gori. Zahvaljujući ostvarenjima ovog projekta, UNESCO je predložio nastavak edukativnih aktivnosti u okviru budućih programa, što dodatno potvrđuje njegovu uspješnost i relevantnost.

Projekat, realizovan isključivo kroz saradnju JPNPCG i NP Durmitor, imao je budžet od 23.700€, bez obaveze ko-finansiranja. Pored direktnog doprinosa zaštiti prirodnih resursa i prevenciji požara, njegova vrijednost ogleda se i u dugoročno održivim metodama monitoringa, nadzora i istraživanja, koje će nastaviti da se koriste ne samo za zaštitu prirode, već i za promociju i turističku valorizaciju područja.

4. Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unapređenje fizičke zaštite

Projekat realizovan u okviru Programa rada Fonda za zaštitu životne sredine za 2023. godinu imao je za cilj jačanje kapaciteta za zaštitu prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova. Obuhvatio je pet nacionalnih parkova u Crnoj Gori, a aktivnosti su se fokusirale na unapređenje fizičke zaštite, efikasnost službe u borbi protiv požara i poplava, te jačanje mobilnosti i obuke osoblja.

Ukupna vrijednost projekta iznosila je 153.000 € od kojih je 130.050 € finansirao Eko fond Crne Gore, dok je preostalih 22.950 € obezbijedilo Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore. Kroz projekt je nabavljena oprema, uniforma, obuća, vozila i sprovedena obuka za službu zaštite. Aktivnosti su doprinijele poboljšanju zaštite prirodnih vrijednosti i unapređenju ekološke sigurnosti u nacionalnim parkovima.

5.3. PROJEKTI U PROCESU APLIKACIJE

1. ASCEND – Povećanje konkurentnosti i ekonomskog razvoja MSP-ova u sektoru avanturističkog turizma

Projekat ASCEND je apliciran kroz program INTERREG South Adriatic 2021/2027, a Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore učestvuje kao pridruženi partner u saradnji sa Nacionalnom turističkom organizacijom Crne Gore. Vodeći partner projekta je Regionalni prirodni park „Coastal Dunes from Torre Canne to San Leonardo“, a projektni partneri uključuju NTO Crne Gore, Nacionalnu agenciju za turizam Albanije, Autonomnu turističku kompaniju Termoli i Morski

zaštićeni prostor Porto Cesareo. Pored JPNPCG-a, pridruženi partneri su i Region Puglia – Sekretarijat za turizam, ekonomiju kulture i teritorijalni razvoj.
Glavni cilj projekta ASCEND je podsticanje lokalnog ekonomskog razvoja kroz jačanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća (MSP) u turističkom sektoru, s posebnim fokusom na avanturistički turizam. Projekat nastoji da promoviše inovacije i specijalizaciju MSP-ova, omogućujući im da odgovore na rastuću potražnju za avanturističkim turizmom.
U okviru projekta, JPNPCG će biti angažovan kroz realizaciju niza aktivnosti u nacionalnim parkovima Crne Gore. Aktivnosti će se sprovoditi u saradnji sa lokalnim zajednicama i MSP-ovima koji svoje poslovanje baziraju na nacionalnim parkovima. Na taj način, projekat doprinosi razvoju turizma u zaštićenim područjima, ali i održivom ekonomskom rastu kroz saradnju javnog i privatnog sektora.

2. Low Adriatic species and habitat (LASPEH 2)
LASPEH 2 se finansira kroz Interreg IPA CBC između Italije, Albanije i Crne Gore, fokusira se na očuvanje biodiverziteta i staništa, održivi razvoj, prilagođavanje klimatskim promjenama i edukaciju. Partneri na projektu su Regionalni prirodni park Mar Piccolo (Taranto – Puglia), Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore, NAPA (Nacionalna agencija za zaštićena područja Albanije), Nacionalni park Alta Murgia i partnera iz regiona Molise.
Jedna od ključnih aktivnosti je restoracija tresetnog staništa Barnog jezera, uz sprovođenje studije biodiverziteta. Ovaj proces će obuhvatiti sve aspekte staništa i prirodne zajednice, a potom će biti razvijen akcioni plan za konzervaciju, koji će se bazirati na preporukama stručnog tima. Planira se sprovođenje konkretnih mjera revitalizacije kako bi se sačuvala specifična staništa i vrste, naročito one zaštićene prema Direktivi 92/43/EEC i 79/409/EEC.
Za JPNPCG su predviđena sredstva u iznosu od 253.400,00€, koja će biti upotrijebljena za sprovođenje aktivnosti u okviru ovog projekta. Cilj je ojačati mrežu zaštićenih područja i povećati saradnju između različitih aktera u regionu južnog Jadrana kako bi se suprotstavili gubitku biodiverziteta i sačuvali prirodna bogatstva ovog regiona.

5.4. PROJEKTI KOJI NIJESU ODOBRENI

Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore je tokom 2024. godine apliciralo na program „Landscape Fire Management Western Balkans“, koji finansira Swiss Agency for Development and Cooperation (Švajcarska agencija za razvoj i saradnju), sa projektom pod nazivom "Through Cooperation Toward More Efficient Fire Management". Projekat je imao za cilj unapređenje sistema prevencije i upravljanja požarima u crnogorskim nacionalnim parkovima.
U saradnji sa NVO Ekvivalent, aplicirano je kod Japanske ambasade za sredstva iz POPOS donacija kroz projekat „Opremanje nacionalnih parkova terenskim kolicima“. Cilj projekta bio je unapređenje pristupačnosti turističkih i rekreativnih sadržaja u nacionalnim parkovima za lica sa invaliditetom i poteškoćama u kretanju.
U toku februara 2024. godine podnesen je projekat „Opremanje NP Durmitor vozilom za suzbijanje požara“ Ambasadi Japana u Crnoj Gori u okviru Programa donacija za osnovne potrebe stanovništva 2024 POPOS „Kusanone". Projekat je uključivao nabavku specijalizovanog protivpožarnog vozila koje bi bilo pogodno za suzbijanje šumskih požara u NP Durmitor, posebno na nepristupačnim terenima koji su teški za konvencionalna vatrogasna vozila.

6. KONCESIJSKA ODOBRENJA I ZAKUP PRIVREMENIH OBJEKATA

U julu 2024. godine usvojen je novi Program objekata privremenog karaktera za područje NP Durmitor za period 2024-2028. godine i isti je objavljen na sajtu Ministarstva prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine. Javno preduzeće je izdalo 22 urbanističko-tehnička uslova za privremene objekte koji se nalaze u vlasništvu nacionalnih parkova za sledeće lokacije: naplatna kućica sa rampom (lokacija broj 1.1), kapija u zaštićenom području (lokacija broj 1.3), toaleti (lokacija 2), dječje igralište (lokacija broj 3), kamp-kamp za mobile home (lokacija 4.1), naplatna kućica (lokacija broj 4.2), naplatna kućica (lokacija broj 5), ponton (lokacija broj 9.1), objekat za trgovinu i usluge (lokacija broj 9.3), foto čeke (lokacija broj 9.4), foto čeka (lokacija broj 9.5), naplatna kućica sa rampom (lokacija broj 9.6), objekat za nadzornike zaštićenog područja (lokacija broj 9.7), skladište za čamce (lokacija broj 9.8), bivak - sklonište za planinare (lokacija broj 9.9), bivak - sklonište za planinare (lokacija broj 9.10), punkt za raftere (lokacija broj 10.1), tank za vodu (lokacija broj 10.2), bioprečišćivač (lokacija broj 10.3), toalet (lokacija broj 10.4), privremeno parkiralište (lokacija broj 10.5), naplatna kućica (lokacija broj 10.6), nadstrešnice (lokacija broj 10.7), kabina za presvlačenje (lokacija broj 10.8), platforma za pristajanje i platforma za privez plovnih objekata (lokacija broj 10.9), naplatna kućica sa rampom (lokacija broj 11.1), objekat za trgovinu i usluge (lokacija broj 12), naplatna kućica sa rampom (lokacija broj 16.1), naplatna kućica sa rampom (lokacija broj 16.2), kabine za presvlačenje (lokacija broj 18.1), dvije nadstrešnice (lokacija broj 18.2) i naplatna kućica sa rampom (lokacija broj 19.1).
Takođe je izdato pet (5) urbanističko-tehničkih uslova za privremene objekte koji se postavljaju na zemljištu u privatnom vlasništvu i to: kamp (lokacija broj 7), kamp (lokacija broj 13.1), zip line (lokacija broj 20), zip line (lokacija broj 21) i zip line (lokacija broj 22).
Za jedan broj planiranih lokacija će se izdati urbanističko-tehničkih uslovi, shodno pristiglim zahtjevima, nakon dobijanja tehničkih uslova koje prema posebnim propisima izdaju nadležni organ i druga pravna lica.
Kako administrativne procedure za dobijanje saglasnosti za davanje u zakup zemljišta u državnoj svojini dosta dugu traju, a turistička sezona je bila u toku, Javno preduzeće se obratilo resornom Ministarstvu sa inicijativom za dobijanje saglasnosti Vlade za zaključivanje aneksa ugovora sa zakupcima iz ranijeg perioda, po tadašnjem važećem Programu 2019-2023. godina, a za lokacije koje su definisane u novom Programu 2024-2028. godina. Aneksima je definisano da se period zakupa produžava do 31.12.2024. godine, nakon čega će se sprovesti postupak za davanje u zakup zemljišta po javnom pozivu shodno donesenom Programu objekata privremenog karaktera za područje NP Durmitor za period 2024-2028.godina. Shodno zaključku Vlade broj 10-322/24-6026/2 od 8.11.2024. godine potpisano je pet (5) aneksa ugovora za štandove koji su postavljeni na lokaciji broj 8.

7. NAUČNO-ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI

U programskoj 2024. godini na prostoru NP Durmitor sprovedena su sljedeća istraživanja:

U toku 2024. godine JPNPCG su Agenciji za zaštitu životne sredine dostavili mišljenje za obavljanje naučno-obrazovnih istraživanja na teritoriji Parka po sljedećim zahtjevima:

- Mišljenje za obavljanje naučno-istraživačkih istraživanja Coleoptera na područjima NP Durmitor, NP Biogradska gora, NP Lovćen, NP Skadarsko jezero i NP Prokletije. Zahtjev je upućen od strane ing. Peter Hlavač iz odsjeka za entomologiju Prirodnjačkog Muzeja iz Praga, Češka. 03-UPI-733/3 od 26.03.2024.
- Mišljenja za obavljanje naučno-istraživačkih istaživanja kao i prikupljanje i prenos florističkog materijala preko međunarodne granice na području NP Durmitor, NP Biogradska gora i NP Skadarsko jezero. Zahtjev je upućen od strane Biološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu. 03-UPI-922/1 od 15. 04. 2024. god.)
- Mišljenje za obavljanje naučno-istraživačkih istaživanja i prikupljanje florističkog materijala na području nacionalnih parkova Crne Gore. Zahtjev je upućen od strane dr Danijele Stešević, koordinatorke nacionalnog projekta BG-V-Z. 03-UPI-750/2, od 26. 03. 2024.
- Mišljenje na zahtjev za naučna istraživanja vaskularne flore, mahovina i lišajeva na području NP Durmitor, NP Biogradska gora i NP Prokletije. Zahtjev je upućen od strane dr Milan Chytry, sa Masaryk univerziteta, Republika Češka. 03-UPI-619/3, od 13. 03. 2024.
- Mišljenje za vršenje naučnih istraživanja i sakupljanje faune insekata i puževa i fotografisanje slijepih miševa u NP Durmitor (kanjon Nevidio, kanjon Komarnice, planina Vojnik i Maganik. Zahtjev je upućen od strane Iva Njunjić sa biodiverzitetskog centra „Naturalis“ iz Holandije. 03-UPI-1715/5 od 09.01.2024.
- Mišljenje za obavljanje biospeleoloških istraživanja Crustacea i Coleoptera na područjima: NP Lovćen (Pala skala, Zvjernjičke rupe), NP Durmitor (Zelenovirska pećina, Zeleni vir) i NP Prokletije (Jama Kolektor, Dobra Kolata). Zahtjev je upućen od strane doc. dr Cene Fišera sa Biotehničkog fakulteta Univerziteta u Ljubljani, odsjek za biologiju, grupe za Speleobiologiju. 03-Upi-368/3 od 15.02.2024.
- Mišljenje za sakupljanje i izvoz škorpija (Scorpiones, Euscorpiidae) u naučno-istraživačke svrhe iz NP Durmitor, NP Prokletije i NP Skadarsko jezero (Poseljani). Zahtjev je upućen od strane Javier Blasco Arostegui-a, PhD student na Univerzitetu Lisabon, Portugal. 03-UPI-558/4 od 06.03.2024..
- Mišljenje za sakupljanje i izvoz insekata iz grupe Coleoptera u naučno-istraživačke svrhe sa područja NP Biogradska gora, NP Prokletije i NP Lovćen. Zahtjev je upućen od strane Jiri Kratky, člana Češkog entomološkog društva, saradnika Narodnog muzeja u Pragu. 03-UPI- 637/4 od 15.03.2024.
- Mišljenje za obavljanje naučno- istraživačkih aktivnosti u vidu sakupljanja parazitskih osa iz familije Braconidae i drugih vrsta parazitoida iz reda Hymenoptera na području NP Durmitor. Zahtjev je upućen od strane Prof. dr Ljubiše Stanisavljevića, dekana Biološkog fakulteta, Univerzitet Beograd. 03-UPI-732/3 od 26.03.2024.
- Mišljenje na zahtjev za branje, sakupljanje i korišćenje nezaštićenih i zaštićenih divljih biljaka, mahovina i gljiva, kao i hvatanje i ubijanje nezaštićenih i zaštićenih životinjskih vrsta na područjima nacionalnih parkova. Zahtjev je upućen od strane Prirodnjačkog muzeja Crne Gore. 03-UPI-897/3, od 11. 04. 2024.

8. FINANSIJSKA SREDSTVA UTROŠENA ZA REALIZACIJU PROGRAMA UPRAVLJANJA I OSTVARENI PRIHODI OD NAKNADA ZA KORIŠĆENJE DOBARA

U cilju zaštite i očuvanja prirode, te stvaranja uslova za nesmetano odvijanje prirodnih procesa i održivog korišćenja prirodnih resursa na području nacionalnih parkova Crne Gore, Javno preduzeće teži da obezbijedi uslove za obavljanje neposredne zaštite i nadzora nad zaštićenim područjima, turističku djelatnost uključujući različite sadržaje sportsko-rekreativnog turizma za posjetioce, te promociju prirodnog bogatstva nacionalnih parkova kao destinacije, i druge poslove u skladu sa zakonom, što bi trebalo da doprinese stvaranju jedinstvene ponude na globalnom turističkom tržištu.
Sredstva koja Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore ostvari na godišnjem nivou iz sopstvenih prihoda nijesu dovoljna za samostalno funkcionisanje i realizaciju tekućih i programskih aktivnosti, te se programske aktivnosti finansiraju uglavnom subvencijama iz državnog budžeta.
Sredstva za rad preduzeća obezbjeđuju se iz:

- budžeta Crne Gore;
- naknada za korišćenje dobara nacionalnih parkova (što je propisano članom 21 Zakona o nacionalnim parkovima);
- donacija;
- kredita i
- drugih izvora u skladu sa zakonom.

Na kraju kalendarske godine vrši se izrada Završnog računa (bilans stanja, bilans uspjeha, statistički aneks, promjene na kapitalu, tok gotovine, napomene uz finansijske izvještaje). Završni račun usvaja Upravni odbor Javnog preduzeća, a usvojeni Završni račun se predaje Poreskoj upravi Crne Gore (Ministarstvo finansija) do 31. marta tekuće za prethodnu godinu u skladu sa odredbama Zakona o računovodstvu.

Prihodi

Odlukom o visini i načinu obračuna i plaćanja naknada za korišćenje dobara nacionalnih parkova definisane su naknade, u skladu sa članom 21 Zakona o nacionalnim parkovima, a odnose se na sledeće:

- ulazak u nacionalni park;
- pružanje usluga posjetiocima (korišćenje vodiča, razgledanje zbirke, korišćenje informativno-edukativnog materijala i dr.);
- ugostiteljske, prodajne, smještajne i infrastrukturne objekte (stalne i privremene);
- iznajmljivanje i/ili korišćenje objekata i prostorija nacionalnog parka;
- korišćenje mineralnih sirovina;
- iznajmljivanje sredstava i opreme za sport i rekreaciju (čamaca, brodova, kajaka, bicikala i dr.);
- organizovano posmatranje ptica;
- kampovanje;

- splavarenje i rafting;
- loženje vatre na posebno uređenim mjestima;
- džiping ture;
- parking;
- sportske i kulturne manifestacije;
- korišćenje plaža;
- trafo stanice;
- uspostavljanje zona sanitarne zaštite vodozahvata u sistemima javnog vodosnadbijevanja;
- korišćenje prostora za žičare, uspinjače i ski liftove;
- postavljanje privremenih objekata;
- postavljanje bilborda i reklamnih panoa;
- snimanje igranih i komercijalnih filmova, TV reklama i spotova;
- privredni i sportsko rekreativni ribolov;
- splavarenje i upotrebu plovila u sportsko-rekreativne svrhe;
- korišćenje imena i znaka nacionalnog parka;
- sakupljanje i branje šumskih plodova i gljiva u komercijalne svrhe;
- druge radnje, aktivnosti i djelatnosti u skladu sa zakonom.

U narednoj tabeli su prikazani prihodi NP Durmitor koji su ostvareni u toku 2024. godine. Najveće učešće u ukupnim prihodima zauzimaju prihodi od naknada za ulazak u Nacionalni park (75,48%), a zatim prihodi od naplate naknade za rafting (18,45%).

***Tabela 8**: Prihodi NP Durmitor koji su ostvareni u toku 2024. godine*

Elementi	**2024. godina**
Prihodi od ulaznica	1.578.679,49
Prihodi od raftinga	385.869,50
Prihodi od stalnih i privremenih objekata	31.363,65
Prihodi od donacija	24.660,81
Ostali prihodi	70.780,63
UKUPNO (€)	**2.091.354,08**

Prihodima od donacija realizovane su aktivnosti u okviru projekta “Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unaprjeđenje fizičke zaštite" za čiju realizaciju su Javnom preduzeću za nacionalne parkove Crne Gore dodijeljena bespovratna sredstva-subvencija od strane Fonda za zaštitu životne sredine (Eko-fond), kao i aktivnosti u okviru projekta „Smanjenje pojave šumskih požara u NP Durmitor i Basenu rijeke Tare“ kao dio UNESCO programa „Promocija održivog razvoja kroz UNESCO programe i područja“.

Rashodi

Finansijska sredstva Javnog preduzeća troše se u skladu sa zakonom i opštim aktima preduzeća, donijetim odlukama, planovima i programima rada, zaključenim ugovorima i drugim aktima, u cilju izvršavanja obaveza i zadataka iz nadležnosti Javnog preduzeća, a odnose se na:

- investiciona ulaganja (izrada tehničke dokumentacije, elaborati, studije, geodetska snimanja, recenzije, izvođenje radova sa nadzorom);
- troškove tekućeg održavanja opreme, vozila, plovila, objekata i drugih osnovnih sredstava;
- monitoring i praćenje stanja životne sredine;
- ostale poslovne rashode (troškovi struje, vode, telefon, internet, reklama, zakup prostorija, kancelarijski materijal, održavanje higijene i ostali režijski troškovi);
- osnovna sredstva (nabavka opreme, vozila i dr.);
- zarade i ostala lična primanja zaposlenih;
- prenesene aktivnosti.

U narednoj tabeli prikazani su rashodi NP Durmitor, nastali u toku 2024. godine. Radi obavljanja zajedničkih poslova i objedinjenih funkcija svih nacionalnih parkova, na nivou Preduzeća formirane su službe zajedničkih poslova. Kako se aktivnosti ovih službi obavljaju u korist svih nacionalnih parkova, troškovi službi zajedničkih poslova izraženi su u iznosu koji predstavlja učešće NP Durmitor u ukupnim troškovima nacionalnih parkova. U cilju sveobuhvatnog prikaza ukupnih rashoda, u tabeli su pripadajući rashodi službi zajedničkih poslova zasebno prikazani.

***Tabela 9**: Prikaz rashoda NP Durmitor u toku 2024. godine*

Elementi	**2024. godina**
Troškovi ljudskih resursa	643.384,68
Pripadajući troškovi ljudskih resursa SZP	269.209,41
Troškovi režija i održavanja objekata, vozila i plovila	127.261,43
Pripadajući troškovi režija i održavanja objekata, vozila i plovila SZP	52.170,08
Programske aktivnosti	43.943,18
Pripadajući troškovi programskih aktivnosti SZP	15.111,88
UKUPNO (€)	**1.151.080,65**

9. ZAVRŠNA RAZMATRANJA I PREPORUKE

Javno preduzeće za nacionalne parkove je Programom upravljanja za 2024. godinu planiralo 121 aktivnost, od kojih je realizovano 77, dok 44 aktivnosti nije realizovano. Stepen realizacije programskih aktivnosti na nivou Nacionalnog parka Durmitor je 64% (Grafik 6).

***Grafik 6**: Stepen realizacije programskih aktivnosti u NP Durmitor*

Realizacija planiranih aktivnosti u 2024. godini bila je na dobrom nivou. Ovdje je potrebno napomenuti da je realizacija pojedinih aktivnosti, direktno zavisila od realizacije drugih aktivnosti pa je tako npr. nerealizacija izrade mobilne aplikaciju za rad na terenu, uslovila nemogućnost organizovanja obuke nadzornika za korišćenje mobilne aplikacije, a to je onda uslovilo i neralizaciju aktivnosti koja se odnosila na kontrolisanje ubiranja divlje flore na terenu i unošenja dobijenih podataka u Excel tabelu.
Nedostatak finansijskih sredstava, u prva dva kvartala 2024. godine, dok Javno preduzeće nije počelo da ostvaruje značajnije prihode po osnovu prodaje ulaznica i po osnovu drugih naknada za korišćenje nacionalnih parkova, uslovila je nerealizaciju pojedinih aktivnosti, a koje su se prvenstveno odnosile na na izradu, adaptaciju ili rekonstrukciju turističke infrastrukture.
Takođe, niz planiranih aktivnosti nije bio realizovan zbog ne uključivanja drugih institucija i organizacija, koje su u okviru Programa prepoznate kao nosioci sprovođenja određenih aktivnosti. Naime, ove institucije i organizacije nisu odgovorile na poziv za realizaciju aktivnosti, što je direktno uticalo na nesprovođenje predviđenih zadataka.
U narednom periodu potrebno je:

- Angažovati stručne saradnike za šumarstvo, herpetofaunu, faunu beskičmenjaka, faunu sisara i materijalnu kulturnu baštinu u cilju jačanja stručnog kapaciteta Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
- Nastaviti saradnju sa klasterima u okviru socio-ekonomskih foruma;
- Aplicirati na projektima koji će unaprijediti zaštitu i održivi razvoj Parka i ojačati saradnju sa lokalnim stanovništvom;
- Izraditi Studiju kapaciteta nosivosti za najposjećenije lokalitete u Parku;
- Razviti interpretativne i turističke programe obilaska Parka;
- Potrebno je unaprijediti saradnju sa nadležnim organima sa ciljem sprječavanja ulaska četvorotočkaša na područje Parka;

- Izvršiti popravku i adaptaciju postojećih i izvršiti nabavku novog mobiljara (klupe, stolovi, nadstrešnice, korpe za otpatke);
- Rekonstruisati Centar za posjetioce u Upravnoj zgradi Parka;
- Urediti glavni ulaz u Park;
- Izgraditi kontrolno - naplatne punktove na lokalitetima Dobri do, Todorov do i Ivan do;
- Postaviti glavne, najavne i informativne table i smjerokaze;
- Urediti vidikovce;
- Izraditi odmorišta za planinare i bicikliste;
- Izraditi infrastrukturu za posmatranje ptica i divljih životinja;
- Povećati broja zaposlenih u Službi zaštite i Službi za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture;
- Izvršiti II fazu rekonstrukcije i adaptacije planinarskog doma „Škrka“
- Izraditi parking kod pristupnog punkta na Crnom jezeru;
- Organizovati hitne zajedničke inicijative Parka, lokalnih uprava ka Upravi za šume i Agenciji za zaštitu životne sredine u vezi regulisanja snabdijevanja ogrjevom lokalnog stanovništva koje živi na prostoru Parka;
- Staviti u funkciju suvenirnice na šetalištu prema Crnom jezeru i na Tari;
- Postaviti bivake na mjestu gdje je nekada postojao u Valovitom dolu i na lokaciji Donja Ališnica i Šarban (ili Todorov do)
- Izvršiti uređenje planinarskih staza;
- Popraviti potporni zid kod Upravne zgrade;
- Izvršiti rekonstrukciju mostova i uređenje edukativne staze oko Crnog jezera
- Nabaviti i obnoviti vozni park terenskim vozilima.

10. TABELARNI PRIKAZ CILJEVA I AKTIVNOSTI PROGRAMA UPRAVLJANJA ZA 2024. GODINU

Strateška oblast 1: Istraživanje, praćenje, obnova i unapređenje ekosistema, staništa i vrsta	
Cilj 1.1.	**Unapređenje informacione baze podataka o flori Nacionalnog Parka kroz literaturni i terenski rad , softverska nadogradnja i stručno usavršavanje saradnika**
Indikator cilja: Funkcionalna baza podataka o flori unapređenja (kvalitativno i kvantitativno) sa brojem novih unosa u odnosu na prethodni planski period	
Aktivnost 1.1.2	**Izraditi mobilnu aplikaciju u cilju boljeg monitoringa i prikupljanja podataka**
Indikator aktivnosti	*Izrađena mobilna aplikacija*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Za potrebe monitoringa i prikupljanja taksonomskih i stanišnih podataka izradiće se mobilna aplikacija. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Izrada mobilne aplikacije je planirana u sklopu projektnog prijedloga LASPEH II

Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.1.3	**Nastaviti inventarizaciju nacionalno i/ili međunarodno značajnih biljnih taksona u postojećoj bazi podataka**
Indikator aktivnosti	Izvještaj o prikupljenim podacima
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nastaviće se sa unosom literaturnih i terenskih podataka u Excel-bazu, na sređivanju i sistematizaciji taksonomskih i drugih podataka, na nomenklaturnim usaglašavanjima unijetih taksona sa važećim evropskim listama (Flora Europaea, Catalogue of Life, The Euro+Med PlantBase i The Plant List). Definisanjem važećeg naziva (accepted name) riješiće se problem sinonima i utvrditi konačan broj popisanih taksona na nivou vrste i podvrste. Upoređivanjem sa EU IUCN listom utvrdiće se konzervacijski status taksona na nivou Evrope i na globalnom nivou. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	334,00
Aktivnost 1.1.5	**Uraditi karte distribucije za prioritetne vrste**
Indikator aktivnosti	Broj mapa distribucije prioritetnih vrsta
Opis aktivnosti i njen prioritet	Primjenom Qgis i Google earth programa izradiće se mape distribucije za odabrane rijetke taksone, od nacionalnog ili međunarodnog značaja. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.2	**Utvrđeno nulto stanje 4060 planinskih i borealnih vriština, prelaznih i alkalnih tresava - potencijalnih NATURA 2000 staništa**
Indikator cilja: Broj kartiranih potencijalnih NATURA 2000 staništa i definisano stanje dijagnostičkih vrsta	
Aktivnost 1.2.1	**Kartirati stanišni tip 4060 planinske i borealne vrištine i sprovesti analizu stanja**
Indikator aktivnosti	*Urađene mape distribucije za stanišni tip 4060*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Identifikacija staništa će se raditi u skladu sa Priručnikom za identifikaciju tipova staništa Crne Gore od značaja za Evropsku Uniju. Biće određene: dijagnostičke vrste, njihova pokrovnost, pratilice i reprezentativnost. Dobiće se podaci za monitoring i prema potrebi sprovoditi mjere za sprječavanje vegetacijske sukcesije. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	334,00
Aktivnost 1.2.2	**Izraditi analizu stanja dijagnostičkih vrsta na stanišnom tipu 4060**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o stanju dijagnostičkih vrsta za stanišni tip 4060*

Opis aktivnosti i njen prioritet	Uspostaviće se monitoring dijagnostičkih vrsta u svrhu očuvanja povoljnih stanišnih uslova za ciljne i ostale značajne vrste habitata. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.2.3	**Dati kartografski prikaz stanišnih tipova (7140, 7230 i 6410) na Barnom jezeru, sprovesti monitoring sukcesije i dati mjere njihovog očuvanja**
Indikator aktivnosti	*Urađene mape distribucije za stanišni tip 7140, 7230 i 6410*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Identifikacija staništa će se raditi u skladu sa Priručnikom za identifikaciju tipova staništa Crne Gore od značaja za Evropsku Uniju. Odrediće se granice, dobiće se podaci za monitoring i prema potrebi sprovoditi mjere za sprječavanje vegetacijske sukcesije. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	334,00
Aktivnost 1.2.4.	**Izraditi analizu stanja dijagnostičkih vrsta stanišnih tipova na Barnom jezeru (7140, 7230 i 6410)**
Indikator	Izvještaj *o stanju dijagnostičkih vrsta za stanišni tip 7140, 7230 i 6410*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uspostaviće se monitoring dijagnostičkih vrsta u svrhu očuvanja povoljnih stanišnih uslova za ciljne i ostale značajne vrste habitata. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	334,00
Cilj 1.3	**Unaprijeđen sistem kontrole ubiranje divlje flore u komercijalne svrhe**
Indikator cilja: Broj evidentiranih kontrolisaniih kontrola kroz aplikaciju	
Aktivnost 1.3.1	**Izraditi mobilnu aplikaciju za rad na terenu**
Indikator aktivnosti	*Izrađena mobilna aplikacija*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Za potrebe monitoringa i prikupljanja podataka o ubiranju divlje flore u komercijalne svrhe izradiće se mobilna aplikacija. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.3.2	**Obučiti nadzornike za korišćenje mobilne aplikacije**
Indikator aktivnosti	*Broj obučenih nadzornika za korišćenje mobilne aplikacije*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U cilju lakšeg prikupljanja podataka o ubiranja ljekovite flore, samoniklog jestivog bilja i gljiva na prostoru NP obučiće se nadzornici u Parku za korišćenje mobilne aplikacije. Prioritet 1

Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Zato što se kasnilo u realizaciji aktivnosti 1.3.1. - Mobilna aplikacija je urađena u decembru 2024. godine.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.3.3	**Kontrolisati stanje na terenu i unositi terenske podatke u bazu podataka**
Indikator aktivnosti	*Broj izvršenih kontrola.* *Broj terenskih podataka unijetih u bazu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Svi podaci koji se odnose na ubiranje divlje flore u komercijalne svrhe, dobijeni radom nadzornika na terenu, korišćenjem mobilne aplikacije, biće unijeti u bazu podataka, uradiće se analiza i kartografski prikaz. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Zbog kašnjenja u realizaciji aktivnosti 1.3.1. i 1.3.2.
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.4	**Očuvani šumski ekosistemi**
Indikator cilja: Šumski ekosistemi bez negativnih pritisaka	
Aktivnost 1.4.1	**Pratiti zdravstveno stanje šumskih ekosistema na odabranim bioindikatorskim tačkama**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o sprovedenom monitoringu na mreži bioindikacijskih tačaka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na utvrđenim bioindikacijskim tačkama izvršiće se prikupljanje podataka o opštem zdravstvenom stanju šumskih ekosistema na prostoru PC Žabljak I. Ptioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	476,50
Aktivnost 1.4.2	**Sprovoditi monitoring dendrometriskih i ekoloških aspekata šumskih ekosistema**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o sprovedenom monitoringu dendrometriskih i ekoloških aspekata*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se prikupljanje podataka o stanju šumskih ekosistema. Podaci će se prikupljati sa područja na kojima su evidentirane ili primijećene određene promjene u šumskim ekosistemima Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	762,50
Aktivnost 1.4.3	**Sprovoditi sanitarno-higijenske aktivnosti**
Indikator aktivnosti	*Količina doznačene drvne mase u šumskim ekosistemima*

Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se obilježavanje četinarskih i lišćarskih stabala sa izrazitim simptomima zaraze, izvaljena i suva stabla, snjegolomovi i vjetrolomovi, prevršena i oštećena stabla, koja nemaju mogućnost daljeg razvoja u cilju zaštite i unapređenja šumskih ekosistema. Aktivnost će se sprovoditi na osnovu izvještaja Službe zaštite sa terena nakon čega stručna služba preduzima dalje mjere Izvršiće se prodaja ogrjeva lokalnom stanovništvu na teritoriji Parka, iz izdanačkih lišćarskih šuma i sanitara kod četinarskih šuma. Po potrebi, izvršiće se popunjavanje šumskih ekosistema sadnjom sadnica u količini od 1000 sadnica smrče i jele, starosti 2+0 i 2+2. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	762,50
Aktivnost 1.4.4	**Sprovoditi mjere zaštite od požara**
Indikator aktivnosti	*Izvršena nabavka protivpožarne opreme u skladu sa Planom zaštite i spašavanja*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U cilju preventivnih mjera zaštite, kao i efikasnog reagovanja, izvršiće se nabavka potrebne opreme, instalacija potrebne infrastrukture i distanciono praćenje požara uz pomoć GIS tehnologije. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.4.5	**Izraditi interaktivnu bazu podataka o stanju šumskih ekosistema**
Indikator aktivnosti	*Broj unijetih podataka u bazu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se prikupljanje i skladištenje vektorizovanih podataka sa terenskih obilazaka. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.4.6	**Sprovoditi biološke i biotehničke mjere zaštite šuma**
Indikator aktivnosti	*Nabavljena adekvatna biohemijska sredstva i izvješaj o sprovedenim mjerama zaštite*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se nabavka bioloških sredstava za zaštitu četinarskih šuma od parazitske gljive *Fomus annosum*. Prioritet 4
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Nerealizovano

Razlog ne realizacije	Nije bilo moguće na tržištu naći biološko sredstvo „rootstop“. Aktivnost se prebaca za sledeću plansku godinu
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.4.7	**Sprovoditi mjere gajenja i sanacije degradiranih šuma**
Indikator aktivnosti	*Površina degradiranih šumskih ekosistema izražena u m² koja je obnovljena i pošumljena*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se sanacija degradiranih šumskih ekosistema, nastalih uslijed požara i drugih biotičkih i abiotičkih faktora. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.4.8	**Sprovoditi monitoring i adekvatne mjere prilagođavanja i adaptacije i obuka u cilju ublažavanja efekata klimatskih promjena**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o sprovedenom monitoringu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Sprovodiće se mjere adaptacije i prilagođavanja šumskih ekosistema na globalne promjene klime, kao i kontinuirani monitoring šumskih ekosistema. Prioritet 3
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	262,50
Aktivnost 1.4.9	**Sprovoditi monitoring potkornjaka i parazitskih i saprofitskih gljiva**
Indikator aktivnosti	*Postavljene feromonske klopke i izrađen izvještaj o prikupljenom materijalu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se postavljanje feromonskih klopki u cilju praćenja brojnosti potkornjaka, procijene rizika od prenamnoženja i smanjivanja brojnosti štetnih vrsta potkornjaka. Feromonske klopke će se postaviti u okolini „žarišta“ suvih četinarskih stabala koja se smatraju kao najrizičnija za pojavu prenamnoženja potkornjaka. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	191,00
Cilj 1.5	**Utvrđeno nulto stanje dnevnih leptira**
Indikator cilja: Ček lista dnevnih leptira na području Parka	
Aktivnost 1.5.1.	**Istražiti i dopuniti literaturne podatke o fauni Lepidoptera**
Indikator aktivnosti	*Broj unesenih podataka u bazi*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Istraživanje literaturnih podataka o prisutnosti Lepidoptera, kao i dopunjavanje baze podataka monitoringom. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj

Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.5.2.	**Odrediti nulto stanje dnevnih leptira na području Parka**
Indikator aktivnosti	Izvještaj o nultom stanju dnevnih leptira
Opis aktivnosti i njen prioritet	Realizovaće se terenska istraživanja u cilju određivanja nultog stanja dnevnih leptira na području Parka, sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura 2000 vrste. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	477,00
Cilj 1.6	**Urediti sportski ribolov na durmitorskim jezerima**
Indikator cilja: Na durmitorskim jezerima je regulisan sportski ribolov i evidencija ulova; Crno jezero je poribljeno adekvatnim brojem pastrmki.	
Aktivnost 1.6.1	**Vršiti analizu stanja ihtiofaune i u skladu sa potrebama sportskog ribolova poribljavati Crno jezero**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o stanju ihtiofaune durmitorskih jezera; Izvještaj o količini pastrmke kojom je poribljeno Crno jezero za potrebe sportskog ribolova*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Vršiti monitoring ihtiofaune i dalje postupati u skladu sa rezultatima monitoringa. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije prepoznata potreba za poribljavanjem jezera
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.6.2	**Evidentirati ulov i unositi podatke u jedinstvenu bazu koju vodi Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede**
Indikator aktivnosti	*Broj unesenih dozvola i ulova u bazu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Broj komada ribe koje se ulove u rijeci Tari i Crnom jezeru će se unositi u digitalnu bazu koju vodi Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede u svrhu statistike, daljih planiranja aktivnosti i nauke. Prioritet 1
Odgovornost	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.6.3	**Odrediti lokacije sa kojih će se obavljati sportski ribolov**
Indikator aktivnosti	*Broj lokacije za obavljanje sportskog ribolova*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa Naredbom o ribolovnim zabranima, lovostaju i minimalnim veličinama riba i drugih vodenih organizama ispod kojih je zabranjen ulov, sprovodiće se aktivnosti kontrole lokacija na kojima se obavlja sportski ribolov. Prioritet 1

Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.6.4	**Izraditi edukativni materijal i postaviti table sa obavještenjima na određenim lokalitetima**
Indikator aktivnosti	*Izrađen edukativni materijal; Pripremljena informacija za informativne table i postavljene informativne table, veza Aktivnost 4.1.10*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa zakonom pripremljena je informacija o načinima obavljanja sportskog ribolova, za potrebe izrade informativnih tabli. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor Parka
Napomena	Postavljene informativne table o obavljanju sportskog ribolova na Crnom jezeru i mostu na Tari. Aktivnost je realizovana tokom 2023. godine
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0.00
Cilj 1.7	**Inventarizacija vodozemaca i gmizavaca**
Indikator cilja: Ček lista vodozemaca i gmizavaca na području Parka	
Aktivnost 1.7.1	**Istražiti i sakupiti literaturne podatke o fauni vodozemaca i gmizavaca**
Indikator aktivnosti	*Broj unesenih podataka u bazi*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Istraživanje literature i sakupljanje podataka o prethodnim istraživanjima faune vodozemaca i gmizavaca. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.7.2	**Odrediti distribuciju vodozemaca i gmizavaca na području Parka**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o nultom stanju*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Realizovaće se terenska istraživanja u cilju inventarizacije faune vodozemaca i gmizavaca sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura vrste. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	191,00
Cilj 1.8	**Izvršiti reintrodukciju tritona u ledničkim jezerima**
Indikator cilja: Uspješna reintrodukcija tritona u Velikom Škrčkom i Modrom jezeru	
Aktivnost 1.8.1	**Izvršiti reintrodukciju tritona iz Malog Škrčkog jezera u Veliko Škrčko jezero**
Indikator aktivnosti	*Broj reintrodukovanih jedinki u Škrčko jezero*

Opis aktivnosti i njen prioritet	Vršiti monitoring tritona iz Malog Škrčkog u Veliko Škrčko jezero, i dalje postupati u skladu sa rezultatima monitoringa. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U izvještajnom periodu radno mjesto stručnog saradnika za herpetofaunu bilo je upražnjeno
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.8.2	**Izvršiti reintrodukciju tritona iz Valovitog u Modro jezero**
Indikator aktivnosti	*Broj reintrodukovanih jedinki u Modro jezero*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Vršiti monitoring tritona u Valovitom i Modrom jezeru, i dalje postupati u skladu sa rezultatima monitoringa. Odrediće se nulto stanje biodiverziteta koje će pokazati da li je moguće izvršiti reintrodukciju. Prioritet 4
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U izvještajnom periodu radno mjesto stručnog saradnika za herpetofaunu bilo je upražnjeno
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.9	**Stabilne populacije značajnih vrsta gnjezdarica**
Indikator cilja: Očuvane ključne (kišobran) vrste ptica i njihova staništa	
Aktivnost 1.9.2.	**Sprovoditi monitoring gnjezdarica**
Indikator aktivnosti	*Izvještaji sprovedenog monitoringa*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na osnovu protokola, pratiće se stanje značajnih vrsta gnjezdarica na području Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	477,00
Aktivnost 1.9.3.	**Definisati mjere konzervacije za ciljne vrste gnjezdarica**
Indikator aktivnosti	*Izrađen akcioni plan konzervacionih mjera za vrste: Tetrao urogallus, Bonasa bonasia, Strix uralensis, Aegolius funereus, Dendrocopos leucotos lilfordii, Alectoris graeca*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na osnovu sporovednog monitoringa, predložiće se eventualne mjere konzervacije staništa. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Kako je monitoring ciljnih vrsta gnjezdarica u okvirima JPNPCG započet 2023. godine, neophodno je produžiti istraživanja ovih vrsta kako bi se predložile eventualne mjere konzervacije staništa, te na osnovu toga izradio Akcioni plan.
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.10	**Očuvane populacije slijepih miševa**
Indikator cilja: Broj istraženih objekata važnih za očuvanje kolonija slijepih miševa i sprovedene mjere zaštite ugroženih kolonija	
Aktivnost 1.10.2	**Istražiti rasprostranjenost i utvrditi važna područja za očuvanje slijepih miševa**

Indikator aktivnosti	*Izrađene mape distribucije vrsta i njihovih skloništa*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Primjenom nevidljivih mreža i ultrazvučnom detekcijom utvrdiće se rasprostranjenost slijepih miševa i odrediti najznačajnija staništa na području Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	477,00
Aktivnost 1.10.3	**Utvrditi faktore ugrožavanja i po potrebi sprovesti mjere očuvanja kolonija slijepih miševa**
Indikator aktivnosti	*Definisani faktori ugrožavanja i broj zaštićenih skloništa*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U odnosu na ukupna istraživanja za period 2020-2024. definisaće se faktori ugrožavanja populacije slijepih miševa na području NP i definisaće se potrebne mjere konzervacije. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.11	**Utvrđeno stanje vrsta iz porodice kuna**
Indikator cilja: Izrađena lista prisutnih vrsta sa mapom distribucije i ocjenom stanja populacija	
Aktivnost 1.11.1	**Nabavka opreme za istraživanje *Mustelida* (foto-zamke, živolovke)**
Indikator aktivnosti	Izvršena nabavka opreme
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se nabavka opreme za istraživanje *Mustelida* (živolovke) Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Nerealizovano.
Razlog ne realizacije	Iako je nabavka opreme ušla u Plan javnih nabavki, procedura nije sprovedena zbog nedostatka finansijskih sredstava. Aktivnost se prebacuje u 2025.godinu.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.11.2	**Monitoring stanja vrsta iz porodice kuna**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj monitoringa o stanju vrsta iz porodice kuna*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Realizovaće se terenska istraživanja u cilju utvrđivanja prisutnosti vrsta sa ocjenom stanja populacija. Utvrditi faktore ugrožavanja i predložiti mjere očuvanja i zaštite vrsta iz familije Mustelidae. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	477,00
Aktivnost 1.11.3	**Izvršiti kartiranje potencijalnih staništa porodica kuna**
Indikator aktivnosti	*Izrađene mape distribucije potencijalnih staništa*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na osnovu podataka dobijenih terenskim istraživanja (Aktivnost 1.11.2) izradiće se liste prisutnih vrsta iz familije Mustelidae i kartirati njihova najznačajnija staništa.

	Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.12	**Utvrđeni koridori i staništa krupnih sisara**
Indikator cilja: Identifikovani koridori i staništa za krupne sisare na prostoru Parka sa mapom distribucije	
Aktivnost 1.12.4	**Sprovoditi monitoring krupnih sisara**
Indikator aktivnosti	Izvještaj o sprovedenom monitoringu i mapirani koridori
Opis aktivnosti i njen prioritet	Realizovaće se terenska istraživanja uz pomoć kamera zamki, u cilju što efikasnijeg utvrđivanja prisutnosti krupnih sisara na teritoriji Parka. Utvrditi faktore ugrožavanja i predložiti mjere očuvanja i zaštite krupnih sisara. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	833,60
Cilj 1.13	**Obezbijeđena prihrana za krupne sisare tokom zimskih mjeseci**
Indikator cilja: Uspostavljena funkcionalna hranilišta	
Aktivnost 1.13.1	**Vršiti prihranu krupnih sisara tokom zimskih mjeseci na hranilištima**
Indikator aktivnosti	*Količina utrošene hrane i soli*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Vršiće se prihrana krupnih sisara u zimskom periodu Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba fizičke zaštite
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.13.2	**Izgraditi nova hranilišta i solila**
Indikator aktivnosti	*Izgrađena dva hranilišta i četiri solila*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Ukoliko se ukaže potreba na određenim mjestima, uz konsultaciju sa stručnim saradnikom za zaštitu faune sisara, izgradiće se nova hranilišta i solila. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba fizičke zaštite
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.14	**Zaštita i održivo korišćenje vodenih resursa**
Indikator cilja: Ekološki kvalitet vode je na zadovoljavajućem nivou	
Aktivnost 1.14.1	**Monitoring hidroloških objekata**
Indikator aktivnosti	*Ispitan kvalitet vode Crnog jezera, obezbijeđena dugoročna zaštita i održivo korišćenje*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa Zavodom za hidrometeorologiju i seizmologiju i Upravom za vode, vršiće se monitoring hidroloških objekata u skladu sa važećom Zakonskom regulativom. Prioritet 2

Odgovornost	Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju; Uprava za vode; Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor Parka.
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	*0,00*
Strateška oblast 2: Očuvanje, unapređenje i promocija kulturno-istorijskih i etnografskih vrijednosti i potencijala	
Cilj 2.1	**Očuvana materijalna kulturna baština**
Indikator cilja: Broj Istraženih i valorizovanih elemenata materijalne kulturne baštine Parka	
Aktivnost 2.1.2	**Inicirati i učestvovati u projektima istraživanja, sprovođenja mjera zaštite i prezentovanja kulturnog nasljeđa, koje implementiraju nadležne institucije**
Indikator aktivnosti	*Broj realizovanih projekata i sprovedenih mjera zaštite*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Sa stručnim timom Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore obaviće se arheološko rekognosciranje potencijalnih arheoloških lokaliteta na prostoru Parka i užeg okruženja, kao prva faza budućih detaljnih istraživanja i iskopavanja. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor JPNPCG
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovano stručno lice iz oblasti materijalne kulturne baštine
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.1.3	**Pokretati inicijative za uspostavljanje zaštite kulturnih dobara**
Indikator aktivnosti	*Broj pokrenutih inicijativa. Broj zaštićenih kulturnih dobara*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Relevantnim institucijama uputiće se inicijativa za uspostavljanje zaštite kulturnog dobra, na osnovu istraživačkih nalaza, osobenosti i značaja koje ima to kulturno dobro. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor JPNPCG
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovano stručno lice iz oblasti materijalne kulturne baštine
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 2.2	**Prezentacija materijalne kulturne baštine Parka**
Indikator cilja: Broj promovisanih i prezentovanih elemenata materijalne kulturna baština Parka	
Aktivnost 2.2.1	**Prikupljati stariju foto građu i umjetničke slike akademskih likovnih stvaralaca u digitalnoj formi**
Indikator aktivnosti	*Broj digitalizovanih elemenata*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Prikupiće se starija foto građa i umjetničke slike akademskih likovnih stvaralaca u digitalnoj formi. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor JPNPCG
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovano stručno lice iz oblasti materijalne kulturne baštine
Troškovi realizacije	0,00

Aktivnost 2.2.2	**Organizovati tematske izložbe povodom značajnih datuma**
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih tematskih izložbi*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se tematske izložbe povodom značajnih datuma, na prijedlog angažovanog eksperta za materijalnu kulturnu baštinu. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor JPNPCG
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovano stručno lice iz oblasti materijalne kulturne baštine
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.2.3	**Kreirati i uspostaviti kulturno istorijsku stazu u funkciji turističke ponude Parka**
Indikator aktivnosti	*Uspostavljena kulturno-istorijska staza*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izradiće se Elaborat formiranja kulturno istorijske staze, na osnovu kojeg će se formirati i uspostaviti staza. Prioritet 3
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor JPNPCG
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovano stručno lice iz oblasti materijalne kulturne baštine
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 2.3	**Zaštita i prezentacija nematerijalne kulturne baštine**
Indikator cilja: Broj zaštićenih, valorizovanih i promovisanih elemenata nematerijalne kulturne baštine	
Aktivnost 2.3.1	**Inventarisati nematerijalnu kulturnu baštinu Parka**
Indikator aktivnosti	*Broj popisanih elemenata nematerijalne kulturne baštine*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Inventarisati nematerijalnu kulturnu baštinu Parka, gdje bi prikupljena dokumentacija bila, osim popunjavanja relevantne baze podataka, iskorišćena i za potrebe upisa novog elementa u Nacionalni registar nematerijalnog kulturnog nasljeđa Crne Gore. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	45,00
Aktivnost 2.3.2	**Prikupiti podatke od nosilaca nematerijalnih kulturnih dobara**
Indikator aktivnosti	*Broj nosilaca nematerijalnih kulturnih dobara*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Prikupiti podatke od pojedinaca koji čuvaju znanja, vještine i umijeća NKN. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	45,00
Aktivnost 2.3.3	**Popunjavati upitnike za identifikaciju elemenata nematerijalnog kulturnog nasljeđa**
Indikator aktivnosti	*Broj popunjenih upitnika*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Popunjavanje obrazaca u vidu upitnika za svaki evidentirani elemenat NKN.

	Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.3.4	**Inicirati ka Upravi za zaštitu kulturnih dobara uspostavljanje zaštite, na osnovu istraživačkih nalaza, zaštitu nematerijalnog kulturnog dobra**
Indikator aktivnosti	*Broj inicijativa i broj zaštićenih elemenata nematerijalnog kulturnog dobra*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Aktivnost uslovljena istraživačkim nalazima na terenu (jer svaki elemenat NKN ne podrazumijeva zakonsku zaštitu) i zavisi od stručne procjene. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Prema stručnoj procjeni nijedan elemenat NKN ne zavređuje stručnu zaštitu
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.3.5	**Organizovati manifestacije i učestvovati na sajmovima, izložbama i kulturno-umjetničkim programima koji se oslanjaju na etnografsko nasljeđe**
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih manifestacija i tematskih sajmova*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovanje manifestacija od posebnog značaja za Park, kao i sajmova, izložbi i kulturno-umjetničkih programa koji promovišu ljude, njihov način života, lokalnu gastronomiju, muzički folklor znanja i vještine koje su proizvod ovog prostora ili u vezi sa njim. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	671,00
Aktivnost 2.3.6	**Učestvovati u projektima zaštite i valorizacije nematerijalne kulturne baštine pod pokroviteljstvom relevantnih institucija (Ministarstvo kulture i medija, Uprava za zaštitu kulturnih dobara, CANU i dr.)**
Indikator aktivnosti	*Broj realizovanih projekata*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa usvojenim programskim aktivnostima institucija iz oblasti kulturnog nasljeđa, iniciraće se projektne aktivnost na zaštiti i valorizaciji nematerijalne kulturne baštine. Prioritet 3
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Institucije iz oblasti zaštite kulturnog nasljeđa, Ministarstvo kulture i medija, Uprava za zaštitu kulturnih dobara, CANU i dr.
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	22,00
Aktivnost 2.3.7	**Pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i medija kreirati programe za obilježavanje „Dana evropske baštine“**
Indikator aktivnosti	*Realizovan program „Dani evropske baštine“*

Opis aktivnosti i njen prioritet	Osmišljavanje i realizovanje događaja koji korespondira sa zadatom temom. Prioritet 3
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Ministarstvo kulture i medija
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Obilježavanje „Dana evropske baštine" je organizovano u NP Lovćen
Troškovi realizacije	0,00

Strateška oblast 3: Edukacija, interpretacija i promocija prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka	
Cilj 3.1	**Razvijena i unaprijeđena edukacija i interpretacija**
Indikator cilja: Procenat školske populacije, posjetilaca i lokalnog stanovništva koji su kvalitetno edukovani o vrijednostima Parka je povećan za 15% u odnosu na prethodni period	
Aktivnost 3.1.1	**U saradnji sa osnovnim školama koje gravitiraju Parku i nadležnim ministarstvom izradiće se edukativni programi**
Indikator aktivnosti	*Osmišljen i izrađen edukativni program namijenjen školskoj populaciji*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Štampa pripremljenog edukativnog materijala (flora, fauna, kulturno-istorijsko nasljeđe i dr.). Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	Aktivnost je realizovana u saradnji sa OEBS-om
Troškovi realizacije	480,50
Aktivnost 3.1.2	**U saradnji sa osnovnim školama sprovoditi edukativne programe**
Indikator aktivnosti	*Broj održanih radionica sprovedenih po edukativnom programu. Broj učenika koji su prošli kroz edukativni program*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa osnovnim školama i nadležnim ministarstvom organizovaće se edukativni programi „Obradujmo prirodu". Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, osnovne škole koje gravitiraju ka Parku, nadležno ministarstvo .
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Napomena	Štampa edukativnog bukleta „Obradujmo prirodu" realizovana 2023. godine u iznosu od 354,58€
Troškovi realizacije	181,20
Aktivnost 3.1.3	**U saradnji sa TO obilježiti značajne ekološke datume**
Indikator aktivnosti	*Broj obilježenih ekoloških datuma; Broj organizovanih radionica; Broj učesnika na radionicama*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Osmisliće se i organizovati interaktivne tematske radionice, u cilju obilježavanja važnih datuma i to: - 26. januar-Svjetski dan obrazovanja o zaštiti životne sredine

	- 21. mart – Dan zaštite šuma - 22. april - Dan planete Zemlje - 24. maj - Evropski dan parkova - 31. jul Svjetski dan nadzornika - 04. oktobar – Dan zaštite životinja - 11. decembar - Dan planina Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, TO: Žabljak, Šavnik, Plužine i Mojkovac
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Napomena	Donacijom Hipotekarne banke odštampan je materijal za eduradionice u iznosu od 200,00€
Troškovi realizacije	454,80
Aktivnost 3.1.4	**U saradnji sa TO osmisliti i sprovesti ciljane interpretativne programe obilaska Parka**
Indikator aktivnosti	*Osmišljeni interpretativni programi Parka. Broj sprovedenih obilazaka.*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa TO: Žabljak, Plužine, Šavnik i Mojkovac osmisliće se intepretativni program obilaska Parka za potrebe zimske turističke sezone. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, TO: Žabljak, Šavnik, Plužine i Mojkovac
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak planinskih i turističkih vodiča među zaposlenima Parka koji bi bili zaduženi za sprovođenje programa
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 3.1.5	**U saradnji sa Planinarskim savezom Crne Gore formirati nove edukativne i tematske staze**
Indikator aktivnosti	*Formirana jedna edukativna i jedna tematska staza*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U prethodnom periodu u saradnji sa NVO formirane su dvije tematske staze: „Kanjon Tare – priče o ljudima i rijeci“ i „U zagrljaju šume i tri jezera“. U ovoj programskoj godini vršiće se njihova promocija. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka, Planinarski savez Crne Gore
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	437,00
Aktivnost 3.1.6	**U saradnji sa Planinarskim savezom Crne Gore održavati i unaprijediti postojeće edukativne i tematske staze**
Indikator aktivnosti	*Edukativna staza oko Crnog jezera i dvije postojeće tematske staze su unaprijeđene i u funkciji su posjetilaca*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se uređenje edukativne staze oko Crnog jezera i pripremiti izvještaj o stanju informativnog mobilijara na stazi.Na osnovu dobijenog izvještaja uradiće se sanacija staze. Uradiće se izvještaj o stanju tematske staze „Mlinski potok“ i na osnovu njega izvršiće se uređenje staze.

	Za tematsku stazu „Kanjon Tare – život na ivici i vječita inspiracija“ uradiće se Izvještaj o stanju staze. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam, Planinarski savez Crne Gore
Status realizacije	Neralizovano
Razlog ne realizacije	Za edukativnu stazu oko Crnog jezera urađeno je idejno rješenje za njeno uređenje. U narednom periodu potrebno je angažovati stručno lice za izradu statike. Urađeni su izvještaji za tematske staze: „Mlinski potok“, kao i za „Kanjon Tare-život na ivici i vječita inspiracija“.
Troškovi realizacije	2.100,00
Cilj 3.2	**Park je uspješno promovisan na nacionalnom i međunarodnom nivou**
Indikator cilja: Park je prepoznatljiva i atraktivna destinacija za posjetioce i ljubitelje prirode	
Aktivnost 3.2.1	**Sprovoditi PR kampanje**
Indikator aktivnosti	*Broj sprovedenih PR kampanja*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Sprovodiće se PR aktivnosti kako bi se promovisale prirodne i kulturne vrijednosti Parka, značajni ekološki datumi, manifestacije i događaji, kao i najznačajnije aktivnosti koje se implementiraju u Parku, putem medija, veb-sajta, objava na društvenim mrežama. Vršiće se promocija prirodnih i kulturnih vrijednosti i turističke ponude NP Durmitor. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka, direktor JPNPCG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	2.712,75
Aktivnost 3.2.2	**Učestvovati na turističkim sajmovima**
Indikator aktivnosti	*Broj međunarodnih i nacionalnih turističkih sajmova na kojima je JPNPCG uzelo učešće*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uzeće se učešće na lokalnim, regionalnim i međunarodnim sajmovima turizma koji se budu oglašavali tokom programske godine. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka, direktor JPNPCG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.398,07
Aktivnost 3.2.3	**Organizovati manifestacije i događaje**
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih manifestacija i događaja*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se manifestacija „Durmitorski zimski dani“, u okviru koje će se organizovati šetnja krpljama markiranom stazom od Crnog jezera do Savinog kuka i čajanka na obali Crnog jezera. Organizovaće se tradicionalna „Osmomartovska izložba ručne radinosti“ u Upravnoj zgradi Nacionalnog parka. Učešće u organizaciji manifestacije „Dani planinskog cvijeća.“

	U saradnji sa TO Žabljak organizovaće se događaj „Dan NP Durmitor“ (6. septembar) kojim će se promovisati „open door“ aktivnosti (pješačenje, biciklizam, kajakarenje, vožnja drvenim čamcima i sl.), kao i sajam tradicionalnih domaćih proizvoda lokalnih proizvođača sa područja Durmitora. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.850,11
Aktivnost 3.2.4	**Izraditi promotivni materijal**
Indikator aktivnosti	*Količina izrađenog promotivnog materijala*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izradiće se i štampati promotivni materijal (brošura, kataloga, flajera, postera i sl.). Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	392,98
Aktivnost 3.2.5	**Izraditi propagandni materijal**
Indikator aktivnosti	*Količina izrađenog propagandnog materijala*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izrada i štampa propagandnog materijala (olovke, planeri, vrećice i majice itd.) sa logom i motivima NP Durmitor. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	449,57
Aktivnost 3.2.6	**Izraditi autentični suvenir Parka**
Indikator aktivnosti	*Objavljen i sproveden konkurs, izabran autentičan suvenir Parka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se konkurs za izradu autentičnog suvenira Parka Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Odustalo se od ove aktivnosti do usvajanja novog vizuelnog identiteta Parka.
Troškovi realizacije	0,00€

Strateška oblast 4: Turizam zasnovan na aktivnom odmoru u prirodi	
Cilj 4.1	**Unapređena i razvijena posjetilačka infrastruktura Parka**
Indikator cilja: Broj uređenih, adaptiranih i novoizgrađenih elemenata posjetilačke infrastrukture	
Aktivnost 4.1.1	**Rekonstruisati Centar za posjetioce u Upravnoj zgradi**
Indikator aktivnosti	*Izvršena rekonstrukcija Centra za posjetioce u Upravnoj zgradi Parka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izradiće se idejno rješenje sa predmjerom i predračunom za rekonstrukciju i adaptaciju Upravne zgrade.

	Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Napomena	U ovoj programskoj godine izvršeno je krečenje Centra za posjetioce
Troškovi realizacije	461,00
Aktivnost 4.1.2	**Urediti glavne ulaze u Park**
Indikator aktivnosti	*Izrađen glavni ulazi na putu prema Crnom jezeru*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa postojećim idejnim rješenjem izradiće se glavni ulaz u Park na lokaciji kontrolni-naplatni punkt na putu prema Crnom jezeru. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nisu odobrena sredstva iz kapitalnog budžeta
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.3	**Izgraditi kontrolno-naplatne punktove**
Indikator aktivnosti	*Izrađeni kontrolno-naplatni punktovi u Dobrom dolu, Todorovom dolu i Ivan dolu.*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Postaviće se tri kontrolno-naplatna punkta koja su montažno-demontažnog karaktera na lokacijama: Dobri do, Todorov do i Ivan do. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava. Adaptirani su najprometniji punktovi Crno jezero i Vojno odmaralište
Troškovi realizacije	1.438,24
Aktivnost 4.1.4	**Postaviti i dopuniti najavne, glavne i informativne table ka i u Parku**
Indikator aktivnosti	*Broj postavljenih tabli*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izradiće se i postaviti dvije najavne, tri glavne i četiri informativne tabla ka/i u Parku koje će usmjeravati posjetioce sa saobraćajnih puteva na glavne ulaze u Park. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.5	**Unaprijediti postojeći sistem informativnih tabli i smjerokaza**
Indikator aktivnosti	*Broj obnovljenih elemenata informativnog mobilijara*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Obnoviće se i/ili postaviti novi informativni mobilijar na tačno utvrđenim mjestima u Parku (table upozorenja, informativne table, planinarske table- aktivnosti i pravila ponašanja, zabrana voženje kvadova, zabrana vožnje motornih sanki itd.). Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano

Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	286,00
Aktivnost 4.1.6	**U saradnji sa planinarskim savezom unaprijediti pješačke staze**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o uređenju pješačkih staza; Broj unaprijeđenih pješačkih staza*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa PSCG angažovaće se stručno lice za Izradu elaborata o stanju staze Veliki i Mali Međed, i dati detaljan prijedlog za njeno eventualno uređenje sa finansijskom konstrukcijom. U saradnji sa Planinarskom savezom Crne Gore obnoviće se markacija i unaprijediti staze: - Urdeni do – Šareni pasovi, - Koprivna glavica – Suva lokva – Modro jezero – Svrablje jezero – Valovito jezero - Sedlena greda Razmotriće se mogućnost pokretanja Inicijative za uvrštavanje Edukativne staze oko Crnog jezera i staze Sedlena greda u lokalni registar planinarskih staza. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam, Planinarski savez CG
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Napomena	Dva zaposlena iz Parka završila su obuku za markirante, u narednom periodu planirano je uređenje pješačkih staza
Troškovi realizacije	723,00
Aktivnost 4.1.7	**U saradnji sa biciklističkim savezom unaprijediti biciklističke staze**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o uređenju biciklističkih staza; Broj unaprijeđenih biciklističkih staza*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uspostaviće se komunikacija sa biciklističkim savezom Crne Gore i drugim stakeholder-ima radi davanja prijedloga za uspostavljanje biciklističkih staza u NP Durmitor. Finalni proizvod će biti plan sa prijedlogom za uspostavljanje najmanje 1 biciklističke staze. Uradiće se analiza sa prijedlogom nove biciklističke staze Žabljak-Razvršje, Mioč Poljana – Žabljak. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam, Biciklistički savez CG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.8	**Urediti vidikovce**
Indikator aktivnosti	*Uređen vidikovac Ćurevac*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Kroz projekat uređenje panoramske rute „Durmitorski prsten“, koje implementira Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera izvršiće se uređenje vidikovca Ćurevac. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano

Razlog ne realizacije	Nije sproveden projekat uređenje panoramske rute od strane Ministarstva
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.9	**Izraditi infrastrukturu za posmatranje ptica**
Indikator aktivnosti	*Izrađena osmatračnica za posmatranje ptica i postavljene informativne table*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa NVO Centar za zaštitu i proučavanje ptica izvršiće se postavljanje tri foto čeke na lokalitetima: Ivan do, Zminje jezero i Vojno odmaralište. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Aktivnost se sprovodi u saradnji sa CZIP-om. CZIP je čekao donatorska sredstva i dozvole nadležnih institucija za postavljanje foto-čeka. Aktivnost će se realizovati tokom 2025. godine
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.11	**Urediti najposjećenije speleološke objekte u Parku**
Indikator aktivnosti	*Na speleološkom objektu Ledena pećina na ulazu je postavljena zaštitna ograda i informativna tabla*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na lokalitetu Ledena pećina postaviće se zaštitna ograda i postaviti informativna tabla. Takođe, na potezu od Lokvica ka Ledenoj pećini postaviće se sajla. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.12	**Izraditi odmorište za pješake i bicikliste**
Indikator aktivnosti	*Broj izgrađenih odmorišta za pješake i bicikliste*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Obnoviti planinarsko sklonište ili postaviti bivak na postojećim temeljima na lokalitetu Valoviti do. Uradiće se druga faza radova na planinarskom domu Škrka. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.13	**Izgraditi infrastrukturu za posmatranje divljih životinja**
Indikator aktivnosti	*Izgrađena osmatračnica za posmatranje divljih životinja i postavljene informativne table*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izradiće se idejno rješenje infrastrukture za posmatranje divljih životinja. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00

Aktivnost 4.1.15	**Prilagoditi glavne atrakcije u Parku (učiniti ih dostupnim) za posjete osoba sa invaliditetom**
Indikator aktivnosti	*Izrađena rampa za pristup osoba sa invaliditetom ispred Centra za posjetioce*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U okviru idejnog rješenja za adaptaciju Centra za posjetioce, pristupiće se i izradi rampe za osobe sa invaliditetom. Veza sa aktivnosti 4.1.1 Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 4.2	**Unapređena turistička ponuda koja je zasnovana na rekreaciji**
Indikator cilja: Uspostavljeni elementi za rekreativne aktivnosti povećavaju zadovoljstvo i broj posjetilaca	
Aktivnost 4.2.2	**Razviti nov turistički proizvod posmatranje divljih životinja**
Indikator aktivnosti	*Izrađen program turističke ponude posmatranja divljih životinja*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nakon postavljanja infrastrukture za posmatranje divljih životinja izradiće se program i promocija turističke ponude posmatranje divljih životinja. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Zbog nedostatka finansijskih sredstava za postavljanje infrastrukture za posmatranje divljih životinja, aktivnost nije mogla biti realizovana.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.2.3	**Osmisliti nove izložbene postavke u Centru za posjetioce**
Indikator aktivnosti	*Urađena nova izložbena postavka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U pristupnim EU fondovima, tražiće se sredstva za novu izložbenu postavku u Centru za posjetioce u Upravnoj zgradi NP Durmitor. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.2.6	**Unaprijediti turističku ponudu šetnja na krpljama**
Indikator aktivnosti	*Broj nabavljenih krplji, štapova i smjerokaza*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se nabavka štapova, smjerokaza, zamjena zimske signalizacije, eventualno nabavka piktograma u slučaju da se isti ošteti tokom zimskog perioda. Zamijeniće se folija na postojećoj tabli na Crnom jezeru i postaviti nova tabla na lokalitetu Savin kuk. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	429,00
Cilj 4.3	**Upravljanje posjetiocima**
Indikator cilja: Uređen i funkcionalni sistem posjećivanja sa akcionim planom upravljanja posjetiocima; Povećan nivo zadovoljstva posjetilaca Parka	

Aktivnost 4.3.1	**Analizirati strukturu, mišljenje, potrebe i očekivanja posjetilaca**
Indikator aktivnosti	*Sprovedena anketa i izrađen izvještaj analize*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U centrima za posjetioce sprovodiće se anketiranje posjetilaca pomoću anketnih listića, na osnovu kojih će se dobiti informacija o strukturi, mišljenju, potrebi i očekivanjima posjetilaca u Parku. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.2	**Analizirati uticaj posjetilaca na prirodne i kulturne vrijednosti**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o analizi uticaja posjetilaca u Parku na osnovu dnevnih izvještaja nadzornika*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Pripremiće se protokoli za Službu zaštite, u kojima će se upisivati uticaj i broj posjetilaca na lokacijama na edukativnoj stazi oko Crnog jezera koja je najposjećenija tokom turističke sezone, kao i na tematskoj stazi Mlinski potok. Utvrdiće se vrste uticaja posjetilaca na edukativnu stazu i predložiti mjere zaštite. Prioritet 1.
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.3	**U saradnji sa planinarskim i biciklističkim savezom analizirati korišćenje postojećeg sistema staza**
Indikator aktivnosti	*Izrađen elaborat o analizi svih vrsta staza*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanak sa PSCG, planinarskim klubovima domaćinima i Biciklističkom savezu CG u svrhu analize korišćenja postojećeg sistema staza koja podrazumijeva broj posjetilaca na stazama, njihovu strukturu, period korišćenja staza, klubovi koji koriste staze i sl. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	191,00
Aktivnost 4.3.4	**Istražiti i odrediti prihvatne kapacitete pojedinih najposjećenijih lokaliteta u skladu sa smjernicama zaštite prirode, pratiti i regulisati broj posjetilaca**
Indikator aktivnosti	*Izrađena studija prihvatnih kapaciteta najposjećenijih lokaliteta*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uradiće se studija prihvatnih kapaciteta za lokalitet Crno jezero u skladu sa smjernicama zaštite prirode, pratiti i regulisati broj posjetilaca. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava. U 2023. godini pripremljen je projektni prijedlog za izradu studije kapaciteta nosivosti za ključne lokalitete svih pet nacionalnih parkova. Tokom 2024. godine pratili su

	se pozivi potencijalnih donatora, ali dostupni fondovi nisu podržali izradu ovakvih studija
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.5	**Izgraditi mehanizam koji će doprinijeti da se smanji efekat vidljivosti posjetilaca u određenim područjima („leave no trace“ principi)**
Indikator aktivnosti	*Razvijen mehanizam zasnovan na „leave no trace“ principima.*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Osmisliće se, pripremiti dizajn i odštampati liflet „leave no trace 7 principa“ za ponašanje posjetilaca u Parku. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka; Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	38,00
Aktivnost 4.3.6	**Razviti programe obilaska Parka (bazirane na prirodnim i kulturnim vrijednostima) za različite ciljne grupe**
Indikator aktivnosti	*Osmišljeni ciljani programi obilaska Parka. Broj sprovedenih obilazaka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa TO Žabljak osmisliće se program obilaska Parka baziran na prirodnim i kulturnim vrijednostima za različite ciljne grupe. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak licenciranih vodiča koji bi sprovodili ciljanje programe obilaska Parka.
Troškovi realizacije	0,00

Strateška oblast 5: Saradnja sa nacionalnim i međunarodnim organizacijama i institucijama i lokalnim zajednicama	
Cilj 5.1	**Unapređenje upravljanja, umrežavanja, zaštite i promocije kroz nacionalnu i međunarodnu saradnju**
Indikator cilja: Park je prepoznat kao pouzdan partner domaćim i međunarodnim organizacijama i institucijama; Mehanizmi saradnje su unaprijeđeni i raste broj zajedničkih inicijativa i projekata	
Aktivnost 5.1.1	**Poboljšati saradnju sa državnim institucijama i ustanovama u vezi definisanja jasnih procedura i zakonskih obaveza iz oblasti zaštite živote sredine i prirode**
Indikator aktivnosti	Broj održanih tematskih sastanaka. Efikasnije sprovođenje procedura i obaveza
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa državnim institucijama i ustanovama u vezi definisanja jasnih procedura iz zakonskih obaveza iz oblasti zaštite živote sredine i prirode. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00

Aktivnost 5.1.2	**Uputiti inicijative državnim institucijama i ustanovama u cilju efikasnijeg upravljanja zaštićenog područja**
Indikator aktivnosti	*Broj inicijativa i zaključci sa održanih sastanaka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uputiće se inicijative i organizovati sastanci sa svim relevantnim institucijama i organizacijama u svrhu unaprjeđenja saradnje i efikasnijeg upravljanja Parkom. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	247,00
Aktivnost 5.1.3	**Aktivnom saradnjom sa NVO sektorom realizovati projekte iz oblasti zaštite prirode i životne sredine**
Indikator aktivnosti	*Broj realizovanih zajedničkih projekata*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa lokalnim nevladinim organizacijama iz opština koje gravitiraju Parku pripremiće se prijedlozi projekata za konkurse domaćih i inostranih donatora. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju, NVO
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije bilo inicijativa od lokalnih NVO za razvijanje zajedničkih projektnih ideja
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.4	**Uputiti inicijative ka lokalnim organizacijama i u cilju efikasnijeg upravljanja zaštićenim područja**
Indikator aktivnosti	*Broj inicijativa i zaključci sa održanih sastanaka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa svim lokalnim institucijama i organizacijama koje gravitiraju Parku kako bi se unaprijedila saradnja i inicirale akcije u svrhu efikasnijeg upravljanja ovim zaštićenim područjem. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	269,00
Aktivnost 5.1.5	**Uspostaviti saradnju sa zaštićenim područjima u regionu**
Indikator aktivnosti	*Memorandumi o saradnji sa najmanje 2 zaštićena područja*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uspostaviće se saradnja sa zaštićenim područjima u regionu sa ciljem razmjene iskustava, primjeni dobrih praksi i pokretanja partnerskih inicijativa i zajedničkih projekata Prioritet 2
Odgovornost	Direktor JPNPCG
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nisu upućene inicijative za saradnju sa drugim zaštićenim područjima, jer nije bilo kapaciteta i resursa za realizaciju ove aktivnosti
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.6	**Unaprijediti saradnju sa partnerskim zaštićenim područjima**
Indikator aktivnosti	*Broj održanih sastanaka, partnerskih inicijativa i studijskih posjeta*

Opis aktivnosti i njen prioritet	Realizovaće se aktivnosti unaprjeđenja saradnje sa partnerskim zaštićenim područjem (NP Švarcvald) sa ciljem razmjene iskustava, primjeni dobrih praksi i pokretanja partnerskih inicijativa i zajedničkih projekata. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nisu upućene inicijative za saradnju sa partnerskim zaštićenim područjima, jer nije bilo kapaciteta i resursa za realizaciju ove aktivnosti
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.7	**Nastaviti saradnju sa međunarodnim organizacijama (IUCN, UNESCO, Europark federacija i dr.**
Indikator aktivnosti	*Učešće u radnim grupama, inicijativama i platformama*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Prisustvo seminarima i radnim grupama na poziv organizacija. Apliciranje na konkursima i pozivima za projekte. Učešće u on-line radnim grupama shodno pozivima organizacija. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.281,50
Aktivnost 5.1.8	**Priprema i izrada prijedloga projekata u skladu sa potreba Parka i javnim pozivima**
Indikator aktivnosti	*Broj podnesenih i broj odobrenih projektnih prijedloga*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa potrebama Parka kao i prioritetima javnih poziva pripremiće se prijedlozi projekata Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.9	**Realizacija projektnih aktivnosti**
Indikator aktivnosti	*Izvještaji o uspješnosti realizacije projektnih aktivnosti*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Kvalitetna implementacija projektnih aktivnosti kao i redovno izvještavanje o svim sprovedenim projektnim aktivnostima. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.10	**Učešće u obukama za pisanje i izvještavanje projekata**
Indikator aktivnosti	*Broj stručnih saradnika koji su uspješno završili obuku*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa potrebama Službe, učestvovati na obukama koje se odnose na podizanje i jačanje kapaciteta zaposlenih. Prioritet 3
Odgovornost	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Nerealizovano

Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 5.2	**Podrška lokalnoj zajednici u održivom razvoju u skladu sa principima očuvanja vrijednosti Parka**
Indikator cilja: Lokalne zajednice aktivno sarađuju sa Parkom; Povećan broj zajedničkih projekata i inicijativa, tradicionalnih funkcionalnih gazdinstava i usluga i proizvoda lokalne zajednice u ponudi Parka.	
Aktivnost 5.2.1	**Izraditi prijedloge projekata u skladu sa pozivima u partnerstvu sa lokalnim zajednicama koje gravitiraju Parku**
Indikator aktivnosti	*Broj podnesenih i broj odobrenih projektnih prijedloga*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa potrebama Parka i lokalne zajednice kao i prioritetima javnih poziva pripremiće se prijedlozi projekata. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije uspostavljena saradnja sa lokalnom zajednicom
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.2.2	**Pružiti podršku lokalnom stanovništvu za očuvanje tradicionalne poljoprivrede**
Indikator aktivnosti	*Broj tradicionalnih funkcionalnih gazdinstava*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa klasterom „seoska domaćinstva“ (domaćinstva koja se bave tradicionalnim načinima privređivanja) u cilju sagledavanja njihovih potreba i zahtjeva. Prioritet 3
Odgovornost	Direktor Parka
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Sastanci sa klasterom „seoska domaćinstva“ nisu realizovani zbog nedovoljne koordinacije sa predstavnicima domaćinstava, kao i otežane komunikacije sa ovom ciljnom grupom.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.2.3	**Pružiti podršku lokalnom stanovništvu za razvoj ponuda zasnovanih na tradicionalnim oblicima, u skladu sa održivim principima**
Indikator aktivnosti	*Broj tradicionalnih funkcionalnih ponuda*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Prikupljanje, odabir i nabavka karakterističnih suvenira koje će dopuniti asortiman suvenirnice u Parku. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	624,00
Aktivnost 5.2.4	**Uspostaviti geografski sertifikat porijekla za lokalne proizvode**
Indikator aktivnosti	*Uspostavljen geografski sertifikat*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nastaviće se saradnja sa predstavnicima relevantnih institucija kako bi se uspostavili sertifikati za lokalne proizvode sa područja Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano

Razlog ne realizacije	Potrebno je da se formira radna grupa koja će se baviti neophodnim koracima u realizaciji aktivnosti
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.2.5	**Pružiti podršku lokalnom stanovništvu da svoje proizvode plasiraju na manifestacijama i sajmovima koje organizuje JPNPCG**
Indikator aktivnosti	*Broj lokalnih proizvođača koji se odazvao pozivu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Kontaktiraće se predstavnici lokalnog stanovništva da svoje proizvode plasiraju na manifestacijama i događajima u Parku. Prioritet 3
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.2.6	**Uraditi Plan gazdovanja šuma u privatnoj svojini**
Indikator aktivnosti	*Izrađen i realizovan Plan gazdovanja šuma u privatnoj svojini*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se odobravanje određene količine šume za sječu u šumama u privatnoj svojini. Odobravanje bruto drvne mase za uklanjanje će se realizovati na osnovu: podnesenog zahtjeva sa potrebnom dokumentacijom od strane vlasnika šume, zdravstvenog stanja i kvaliteta šume u svojini. Dostavljanje zahtjeva za sječu u privatnoj svojini će se prihvatati do 30.12.2023. godine, za plansku 2024. godinu. Nakon dostavljanja zahtjeva komisijski će se donijeti Plan gazdovanja šumama u privatnoj svojini. Neophodno je pribaviti saglasnost za realizaciju plana od Agencije za zaštitu životne sredine, dok se ne usvoje Planovi upravljanja. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.2.7	**Obezbijediti drvne sortimente iz reda sanitara za potrebe lokalnog stanovništva**
Indikator aktivnosti	*Količina drvenih sortimenata koja je dodijeljena lokalnom stanovništvu na osnovu upućenih zahtjeva*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U cilju unapređenja saradnje sa lokalnim stanovništvom, a u skladu sa zakonom i Internom procedurom, izvršiće se dodjela drvnih sortimenata iz reda sanitara po prikupljenim zahtjevima. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba fizičke zaštite NP
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	245,00
Cilj 5.3	**Socio-ekonomski razvoj područja Parka**
Indikator cilja: Akteri koji su u interakciji sa područjem Parka su prepoznati i uključeni u procese upravljanja zaštićenim područjem.	
Aktivnost 5.3.1	**Izraditi socio -ekonomsku analizu šireg područja Parka**

Indikator aktivnosti	Broj definisanih klastera i njihovo uključivanje u socio-ekonomski forum
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na osnovu do sada sistematizovanih podataka, a u skladu sa međunarodnim preporukama i smjernicama pripremiti Protokol o radu Socio-ekonomskih savjeta. Isti treba da sadrži ciljeve i generalne smjernice za rad savjeta po parkovima, mjere za unapređenje njihovog funkcionisanja, dinamiku njihovog održavanja, kao i integrisanu i inoviranu bazu podataka po klasterima. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	275,00
Aktivnost 5.3.2	**Redovno održavati socio-ekonomske forume**
Indikator aktivnosti	Broj održanih tematskih socio-ekonomskih foruma sa sačinjenim izvještajima
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa Protokolom o radu i prethodno definisanim klasterima u kontinuitetu će se održavati sjednice Socio-ekonomskih savjeta čime će se dodatno obezbijediti maksimalna participativnost lokalnih subjekata u procese planiranja i implementacije zajednički definisanih aktivnosti. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	235,00

Strateška oblast 6: Efikasna kontrola prostora Parka	
Cilj 6.1	**Unapređenje fizičke zaštite Parka**
Indikator cilja: Broj podnesenih prijava; Broj procesuiranih prijava; Usklađeni pravni i organizacioni kapaciteti sa potrebama Parka	
Aktivnost 6.1.1	**Izvršiti povećanje broja izvršilaca u Službi zaštite**
Indikator aktivnosti	Izmjena sistematizacije i povećanje broja izvršilaca
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa Pravilnikom o organizaciji i sistematizacijom radnih mjesta i stvarnim potrebama izvršiće se povećanje broja zaposlenih u Službi zaštite. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	890,15
Aktivnost 6.1.2	**Organizovati interne obuke za Službu fizičke zaštite**
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih obuka*

Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovanje kurseva stranih jezika, u saradnji za GSS Crne Gore i Crvenim krstom organizovati obuke zaposlenih za pružanje hitne medicinske pomoći na terenu Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove, Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj.
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.290,86
Aktivnost 6.1.3	**Izvršiti nabavku materijalno-tehničkih sredstava za Službu fizičke zaštitu i Službu za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture**
Indikator aktivnosti	*Izvršena nabavka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nakon sagledavanja potreba, izvršiće se nabavka neophodne opreme i sredstava u skladu sa Pravilnikom o zaštiti i zdravlja na radu. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za logistiku
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	29.299,45
Aktivnost 6.1.4	**U saradnji sa nadležnim inspekcijskim službama vršiti kontrolu i suzbijati nelegalne aktivnosti**
Indikator aktivnosti	*Broj podnesenih i procesiranih prijava*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Održavaće se redovni kontakti sa službama inspekcijskih poslova kroz sastanke i druge vidove komunikacije. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba fizičke zaštitu, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 6.1.5	**U saradnji sa odjeljenjem bezbjednosti Žabljak i Mojkovac i stanicom policije Plužine i Šavnik vršiti kontrolu i suzbijati nelegalne aktivnosti**
Indikator aktivnosti	*Broj podnesenih i procesuiranih prijava*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Održavaće se redovni kontakti i konsultacije sa starješinama CB Opština na kojima se prostire Park. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba fizičke zaštitu, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj.6.2	**Utvrđivanje i označavanje jasne granice Parka**
Indikator cilja: Definisana dinamika i način finansiranja za utvrđivanje jasnih granica Parka	
Aktivnost 6.2.1	**Uputiti inicijativu organima državne uprave nadležnim za poslove šumarstva i zaštite životne sredine, organu uprave**

	nadležnom za poslove katastra, gradskim opštinama i opštinama na čijoj se teritoriji nalazi Nacionalni park za formiranje radnog tijela za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka
Indikator aktivnosti	*Formirano radno tijelo*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uputiće se inicijativa Ministarstvu turizma ekologije održivog razvoja i razvoja sjevera, Ministarstvu prostornog planiranja urbanizma i državne imovine, Upravi za gazdovanje šumama i lovištima, Agenciji za zaštitu životne sredine, Upravi za katastar i državnu imovinu, Opštinama: Žabljak, Pljevlja, Šavnik, Mojkovac i Plužine za delegiranje člana, kako bi se formiralo radno tijelo za utvrđivanje i obilježavanje granica Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG i direktor Parka
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Aktivnost nije realizovana jer je Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera planiralo javnu raspravu o nacrtu studije revizije Nacionalnog parka Durmitor za početak 2025. godine, kojom su predložene izmjene granica Parka. S obzirom na to, smatralo se da je potrebno sačekati završetak javne rasprave i usvajanje konačnog nacrta.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 6.2.2	**Definisati izvore finansiranja, budžet i dinamiku za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka**
Indikator aktivnosti	*Jasno definisani izvori finansiranja, budžet i dinamika*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci radnog tijela za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka u svrhu definisanja izvora finansiranja, budžeta i dinamike. Izradiće se model obilježavanja granica. Prioritet 1
Odgovornost	Radno tijelo za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Aktivnost je direktno zavisila od realizacije aktivnosti 6.2.1
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 6.3	**Park bez otpada**
Indikator cilja: Efikasna regulacija upravljanja otpadom; Smanjen broj nelegalnih odlagališta otpada	
Aktivnost 6.3.1	**Inicirati sastanke sa komunalnim preduzećima koji gravitiraju u Parku u vezi definisanja procedura sprječavanja nastanka i sanacije neuređenih odlagališta otpada**
Indikator aktivnosti	*Broj sastanaka i broj definisanih procedura*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa komunalnim preduzećima kako bi se definisale procedure sanacije neuređenih odlagališta otpada i napravio plan sprječavanja istih. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	190,00

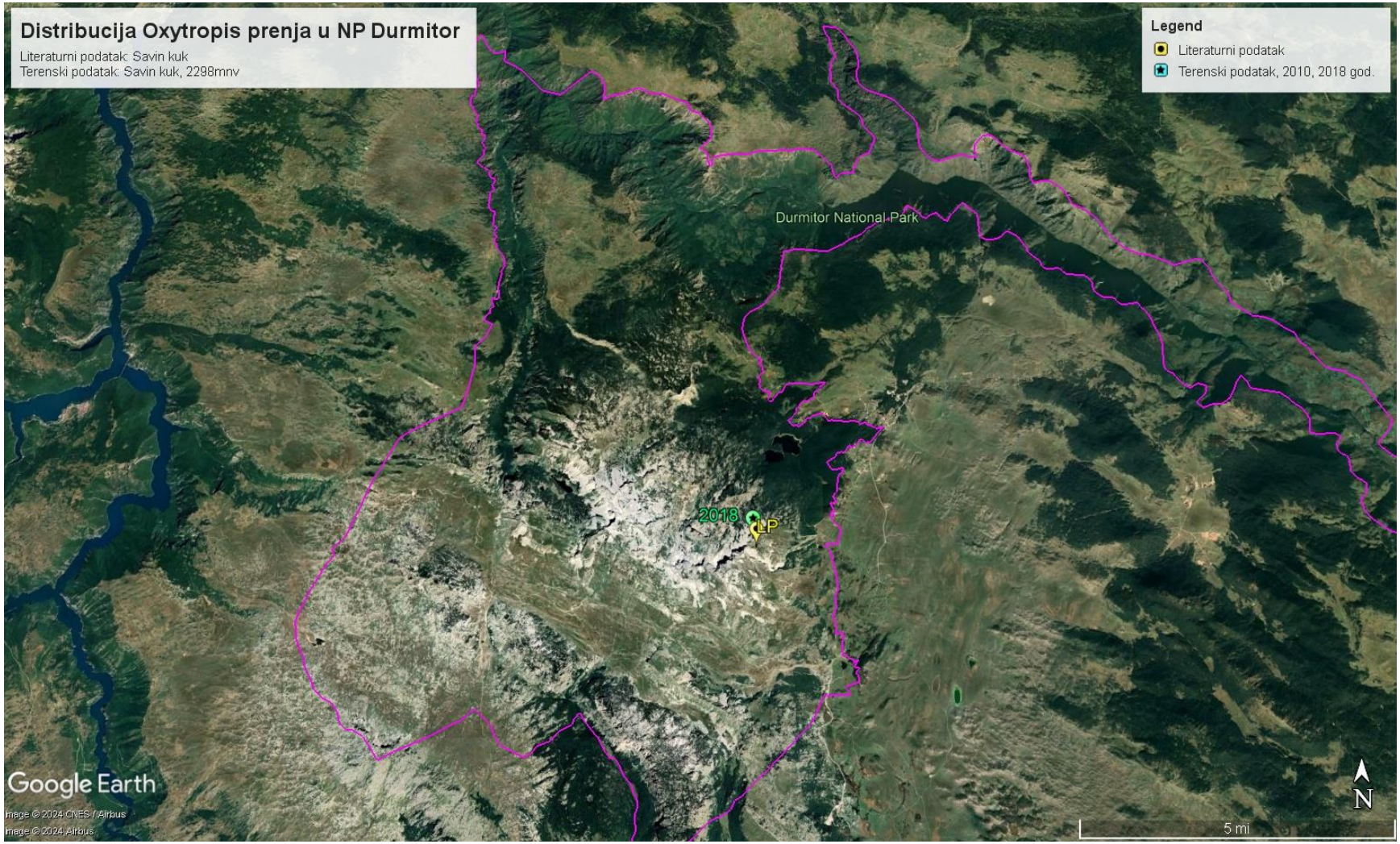
Aktivnost 6.3.2	**U saradnji sa komunalnim preduzećima opština koje gravitiraju u Parku izvršiti sanaciju neuređenih odlagališta otpada na području Parka**
Indikator aktivnosti	*Broj saniranih neuređenih odlagališta otpada*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Vršiće se kontrola stanja na terenu kako bi se spriječilo nastajanje nelegalnih odlagališta evidentiraće se lokacije odlagališta i izvršiti njihovo saniranje. Prikupiće se podaci o vrstama, količinama i porijeklu otpada. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, Služba fizičke zaštite, Komunalna preduzeća opština Žabljak, Šavnik, Pljevlja, Plužine i Mojkovac.
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	750,00
Aktivnost 6.3.3	**U saradnji sa komunalnim preduzećima, NVO-ima, civilnim sektorima, lokalnim stanovništvom i volonterima organizovati akcije uklanjanja otpada**
Indikator aktivnosti	*Broj preuzetih akcija i količina uklonjenog otpada*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se akcije čišćenja i uklanjanja otpada sa lokacija na kojima su evidentirana nelegalnih odlagališta. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, Služba fizičke zaštite, Komunalna preduzeća opština Žabljak, Šavnik, Plužine, Pljevlja i Mojkovac, NVO.
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.390,00

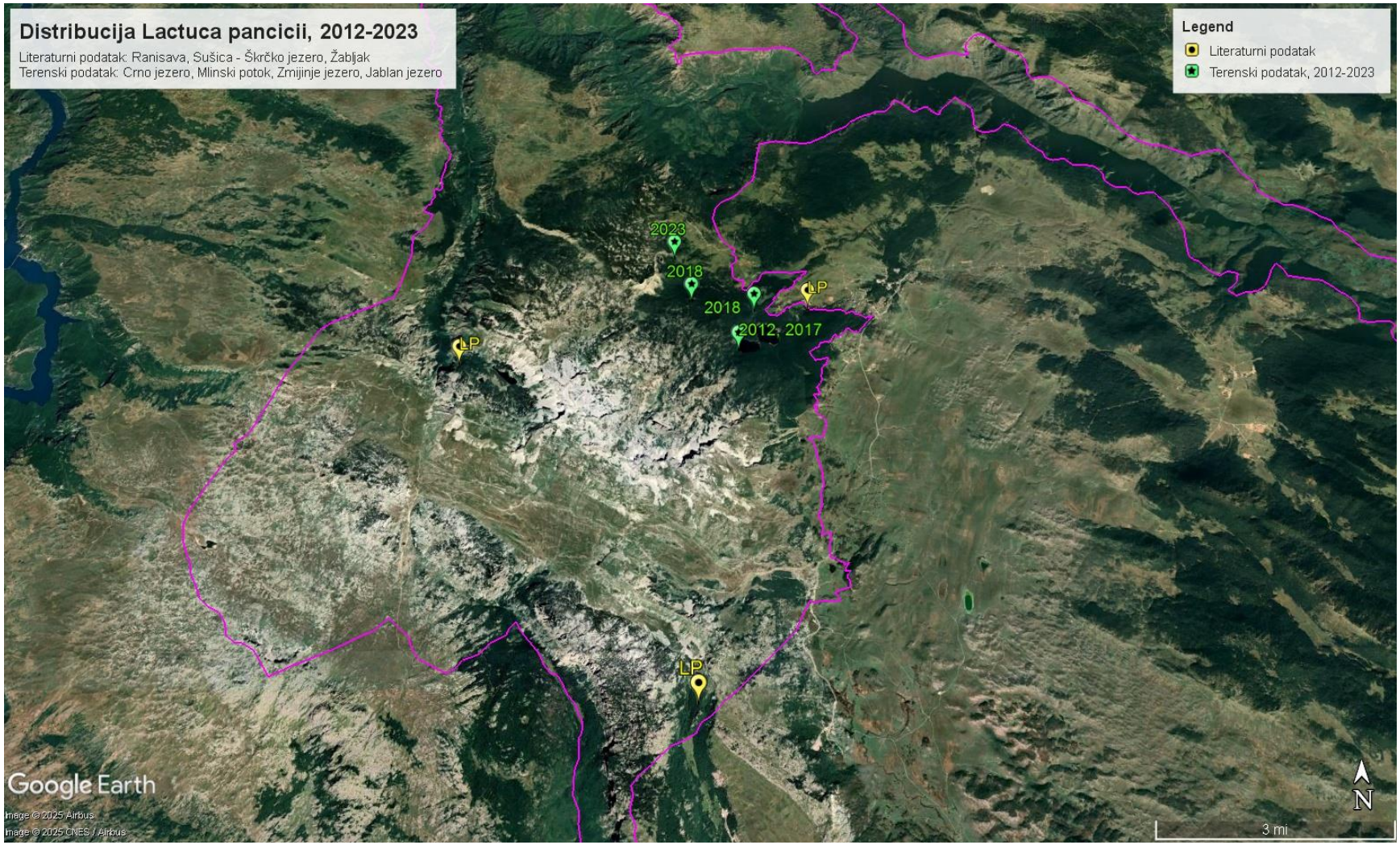
VANPLANSKE AKTIVNOSTI	
Strateška oblast 1: Istraživanje, praćenje, obnova i unapređenje ekosistema, staništa i vrsta	
Aktivnost	**Monitoring potkornjaka**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o stanju populacija potkornjaka sa listom identifikovanih vrsta*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Pregled literalnih podataka i sakupljanje potkornjaka u cilju identifikacije vrsta. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirode i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	/
Troškovi realizacije	141,00
Strateška oblast 3: Edukacija, interpretacija i promocija prirodnih i kulturnih vrijednosti parka	
Cilj 3.2	**Park je uspješno promovisan na nacionalnom i međunarodnom nivou**
Indikator cilja: Park je prepoznatljiva i atraktivna destinacija za posjetioce i ljubitelje prirode	

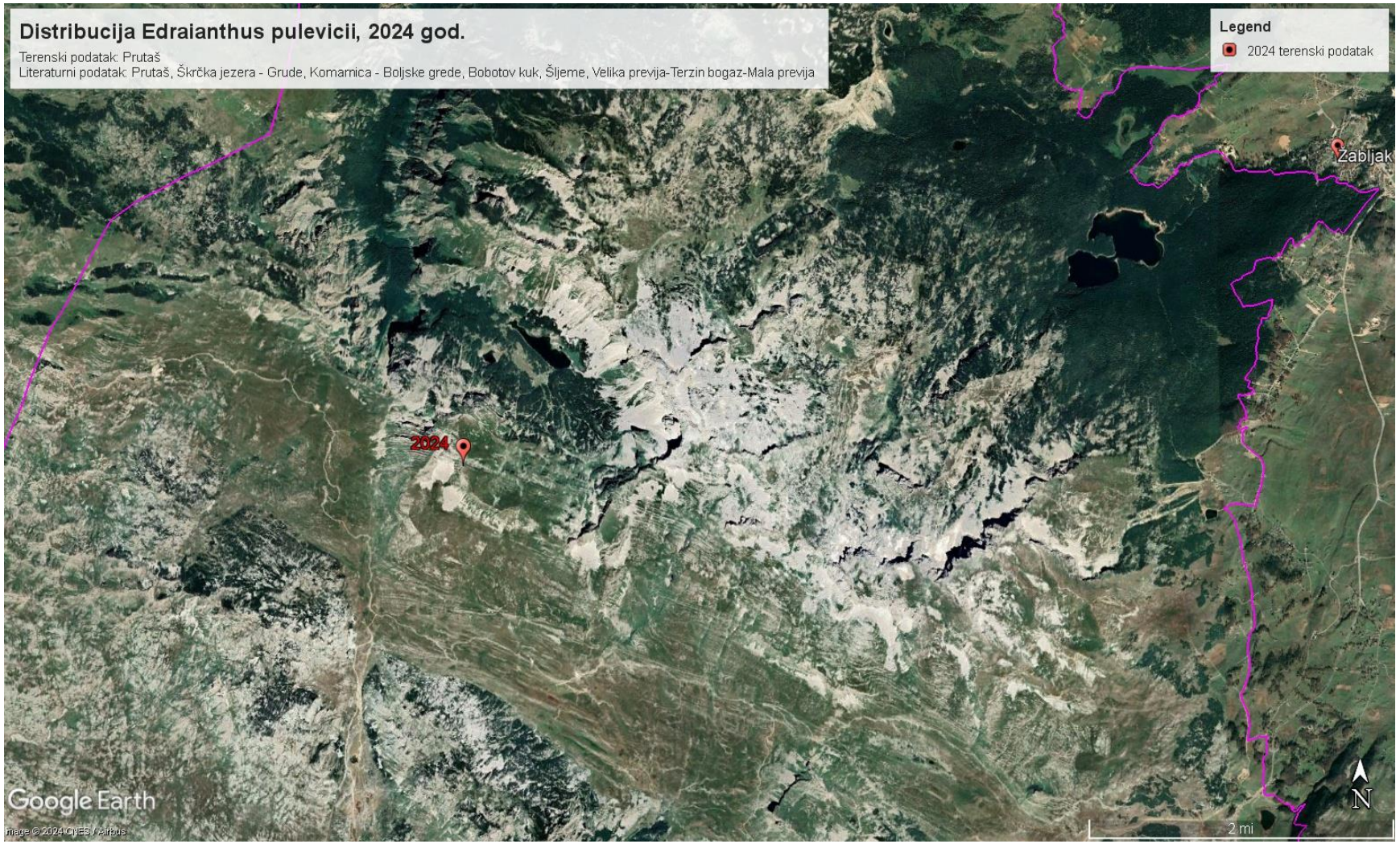
Aktivnost	**Prikupljanje foto i video materijala**
Indikator aktivnosti	*Broj objavljenih foto i video materijala na sajtu i društvenim mrežama*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Kako samostalno, tako i u saradnji sa drugim subjektima, obezbijediće se foto i video materijal i promovisati na veb-sajtu, društvenim mrežama i elektronskim portalima u cilju promocije najznačajnijih vrijednosti Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Tri terenska obilaska, troškovi promocije na društvenim mrežama, snimanja promotivnih priloga/materijala, otkupa profesionalnih fotografija
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	397,28
Aktivnost	**Inicijativa prema Pošti Crne Gore za izradu poštanskih markica sa motivom Nacionalnog parka**
Indikator aktivnosti	*Odštampane poštanske markice*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Sada već tradicionalna aktivnost koja će izvršiti odabir prigodnog motiva iz Parka (koji simbolizuje etnografsko i kulturno nasljeđe Parka) u zavisnosti od Pošte koja određuje temu za datu godinu. Prioritet 3
Odgovornost	Služba sa promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost	**Osmisliti i izraditi umjetničku instalaciju**
Indikator aktivnosti	*Izrađena umjetnička instalacija*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa relevantnim umjetnicima osmisliti i izraditi umjetničku instalaciju u ambijentalnom prostoru. Prioritet 2
Odgovornost	Služba sa promociju, marketing i turizam
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Strateška oblast 4: Turizam zasnovan na aktivnom odmoru u prirodi	
Cilj 4.2.	**Unaprijeđena turistička ponuda koja je zasnovana na rekreaciji**
Indikator: Uspostavljeni elementi za rekreativne aktivnosti povećavaju zadovoljstvo i broj posjetilaca	
Aktivnost	**Uređenje panoramske rute „Durmitorski prsten“**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o uređenju panoramske rute „Durmitorski prsten“*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa glavnim projektom za Uređenje lokacija – objekata na panoramskoj ruti „Durmitorski prsten“ i Korigovanim predmjerom i predračunom za izvođenje radova izvršiće se uređenje parking prostora i postavljanje drvenih klupa duž panoramske rute, kao i uređenje vidikovca Ćurevac. Prioritet 1
Odgovornost	Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera
Status realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Za realizaciju aktivnosti bilo je odgovorno Ministarstvo turizam. Nedostatak finansijskih sredstava.

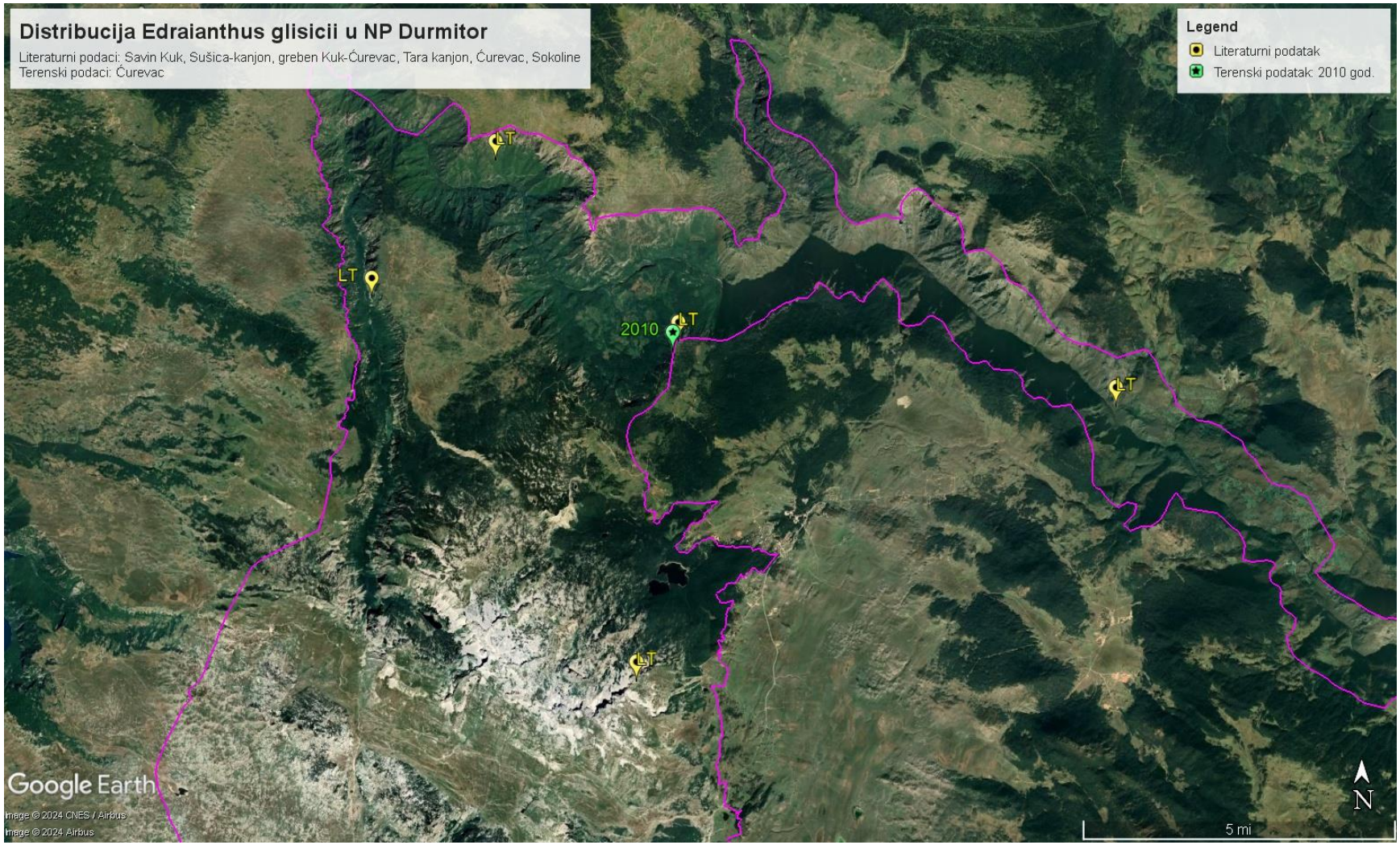
Troškovi realizacije	0,00
Strateška oblast 5: Saradnja sa nacionalnim i međunarodnim organizacijama i institucijama i lokalnim zajednicama	
Cilj 5.4	**Izdati urbanističko-tehnički uslovi i unaprijeđena informaciona osnova za privremene objekte**
Indikator cilja: Broj UT uslova i funkcionalna baza podataka o privremenim objektima	
Aktivnost	**Izraditi urbanističko-tehničke uslove**
Indikator aktivnosti	*Broj izdatih UT uslova*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Shodno Programu objekata privremenog karaktera i Uredbe o izmjeni uredbe o povjeravanju poslova iz nadležnosti Ministarstva prostornog planiranja urbanizma i državne imovine. Javno preduzeće izdaje UT uslove. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost	**Izraditi mape privremenih objekata u cilju boljeg monitoringa prostora i prikupljanja podataka**
Indikator aktivnosti	*Broj mapa*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Korišćenjem QGIS programa uradiće se mape shodno Programu objekata privremenog karaktera. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Status realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00

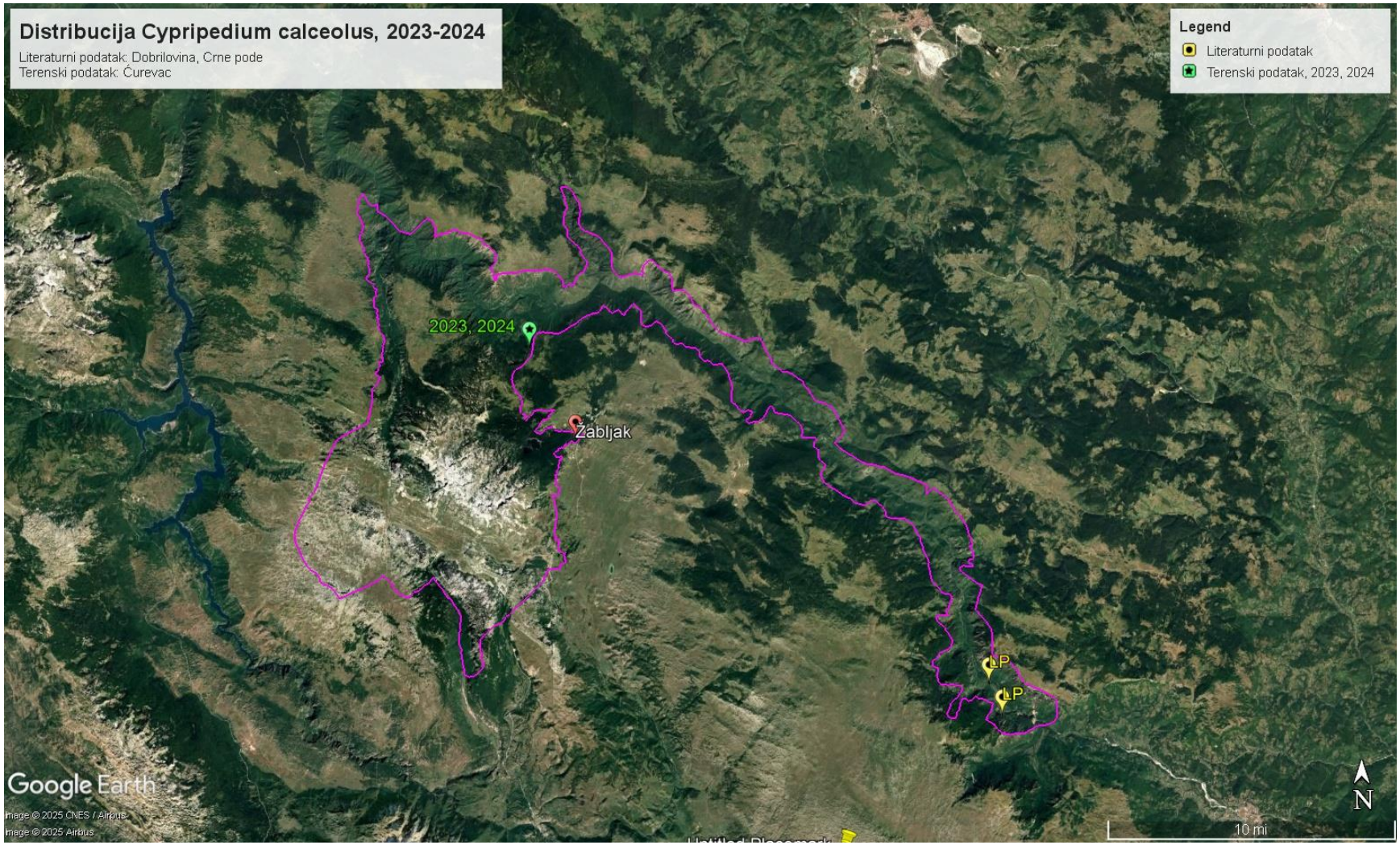
PRILOG

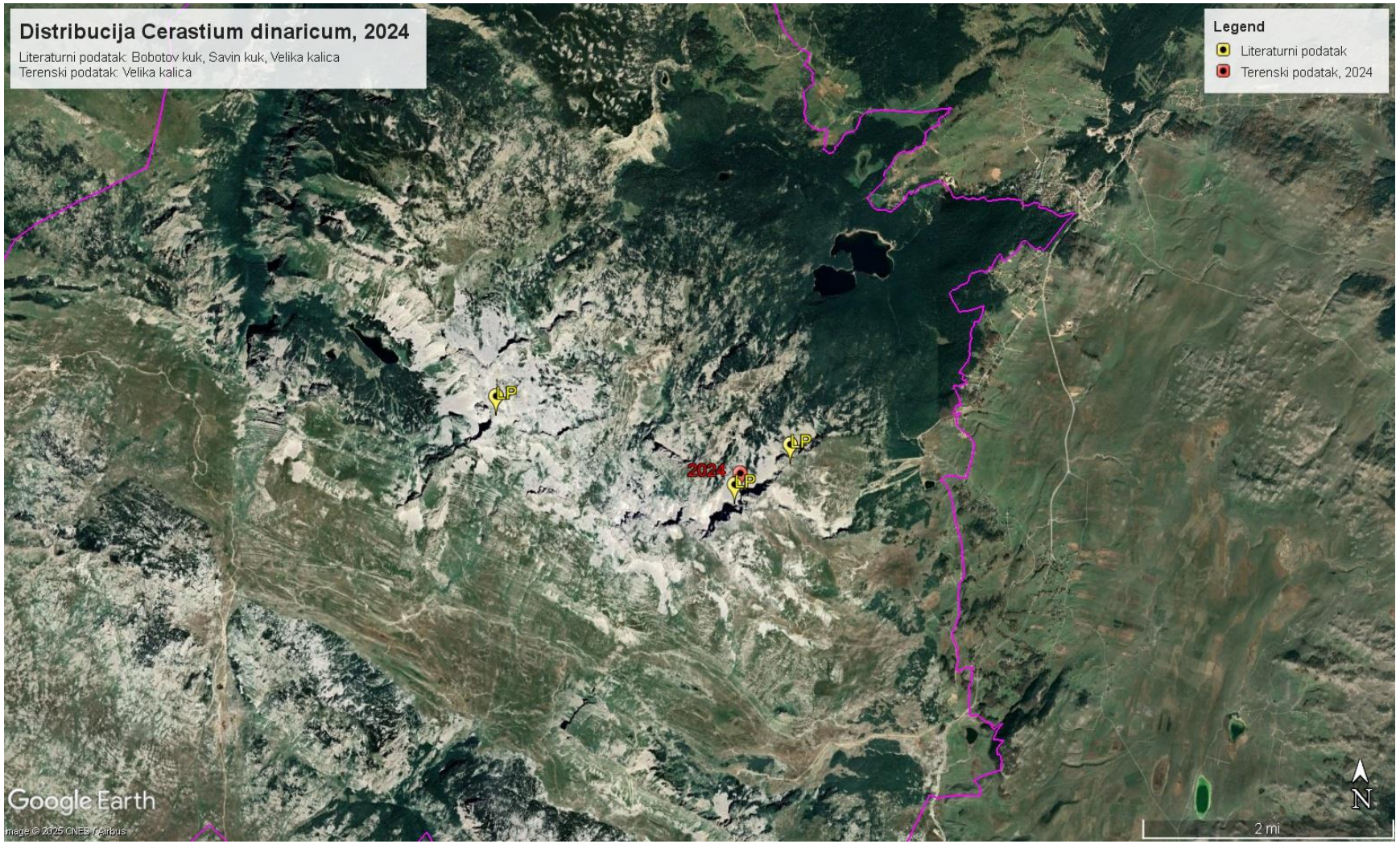

Distribucija Oxytropis prenja u NP Durmitor
Literaturni podatak: Savin kuk
Terenski podatak: Savin kuk, 2298mnv
Legend
Literaturni podatak
Terenski podatak, 2010, 2018 god.
Durmitor National Park
2018
LP
Google Earth
Image © 2024 CNES / Airbus
Image © 2024 Airbus
N
5 mi

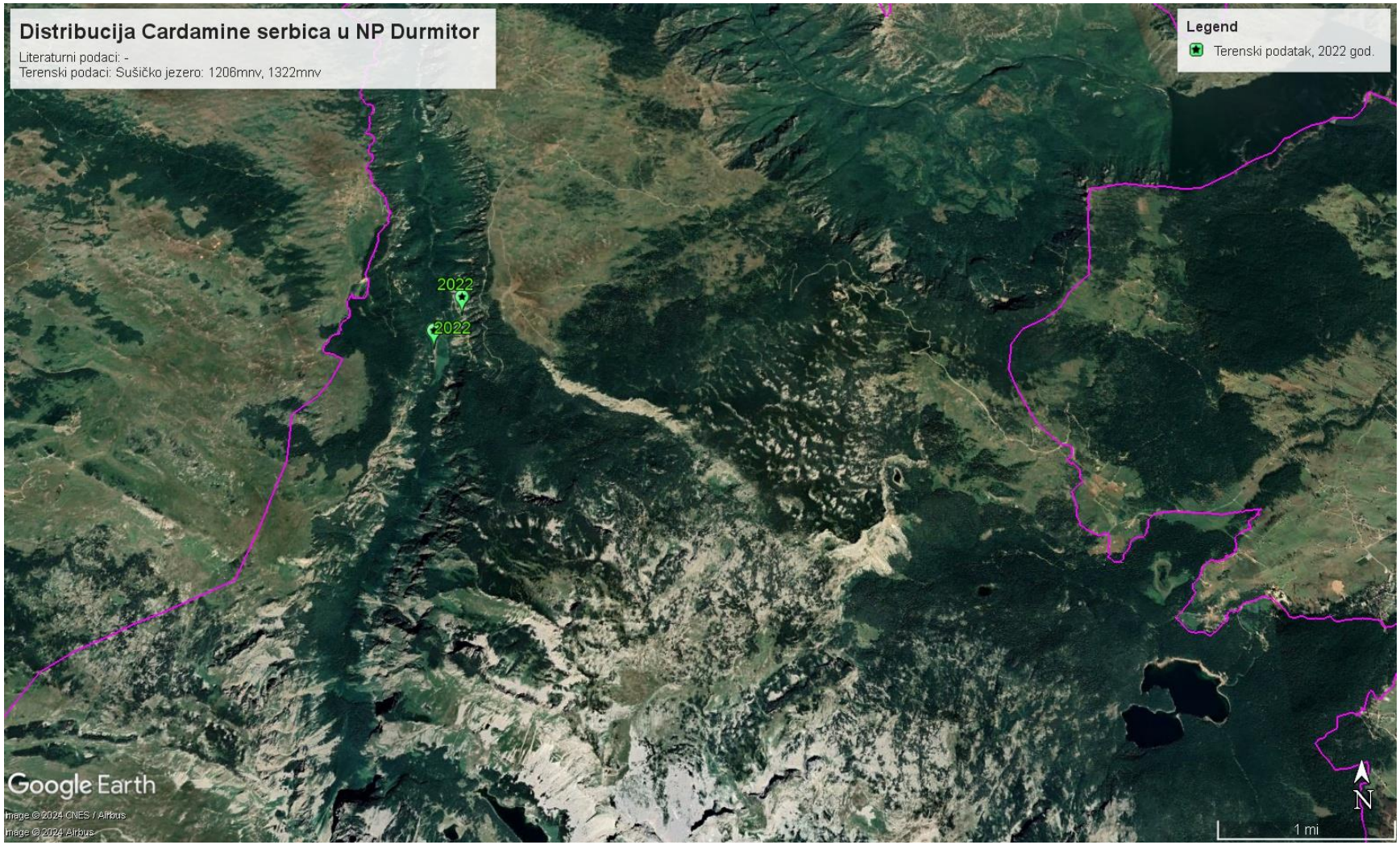

Distribucija Lactuca pancicii, 2012-2023
Literaturni podatak: Ranisava, Sušica - Škrčko jezero, Žabljak
Terenski podatak: Crno jezero, Mlinski potok, Zmijinje jezero, Jablan jezero
Legend
Literaturni podatak
Terenski podatak, 2012-2023
2023
2018
2018
2012, 2017
LP
LP
LP
Google Earth
Image © 2025 Airbus
Image © 2025 CNES / Airbus
N
3 mi

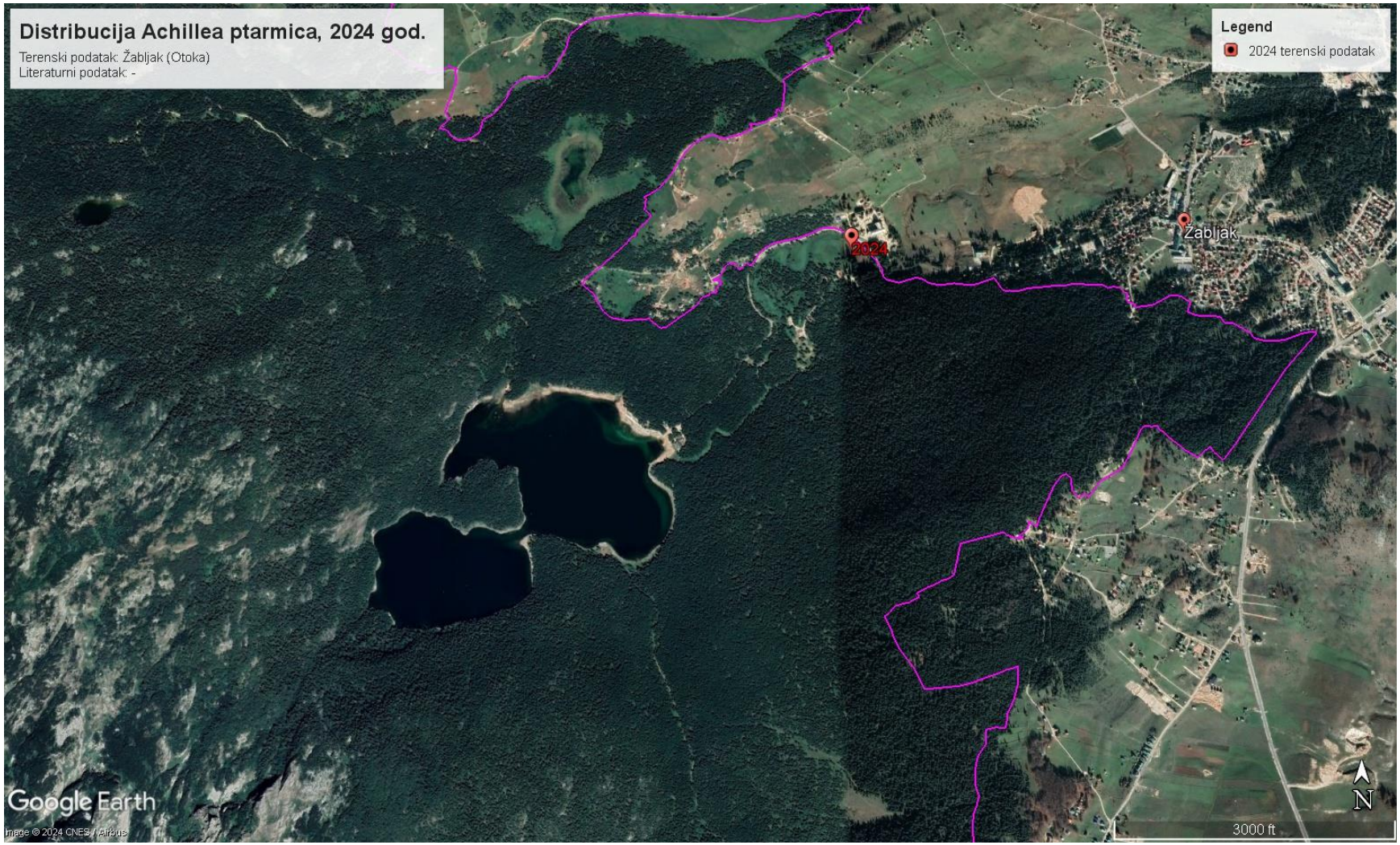

Distribucija Edraianthus pulevicii, 2024 god.
Terenski podatak: Prutaš
Literaturni podatak: Prutaš, Škrčka jezera - Grude, Komarnica - Boljske grede, Bobotov kuk, Šljeme, Velika previja-Terzin bogaz-Mala previja
Legend
2024 terenski podatak
Žabljak
2024
Google Earth
2 mi
N

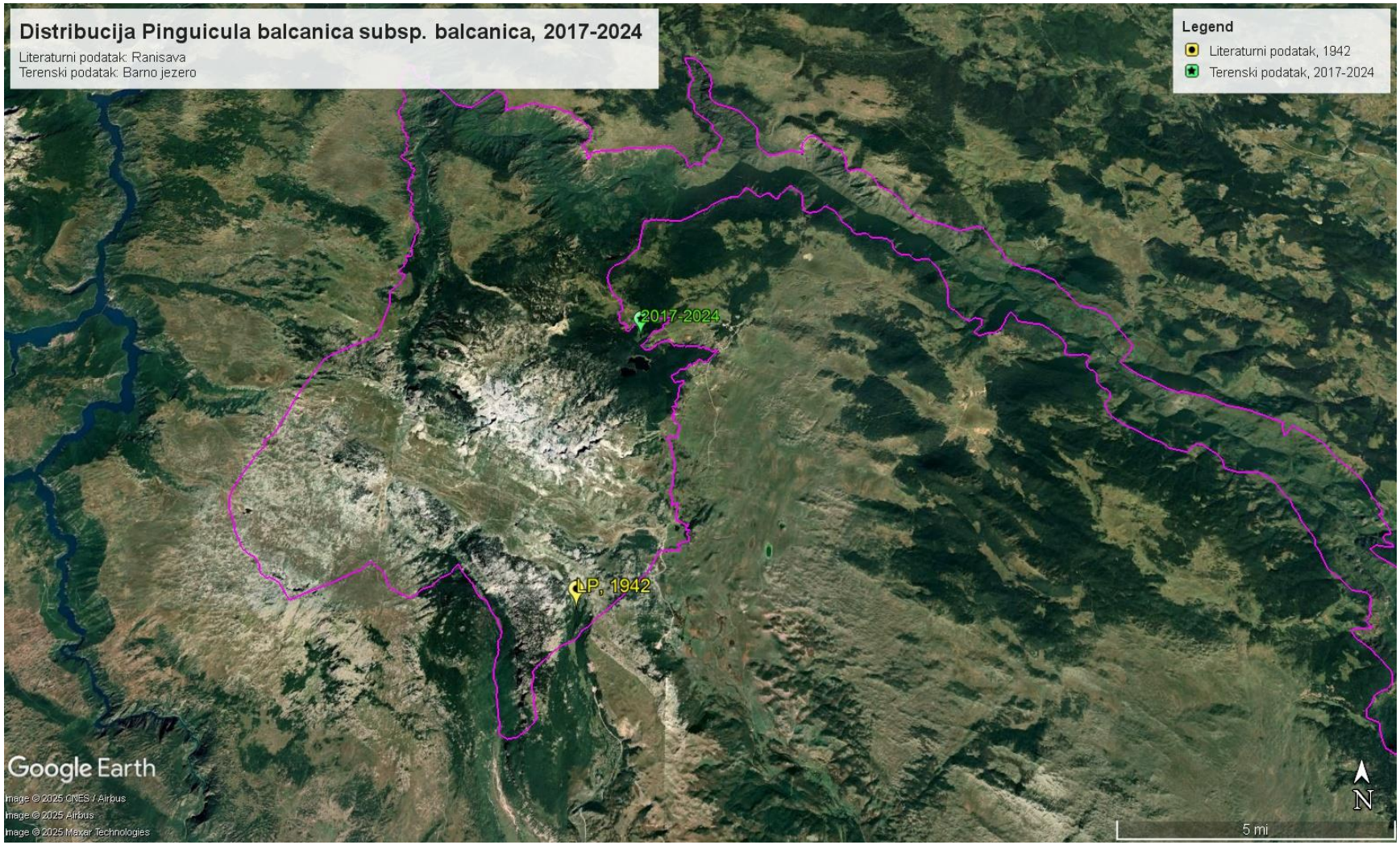

Distribucija Edraianthus glisicii u NP Durmitor
Literaturni podaci: Savin Kuk, Sušica-kanjon, greben Kuk-Ćurevac, Tara kanjon, Ćurevac, Sokoline
Terenski podaci: Ćurevac
Legend
Literaturni podatak
Terenski podatak: 2010 god.
LT
2010
Google Earth
Image © 2024 CNES / Airbus
Image © 2024 Airbus
N
5 mi

Distribucija Cypripedium calceolus, 2023-2024
Literaturni podatak: Dobrilovina, Crne pode
Terenski podatak: Ćurevac
Legend
Literaturni podatak
Terenski podatak, 2023, 2024
2023, 2024
Žabljak
LP
LP
Google Earth
Image © 2025 CNES / Airbus
Image © 2025 Airbus
10 mi
N

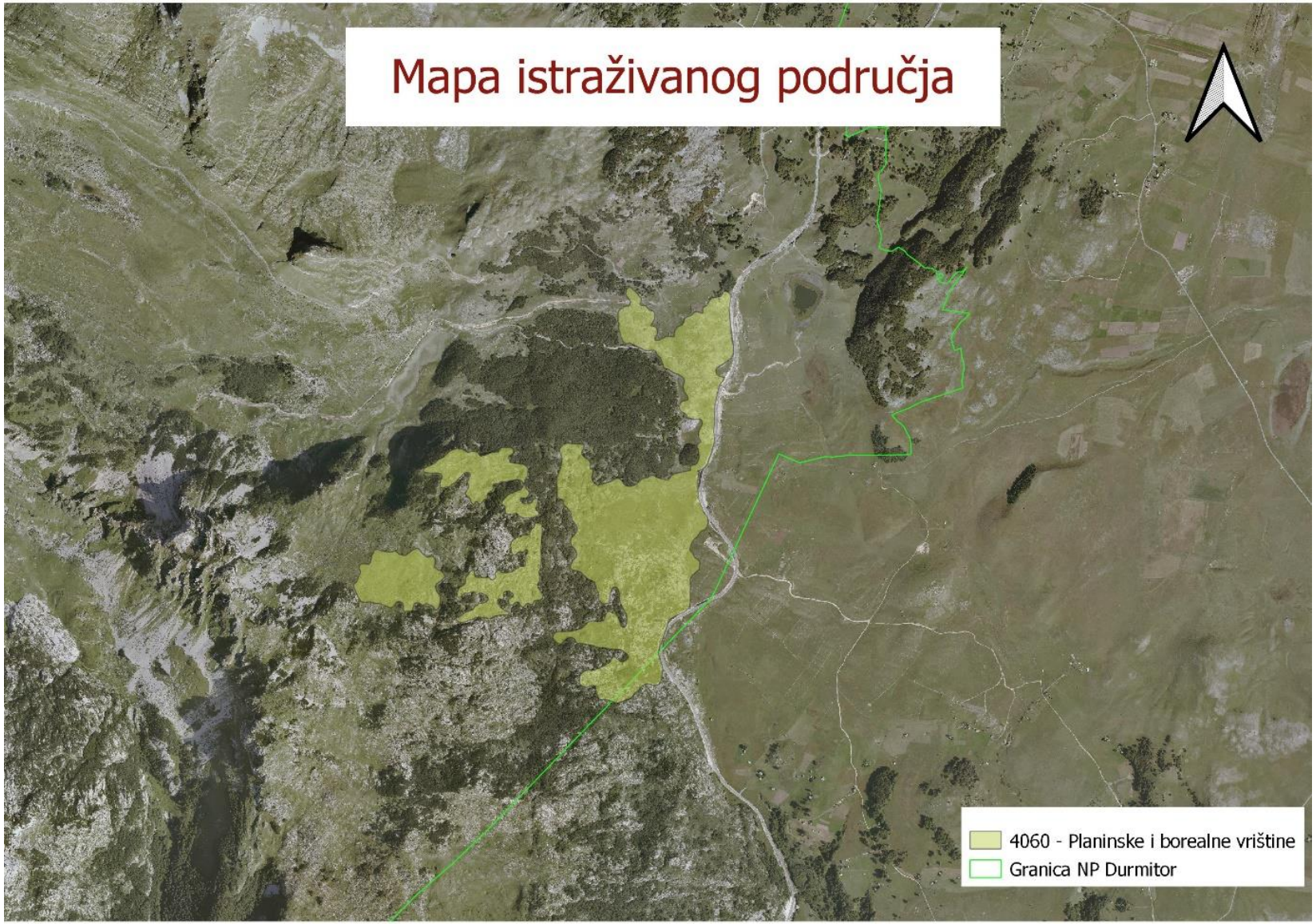

Distribucija Cerastium dinaricum, 2024
Literaturni podatak: Bobotov kuk, Savin kuk, Velika kalica
Terenski podatak: Velika kalica
Legend
Literaturni podatak
Terenski podatak, 2024
LP
LP
2024
LP
Google Earth
Image © 2025 CNES / Airbus
N
2 mi

Distribucija Cardamine serbica u NP Durmitor
Literaturni podaci: -
Terenski podaci: Šušičko jezero: 1206mnv, 1322mnv
Legend
Terenski podatak, 2022 god.
2022
2022
Google Earth
Image © 2024 CNES / Airbus
Image © 2024 Airbus
N
1 mi

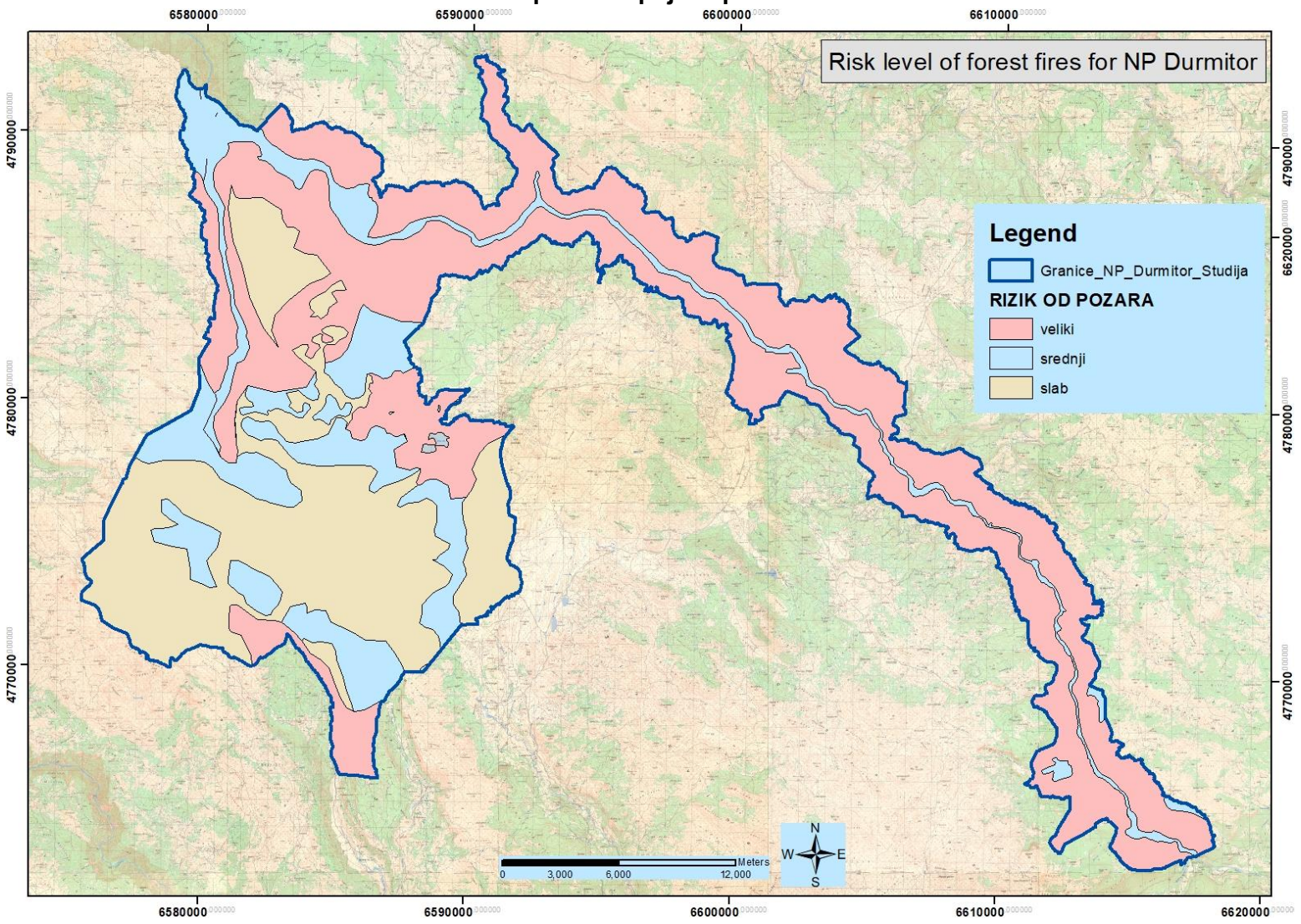

Distribucija Achillea ptarmica, 2024 god.
Terenski podatak: Žabljak (Otoka)
Literaturni podatak: -
Legend
2024 terenski podatak
2024
Žabljak
Google Earth
Image © 2024 CNES / Airbus
3000 ft
N

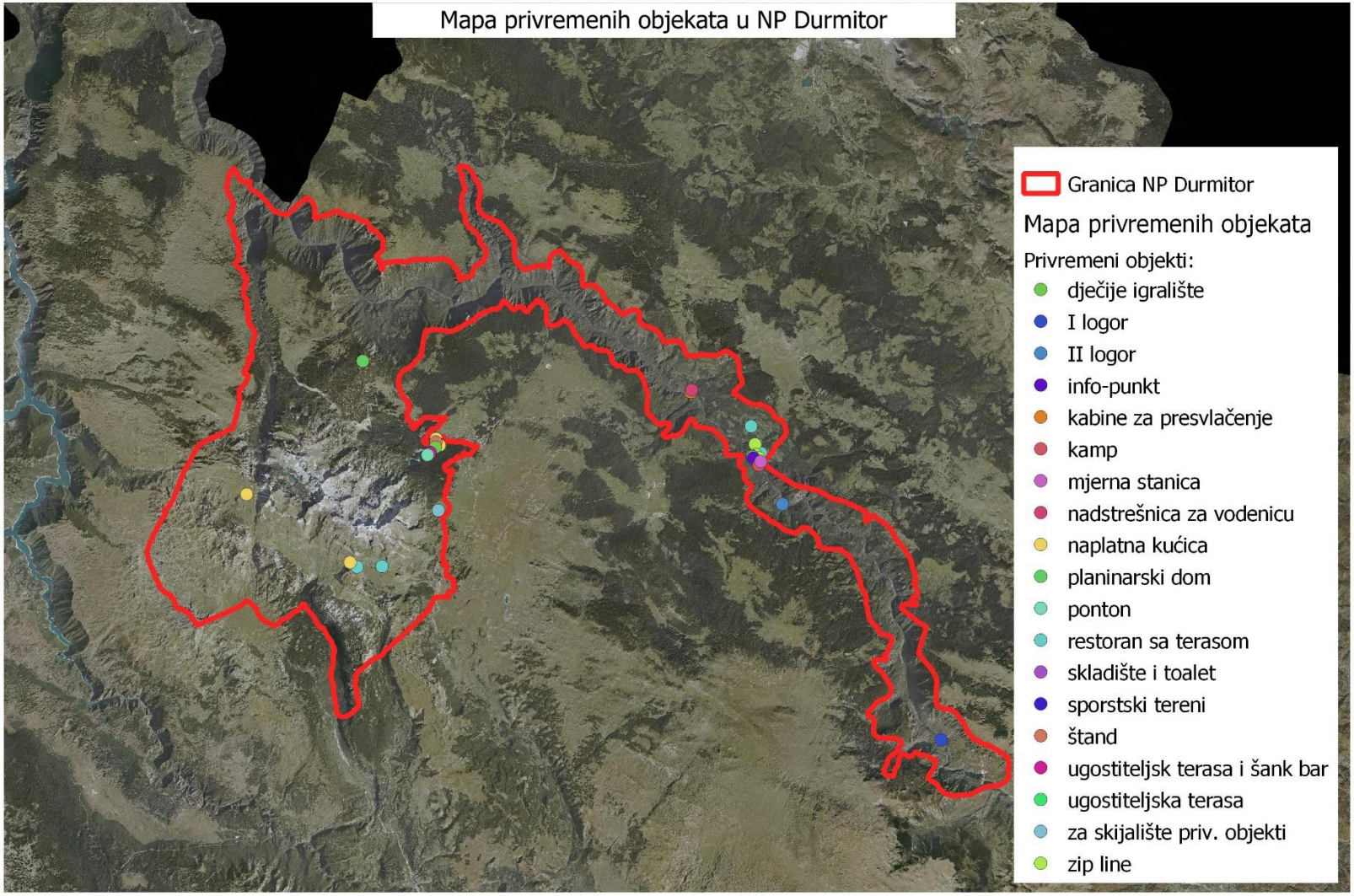

Distribucija Pinguicula balcanica subsp. balcanica, 2017-2024
Literaturni podatak: Ranisava
Terenski podatak: Barno jezero
Legend
Literaturni podatak, 1942
Terenski podatak, 2017-2024
2017-2024
LP, 1942
Google Earth
Image © 2025 CNES / Airbus
Image © 2025 Airbus
Image © 2025 Maxar Technologies
N
5 mi

Kartografski prikaz 4060 na lokalitetima Pošćenski katun i Međugorje

Mapa rizika pojave požara

Mapa privremenih objekata u NP Durmitor
Granica NP Durmitor
Mapa privremenih objekata
Privremeni objekti:
dječije igralište
I logor
II logor
info-punkt
kabine za presvlačenje
kamp
mjerna stanica
nadstrešnica za vodenicu
naplatna kućica
planinarski dom
ponton
restoran sa terasom
skladište i toalet
sporstski tereni
štand
ugostiteljsk terasa i šank bar
ugostiteljska terasa
za skijalište priv. objekti
zip line

NACIONLNI PARKOVI
CRNE GORE

NACIONALNI PARK
SKADARSKO JEZERO

NACRT

IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI PROGRAMA UPRAVLJANJA NP SKADARSKO JEZERO ZA 2024. GODINU

Podgorica, februar 2025. godine

Podaci o zaposlenim licima upravljača zaštićenim područjem koja su obradila izvještaj o realizaciji godišnjeg programa upravljanja.

Tabela 1: *Obrađivači Izvještaja o realizaciji godišnjeg programa upravljanja*

IME I PREZIME	RADNO MJESTO ILI FUNKCIJA	ORGANIZACIONA JEDINICA UPRAVLJAČA ILI DRUGI SUBJEKT
Nela Vešović Dubak	pomoćnica direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam	Služba direktora JPNPCG
Mirza Tahirović	pomoćnik direktora za finansijske i opšte poslove	Služba direktora JPNPCG
Aleksandar Mijović	savjetnik direktora za održivi razvoj	Služba direktora JPNPCG
Marijana Živaljević Roganović	stručna saradnica za promociju i edukaciju	NP Skadarsko jezero
Hajdana Ilić Božović	šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Ivana Milović	rukovoditeljka Odjeljenja za zaštitu prirodne baštine	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Slavica Đurišić	stručna saradnica za floru i vegetaciju	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Ivana Džaković	stručna saradnica za floru i vegetaciju	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Slobodan Stijepović	stručni saradnik za oblast šumarstva	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stevan Marić	Stručni saradnik za ihtiofaunu	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Ana Uskoković	Stručna saradnica za ornitofaunu	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Belma Šestović	stručna saradnica za faunu sisara	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Veselin Luburić	rukovodilac Odjeljenja za zaštitu prostora i održivi razvoj	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Mojaš Đurović	stručni saradnik za zaštitu životne sredine	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Jelena Radunović	stručna saradnica za zaštitu životne sredine	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Radmila Vujotić	stručna saradnica za zaštitu prostora	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Snežana Vukotić	stručna saradnica za etnografsko nasljeđe	Služba za promociju, marketing i turizam
Marina Manojlović	stručna saradnica za domaću radinost	Služba za promociju, marketing i turizam
Svetlana Vukčević	stručna saradnica za marketing u turizmu	Služba za promociju, marketing i turizam
Snežana Pejković	stručna saradnica za medije	Služba za promociju, marketing i turizam

Milica Novaković	stručna saradnica za medije	Služba za promociju, marketing i turizam
Maša Vučinić	šefica Službe za projekte i međunarodnu saradnju	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Jasmin Medunjanin	stručni saradnik za projekte	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Srećko Grabovica	stručni saradnik za projekte	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Bojana Mijović	stručna saradnica za projekte	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Bjanka Prakljačić	stručna saradnica za međunarodnu saradnju	Služba za projekte i međunarodnu saradnju

Sadržaj:

1. UVOD 2
1.1. ZAKONSKA REGULATIVA 2
1.2. ORGANIZACIJA POSLOVANJA NP SKADARSKO JEZERO 3
1.3. ORGANIZACIJA POSLOVANJA JPNPCG 4
1.4. ZAPOŠLJAVANJE U IZVJEŠTAVANOJ GODINI 5
1.5. STRUČNO USAVRŠAVANJE I EDUKACIJA ZAPOSLENIH 6
2.REALIZACIJA MJERA ZAŠTITE 9
2.1. FIZIČKA ZAŠTITA I AMBIJENTALNA HIGIJENA 9
2.2. STRUČNA ZAŠTITA 12
3.REALIZACIJA PROGRAMA UPRAVLJANJA 13
3.1. OCJENA STANJA 39
4.POSJETE NP SKADARSKO JEZERO 51
5. PROJEKTI 52
5.1. PROJEKTI KOJI SE TRENUTNO REALIZUJU 53
5.2. PROJEKTI KOJI SU REALIZOVANI U TOKU 2024 GODINE 57
5.3. PROJEKTI U PROCESU APLIKACIJE 58
5.4. PROJEKTI KOJI NISU ODOBRENI 59
6. KONCESIJSKA ODOBRENJA I ZAKUP PRIVREMENIH OBJEKATA 59
7. NAUČNO-ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI 60
8. FINANSIJSKA SREDSTVA UTROŠENA ZA REALIZACIJU PROGRAMA UPRAVLJANJA I OSTVARENI PRIHODI OD NAKNADA ZA KORIŠĆENJE DOBARA 61
9. ZAVRŠNA RAZMATRANJA I PREPORUKE 64
10. TABELARNI PRIKAZ CILJEVA I AKTIVNOSTI PROGRAMA UPRAVLJANJA ZA 2024. GODINU 66

1. UVOD

1.1. Zakonska regulativa

Zakon o životnoj sredini (Sl. list CG br. 52/16 i 73/19) uređuje principe zaštite životne sredine i održivog razvoja, subjekte i instrumente zaštite životne sredine, učešće javnosti o pitanjima životne sredine i druga pitanja od značaja za životnu sredinu. Zaštitom životne sredine obezbjeđuje se cjelovito očuvanje kvaliteta životne sredine, očuvanje biološke i pejzažne raznovrsnosti, racionalno korišćenje prirodnih dobara i energije na najpovoljniji način za životnu sredinu, kao osnovni uslov održivog razvoja.
Temeljni pravni dokument kojim se uređuje zaštita i očuvanje prirode je Zakon o zaštiti prirode (Sl. list CG br. 54/16, 18/19). Ovim zakonom uređuje se zaštita i očuvanje prirode, definišu se kategorije zaštićenih područja, odgovorne institucije, kao i osnovna upravljačka dokumenta za zaštićena područja.
Shodno članu 58. Zakona o zaštiti prirode, Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore je dužno dostaviti Ministarstvu, odnosno nadležnom organu lokalne uprave, izvještaj o realizaciji godišnjeg programa upravljanja do 1. marta tekuće godine za prethodnu godinu, dok je članom 59. pomenutog Zakona u stavu 5 navedeno da Izvještaj naročito sadrži podatke o:

- realizaciji mjera zaštite;
- realizaciji plana po indikatorima praćenja uspješnosti realizacije plana;
- posjetama zaštićenim područjima;
- finansijskim sredstvima utrošenim za zaštitu i ostvarenim prihodima od naknada za korišćenje zaštićenih područja i područja ekološke mreže.

Nacionalni parkovi kao zaštićena prirodna dobra uživaju posebnu zaštitu, pa je iz tog razloga Zakonom o nacionalnim parkovima (Sl. list CG br. 28/14, 39/16) regulisana njihova zaštita, unaprjeđivanje i razvoj, a ove djelatnosti definisane su kao djelatnosti od javnog interesa.
Ovaj zakon u članu 13 definiše ključna planska akta, koja uređuju poslovanje preduzeća a to su:

- Prostorni planovi posebne namjene u skladu sa Zakonom;
- Plan upravljanja (donosi Vlada na period od 5 godina);
- Godišnji program upravljanja (donosi Preduzeće u skladu sa Prostornim planom posebne namjene i petogodišnjim Planom upravljanja).

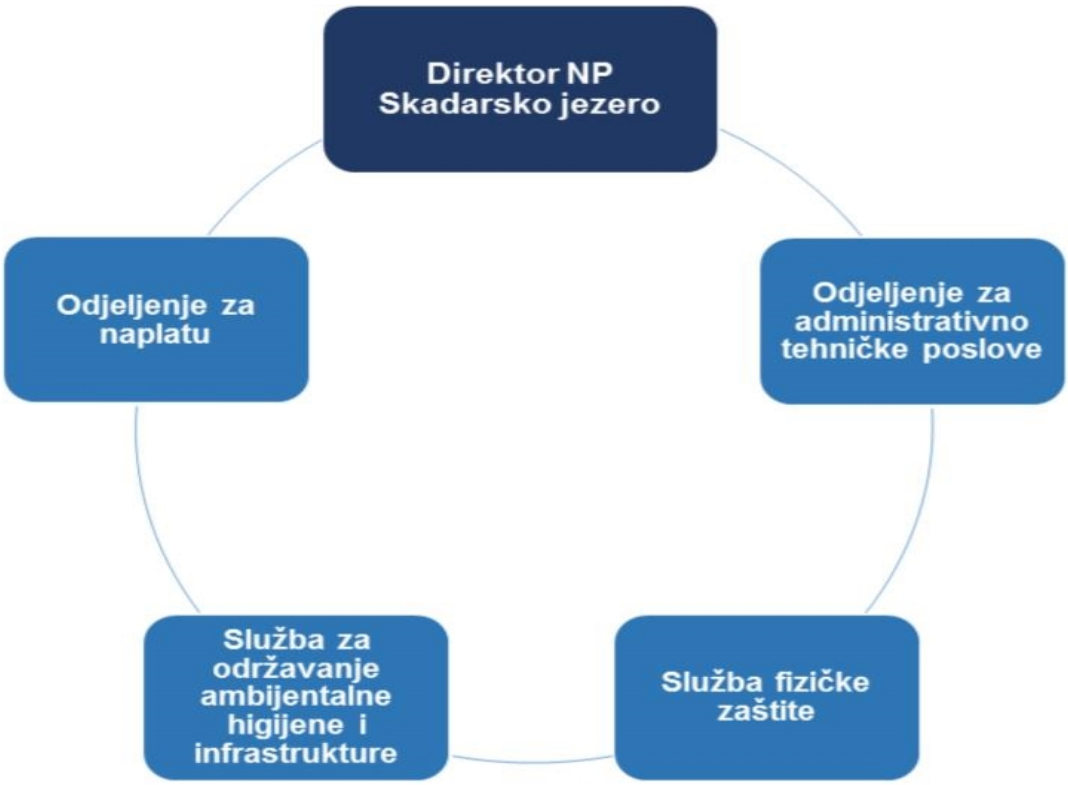
Navedeni zakoni (Zakon o životnoj sredini, Zakon o zaštiti prirode i Zakon o nacionalnim parkovima) definišu misiju preduzeća „Održivo očuvanje životne sredine na zaštićenim područjima“ kao i primarne ciljeve njegovog poslovanja:

- Obezbeđivanje uslova za zaštitu, unaprjeđivanje i racionalno korišćenje dobara nacionalnih parkova;
- Stvaranje povoljnih uslova za održavanje i razvoj biljnih i životinjskih vrsta i gljiva i njihovih zajednica;
- Očuvanje i unaprjeđivanje posebnih prirodnih vrijednosti;
- Istraživanje i korišćenje parkova za potrebe razvoja nauke, obrazovanja, turizma, kulture i rekreacije;
- Sprječavanje radnji koje mogu da naruše osnovna svojstva i osobine nacionalnih parkova i očuvanja životne sredine.

1.2. Organizacija poslovanja NP Skadarsko jezero

Direktor Parka, rukovodi radom organizacione jedinice kao i svim službama, koje obavljaju poslove za potrebe Nacionalnog parka. Nadzire i koordinira sve aktivnosti u Parku i odgovara za rad organizacione jedinice kojom rukovodi.
U okviru ove, kao i u okviru svih organizacionih jedinica Preduzeća, formirane su sljedeće službe i odjeljenja:

- Služba za fizičku zaštitu. Glavni zadatak ove Službe je osigurati zaštitu i zaštitu imovine Nacionalnog parka Skadarsko jezero. To uključuje preduzimanje mjera za održavanje unutrašnjeg reda u NP i propisanih režima zaštite, prijava svih fizičkih promjena prostoru, nadzor na ulazima i izlazima, reagovanje na incidente, sprječavanje krivolova, kao i sve druge aktivnosti koje doprinose fizičkoj zaštiti Parka.
- Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture. Služba je odgovorna za održavanje higijene i čistoće unutar Parka, uključujući održavanje pješačkih i edukativno-tematskih staza i uklanjanje otpada. Takođe, brine se o održavanju mobilijara, kao i infrastrukture u Parku (puteva, staza, mostova i sl.).
- Odjeljenje za administrativno tehničke poslove. Odjeljenje obavlja administrativne poslove vezane za upravljanje Parkom, kao što su: vođenje evidencije, priprema dokumentacije, komunikacija s nadležnim organima i sl.
- Odjeljenje za naplatu. Odjeljenje se bavi poslovima vezanim za naplatu naknada shodno „Odluci o visini i načinu plaćanja i obračuna naknada za korišćenje dobara nacionalnih parkova Crne Gore“.

***Grafikon 1**: Organizacija poslovanja NP Skadarsko jezero*

1.3. Organizacija poslovanja JPNPCG

JPNPCG osnovano je na osnovu Odluke o osnivanju Javnog preduzeća za nacionalne parkove („Službeni list Crne Gore," broj 39/92), a nastavilo sa radom u skladu sa Zakonom o nacionalnim parkovima („Službeni list Crne Gore," broj 28/14, 39/16) i Odlukom o organizovanju Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore („Službeni list Crne Gore," broj 20/11 od 15.04.2011. godine). Osnivač preduzeća je Skupština Crne Gore.

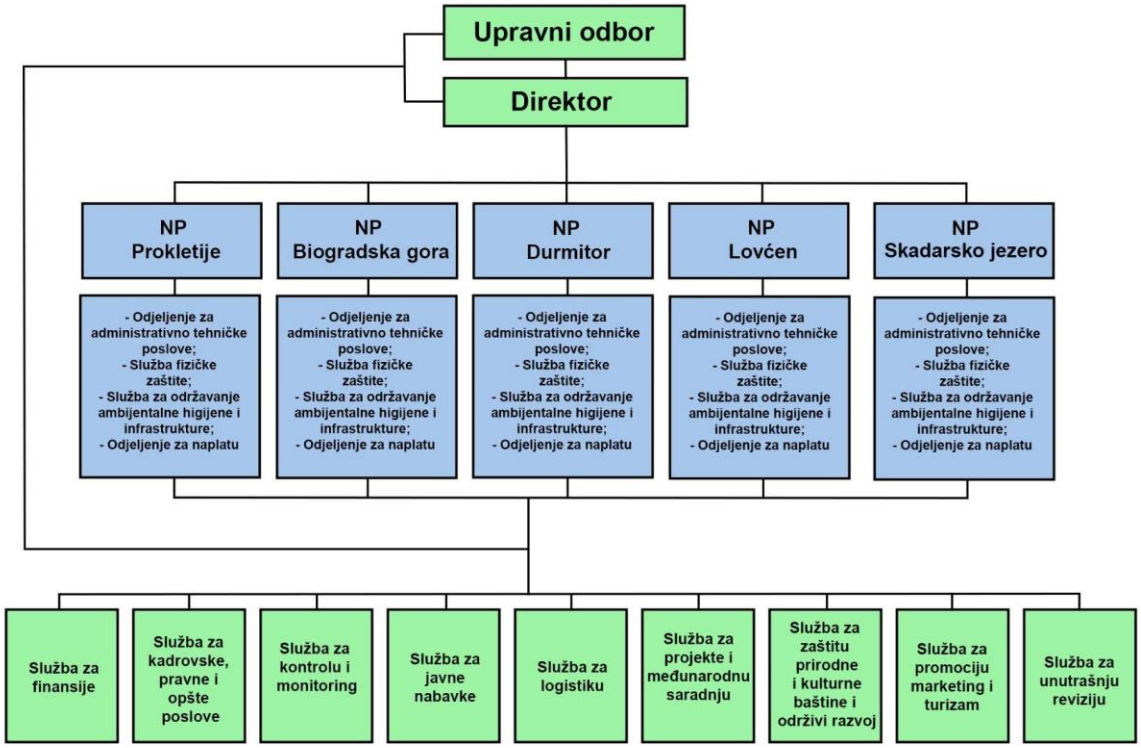
Statut preduzeća je donesen od strane Upravnog odbora dana 09.05.2011. godine, a stupio na snagu nakon davanja saglasnosti na isti nadležnog Ministarstva održivog razvoja i turizma. Posljednje izmjene i dopune Statuta Preduzeća donesene su 29.04.2021. godine.

U skladu sa navedenim određene su unutrašnje organizacione jedinice Preduzeća: Nacionalni park Biogradska gora; Nacionalni park Durmitor; Nacionalni park Lovćen; Nacionalni park Skadarsko jezero i Nacionalni park Prokletije.

U okviru organizacionih jedinica, formirane su sljedeće službe: Odjeljenje za administrativno tehničke poslove; Služba za fizičku zaštitu; Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture u okviru koje je i Odjeljenje za naplatu.

Radi obavljanja zajedničkih poslova i objedinjenih funkcija na nivou Preduzeća formirane su Službe zajedničkih poslova sa sjedištem u Podgorici: Služba direktora; Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj; Služba za promociju, marketing i turizam; Služba za projekte i međunarodnu saradnju; Služba za finansije; Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove; Služba za kontrolu i monitoring; Služba za logistiku; Služba za javne nabavke.

Pored nacionalnih parkova, JPNPCG upravlja parkom prirode Ulcinjska solana i spomenikom prirode Botanički vrt Dulovine.

***Grafikon 2**: Organizacija poslovanja JPNPCG*

1.4. Zapošljavanje u izvještavanoj godini

U periodu od 01.01.2024.godine do 31.12.2024.godine u Nacionalnom parku Skadarsko jezero je radno angažovano, odnosno novozaposleno 5 lica na osnovu ugovora na neodređeno vrijeme (3 radnika na održavanju Parka, 1 službenik za prodaju suvenira i 1 nadzornik Parka) i 9 lica na osnovu ugovora o privremenim i povremenim poslovima.

Grafikon 3: *Broj novozaposlenih u periodu 2020-2024.godina*

1.5. Stručno usavršavanje i edukacija zaposlenih

Tabela 2: *Stručno usavršavanje i edukacija zaposlenih u NP Skadarsko jezero i JPNPCG*

Naziv seminara, radionice, obuke	Organizator	Učesnici iz Parka JPNPCG
Istraživanje marketing kanala-Kako odabrati najefikasnije kanale za vašu strategiju?	Privredna komora Crne Gore	Milica Novaković, stručna saradnica za medije
"Ekološki međunarodni standardi, kulturno nasljeđe, priroda i životna sredina kao vrijednosti eko turizma" u Kolašinu u periodu od 26 do 28. 02. 2024.godine	Opština Kolašin i TO Kolašin	Snežana Vukotić, stručna saradnica za etnografsku baštinu Željka Vuković, stručna saradnica za promociju i edukaciju Jovana Bojičić, šefica Službe za promociju, marketing I turizam Marina Kojović, stručna saradnica za promociju i edukaciju
Učešće na radionici „Tradicionalni instrumenti i etno pjevanje u scenskim adaptacijama" u JU „Kulturni centar Nikola Đurković" u Kotoru.	NVO Crnogorsko Makedonsko Prijateljstvo Kirjana uz podršku Ministarstva kulture i medija Crne Gore	Snežana Vukotić, stručna saradnica za etnografsku baštinu
Za bolje institucionalno upravljanje otpadom u Crnoj Gori: Može li javna uprava dati dobar primjer? Odvojeno sakupljanje, sprječavanje otpada i	Cleanup Montenegro, Zero Waste Montenegro, Ambasada	Mojaš Đurović, stručni saradnik za zaštitu životne sredine

smanjenje upotrebe plastike za jednokratnu upotrebu	Republike Francuske, AZŽS	
Razvoj sektora voda i njegov uticaj na biodiverzitet	Regionalni vodovod crnogorsko primorje	Mojaš Đurović, stručni saradnik za zaštitu životne sredine
Predstavljanje izvještaja iz sjenke za Poglavlje 27 „Kap progresa u moru obaveza“	Koalicija 27, CZIP, Green home, Sjeverna zemlja, Društvo mladih ekologa Nikšić	Mojaš Đurović, stručni saradnik za zaštitu životne sredine
Učešće na okruglom stolu pod nazivom Prezentacija Liste zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva	MERS, CANU, EPA	Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Ivana Džaković, stručna saradnica za floru i vegetaciju Ana Uskoković, stručna saradnica za ornitofaunu Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara u NP Durmitor
Webinar: „Digital solutions to natural challenges“	EUROPARC FEDERATION	Ivana Milović, rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu prirode Radmila Vujotić, stručna saradnica za zaštitu prostora
Wwbinar „Natural restoration in Europe“	EUROPARC FEDERATION	Ivana Milović, rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu prirode Radmila Vujotić, stručna saradnica za zaštitu prostora
Monitoring Methodologies of the EU habitats Directive	EU4GREEN	Ivana Milović, rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu prirode
Okrugli sto ekokriminal	MUP, OSCE	Ivana Milović, rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu prirode
Fighting environmental crime in Montenegro and the Balkans region	OSCE, Ambasada Francuske u Crnoj Gori	Ivana Milović, rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu prirode
„Održivo upravljanje prirodnim resursima u planinskim područjima“ on-line radionici „Procjena ranjivosti na sušu na nacionalnom nivou“	FAO	Ivana Milović, rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu prirode Radmila Vujotić, stručna saradnica za zaštitu prostora Ana Uskoković, stručna saradnica za ornitofaunu
Panel diskusija “Invazivne vrste u zaštićenim područjima - iskustva i izazovi”	NVO Parkovi Dinarida	Ivana Milović, rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu prirode Ana Uskoković, stručna saradnica za ornitofaunu Slavica Đurišić, stručna saradnica za floru I vegetaciju

Prvi sastanak Koordinacionog tijela za unaprijeđenje upravljanja zaštićenim područjima.	MERS GEF	Ivana Milović, rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu prirode
Učešće na završnoj konferenciji u okviru projekta „Accessible tour of Montenegro”	NVO Ekvivalent	Ivana Milović, rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu prirode
Braintorming conference cycle on Ecology	Agencija za zaštitu životne sredine	Ivana Milović, rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu prirode
Konstitutivna sjednica Nacionalne komisije za UNESCO	Ministarstvo kulture i medija	Ivana Milović, rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu prirode
Sjednica Koordinacionog tijela za pripremu i praćenje odvijanja turističkih sezona	Ministarstvo turizma	Ivana Milović, rukovoditeljka odjeljenja za zaštitu prirode
Implementacija uredbe (EU) 114/2014 o prevenciji i upravljanju unošenjem i širenjem invazivnih stranih vrsta	MERS	Slavica Đurišić, stručna saradnica za floru i vegetaciju Ivana Džaković, stručna saradnica za floru i vegetaciju
„Moć javnog zagovaranja i zaštićena područja”	CZIP	Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine
„Uticaj klimatskih promjena” u okviru projekta EcoDalli	Sveučilište u Zagrebu - Fakultet strojarstva i brodogradnje	Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine Ana Uskoković, stručna saradnica za ornitofaunu
„Iznalaženje rješenja za probleme otpada u ključnim zonama biodiverziteta”	JPNPCG, AZŽS i NVO Zero Waste Montenegro	Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine
Tribina - Analiza stanja otpadnih guma na teritoriji Opštine Tuzi	NVO Razvoj Vranj	Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine
“Izazovi i perspektive u integralnom upravljanju rijekom Cijevnom”	Parkovi Dinarida	Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine Marina Kojović, stručna saradnica za promociju I edukaciju
“Izrada Strategije razvoja održivog turizma u opštini Tuzi”	Parkovi Dinarida	Aleksandra Vujović, stručna saradnica za promociju I edukaciju Marina Kojović, stručna saradnica za promociju I edukaciju
“Upravljanje organskim otpadom na nivou opština: Od zajedničkih inicijativa do sistemskih promjena”	NVO Zero Waste	Jelena Radunović, stručna saradnica za zaštitu životne sredine
Razmjena znanja na temu rezervata biosfere, u sklopu projekta Integrisanje biodiverziteta u sektorske politike i	MERS	Marinela Đuretić, direktorica JPNPCG

prakse i jačanje zaštite ključnih tačaka biodiverziteta u Crnoj Gori.		Hajdana Ilić Božović šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi Nela Vešović Dubak, pomoćnica direktora za zaštitu održivi razvoj i turizam Aleksandar Mijović, savjetnik direktora za održivi Bojana Badnjar, stručna saradnica za faunu sisara NP Durmitor
Otvoreni standardi	MERS	Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Aleksandar Mijović, savjetnik direktora za održivi razvoj
Evropski cilj dekarbonizacije transporta	Aerodromi Crne Gore	Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Nela Vešović Dubak, pomoćnica direktora za zaštitu, održivi razvoj i turizam
Korišćenje indikatora održivog razvoja (SDG) i SDG platforme u strateškom planiranju	Kancelarija za održivi razvoj Generalni sekretarijat Vlade i MONSTAT	Hajdana Ilić Božović, šefica Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Veselin Luburić, rukovodilac Odjeljenja za zaštitu prostora i održivi razvoj
Obuka Monitoring slatkovodnih ekosistema rijeke Bojane / Bune	CEPF PPNEA NVO Envpro	Iva Jovanović, Stručna saradnica za rad sa lokalnim zajednicama Aleksandar Kujović, nadzornik
Regionalni konzervacijski forum za Evropu, sjevernu i centralnu Aziju	IUCN	Belma Šestović, bivša direktorica NP Skadarsko jezero
Evropska radionica o inventarisanju močvarnih područja	Federalna Agencija za očuvanje prirode	Belma Šestović, bivša direktorica NP Skadarsko jezero
Završna konferencija- monitoring biodiverziteta i prijetnje i očuvanje	CEPF PPNEA NVO Envpro	Belma Šestović, Stručna saradnica za faunu sisara Ivana Milović, rukovoditeljka odjeljenja za očuvanje prirodne baštine

2. REALIZACIJA MJERA ZAŠTITE

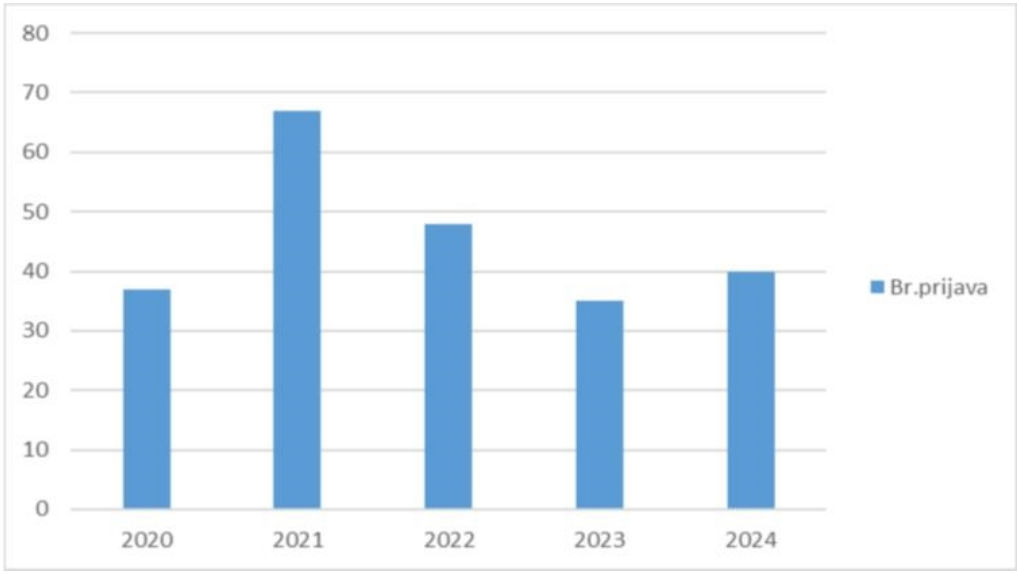
2.1. Fizička zaštita i ambijentalna higijena

Fizička zaštita

Služba fizičke zaštite glavne aktivnosti usmjerava na sprječavanje protivpravnog korišćenja prirodnih dobara Nacionalnog parka (nezakoniti ribolov, nedozvoljena gradnja, nezakoniti lov, nelegalan prevoz posjetilaca plovilima i dr.). Posao Službe fizičke zaštite u protekloj godini sprovodili su 21 nadzornik i šef Službe fizičke zaštite, koji kroz rad u smjenama, 24h obavljaju svoje aktivnosti. Službi fizičke zaštite u protekloj 2024. godini, u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Direktoratom za ribarstvo obezbijeđene su ribočuvarske licence shodno Zakonu o slatkovodnom ribarstvu i akvakulturi (Sl. List CG br. 172018). Iste licence obezbijeđene su za još 2 zaposlena u Odjeljenju naplate kao i za troje (3) zaposlenih u Službi ambijentalne higijene i infrastrukture. U obavljanju svojih djelatnosti, a naročito u kontroli prostora, ova Služba ima podršku Službe za kontrolu i monitoring, kao i saradnju sa relevantnim institucijama, inspekcijske službe, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Agenciju za zaštitu životne sredine i nevladine organizacije. Saradnja sa pomenutim akterima doprinijela je dobrim rezultatima na kontroli prostora Parka, naročito u segmentu sprječavanja nelegalnog ribolova.

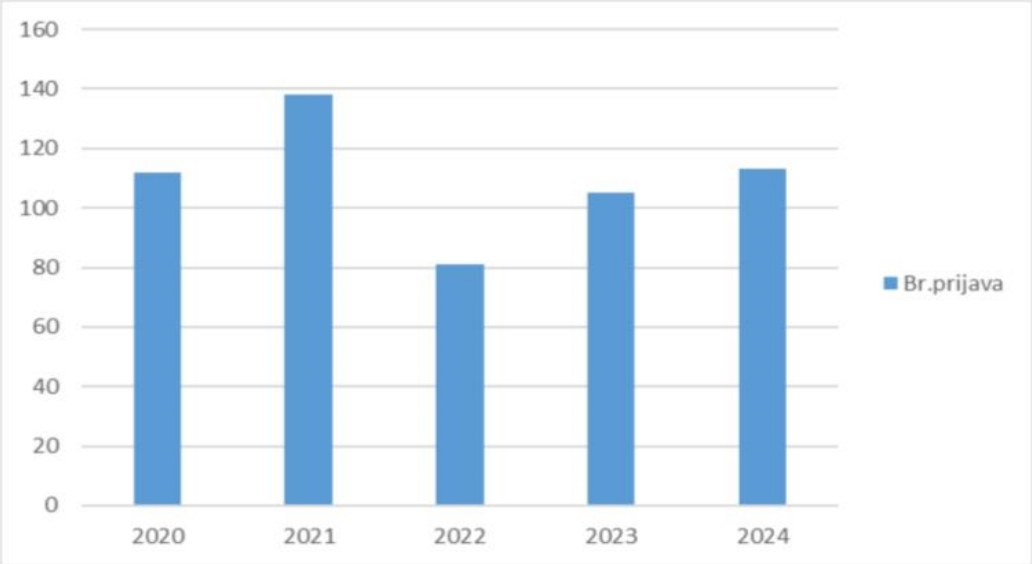
Tokom 2024. godine Služba fizičke zaštite podnijela je veći broj prijava vezanih za nelegalan izlov ribe nadležnim institucijama (Policiji, ODT-u i inspektoru za slatkovodno ribarstvo), a takođe i sačinila veći broj službenih zabilješki ka upravi parka koje su nakon pravne obrade proslijeđene nadležnim institucijama u okviru Opština na kojima park gravitira (komunalna inspekcija i policija), Ministarstvu prostornog planiranja i urbanizma (građevinskoj inspekciji), Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera (ekološkoj inspekciji). Ove prijave odnosile su se na fizičke promjene u prostoru (nelegalna gradnja, nelegalne aktivnosti poput džiping tura, izliva nafte i drugih derivata u jezero i dr). U saradnji sa turističkom inspekcijom izvršena je intenzivna kontrola više nelegalnih pružaoca turističkih usluga, a saradnja je rezultirala sa više desetina prekršajnih naloga ka nelegalnim korisnicima parka.

Ministarstvu prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, Ministarstvu ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera; Upravi za inspekcijske poslove, Komunalnoj policiji i Komunalnoj inspekciji podnijeto je 40 prijava povodom gore navedenih promjena u prostoru.

Grafikon 4: *Broj prijava za nelegalne promjene u prostoru 2020. - 2024.god.*

Uslijed nelegalnog izlova ribe, Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, podnijeto je 18 prijava protiv 19 lica dok je Osnovnom državnom tužilaštvu podnijeto 7 prijava protiv 8 lica. Pravna služba JPNPCG je od strane Službe fizičke zaštite obaviještena o 78 aktivnosti nelegalnog krivolova protiv NN lica.

Grafikon 5*: Broj prijava za nelegalan izlov ribe 2020. - 2024.god*

Služba fizičke zaštite oduzela je materijalno tehnička sredstva koja su korišćena u nelegalnom izlovu ribe. Oduzeto je 683 mreže, 16 blinkera, 19 pari, 22 VBM, 25 plovila, 6 lampi, 7 pretvarača, 8 osti, 8 sondi i 2 mamilice za ptice. Zaplijenjeno je oko 730kg nelegalno izlovljene ribe. Sva zaplijenjena materijalno - tehnička sredstva u saradnji sa zaposlenima u Upravi državne imovine i shodno propisima, popisana su i predata Upravi za imovinu. U saradnji sa Agencijom za zaštitu životne sredine i volonterima postavljeno je više kamera zamki (u vlasništvu Agencije) u funkciji monitoringa krivolova.

Tabela 3: *Broj izdatih ribolovnih dozvola u 2024.godini*

Tip dozvole	**Broja izdatih dozvola**
Privredni ribolov	486
Sportsko rekreativni ribolov	274

Služba za kontrolu i monitoring je u programskom periodu, putem termalnih kamera, kao i kamera zamkivršila nadzor područja NP Skadarsko jezero, 24 časa dnevno. Ova Služba je vršila i kontrolu kretanja i potrošnje goriva na nivou svih nacionalnih parkova putem GPS-sistema.

Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture

Poslove Službe za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture u programskom periodu obavljalo je 9 zaposlenih i šef Službe, koji su bili angažovani na sljedećim poslovima:

- svakodnevnog održavanje ambijentalne higijene oko upravne zgrade NP na Vranjini i objekta na Podhumu, kao i parkinga, dvije plaže i pristaništa;
- čišćenja moračkog i virskog kanala dva puta nedjeljno;
- košenja i čišćenja punkta Stanaj;
- čišćenja ribolovne staze Lesendro tri puta nedjeljno i ribolovne staze Morača dva puta nedjeljno;
- čišćenja i košenja tvrđave Lesendro i tvrđave Žabljak Crnojevića;
- čišćenja Murića i murićke plaže 2 puta mjesečno;
- čišćenja, košenja i markiranja pješačkih staza 3 puta godišnje i to: Obodska pećina, Ćukovići - R.Crnojevića , Komarno – Poseljani, Zekova Glava, Zabes – Godinje;
- održavanja i markiranja vidikovaca: Vranjina i Zekova Glava, i punktova: Stanaj i Vitoja;
- akcijama uklanjanja otpada organizovanim od strane NVO sektora
- popravke mobilijara na prostoru Parka (informativne table, klupe, kante za otpad, pristani, drveni most ispod magistrale i pruge na ulazu u Virpazar);

Tokom ovih aktivnosti prikupljeno je 2.368 vreća otpada i 28 prikolica krupnog otpada, a Služba je potrošila 274 litra goriva. Osim svojih redovnih aktivnosti, zaposleni ove Službe su svakodnevno bili angažovani kao ispomoć Službi fizičke zaštite (oko navoza glisera, zaplijenjenih sredstava i dr.).

2.2. Stručna zaštita

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, u okviru službi zajedničkih poslova, realizaciju poslova koje se tiču stručne zaštite, obavlja Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, koja u svom djelokrugu rada između ostalog, prati stanje ekosistema, biodiverziteta i kulturno istorijskog nasljeđa Nacionalnog parka Skadarsko jezero, te predlaže mjere za njihovu zaštitu, unapređivanje, valorizaciju i sl.
Službom rukovodi šef i u okviru nje postoje dva odjeljenja: Odjeljenje za zaštitu prirodne baštine i Odjeljenje za zaštitu prostora i održivi razvoj.
U Službi za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj JPNPCG tokom 2024.godine angažovano je ukupno šesnaest (16) zaposlenih i to na poslovima: jedan (1) šef Službe, jedan (1) rukovodilac za zaštitu prirodne baštine, tri (3) stručna saradnika za floru i vegetaciju, jedan (1) stručni saradnik za oblast šumarstva, jedan (1) stručni saradnik za ihtiologiju, jedan (1) stručni saradnik za ornitologiju, jedan (1) stručni saradnik za faunu sisara, jedan (1) rukovodilac Odjeljenja za zaštitu prostora i održivi razvoj, četiri (4) stručna saradnika za zaštitu životne sredine, jedan (1) stručni saradnik za održivi razvoj i jedan (1) stručni saradnik za zaštitu prostora.
U Službi u odnosu na Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u toku 2024.godine nedostajao je: jedan (1) stručni saradnik za herpetofaunu, jedan (1) stručni saradnik za fauna beskičmenjaka, jedan (1) stručni saradnik za fauna sisara i jedan (1) stručni saradnik za šumarstvo.

U decembru mjesecu 2024.godine Ugovorom na određeno vrijeme angažovan je jedan (1) stručni saradnik za herpetofaunu.
Radni angažman koji se odnosi na realizaciju programom definisanih aktivnosti iziskuje terenski rad i opremu koja je potrebna. U prethodnom periodu za stručne saradnike izvršena je nabavka terenske obuće, kao i oprema neophodna za neke aktivnosti koje su u vezi sa užim stručnim specijalnostima (lupa, meredov mreže, aluminijumske šipke i „nevidljive mreže“ za hvatanje slijepih miševa, detektor truleži, dvogledi, entomološka mreža i dr.). U narednom periodu neophodno je Službu opremiti materijalno tehničkim sredstvima kao što su: terenski automobil, terenska odjeća, kišne kabanice, pješački štapovi, teleskopi, fotoaparati, play back oprema za monitoring ptica i sl.
Preduzete mjere u cilju stručne zaštite Parka date su u poglavlju 3. Realizacija programa upravljanja.

3. REALIZACIJA PROGRAMA UPRAVLJANJA

Strateška oblast 1: Istraživanje, praćenje, obnova i unapređenje ekosistema, staništa i vrsta – Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj

Unapređenje informacione baze podataka o flori Nacionalnog parka kroz literaturni i terenski rad
Terenski rad, sa ciljem inventarizacije značajnih biljnih taksona, obavljen je na 11 tačaka odabranog transekta duž lokalnog puta Rijeka Crnojevića – Lipovik – Dujeva (Riječani - Trnovi do) – Kruševica – Milovići, na različitim stanišnim tipovima (vodeni, plavne livade, stijene i kamenjari, šume i šikare), a pripadaju staništima 6540 Submediteranski travnjaci sveze *Molinio-Hordeion secalini,* 62A0 - Istočni submediteranski suvi travnjaci *(Scorzoneretalia villosae)*, ili su No Natura.
Podaci su unijeti u elektronsku bazu podataka. Za svaki takson je utvrđen status zaštite po osnovu nacionalnih lista (endemi i zaštićene vrste - Sl. list RCG 76/06) i/ili međunarodnih lista (Bernska konvencija, EU Habitat direktiva – NATURA 2000, IUCN Crvene liste, IPA, CITES). Nazivi taksona su usklađeni sa važećim evropskim listama (Flora Europaea, Euro+Med Plantbase, Med-Checklist, Cataloguae of Life).
Inventarisano je 50 biljnih taksona, od kojih 38 ima nacionalni i/ili međunarodni značaj i zaštitu.
Endemi: 7 taksona (*Cymbalaria microcalyx* subsp. *ebelii, Micromeria parviflora, Edraianthus tenuifolius, Tanacetum cinerarifolium, Campanula austroadriatica, Scilla lacusicii, Erysimum linariifolium).*
Subendemi: 2 taksona (*Onosma javorkae, Genisata sericea*)
Zakonom zaštićeni, Sl. list RCG 76/06: 9 taksona (*Cymbalaria microcalyx* subsp. *ebelii, Gladiolus palustris, Anacamptis pyramidalis, Anacamptis laxiflora, Anacamptis morio, Ophrys scolopax* subsp. *cornuta, Ophrys sp., Serapis vomeraceae, Gladiolus palustris).*
Habitat direktiva: 3 taksona (*Ruscus aculeatus* – An. V*, Gladiolus palustris* – An. II, An. IV, Anacamptis pyramidalis - An.II, An.IV, *).*
Bernska konvencija: 1 takson (*Anacamptis pyramidalis* - An.I).
CITES: 8 taksona (*Euphorbia spinosa*, *Euphorbia seguieriana, Anacamptis pyramidalis, Anacamptis laxiflora, Anacamptis morio, Ophrys scolopax* subsp. *cornuta, Ophrys sp., Serapis vomeraceae).*

ICUN Crvena lista za Eu i Med: 28 taksona, od kojih su 26 taksona sa LC nivoom ugroženosti, 1 taksona sa NT nivoom ugroženosti (*Anacamptis morio*) i za 1 takson je status DD (*Gladiolus palustris*).
IPA: 2 taksona (*Gladiolus palustris*, *Scilla lacusicii*).
Tokom terenskih istraživanja zabilježeno je prisustvo 2 invazivne vrste *Ailanthus altissima* (Lipovik, Trnovi do, Kruševica) i *Gleditsia triacanthos* (Lipovik), koje su, brojnošću podmlatka i brzinom širenja, prijetnja po autohtone vrste i staništa.
Terenski podaci su unijeti u Excel bazu flore za NP Skadarsko jezero, i ona trenutno sadrži 3558 tabelarnih redova, što je ekvivalentno broju terenskih i literaturnih navoda.
Na osnovu raspoloživih literaturnih i terenskih podataka, primjenom Google Earth programa, nastavilo se sa mapiranjem distribucije endemskih i rijetkih vrsta na području NP Skadarsko jezero i urađeno je (ili dopunjeno podacima iz 2024. godine) za sledeće taksone: *Cymbalaria microcalyx* subsp*. ebelii, Campanula austroadriatica, Scilla lacusicii, Dianthus ciliatus* subsp*. dalmaticus, Marsilea quadrifolia, Caldesia parnasifolia,* kao i mape distribucije za invazivne vrste*: Amorpha fruticosa, Gleditsia triacanthos, Egeria densa, Elodea canadensis* (u prilogu)*.*

Obaviti monitoring i analizu stanja biljnih vrsta koje se nalaze na listama HD (Annex II i IV) i BC (Anex I)
Programom monitoringa obuhvaćene su populacije vrsta *Marsile quadrifolia*, od 2017. godine i *Caldesia parnassifolia* od 2020. godine.
Marsilea quadrifolia je vodena paprat, rijetka i ugrožena na području cijele Evrope. Međunarodno je zaštićena Konvencijom o zaštiti evropskih divljih vrsta i prirodnih staništa (Bernska konvencija) i EU Direktivom o zaštiti prirodnih staništa i divlje faune i flore (EU Habitat direktiva An IIb i An IVb). U Crnoj Gori je zaštićena nacionalnim zakonodavstvom (Sl. list RCG 76/06). Nalazi se na preliminarnoj listi crvene flore Crne Gore, kao regionalno iščezla (XE), ili kao kritično ugrožena (CR?), na osnovu literaturnih navoda iz 1942. i 1949. godine, za područje Plavnice i Gostiljske rijeke. Našim istraživanjima 2017. godine ustanovljeno je njeno prisustvo na Žabljačkim livadama, uz obale Male Morače (Moračice). Uspostavljen je monitoring na godišnjem nivou.
Analiza monitoringa od 2017. do 2022. godine pokazuje da je populacija *Marsilea quadrifolia* brojna i stabilna u koritu rijeke Moračice. Istraživanja, tokom tri terenska izlaska u junu i julu 2023. godine ukazuju na pad brojnosti i pokrovnosti obje subpopulacije. Uslijed obilnih padavina, nivo vode rijeke Moračice je tokom monitoringa 2023. godine bio mnogo veći u odnosu na prethodne godine. Takav vodni režim je pogodovao bujanju travne vegetacije, u kojoj je dominantna invazivna vrsta *Paspalum distichum.* Negativan trend nastavljen je i 2024.godini, te u gornjem dijelu rijeke bilježimo gubitak staništa od 95m u odnosu na 2019. godinu, odnosno od 15m u odnosu na 2023. godinu. Populacija je i dalje brojna, ali sa rizikom daljeg gubitka staništa uslijed zarastanja.
Zabilježen je negativan nalaz invazivne vrste *Elodea canadensis*, koja je evidentirana 2023. godine na dvije koordinate unutar staništa *Marsilea quadrifolia*. Ispostavilo se da ova vodena invazivna vrsta ne može preživjeti sušni period staništa.
Caldesia parnassifolia je močvarna biljna vrsta koja nestaje sa prostora Evrope zbog zagađenja i ubrzanog procesa zarastanja njenih prirodnih staništa. Kao kritično ugrožena (CR) u više zemalja Evrope, našla se na svim značajnim listama (EU IUCN Red List, Konvencija o zaštiti evropskih divljih vrsta i prirodnih staništa i EU Habitat direktiva (Anex II, IVb), koje joj daju status

međunarodne zaštite. Nalazi se na preliminarnoj listi crvene flore Crne Gore, kao CR – kritično ugrožena biljna vrsta. Neophodno je da se uvrsti u revidiranu listu zaštićenih vrsta Crne Gore.
Nalaz ove vrste na lokalitetu Pančeva oka (Biberdžić, V. 2007) je bio jedini u Crnoj Gori sve do 2020. godine kada je, uz zapadnu obalu ostrva Koraćica (Crni žar) pronađena brojna populacija u fazi plodonošenja, u pojasu dužine 465m i oko 50m širine. Od toga, na površini od 300x50m populacija ima gustina i pokrovnost između 50 i 80%. Od tada je, na toj lokaciji, uspostavljen monitoring na godišnjem nivou i prošireno istraživanje na šire područje Crnog žara. Monitoring 2021-2023. godine je pokazao opadajući trend, a dalja istraživanja pokazuju da je prisutna, u manjim grupacijama, na širem području Crnog žara.
Monitoring 2024. godine pokazuje veću pokrovnost i brojnost u odnosu na 2023. godinu, ali i dalje značajno manju u odnosu na komparativnu 2020. godinu.

Izvršen monitoring u ugroženim Natura staništima i uspostavljen sistem upravljanja
Quercus robur subsp. *scutariensis* je skadarska podvrsta hrasta lužnjaka, koji kao endem uskog rasprostranjenja ima nacionalnu zaštitu. Na području NP Skadarsko jezero, stanište mu je u slivu Gostiljske rijeke. U zajednici sa ostalim stanišnim vrstama pripada Natura habitatu 92A0 - Galerija bijele vrbe i bijele topole. Zbog ugroženosti staništa, koje je odavno degradirano stvaranjem poljoprivrednih parcela, a time i vrste, istraživanja su počela 2013. godine u okviru projekta „Očuvanje i održivo korišćenje biodiverziteta na područjima Prespanskog, Ohridskog i Skadarskog jezera“. Nastavljena su 2017. godine, uz istovremenu obuku volontera. Urađen je protokol monitoringa i sproveden terenski rad, na osnovu kojeg je sagledano stanje vrste, odnosno zajednice koju gradi sa lučkim jasenom i grčkom lustrikom. Postojanje plodonosnih jedinki i brojnost podmlatka govore o vitalnosti vrste (populacije), sposobne da zauzme područje koje joj ekološki pripada, ukoliko bi se eliminisali faktori ugrožavanja. Tu konstataciju potvrđuju i istraživanja na parcelama u različitim fazama zapuštenosti, na kojima se hrast i druge edifikatorske vrste zajednice javljaju u fazi klijanaca, mladica ili čak formiraju mladu šumu sa 2 ili 3 nivoa spratovnosti. Dakle, iako se hrast uspješno podmlađuje, mali broj postiže starosni uzrast plodonošenja, što govori o jačini antropogenih pritisaka na stanište. Za monitoring procesa spontane revitalizacije odabrana je parcela na koordinati N42 17.797 E19 14.408, na kojoj je očuvana šumska sastojina, sa svim edifikatorskim vrstama zajednice.
Monitoringom 2024. godine konstatuje se nezadovoljavajuće stanje, uslijed nelegalne sječe svih većih stabala skadarskog hrasta, kao i pratećih drvenastih vrsta lučkog jasena (*Fraxinus angustifolia*) i brijesta (*Ulmus minor*), što je uzrokovalo promjene u strukturi elemenata spratovnosti i gubitak odraslih jedinki hrasta (koje plodonose), neophodnih za vitalnost i opstanak primarne zajednice. U tako narušenoj zajednici, bilježimo ulazak invazivnih vrsta *Erigeron canadensis* i *Erigeron annuus*.
Zbog fragmentiranosti i stalnih pritisaka na stanište skadarskog hrasta, Natura habitat kojem pripada 92A0 - Galerija bijele vrbe i bijele topole, ne pokazuje reprezentativnost na ovom području.

Utvrđeno stanje i uticaji invazivnih vrsta i definisane mjere za njihovu kontrolu i suzbijanje
Tokom programske godine nastavljeno je istraživanje distribucije invazivnih vrsta na području NP Skadarsko jezero. Podaci na osnovu pet dana terenskih istraživanja u 2024. godini, u periodu april – oktobar, ukazuju na sve veću prisutnost različitih invazivnih vrta sa tendencijom daljeg

širenja, na različitim tipovima staništa unutar granica nacionalnog parka. Ove vrste se dominantno šire u ruralnim i drugim narušenim staništima.
Zabrinjavajući pritisak na stanište pokazuje bujanje travne vegetacije i zarastanje obala i korita rijeke Moračice, dominantno sa invazivnom vrstom *Paspalum distichum.*
Elodea canadensis, čije je prisustvo zabilježeno 2023. godine u koritu rijeke Moračice, unutar populacije *Marsilea quadrifolia*, nije preživjela suvi period korita rijeke, te 2024. godine bilježimo negativan nalaz.
Elodea canadensis koja je 2023. godine evidentirana u vodi Skadarskog jezera, na dvije lokacije uz obalu Pelinova i ostrvo Moračnik; monitoringom sprovedenim u ovoj godini na lokalitetu Pelinovo pokazuje negativan nalaz, dok je uz ostrvo Moračnik mehanički uklonjena od strane stručne službe JPNPCG. Takođe, nije utvrđeno prisustvo ove vrste na drugim lokalitetima u vodenom ekosistemu NP Skadarsko jezero.
Egeria densa, godinama unazad zauzima korito Šegrtnice, od mosta u Ponarima do izlaska iz Žabljaka Crnojevića. Uzimajući u obzir da je Šegrtnica prometna, to znači i povećanje rizika kidanja jedinki i njenog širenja i unošenja u vode Skadarskog jezera. Potrebno je naglasiti da se prvi put 2023. godine bilježi njeno ukorijenjavanje u vodi Skadarskog jezera, uz obalu Pelinovo - Vučja gora (unutar zaliva), gdje zauzima veću površinu (750mx10m), guste pokrovnosti (80-100%).
Ove godine zabilježeno je proširenje areala na dužinu od oko 970m. Međutim, nije evidentirana cijelom dužinom zaliva, zbog mnogo gušćeg sklopa kasoranje (*Trapa natans*) u odnosu na prethodnu godinu. Pretpostavljamo da je *Egerija densa* prisutna ispod flotantnih listova kasoranje, ali se zbog gustine vegetacije nije mogla uzorkovati iz čamca. Izostanak nalaza ove vrste *Egeria densa* u Plavnici, dvije godine zaredom, može se objasniti saznanjem da radnici restorana Plavnica uklanjajući neselektivno vegetaciju, radi lakšeg pristajanja brodova i čamaca, uklone i ovu vrstu. Ovakav način uklanjanjanja invazivne vrste, bez utvrđene metode i bez kontrole, može imati za posljedicu njeno rasijavanje na druga staništa duž vodotoka i unošenje u jezero.
Amorpha fruticosa se sporadično javlja u obalnom i plavnom području. Ranijim istraživanjima je utvrđeno njeno prisustvo u plavnoj zoni sjeverne obale (od Plavnice do Gostiljske rijeke), koje zahtijeva urgenciju u reagovanju.
Ailanthus altissima se javlja u svim ruralnim naseljima, duž saobraćajnica i lokalnih puteva, ali i na narušenim prirodnim staništima (Lipovik).
Gleditsia triacanthos se jako brzo širi i zauzima Žabljačke livade. Kao brzorastuća drvenasta vrsta zauzela je velike površine i izmijenila strukturu staništa plavnih livada.
Xanthium strumarium subsp*. italicum* ima veliku pokrovnost na području Žabljačkih livada. Prethodnih godina je evidentiran na zapuštenim livadama uz Gostiljsku rijeku i dr. ruralnim i zapuštenim staništima uz vodotoke.
Neposredno uz Rijeku Crnojevića, na lokalitetu Lipovik, bilježimo da odrasle jedinke i brojne mladice gledičije zauzimaju Natura habitat 6540 Submediteranski travnjaci sveze *Molinio-Hordeion secalini.*
Erigeron annuus i Erigeron canadensis su invazivne vrste sve više prisutne u ruralnim sredinama, na degradiranim staništima. Bilježimo ih uz seoske puteve i na zapuštenim parcelama sela Gostilj i uz Gostiljsku rijeku. Ove godine, obje vrste su evidntirane unutar šumskih sastojina skadarskog hrasta, na čistinama nastalih sječom stabala i uklanjanjem šumskog materijala.

Cynoson dactilon, je invazivna vrsta iz porodice trava (fam. *Poaceae*). Evidentiran je na travnim staništima uz Gostiljsku rijeku.
Shodno Članu 14 i Članu15 Zakona o stranim i invazivnim stranim vrstama biljaka, životinja i gljiva u Crnoj Gori (Sl. list Crne Gore, br. 18/19) JP za nacionalne parkove Crne Gore je obavijestilo Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera i Agenciju za zaštitu životne sredine (dopisom br. 05 – 2905, od 15.10.2024.godine) o evidentiranom stanju i distribuciji invazivne vrste *Egeria densa* (i drugih vrsta) u ekosistemu NP Skadarsko jezero, kako bi se što prije primijenile odredbe navedenog zakona i uspostavila kontrola njenog daljeg širenja.
U narednom period JPNPCG očekuje odgovor i instrukcije od AZŽS po pitanju primjene mjera uklanjanja, sanacije i konzervacije.

Unaprijeđen sistem kontrole ubiranja divlje flore u komercijalne svrhe
U cilju bolje kontrole ubiranja ljekovitog bilja i šumskih plodova, na staništima ovog NP, izrađena je mobilna aplikacija, koja će omogućiti službi zaštite uspješniji rad na terenu, a stručnoj službi analizu terenskih podataka, evidentiranje pritisaka i efikasnije upravljanje. Obuka nadzornika za korišćenje aplikacije, obaviće se početkom 2025. godine, prije sezone ubiranja i kontrole na terenu.

Očuvani šumski ekosistemi
Na dvije odabrane ogledne površine sprovedena je evidencija i mjerenje stabala Skadarskog hrasta (*Quercus robur squtariensis*). Zdravstveno stanje procijenjeno je kao odlično, bez vidljivih uticaja štetočina ili nepovoljnih ekoloških faktora. Glavna prijetnja dolazi od ljudske aktivnosti, jer se hrast koristi za ogrjev, što ugrožava mogućnost regeneracije ove vrste.
Šume Skadarskog hrasta većinom se nalaze na privatnim imanjima, često zapuštenim ili prilagođenim poljoprivrednim aktivnostima. Preporučuje se razmatranje otkupa privatnih parcela za formiranje zaštićenih područja i nastavak monitoringa kako bi se očuvali ekosistemi ove vrste.
Izvještaj o sprovedenom monitoringu lovora (*Laurus nobilis*) na području NP Skadarsko jezero ukazuje na ključne faktore koji utiču na stanje lovorovih šuma. Kada govorimo o antropogenom negativnom faktoru, predstavljaju ozbiljan pritisak na ove šume i mogu dovesti do njihove degradacije.
Na pojedinim lokalitetima (ostrvo Omerova gorica) stanje lovora i lovorovih sastojina moglo bi se definisati kao dobro, uz izuzetke stabala na kojem popuplacija sive čaplje prave gnijezda, te se uslijed sadržaja eskrementa pojedina stabla suše.
U cilju očuvanja lovorovih šuma na ostrvima Skadarskog jezera, preporučuju se sljedeće mjere: kontinuirani monitoring na svim ostrvima, trajna zaštita ostrva Omerova gorica, podizanje na veći nivo fizičke zaštite na ostrvima Mala Čakovica, Kamenik, Velika Čakovica i Kom, potpuno zabrana sječe i uništavanja vegetacije na bilo kojem ostrvu, kao i uspostavljanje kontrole u vezi sa ubiranjem lovora kao ljekovitog bilja.

Utvrđivanje nultog stanja dnevnih leptira
Nastavljeno je istraživanje literature i sakupljanje podataka o prethodnim istraživanjima faune *Lepidoptera*. Podaci iz dostupnih publikacija, koje su pretežno vezane za pojedine vrste rodova ili familija, unijete su u bazu podataka. Prema sakupljenim literaturnim podacima, kao i na osnovu

sprovedenih terenskih istraživanja u prethodnom periodu, na prostoru NP Skadarsko jezero registrovano je 65 vrsta dnevnih leptira.
Tokom 2024. obavljen je monitoring proljećnog segmenta (april), prilikom čega je evidentirano 17 vrsta, koje su tipične za ovo doba godine. Brojnost populacije je na zadovoljavajućem nivou, što ide u prilog očuvanosti staništa. Trasa opservacija: Karuč - Rvaši - Rijeka Crnojevića - Poseljani - Komarno - Kruševica - Vranjina. Na transektu nije bilo većih odstupanja od vrsta, osim u brojnostima populacije određenih vrsta. Na relaciji Poseljani - Komarno primjećen je veći broj vrsta iz porodice *Lycaenidae* i vrste roda *Pyrgus.* Najbrojnije su bile populacije: *Zerynthia polyxena, Anthocharis cardamines* i *Colias croceus.*

Tabela 4: *Spisak evidentiranih vrsta dnevnih leptira*

Br	**Naučni naziv**	***Narodni naziv***	***IUCN RLCG***	***IUCN RLEU***	***HABITAT Direktiva***	***BERN Konvencija***	***Zaštićena vrsta CG***
1.	*Papilio machaon*	lastin repak	*NT*	*LC*			*DA*
2.	*Iphiclides podalirus*	prugasto jedarce	*NT*	*LC*			*DA*
3.	*Zerynthia polyxena*	uskršnji leptir	*VU*	*LC*	*IV*	*II*	
4.	*Anthocharis cardamines*	zorica	*LC*	*LC*			
5.	*Leptidia sinapsis*	obični mlinar	*LC*	*LC*			
6.	*Pieris napi*	žiličasti kupusar	*LC*	*LC*			
7.	*Pieris rapae*	mali kupusar	*LC*	*LC*			
8.	*Gonepteryx rhamni*	limunovac	*LC*	*LC*			
9.	*Colias croceus*	poštar	*LC*	*LC*			
10.	*Pontia edusa*	zeleni čipkavac	*LC*	*LC*			
11.	*Polyommatus icarus*	obični plavac	*LC*	*LC*			
12.	*Aglais io*	dnevni paunovac	*LC*	*LC*			
13.	*Vanessa atalanta*	admiral	*LC*	*LC*			
14.	*Nymphalis polychlonos*	velika riđa	*LC*	*LC*			

15.	*Nymphalis antiopa*	kraljev plašt	*LC*	*LC*			
16.	*Pararge aegeria*	šumski okaš	*LC*	*LC*			
17.	*Pyrgus sp.*						

Inventarizacija vodozemaca i gmizavaca

Tokom 2024. godine nastavljeno je istraživanje literature i sakupljanje podataka o prethodnim istraživanjima faune vodozemaca i gmizavaca. Podaci iz dostupnih publikacija uneseni su u bazu podataka. Prema sakupljenim literaturnim podacima i terenskim istraživanjima na prostoru NP Skadarsko jezero registrovano je 11 vrsta vodozemaca i 23 vrste gmizavaca.

U septembru mjesecu realizovana su terenska istraživanja u cilju inventarizacije faune vodozemaca i gmizavaca sa posebnim osvrtom na Zakonom zaštićene i Natura vrste. Terenskim istraživanjima na utvrđenom transektu na ostrvu Moračnik registrovane su četiri vrste gmizavaca i jedna vrsta vodozemaca.

Pregled utvrđenih vrsta vodozemaca i gmizavaca na istraživanom području sa konzervacionim statusima i stepenom ugroženosti u Crnoj Gori i Evropi:

Pelophylax ridibundus (velika zelena žaba) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Aneks V Habitat direktiva, dodatak III Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06).

Podarcis muralis (zidni gušter) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Aneks IV Habitat direktiva, dodatak II Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06).

Lacerta viridis complex (zelembać) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Aneks IV Habitat direktiva, dodatak II Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06).

Testudo hermanii (šumska kornjača) - IUCN kategorija NT, Crvena lista CG NT, Aneks II i IV Habitat direktiva, dodatak II Bernske konvencije, nalazi na CITES listi. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06).

Natrix tessellata (bjelouška) - IUCN kategorija LC, Crvena lista CG LC, Aneks IV Habitat direktiva, dodatak II Bernske konvencije. Vrsta je zaštićena u Crnoj Gori Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta ("Sl. list RCG", br. 76/06).

Monitoring i istraživanje kolonijalnih vrsta ptica u specijalnim rezervatima prirode

U toku 2024. godine nastavljeno je sa realizacijom aktivnosti koja uključuju monitoring i istraživanje kolonijalnih vrsta ptica u specijalnom rezervatu prirode Pančeva oka i lokalitetu Crni žar, sa posebnim fokusom na vrste gnjezdarice, migratorne i zaštićene vrste, kao i vrste sa IUCN Crvene liste.

Ključne vrste koje su bile predmet monitoringa tokom 2024.godine u nacionalnom parku Skadarsko jezero su: kudravi pelikan (*Pelecanus crispus*), mali kormoran (*Phalacrocorax pygmeus*), mala bijela čaplja *(Egretta garzetta*), siva čaplja (*Ardea cinerea*) i žuta čaplja (*Ardeola ralloides*).

Kudravi pelikan (*Pelecanus crispus*), pokazuje stabilnu ili blago rastuću populaciju. Gnijezdeća kolonija se posljednjih tri godine nalazi na kamenim ostrvu Mali Moračnik. Tokom programske godine kolonija je brojala oko 200 odraslih jedinki. Registrovano je uspješno gniježđenje na Malom Moračniku oko 70 gnijezda i 40 mladih, a u rezervatu Pančeva oka evidentirana su 4 gnijezda sa 3 mladunca.
Stepen zaštite u Crnoj Gori: Strogo zaštićena vrsta prema Zakonu o zaštiti prirode; EUBD: Aneks I i IUCN: NT
Mali kormoran (*Phalacrocorax pygmeus*), takođe ugrožena vrsta, ima stabilnu populaciju na Skadarskom jezeru, koje predstavlja jedno od najvažnijih gnijezdećih područja na Balkanu. Najvažniji lokaliteti u NP Skadarsko jezero su Crni žar i Pančevo oko. Kolonija broji oko 5000 hiljade parova.
Stepen zaštite u Crnoj Gori: Strogo zaštićena vrsta prema Zakonu o zaštiti prirode; EUBD: Aneks I i IUCN: NT
Mala bijela čaplja (*Egretta garzetta*) Tokom 2024. godine zabilježeno je gniježđenje kod Virpazara (oko 30 parova) i na Omerovoj gorici, gdje gnijezdi zajedno sa sivom čapljom (20 parova).
Stepen zaštite u Crnoj Gori: Zaštićena vrsta prema Zakonu o zaštiti prirode; EUBD: Aneks I i IUNC: LC
Siva čaplja (*Ardea cinerea*) gnijezdi u kolonijama na Skadarskom jezeru na lokalitetima: Crni žar, Pančeva oka, Malom Moračniku i Omerovoj gorici.
Stepen zaštite u Crnoj Gori: Zaštićena vrsta prema Zakonu o zaštiti prirode; IUCN: LC
Žuta čaplja (*Ardeola ralloides*) Registrovana je na više lokaliteta tokom monitoringa, najveća gnijezdeća kolonija registrova je na ušću Gostiljske rijeke, više od 40 parova.
Stepen zaštite u Crnoj Gori: Strogo zaštićena vrsta prema Zakonu o zaštiti prirode; EUBD: Aneks I i IUCN: LC
Monitoring kolonijalnih vrsta na Skadarskom jezeru pruža ključne informacije o stanju populacija i staništa. Kontinuirano praćenje omogućava bolje razumijevanje trendova i doprinosi usmjeravanju mjera očuvanja. Zahvaljujući ovim naporima, vrste poput kudravog pelikana i malog kormorana pokazuju pozitivne trendove, dok vrste čaplji zahtijevaju dalju pažnju i zaštitu zbog osjetljivosti na promjene u ekosistemu.
Monitoring bjelobrade čigre sproveden je u skladu sa preporukama i protokolima „Priručnik za monitoring za jezerske vrste i staništa Prespanskog, Ohridskog i Skadarskog jezera" (GIZ, 2019). Tokom monitoringa identifikovano je više lokaliteta gniježđenja bjelobrade čigre. Najveći broj gnijezda registrovan je na lokacijama Virpazar 2 (150 gnijezda), Rijeka Crnojevića (100 gnijezda) i Virpazar 1 (110 gnijezda,). Najmanji broj gnijezda zabilježen je na lokalitetu Podhum (14 gnijezda) i Plavnici (4 gnijezda), gdje je monitoring otežala udaljenost i nepristupačnost terena. Problemi sa monitoringom su zabilježeni na lokacijama sa gustim lokvanjima (Zabeljska rijeka), jakim sunčevim odsjajem (Vitoja 2) ili nedostatkom pristupa (Kornjača 1, Žabljačke livade).

Očuvanje diverziteta ptica i njihovih staništa
Tokom januara 2024. godine sprovedeno je standardizovano brojanje vodenih ptica (IWC). Rezultati su proslijeđeni preko koordinatora Međunarodnom birou za zaštitu vodenih ptica (IWRB), čime se nastavlja dugoročno praćenje trendova populacija.

Na Skadarskom jezeru tri ključne vrste gnjezdarica služe kao indikatori stanja ekosistema: kudravi pelikan (*Pelecanus crispus*), mali kormoran (*Phalacrocorax pygmeus*) i patka crnka (*Aythya nyroca*).

Kudravi pelikan (*Pelecanus crispus*) U prošlosti je pelikan na Skadarskom jezeru gnijezdio na tresetnim ostrvima (abrunusima) u rezervatu Pančeva oka, međutim kako je proces eutrofikacije izražen na ovom lokalitetu, te uslijed uznemiravanja tokom gniježđenja od strane ribara, zatim, velikim fluktuacijama nivoa vode (2011., 2016.) izostaje gniježđenje na prirodnim ostrvima. Oko 12 godina pelikani su uspješno gnijezdili na vještačkim platformama koje su postavljene u zoni rezervata, ali i ovaj lokalitet napuštaju te posljednje tri godine ova vrsta gnijezdi na kamenitom ostrvu Mali Moračnik. Monitoring koji se sproveo tokom programske godine pokazao je da je populacija stabilna, s najvećim brojem tokom brojanja u maju mjesecu, kada se populacija ove vrste prati na svim gnijezdilištima u Evropi - 200 odraslih jedinki, 40 mladih ptica i 70 gnijezda. Zimsko brojanje pokazalo je 49 jedinki. Ova vrsta je izuzetno osjetljiva na uznemiravanje tokom ciklusa gniježđenja.

Mali kormoran (*Phalacrocorax pygmeus*), globalno ugrožena vrsta, ima jednu od najvećih populacija na Balkanu upravo na Skadarskom jezeru. Broj jedinki u kolonijama procjenjuje se na 5000 jedinki s najbrojnijim kolonijama u Crnom žaru i rezervatu Pančeva oka, te na ulazu u Gostiljsku rijeku. Monitoringom u toku zimskih mjeseci 2024. godine zabilježeno je 1.294 jedinke, dok je tokom aprila registrovan početak gniježđenja. Tokom proljetno-ljetnjeg perioda, april–jun, uočena su brojna jata s prisustvom do 500 ptica, što ukazuje na stabilnost populacije.

Patka crnka (*Aythya nyroca*) je još jedna globalno ugrožena vrsta koja gnijezdi u gustim tršćacima i u blizini plutajuće vegetacije. Monitoring tokom proljeća i ljeta 2024. godine pokazao je stabilnu, ali ranjivu populaciju. Tokom proljeća, patka crnka je registrovana u manjim grupama na lokalitetima Crni žar.

Očuvane populacije slijepih miševa

Sproveden je sistematski zimski pregled odabranih potencijalno važnih skloništa slijepih miševa i to: Obodska pećina, Golubija jama, Pećina ispod kuće Ratka Kneževića i Grbočica. Za determinaciju jedinki korišćen je heterodini ultra-zvučni detektor, kao i fotografije visoke rezolucije. Registrovano je pet vrsta slijepih miševa i to: *Rhinolophus ferrumequinum* (veliki potkovičar), *Rhinolophus hipposideros* (mali potkovičar), *Miniopterus schreibersii* (dugokrili prstenjak), *Myotis capaccinii* (dugonogi slijepi miš) i *Hipposideros savii* (dugodlaki slijepi mišić).

Utvrđivanje stanja vrsta iz porodice kuna

U saradnji sa NVO Green Home i NVO Wildlife Montenegro izvršeno je istraživanje vidre (*Lutra lutra*) na cijeloj teritoriji NP Skadarsko jezero. Istraživanje je sprovedeno prema „Priručniku za monitoring jezerskih vrsta i staništa Prespanskog, Ohridskog i Skadarskog jezera“ (GIZ 2019.godine), i to u jesenjem aspektu. Od ukupno 51 istražene lokacije, prisustvo vidre je registrovano na 24 lokacije. U narednom periodu nastaviće se istraživanje vidre u proljećnom aspektu prema gore pomenutom priručniku.

Zaštita i održivo korišćenje vodenih resursa

Na području Parka vršio se monitoring voda od strane Zavoda za hidrometeorologiju i seizmologiju. Prikupljaju se podaci o ocjeni ekološkog statusa/potencijala voda na osnovu opštih

fizičko hemijskih i bioloških osobina sa mjernih mjesta Kamenik, Podhum, Moračnik i Centar. Zvaničan izvještaj institucije za 2024. godinu biće dostupan krajem aprila 2025.godine.
Na području Parka u 2023. godini vršio se monitoring voda od strane Zavoda za hidrometeorologiju i seizmologiju. Dobijeni su podaci o ocjeni ekološkog statusa/potencijala voda na osnovu opštih fizičko hemijskih i bioloških osobina. Dobijeni podaci su prikazani u narednoj tabeli.

Tabela 5: *Prikaz ocjene HS i ES/EP površinskih voda po elementima kvaliteta-prioritetnih supstanci, opštih fizičko-hemijskih parametara, specif. zagađujućih supstanci i bioloških paramatera i ukupnog statusa*

2023.g. Nazivi vodnih tijela	Površinsko VT	Tip VT	Redni broj	Naziv mjernog mjesta	Hemijski i ekološki status kvaliteta voda								Ukupni ES/EP i HS bez makrozobentonske zajednice
					Prioritetne zagađujuće supstance	Opšti fizičko hemijski parametri	Specifične zagađujuće supstance	Fitoplankton	Fitobentos	Makrofite	Makrozoobentos	Ukupni ES/EP i HS na osnovu 6 elemenata	
Skadarsko jezero	WB1	L4	1	Kamenik	-	d	-	d	vd	vl	-	VL	VL
	WB3	L5	2	Moračnik	vdD	vd	d	d	vd	u	-	U	U
	WB4	L5	3	Centar	-	vd	-	u	-	-	-	U	U
	WB4	L4	4	Podhum	-	d	-	u	vd	u	-	U	U

Strateška oblast 2: Očuvanje, unapređivanje i promocija kulturno-istorijskih i etnografskih vrijednosti i potencijala

Zaštita i prezentacija nematerijalne kulturne baštine

U kontekstu redovnih aktivnosti kroz primaran rad koji se tiče inventarisanja i dokumentovanja nematerijalne kulturne baštine na prostoru NP Skadarsko jezero zabilježena je vještina, izrade šestanslog-krajinskog sira, (a u toku je sređivanje građe i prikupljanje literaturnih podataka u fondovima relevantnih institucija). U sklopu toga popisani su nosioci ovih znanja i vještina, a iz domena gastronomije dopunjena je lista autentičnih recepata.
Upućena je inicijativa Upravi za zaštitu kulturnih dobara za zaštitu kovačkog zanata kao nematerijalnog kulturnog dobra, koja je prihvaćena od strane ove institucije, i slijedi izrada elaborata o ovom kulturnom dobru.
Zajedno sa stručnim timom iz Uprave za zaštitu kulturnih dobara obiđen je teren tačnije Manastir Vranjina po prijavi da se na kulturnom dobru izvode građevinski radovi, i sačinjen je izvještaj o zatečenom stanju.
Nacionalni park Skadarsko jezero je aktivno učestvovalo u organizaciji dvije manifestacije u smislu organizacije i učešća „Dani vina i ukljeve" i „Dani krapa".

***Slika 1**: Manifestacija „Dani vina i ukljeve”, Virpazar*

***Slika 2**: Manifestacija „Dani krapa”- Plavnica*

Upućena je inicijativa prema Pošti Crne Gore za štampanje prigodnih markica gdje su dati predlozi za sve nacionalne parkove Crne Gore, za kulturno-istorijsko i etnografsko nasljeđe (fotografije sa opisom i obrazloženjem) u cilju promocije Parkova kroz ovakav vid prikaza. Usvojen je predlog za štampanje markice sa motivom sela Godinje u NP Skadarsko jezero. Objavljen je stručni tekst o „Krajinskim bunarima” na sajtu JPNPCG, u okviru rubrike Priče iz Parkova.

***Slika 3**: selo Godinje*

Kroz kreiranje okvira za promociju nacionalnih parkova i predstavljanje široj javnosti u martu organizovani su „Dani Nacionalnih parkova" u TC Big Fashion, u Podgorici. Tom prilikom održan je sajam proizvoda lokalnog stanovništva i prezentacija starih vještina i zanata sa prostora svih pet nacionalnih parkova. Ovaj događaj je bio prilika da se najavi nastupajuća turistička sezona.

***Slike 4:** Manifestacija „Dani Nacionalnih parkova"*

U okviru aktivnosti na kreiranju programa organizovanja važnih datuma kao što je Dan evropskih parkova sa temom „Glasajmo za prirodu", osmišljen je i kreiran koncept aktivnosti u vezi sa obilježavanjem ovog značajnog datuma koji se odnosio na svih pet parkova.
Tokom februara i marta mjeseca programske godine stručni saradnici iz oblasti kulturne baštine aktivno su uzeli učešće u dvije organizovane radionice: „Obuka ekološki međunarodni standardi, kulturno nasljeđe, priroda i životna sredina kao vrijednosti eko turizma" u Kolašinu i „Tradicionalni instrumenti i etno pjevanje u scenskim adaptacijama" u Kotoru.
Nabavljen je eksponat preparirana ptica koji je postavljen u Centru za posjetioce na Skadarskom jezeru u dijelu gdje su predstavljene prirodne vrijednosti. Eksponat je dobijen kao poklon od porodice Vukotić iz Dodoša.

Strateška oblast 3: Edukacija, interpretacija prirodnih i kulturnih vrijednosti parka i razvoj turizma orijentisanog ka prirodi

Edukacija, interpretacija prirodnih i kulturnih vrijednosti parka

Edukativne aktivnosti o prirodnim i kulturno-istorijskim vrijednostima Parka usmjerene su ka različitim ciljnim grupama (školskoj populaciji, posjetiocima i lokalnom stanovništvu) kroz organizovanje edukativnih i tematskih radionica, edukativnih šetnji, obilježavanjem značajnih ekoloških datuma ili organizovanjem različitih akcija.

Tokom 2024.godine u Parku su se sprovodila tri edukativna programa: „Mreža škola" u koju su bile uključene Osnovne škole sa područja Parka.

Edukativni programi „Obradujmo prirodu" i „Mladi čuvari Parka" kao i obilježavanju važnih ekoloških datuma, učestvovale su sve škole koje gravitiraju na prostoru Parka i škole iz okolnih gradova. U navedenim edukativnim aktivnostima učestvovalo je 1324 učenika iz 16 osnovnih škola sa teritorije: Bara, Budve, Podgorice, Zete, Tuzi, Bijelog Polja, Ulcinja, Kolašina i Nikšića, i 328 predškolaraca iz 4 predškolske ustanove iz Podgorice i Bara. Tokom programske godine realizovane su tematske i edukativne radionice povodom 11 važnih ekoloških datuma predviđenih Programom upravljanja NP Skadarsko jezero, kao i nekoliko vanprogramskih radionica. Poseban akcenat je dat edukativnim aktivnostima tokom perioda ribolovnog zabrana koje su imale za cilj podizanje svijesti cjelokupne lokalne zajednice o značaju ribljeg fonda i njegovom očuvanju.

Edukativne aktivnosti su realizovane kako boravkom na otvorenom (posmatranje i istraživanje ptica kroz pješačke ili ture krstarenja, upoznavanje sa florom i faunom parka, obilazak kulturno-istorijskih spomenika), tako i interaktivnim radionicama u samim školama ili Centrima za posjetioce (prezentacije, kvizovi, izvođenje predstava ili performansa, kreativne aktivnosti).

U cilju poboljšanja edukacije u Parku, započete su aktivnosti oko formiranja nove edukativne staze sa zanimljivim edukativnim mobilijarom na lokaciji ušća Morače u jezero. Osmišljena je i pripremljena nova društvena edukativna igrica koja će biti izložena u suvenirnici.

U saradnji sa TO opština kojima Park gravitira, organizovane su i različite manifestacije među kojima i Dan Skadarskog jezera a koja je ove godine bila posvećena djeci pod sloganom „Jezero, grle te djeca". Manifestacija je obilježena nizom edukativnih aktivnosti namijenjenih djeci predškolskog i školskog uzrasta uz pjesmu, igru, recitacije, eko predstavu i druženje na otvorenom.

Slika 5: *Manifestacija „Jezero, grle te djeca"*

Protekle godine, Park i Centar za posjetioce, su kroz svoje terenske aktivnosti obišli studenti PMF iz Podgorice i nekoliko gradova iz regiona. Takođe, mladi izviđači iz Belgije već par godina borave na prostoru Parka i tokom tog boravka učestvuju u aktivnostima u Parku kao što su uređivanje pješačkih staza, sakupljanje otpada, uklanjanje ambrozije i dr. U saradnji sa NVO sektorom organizovane su i akcije uklanjanja manje pristupačnog otpada na prostoru Parka, a najveći doprinos su dali srednjoškolci iz Bara.
Demokratskom radionicom u kojoj su učestvovali učenici petog razreda OŠ „Oktoih" iz Podgorice, obilježen je *Međunarodni dan voda* – 22. mart, ukazivanjem na značaj jednog od najvažnijih prirodnih resursa. Gosti radionice bili su predstavnici Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore, koji su djeci predstavili specifičnosti i značaj zaštićenih područja u Crnoj Gori, sa posebnim osvrtom na vode, u kontekstu teme radionice.

***Slika 6**: Radionica održana u Edukativnom Centru Parlamenta*

Kada je u pitanju interpretacija, u protekloj godini organizovano je nekoliko sastanaka i planirana je obuka za vodiče za zaposlene u NP obzirom da Park nema licencirane vodiče.

Park je prepoznatljiva i atraktivna destinacija za posjetioce i ljubitelje prirode

Kontinuirano preko štampanih i elektronskih medija, društvenih mreža (Instagram i Facebook), Youtube kanala, kao i sajta JPNPCG, promovisane su najznačajnije vrijednosti i turistička ponuda ovog nacionalnog parka. Pripremljene su i poslate 133 informacije i saopštenja za medije, odgovoreno je na 35 upita novinara, dok su realizovana 64 medijska gostovanja. Redovno je ažuriran sadržaj na zvaničnom sajtu postavljanjem informacija, aktuelnosti, dokumentacije, fotografija i video snimaka u cilju informisanja javnosti o najznačajnijim aktivnostima Javnog preduzeća i nacionalnih parkova. Na sajtu je u vezi sa Parkom objavljeno 83 teksta. U okviru stranica „Priče iz parkova" objavljivane su zanimljivosti o biodiverzitetu NPCG, kulturno-istorijskom nasleđu, kroz video materijal predstavljena je turistička ponuda nacionalnih parkova, predlozi lokaliteta koje treba posjetiti, priče posjetilaca koji su dijelili utiske nakon posjete nacionalnim parkovima. Tokom sezone objavljeno je više priloga o turističkoj ponudi nacionalnih parkova.

Slika 6: *Promotivni tekstovi i informisanje na portalima*

U septembru mjesecu obilježen je „Dan Nacionalnog parka Skadarsko jezero" u saradnji sa Opštinom Zeta, turističkim organizacijama Zeta, Tuzi i Podgorica, uz podršku kompanije „13.jul Plantaže".
U saradnji sa portalom „Share Montenegro" pripremljeni su i objavljeni promotivni tekstovi u cilju promocije parka i većeg interesovanja domaćih posjetilaca za ovo područje. Tekstovi o Parku objavljeni su u magazinima „Ljepota i zdravlje" i „Air Time".

Slika 7: *Promocija u časopisima*

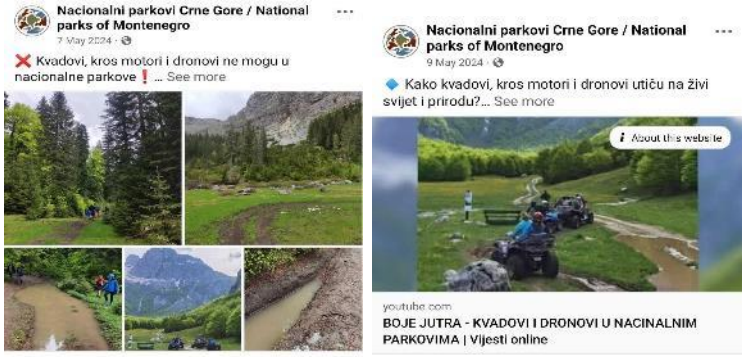
U izvještajnom periodu u vezi sa Parkom na društvenim mrežama objavljeno je 176 objava na Facebook stranici i 93 na Instagram stranici.

Slika 8*: Objave na društvenim mrežama koje su izazvale pažnju pratilaca*

<u>PR kampanje</u>
Kampanja „Stop kvadovima, kros motorima i dronovima u nacionalnim parkovima" nastavljena je i tokom 2024. Tokom zimskih mjeseci ova kampanja proširena je i na motorne sanke. Na društvenim mrežama i u medijima objavljivane su informacije i tekstovi, dok su u elektronskim

medijima realizovana i gostovanja. Cilj kampanje bio je informisanje građana o pravilima koja važe u nacionalnim parkovima kada je u pitanju organizovanje tura i korišćenje kvadova, kros motora i motornih sanki. Imajući u vidu sve češće korišćenje bespilotnih letjelica - dronova za potrebe različitih snimanja, posebna pažnja posvećena je informisanju javnosti o pravilima i protoklu koji je neophodno poštovati. Objave u vezi sa ovom temom pratilo je preko 90 hiljada pratilaca na društvenim mrežama.

***Slika 9**: Kampanja „Stop kvadovima, kros motorima i dronovima"*

<u>Kampanja „Stop krivolovu"</u>

Kampanja „Stop krivolovu" organizovana je tokom ribolovnog zabrana od 15. marta do 15. maja, sa ciljem podizanja svijesti građana o zaštiti ribljeg fonda i suzbijanja nezakonitih aktivnosti.

U cilju informisanja javnosti, preduzete su, između ostalog, aktivnosti:

- Medijsko informisanje (najava kampanje, informacije za javnost, gostovanja predstavnika JPNPCG u medijima);
- Potpisani Ugovori o volontiranju i obezbijeđene ribočuvarske licence volonterima;
- Upućen je apel građanima da se u vrijeme ribolovnog zabrana suzdrže od kupovine ribe koja se plasira u vanpijačnoj prodaji, te da se sve nepravilnosti prijave JPNPCG i Komunalnoj policiji;
- Osmišljen je, dizajniran i postavljen poster kampanje na društvenim mrežama, te pojedinim lokacijama u Podgorici (tržnice i pijace). Organizovane su tematske edukativne radionice u Centru za posjetioce na Vranjini.

***Slika 10:** Poster Kampanje „Stop krivolovu" i za društvene mreže*

<u>Promocija „Godišnje ulaznice za NPCG"</u>

Kroz višemjesečnu kampanju promovisana je godišnja ulaznica za NPCG kojom je posjetiocu po promotivnoj cijeni od 13,50 eura omogućen neograničeni broj ulazaka u svih pet zaštićenih

područja do kraja kalendarske godine. U saradnji sa CKB bankom realizovana je akcija pod nazivom „Uživajmo zajedno u ljepotama Crne Gore" u okviru koje su korisnici ove banke imali popust od 50 odsto na kupovinu godišnje ulaznice. Promocija ulaznice u kontinuitetu je vršena na društvenim mrežama, vidjelo je preko 48.500 pratilaca, dok su građani o ovoj povoljnosti informisani kroz više različitih objava, vizuala i anketa. Godišnja ulaznica promovisana je tokom različitih medijskih gostovanja i istupa u javnost, dok su informacije o mogućnosti kupovine u više navrata tokom izvještajnog perioda podijelili i influenseri na društvenim mrežama.

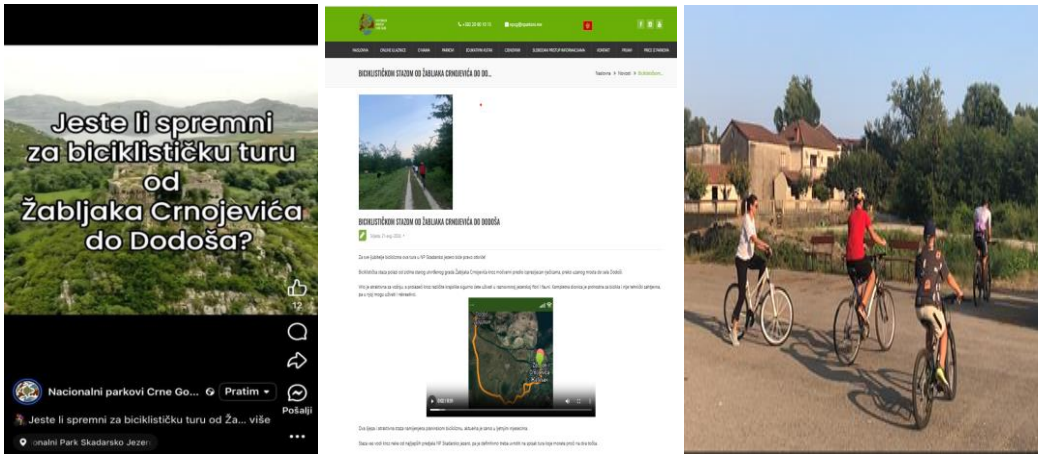

Slika 11: *Promocija godišnje ulaznice*

U okviru manifestacije „Dani nacionalnih parkova" u Podgorici posjetioci su imali priliku da kupe godišnju ulaznicu. Tokom 2024. godine prodato je 13.932 godišnjih ulaznica.
Turistička ponuda svih pet nacionalnih parkova, promovisana je u saradnji sa NTO CG na sljedećim međunarodnim turističkim sajmovima: „Fahrrad und WanderReisen", u Štutgartu tokom januara mjeseca i „F.RE e" sajam turizma u Minhenu tokom februara 2024. godine
Ponuda nacionalnih parkova Crne Gore predstavljena je i na sajmu „EcoLife Montenegro" koji je održan u Podgorici, a sa ciljem promocije zdravih stilova života, očuvanja prirode, crnogorske kulture i tradicije, organske proizvodnje, eko i etno smještaja i aktivnog turizma. U okviru ovog događaja predstavljene su prirodne i kulturne vrijednosti nacionalnih parkova, ali i mogućnosti koje zaštićena područja nude za aktivni odmor.
Nacionalni parkovi su učestvovali i na Evropskom forumu za smanjenje rizika od katastrofa koji je održan u Budvi i koji je okupio predstavnike preko 50 država Evrope i Centralne Azije. Cilj ovog foruma bio je zajednički rad na smanjenju rizika od katastrofa i ublažavanje klimatskih promjena.
U okviru obilježavanja Dana proglašenja ekološke države Crne Gore u organizaciji Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera nacionalni parkovi su kroz različite aktivnosti poslali poruku o važnosti očuvanja zaštićenih područja za buduće generacije.

Strateška oblast 4: Turizam zasnovan na aktivnom odmoru u prirodi - Služba za promociju, marketing i turizam

<u>Unaprijeđena i razvijena turistička infrastruktura Parka je usklađena sa principima zaštite prirode i u funkciji je posjetilaca</u>
Predviđena je izrada idejnog rješenja postojećeg stanja i izrada idejnog rješenja sa predmjerom i predračunom Upravne zgrade NP Skadarsko jezero na Vranjini u kojoj je smješten Centar za posjetioce.

Kajakarenje je jedan od karakterističnih tipova aktivnog odmora na prostoru Skadarskog jezera pa je tokom 2024. nabavljeni su nedostajući djelovi nova oprema za stavljanje u funkciju svih kajaka koji se mogu iznajmiti u NP u Centru za posjetioce na Vranjini.
Izvršena je popravka postojećih table (triangala) i zamjena folija na njima, na lokacijama Rijeka Crnojevića, Žabljak Crnojevića kao i u Centru za posjetioce na Vranjini.
Izvršena je zamjena folija na bilbordu na lokaciji Tanki Rt. Poručene su 2 informativne table na putnom pravcu Podgorica-Bar. Poručene su folije i za Ekspo prostor kao i folije za Centar za posjetioce na Vranjini.
Urađene su nove table koje će biti postavljene na ulaznim tačkama u Park. Pješačke i biciklističke staze redovno su uređivane i održavane, a realizovana je i obuka zaposlenih u Centru za posjetioce za markirante pješačkih staza. Obuka je realizovana u saradnji sa Planinarskim savezom Crne Gore i doprinijeće boljem uređivanju staza u Parku u narednom periodu. Unaprijeđena je staza za sportsko-rekreativni ribolov Tanki rt i Morača.
Na Vranjini i u Virpazaru nalaze se uređeni kontrolno-naplatni punktovi, koji su u protekloj godini donekle sanirani, tokom godine su takođe izrađeni montažni kontrolno-naplatni punktovi koji se po potrebi tokom sezone stacioniraju na: Lipoviku, Karuču, Dodošima i Žabljaku Crnojevića. Na svim naplatnim punktovima izložen je vidljiv cjenovnik usluga korišćenja Parka sa osnovim pravilima ponašanja.
Za planirani vidikovac na Vranjini izrađeno je idejno rješenje arhitekture za ogradu i mobilijar (sa predmjerom i predračunom). Međutim, dat je prijedlog da se odustane na uređenju vidikovca i novac preusmjeri na druge aktivnosti obzirom da je vidikovac nepristupačan i postojala je istorija loših vremenskih uslova koja je ukazivala da je ovakva investicija neisplativa.
U saradnji sa članom Biciklističkog saveza CG urađena je analiza stanja staze Žabljak Crnojevića - Dodoši, nakon čega je izvršena i njena promocija na društvenim mrežama. Ova lijepa i atraktivna staza, koja vodi kroz neke od najljepših predjela NP Skadarsko jezero, iako nije tehnički zahtijevana, aktuelna je samo u ljetnjim mjesecima.

Slika 12: *Promocija biciklističke staze Žabljak Crnojevića-Dodoši na društvenim mrežama*

<u>Upravljanje posjetiocima</u>
U pružanju usluga na prostoru Parka dominantan je izletnički i sportsko-rekreativni turizam. Izletnički turizam odvija se najčešće u vidu višečasovnih tura koje uključuju krstarenje brodom i

upoznavanje prirodnih i kulturno-istorijskih vrijednosti NP Skadarsko jezero. Park su protekle godine posjetile grupe organizovane preko turističkih agencija, turoperatera, individualno, kao i organizovane studijske posjete i đačke ekskurzije. Najveći broj je inostranih posjetilaca i najveći broj njih je posjetilo Park od maja do oktobra mjeseca. Park je, prema broju prodatih ulaznica, u 2024. godini posjetilo 159.206 posjetilaca.

U cilju dobijanja strukture posjetilaca i analize njihovog mišljenja, potreba i očekivanja, tokom turističke sezone u Centru za posjetioce na Vranjini sprovodila se anketa koja se odnosila na učestalost posjeta, dužinu boravka, stanju staza, čistoći i urednosti Parka, ljubaznosti i uslužnosti osoblja. Centar za posjetioce tokom 2024.godine obišlo je 17.406 posjetilaca od čega su najbrojniji iz: Francuske, Velike Britanije, Rusije, Češke, Njemačke, domaći posjetioci i posjetioci iz regiona. Ispunjeno je 273 anketnih listića koji su pokazali da je: oko 63,73 % posjetilaca saznalo za Park putem turističkih agencija; 98% njih je prvi put u ovom Parku i ostaju jedan dan; 74,33% posjetilaca je došlo radi krstarenja Jezerom, 17,58% radi planinarenja, 8,09% ostalih radi drugih vidova odmora; 100% je zadovoljno čistoćom u Parku i ljubaznošću osoblja.

Unaprijeđen Centar za posjetioce daje bolji utisak o Parku i može poboljšati imidž i obogatiti iskustvo posjetilaca. Za unapredjenje Upravne zgrade NP Skadarsko jezero na Vranjini u kojoj je smješten Centar za posjetioce, javnom nabavkom je predviđena izrada idejnog rješenja postojećeg stanja i izrada idejnog rješenja sa predmjerom i predračunom.

Izrađen je idejni projekat sa predmjerom i predračunom adaptacije Expo prostora, nedostaju sredstva za realizaciju.

U izvještajnom periodu nastavljeno je sa promocijom osam etičkih principa „Ne ostavljaj tragove – Leave No Trace" i odštampani lifleti su bili dostupni i dijeljeni posjetiocima. Pripremljeni su video i foto materijali i priče sa ciljem promovisanja određenih manje posjećenih lokaliteta kako bi se smanjio pritisak posjetilaca na najfrekventnije lokalitete, kao i predlozi šta posjetiti u Parku. Na društvenim mrežama u kontinuitetu su objavljivani predlozi o lokalitetima i aktivnom odmoru kako bi posjetioce informisali i zainteresovali za njih.

Slika 12: *Promocija etičkih principa i manje posjećenih lokaliteta u parku*

Strateška oblast 5: Međunarodna i lokalna saradnja i socio-ekonomski razvoj

U cilju unapređenja nacionalne i međunarodne saradnje u periodu 2024. godine realizovano je više sastanaka i to:

- Sastanak sa predstavnicima Opštine Bar (Sekretarijat za imovinu i zastupanje) - predata je dokumentacija vezana za adaptaciju dijela stare kaldrme u Virpazaru, kao i idejna rješenja privremenih parkirališta, a sastanak je bio usmjeren ka iznalaženju najbolje opcije za smanjenje saobraćajnih gužvi u toku turističke sezone.
- Sastanak sa predstavnicima TO Bar po pitanju unapređenja saradnje i konkretne realizacije vizuala Centra za posjetioce u Virpazaru gdje su troškove renoviranja spoljnje fasade podijelili TO Bar i JPNPCG, u okviru kojeg je sprovedeno postavljanje ganičnika na dijelu fasade kako bi se sačuvala gnijezda lastavica.
- Sastanak sa Upravom za imovinu u okviru kojeg je dogovorena dinamika primopredaje zaplijenjenih materijalno - tehničkih sredstava. Takođe, ovom prilikom Upravi za imovinu predata je dokumentacija koja se odnosila na trajno oduzeti VBM kako bi se isti nakon svih obavljenih procedura u Upravi za imovinu, predao NP Skadarsko jezero na korišćenje.
- Sastanak sa čelnicima policije (Granični sektor) u vezi sa poteškoćama u pružanju asistencija. Policija je istakla da se suočavaju sa ozbiljnim problemom oslabljenosti kapaciteta (40% manje zaposlenih).
- Sastanak sa Agencijom za zaštitu životne sredine na kojem je dogovorena saradnja i ustupanje kamera zamki za monitoring životne sredine i monitoring krivolova. Istom prilikom pokrenuta je inicijativa za kupovinu VBM kako bi se poboljšalo stanje plovnog parka NP Skadarsko jezero. Inicijativa rezultirala je potpisivanjem memoranduma o saradnji između Agencije za zaštitu životne sredine i JPNPCG.
- Sastanak sa komandirom granično-plovne policije po pitanju pružanja asistencija Službi fizičke zaštite Parka prilikom kontrole nelegalnih aktivnosti na terenu. Park nije bio u mogućnosti da odgovori na zahtjev granično -plovne policije da se asistencije unaprijed najave, jer se nijesu mogle predvidjeti nelegalne aktivnosti.
- Sastanak sa predstavnicima Deponije Podgorica, Čistoće Podgorica, kao i komunalnim inspekcijama i policijom opština kojima Park gravitira. Na sastanku najavljeno je da će se u parku uvesti sortiranje otpada, zatraženi su savjeti i dogovorena saradnje naročito u dijelu adekvatnijeg i ažurnijeg pražnjenja kontejnera u granicama parka u periodu turističke sezone. Takođe, razgovaralo se o problemu neadekvatnog odlaganja uginulih životinja, koje lokalno stanovništvo nerijetko odlaže u jezero.
- Na inicijativu lokalnih preduzetnika i NVO sektora održan je sastanak u cilju unapređenja poslovanja NP Skadarsko jezero. Sastanak je rezultirao dobijanjem donacija u vidu prsluka za zaposlene u centrima za posjetioce, postavljanjem 13 tabli upozorenja duž južne obale Skadarskog jezera (table upućuju na teritoriju Parka), kao i usluge besplatne vožnje i promocije NPSJ u cilju sprovođenja naučno-istraživačkih kampova.
- Iako je na prostoru Parka lov zabranjen, u susret lovnoj sezoni organizovan je sastanak sa lovačkim udruženjima, koja se nalaze u kontaktnoj zoni Parka. Na sastanku je iznijet problem polomljenih tabli, ali i problem preklapanja administrativnih granica lovnog područja Bara sa teritorijom Parka. Dogovoren je nastavak saradnje po pitanju sprječavanja nelegalnog lova na teritoriji NP Skadarsko jezero.

- Organizovano je više sastanaka sa Udruženjem brodara, kao i sa brodarima koji nijesu članovi udruženja, kako bi se prevazišli izazovi u poslovanju, unaprijedila saradnja, te spriječilo pružanje nelegalnih usluga turistima. Na sastancima je razmatrana mogućnost izgradnje privremenih parkirališta, unapređenje turističke ponude samog Parka, ali i mogućnost ponovnog formiranja Udruženja „Zeleni brodari“.
- Više sastanaka organizovano je i sa predstavnicima sportskih i privrednih ribolovaca i njihovim udruženjima kako bi se unaprijedila saradnja i zajednički spriječio problem nelegalnog ribolova. Takođe, pružena je podrška u vidu dodjele besplatnih ribolovnih dozvola različitih kategorija u odnosu na zahtjeve.
- Sastanak sa VDT i predstavnicima ODT Bar i Podgorica na kome je razgovarano o dugogodišnjim izazovima loših sudskih praksi prilikom presuda vezanih za ekološki kriminal. Na istom sastanku inicirana je izmjena i dopuna Krivičnog zakonika Crne Gore u djelovima koji se odnose na ekološki kriminal. S tim u vezi, u toku izvještajnog period formirana je radna grupa (predstavnici relevantnih institucija, NVO, predstavnici civilnog sektora koji se bave očuvanjem prirode i životne sredine), koja je predala inicijativu Ministarstvu pravde Crne Gore i VDT - u za izmjenu i dopunu Krivičnog zakonika.
- Sastanak sa organizacijom Ozelenimo Crnu Goru, koji je rezultirao doniranjem kanti za sortiranje otpada u NPSJ, čime se ovaj park pridružio kampanji „Reciklažom do hlada“. Sortirani otpad organizacija „Ozelenimo Crnu Goru“ plasiraće na tržište, a prikupljena sredstva biće korišćena za ozelenjavanje opožarenih područja Crne Gore.
- Sastanak sa Ministrom pomorstva, koji je iniciran od strane uprave NP Skadarsko jezero, a u cilju regulisanja plovidbe u Parku, unapređenja plovnih puteva, kao i zajedničke saradnje na sprječavanju nelegalnih aktivnosti u Parku.
- U saradnji sa Dutch mammal society organizovan je naučno istraživački kamp za istraživanje faune sisara u NP Skadarsko jezero. NP Skadarsko jezero imalo je priliku da ugosti 32 istraživača iz cijele Evrope u trajanju od 15 dana. Istraživanja su potvrdila prisustvo skoro 46% nacionalno poznatih vrsta sisara, od kojih je jedna invazivna (mali indijski mungos).
- Zahvaljujući kolegama iz Dutch mammal society i bivše direktorice Belme Šestović, ostvarena je saradnja sa evropskom organizacijom Rewilding Europe povodom očuvanja NP Skadarsko jezero, kao i zajedničke saradnje na povratku već 30 godina izumrle vrste jadranske jesetre u vode Skadarskog jezera. Ovom saradnjom Park će dobiti i titulu jednog od deset odabranih područja „Wilder Park“ u Evropi što će u značajnom doprinijeti zaštiti biodiverziteta, ali i privući posjetioce širom svijeta. U ovu saradnju uključeni su i predstavnici Direktorata za ribarstvo iz Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, profesori sa Prirodno-matematičkog fakulteta, kao i saradnici iz Instituta za biologiju mora.
- Više sastanaka sa predstavnicima Direktorata za ribarstvo iz Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, koji su bili usmjereni ka poboljšanju saradnje, unapređenja sistema izdavanja privrednih ribolovnih dozvola, kao i prikupljanju podataka o istim, i u krajnjem izgradnji mjesta prvog iskrcaja i prodaje ribe, kako bi se mogla vršiti adekvatna kontrola izlovljene ribe i njeno plasiranje na tržište.

- Održano je više sastanaka sa Upravom za inspekcijske poslove, čime je uspostavljena odlična saradnja sa turističkom inspekcijom. Kao rezultat te saradnje, izdato je nekoliko desetina prekršajnih prijava protiv nelegalnih pružalaca turističkih usluga posjetiocima.

Unapređenje upravljanja, umrežavanja, zaštite i promocije kroz nacionalnu i međunarodnu saradnju

Organizovano je više sastanaka sa državnim institucijama i organizacijama u vezi sa definisanjem jasnih procedura iz zakonskih obaveza iz oblasti zaštite životne sredine i prirode. Predstavnici JPNPCG su aktivno učestvovali u radnim grupama na izradi Izmjena i dopuna Zakona o zaštiti prirode, Izmjenama i dopunama Zakona o nacionalnim parkovima Crne Gore i Izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika u oblasti zaštite životne sredine.

Predstavnica JPNPCG je prisustvovala IUCN forumu održanom u Brižu (Belgija). Ključne teme foruma uključivale su globalnu transformaciju, rješenja zasnovana na prirodi i saradnju u očuvanju biodiverziteta. Crna Gora je učestvovala u diskusijama o nacionalnoj Crvenoj listi, očuvanju biodiverziteta na Zapadnom Balkanu i važnosti Zelene liste za zaštićena područja. Forum je istakao izazove poput krivolova i ilegalne sječe šuma, naglašavajući potrebu za jačanjem zakonodavstva, regionalnom saradnjom i edukacijom kako bi se unaprijedio odnos ljudi i prirode. Takođe, predstavljena je strateška vizija IUCN-a za očuvanje ekosistema i održivi razvoj do 2030. godine.

Predstavnica Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore učestvovala je na radionici o nacionalnim inventarima močvara, koja je održana 25. i 26. novembra 2024. godine u Bonu. Radionicu je organizovao Sekretarijat Ramsar konvencije, a okupila je evropske stručnjake i predstavnike relevantnih institucija. Cilj ovog skupa bio je razmjena iskustava i unapređenje metoda za inventarizaciju močvara.

Tokom radionice, učesnici su diskutovali o postojećim smjernicama i nacionalnim praksama u izradi inventara močvara, izazovima u kreiranju i ažuriranju podataka i primjeni tehnologija daljinskog osmatranja u kartiranju močvarnih ekosistema.

Poseban fokus bio je na procjeni ugljenika u močvarnim staništima, emisijama gasova staklene bašte te na primjeni vještačke inteligencije u analizi podataka.

Krajem 2024. godine, pokrenuta je inicijativa za saradnju sa Evropskom i Internacionalnom organizacijom rendžera. Uspostavljeni su prvi kontakti i započeti pregovori o članstvu JPNPCG u ovim prestižnim asocijacijama, čime se otvara mogućnost za razmjenu znanja, iskustava i najboljih praksi u oblasti zaštite prirode. Pristupanje ovim organizacijama od velikog je značaja za jačanje kapaciteta službi fizičke zaštite, profesionalni razvoj zaposlenih i unaprjeđenje zaštite biodiverziteta u crnogorskim nacionalnim parkovima. Članstvo će omogućiti bolju integraciju Crne Gore u međunarodne tokove zaštite prirode i olakšati realizaciju zajedničkih projekata sa partnerima širom Evrope i svijeta.

Redovno su praćeni EU pozivi, kako bi se identifikovali relevantni pozivi za projekte u oblasti zaštite prirode i održivog turizma. Osim EU poziva, korišćeni su i drugi resursi, poput: WeBalkans, Time Machine, EU fondovi, konkursi, i FundsforNGOs, koji su omogućili pristup informacijama o finansijskim mogućnostima za projekte u Crnoj Gori i regionu.

Pored toga, istraživali su se specifični pozivi, kao što su: Rapid Response Facility, Global Innovation Fund, i UNESCO inicijative, sa ciljem širenja kapaciteta za projekte zaštite prirode i kulturne baštine.
Održani su informativni sastanci u vezi sa IPA Interreg fondovima, uključujući sastanak u Pljevljima za prekograničnu saradnju sa Srbijom.
U okviru projekta „EcoDali", tim JPNPCG prisustvovao je radionici u Osijeku (Hrvatska), čime su unaprijeđeni kapaciteti za ekološku obnovu i zaštitu vodenih resursa.
Projekat „FAO" omogućio je dostavljanje podataka za studiju i akcioni plan za otpornost lokalnih zajednica u planinskim oblastima na socio-ekonomske trendove i klimatske promjene. U okviru projekta „FEF OSCMontenegro PUMP - Za čistu Crnu Goru", realizovana je radionica koja je omogućila razvoj predloga za smanjenje otpada i unaprjeđenje održivosti u zaštićenim područjima. Projekat „Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova" uključio je nabavku opreme za čuvare i obuke kako bi se povećala sigurnost i efikasnost zaštite na terenu.
Kroz projekat „Unapređenje komunalne infrastrukture u Nacionalnom parku Skadarsko jezero" postavljen je separator masti i ulja koji tretira vode iz otpadne i sanitarne vode iz restorana i toaleta Upravne zgrade u Vranjini.
U okviru projekta „Sliv Skadarskog jezera – prekogranični rezervat biosfere", kojeg finansira EU kroz prekogranični program Crna Gora – Albanija 2014-2020, održana je jedna međunarodna i tri nacionalne radionice, što predstavlja značajan korak ka procesu nominacije i upisa sliva Skadarskog jezera na svjetsku listu Čovjek i biosfera programa u okviru UNESCO sistema rezervata biosfere. Kao dio projektnih aktivnosti, angažovan je ekspert za izradu dokumenta „Upravljanje odabranim invazivnim vrstama u NP Skadarsko jezero", s ciljem identifikacije i predlaganja mjera za kontrolu i suzbijanje invazivnih vrsta koje ugrožavaju ekosistem ovog zaštićenog područja. Takođe, Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore dobilo je dron i osam kamera-zamki za unapređenje monitoringa biodiverziteta i praćenje ekoloških prijetnji unutar Nacionalnog parka Skadarsko jezero.
U junu mjesecu, održan je prvi sastanak sa predstavnicima Rewilding Europe sa ciljem pristupanja ovom programu. Na osnovu posjete i održane radionice sa zaposlenim u JPNPCG, sastavljen je pozitivan Izvještaj od strane Rewilding Europe u kome je NPSJ dobilo mjesto među 10 lokacija u Evropi koje će se pridružiti u novom programu Rewildinga "Wilder park". Na osnovu pozitivnog izvještaja, uslijedilo je potpisivanje Memoranduma o saradnji između JPNPCG i Rewilding Europe sa kojom se obje strane obavezuju za postizanje vizije koju definiše Wilder parks.

Podrška lokalnoj zajednici u održivom razvoju u skladu sa principima očuvanja vrijednosti Parka
Kontinuirana aktivnost, kojom se daje podrška lokalnom stanovništvu (proizvođačima), da izrade karakteristične suvenire i rukotvorine, imala je za rezultat nabavku određene količine, sa kojima je dopunjena postojeća suvenirnica Parka.
Prilikom organizovanja manifestacija i događaja u okviru Parka, lokalno stanovništvo se rado odazove i učestvuje u istoj, ali ako je mjesto održavanja izvan nacionalnog parka u posljednje vrijeme odaziv je slab iz objektivnih razloga (moraju sami da snose troškove putovanja).
Saradnja sa lokalnim turističkim organizacijama Bara, Zete, Tuzi i Prijestonice Cetinje doprinijela je boljoj promociji Skadarskog jezera kao eko-turističke destinacije, a što je rezultiralo boljoj posjećenosti parka u odnosu na prethodnu godinu.

NP Skadarsko jezero je participirao ili bio suorganizator u brojnim i već tradicionalnim manifestacijama koje se odvijaju na prostoru područja Parka**.**

Socio-ekonomski razvoj područja Parka

U programskom periodu održana je sjednica socio-ekonomskog savjeta u Upravnoj zgradi NP Skadarsko jezero. Sjednici je prisustvovao veliki broj turističkih agencija, lokalnih preduzetnika, udruženja brodara, direktori turističkih organizacija Bar, Zeta i Tuzi, potpredsjednik Opštine Bar, predstavnici Opštine Zeta, predstavnici inspekcijskih organa, NTO Crne Gore, udruženja vinara i drugih relevantnih subjekata, korisnika prostora Parka.

Slika 13: *Sjednica socio-ekonomskog foruma*

Strateška oblast 6: Unapređenje fizičke zaštite i infrastrukture

U cilju unapređenja Službe fizičke zaštite realizovane su sljedeće aktivnosti:

- Redovno su održavani kolegijumi u cilju blagovremene razmjene informacija o realizaciji redovnih aktivnosti;
- Bivša direktorica Nacionalnog parka Skadarsko jezero prenijela je svoje znanje mlađim nadzornicima kroz redovne obuke korišćenja mobilnih aplikacija za precizno mapiranje lokacija. Obuke su obuhvatale preuzimanje GPS koordinata, snimanje transekata, upoređivanje udaljenosti u odnosu na digitalne granice parka, prepoznavanje tragova aktivnosti faune i postupanje u slučaju pronalaska povrijeđene životinje. Takođe, zaposleni u Centrima za posjetioce prošli su sličnu obuku kako bi efikasnije mapirali tematske i edukativne staze.
- U saradnji sa inspektorom za slatkovodno ribarstvo, organizovana je obuka za sačinjavanje službene zabilješke.
- U saradnji sa lokalnim brodarem, koji je donirao daske, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture je izvršila sanaciju pješačkog mosta u Virpazaru.
- Svakodnevno su dežurni nadzornici praktikovali upotrebu osnovnih fraza engleskog jezika, koje se najčešće upotrebljavaju na terenu.

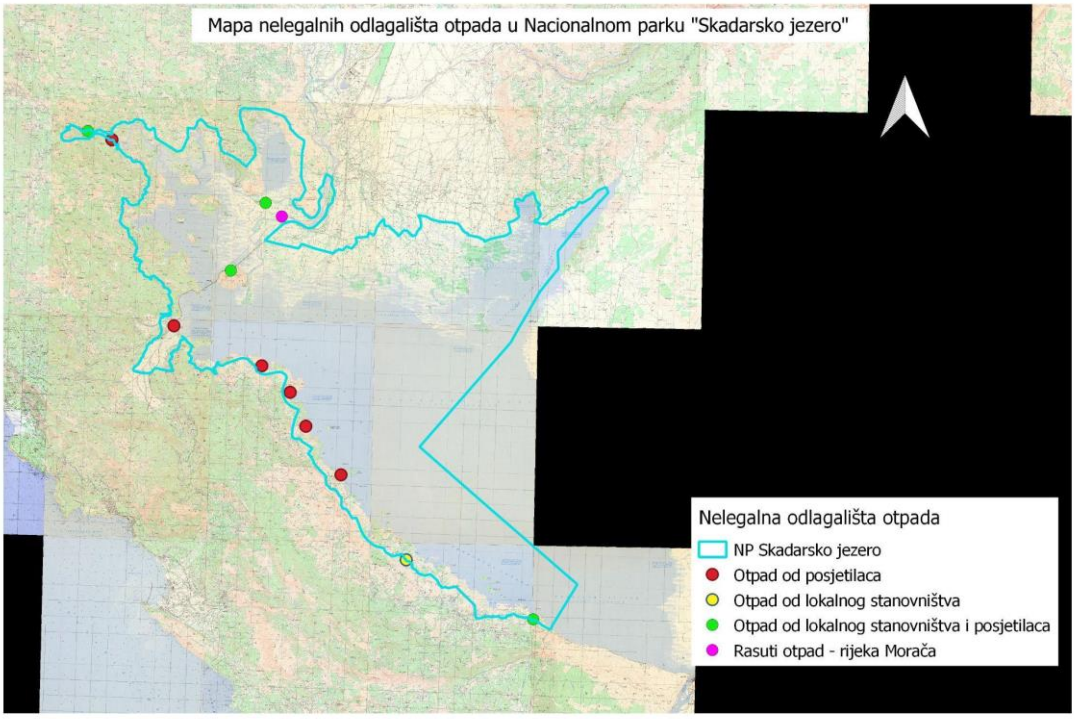
U Programskom periodu u saradnji sa Eko fondom izvršena je nabavka uniformi za zaposlene u Službi fizičke zaštite i Službi za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture.

Sprječavanje nastanka otpada

U cilju zaštite prostora od formiranja nelegalnih odlagališta otpada na području Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture svakodnevno je obavlja aktivnosti u cilju sanacije predjela gdje se formiraju nelegalna odlagališta, pri čemu se prikupljaju podaci u zoni Parka, lokaciji, veličini deponije, vrsti otpadnog materijala i da li je pristupačno mjesto za odvoz otpada. Služba ambijentalne higijene redovno vrše aktivnosti u cilju održavanja prostora Parka čistim, ali je dodatna pomoć svih zainteresovanih subjekata i ekološki odgovornih građana uvijek dobrodošla. Na području Parka evidentirana su nelegalna odlagališta i to na sljedećim lokacijama.

Tabela 6 : *Prikaz lokacija nelagalnih odlagališta u Parku*

Zona NP	**Lokacija**	**Veličina nelegalnih odlagališta (m)**	**Vrsta otpadnog materijala**	**Pristupno mjesto za odvoz otpada**
Vranjina	Vranjina	3 x 2	Kabasti otpad	Vranjina
Virpazar	Virpazar	4 x 2	Kabasti otpad	Virpazar
Žabljak Crnojevića	Žabljak Crnojevića	6 x 2	Ambalaža, limenke, guma, staklo, papir i kabasti otpad i iz domaćinstva i sl.	Žabljak Crnojevića
Vranjina	Vranjina	5 x 2	Ambalaža, limenke, guma, staklo, papir i kabasti otpad i iz domaćinstva i sl.	Vranjina
Šestani	Šestani	3 x 3	Komunalni, biljni otpad	Donji Šestani
Murići	Murićka plaža	4 x 3	Plastika	Murići
Ostros	Bobovište	2 x 4	Komunalni otpad	Bobovište
Ckla	Ckla	3 x 3	Komunalni otpad	Hutići
Virpazar	Virpazar (Ispod mosta)	5 x 3	Komunalni otpad	Virpazar
Raduš	Raduš	2 x 2	Komunalni otpad	Raduš
Krnjice	Donje Krnjice	5 x 3	Komunalni otpad	Donje Krnjice

Mapa1: *Nelegalna odlagališta otpada*

U saradnji sa NVO Ozelenimo Crnu Goru, na Vranjini su postavljene kante za reciklažu. Sortirani otpad organizacija „Ozelenimo Crnu Goru“ plasiraće na tržište, a prikupljena sredstva biće korišćena za ozelenjavanje opožarenih područja Crne Gore.
Takođe, organizovana je i aktivnost za djecu pod nazivom „Matirajmo otpad“, u saradnji sa šahovskim klubovima, s ciljem podizanja svijesti o reciklaži i odgovornom stvaranju i odlaganju otpada. Zaposleni u Javnom preduzeću za nacionalne parkove Crne Gore su učestvovali u akcijama i radionicama u vezi sa uklanjanjem otpada sa prostora svih pet nacionalnih parkova Crne Gore. U saradnji sa organizacijom Zeleni talas JPNPCG su podržali akciju prikupljanja ambalaže, a učesnicima su dodijeljene godišnje ulaznice. Takođe, organizovana je radionica „Planeta protiv plastike” u okviru programa Barbara Parmer.

Vanplanske aktivnosti
U cilju promocije svih pet NPCG otkupljeno je 200 fotografija visoke rezolucije, u elektronskoj verziji. Fotografije su se koristile dijelom za izradu reklamnog materijala, objavu na društvenim mrežama i internetskim stranicama, izradu bilborda i druge promotivne aktivnosti.
U saradnji sa angažovanom medijskom agencijom snimljeni su i na društvenim mrežama i medijima objavljeni video klipovi o prirodnim vrijednostima Parka koje su objavljivane na društvenim mrežama i korišćene kao pokrivalice u medijskim gostovanjima.
Upućena je inicijativa prema Pošti Crne Gore za štampanje prigodnih markica gdje su dati predlozi iz različitih oblasti (herpetofauna, turizam, manifestacije i događaji) za sve nacionalne parkove Crne Gore u cilju promocije parkova kroz ovakav vid prikaza.

Dugogodišnja saradnja JPNPCG sa Poštom Crne Gore u cilju promocije prirodnih, kulturno-istorijskih i etnografskih vrijednosti i ljepota, rezultiralo je štampanjem ovogodišnje poštanske markice sa motivom zaštićenog područja Ulcinjske solane.
Javno preduzeće je u toku programske godine izdalo 5 urbanističko-tehnička uslova za privremene objekte koji se postavljanju na zemljištu u državnoj svojini.
Shodno Programu objekata privremenog karaktera, korišćenjem QGIS programa, izrađene su mape privremenih objekata na prostoru NP Skadarsko jezero.

3.1. Ocjena stanja

Flora i vegetacija
Popis biljnih vrsta, s akcentom na nacionalno i/međunarodno značajne taksone, urađen je na lokalitetima Rijeka Crnojevića, Lipovik, Riječani, Trnovi do i Milovići, neposredno uz lokalni put, unutar habitata 62A0 - *Istočni submediteranski suvi travnjaci (Scorzoneretalia villosae)* i 6540 - *Submediteranski travnjaci sveze Molinio-Hordeion secalini*.
Inventarisano je 50 biljnih taksona, od kojih 38 ima jedan ili više nivoa nacionalne i/ili međunarodne zaštite. Zabilježeno je prisustvo 7 endema Balkanskog poluostrva i 2 subendema, 9 vrsta koje se kao rijetke i/ili ugrožene štite nacionalnim zakonodavstvom, 3 vrste se štite i po osnovu Habitat direktive (*Ruscus aculeatus, Gladiolus palustris*, *Anacamptis pyramidalis). Anacamptis pyramidalis* se nalazi i na Listi Bernske konvencije, 8 taksona je na CITES listi i 28 na ICUN Crvenoj listi Evrope.
Terenski podaci su unijeti u Excel bazu flore za NP Skadarsko jezero, i ona trenutno sadrži 3558 tabelarnih redova, što je ekvivalentno broju terenskih i literaturnih navoda.
Zabilježeno je prisustvo 2 invazivne vrste *Ailanthus altissima* (Lipovik, Trnovi do, Kruševica) i *Gleditsia triacanthos* (Lipovik), koje su, brojnošću podmlatka i brzinom širenja, prijetnja po autohtone vrste i staništa.
Monitoring i analiza stanja biljnih vrsta *Marsile quadrifolia* i *Caldesia parnassifolia,* koje se nalaze na listama HD (Annex II i IV) i BC (Anex I), ukazuje na opadajući trend njihovih populacija.
Istraživanja, tokom terenskog izlaska u julu 2024. godine pokazuje značajnu brojnost i pokrovnost populacije *Marsilea quadrifolia* u koritu i plavnom dijelu rijeke Moračice, kako akvatičnih tako i terestričnih formi, ali i trend daljeg gubitka staništa uslijed zarastanja. Evidentirani su pritisci su promijenjen vodni režim i bujanje travne vegetacije, dominantno invazivne vrste *Paspalum distichum.*
Uporednom analizom podataka monitoringa 2017-2024. godine dolazimo do saznanja o gubitku dijela staništa u dužini od 15m u odnosu na 2023. godinu, odnosno u dužini od 95m u odnosu na 2019. godinu. I pored te činjenice, populacija *Marsilea quadrifolia* je i dalje brojna i stabilna.
Istraživanje 2024.godine i uporedni podaci monitoringa u periodu 2020-2024.godine za *Caldesia parnassifolia*, uz obalu ostrva Koraćica (izuzetno nizak vodostaj), pokazuju pad brojnosti i pokrovnosti populacije u odnosu na 2020. godinu, ali povećanje u odnosu na 2023. godinu, kada je zabilježen visok vodostaj u odnosu na prethodne godine.
Evidentno je bujanje močvarne vegetacije, trske i lokvanja u obalnom dijelu i submerznih vrsta u vegetaciji dna. Bilježi se sve veća zastupljenost insektivorne i zakonom zaštićene vrste *Utricularia*

vulgaris, što ujedno ukazuje da postoje promjene u trofikaciji vode, tj. da je sve toplija i da je sve veći raspad organske materije (eutrofikacija).
Uzimajući u obzir iskustva drugih zemalja, i ekologiju vrste da nepovoljne godine preživljava pomoću podzemnih vegetativnih organa - turiona, još uvijek se ne može izvesti siguran zaključak koji bi objasnio populacioni pad. U opticaju su dvije mogućnosti, obje uslovljene klimatskim promjenama:

1) opadajući trend uslijed kontinuiranih klimatskih promjena i zarastanja staništa i/ili
2) godišnje fluktuacije uslovljene klimatskim prilikama u toj godini.

Iako rezultati monitoringa za *Marsilea quadrifolia* i *Caldessia parnasifolia* ukazuju na negativan trend i postepeni gubitak staništa, njihove populacije su i dalje brojne i stabilne, te smo mišljenja da još uvijek nije potrebno preduzimati konzervacione mjere. Neophodno je nastaviti praćenjem stanja ove dvije vrste.
Monitoring skadarskog hrasta *Quercus robur* subsp. *scutariensis* na narušenom staništu koje primarno pripada natura habitatu 92A0 - Galerija bijele vrbe i bijele topole, ukazuje da se skadarski hrast fragmentarno javlja na staništu uz Gostiljsku rijeku, bilo u vidu pojedinačnih stabala ili u manjim grupacijama unutar ostataka prvobitne zajednice. Istraživanja 2013., 2017. i 2023. godine, potvrđuju da je istraživano područje primarno stanište skadarskog hrasta, da fragmentarno, na zapuštenim parcelama, postoji spontana revitalizacija zajednice, ponegdje do nivoa šume. Međutim, jaki antropogeni uticaji ograničavaju ovaj proces i čine ga malo vjerovatnim ukoliko se ne sprovedu jače mjere kontrole i suzbijanje nelegalnih radnji sječe i paljena.
Sa biološke strane, opstanak vrste (populacije) nije upitan, jer skadarski hrast uspješno plodonosi i razvija podmlatke. Međutim, zbog prisutnih uticaja (obrađivanje, košenje, paljenje, sječa, invazivne vrste), mali broj podmladaka dostiže plodnu zrelost. Između ostalog, zato je važno obezbijediti opstanak starijih jedinki, naročito onih koje smo izdvojili kao reprezentativna stabla ili stabla budućnosti. Stanje na terenu pokazuje da su upravo takva stabla najugroženija sječom od strane lokalnog stanovništva u čijem su vlasništvu.
Tokom istraživanja 2017. godine definisana je konkretna površina za očuvanje staništa, opisana kao šumska zajednica izražene spratovnosti. Monitoringom 2024. godine konstatuje se nezadovoljavajuće stanje, uslijed nelegalne sječe svih većih stabala skadarskog hrasta, kao i pratećih drvenastih vrsta lučkog jasena i brijesta, što je uzrokovalo promjene u strukturi zajednice i ulazak invazivnih vrsta *Erigeron canadensis* i *Erigeron annuus*.
Zbog fragmentiranosti i stalnih pritisaka na stanište skadarskog hrasta, Natura habitat kojem pripada 92A0 - Galerija bijele vrbe i bijele topole, ne pokazuje reprezentativnost na ovom području.
Preporuka je da se, kao preduslov za sprovođenje efikasnih mjera konzervacije, razmotri mogućnost prevođenja privatnog u državno vlasništvo površine/a odabrane/ih za revitalizaciju zajednice.
Terenska istraživanja u 2024. godini, u periodu april – oktobar, ukazuju na sve veću prisutnost različitih invazivnih vrta sa tendencijom daljeg širenja, na različitim tipovima staništa unutar granica NP Skadarsko jezero. Dominantno se šire u ruralnim i drugim narušenim staništima.
Evidentirano je ili potvrđeno prisustvo sledećih invazivnih vrsta: *Egeria densa* (u vodotoku Šegrtnice i unutar jezera na lokalitetu Vučja gora), *Amorpha fruticosa* (na lokalitetima Vučja gora

i Gostiljska rijeka), *Ailanthus altissima* (Rijeka Crnojevića, Lipovik), *Gleditsia triacanthos (*Rijeka Crnojevića, Žabljak Crnojevića), *Paspalum distichum (*Moračica), *Erigeron annus, Erigeron canadensis i Cynoson dactilon* (Gostiljska rijeka), *Xanthium strumarium* subsp. *italicum* (Gostiljska rijeka, Žabljačke livade).
Bilježimo proširenje areala *Egeria densa,* na lokalitetu Vučji, sa 750m na oko 970m u obalnom dijelu. Izostanak nalaza *Egeria densa* u Plavnici, dvije godine zaredom, može se objasniti saznanjem da radnici restorana Plavnica uklanjaju vegetaciju, radi lakšeg pristajanja brodova i čamaca. Uklanjanje invazivne vrste, bez utvrđene metode i bez kontrole, može imati za posljedicu njeno rasijavanje na druga staništa duž vodotoka i unošenje u jezero.
Značajan podatak je da malobrojne populacije *Elodea canadensis* u koritu Moračice i u priobalju Pelinova nije preživjela gubitak vode na staništu, uslijed niskog vodostaja, dok je sa staništa Moračnik mehanički uklonjena od strane stručne službe JPNPCG. Ne postoje podaci o njenom prisustvu na drugim lokacijama Jezera, ali je nužno u narednom periodu pratititi njeno eventualno pojavljivanje.
Resorno ministarstvo i Agencija za zaštitu životne sredine se uredno obavještava o stanju i distribuciji ivanzivne vrste *Egeria densa* (i drugih vrsta) na području NP Skadarsko jezero. Neophodno je u narednom periodu inicirati sastanak sa predstavnicima nadležnih institucija, kako bi se definisali dalji koraci i uspostavila kontrola širenja alohtonih invazivnih vrsta, sa akcentom na: *Egeria densa, Elodea canadensis, Amorpha fruticosa i Gleditsia triacanthos.*

Šume i šumski ekosistemi
Skadarski hrast (*Quercus robur subsp. scutariensis*) javlja se fragmentarno na staništu uz Gostiljsku rijeku, u vidu pojedinačnih stabala ili manjih grupacija unutar ostataka prvobitne zajednice. Istraživanja potvrđuju postojanje spontanih procesa revitalizacije na zapuštenim parcelama, koji ponegdje dostižu nivo šume. Međutim, snažni antropogeni uticaji, poput nelegalne sječe, paljenja i poljoprivrednih aktivnosti, ograničavaju ovaj proces i ugrožavaju dugoročnu stabilnost zajednice.
Biološki opstanak skadarskog hrasta nije doveden u pitanje, jer vrsta uspješno plodonosi i razvija podmladak. Međutim, zbog kontinuiranih pritisaka, samo mali broj mladih stabala doživljava plodnu zrelost. Najveću prijetnju predstavljaju sječa i degradacija starijih, reprezentativnih stabala, koja su ključna za budući razvoj ove zajednice. Većina tih stabala nalazi se na privatnim parcelama i izložena je ljudskim aktivnostima.
Za očuvanje ove vrste i njenog staništa neophodno je sprovesti strože mjere zaštite, uključujući kontrolu nelegalnih aktivnosti i održavanje postojećih starijih stabala.
Šume i šikare lovora (*Laurus nobilis*), evidentirane kao 5310 Šikare lovora (*Laurus nobilis*), su uglavnom evidentirane na ostrvima i suvljim staništima. Lovor je u prošlosti bio pod jakim antropogenim uticajem zbog čega su se najbolje sastojine lovora zadržale samo na ostrvima Skadarskog jezera. Lovorove šume na ovom Omerovoj gorici pripadaju staništu 5310 Šikare lovora. Na pojedinim lokalitetima (ostrvo Omerova gorica) stanje lovora i lovorovih sastojina moglo bi se definisati kao dobro, uz izuzetke stabala na kojem populacija sive čaplje prave gnijezda, te se uslijed sadržaja eskrementa pojedina stabla suše.
U cilju očuvanja lovorovih šuma na ostrvima Skadarskog jezera, preporučuju se sljedeće mjere: kontinuirani monitoring na svim ostrvima, trajna zaštita ostrva Omerova gorica, podizanje na veći nivo fizičke zaštite na ostrvima Mala Čakovica, Kamenik, Velikka Čakovica i Kom, potpuno

zabrana sječe i uništavanja vegetacije na bilo kojem ostrvu, kao i uspostavljanje kontrole u vezi sa ubiranjem lovora kao ljekovitog bilja.
Skadarski hrast lužnjak (Q*uercus robur ssp scutariensis*), česmina (*Quercus trojanae*), hrast crnika (*Quercus ilex*), vrbe (*Salix* spp.), topole (*Populis* spp.), lovor (*Laurus nobilis*), planika-maginja (*Arbutus unedo*) i dr., su neke od vrsta koje bi trebale biti znatno zastupljenije na ovom području. Njih treba štititi, podsticati na prirodnu obnovu, i u određenoj mjeri unositi putem sadnje na adekvatnim površinama u zavisnosti od njihovih bioloških potreba. Ovdje se ne misli na veće ili velike površine već o manjim „krpama“ – ostrvima, koje grade mješovite strukture kako po vrstama tako i po spratnosti, a sve u svrhu zadržavanja prirodnog sastava i izgleda vegetacije.

Beskičmenjaci
Fauna dnevnih leptira (*Rhopalocera*) prepoznata je kao veoma značajna za monitoring budući da su ovi organizmi veoma osjetljiviji na promjene ekoloških faktora, naročito onih koji su nastali antropogenim djelovanjima i klimatskim promjenama. Terensko istraživanja faune dnevnih leptira na području Parka započeto je 2023. godine. Tokom istraživanja faune dnevnih leptira registrovano je 35 vrsta od ukupno 192 u Crnoj Gori (Franeta, 2018), što je 18,2%. Dobijena lista dnevnih vrsta leptira ne može se smatrati konačnom, te je neophodno nastaviti istraživanja i u narednom periodu. Za očekivati je da će nastavak istraživanja u narednom periodu pokazati prisustvo većeg broja vrsta u odnosu na trenutno stanje. Na osnovu dosadašnjih rezultata istraživanja, područje NP Skadarsko jezero je značajno za očuvanje biodiverziteta ove grupe insekata, naročito iz razloga što su pregledom literaturnih podataka i terenskim istraživanjima registrovane zakonom zaštićene i Natura 2000 vrste.

- 2 vrste zaštićene nacionalnim zakonodavstvom i to: *Iphiclides podalirius, Papilio machaon*
- 1 vrsta se nalaze u Anexu IV Habitat direktive i to *Zerynthia polyxena*
- 1 vrsta se nalaze u dodatku II Bernske konvencije i to *Zerynthia polyxena*
- Prema IUCN crvenoj listi 4 vrste su označene kao NT i to: *Phengaris alcon, Scolitantides orion, Pseudophilotes vicrama* i *Hipparchia fagi,*
- 4 vrste su označene kao Natura 2000 vrste i to: *Iphichlides padalirius, Papilio machaon, Zerynthia polyxena, Euphydryas aurinia*
- Na crvenoj listi dnevnih leptira Crne Gore 1 vrsta je označena kao EN i to *Polyommatus escheri*, 2 vrste kao NT i to *Papilio machaon* i *Iphichlides padalirius,* dok su 4 vrste označene kao VU i to: *Phengaris alcon, Apatura ilia, Zerynthia polyxena* i *Euphydryas aurinia.*

Evidentirani pritisci vezani za faunu beskičmenjaka:
- Zarastanje jezera ima negativne posljedice po faunu beskičmenjaka, naročito onih koje su vezani za jezersko dno;
- Urbanizacija i razvoj turističke djelatnosti;
- Zarastanje i ne održavanje livada i poljoprivrednih površina utiče na smanjenje populacije dnevnih leptira i drugih insekata;
- Pojava i širenje invazivnih vrsta takođe negativno utiče na ukupni diverzitet faune beskičmenjaka:

- Pojava požara, utiče na smanjenje populacije pojedinih vrsta insekata koji su vezani za šumske ekosisteme.

Fauna riba

Skadarsko jezero je najkompleksniji ekosistem u Crnoj Gori u kojem je ihtiofauna povezana sa brojnim antropogenim faktorima, ali i sa brojnim prirodnim faktorima koji utiču na stanje riba.
Pritisci su:

- Ribolovne privredne aktivnosti;
- Sportsko ribolovne aktivnosti;
- Nelegalne ribolovne aktivnosti dozvoljenim i nedozvoljenim sredstvima;
- Velike fluktuacije vode (poplave i suše)
- Piscivorna ornitofana jezera koja u kombinaciji sa pretjeranim izlovom može smanjiti populacije nekih vrsta riba.
- Poljoprivredna i teška industrija u blizini jezera te eksploatacija šljunka u glavnoj pritoci Morači mogu zagaditi jezero ili poremetiti dotok vode.
- Moguća izgradnja većih infrastrukturnih i ugostiteljskih objekata na samim obalama jezera,
- Eutrofikacija jezera
- Neusaglašena legislativa dvije države koje djele jezero,
- Improvizovane blokade, brane i zamke na rijeci Bojani koje ometaju migracije riba između mora i jezera.
- Nelegalna prodaja riba na tržnicama, pijacama i ugostiteljskim objektima (koja je povezana sa nelegalnim izlovom riba iz jezera)
- Nepostojanje riblje osnove koja treba da nalaz i smjernice upravljanja ihtiofaunom
- Invazivne vrste riba koje su neplanski unesene u jezero i koje je sada nemoguće izloviti.
- Vrste riba koje potencijalno treba potpuno zaštiti kao što je jegulja.

Potrebno je jačanje kapaciteta i edukacija svih stejkeholdera jezera i veća uključenost naučnih institucija kako bi se dobila kvalitetnija dokumenta upravljanja ihtiofaunom.
Sve gore navedeno se smatra pritiscima ovog ekosistema, jer je svaka od navedenih stavki veoma važna kako bi se zaštitila ihtiofauna i uredile privredne aktivnosti. Potrebno je više naučnih analiza, pravilnika, usaglasiti i donijeti nove legislative, ali i unaprijediti saradnju sa susjednom zemljom Albanijom kako bi se na pravi način upravljalo ribljim fondom.

Fauna vodozemaca i gmizavaca

Region Skadarskog jezera predstavlja jedno od ključnih područja Balkanskog poluostrva kada je riječ o fauni vodozemaca i gmizavaca. Biološka vrijednost ovog regiona ogleda se u bogatom sastavu vrsta koje nastanjuju ovo područje i koje koegzistiraju na relativno malom prostoru. Tokom 2024. godine nastavljena su terenska istraživanja u cilju inventarizacije, određivanja distribucije faune vodozemaca i gmizavaca sa posebnim osvrtom na Zakonom zaštićene i Natura 2000 vrste.

Na osnovu terenskih istraživanja na ostrvu Moračnik, registrovane su četiri vrste gmizavaca i jedna vrsta vodozemca. Svi registrovani organizmi su zaštićeni prema važećim propisima, a posebno šumska kornjača (*Testudo hermann)i* koja je klasifikovana kao "Near Threatened" – NT (blizu ugroženosti) prema IUCN i nalazi se na dodatku II Bernske konvencije, dodacima II i IV Evropske direktive o staništima i vrstama, te na CITES listi.
U literaturnim nalazima (Herpetofaunal Richness of the Skadar Lake Region, Montenegro, 2011) za ovo ostrvo se navode i vrste: *Podarcis melisellensis* i *Dalmatolacerta oxycephala* koje terenskim istraživanjem nisu potvrđene. Stoga je ključno da istraživanje ove grupe bude nastavljeno kako bi se stekla potpuna slika o biodiverzitetu ostrva. Tokom terenskog rada nisu zabilježeni pritisci po faunu vodozemaca i gmizavaca na istraživanom području. Obzirom na važnost ove grupe organizama daljim planom je predviđen nastavak započetih aktivnosti.

Fauna ptica

Eutrofikacija i zarastanje slobodne vode, imaju uticaj na smanjenje tzv. vodenih oka, odnosno prostora slobodne vode oko tresetnih ostrva, što je od velikog značaja za nesmetano odvijanje bioloških procesa vrsta kao što su pelikani. U tom smislu potrebno je dizajnirati u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode primjenu eventualnih mjera konzervacije.
Upotreba pesticida i herbicida u okolnim područjima Skadarskog jezera utiče na hemijske procese u ekosistemu i može negativno djelovati na vodene ptice i njihova staništa. Kontinuirani budući rad sa lokalnom zajednicom (poljoprivredni proizvođači) i međuinstitucionalna saradnja sa ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, u smislu pružanja podrške lokalnim poljoprivrednim proizvođačima koji koriste održive metode može biti važan korak u smanjenju negativnog uticaja pesticida i herbicida. To može uključivati financijsku podršku, tehničko savjetovanje i tržišnu podršku za proizvode koji su proizvedeni uz minimalnu upotrebu hemikalija. Edukacija javnosti o negativnim efektima pesticida i herbicida može pomoći u promociji održivih praksi i smanjenju njihove upotrebe. Ova kampanja može uključivati seminare, radionice i medijske kampanje kako bi se povećala svijest o važnosti zaštite ovog nacionalnog parka.
Iako su sprovedene pojačane mjere nadzora na Jezeru, uznemiravanje i nelegalne aktivnosti ostaje značajan negativan faktor kada je u pitanju populacija ptica naročito u periodu gniježđenja, kada dolazi do uznemiravanja ptica i ugrožavanja reproduktivnog uspjeha. Jedan od faktora koji negativno utiču na faunu ptica je veliki pritisak u turističkom smislu, naime sve je veći broj posjetilaca koji tematski žele aktivnost, posmatranje ptica, međutim, sve više turističkih brodova i agencija, sa trenutnim kapacitetom Službe zaštite je nemoguće kontrolisati.

Fauna sisara

Na prostoru NP Skadarsko jezero fauna sitnih sisara je najslabije istražena. Izuzev vidre (*Lutra lutra*), sisari ovog prostora su manje vezani za vodena staništa i naseljavaju kopnene ekosisteme, posebno šumska područja.
Istraživanjem iz 2024.godine, kao vanprogramske i vanplanske aktivnosti na području NP Skadarsko jezero registrovano je ukupno 39 vrsta sisara od čega je 22 vrste slijepih miševa. Istraživanjima je registrovano prisustvo kraškog miša (*Apodemus epimelas*) koji je balkanski endem , kao i malog indijskog mungosa (*Herpestes aurupunctatus*) -invazivne vrste.

U narednom periodu neophodno je nastaviti istraživanja: vidre, slijepih miševa, sitnih sisara, te pratiti stanje populacije mungosa.

Vode

U prethodnom planskom periodu vršen je monitoring od strane Zavoda za hidrometeorologiju i seizmologiju Crne Gore na Skadarskom jezeru. Rezultati mjerenja iz 2023. godine su pokazali dobar status voda. Prikupljeni su podaci sa mjernih mjesta: Kamenik, Podhum, Moračnik i Centar. Najznačajniji problem predstavljaju komunalne otpadne vode, eutrofikacija, ispuštanju otpadnih voda u Jezero i njegove pritoke, kao i spiranju hemikalija sa saobraćajnica i poljoprivrednog zemljišta.

Daljim planom nastaviti prikupljati podatke od Zavoda za hidrometeorologiju i seizmologiju Crne Gore, koji vrši monitoring minimalnog ekološkog protoka kako bi se obezbijedilo nesmetano funkcionisanje riječnih ekosistema.

Materijalna kulturna baština

Priobalje Skadarskog jezera obiluje arheološkim nalazištima, ali mnoga od njih nisu dovoljno istražena i valorizovana. Dosadašnja detaljnija iskopavanja bila su usmjerena na nekoliko lokaliteta iz različitih istorijskih perioda, uključujući ilirsko-helenistički i rimski period, kao i na srednjevjekovnim sakralnim kompleksima na ostrvima - goricama. Pronađeni arheološki materijal do kojeg se došlo tokom istraživanja nalazi se na stručnoj obradi i u muzejskim postavkama Bara, Podgorice i Cetinja. Obnova manastirskih kompleksa krajem XX i početkom ovog vijeka, često je izvedena bez poštovanja projektne dokumentacije i konzervatorskih uslova kao i nadzora i kontrole službi zaštite. To je rezultiralo degradacijom ili trajnim oštećenjem izvornih karakteristika ovih kulturnih dobara: izgradnjom konaka, unošenjem novih materijala u naslijeđeno tkivo crkava, čija je unutrašnjost izmijenjena i preoblikovana, ugradnjom eloksirane bravarije, freskopisanje bez uvažavanja kulturno-istorijskog konteksta, zamjenom izvornih kamenih ploča mermernim i unošenjem novog mobilijara (ikonostasa) industrijske izrade. S druge strane, zapuštena utvrđenja za posljedicu imaju prije svega uticaj prirodnih faktora, obrušavanje zidova i zarastanje u vegetaciju. Nasljeđe koje čini nepokretnu i pokretnu kulturnu baštinu, očuvano je u mjeri u kojoj svjedoči o kontinuitetu života na ovom prostoru. U priobalnom pojasu i zaleđu Skadarskog jezera nalaze se brojni primjeri tradicionalnog graditeljstva. Pojedinačni objekti, koje nije zahvatio proces obnove i novogradnje, sačuvali su autentičnost i izvornost. Stare ruralne cjeline, ribarske i stambene kuće sa svoltanim konobama, ublovi, bunari, guvna, kameni mostovi i mlinovi na pritokama Jezera, potvrđuju kulturni pejzaž posebne arhitektonske vrijednosti. Posljednjih godina jedan dio lokalnog stanovništva Parka, obnavljanjem starih kuća vodi računa o ambijentalnim, etnološkim standardima, te u tom smislu na održiv način kroz eko - turizam, daje doprinos lokalnoj privredi.

U minulom planskom periodu istraživanja iz oblasti kulturno-istorijskog nasljeđa bila su usmjerena na terenskom rekognosciranju mlinova i starih kamenih mostova na vodotocima Skadarskog jezera. Rezultati istraživanja su pokazali da su svi mlinovi van funkcije, u ruševnom stanju.

Nematerijalna kulturna baština

Pritisci na Nacionalni park, posebno oni antropogeni, uglavnom dolaze kroz komercijalnu izgradnju. Iako Park postoji radi očuvanja prirode i tradicionalnih vrijednosti prostora, nekontrolisana urbanizacija, masovni turizam i saobraćaj mogu ozbiljno ugroziti njegov integritet. Jedan od najvećih problema jeste neadekvatna i nestručno izvedena gradnja, često sprovedena bez potrebnih dozvola i saglasnosti. Takve intervencije direktno narušavaju spomeničke i ambijentalne vrijednosti. Tradicionalno graditeljstvo nije samo arhitektonski stil – ono odražava način života, odnos prema prirodi i duh mjesta. Zato je neophodno da nova izgradnja bude u skladu sa standardima zaštite zaštićenih područja.

Baština ovog prostora suočava se s dvostrukom prijetnjom: prirodnom razgradnjom uslijed napuštenosti i neprilagođenim savremenim intervencijama koje mijenjaju njen izvorni oblik. Nedovoljno razumijevanje značaja kulturnog nasleđa dodatno otežava njegovo očuvanje, dok loše upravljanje baštinom unutar Parka ubrzava njenu degradaciju.

Poseban izazov predstavlja nestanak tradicionalnih zanata, jer su zanatlije ključni nosioci znanja potrebnog za očuvanje autentičnih metoda gradnje. Njihov nestanak znači i gubitak vještina neophodnih za očuvanje istorijskih objekata. Zato je ključno aktivno uključiti lokalno stanovništvo u očuvanje nematerijalne baštine kroz edukaciju i međusobnu saradnju.

Kako bismo očuvali identitet ovog prostora, prioritet mora biti održivo upravljanje i racionalno korišćenje resursa. Kulturno nasleđe nije obnovljiv resurs – ono može nestati u samo jednom ljudskom vijeku, zajedno s ljudima koji ga prenose na nove generacije. Samo kroz zajednički trud, poštovanje pravila zaštite i aktivnu brigu možemo sačuvati autentičnost i vrijednost Nacionalnog parka za budućnost.

Edukacija i interpretacija

Edukativne aktivnosti u Nacionalnom parku primarno su usmjerene na školsku populaciju i obuhvataju različite metode učenja, uključujući radionice, prezentacije, ekološke akcije i istraživačke zadatke. Postoje tri glavna edukativna programa: „Obradujmo prirodu“, „Mreža škola“ i „Mladi čuvari Parka“, pri čemu je najzastupljenija „Mreža škola“, koja uključuje pet lokalnih škola. Međutim, program „Mladi čuvari Parka“ suočava se s izazovom nedostatka finansijskih sredstava za širu realizaciju.

Radionice su fleksibilne i organizuju se na zahtjev nastavnika kada su u vezi s nastavnim planom ekologije i zaštite životne sredine. Ključni problem predstavlja prevoz učenika do Parka, što zahtijeva bolju saradnju s lokalnim turističkim organizacijama i opštinskim strukturama kako bi se obezbijedio adekvatan transport.

Centri za posjetioce, posebno na Vranjini i u Virpazaru, igraju značajnu ulogu u realizaciji edukativnih aktivnosti, nudeći multimedijalne sale, galerijske postavke i etno-sobe, a dostupni su tokom cijele godine. Takođe, „Edukativni kutak“ na sajtu JPNPCG pruža dodatne materijale za učenike i nastavnike, uključujući „Kalendar događaja“ s planiranim radionicama.

Najveći nedostatak u edukativnom segmentu je nepostojanje interpretativnih programa obilaska Parka prilagođenih različitim ciljnim grupama, što ograničava mogućnost dubljeg razumijevanja prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka. Razvoj ovih programa bio bi značajan korak ka unapređenju edukativne ponude.

Promocija

Promocija NP Skadarsko jezero sprovođena je uspješno kroz različite aktivnosti JPNPCG, samostalno i u saradnji sa relevantnim institucijama, organizacijama i volonterima. Kroz medijsku saradnju, učešće na međunarodnim turističkim sajmovima, organizaciju edukativnih radionica i objavljivanje promotivnih materijala, efikasno su prezentovane turističke vrijednosti i aktivnosti Parka.
Društvene mreže i veb-sajt JPNPCG igraju ključnu ulogu u promociji, omogućavajući širok doseg publike. Objave promotivnih tekstova, fotografija i video sadržaja privukle su pažnju posjetilaca, a broj pratilaca na Facebook stranici premašio je 14.000, dok je na Instagramu preko 15.700. Pored promocije turističke ponude, posebna pažnja posvećena je ekološkim temama, uključujući upozorenja o zaštiti prirode i pravilnom korišćenju planinarskih staza.
Iako je promocija na dobrom nivou, potrebna su dodatna ulaganja u marketing, naročito na društvenim mrežama, kao i uspostavljanje novih partnerstava sa relevantnim subjektima. Dalji razvoj propagandnog i promotivnog materijala doprinio bi povećanju vidljivosti NP Skadarsko jezero i dodatnom privlačenju posjetilaca.

Turistička infrastruktura

Na Vranjini i u Virpazaru nalaze se uređeni kontrolno-naplatni punktovi, koji su u protekloj godini donekle sanirani a urađeni su i montažno-demontažni kontrolno-naplatni punktovi koji će se po potrebi tokom sezone stacionirati na: Lipoviku, Karuču, Dodošima i Žabljaku Crnojevića.
U Parku se nalaze tri centra za posjetioce i to u Virpazaru, na Vranjini i u Podhumu. Centar za posjetioce JPNPCG na Vranjini nalazi se u Upravnoj zgradi a neophodno je uraditi molerske radove i popravku, kao i zamjenu stolarije unutar same zgrade (u holu, kancelarijama i djelimično u samom galerijskom prostoru). Fasadu zgrade na kojoj su vidni uticaji vlage neophodno tokom dužeg niza godina neophodno je sanirati. U suterenu zgrade postoji prostor koji bi se mogao adaptirati za promotivno-edukativne aktivnosti Parka. Neophodno je obnoviti i drvenu konstrukciju galerijskog dijela Ekspo prostora ispred Upravne zgrade Parka. Takođe, potrebno je adaptirati ili zamijeniti 3D znak koji se nalazi na platou ispred Upravne zgrade
U Parku postoji pet uređenih vidikovca: Zekova glava, Obod, Vranjina, Pješačac i Pavlova strana. U narednom periodu neophodna je restauracija vidikovca koji su usljed vremenskih nepogoda znatno oštećeni.
Odmorišni mobilijar u Parku je na zadovoljavajućem nivou, ali zahtjeva redovno održavanje i obnovu.
Sistem pješačkih i biciklističkih staza neophodno je redovno održavati i po potrebi obnavljati markaciju, smjerokaze i informativne table.
Na putnim pravcima ka Parku ne postoje najavne, glavne i ulazne table, koje bi upućivale posjetioce na Park. Pristup pristanima u Virpazaru i na Vranjini treba prilagoditi osobama sa invaliditetom.

Turistička ponuda

Turistička ponuda Parka temelji se na aktivnom odmoru u prirodi i usklađena je s principima održivog turizma. Posjetiocima su dostupni različiti sadržaji, uključujući centre za posjetioce, pješačke, biciklističke i vodene staze za kajakarenje, kao i osmatračnice za posmatranje ptica.

Pozitivan pomak u razvoju ponude predstavlja nabavka nedostajuće opreme za kajakarenje (vesla, vodonepropusne torbe i sjedišta), čime se unapređuje sigurnost i iskustvo posjetilaca. Međutim, u narednom planskom periodu potrebno je dodatno poboljšanje kroz nabavku novih kajaka.
Takođe, planirano je unapređenje turističkog proizvoda „posmatranje ptica“ kroz nabavku adekvatnog plovila, što bi dodatno obogatilo ponudu i privuklo specifične ciljne grupe turista.
Jedan od ključnih potencijala za razvoj je uvođenje kampovanja, koje bi odgovorilo na izraženo interesovanje turista i imalo podršku Opštine Zeta, koja raspolaže zemljištem pogodnim za ovu namjenu.
Dodatni napredak može se ostvariti obukom zaposlenih za interpretatore i uspostavljanjem saradnje sa turističkim organizacija opština kojima gravitira Park, što bi omogućilo organizaciju interpretativnih tura i obogatilo iskustvo posjetilaca.
Iako je turistička ponuda Parka relativno dobro razvijena i u skladu s održivim principima, postoje značajne mogućnosti za unapređenje kroz dodatnu opremu, nove turističke proizvode i bolju interpretaciju prirodnih vrijednosti.

Upravljanje posjetiocima

Nacionalni park Skadarsko jezero nema precizne podatke o realnom broju posjetilaca, već se njihov broj procjenjuje na osnovu prodatih ulaznica na kontrolno-naplatnim punktovima (Vranjina, Virpazar, Rijeka Crnojevića). Ova mjesta su ujedno i najposjećenija u Parku. Posjeta je najintenzivnija tokom ljetnjih mjeseci, dok su grupne posjete karakteristične za predsezonu i postsezonu. Zbog toga je neophodna izrada studije prihvatnih kapaciteta za najposjećenije lokalitete kako bi se uspostavili mehanizmi za praćenje i regulisanje broja posjetilaca.
Jedan od ključnih nedostataka je nepostojanje organizovanih programa obilaska Parka. Otežavajuća okolnost je i to što Park nema licencirane vodiče niti adekvatno plovilo za realizaciju takvih programa, što ograničava kvalitet ponude i mogućnost organizovanih tura.
Takođe, u Parku ne postoji uređen prostor za kampovanje niti odmorište sa potrebnom infrastrukturom (elektro i vodene instalacije). Posjetioci koji žele boraviti u Parku na ovaj način koriste privatne kamp prostore ili parcele u privatnom vlasništvu. Inicijativa pokrenuta prema Opštini Zeta za formiranje kamp prostora predstavlja značajan korak ka unapređenju ove ponude, te bi njena realizacija u narednom periodu bila od velikog značaja.
Iako NP Skadarsko jezero bilježi značajnu posjećenost, ključni izazovi uključuju nedostatak preciznih podataka o broju posjetilaca, odsustvo organizovanih obilazaka i adekvatnih resursa za njihovu realizaciju, kao i nepostojanje uređenog kamp prostora. Rješavanje ovih pitanja kroz planske mjere i infrastrukturne investicije doprinijelo bi boljem upravljanju i unapređenju turističke ponude.

Saradnja sa nacionalnim institucijama i organizacijama

Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore / Nacionalni park Skadarsko jezero ostvaruje saradnju sa brojnim organizacijama i institucijama na nacionalnom nivou, u skladu sa zakonskim mehanizmima i strateško-planskim dokumentima. Posebna pažnja posvećena je zaštiti prirode i očuvanju biodiverziteta, gdje je ključna saradnja sa Agencijom za zaštitu životne sredine. Iako postoji kontinuitet u zajedničkim aktivnostima, uočeni su određeni nedostaci u procedurama

razmjene podataka, posebno kada je riječ o nedostavljanju rezultata istraživanja biodiverziteta od strane trećih lica. Ovi podaci su od izuzetne važnosti za JPNPCG, jer bi omogućili bolji uvid u floru i faunu, pa tako i unaprjeđenje upravljačkih aktivnosti i donošenje kvalitetnijih odluka, naročito u segmentima zaštite biodiverziteta.
Saradnja sa Ministarstvom ekologije, održivog razvoja i turizma odvija se kroz davanje saglasnosti na planove upravljanja i godišnje programe rada, dok JPNPCG na kraju svake godine podnosi detaljan izvještaj o radu i realizovanim aktivnostima za svih pet nacionalnih parkova. Pored toga, JPNPCG/NP Skadarsko jezero blisko sarađuju sa drugim ministarstvima, među kojima se ističu Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede – Uprava za gazdovanje šumama i lovištima, Ministarstvo turizma, Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, kao i Ministarstvo kulture i medija.
U oblasti monitoringa životne sredine, značajnu podršku pruža Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju, koji redovno prati i analizira kvalitet vode, vazduha i drugih ključnih parametara. Istovremeno, JPNPCG ostvaruje saradnju sa naučnim institucijama u zemlji i inostranstvu, a s nekima od njih potpisani su memorandumi o saradnji koji jasno definišu specifične oblasti zajedničkog djelovanja.
Tokom priprema i realizacije turističke sezone, JPNPCG /NP Skadarsko jezero koordiniraju aktivnosti sa Nacionalnom turističkom organizacijom i turističkim organizacijama Bar, Cetinje, Podgorica, Zeta i Tuzi. Zajedničke aktivnosti uključuju promociju prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka na regionalnim i međunarodnim turističkim sajmovima.
Saradnja je dodatno intenzivirana s Privrednom komorom Crne Gore, a uspostavljen je i partnerski odnos sa Fondom za zaštitu životne sredine – Eko fondom.
Posebno je značajna saradnja sa nevladinim organizacijama koje djeluju u oblasti zaštite prirode i biodiverziteta. Zajednički projekti često obuhvataju aktivnosti vezane za zaštitu životne sredine i održivi turizam.
JPNPCG/NP Skadarsko jezero ostvaruju i važnu saradnju sa Planinarskim savezom Crne Gore, Biciklističkim savezom i Gorskom službom spašavanja. Ova partnerstva omogućavaju dodatno unaprjeđenje turističke ponude kroz razvoj i promociju planinarskih i biciklističkih staza, kao i povećanje bezbjednosti posjetilaca na terenu. Uključivanje ovih saveza i službi doprinosi razvoju održivog turizma, podstiče aktivni boravak u prirodi i dodatno podiže nivo sigurnosti i zaštite svih posjetilaca nacionalnih parkova.

Saradnja sa međunarodnim organizacijama i institucijama

Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore redovno ostvaruje saradnju sa međunarodnim organizacijama i institucijama, pri čemu su postignuti značajni rezultati. Tokom narednog perioda saradnju je potrebno intenzivirati u cilju što veće vidljivosti Parka kao pouzdane partnerske organizacije.
JPNPCG je član EUROPARC Federacije koja predstavlja primjer uspješnog partnerstva, a koje se ogleda u implementaciji pojedinih elemenata Programa ove Federacije.
JPNPCG je član IUCN organizacije, što znači da u svom radu primjenjuje standarde i smjernice ove ugledne međunarodne institucije u oblasti zaštite prirode. Pored toga, JPNPCG aktivno učestvuje u radu IUCN-a kroz prisustvo na konferencijama, seminarima i stručnim skupovima, primjenjujući preporuke i prakse koje ova organizacija propisuje u svom djelokrugu rada.

Značajna je i saradnja sa međunarodnom nevladinom organizacijom Parkovi Dinarida, koja doprinosi jačanju regionalne mreže zaštićenih prirodnih dobara.
U okviru međunarodnih događaja, JPNPCG je učestvovalo na UNEP konferenciji „Balkan Nature Talks Conference“, koja je bila posvećena razmjeni iskustava u zaštiti prirode na Balkanu.
Služba za projekte i međunarodnu saradnju dodatno je unaprijedila svoje kapacitete prisustvom treninga i zapošljavanjem dodatnog stručnog kadra sa iskustvom u pripremi i implementaciji projekata. Na ovaj način, povećane su mogućnosti za konkurisanje na međunarodnim projektima.
Za dalji razvoj međunarodne saradnje, od ključnog značaja je jačanje institucionalnih kapaciteta kroz nastavak obuka i edukacija zaposlenih, a u vezi su sa zahtijevnim administrativnim procedurama neophodnim za realizaciju EU projekata.
U narednom periodu pažnju treba posvetiti identifikaciji strateških partnera i jačanju postojećih saradnji kroz zajedničke aktivnosti i projekte.

Saradnja sa lokalnim institucijama i organizacijama

Tokom 2024.godine intenzivirana je saradnja sa lokalnim organizacijama i institucijama sa područja opština Tuzi, Zeta, Bar i Prijestonice Cetinje. Saradnja je iskazana kroz održavanje sjednice Socio ekonomskog savjeta parka, gdje je nakon intezivniih priprema u rad Parka uključen veliki broj relevantni korisnika parka (lokalnih samouprava, lokalnih turističkih organizacija, agencija, udruženja brodara, vinara, udruženja ribolovaca i dr).
Saradnja se odvijala u dva smjera: sa primarnom namjerom adekvatnije zaštite prostora od nelegalnih aktivnosti i koordinacije sa namjerom adekvatne i kvalitetne realizacije turističke sezone.
Održani sastanak je pokazao da postoji veliki broj otvorenih pitanja koja se mogu rješavati zajednički. Najbolja saradnja uspostavljena je sa predstavnicima Komunalne policije i inspekcije Cetinje. Zajedničkim obilaskom terena popisani su svi nelegalni objekti (preko 28) na akvatorijumu NP Skadarsko jezero. Saradnja sa Komunalnom inspekcijom Bar rezultiralo je uklanjanjem jednog nelegalnog objekta. Napominjemo da je inicijativa za zajednički obilazak terena i popis svih nelegalnih objekata upućena svim komunalnim inspekcijama i policijama opština kojima gravitira park.
Kroz rad savjeta formirani su različiti klasteri. Anketa namijenjena lokalnom stanovništvu i privrednicima, na terenu je sprovedena na vrlo malom broju uzoraka, tako da se nisu mogli dobiti validni podaci koji bi dali jasniju sliku o intezitetu saradnje i zadovoljstvu korisnika prostora parka sa upravom NP Skadarsko jezero.

Socio-ekonomski forumi

Krajem aprila mjeseca održana je sjednica Socio ekonomskog savjeta NP Skadarsko jezero na temu „Priprema i realizacija turističke sezone-izazovi i moguća rješenja.“
Sastanku je prisustvovao veliki broj relevantnih subjekata: Opština Bar, TO Bar, TO Tuzi, TO Podgorica, NTO CG, turističke agencije, udruženja brodara, privatnih preduzetnika, udruženja vinara, turističkih vodiča, turističke inspekcije, lučke kapetanije iz Bara i Virpazara i dr.
Na sastanku su otvorene brojne teme koje mogu doprinijeti efikasnijoj i boljoj turističkoj sezoni, adekvatnijoj kontroli turističkih kretanja i smanjenja obima sive ekonomije koja je godinama prisutna na ovom području. Kao jedan od prioriteta istaknuto je uređenje prostora za parking na

Virpazaru. Opština Bar je iskazala podršku ovom projektu, na način da je spremna da isti finansira, ali da JPNP i NP Skadarsko jezero u saradnji sa ministarstvom obezbijedi adekvatnu lokaciju shodno važećim planskim dokumentima.
Takođe, kao primarni zadatak postavljeno je očuvanje ekosistema područja i koordinacija aktivnosti koja će doprinijeti ostvarenju tog cilja.
Održani sastanak je pokazao da postoji veliki broj otvorenih pitanja koja se mogu rješavati zajedničkim naporima različitih subjekata, ali i pokazao da postoji ogroman potencijal da saradnja ovog zaštićenog područja i lokalnih organizacija (potpomognuta sa državnog nivoa) može doprinijeti adekvatnijoj zaštiti prostora sa jedne i donijeti konkretne ekonomske benefit za lokalne zajednice sa druge strane .

Fizička zaštita Parka
Najveći izazov u radu Službe fizičke zaštite Nacionalnog parka Skadarsko jezero predstavlja sprječavanje nelegalnih aktivnosti, a prije svega nelegalnog izlova ribe, nelegalne gradnje i nelegalnog pružanja turističkih usluga. Kako bi se poboljšala efikasnost ove službe, neophodno je obezbijediti minimum dva plovila sa prikolicom i jedno vozilo. U toku 2024. godine za potrebe ove službe obezbijeđen je jedan VBM 115KS, uniforme i sredstva prinude koja su podrazumijevala lisice (8 komada), teleskopske palice (8 komada) i biber sprej (30 komada).
Služba fizičke zaštite ima značajnu podršku Službe za kontrolu i monitoring, koja pruža tehničku i po mogućnosti fizičku asistenciju. Takođe, ostvarena je saradnja sa, inspekcijskim službama, Upravom pomorske sigurnosti i Lučkom kapetanijom, koju je potrebno dodatno unaprijediti kako bi se povećala efikasnost nadzora i kontrole nelegalnih aktivnosti. U 2024. godini iniciran je pojačani inspekcijski nadzor u odnosu na 2023. godinu, posebno u segmentu suzbijanja nelegalnog prevoza posjetilaca, a neophodno je nastaviti i obnoviti saradnju sa nadležnim inspekcijama budući da je u 2024. rasformirana Uprava za inspekcijske poslove, a kadar raspoređen u okviru nadležnih ministarstava.
U narednom periodu potrebno je uspostaviti saradnju sa Upravom policije pogotovo sektorom Granične policije, čija je asistencija izostajala u 2024. godini.
Za efikasniju kontrolu nelegalnih aktivnosti i povećanje nivoa zaštite Nacionalnog parka, potrebno je obezbijediti dodatna materijalno-tehnička sredstva, uključujući kamere za nadzor.

Održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture
Problem odlaganja otpada je jedan od ključnih problema na prostoru NP Skadarsko jezero. Veliki broj pritoka, a naročito rijeka Morača, donose velike količine raznog otpada koji je na pojedinim djelovima jezera jako teško sakupiti. Ništa manji problem nijesu ni nelegalna odlagališta otpada na obali. Služba ambijentalne higijene i infrastrukture NPSJ i pored velikog truda nema dovoljno kapaciteta da može uspješno riješiti ovaj problem. Službi nedostaju ljudski kapaciteti, materijalno-tehnička oprema, kao i adekvatno plovilo i vozilo sa prikolicom.

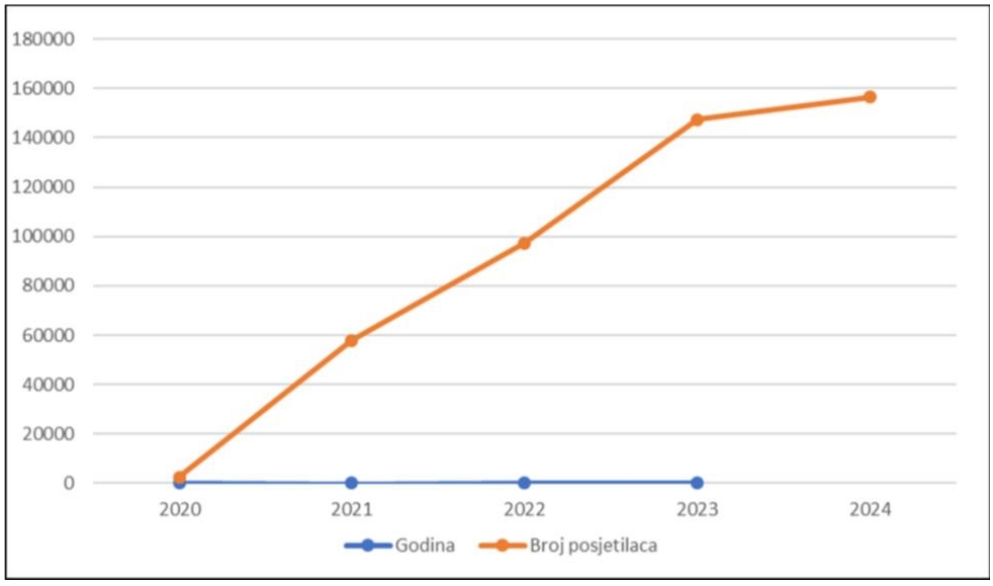
4. POSJETE NP SKADARSKO JEZERO

Prema broju prodatih ulaznica, tokom 2024. godine Nacionalni park Skadarsko jezero je posjetilo 156.584 posjetilaca. Najveći broj posjetilaca su inostrani turisti, a Park je najposjećeniji u periodu od maja do kraja oktobra mjeseca. Park posjećuju organizovane grupe preko turističkih agencija, lokalnih turoperatera, individualno, kao i organizovane studijske posjete i đačke ekskurzije. Grupne posjete, kroz agencijske pakete, najviše koriste uslugu krstarenja Skadarskim jezerom, koju organizuju lokalni preduzetnici. Individualni posjetioci zainteresovani su i za kajakarenje, sportski ribolov, posmatranje ptica, pješačenje.

***Tabela 7**: Broj posjetilaca u periodu od 2020. do 2024. godine u NP Skadarsko jezero*

Godina	2020	2021	2022	2023	2024
Broj posjetilaca	2.411	57.804	97.443	147.330	156.584

Na sledećem grafikonu se vidi rast broja posjetilaca po godinama, osim 2020.godine kada zbog pandemije korona virusa nije bilo naplate ulaznica domaćim posjetiocima, dok je broj stranih državljana bio na izuzetno niskom nivou.

***Grafikon 6:** Broj posjetilaca 2020 - 2024. godina*

5. PROJEKTI

Služba za projekte i međunarodnu saradnju, u saradnji sa ostalim službama Preduzeća, aktivno je radila na pripremi i realizaciji projektnih aktivnosti, u skladu sa javnim pozivima i kroz partnerstvo sa međunarodnim i domaćim organizacijama. Ukupno je podržano, aplicirano i učestvovano u 22 projekta i projektnih ideja, koje se odnose na različite oblasti, uključujući jačanje kapaciteta Službi fizičke zaštite, zaštitu prirode, izgradnju turističke infrastrukture, saradnju sa

lokalnim zajednicama, izradu strateške dokumentacije i druge aktivnosti u skladu sa planovima i programima Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore.

U okviru programske godine za Nacionalni park Skadarsko jezero, realizovana su četiri projekta. Tri projektne ideje nisu odobrene, dva projekta su u fazi apliciranja, a četiri projekta su trenutno u fazi realizacije.

Grafikon 7. *Prikaz projektnih aktivnosti u Nacionalni park Skadarsko jezero*

5.1. PROJEKTI KOJI SE TRENUTNO REALIZUJU

1. EcoDaLLi - „Upravljanje zasnovano na ekosistemu sa Danube Lighthouse Living Lab za održive inovacijske procese“

Projektni partneri:

- Nosilac aktivnosti: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet strojarstva i brodogradnje

- Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore (JPNPCG) kao podizvođač

Vrijednost projekta: Ugovor o realizaciji aktivnosti u Crnoj Gori iznosi 17.400,00 €, finansiran od strane Sveučilišta u Zagrebu.

Period realizacije: 01.01.2024. – 01.07.2026.

Ciljevi projekta:

- Centralizacija upravljanja Dunavskim slivom kroz inovativna rješenja za ekološku obnovu, zaštitu i očuvanje.
- Jačanje inovativnog ekosistema putem sistema Living Lab za povezivanje istraživača, inovatora i donosioca odluka.
- Razmjena iskustava među zemljama kroz koje protiče rijeka Dunav za razvoj održivih rješenja, uz fokus na klimatske promjene.

Realizovane aktivnosti do sada:

- Održana radionica u Osijeku 11-12. juna 2024. godine, gdje su razmatrani problemi klimatskih promjena u slivu rijeke Dunav i potencijalna rješenja.

*Planirane aktivnosti u narednom periodu***:**

- Organizacija dvije radionice za promociju EcoDaLLi aktivnosti u Crnoj Gori.
- Diseminacija projekata putem društvenih mreža (Facebook, LinkedIn).
- Prisustvo (online) na projektnim sastancima.
- Prisustvo na tri Living Lab događanja (Osijek, jun 2024).
- Mapiranje ključnih stejkholdera u Crnoj Gori.
- Upisivanje aktivnih i realizovanih projekata u Mission Charter.
- Prikupljanje podataka za EcoDaLLi portal.

Izazovi:

- Problemi u isplati ugovornih obaveza zbog zakonskih razlika u platnom prometu između Hrvatske i Crne Gore, što može izazvati kašnjenja u realizaciji aktivnosti. U toku je intenzivna komunikacija između partnera kako bi se našlo adekvatno rješenje.

2. Sliv Skadarskog jezera – prekogranični rezervat biosfere

Projektni partneri:

- Vodeći partner: NVO Eden (Albanija)
- Projektni partneri u Crnoj Gori: NVO EnvPro, JPNPCG, Agencija za zaštitu životne sredine, Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera
- Projektni partneri u Albaniji: Nacionalna agencija za zaštićena područja (NAPA), Ministarstvo turizma i životne sredine Albanije

Vrijednost projekta: Finansiran kroz EU program IPA CBC Crna Gora – Albanija 2014-2020.

Period realizacije: februara 2023. godine - jul 2025.godine

Cilj projekta: je da donese pozitivan uticaj na važan prekogranični ekosistem koji dijele Albanija i Crna Gora kako bi se održivo i kolaborativno upravljalo ovim područjem za dobrobit zajednica i same prirode, u skladu sa uslovima UNESCO-ovog programa Čovjek i biosfera.

Očekivani rezultati projekta su:

- Crna Gora i Albanija podnose UNESCO-u participativno razvijen prekogranični formular za nominaciju sliva Skadarskog jezera za rezervat biosfere.
- Zainteresovane strane i lokalno stanovništvo osposobljeni da učestvuju i podrže nominaciju za UNESCO TBR.
- Regionalna agencija za zaštićena područja u Skadru i Kancelarija za nacionalne parkove u Podgorici opremljene su za povećanje učestalosti i obima aktivnosti i programa konzervacije i monitoringa.

Glavne aktivnosti JPNPCG:

- Zaštita biodiverziteta, istraživanje i praćenje ekološkog statusa
- Suzbijanje invazivnih vrsta kroz izradu akcioni planova.
- Nabavka plovila i opreme za potrebe zaštite i praćenja ekosistema Skadarskog jezera
- Jačanje saradnje između Crne Gore i Albanije u oblasti zaštite prirode.

Realizovane aktivnosti JPNPCG:

- Nabavka monitoring opreme (fotoaparati, kamere zamke, termalni dron, lupa) za potrebe Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine.
- Učešće projektnog tima na tri nacionalne i jednoj prekograničnoj radionici.
- Održan sastanak projektnog tima Crne Gore i Albanije u Podgorici (novembar 2024.).
- Izrada akcionog plana za suzbijanje invazivnih vrsta *Amorpha fruticosa*, *Elodea canadensis* i *Egeria densa*.
- Dostavljanje podataka za izradu promotivnog materijala projekta.

Planirane aktivnosti JPNPCG u narednom periodu:

- Nabavka broda za potrebe zaštite i monitoringa Skadarskog jezera (do sredine 2025.).
- Organizacija sastanaka radne grupe
- Implementacija akcionog plana za kontrolu invazivnih vrsta

3. Rewilding Europe

U toku 2024. godine ostvarena je saradnja sa organizacijom Rewilding Europe. Ova saradnja otvara potencijal za NP Skadarsko jezero kao potencijalno područje sa oznakom Wilder Park. Koncept Wilder Park ima za cilj stvaranje velikih prirodnih područja sa specifičnim fokusom na obnovu prirodnih procesa i samoodržive ekosisteme.

U toku 2024.godine potpisan je memorandum o razumijevanju (MoU) između JPNPCG i organizacije Rewilding Europe. Organizacija Rewilding Europe pruža stručnost, alate i finansijsku podršku za sprovođenje rewilding planova, dok JPNPCG upravlja procesima u Nacionalnom parku Skadarsko jezero, osigurava održivost i uključuje lokalne zajednice u projekat. Memorandum je privremenog karaktera, sa tendencijom prelaska u formalniji sporazum o partnerstvu nakon obezbjeđivanja finansijskih sredstava.

Glavne aktivnosti projekta su:

- Organizacija događaja za pokretanje Wilder Parks inicijative,
- Razvoj vizije i plana rewilding inicijative za NP Skadarsko jezero
- Procjena trenutne ekološke situacije i kreiranje plana za obnovu ekosistema za period od 3-5 godina,
- Prikupljanje podrške ključnih zainteresovanih strana i izrada plana za prikupljanje sredstava.

4. Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unapređenje službe fizičke zaštite

Projektni partneri:

- JPNPCG (Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore)
- Eko-fond Crne Gore

Vrijednost projekta: Ukupna vrijednost projekta iznosi 23.206,00 €, od čega Eko-fond finansira 85% (19.725,10 €), dok JPNPCG učestvuje sa 15% (3.481,00€).

Period realizacije: Nije specificiran, ali projekat je već započeo i predviđeno je njegovo trajanje tokom 2024. godine.

Ciljevi projekta:

- Glavni cilj je zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unapređenje rada službe fizičke zaštite.
- Specifični ciljevi:
    - Povećanje efikasnosti službe zaštite u borbi protiv nelegalnih aktivnosti.
    - Povećanje efikasnosti službe za kontrolu i monitoring.

*Realizovane aktivnosti do sada***:**

- Potpisivanje ugovora o dodjeli sredstava za realizaciju projekta.

Planirane aktivnosti u narednom periodu:

- Izrada projekta tehničke zaštite za video nadzor u svim nacionalnim parkovima.
- Nabavka opreme: kamere zamke, GoPro akcione kamere i kacige.
- Brendiranje nabavljene opreme.
- Obuka zaposlenih za korišćenje opreme i čuvanje podataka.

Izazovi i značaj projekta:

- Nedostatak adekvatne opreme na tržištu, kao i mogućnost neočekivanih dodatnih troškova koji bi mogli premašiti budžet.
- Koordinacija između partnera i potencijalni rizici od kašnjenja u isplati sredstava od strane Eko-fonda.
- Projekat će značajno unaprijediti zaštitu prirodnih vrijednosti kroz tehničku opremljenost, kao i obuku zaposlenih za korišćenje opreme, što će omogućiti efikasniji nadzor i zaštitu u svim nacionalnim parkovima.

5.2. PROJEKTI KOJI SU REALIZOVANI U TOKU 2024 GODINE

1. Održivo upravljanje prirodnim resursima u planinskim oblastima (FAO)

Projekat FAO, koji je započeo 1. januara 2020. i završen 31. decembra 2024., imao je za cilj unapređenje kvaliteta života u seoskim zajednicama kroz održivo upravljanje prirodnim resursima, s posebnim fokusom na planinske regione. Aktivnosti su obuhvatale analizu socio-ekonomskih i prirodnih uslova, identifikaciju mjera za optimizaciju korišćenja resursa, i konsultacije sa relevantnim institucijama. Projekat je realizovan kroz globalni pristup, s akcentom na zemlje poput Avganistana, Kirgistana, Crne Gore, Nepala i Pakistana. U Crnoj Gori, fokus je bio na lokalnim zajednicama sjevernog regiona.

JPNPCG je bio angažovan kroz organizaciju radionica, prikupljanje i prevođenje podataka, te dostavljanje informacija Univerzitetu Sapienza. Iako su se pojavile poteškoće u analizi podataka i smanjenju broja učesnika na radionicama, projekt je uspješno završen. Glavni rezultat je Studija sa akcionim planom za otpornost lokalnih zajednica na klimatske i socio-ekonomske promjene.

2. FEF OSC Montenegro 2024 PUMP – Za čistu Crnu Goru

Projekat „Za čistu Crnu Goru“, realizovan u partnerstvu sa Ministarstvom evropskih i spoljnih poslova Francuske i Agencijom za zaštitu životne sredine, imao je cilj borbu protiv zagađenja u Crnoj Gori. JPNPCG je bio angažovan za implementaciju tri ključne aktivnosti: održavanje konsultacijske radionice na temu divljih deponija, nabavku materijala i mapiranje divljih deponija. Konsultacijska radionica, kojoj je prisustvovalo 46 učesnika, imala je značajan uticaj u povezivanju ključnih interesenata i definisanju akcija za rješavanje problema upravljanja otpadom. Ukupni budžet za aktivnosti JPNPCG iznosio je 5.000 €, a projekat je postavio osnovu za buduće aktivnosti na očuvanju zaštićenih područja kroz mapiranje ilegalnih deponija.

3. Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unapređenje fizičke zaštite

Projekat realizovan u okviru Programa rada Fonda za zaštitu životne sredine za 2023. godinu imao je za cilj jačanje kapaciteta za zaštitu prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova. Obuhvatio je pet nacionalnih parkova u Crnoj Gori, a aktivnosti su se fokusirale na unapređenje fizičke zaštite, efikasnost službe u borbi protiv požara i poplava, te jačanje mobilnosti i obuke osoblja.

Ukupna vrijednost projekta iznosila je 153.000 € od kojih je 130.050 € finansirao Eko fond Crne Gore, dok je preostalih 22.950 € obezbijedilo Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore. Kroz projekt je nabavljena oprema, uniforma, obuća, vozila i sprovedena obuka za službu zaštite. Aktivnosti su doprinijele poboljšanju zaštite prirodnih vrijednosti i unapređenju ekološke sigurnosti u nacionalnim parkovima.

4. Unaprjeđenje komunalne infrastrukture u Nacionalnom parku Skadarsko jezero

Projekat „Unaprjeđenje komunalne infrastrukture u Nacionalnom parku Skadarsko jezero“ realizovan je u saradnji JPNPCG i Eko-fonda, s ciljem poboljšanja sistema sakupljanja i prečišćavanja otpadnih voda. U okviru projekta instalirani su separatori masti i ulja u Upravnoj zgradi Parka, čime je smanjen negativan uticaj na biodiverzitet. Ukupna vrijednost projekta iznosila je 23.530 €, od čega je Eko fond finansirao 85%.

5.3. PROJEKTI U PROCESU APLIKACIJE

1. ASCEND – Povećanje konkurentnosti i ekonomskog razvoja MSP-ova u sektoru avanturističkog turizma

Projekat ASCEND je apliciran kroz program INTERREG South Adriatic 2021/2027, a Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore učestvuje kao pridruženi partner u saradnji sa Nacionalnom turističkom organizacijom Crne Gore. Vodeći partner projekta je Regionalni prirodni park „Coastal Dunes from Torre Canne to San Leonardo“, a projektni partneri uključuju NTO Crne Gore, Nacionalnu agenciju za turizam Albanije, Autonomnu turističku kompaniju Termoli i Morski zaštićeni prostor Porto Cesareo. Pored JPNPCG-a, pridruženi partneri su i Region Puglia – Sekretarijat za turizam, ekonomiju kulture i teritorijalni razvoj.
Glavni cilj projekta ASCEND je podsticanje lokalnog ekonomskog razvoja kroz jačanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća (MSP) u turističkom sektoru, s posebnim fokusom na avanturistički turizam. Projekat nastoji da promoviše inovacije i specijalizaciju MSP-ova, omogućujući im da odgovore na rastuću potražnju za avanturističkim turizmom.
U okviru projekta, JPNPCG će biti angažovan kroz realizaciju niza aktivnosti u nacionalnim parkovima. Aktivnosti će se sprovoditi u saradnji sa lokalnim zajednicama i MSP-ovima koji svoje poslovanje baziraju na nacionalnim parkovima. Na taj način, projekat doprinosi razvoju turizma u zaštićenim područjima, ali i održivom ekonomskom rastu kroz saradnju javnog i privatnog sektora.
Finansijska sredstva koja će biti opredijeljena za JPNPCG biće precizirana nakon odobrenja projekta i definisanja obaveza koje će preduzeće preuzeti. Trenutno, JPNPCG učestvuje kao pridruženi partner i nema unaprijed definisan budžet.

2. SAMAP-s

Projekat SAMAPs predložen je u okviru programa Interreg IPA South-Adriatic 2021-2027 i ima za cilj gajenje medicinskog i aromatičnog bilja na odabranim ruralnim područjima južnog Jadrana.

Vodeći partner na projektu biće organizacija Local Action Group „Molise verso il 2000” iz Italije, dok će projektni partner iz Crne Gore biti Centar za klimatske promjene Univerziteta Donja Gorica. Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore biće pridruženi partner i realizovaće aktivnosti predviđene projektom u saradnji sa Centrom za klimatske promjene UDG. Aktivnosti JPNPCG uključuju pomoć i podršku pri odabiru pilot područja u NP Skadarsko jezero, kao i povezivanje sa lokalnim uzgajivačima i drugim zainteresovanim stranama. Ukoliko projekat bude odobren, planira se da implementacija počne u drugoj polovini 2025. godine.

5.4. PROJEKTI KOJI NISU ODOBRENI

Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore je tokom 2024. godine apliciralo na program Landscape Fire Management Western Balkans, koji finansira Swiss Agency for Development and Cooperation (Švajcarska agencija za razvoj i saradnju), sa projektom pod nazivom „Through Cooperation Toward More Efficient Fire Management". Projekat je imao za cilj unapređenje sistema prevencije i upravljanja požarima u crnogorskim nacionalnim parkovima. Planiralo se obučavanje zaposlenih u Službi fizičke zaštite, edukacija lokalnog stanovništva, jačanje saradnje sa lokalnim vlastima i službama zaštite, te poboljšanje komunikacije među svim korisnicima prostora u parkovima. Iako nije odobren, JPNPCG će nastaviti istraživati druge izvore finansiranja za ove aktivnosti.
U saradnji sa NVO Ekvivalent, aplicirano je kod Japanske ambasade za sredstva iz POPOS donacija kroz projekat „Opremanje nacionalnih parkova terenskim kolicima“. Cilj projekta bio je unapređenje pristupačnosti turističkih i rekreativnih sadržaja u nacionalnim parkovima za lica sa invaliditetom i poteškoćama u kretanju. Projektom je bila planirana nabavka četiri specijalizovanih terenskih kolica, koja bi omogućila osobama sa invaliditetom i poteškoćama u kretanju siguran pristup označenim turističkim stazama i infrastrukturi u okviru nacionalnih parkova. Pored nabavke terenskih kolica, projektom je bilo predviđeno i stručno osposobljavanje zaposlenih u Centrima za posjetioce nacionalnih parkova o potrebama osoba sa invaliditetom, pravilnom korišćenju i održavanju kolica, kao i procjeni adekvatnosti i širine turističkih staza za njihovu bezbjednu upotrebu.
Projekat MedAgroSafe, prijavljen kroz program Interreg MED u saradnji s Opštinom Cetinje, imao je za cilj zaštitu životne sredine Skadarskog jezera. Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore bilo je pridruženi partner, ali projekat nije prošao evaluaciju.
Planirane aktivnosti uključivale su analizu uticaja zagađenja na ekosistem Skadarskog jezera, sprovođenje mjera za smanjenje zagađenja, s fokusom na očuvanje biodiverziteta i promociju održivih praksi i podizanje svijesti o važnosti zaštite prirodnih resursa.

6. KONCESIJSKA ODOBRENJA I ZAKUP PRIVREMENIH OBJEKATA

U toku 2024. godine je dva puta sproveden postupak za davanje u zakup zemljišta u državnoj svojini radi postavljanja privremenih objekata na teritoriji Parka, na osnovu kojih je potpisano pet (5) ugovora i izdat isti broj urbanističko-tehničkih uslova najpovoljnijim zakupcima. U zakup su date sledeće lokacije: lokacija 19 (informacioni pult, ugostiteljska terasa, brod (splav) privezan za obalu), lokacija broj 20, mikrolokacija 20.9 IP4 (informacioni punkt), lokacija broj 20, mikrolokacija 20.9 IP5 (informacioni punkt), lokacija 28 (štand), lokacija 40 (ribarska kućica).
Takođe je potpisano osam (8) aneksa ugovora za lokacije koje su u ranijem periodu date u zakup i to za: lokaciju 7.1 (otvoreni šank ili plažni bar, ugostiteljska terasa, pokretna toaletna kabina/mobilni sanitarni blok), lokaciju 16 (ugostiteljska terasa), lokaciju 17.1 (štand), lokaciju 17.2 (štand), lokaciju 17.3 (štand), lokaciju 17.5 (štand), lokaciju 17.8 (ugostiteljska terasa), lokaciju 20.1 (ugostiteljska terasa). Program objekata privremenog karaktera za NP Skadarsko jezero važi do 31.12. 2024. godine.

7. NAUČNO-ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI

U toku 2024. godine JPNPCG su Agenciji za zaštitu životne sredine dostavili mišljenje za obavljanje naučno-obrazovnih istraživanja na teritoriji Parka po sljedećim zahtjevima:

- Mišljenje za obavljanje naučno-istraživačkih istaživanja Coleoptera na područjima NP Durmitor, NP Biogradska gora, NP Lovćen, NP Skadarsko jezero i NP Prokletije. Zahtjev je upućen od strane ing. Peter Hlavač iz odsjeka za entomologiju Prirodnjačkog Muzeja iz Praga, Češka. 03-UPI-733/3 od 26.03.2024.
- Mišljenja za obavljanje naučno-istraživačkih istaživanja kao i prikupljanje i prenos florističkog materijala preko međunarodne granice na području NP Durmitor, NP Biogradska gora i NP Skadarsko jezero. Zahtjev je upućen od strane Biološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu. 03-UPI-922/1 od 15. 04. 2024. god.)
- Mišljenje za obavljanje naučno-istraživačkih istaživanja i prikupljanje florističkog materijala na području nacionalnih parkova Crne Gore. Zahtjev je upućen od strane dr Danijele Stešević, koordinatorke nacionalnog projekta BG-V-Z. 03-UPI-750/2, od 26. 03. 2024.
- Mišljenje na zahtjev za branje, sakupljanje i korišćenje nezaštićenih i zaštićenih divljih biljaka, mahovina i gljiva, kao i hvatanje i ubijanje nezaštićenih i zaštićenih životinjskih vrsta na područjima nacionalnih parkova. Zahtjev je upućen od strane Prirodnjačkog muzeja Crne Gore. 03-UPI-897/3, od 11. 04. 2024. god
- Mišljenje za sakupljanje i izvoz škorpija (Scorpiones, Euscorpiidae) u naučno-istraživačke svrhe iz NP Durmitor, NP Prokletije i NP Skadarsko jezero (Poseljani). Zahtjev je upućen od strane Javier Blasco Arostegui-a, PhD student na Univerzitetu Lisabon, Portugal. 03-UPI-558/4 od 06.03.2024.

- Mišljenje za vršenje biospeleoloških istraživanja podzemnih beskičmenjaka u kontaktnoj zoni NP Skadarsko jezero (pećine Grbočica i Babatuša). Zahtjev je upućen od strane dr Slavka Polaka iz Zavoda Znanje Postojna, OE Notranjski muzej Postojna. 03-UPI-181/1 od 29.01.32024.godine.

8. FINANSIJSKA SREDSTVA UTROŠENA ZA REALIZACIJU PROGRAMA UPRAVLJANJA I OSTVARENI PRIHODI OD NAKNADA ZA KORIŠĆENJE DOBARA

U cilju zaštite i očuvanja prirode, te stvaranja uslova za nesmetano odvijanje prirodnih procesa i održivog korišćenja prirodnih resursa na području nacionalnih parkova Crne Gore, Javno preduzeće teži da obezbijedi uslove za obavljanje neposredne zaštite i nadzora nad zaštićenim područjima, turističku djelatnost uključujući različite sadržaje sportsko-rekreativnog turizma za posjetioce, te promociju prirodnog bogatstva nacionalnih parkova kao destinacije, i druge poslove u skladu sa zakonom, što bi trebalo da doprinese stvaranju jedinstvene ponude na globalnom turističkom tržištu.
Sredstva koja Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore ostvari na godišnjem nivou iz sopstvenih prihoda nijesu dovoljna za samostalno funkcionisanje i realizaciju tekućih i programskih aktivnosti, te se programske aktivnosti finansiraju uglavnom subvencijama iz državnog budžeta.
Sredstva za rad preduzeća obezbjeđuju se iz:

- budžeta Crne Gore;
- naknada za korišćenje dobara nacionalnih parkova (što je propisano članom 21 Zakona o nacionalnim parkovima);
- donacija;
- kredita;
- drugih izvora u skladu sa zakonom.

Na kraju kalendarske godine vrši se izrada Završnog računa (bilans stanja, bilans uspjeha, statistički aneks, promjene na kapitalu, tok gotovine, napomene uz finansijske izvještaje). Završni račun usvaja Upravni odbor Javnog preduzeća, a usvojeni Završni račun se predaje Poreskoj upravi Crne Gore (Ministarstvo finansija) do 31. marta tekuće za prethodnu godinu u skladu sa odredbama Zakona o računovodstvu.

<u>Prihodi</u>
Odlukom o visini i načinu obračuna i plaćanja naknada za korišćenje dobara nacionalnih parkova definisane su naknade, u skladu sa članom 21 Zakona o nacionalnim parkovima, a odnose se na sledeće:

- ulazak u nacionalni park;
- pružanje usluga posjetiocima (korišćenje vodiča, razgledanje zbirke, korišćenje informativno-edukativnog materijala i dr.);
- ugostiteljske, prodajne, smještajne i infrastrukturne objekte (stalne i privremene);

- iznajmljivanje i/ili korišćenje objekata i prostorija nacionalnog parka;
- korišćenje mineralnih sirovina;
- iznajmljivanje sredstava i opreme za sport i rekreaciju (čamaca, brodova, kajaka, bicikala i dr.);
- organizovano posmatranje ptica;
- kampovanje;
- splavarenje i rafting;
- loženje vatre na posebno uređenim mjestima;
- džiping ture;
- parking;
- sportske i kulturne manifestacije;
- korišćenje plaža;
- trafo stanice;
- uspostavljanje zona sanitarne zaštite vodozahvata u sistemima javnog vodosnadbijevanja;
- korišćenje prostora za žičare, uspinjače i ski liftove;
- postavljanje privremenih objekata;
- postavljanje bilborda i reklamnih panoa;
- snimanje igranih i komercijalnih filmova, TV reklama i spotova;
- privredni i sportsko rekreativni ribolov;
- splavarenje i upotrebu plovila u sportsko-rekreativne svrhe;
- korišćenje imena i znaka nacionalnog parka;
- sakupljanje i branje šumskih plodova i gljiva u komercijalne svrhe;
- druge radnje, aktivnosti i djelatnosti u skladu sa zakonom.

U narednoj tabeli su prikazani prihodi NP Skadarsko jezero koji su ostvareni u toku 2024. godine. Najveće učešće u ukupnim prihodima zauzimaju prihodi od naknada za ulazak u Nacionalni park (78,31%), a zatim prihodi od naplate ribolovnih dozvola (7,12%).

***Tabela 8**: Prihodi NP Skadarsko jezero koji su ostvareni u toku 2024. godine*

Elementi	**2024. godina**
Prihodi od ulaznica	793.209,08
Prihodi od ribolovnih dozvola	72.074,39
Prihodi od stalnih i privremenih objekata	28.036,78
Prihodi od zakupa vodenih površina	23.760,28
Prihodi od donacija	49.378,92
Ostali prihodi	46.503,69
UKUPNO (€)	**1.012.963,14**

Prihodima od donacija realizovane su aktivnosti u okviru projekata „Zaštita i očuvanje prirodnih vrijednosti nacionalnih parkova kroz unaprjeđenje fizičke zaštite" i „Unaprjeđenje komunalne infrastrukture u Nacionalnom parku Skadarsko jezero“ za čiju realizaciju su Javnom preduzeću za nacionalne parkove Crne Gore dodijeljena bespovratna sredstva-subvencija od strane Fonda za zaštitu životne sredine (Eko-fond).

Rashodi

Finansijska sredstva Javnog preduzeća troše se u skladu sa zakonom i opštim aktima preduzeća, donijetim odlukama, planovima i programima rada, zaključenim ugovorima i drugim aktima, u cilju izvršavanja obaveza i zadataka iz nadležnosti Javnog preduzeća, a odnose se na:

- investiciona ulaganja (izrada tehničke dokumentacije, elaborati, studije, geodetska snimanja, recenzije, izvođenje radova sa nadzorom);
- troškove tekućeg održavanja opreme, vozila, plovila, objekata i drugih osnovnih sredstava;
- monitoring i praćenje stanja životne sredine;
- ostale poslovne rashode (troškovi struje, vode, telefon, internet, reklama, zakup prostorija, kancelarijski materijal, održavanje higijene i ostali režijski troškovi);
- osnovna sredstva (nabavka opreme, vozila i dr.);
- zarade i ostala lična primanja zaposlenih;
- prenesene aktivnosti.

U narednoj tabeli prikazani su rashodi NP Skadarsko jezero, nastali u toku 2024. godine. Radi obavljanja zajedničkih poslova i objedinjenih funkcija svih nacionalnih parkova, na nivou Preduzeća formirane su službe zajedničkih poslova. Kako se aktivnosti ovih službi obavljaju u korist svih nacionalnih parkova, troškovi službi zajedničkih poslova izraženi su u iznosu koji predstavlja učešće NP Skadarsko jezero u ukupnim troškovima nacionalnih parkova. U cilju sveobuhvatnog prikaza ukupnih rashoda, u tabeli su pripadajući rashodi službi zajedničkih poslova zasebno prikazani. Zasebno su prikazani i troškovi goriva koji su ostvareni na značajno višem nivou u odnosu na ostale nacionalne parkove zbog potrebe kontrole i sprječavanja nelegalnih aktivnosti plovnim sredstvima na vodenoj površini.

***Tabela 9**: Prikaz rashoda NP Skadarsko jezero u toku 2024. godine*

Elementi	**2024. godina**
Troškovi ljudskih resursa	816.177,95
Pripadajući troškovi ljudskih resursa SZP	333.431,20
Troškovi režija i održavanja objekata, vozila i plovila	112.532,44
Pripadajući troškovi režija i održavanja objekata, vozila i plovila SZP	64.615,62
Programske aktivnosti	55.531,55
Troškovi goriva	32.922,16
UKUPNO (€)	**1.415.210,92**

9. ZAVRŠNA RAZMATRANJA I PREPORUKE

Javno preduzeće za nacionalne parkove je Programom upravljanja NP Skadarsko jezero za 2024. godinu planiralo 116 aktivnosti od kojih je realizovano 73 aktivnosti dok 43 aktivnosti nijesu realizovane. Stepen realizacije programskih aktivnosti na nivou Nacionalnog parka Skadarsko jezero je 63%.

Grafikon 8: *Stepen realizacije programskih aktivnosti u NP Skadarsko jezero*

Realizacija planiranih aktivnosti u 2024. godini bila je na solidnom nivou. Ovdje je potrebno napomenuti da je realizacija pojedinih aktivnosti direktno zavisila od realizacije drugih aktivnosti, pa je tako npr. ne realizacija izrade mobilne aplikaciju za rad na terenu, uslovila nemogućnost organizovanja obuke nadzornika za korišćenje mobilne aplikacije, a to je onda uslovilo i ne realizaciju aktivnosti koja se odnosila na kontrolisanje ubiranja divlje flore na terenu i unošenja dobijenih podataka u Excel tabelu.

Nedostatak finansijskih sredstava, u prva dva kvartala 2024. godine, dok Javno preduzeće nije počelo da ostvaruje značajnije prihode po osnovu prodaje ulaznica i po osnovu drugih naknada za korišćenje nacionalnih parkova, uslovio je ne realizaciju pojedinih aktivnosti, a koje su se prvenstveno odnosile na izradu, adaptaciju ili rekonstrukciju turističke infrastrukture.

Takođe, određen broj planiranih aktivnosti nije bio realizovan zbog ne uključivanja drugih institucija i organizacija, koje su u okviru Programa prepoznate kao nosioci sprovođenja određenih aktivnosti. Naime, ove institucije i organizacije nisu odgovorile na poziv za realizaciju aktivnosti, što je direktno uticalo na nesprovođenje predviđenih zadataka.

U narednoj godini potrebno je:

- Angažovati stručne saradnike za: faunu beskičmenjaka, herpetofaunu, ornitofaunu, faunu sisara, šumarstvo i materijalnu kulturnu baštinu u cilju jačanja stručnog kapaciteta Službe za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj ;
- Nastaviti saradnju sa klasterima u okviru socio-ekonomskih foruma;
- Aplicirati na projektima koji će unaprijediti zaštitu i održivi razvoj Parka i ojačati saradnju sa lokalnim stanovništvom;
- Izraditi Studiju kapaciteta nosivosti za najposjećenije lokalitete u Parku;
- Razviti interpretativne i turističke programe obilaska Parka;
- Potrebno je unaprijediti saradnju sa nadležnim organima sa ciljem sprječavanja ulaska četvorotočkaša na područje Parka, posebno na prostoru Žabljačkih livada ;
- Postaviti info table vezano za zabranjeno skretanje kvadova i džipova van glavnog puta;
- Izvršiti popravku i adaptaciju postojećih i izvršiti nabavku novog mobiljara (klupe, stolovi, nadstrešnice, korpe za otpatke, osmatračnice za ptice);
- Izvršiti adaptaciju Upravne zgrade na Vranjini;
- Urediti idejno rješenje i glavni projekat za Mobile home;
- Dopuniti glavne, najavne i informativne table i smjerokaze;
- U cilju unapređenja fizičke zaštite i bolje kontrole prostora Parka neophodno je izvršiti nabavku plovila;
- Izvršiti nabavku električnih VBM za potrebe Službe fizičke zaštite i Službe za održavaje ambijentalne higijene i infrastrukture;
- Inicirati uspostavljanje ribarske osnove sa predstavnicima Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, kao i sa predstavnicima Prirodno - matematičkog fakulteta u Podgorici;
- Inicirati uspostavljanje plovnih puteva na području Jezera;
- Urediti postojeće parking prostore;
- Izgraditi skladište za čuvanje i pretakanje goriva na Vranjini za potrebe plovnog parka
- Izvršiti adaptaciju Expo prostora na Vranjini;
- Urediti vidikovace;
- U saradnji sa komunalnim preduzećima opština koje gravitiraju u Parku izvršiti sanaciju neuređenih odlagališta otpada na području Parka;
- Inicirati prema nadležnim institucijama i organizacijama formiranje radnog tijela koje će definisati izvore finansiranja, budžet i dinamiku za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka.

10. TABELARNI PRIKAZ CILJEVA I AKTIVNOSTI PROGRAMA UPRAVLJANJA ZA 2024. GODINU

Strateška oblast 1: Istraživanje, praćenje, obnova i unapređenje ekosistema, staništa i vrsta	
Cilj 1.1.	**Unapređenje informacione baze podataka o flori Nacionalnog parka kroz literaturni i terenski rad , softverska nadogradnja i stručno usavršavanje saradnika**
Indikator cilja: Funkcionalna baza podataka o flori unapređena (kvalitativno i kvantitativno) sa brojem novih unosa u odnosu na prethodni planski period	
Aktivnost 1.1.2	**Izraditi mobilnu aplikaciju u cilju boljeg monitoringa i prikupljanja podataka**
Indikator aktivnosti	*Izrađena mobilna aplikacija*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Za potrebe monitoringa i prikupljanja taksonomskih i stanišnih podataka izradiće se mobilna aplikacija. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Izrada mobilne aplikacije je planirana u sklopu projektnog prijedloga LASPEH II
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.1.3	**Nastaviti inventarizaciju nacionalno i/ili međunarodno značajnih biljnih taksona u postojećoj bazi podataka**
Indikator aktivnosti	*Broj inventarisanih biljnih taksona*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nastaviće se sa unosom literaturnih i terenskih podataka u Excel-bazu, na sređivanju i sistematizaciji taksonomskih i drugih podataka, na nomenklaturnim usaglašavanjima unijetih taksona sa važećim evropskim listama (Flora Europaea, Catalogue of Life, The Euro+Med PlantBase i The Plant List). Definisanjem važećeg naziva (accepted name) riješiće se problem sinonima i utvrditi konačan broj popisanih taksona na nivou vrste i podvrste. Upoređivanjem sa EU IUCN listom utvrdiće se konzervacijski status taksona na nivou Evrope i na globalnom nivou. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	160,00
Aktivnost 1.1.5	**Uraditi karte distribucije za prioritetne vrste**
Indikator aktivnosti	*Broj mapa distribucije prioritetnih vrsta*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Primjenom Qgis i Google earth programa izradiće se mape distribucije za odabrane rijetke taksone, od nacionalnog ili međunarodnog značaja. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	

Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.2	**Obaviti monitoring i analizu stanja biljnih vrsta koje se nalaze na listama HD (Annex II i IV) i BC (Anex I)**
Indikator cilja: Očuvano stanište i populacije vrsta Marsilea quadrifolia i Caldesia parnassifolia	
Aktivnost 1.2.1	**Pratiti stanje na staništu *Marsilea quadrifolia* na lokalitetu Moračica, zbog mogućeg zarastanja i gubitka staništa**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o stanju Marsilea quadrifolia na lokalitetu Moračica*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Dvije subpopulacie *Marsilea quadrifolia* uz obale rijeke Moračice su novi nalazi ove vrste za Crnu Goru. Zbog nacionalnog i međunarodnog značaja, kao rijetke vrste ugrožene zarastanjem staništa, nastaviće se praćenje stanja populacije i eventualnih promjena na staništu. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	120,00
Aktivnost 1.2.2	**Nastaviti istraživanja za vrstu Caldesia parnassifoliana lokalitetima Pančeva oka i Crni žar**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o istraživanjima Caldesia parnassifoliana lokalitetima Pančeva oka i Crni žar*
Opis aktivnosti i njen prioritet	*Caldesia parnassifolia* je identifikovana na dva lokaliteta na području Skadarskog jezera. Zbog nacionalnog i međunarodnog značaja, kao rijetke i ugrožene (zarastanjem staništa) vrste, nastaviće se praćenje stanja populacije i eventualnih promjena na evidentiranim staništima i istraživanja na potencijalnim staništima. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	120,00
Cilj 1.3	**Izvršen monitoring u ugroženim Natura staništima i uspostavljen sistem upravljanja**
Indikator cilja: Izvještaj monitoringa i definisane površine za očuvanje	
Aktivnost 1.3.1	**Nastaviti aktivnosti na očuvanju vrste i zajednice skadarskog hrasta na stanišnom tipu 92A0**
Indikator aktivnosti	*Definisana konkretna površina za očuvanje staništa*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na osnovu prethodnih istraživanja, uspostaviće se monitoring tzv. stabala budućnosti i parcela na kojima je ustanovljen spontani proces revitalizacije zajednice skadarskog hrasta. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	120,00
Aktivnost 1.3.2	**Izraditi analizu stanja dijagnostičkih vrsta na stanišnom tipu 92A0**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o stanu staništa i izrađene mape distribucije staništa i definisane mjere zaštite*

Opis aktivnosti i njen prioritet	Nastaviće se monitoring dijagnostičkih vrsta u svrhu očuvanja povoljnih staništnih uslova za ciljne i ostale značajne vrste habitata. Na osnovu rezultata monitoringa uradiće se analiza stanja. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	120,00
Cilj 1.4	**Utvrditi stanje i uticaj invazivnih vrsta i definisati mjere za njihovu kontrolu i suzbijanje**
Indikator cilja: Definisane mjere kontrole i suzbijanja invazivnih vrsta	
Aktivnost 1.4.1	**Nastaviti istraživanja distribucije invazivnih vrsta sa akcentom na *Amorpha fruticosa* i *Egeria densa***
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o sprovedenim istraživanjima distribucije Amorpha fruticosa i Egeria densa*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Dosadašnja istraživanja stručne službe JPNPCG su pokazala da je zabrinjavajuća dinamika širenja invazivnih vrsta *Amorpha fruticosa* na plavnim staništima sjeverne obale Skadarskog jezera i *Egeria densa* u vodotoku rijeke Šegrtnice i u rijeci Plavnici. 2023. godine se bilježi pojavljivanje *Egeria densa* i *Elodea canadensis* u voadama Skadarskog jezera, kao i Elodea canadensis u vodotoku Moračice. Nastaviće se istraživanja distribucije ovih vrsta na drugim plavnim područjima i vodotocima Skadarskog jezera. Prioritet 1
Odgovornost	Četiri terenska izlaska, prevoz
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	160,00
Aktivnost 1.4.2	**U skladu sa Zakonom o stranim invazivnim vrstama sprovoditi upravljanje u koordinaciji sa nadležnim institucijama**
Indikator aktivnosti	*Broj podnijetih inicijativa prema nadležnim institucijama*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj će izvijestiti Agenciju za zaštitu životne sredine o stanju na terenu i primjenjivati mjere nadgledanja ili eventualnog uklanjanja u skladu sa dobijenim preporukama. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj Agencija za zaštitu životne sredine
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.5	**Unaprijeđen sistem kontrole ubiranje divlje flore u komercijalne svrhe**
Indikator cilja: Broj evidentiranih kontrolisaniih kontrola kroz aplikaciju	
Aktivnost 1.5.1.	**Izraditi mobilnu aplikaciju za rad na terenu**
Indikator aktivnosti	*Izrađena mobilna aplikacija*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Za potrebe monitoringa i prikupljanja podataka o ubiranju divlje flore u komercijalne svrhe izradiće se mobilna aplikacija. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj

Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.5.2.	**Obučiti nadzornike za korišćenje mobilne aplikacije**
Indikator aktivnosti	*Broj obučenih nadzornika za korišćenje mobilne aplikacije*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U cilju lakšeg prikupljanja podataka o ubiranja ljekovite flore, samoniklog jestivog bilja i gljiva na prostoru NP obučiće se nadzornici u Parku za korišćenje mobilne aplikacije. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Zato što se kasnilo u realizaciji aktivnosti 1.3.1. - Mobilna aplikacija je urađena u decembru 2024 godine.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.5.3.	**Kontrolisati stanje na terenu i unositi terenske podatke u bazu podataka**
Indikator aktivnosti	*Broj izvršenih kontrola.* *Broj terenskih podataka unijetih u bazu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Svi podaci koji se odnose na ubiranje divlje flore u komercijalne svrhe, dobijeni radom nadzornika na terenu, korišćenjem mobilne aplikacije, biće unijeti u bazu podataka, uradiće se analiza i kartografski prikaz. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba fizičke zaštite NP
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Zbog kašnjenja u realizaciji aktivnosti 1.3.1. i 1.3.2.
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.6	**Očuvani šumski ekosistemi**
Indikator cilja: Šumski ekosistemi bez negativnih pritisaka	
Aktivnost 1.6.1	**Sprovoditi mjere zaštite od požara**
Indikator aktivnosti	*Izvršena nabavka protivpožarne opreme u skladu sa Planom zaštite i spašavanja*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U cilju preventivnih mjera zaštite, kao i efikasnog reagovanja, odradiće se nabavka potrebne opreme, instalacija potrebne infrastrukture i distanciono praćenje požara uz pomoć GIS tehnologije. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Pravna služba, Direktor JPNPCG
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nijesu izgrađene protiv požarne stanice jer projekti predviđeni za ovu aktivnost nisu odobreni od strane donatora.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.6.2	**Izraditi interaktivnu bazu podataka o stanju šumskih ekosistema**
Indikator aktivnosti	*Broj unijetih podataka u bazu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se obezbjeđivanje softverskih rješenja u kojem će se uskladištiti vektorizovani postojeći i terenski podaci. Upoređivanjem i preklapanjem postojećih i prikupljenih terenskih podataka će se

	obezbijediti adekvatnije i efikasnije donošenje odluka u cilju zaštite i unaprjeđenja stanja šumskih ekosistema. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.6.3	**Pratiti stanje značajnih šumskih vrsta: lovora (Laurus nobilis) i skadarskog hrasta (Quercus robur ssp scutariensis)**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o monitoringu i stanju lovora i skadarskog hrasta*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na unaprijed evidentiranim lokacijama vrši će se kontinuirani monitoring lovora (*Laurus nobilis*) i skadarskog hrasta (*Quercus robur* ssp. *scutariensis*). Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba zaštite Parka
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	200,00
Aktivnost 1.6.5	**Sprovoditi monitoring i adekvatne mjere prilagođavanja i adaptacije i obuka u cilju ublažavanja efekata klimatskih promjena**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o sprovedenom monitoringu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Imajući u vidu značaj mjera adaptacije i prilagođavanja šumskih ekosistema na globalne promjene klime, sprovodiće se kontinuirani monitoring šumskih ekosistema. Takođe, mjere adaptacije i prilagođavanja će se sprovoditi kontinuirano u zavisno od evidentirani promjena u ekosistemima. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba zaštite Parka
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.7	**Utvrđeno nulto stanje dnevnih leptira**
Indikator cilja: Ček lista dnevnih leptira na području Parka	
Aktivnost 1.7.1	Istražiti i dopuniti literaturne podatke o fauni Lepidoptera
Indikator aktivnosti	*Broj unesenih podataka u bazu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Istraživanje literaturnih podataka o prisutnosti Lepidoptera, kao i dopunjavanje liste monitoringom
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	/
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.7.2	**Odrediti nulto stanje dnevnih leptira na području Parka**
Indikator aktivnosti	Izvještaj o nultom stanju dnevnih leptira
Opis aktivnosti i njen prioritet	Realizovaće se terenska istraživanja u cilju određivanja nultog stanja dnevnih leptira na području Parka, sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura 2000 vrste.

	Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	/
Troškovi realizacije	40,00
Cilj 1.8	**Uređen i održiv ribolov na Skadarskom jezeru**
Indikator cilja: Dobijeni podaci o stanju ribljeg fonda; Dobijena satistika ulova; Dobijene smjernice upravljanja.	
Aktivnost 1.8.1	**Sertifikovati i markirati ribolovne alate**
Indikator aktivnosti	***Sertifikovani ribolovni alati u skladu sa pravilnikom o istim***
Opis aktivnosti i njen prioritet	Unaprijediti saradnju sa ribolovcima i organizovati sastanke kako bi se sertifikovali i markirali ribolovni alati. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, udruženje ribara
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nijesu donijeti podzakonski akt
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.8.2	**Vršiti evidenciju ulova u bazi podataka u saradnji sa udruženjem ribara**
Indikator aktivnosti	*Uneseni podaci o ulovu u bazu koju vodi nadležno Ministarstvo*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Neophodno je donijeti podzakonske akte, kojim bi se uredilo da se evidencija ulova unosi u bazu podataka. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, udruženje ribara, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nijesu donijeti podzakonski akt
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.8.3	**Sa Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede raditi na daljem uređenju privrednog ribolova**
Indikator aktivnosti	*Broj novih podzakonskih akata i broj sastanaka radnih grupa za ribarstvo*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uzeće se učešće na sastancima koje organizuje Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, a koji se odnose na uređenje ribarstva i donošenje novih podzakonskih akata. Prioritet 1
Odgovornost	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor Parka
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.8.4.	**Vršiti istraživanja diverziteta ihtiofaune u saradnji sa naučnim institucijama**
Indikator aktivnosti	**Izvještaji o stanju ihtiofaune i ribarstva**
Opis aktivnosti i njen prioritet	JPNPCG je apliciralo na Interreg Adrion Program sa projektom "Inovativni modeli upravljanja slatkim vodama u jadranskom i

	jonskom regionu". Cilj projekta je unapređenje, očuvanje i održivo korišćenje slatkovodnih resursa sa fokusima na ihtiofaunu. Prioritet 1
Odgovornost	PMF, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor Parka
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Projekat nije odobren
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.8.5.	**Održavati redovne kontakte sa ribarskim udruženjima**
Indikator aktivnosti	**Broj održanih sastanaka**
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa sportskim i privrednim ribolovcima, kako bi se adekvatno planirale i sprovodile aktivnosti vezane za održivo korišćenje i zaštitu ribljeg fonda. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor Parka
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.9	**Inventarizacija vodozemaca i gmizavaca**
Indikator cilja: Ček lista vodozemaca i gmizavaca na području Parka	
Aktivnost 1.9.1.	**Istražiti i sakupiti literaturne podatke o fauni vodozemaca i gmizavaca**
Indikator aktivnosti	*Broj unesenih podataka u bazi*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Istraživanje literature i sakupljanje podataka o prethodnim I istraživanjima faune vodozemaca i gmizavaca. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 1.9.2.	**Odrediti distribuciju vodozemaca i gmizavaca na području Parka**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o nultom stanju*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Realizovaće se terenska istraživanja u cilju inventarizacije faune vodozemaca i gmizavaca sa posebnim osvrtom na zakonom zaštićene i Natura vrste. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	120,00
Cilj 1.10	**Monitoring i istraživanje kolonijalnih vrsta ptica u specijalnim rezervatima prirode**
Indikator cilja: Ažurirani podaci na nivou populacija kolonijalnih vrsta	
Aktivnost 1.10.1	**Sprovoditi kontinuirani monitoring kolonijalnih vrsta u toku dva godišnja aspekta**
Indikator aktivnosti	Izvještaj o sprovedenim aktivnostima

Opis aktivnosti i njen prioritet	Kontinuiran terenski rad, obilazak kolonija u rezervatima prirode, procjena populacija. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	240,00
Aktivnost 1.10.2	**Vršiti istraživanje i monitoring kolonijalnih vrsta ptica na cjelokupnom prostoru jezera sa akcentom na bjelobradu čigru**
Indikator aktivnosti	Broj kolonija bjelobrade čigre; izvještaj o sprovedenim aktivnostima
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se monitoring bjelobrade čigre na lokalitetima koji su označeni u prethodnim godinama. Lociraće se mjesta novih kolonija. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	240,00
Cilj 1.11	**Očuvanje diverziteta ptica i njihovih staništa**
Indikator cilja: Sistemski očuvano stanje populacija ptica	
Aktivnost 1.11.1	**Vršiti utvrđivanje zimskog cenzusa vodenih ptica (IWC)**
Indikator aktivnosti	Izvršiće se utvrđivanje zimskog cenzusa vodenih ptica (IWC)
Opis aktivnosti i njen prioritet	Brojanje vrsta ptica na cjelokupnoj površini NP Skadarsko jezero u zimskim mjesecima. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	120,00
Aktivnost 1.11.2	**Sprovoditi monitoring populacija ptica u toku proljećnjeg i ljetnjeg godišnjeg aspekta**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj monitoringa*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Pratiće se populacije najznačajnijih gnjezdarica Parka u toku dva godišnja aspekta. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	160,00
Aktivnost 1.11.3	**Sprovoditi monitoring populacije pelikana *(Pelecanus crispus)* cjelogodišnji aspekt**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj monitoringa populacije pelikana*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Kontinuirano sprovoditi monitoring u svim godišnjim aspektima; monitoring uspješnosti gniježđenja; prostorna distribucija; vitalnost populacije; prstenovanje mladih jedinki. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	480,00

Aktivnost 1.11.5	**Pratiti stanje indikatorskih vrsta ptica**
Indikator aktivnosti	*Izvještaji i preporuke*
Opis aktivnosti i prioritet	Shodno prethodno definisanom listom indikatorskih vrsta, pratiće se stanje njihovih populacija na Jezeru, a po potrebi definisati mjere zaštite. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	160,00
Aktivnost 1.11.6	**Formirati ornitološku stanicu na postojećem objektu na lokaciji Vaškaut**
Indikator aktivnosti	*Izrađen projekat adaptacije objekta na Vaškautu*
Opis aktivnosti i prioritet	Angažovaće se projektant za izradu projekta adaptacije objekta na lokaciji Vaškaut u svrhu formiranja ornitološke stanice. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.12	**Očuvane populacije slijepih miševa**
Indikator cilja: Broj Istraženih objekata važnih za očuvanje kolonija slijepih miševa i sprovedene mjere zaštite ugroženih kolonija	
Aktivnost 1.12.2	**Istražiti rasprostranjenost i utvrditi važna područja za očuvanje slijepih miševa**
Indikator aktivnosti	*Izrađene mape distribucije vrsta i njihovih skloništa*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Upotrebom ultrazvučnih detektora i „nevidljivih“ mreža vršiće se istraživanje diverziteta slijepih miševa na području NP. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	240,00
Aktivnost 1.12.3.	**Utvrditi faktore ugrožavanja i po potrebi sprovesti mjere očuvanja kolonija slijepih miševa**
Indikator aktivnosti	*Definisani faktori ugrožavanja i broj zaštićenih skloništa*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na osnovu podataka sakupljenih u period 2020-2024 definisaće se ugrožena staništa/skloništa i predložiće se mjere konzervacije. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.13	**Utvrđeno stanje vrsta iz porodice kuna**
Indikator cilja: Izrađena lista prisutnih vrsta sa mapom distribucije i ocjenom stanja populacija	
Aktivnost 1.13.2	**Monitoring stanje vrsta iz porodice kuna**
Indikator aktivnosti	Izvještaj monitoringa o stanju vrsta iz porodice kuna

Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se terenska istraživanja na području Parka i registrovaće se prisutnost vrsta iz porodice kuna. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	240,00
Aktivnost 1.13.3.	**Izvršiti kartiranje potencijalnih staništa porodica kuna**
Indikator aktivnosti	*Izrađene mape distribucije potencijalnih staništa*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na osnovu podataka dobijenih terenskim istraživanja (Aktivnost 1.13.2) izradiće se liste prisutnih vrsta iz familije Mustelidae i kartirati njihova najznačajnija staništa. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 1.14	**Zaštita i održivo korišćenje vodenih resursa**
Indikator cilja: Ekološki kvalitet vode je na zadovoljavajućem nivou	
Aktivnost 1.14.1	**Monitoring hidroloških objekata**
Indikator aktivnosti	*Ispitan kvalitet vode Skadarskog jezera, obezbijeđena dugoročna zaštita i održivo korišćenje*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa Zavodom za hidrometeorologiju i seizmologiju i Upravom za vode, vršiće se monitoring hidroloških objekata u skladu sa važećom Zakonskom regulativom. Prioritet 2
Odgovornost	Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju, Uprava za vode, Služba za zaštitu prirodne i kultur160,00€ne baštine i održivi razvoj, direktor Parka
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00

Strateška oblast 2: Očuvanje, unapređenje i promocija kulturno-istorijskih i etnografskih vrijednosti i potencijala	
Cilj 2.1	**Očuvana materijalna kulturna baština**
Indikator cilja: Broj Istraženih i valorizovanih elemenata materijalne kulturne baštine Parka	
Aktivnost 2.1.3	**Inicirati i učestvovati u projektima istraživanja, sprovođenja mjera zaštite i prezentovanja kulturnog nasljeđa, koje implementiraju nadležne institucije**
Indikator aktivnosti	*Broj realizovanih projekata i sprovedenih mjera zaštite*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Sa stručnim timom Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore obaviće se arheološko rekognosciranje potencijalnih arheoloških lokaliteta na prostoru Parka i užeg okruženja, kao prva faza budućih detaljnih istraživanja i iskopavanja. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor JPNPCG

Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovano stručno lice za materijalno kulturno nasljeđe
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.1.4	**Pokretati inicijative za uspostavljanje zaštite kulturnih dobara**
Indikator aktivnosti	*Broj pokrenutih inicijativa. Broj zaštićenih kulturnih dobara*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Relevantnim institucijama uputiće se inicijativa za uspostavljanje zaštite kulturnog dobra, na osnovu istraživačkih nalaza, osobenosti i značaja koje ima to kulturno dobro. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor JPNPCG
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovano stručno lice za materijalno kulturno nasljeđe
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.1.5	**Održavati utvrđene komplekse Žabljak Crnojevića, Lesendro i Grmožur od obrastanja vegetacijom**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o sprovedenim aktivnostima uklanjanja vegetacije sa utvrđenja*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Vršiće se uklanjanje rastinja na najposjećenijim tvrđavama Jezera. Aktivnost se obavlja u vrijeme vegetacione sezone, kao jedna od važnih mjera zaštite bedema od agresivnog bujanja vegetacije. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture; Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovano stručno lice za materijalno kulturno nasljeđe, koji bi dao stručne instrukcije za čišćenje bedema od bujanja vegetacije.
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 2.2	**Prezentacija materijalne kulturne baštine Parka**
Indikator cilja: Broj promovisanih i prezentovanih elemenata materijalne kulturna baština Parka	
Aktivnost 2.2.2	**Osmisliti i realizovati stalne postavke tematskih zbirki kulturno-istorijskog nasljeđa**
Indikator aktivnosti	*Organizovana stalna postavka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U Centru za posjetioce u Virpazaru instalirana je stalna postavka tematske zbirke kulturno-istorijskog nasljeđa. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj; direktor
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovano stručno lice za materijalno kulturno nasljeđe
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.2.3	**Pratiti stanje i preduzimati neophodne konzervatorske mjere na eksponatima tematskih zbirki kulturno-istorijskog nasljeđa**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o stanju eksponata; Izvještaj o preduzetim konzervatorskim mjerama*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Pratiće se stanje i preuzeti neophodne konzervatorske mjere na eksponatima kulturno-istorijskog nasljeđa koji su izloženi u centrima za posjetioce na Vranjini i u Virpazaru. Prioritet 1

Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, direktor JPNPCG
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovano stručno lice za materijalno kulturno nasljeđe
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.2.4	**Organizovati tematske izložbe povodom značajnih datuma**
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih izložbi*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se tematske izložbe povodom značajnih datuma, na prijedlog angažovanog eksperta za materijalnu kulturnu baštinu. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovano stručno lice za materijalno kulturno nasljeđe
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.2.5	**Prikupljati foto-dokumentaciju i arhivsku građu sa područja Parka**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o prikupljenoj građi*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Prikupiće se starija foto-dokumentacija i arhivska građa sa područja Parka u digitalnoj formi. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj,
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije angažovano stručno lice za materijalno kulturno nasljeđe
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 2.3	**Zaštita i prezentacija nematerijalne kulturne baštine**
Indikator cilja: Broj zaštićenih, valorizovanih i promovisanih elemenata nematerijalne kulturne baštine	
Aktivnost 2.3.1	**Inventarisati nematerijalnu kulturnu baštinu Parka**
Indikator aktivnosti	*Broj popisanih elemenata nematerijalne kulturne baštine*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Inventarisanje NKN, gdje bi prikupljena dokumentacija imala osim popunjavanja relevantne baze podataka, bila iskorišćena za potrebe upisa novog elementa u Nacionalni registar nematerijalnog kulturnog nasljeđa Crne Gore. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	50,00
Aktivnost 2.3.2	**Prikupiti podatke od nosilaca nematerijalnih kulturnih dobara**
Indikator aktivnosti	*Broj nosilaca nematerijalnih kulturnih dobara*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Prikupiće se podaci od pojedinaca direktno na terenu koji su posljednji nosioci i čuvari običajne prakse znanja i vještina, kroz kontinuitet prenošenja ovih kulturnih obrazaca s ciljem da se obezbijedi efikasnija promocija NKN kroz jačanje svijesti o njegovom značaju. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Realizovano

Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	50,00
Aktivnost 2.3.3	**Popunjavati upitnike za identifikaciju elemenata nematerijalnog kulturnog nasljeđa**
Indikator aktivnosti	*Broj popunjenih upitnika*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Popunjavanje obrazaca u vidu upitnika za svaki evidentirani elemenat NKN. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.3.4	**Inicirati ka Upravi za zaštitu kulturnih dobara uspostavljanje zaštite, na osnovu istraživačkih nalaza, zaštitu nematerijalnog kulturnog dobra**
Indikator aktivnosti	*Broj inicijativa i broj zaštićenih elemenata nematerijalnog kulturnog dobra*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Aktivnost uslovljena istraživačkim nalazima na terenu (jer svaki elemenat NKN ne podrazumijeva zakonsku zaštitu) i zavisi od stručne procjene. Relevantnim institucijama uputiće se inicijativa za uspostavljanje zaštite elemenata nematerijalnog kulturnog dobra, na osnovu istraživačkih nalaza, osobenosti i značaja koje ima to nematerijalno kulturno dobro. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 2.3.5	**Organizovati manifestacije i učestvovati na sajmovima, izložbama i kulturno-umjetničkim programima koji se oslanjaju na etnografsko nasljeđe**
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih manifestacija i tematskih sajmova*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Unaprijediti NKN kroz osmišljavanje i realizovanje manifestacija od posebnog značaja za Park, kao i sajmova, izložbi i kulturno umjetničkih programa. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	250,00
Aktivnost 2.3.6	**Učestvovati u projektima zaštite i valorizacije nematerijalne kulturne baštine pod pokroviteljstvom relevantnih institucija (Ministarstvo kulture i medija, Uprava za zaštitu kulturnih dobara, CANU i dr.)**
Indikator aktivnosti	*Broj realizovanih projekata*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Aktivnosti usklađene sa programskim aktivnostima institucija iz oblasti kulturnog nasljeđa, na zaštiti i valorizaciji nematerijalne kulturne baštine. Prioritet 3

Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Institucije iz oblasti zaštite kulturnog nasljeđa, Ministarstvo kulture i medija, Uprava za zaštitu kulturnih dobara, CANU i dr.
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	18,00
Aktivnost 2.3.7	**Pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i medija kreirati programe za obilježavanje „Dana evropske baštine“**
Indikator aktivnosti	*Realizovan program „Dani evropske baštine“*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Pod okriljem inicijative „Dani evropske baštine", kreiraće se i realizovati program obilježavanja ove značajne manifestacije, konkretno u ovom Parku, ukoliko bude korespondirala sa zadatom temom. Prioritet 3
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Ministarstvo kulture i medija
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Obilježavanje „Dana evropske baštine” je organizovano u NP Lovćen
Troškovi realizacije	0,00

Strateška oblast 3: Edukacija, interpretacija i promocija prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka	
Cilj 3.1	**Razvijena i unaprijeđena edukacija i interpretacija**
Indikator cilja: Procenat školske populacije, posjetilaca i lokalnog stanovništva koji su kvalitetno edukovani o vrijednostima Parka je povećan za 15% u odnosu na prethodni period	
Aktivnost 3.1.1	**U saradnji sa osnovnim školama koje gravitiraju u Parku i nadležnim ministarstvom sprovodiće se uspostavljanje edukativnih programa i izradiće se edukativni materijali**
Indikator aktivnosti	*Broj održanih radionica sprovedenih po edukativnom programu. Broj učenika koji su prošli kroz edukativni program. Broj izrađenog edukativnog materijala*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se edukativne radionice po programu „Obradujmo prirodu – NP Skadarsko jezero“. Organizovaće se edukativne radionice i akcije po programu „Mladi čuvari NP Skadarsko jezero“. Organizovaće se edukativne radionice na temu „Ribolovni zabran“. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, osnovne škole koje gravitiraju ka Parku, nadležno ministarstvo
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	700,00
Aktivnost 3.1.2	**U saradnji sa TO obilježiti značajne ekološke datume**
Indikator aktivnosti	*Broj obilježenih ekoloških datuma, Broj održanih radionica, Broj učesnika na radionicama*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Osmisliće se i organizovati interaktivne tematske radionice, u cilju obilježavanja važnih datuma i to:

	● 2. februar - Svjetski dan vlažnih staništa ● 22.mart - Svjetski dan voda ● 22. april - Dan planete zemlje ● 4. maj – Međunarodni dan ptica ● 22. maj - Svjetski dan biodiverziteta ● 24. maj - Evropski dan parkova ● posljednja nedjelja maja - Svjetski dan vidre ● 5. jun - Dan zaštite životne sredine ● 31. jul - Svjetski dan nadzornika ● 30. avgust – Međunarodni dan slijepih miševa ● 4. oktobar - Svjetski dan životinja Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, TO: Bar, Podgorica, Cetinje, Tuzi i Zeta
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.000,00
Aktivnost 3.1.3	**U saradnji sa TO osmisliti i sprovesti ciljane interpretativne programe obilaska Parka**
Indikator aktivnosti	*Osmišljeni interpretativni programi Parka. Broj sprovedenih obilazaka.*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa TO Cetinje kojima Park pripada osmisliće se interpretativni program obilaska Rijeke Crnojevića. Prioritet 2.
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, TO: Bar, Podgorica, Cetinje, Tuzi i Zeta
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Program osmišljeni, ali nerealizovan zbog nedostatka licenciranih vodiča.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 3.1.4	**U saradnji sa Planinarskim savezom Crne Gore formirati nove edukativne staze**
Indikator aktivnosti	*Formirana jedna nove edukativna staza*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uradiće se Elaborat formiranje edukativne staze „Šuma na vodi'' na lokalitetu Vranjina (ušće rijeke Morače). Prioritet 2
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka, Planinarski savez Crne Gore
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 3.2	**Park je uspješno promovisan na nacionalnom i međunarodnom nivou**
Indikator: Park je prepoznatljiva i atraktivna destinacija za posjetioce i ljubitelje prirode	
Aktivnost 3.2.1	**Sprovoditi PR kampanje**
Indikator aktivnosti	*Broj sprovedenih PR kampanja*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Sprovodiće se PR aktivnosti u cilju promocije prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka, značajnih ekoloških datuma, manifestacija i događaja, kao i drugih aktivnosti koje se implementiraju u Parku,

	putem veb-sajta, objava na društvenim mrežama, saradnjom sa medijima. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka, direktor JPNPCG
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	3.463,30
Aktivnost 3.2.2	**Učestvovati na turističkim sajmovima**
Indikator aktivnosti	*Broj međunarodnih i nacionalnih turističkih sajmova na kojima je JPNPCG uzelo učešće*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uzeće se učešće na lokalnim, regionalnim i internacionalnim sajmovima turizma koji se budu oglašavali tokom programske godine. Prioritet 1.
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka, direktor JPNPCG
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.174,00
Aktivnost 3.2.3	**Organizovati manifestacije i događaje**
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih manifestacija i događaja*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa LTO organizovaće se sljedeće manifestacije i događaji: - Dan Skadarskog jezera (jun) - Dan krapa - Dan grožđa (septembar) - Dan Koštanijade (oktobar) - Dan vina i ukljeve (decembar) - Dani ekološke baštine Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor Parka
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	300,00
Aktivnost 3.2.4	**Izraditi promotivni materijal**
Indikator aktivnosti	*Količina izrađenog promotivnog materijala*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izrada i štampa promotivnog i korporativnog materijala sa logom i motivima NP Skadarsko jezero. Prioritet 1.
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	817,52

Strateška oblast 4: Turizam zasnovan na aktivnom odmoru u prirodi	
Cilj 4.1	**Unapređena i razvijena turistička posjetilačka infrastruktura Parka**

Indikator cilja: Broj uređenih, adaptiranih i novoizgrađenih elemenata posjetilačke infrastrukture	
Aktivnost 4.1.1	**Unaprijediti Centre za posjetioce na Vranjini, Virpazaru i Podhumu**
Indikator aktivnosti	*Unaprijeđeni postojeći centri za posjetioce na Vranjini, u Virpazaru i u Podhumu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se zanatsko-molerski radovi u Centru za posjetioce i Upravnoj zgradi na Vranjini. Prioritet 2.
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Javnom nabavkom je predviđena izrada idejnog rješenja postojećeg stanja i izrada idejnog rješenja sa predmjerom i predračunom Upravne zgrade NP Skadarsko jezero na Vranjini u kojoj je smješten Centar za posjetioce. Čekaju se novčana sredstva.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.2	**Unaprijediti Expo prostor na Vranjini**
Indikator aktivnosti	*Izvršena zamjena folija na info tablama, popravka i farbanje drvene konstrukcije, popravka krova*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiti popravku i farbanje drvene konstrukcije i popravku krova na Expo prostoru ispred Upravne zgrade na Vranjini. Izvršiće se zamjena dotrajalih folija i zamjena dotrajale drvene konstrukcije. Izradiće se skulptura karakteristične životinje Parka, nastavak projekta skulpture u Nacionalnim parkovima. Kroz izradu skulpture životinje karakteristične za ovaj prostor, predstaviće se identitet Parka. Angažovaće se vajar koji će po traženim instrukcijama izraditi skulpturu. Nakon izrade, odabraće se lokacija i postaviti skulptura na odgovarajućoj lokaciji. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Izrađen je idejni projekat sa predmjerom i predračunom adaptacije Expo prostora. Nedostatak finansijskih sredstva je onemogućio realizaciju idejnog projekta adaptacije Expo prostora i izradu skulpture
Troškovi realizacije	1.603,25
Aktivnost 4.1.4	**Postaviti i dopuniti najavne, glavne i informativne table ka i u Parku**
Indikator aktivnosti	*Broj postavljenog informativnog mobilijara*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izradiće se i postaviti pet informativno-najavnih, četiri table dobrodošlice i osam smjerokaznih tabli ka/i u Parku koje će usmjeravati posjetioce sa saobraćajnih puteva na glavne ulaze u Park. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Nerealizovano

Razlog ne realizacije	U toku 2023. godine raspisan je javni konkurs za izradu Elaborata za postavljane najavnih, glavnih i informativnih tabli ka/i u Parku. Realizacija aktivnosti je u toku. Izrađen je Elaborat.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.5	**Unaprijediti postojeći sistem informativnih tabli i smjerokaza**
Indikator aktivnosti	*Broj adaptiranih elemenata informativnog mobilijara*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uradiće se analiza stanja informativnih tabli i smjerokaza i na osnovu nje izvršiće se popravka postojećih, eventualna zamjena, postavljanje novih tabli, kao i zamjena folija na tačno utvrđenim lokacijama. Prioritet 1.
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.930,00
Aktivnost 4.1.6	**U saradnji sa planinarskim savezom unaprijediti pješačke staze**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o uređenju pješačkih staza; Broj uređenih pješačkih staza*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se uređenje i obnova markacije na osnovu Izvještaja o uređenju staza: - Boljevići – Godinje - Komarno – Poseljani. U saradnji sa PSCG razmotriće se mogućnost formiranje staze Virpazar – Crmničko polje – Virpazar, koja bi povezivala postojeće staze na ovom lokalitetu. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam, Planinarski savez CG
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Završena je obuka za markirante, što će omogućiti da se u narednom periodu izvrši adekvatno uređenje pješačkih staza
Troškovi realizacije	567,00
Aktivnost 4.1.8	**U saradnji sa Planinarskim savezom formirati nove tematske staze**
Indikator aktivnosti	*Formirana jedna tematska staza*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa PSCG i NVO CSTI formiraće se tematska staza na lokalitetu Ostros - Ckla. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam, Planinarski savez CG
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nosilac projekta NVO CST koji realizuje aktivnost, čeka uplatu sredstava po projektu za formiranje staze
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.10	**U saradnji sa biciklističkim savezom unaprijediti biciklističke staze**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o uređenju biciklističkih staza; Broj uređenih biciklističkih staza*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na osnovu urađenog izvještaja izvršiće se uređenje biciklističke staze Virpazar-Limljani-Boljevići-Virpazar.

	Uradiće se analiza stanja i staze Žabljak Crnojevića-Dodoši, nakon čega se će se izvršiti njena promocija. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam, Biciklistički savez CG
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.11	**Urediti vidikovce**
Indikator aktivnosti	*Uređeni vidikovac na Vranjini i vidikovac Obod*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na vidikovcu na Vranjani izvršiće se postavljanje zaštitne ograde, odmorišnog mobilijara (klupe) i panoramska tabla. Prioritet 2.
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Izrađeno je idejno rješenje arhitekture za ogradu i mobilijar (sa predmjerom i predračunom) za vidikovac na Vranjini. Međutim, dat je prijedlog da se odustane od uređenja vidikovca i novac preusmjeri na druge aktivnosti (Expo prostor i 3D znak), s obzirom da je vidikovac nepristupačan .
Troškovi realizacije	1.603,25
Aktivnost 4.1.12	**Unaprijediti staze za sportsko-rekreativni ribolov**
Indikator aktivnosti	*Unaprijeđene staze za sportsko-rekreativni ribolov: Tanki rt i Morača*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izvršiće se čišćenje sportsko-rekreativnih staza: Tanki rt i Morača i po potrebi obnoviti mobilijar. Prioritet 3
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.14	**Unaprijediti infrastrukturu za krstarenje**
Indikator aktivnosti	*Unaprijeđena infrastrukturu za krstarenje koja omogućava bezbjedniji ulazak i silazak posjetilaca sa pristana na brod i obratno*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izradiće se idejno rješenje za adekvatan pristup posjetilaca sa pristana na Vranjini i u Virpazaru. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.15	**Prilagoditi glavne atrakcije u Parku (učiniti ih dostupnim) za posjete osoba sa invaliditetom**
Indikator aktivnosti	*Pristup pristanima u Virpazaru i na Vranjini prilagođen je osobama sa invaliditetom.*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izradiće se idejno rješenje za adekvatan pristup posjetilaca sa pristana na Vranjini i u Virpazaru. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Nerealizovano

Razlog ne realizacije	Veza sa aktivnosti 4.1.14. Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.16	**Izgraditi infrastrukturu za Mobil Home**
Indikator aktivnosti	*Infrastruktura za Mobil Home je u funkciji posjetilaca*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uradiće se idejni projekat za Mobil Home na lokalitetu Komarno koji je predviđen Programom privremenih objekata 2020-2024.godina. Pribaviće se saglasnost od nadležnih institucija. Po dobijanju saglasnosti izradiće se Glavni projekat uređenja Mobil-Homa. Prioritet 2.
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.17	**Izraditi nove informativno-naplatne punktove**
Indikator aktivnosti	*Formirani informativno-naplatni punkt na lokacijama: Lipovik, Karuč, Dodoši i Žabljak Crnojevića*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Na lokalitetu Lipovik izvršiće se zamjena postojećeg devastiranog kontrolno-naplatnog punkta novim, koji će biti montažno - demontažnog karaktera. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Realizacija aktivnosti je u toku. Izvršena je postavka adekvatnog naplatnog punkta na Lipoviku. Takođe, dostavljen je još jedan naplatni punkt od strane NP Biogradska gora i adaptirana su dva naplatna objekta postavljena na Morači. Uslijed nedovoljnog broja zaposlenih na naplati i rada u smjenama pojedini punktovi nijesu mogli biti aktivirani.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.1.18	**Formirati nove parking prostore**
Indikator aktivnosti	*Formirani novi parking prostori na Vranjini i u Virpazaru*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Urediti parking prostore na Vranjini i u Virpazaru. Prioritet 2.
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Tokom 2023. godine dobijeni su UT uslovi i dozvola od Agencije za zaštitu životne sredine i saglasnost od Opštine Bar. Tokom 2024.realizovano nekoliko sastanaka ali se nije moglo naći adekvatno rješenje za realizaciju ove aktivnosti.
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 4.2	**Unaprijeđena turistička ponuda koja je zasnovana na rekreaciji**
Indikator cilja: Uspostavljeni elementi za rekreativne aktivnosti povećavaju zadovoljstvo i broj posjetilaca	
Aktivnost 4.2.1	**Unaprijediti turistički proizvod posmatranje ptica**
Indikator aktivnosti	*Izrađena osmatračnica za posmatranje ptica na Radušu; Izvršena sanacija osmatračnice na Stanaju; Postavljene informativne table*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Posredstvom sredstava javnog informisanja vršiće se promocija turističke ponude „posmatranje ptica“. Izvršiće se čišćenje prilaza osmatračnicama na Radušu i Stanaju. Nakon zimskog perioda u

	slučaju potrebe izvršiće se popravka na tablama i zamjena folija kao i eventualna popravka na osmatračnicama. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	200,00
Aktivnost 4.2.2	**Osmisliti nove koncepte u Centrima za posjetioce**
Indikator aktivnosti	*Urađena nova izložbena postavka u centrima za posjetioce na Vranjini i u Virpazaru*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Preko PA.CON projekta tokom 2022.godine postavljena je nova izložbena postavka u Centru za posjetioce u Virpazaru. Postavka je posvećena tradicionalnim načinima privređivanja i ribolova na Skadarskom jezeru. Prioritet 3
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Realizovano tokom 2022.godine
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.2.3	**Unaprijediti turističku ponudu kajakarenje**
Indikator aktivnosti	*Nabavljena nova oprema za kajake (vesla, torbice, prsluci); Nabavljeni novi kajaci*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Potrebno je izvršiti nabavku opreme za kajakarenje kao što slijedi:15 sjedišta za kajake, 20 kopči za kačenje sjedišta, 10 čepova, 6 vodootpornih torbica i minimum 15 vesala. Prioritet 1N
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	2.550,00
Aktivnost 4.2.4	**Razviti novu turističku ponudu kampovanje**
Indikator aktivnosti	*Određeni i uređeni prostori za kampovanje; Urađene marketing ponude*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Podnijeće se inicijativa za izmjenu i dopunu Programa privremenih objekata 2020-2024. godine kojima će se predvidjeti lokacije za kampovanje. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Čeka se odgovor Opštine Zeta obzirom da je u njenom vlasništvu zemljište na kojem se planira kamp prostor.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.2.5	**Razviti novu turističku ponudu Mobil Home**
Indikator aktivnosti	*Sprovedene marketing ponude Mobil Home*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Aktivnost na promociji nove turističke ponude Mobil-Home zavisi od realizacije aktivnosti 4.1.16. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Nerealizovano

Razlog ne realizacije	Vezana je za aktivnost 4.1.16. kako nije formiran Mobile Home, tako se nije mogla realizovati ova aktivnost
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 4.3	**Upravljanje posjetiocima**
Indikator cilja: Uređen i funkcionalan sistem posjećivanja sa akcionim planom upravljanja posjetiocima; Povećan nivo zadovoljstva posjetilaca Parka.	
Aktivnost 4.3.1	**Analizirati strukturu, mišljenje, potrebe i očekivanja posjetilaca**
Indikator aktivnosti	*Sprovedena anketa i izrađen izvještaj analize*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U centrima za posjetioce sprovodiće se anketiranje posjetilaca uz pomoć unaprijed pripremljenih anketnih listića, na osnovu kojih će se dobiti informacija o strukturi, mišljenju, potrebi i očekivanjima posjetilaca u Parku. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.2	**Analizirati uticaj posjetilaca na prirodne i kulturne vrijednosti**
Indikator aktivnosti	*Izvještaj o analizi uticaja posjetilaca u Parku na osnovu dnevnih izvještaja nadzornika*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nadzornici Parka izvršiće prikupljanje podataka u svojim protokolima o negativnom uticaju posjetilaca na području Skadarskog jezera. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nadzornici nijesu prikupili potrebne podatke
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.3	**Istražiti i odrediti prihvatne kapacitete pojedinih najposjećenijih lokaliteta u skladu sa smjernicama zaštite prirode, pratiti i regulisati broj posjetilaca**
Indikator aktivnosti	*Izrađena studija prihvatnih kapaciteta najposjećenijih lokaliteta*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Izradiće se Studija kapaciteta nosivosti za područje Virpazar, Vranjina i Rijeka Crnojevića koja će dati i preporuku i načine upravljanja posjetiocima. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 4.3.4	**Izgraditi mehanizam koji će doprinijeti da se smanji efekat vidljivosti posjetilaca u određenim područjima („leave no trace“ principi)**
Indikator aktivnosti	*Razvijen mehanizam zasnovan na „leave no trace“ principima.*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Osmisliće se, pripremiti dizajn i odštampati liflet „leave no trace 7 principa“ za ponašanje posjetilaca u Parku. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	

Troškovi realizacije	20,00
Aktivnost 4.3.5	**Razviti programe obilaska Parka (bazirane na prirodnim i kulturnim vrijednostima) za različite ciljne grupe**
Indikator aktivnosti	*Osmišljeni ciljani programi obilaska Parka. Broj sprovedenih obilazaka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Započeće se izrada programa obilaska Parka, za posjetioce u saradnji sa TO Bar, Podgorica, Cetinje, Tuzi i Zeta. Program podrazumijeva odabir reprezentativnih staza sa itinererom, izrada QGIS mapa staza i izradu brošure. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Programi osmišljeni, ali programi nisu realizovani zbog nedostatka licenciranih vodiča.
Troškovi realizacije	0,00

Strateška oblast 5: Saradnja sa nacionalnim i međunarodnim organizacijama i institucijama i lokalnim zajednicama	
Cilj 5.1	**Unapređenje upravljanja, umrežavanja, zaštite i promocije kroz nacionalnu i međunarodnu saradnju**
Indikator cilja: Park je prepoznat kao pouzdan partner domaćim i međunarodnim organizacijama i institucijama; Mehanizmi saradnje su unaprijeđeni i raste broj zajedničkih inicijativa i projekata	
Aktivnost 5.1.1	**Poboljšati saradnju sa državnim institucijama i ustanovama u vezi definisanja jasnih procedura iz zakonskih obaveza iz oblasti zaštite živote sredine i prirode**
Indikator aktivnosti	*Broj održanih tematskih sastanaka. Efikasnije sprovođenje procedura i obaveza*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa državnim institucijama i ustanovama u vezi definisanja jasnih procedura iz zakonskih obaveza iz oblasti zaštite živote sredine i prirode. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	200,00
Aktivnost 5.1.2	**Uputiti inicijative državnim institucijama i ustanovama u cilju efikasnijeg upravljanja zaštićenog područja**
Indikator aktivnosti	*Broj inicijativa i zaključci sa održanih sastanaka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uputiće se inicijative i organizovati sastanci sa svim relevantnim institucijama i organizacijama u svrhu unaprjeđivanja saradnje i efikasnijeg upravljanja Parkom. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.3	**Aktivnom saradnjom sa NVO sektorom realizovati projekte iz oblasti zaštite prirode i životne sredine**

Indikator aktivnosti	*Broj realizovanih zajedničkih projekata*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa lokalnim nevladinim organizacijama iz opština koje gravitiraju Parku pripremiće se prijedlozi projekata za konkurse domaćih i inostranih donatora. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju, NVO
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nije uspostavljena saradnja sa lokalnim NVO
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.4	**Uputiti inicijative ka lokalnim organizacijama i u cilju efikasnijeg upravljanja zaštićenim područja**
Indikator aktivnosti	*Broj inicijativa i zaključci sa održanih sastanaka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa svim lokalnim institucijama i organizacijama koje gravitiraju Parku kako bi se unaprijedila saradnja i inicirale akcije u svrhu efikasnijeg upravljanja ovim zaštićenim područjem. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.5	**Uspostaviti saradnju sa zaštićenim područjima u regionu**
Indikator aktivnosti	*Memorandumi o saradnji sa najmanje 2 zaštićena područja*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uspostaviće se saradnja sa zaštićenim područjima u regionu sa ciljem razmjene iskustava, primjeni dobrih praksi i pokretanja partnerskih inicijativa i zajedničkih projekata. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor JPNPCG
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nisu upućene inicijative za saradnju sa zaštićenim područjima, jer nije bilo kapaciteta i resursa za realizaciju ove aktivnosti
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.6	**Unaprijediti saradnju sa partnerskim zaštićenim područjima**
Indikator aktivnosti	*Broj održanih sastanaka, partnerskih inicijativa i studijskih posjeta*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Realizovaće se aktivnosti na uspostavljanju partnerskih odnosa sa zaštićenim područjima na nacionalnom i međunarodnom nivou. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nisu upućene inicijative za saradnju sa partnerskim zaštićenim područjima, jer nije bilo kapaciteta i resursa za realizaciju ove aktivnosti
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.7	**Nastaviti saradnju sa međunarodnim organizacijama (IUCN, UNESCO, Europark federacija i dr.)**
Indikator aktivnosti	*Učešće u radnim grupama, inicijativama i platformama, projektima*

Opis aktivnosti i njen prioritet	Prisustvo seminarima i radnim grupama na poziv organizacija. Apliciranje na konkursima i pozivima za projekte. Učešće u on-line radnim grupama shodno pozivima organizacija. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	976,80
Aktivnost 5.1.8	**Priprema i izrada prijedloga projekata u skladu sa potrebama Parka i javnim pozivima**
Indikator aktivnosti	*Broj podnesenih i broj odobrenih projektnih prijedloga*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa potrebama Parka kao i prioritetima javnih poziva pripremiće se prijedlozi projekata. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.9	**Realizacija projektnih aktivnosti**
Indikator aktivnosti	*Izvještaji o uspješnosti realizacije projektnih aktivnost*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Kvalitetna implementacija projektnih aktivnosti kao i redovno izvještavanje o svim sprovedenim projektnim aktivnostima. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.1.10	**Učešće u obukama za pisanje i izvještavanje projekata**
Indikator aktivnosti	*Broj stručnih saradnika koji su uspješno završili obuku*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa potrebama Službe, učestvovati na obukama koje se odnose na podizanje i jačanje kapaciteta zaposlenih. Prioritet 3
Odgovornost	Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 5.2	**Podrška lokalnoj zajednici u održivom razvoju u skladu sa principima očuvanja vrijednosti Parka**
Indikator cilja: Lokalne zajednice aktivno sarađuju sa Parkom; Povećan broj zajedničkih projekata i inicijativa, tradicionalnih funkcionalnih gazdinstava i usluga i proizvoda lokalne zajednice u ponudi Parka.	
Aktivnost 5.2.1	**Izraditi prijedloge projekata u skladu sa pozivima u partnerstvu sa lokalnim zajednicama koje gravitiraju Parku**
Indikator aktivnosti	*Broj podnesenih i broj odobrenih projektnih prijedloga*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa potrebama Parka i lokalne zajednice kao i prioritetima javnih poziva pripremiće se prijedlozi projekata. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za projekte i međunarodnu saradnju
Stepen realizacije	Realizovano

Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.2.2	**Pružiti podršku lokalnom stanovništvu za očuvanje tradicionalne poljoprivrede**
Indikator aktivnosti	*Broj tradicionalnih funkcionalnih gazdinstava*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa lokalnim stanovništvom koji se bavi tradicionalnim načinom uzgoja i spravljanja vinove loze i vina, lokalnim ribarima i lokalnim poljoprivrednim proizvođačima u cilju sagledavanja njihovih potreba i zahtjeva. Prioritet 3
Odgovornost	Direktor Parka
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.2.3	**Pružiti podršku lokalnom stanovništvu za razvoj ponuda zasnovanih na tradicionalnim oblicima, u skladu sa održivim principima**
Indikator aktivnosti	*Broj tradicionalnih funkcionalnih ponuda*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Prikupljanje, odabir i nabavka karakterističnih suvenira koje će dopuniti asortiman suvenirnice u Parku. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	905,00
Aktivnost 5.2.4	**Uspostaviti geografski sertifikat porijekla za lokalne proizvode**
Indikator aktivnosti	*Uspostavljen geografski sertifikat*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Nastaviće se saradnja sa predstavnicima relevantnih institucija kako bi se uspostavili sertifikati za lokalne proizvode sa područja Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Dobijeno Rješenje o registraciji žiga od Direkcije za intelektualnu svojinu. Potrebno je da se formira radna grupa koja će se baviti neophodnim koracima u realizaciji aktivnosti.
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.2.5	**Pružiti podršku lokalnom stanovništvu da svoje proizvode plasiraju na manifestacijama i sajmovima koje organizuje JPNPCG**
Indikator aktivnosti	*Broj lokalnih proizvođača koji se odazvao pozivu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Kontaktiraće se predstavnici lokalnog stanovništva da svoje proizvode plasiraju na manifestacijama i događajima u Parku. Prioritet 3
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.2.6	**Inicirati formiranje udruženja zelenih brodara**

Indikator aktivnosti	Formirano udruženje zelenih brodara
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa klasterom „brodari“ na kojima će se pokrenuti inicijativa ponovnog formiranja udruženja „Zeleni brodari“. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 5.3	**Socio-ekonomski razvoj područja Parka**
Indikator cilja: Akteri koji su u interakciji sa područjem Parka su prepoznati i uključeni u procese upravljanja zaštićenim područjem.	
Aktivnost 5.3.1	**Izraditi socio –ekonomsku analizu šireg područja Parka**
Indikator aktivnosti	*Broj definisanih klastera i njihovo uključivanje u socio-ekonomski forum*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa definisanom bazom podataka lokalnih stejkholdera istu inovirati u skladu sa potrebama i organizovati tematske sastanke sa različitim klasterima i udruženjima sa zadatkom snažnije integracije lokalnih struktura i njihove adekvatne participacije u procese planiranja u Parku. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoja
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 5.3.2	**Redovno održavati socio-ekonomske forume**
Indikator aktivnosti	*Broj održanih tematskih socio-ekonomskih foruma sa sačinjenim izvještajima*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U skladu sa zakonom i strateškim dokumentima obezbijediće se participiranje lokalnih samouprava kao i drugih relevantnih institucija i privrednih subjekata i korisnika prostora parka u procesima upravljanja Parkom. Prioritet 2
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	200,00

Strateška oblast 6: Efikasna kontrola prostora Parka	
Cilj 6.1	**Unapređenje fizičke zaštite Parka**
Indikator cilja: Broj podnesenih prijava; Broj procesuiranih prijava; Usklađeni pravni i organizacioni kapaciteti sa potrebama Parka	
Aktivnost 6.1.2	**Organizovati interne obuke za Službu fizičke zaštite**
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih obuka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U cilju usavršavanja nadzornika struče službe će u skladu sa potrebama, kroz predavanja, obuke, konsultacije i dr vršiti

	obučavanje Službe zaštite za profesionalni rad i odnos prema posjetiocima. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove, Služba za promociju, marketing i turizam, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine I održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 6.1.3	**Izvršiti nabavku materijalno - tehničkih sredstava za Službu fizičke zaštitu i Službu za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture**
Indikator aktivnosti	*Izvršena nabavka*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Shodno Pravilniku o uniformi, naoružanju i identifikacionoj oznaci, izvršiće se nabavka materijalno tehničkih sredstava za Službu zaštite i Službu ambijentalne higijene. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za logistiku
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	34.563,43
Aktivnost 6.1.4	**U saradnji sa nadležnim inspekcijskim službama vršiti kontrolu i suzbijati nelegalne aktivnosti**
Indikator aktivnosti	*Broj podnesenih i procesuiranih prijava*
Opis aktivnosti	Organizovaće se sastanci sa inspekcijskim službama, (šumarstvo, lovstvo i zaštita bilja, slatkovodno ribarstvo, zaštita životne sredine, zaštita prostora, turistička i građevinska inspekcija) u cilju koordinacije aktivnosti u prostoru Parka i efikasnijeg procesuiranja evidentiranih nezakonitih radnji. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba fizičke zaštite, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 6.1.5	**U saradnji sa odjeljenjima bezbjednosti Podgorica, Bar, Cetinje i Tuzi vršiti kontrolu i suzbijati nelegalne aktivnosti**
Indikator aktivnosti	*Broj podnesenih i procesuiranih prijava*
Opis aktivnosti	Organizovaće se sastanci sa MUP-om u cilju koordinacije aktivnosti na sprječavanju nelegalnih radnji i koordinacije aktivnosti u slučaju vanrednih situacija. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba fizičke zaštitu, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove, odjeljenja bezbjednosti Podgorica, Bar, Cetinje i Tuzi
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Cilj.6.2	**Utvrđivanje i označavanje jasne granice Parka**

Indikator cilja: Definisana dinamika i način finansiranja za utvrđivanje jasnih granica Parka	
Aktivnost 6.2.1	**Uputiti inicijativu organima državne uprave nadležnim za poslove šumarstva i zaštite životne sredine, organu uprave nadležnom za poslove katastra, gradskim opštinama i opštinama na čijoj se teritoriji nalazi Nacionalni park za formiranje radnog tijela za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka**
Indikator aktivnosti	*Formirano radno tijelo*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uputiće se inicijativa Ministarstvu turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, Ministarstvu prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, Upravi za gazdovanje šumama i lovištima, Agenciji za zaštitu životne sredine, Upravi za katastar i državnu imovinu, opštinama: Bar, Tuzi, Zeta i Prijestonici Cetinje za delegiranje člana, kako bi se formiralo radno tijelo za utvrđivanje i obilježavanje granica Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNPCG i direktor Parka
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	U prethodnom periodu je izrađena Studija revizije za NP Skadarsko jezero kojom se predlažu nove granice ovog zaštićenog područja. S tim u vezi čeka se da nove granice budu zakonski prihvaćene i usvojene, kako bi se formiralo radno tijelo za obilježavanje granica NP Skadarsko jezero
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost 6.2.2	**Definisati izvore finansiranja, budžet i dinamiku za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka**
Indikator aktivnosti	*Jasno definisani izvori finansiranja, budžet i dinamika*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci radnog tijela za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka u svrhu definisanja izvora finansiranja, budžeta i dinamike. Izradiće se model obilježavanja granica. Prioritet 1
Odgovornost	Radno tijelo za utvrđivanje i obilježavanje jasnih granica Parka
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Veza sa aktivnosti 6.2.1. Aktivnost će se realizovati po formiranju radnog tijela za obilježavanje granica NP Skadarsko jezero
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 6.3	**Park bez otpada**
Indikator cilja: Efikasna regulacija upravljanja otpadom; Smanjen broj nelegalnih odlagališta otpada	
Aktivnost 6.3.1	**Inicirati sastanke sa komunalnim preduzećima koji gravitiraju u Parku u vezi definisanja procedura sprječavanja nastanka i sanacije neuređenih odlagališta otpada**
Indikator aktivnosti	*Broj sastanaka i broj definisanih procedura*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se sastanci sa komunalnim preduzećima opštinama: Bar, Tuzi, Zeta i prijestonicom Cetinje kako bi se definisale procedure sanacije neuređenih odlagališta otpada i napravio plan sprječavanja istih. Prioritet 1

Odgovornost	Direktor JPNPCG, direktor Parka, Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj, Služba za kadrovske, pravne i opšte poslove
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	100,00
Aktivnost 6.3.2.	**U saradnji sa komunalnim preduzećima opština koje gravitiraju u Parku izvršiti sanaciju neuređenih odlagališta otpada na području Parka**
Indikator aktivnosti	*Broj saniranih neuređenih odlagališta otpada*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Vršiće se kontrola stanja na terenu kako bi se spriječilo nastajanje nelegalnih odlagališta evidentiraće se lokacije odlagališta i izvršiti njihovo saniranje. Prikupiće se podaci o vrstama, količinama i porijeklu otpada. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, Služba fizičke zaštite, Komunalna preduzeća opština: Bar, Zeta, Tuzi i Prijestonice Cetinje
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	500,00
Aktivnost 6.3.3.	**U saradnji sa komunalnim preduzećima, NVO-ima, civilnim sektorima, lokalnim stanovništvom i volonterima organizovati akcije uklanjanja otpada**
Indikator aktivnosti	*Broj organizovanih akcija i količina uklonjenog otpada*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Organizovaće se akcije čišćenja i uklanjanja otpada sa lokacija na kojima su evidentirana nelegalnih odlagališta. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor Parka, Služba za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture, Služba fizičke zaštite, Komunalna preduzeća opština: Bar, Zeta, Tuzi i Prijestonice Cetinje, NVO
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	1.000,00

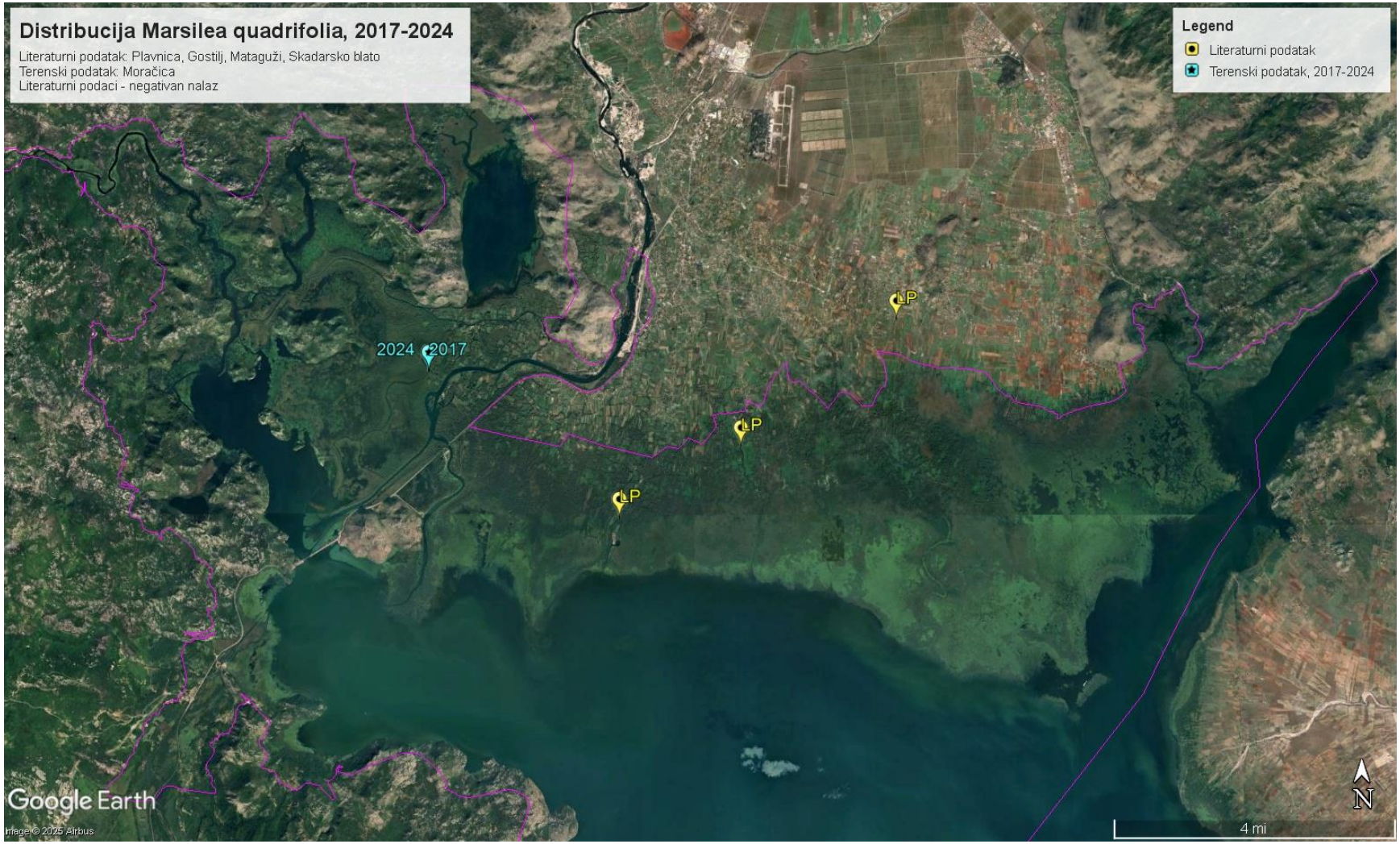
VANPLANSKE AKTIVNOSTI

Strateška oblast 3: Edukacija, interpretacija i promocija prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka	
Cilj 3.1	**Razvijena i unaprijeđena edukacija i interpretacija**
Indikator cilja: Procenat školske populacije, posjetilaca i lokalnog stanovništva koji su kvalitetno edukovani o vrijednostima Parka je povećan za 15% u odnosu na prethodni period	
Aktivnost	**Kreiranje edukativne video igrice**
Indikator aktivnosti	*Broj registrovanih osoba na platformi, broj škola koje će učestvovati u aktivnostima koje se mogu sprovoditi kroz video igricu*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa kompanijama koje se bave programiranjem ove vrste sadržaja kreiraće se posebna platforma sa edukativnom video igricom koja će omogućiti edukaciju na širem nivou, te biti od pomoći

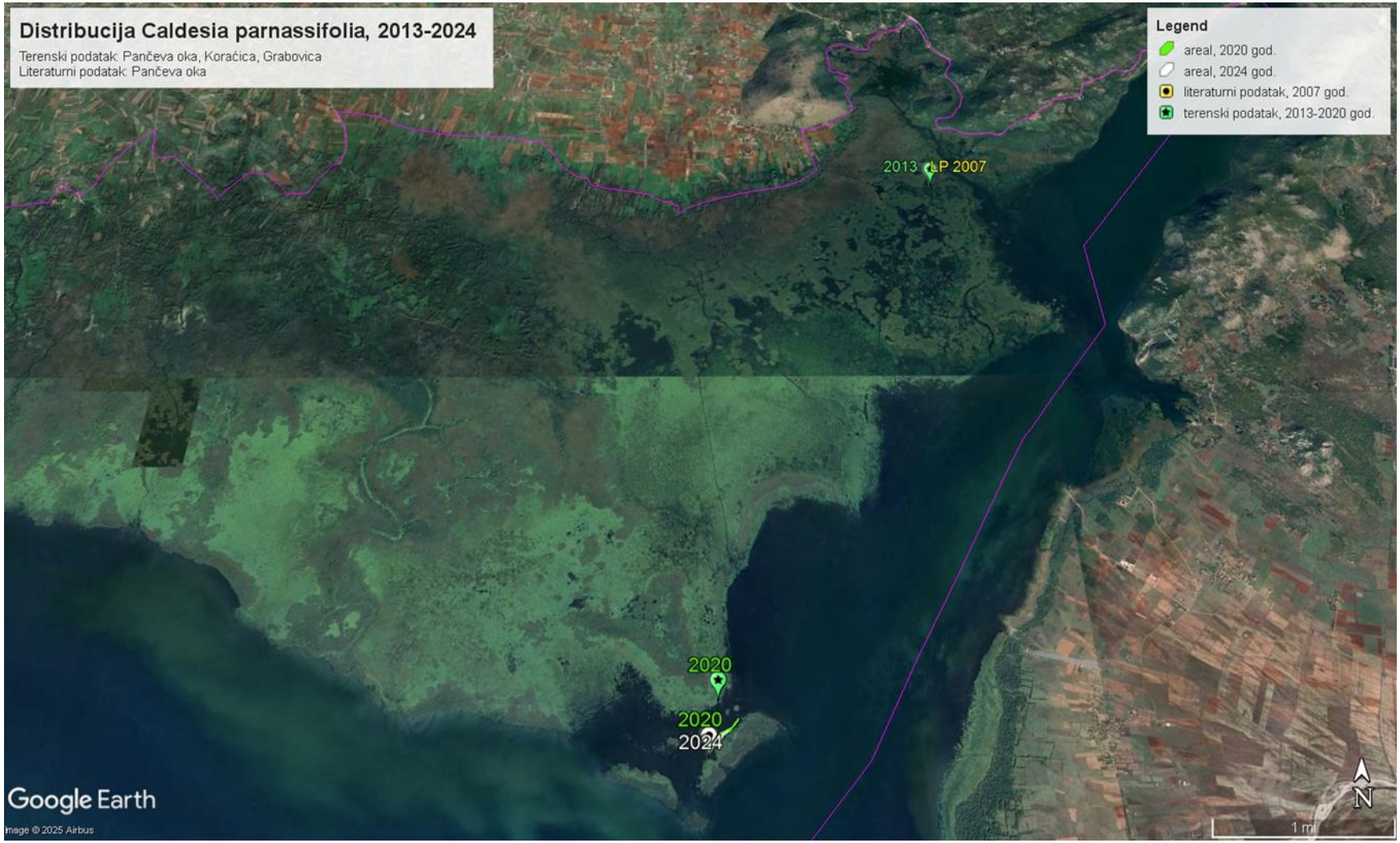
	edukatorima koji edukaciju sprovode terenskim obilaskom obrazovnih ustanova. Na jednostavan način obrazovne ustanove moći će da kroz različite kvizove i takmičenja u znanju o nacionalnim parkovima učestvuju u aktivnostima koje sprovode nacionalni parkovi. Kroz video igricu promovisaće se i približiti zainteresovanima priroda, biodiverzitet i kulturno – istorijske vrijednosti parkova. Prioritet 3
Odgovornost	direktor JPNPCG, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Cilj 3.2	**Park je uspješno promovisan na nacionalnom I međunarodnom nivou**
Indikator cilja: Park je prepoznatljiva i atraktivna destinacija na posjetioce i ljubitelje prirode	
Aktivnost	**Izraditi katalog za dalju prodaju**
Indikator aktivnosti	*Izrađen katalog*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Uradiće se dizajn, priprema i štampa kataloga koji će se prodavati u suvenirnici Parka. Prioritet 1
Odgovornost	Direktor JPNCG, Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Nerealizovano
Razlog ne realizacije	Nedostatak finansijskih sredstava
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost	**Inicijativa prema Pošti Crne Gore za izradu poštanskih markica sa motivom nacionalnog Parka**
Indikator aktivnosti	*Odštampane poštanske markice*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Sada već tradicionalna aktivnost koja će izvršiti odabir prigodnog motiva iz Parka (koji simbolizuje etnografsko i kulturno nasljeđe Parka) u zavisnosti od Pošte koja određuje temu za datu godinu. Prioritet 3
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost	**Prikupljanje foto i video materijala u saradnji sa drugim subjektima**
Indikator aktivnosti	*Broj objavljenih foto i video materijala na sajtu i društvenim mrežama*
Opis aktivnosti i njen prioritet	U saradnji sa drugim subjektima, obezbijediće se foto i video materijal i promovisati na veb-sajtu, društvenim mrežama i elektronskim portalima u cilju promocije najznačajnijih vrijednosti Parka. Prioritet 2
Odgovornost	Služba za promociju, marketing i turizam, direktor NP, direktor JPNPCG
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	300,00

Strateška oblast 5: Saradnja sa nacionalnim i međunarodnim organizacijama i institucijama i lokalnim zajednicama	
Cilj 5.4	**Izdati urbanističko-tehnički uslovi i unaprijeđena informaciona osnova za privremene objekte**
Indikator cilja: Broj UT uslova i funkcionalna baza podataka o privremenim objektima	
Aktivnost	**Izraditi urbanističko-tehničke uslove**
Indikator aktivnosti	*Broj izdatih UT uslova*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Shodno Programu objekata privremenog karaktera i Uredbe o izmjeni uredbe o povjeravanju poslova iz nadležnosti Ministarstva prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine Javno preduzeće izdaje UT uslove. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00
Aktivnost	**Izraditi mape privremenih objekata u cilju boljeg monitoringa prostora i prikupljanja podataka**
Indikator aktivnosti	*Broj mapa*
Opis aktivnosti i njen prioritet	Korišćenjem QGIS programa uradiće se mape shodno Programu objekata privremenog karaktera. Prioritet 1
Odgovornost	Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj
Stepen realizacije	Realizovano
Razlog ne realizacije	
Troškovi realizacije	0,00

PRILOG

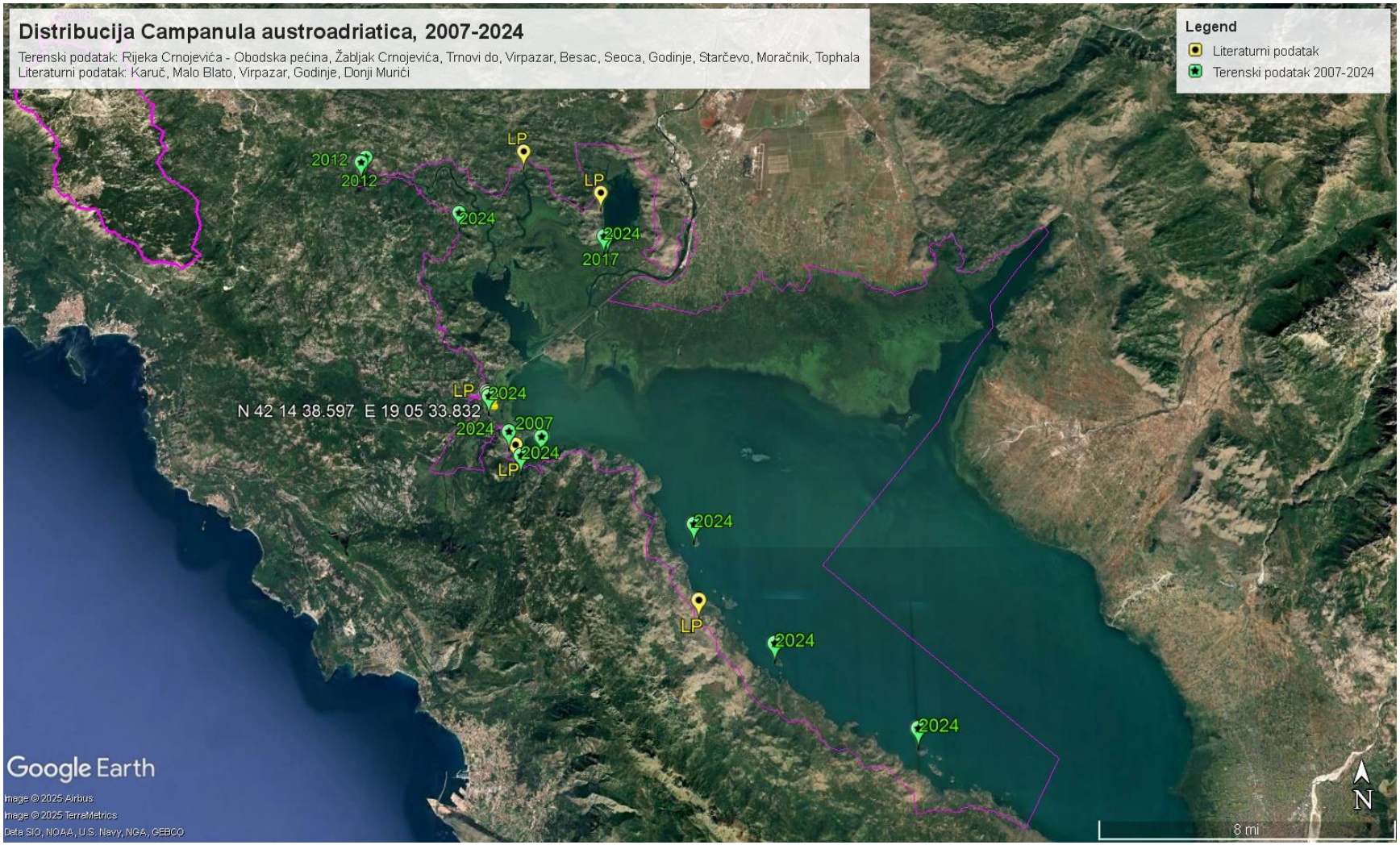

Distribucija Marsilea quadrifolia, 2017-2024
Literaturni podatak: Plavnica, Gostilj, Mataguži, Skadarsko blato
Terenski podatak: Moračica
Literaturni podaci - negativan nalaz
Legend
Literaturni podatak
Terenski podatak, 2017-2024
2024
2017
LP
LP
LP
Google Earth
Image © 2025 Airbus
N
4 mi

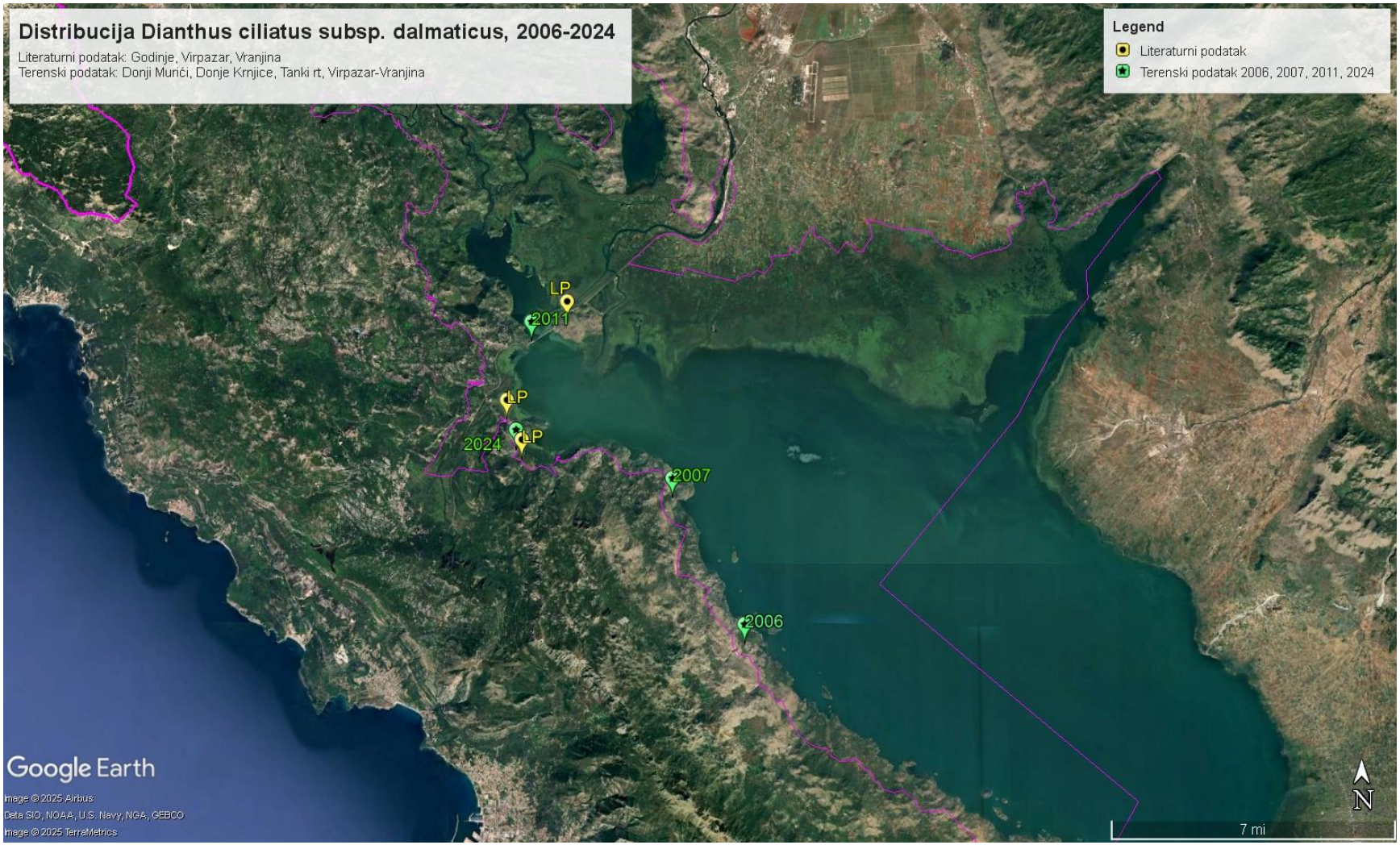

Monitoring Marsilea quadrifolia na lokalitetu Moračica, 2017-2024
Legend
2017
2018
2019
2021
2022
2023
2024
Google Earth
Image © 2025 Airbus
1000 ft
N

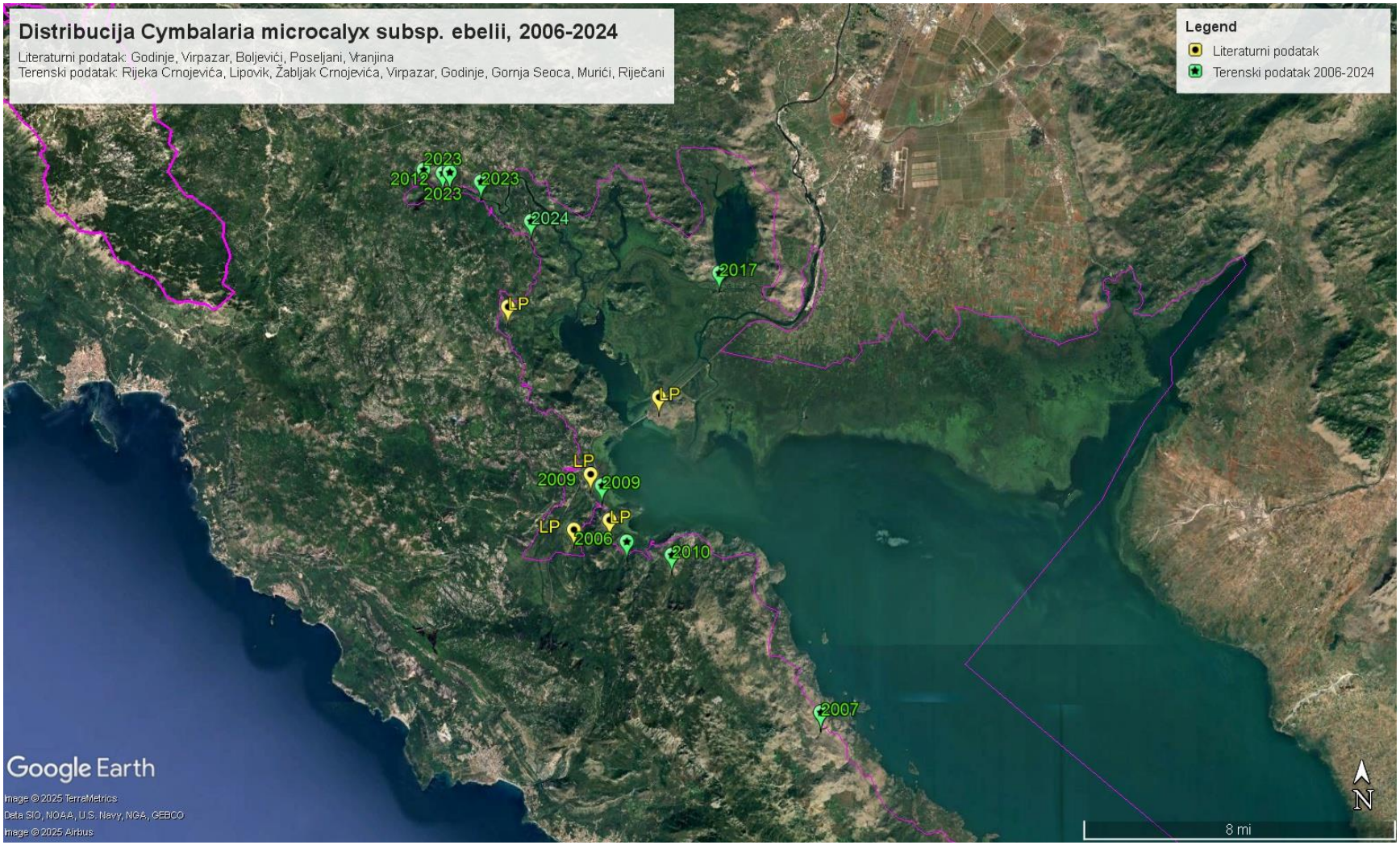

Distribucija Caldesia parnassifolia, 2013-2024
Terenski podatak: Pančeva oka, Koraćica, Grabovica
Literaturni podatak: Pančeva oka
Legend
areal, 2020 god.
areal, 2024 god.
literaturni podatak, 2007 god.
terenski podatak, 2013-2020 god.
2013
P 2007
2020
2020
2024
Google Earth
Image © 2025 Airbus
N
1 mi

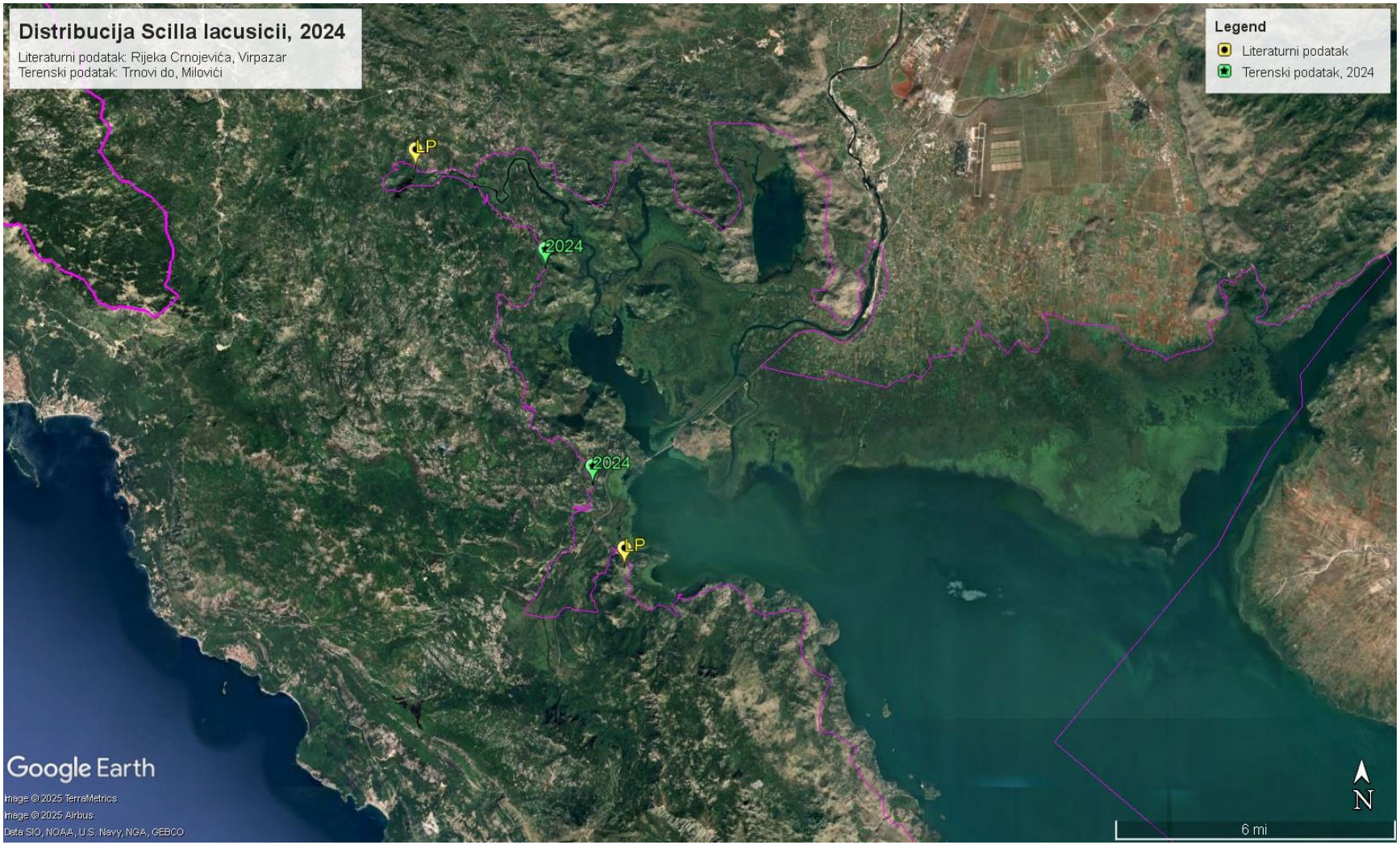

Monitoring Caldesia parnassifolia, 2020-2024
Terenski podatak: Koraćica
Literaturni podatak: -
Legend
2020
2021
2022
2023
2024
2024 poligon
2020 poligon
2020
2020
2020
2020
2020
2020
2020
2020
2021
2021
2021
2022
2022
2023
2023/nov.
2023/avg./nov.
2023/avg.
2024
2024
2024
2024
2024
2024
Google Earth
Image © 2025 Airbus
N
900 ft

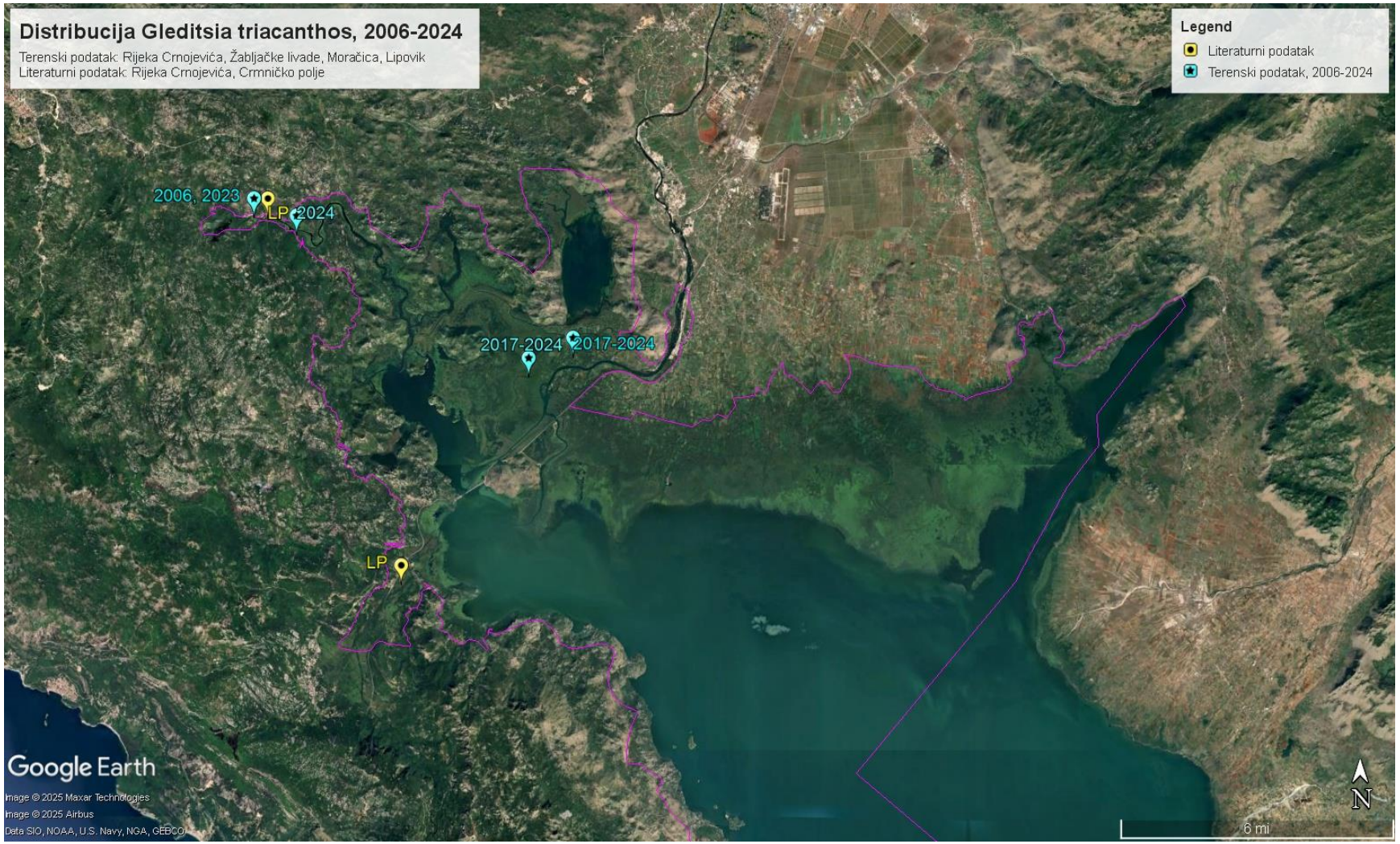

Caldesia parnassifolia 2024 god. u odnosu na 2020 god.
Lokalitet: ostrvo Koraćica
Legend
2020 - 265m x 50m
2020 početna i krajnja koordinata
2024 - 145m x 25m
2024 početna i krajnja koordinata
2020
2024
2024
2020
Google Earth
Image © 2024 Airbus
N
700 ft

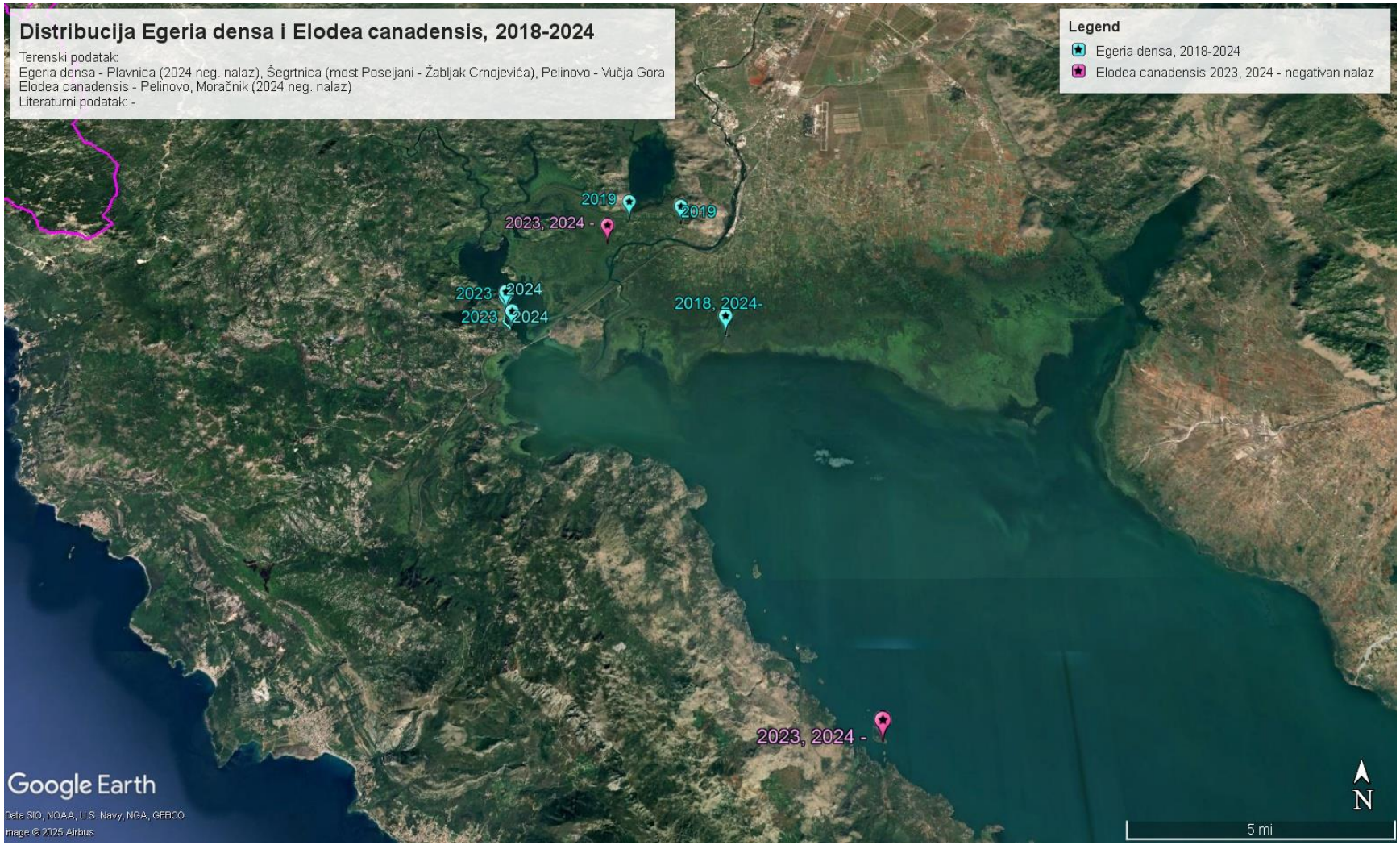

Distribucija Campanula austroadriatica, 2007-2024
Terenski podatak: Rijeka Crnojevića - Obodska pećina, Žabljak Crnojevića, Trnovi do, Virpazar, Besac, Seoca, Godinje, Starčevo, Moračnik, Tophala
Literaturni podatak: Karuč, Malo Blato, Virpazar, Godinje, Donji Muriči
Legend
Literaturni podatak
Terenski podatak 2007-2024
LP
2012
2012
LP
2024
2024
2017
LP
2024
N 42 14 38.597 E 19 05 33.832
2024
2007
2024
LP
2024
LP
2024
2024
Google Earth
Image © 2025 Airbus
Image © 2025 TerraMetrics
Data SIO, NOAA, U.S. Navy, NGA, GEBCO
N
8 mi

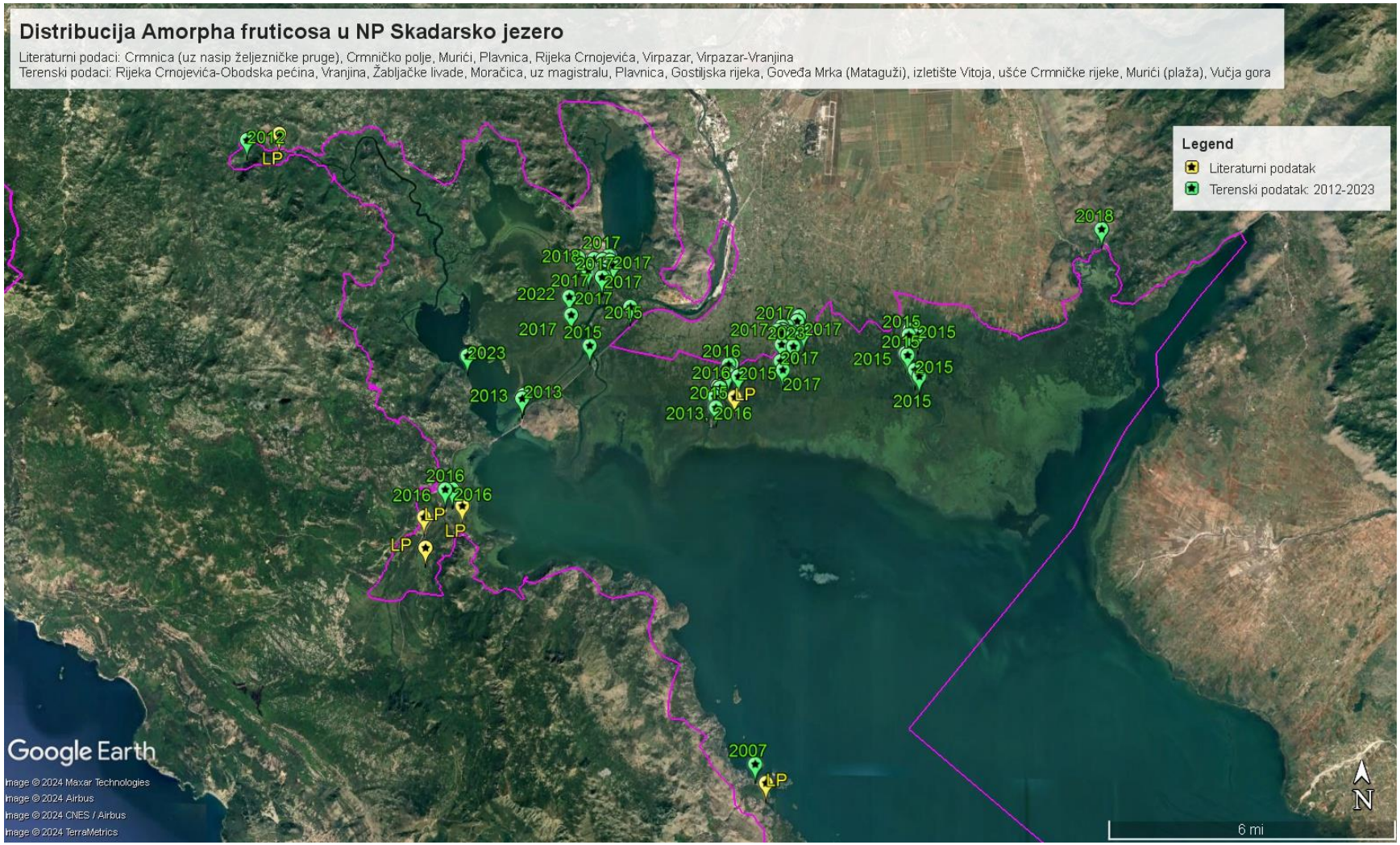

Distribucija Dianthus ciliatus subsp. dalmaticus, 2006-2024
Literaturni podatak: Godinje, Virpazar, Vranjina
Terenski podatak: Donji Muriči, Donje Krnjice, Tanki rt, Virpazar-Vranjina
Legend
Literaturni podatak
Terenski podatak 2006, 2007, 2011, 2024
LP
2011
LP
2024
LP
2007
2006
Google Earth
Image © 2025 Airbus
Data SIO, NOAA, U.S. Navy, NGA, GEBCO
Image © 2025 TerraMetrics
N
7 mi

Distribucija Cymbalaria microcalyx subsp. ebelii, 2006-2024
Literaturni podatak: Godinje, Virpazar, Boljevići, Poseljani, Vranjina
Terenski podatak: Rijeka Crnojevića, Lipovik, Žabljak Crnojevića, Virpazar, Godinje, Gornja Seoca, Murići, Riječani
Legend
Literaturni podatak
Terenski podatak 2006-2024
2023
2012
2023
2023
2024
2017
LP
LP
LP
2009
2009
LP
LP
2006
2010
2007
Google Earth
Image © 2025 TerraMetrics
Data SIO, NOAA, U.S. Navy, NGA, GEBCO
Image © 2025 Airbus
N
8 mi

Distribucija Scilla lacusicii, 2024
Literaturni podatak: Rijeka Crnojevića, Virpazar
Terenski podatak: Trnovi do, Milovići
Legend
Literaturni podatak
Terenski podatak, 2024
LP
2024
2024
LP
Google Earth
Image © 2025 TerraMetrics
Image © 2025 Airbus
Data SIO, NOAA, U.S. Navy, NGA, GEBCO
N
6 mi

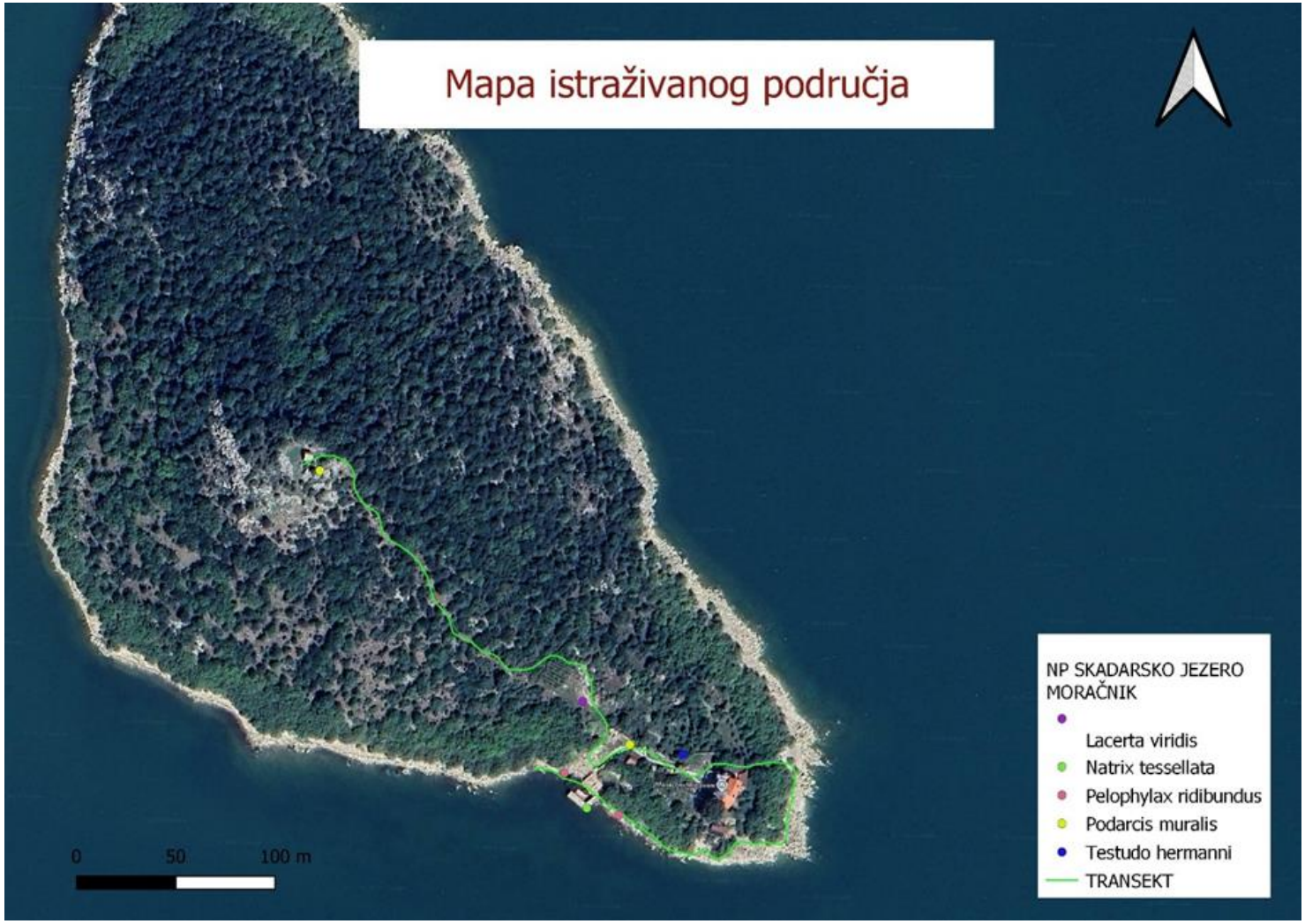

Distribucija Gleditsia triacanthos, 2006-2024
Terenski podatak: Rijeka Crnojevića, Žabljačke livade, Moračica, Lipovik
Literaturni podatak: Rijeka Crnojevića, Crmničko polje
Legend
Literaturni podatak
Terenski podatak, 2006-2024
2006, 2023
LP
2024
2017-2024
2017-2024
LP
Google Earth
Image © 2025 Maxar Technologies
Image © 2025 Airbus
Data SIO, NOAA, U.S. Navy, NGA, GEBCO
N
6 mi

Distribucija Egeria densa i Elodea canadensis, 2018-2024
Terenski podatak:
Egeria densa - Plavnica (2024 neg. nalaz), Šegrtnica (most Poseljani - Žabljak Crnojevića), Pelinovo - Vučja Gora
Elodea canadensis - Pelinovo, Moračnik (2024 neg. nalaz)
Literaturni podatak: -
Legend
Egeria densa, 2018-2024
Elodea canadensis 2023, 2024 - negativan nalaz
2019
2019
2023, 2024 -
2023, 2024
2023, 2024
2018, 2024-
2023, 2024 -
Google Earth
Data SIO, NOAA, U.S. Navy, NGA, GEBCO
Image © 2025 Airbus
N
5 mi

Distribucija Amorpha fruticosa u NP Skadarsko jezero
Literaturni podaci: Crmnica (uz nasip željezničke pruge), Crmničko polje, Murići, Plavnica, Rijeka Crnojevića, Virpazar, Virpazar-Vranjina
Terenski podaci: Rijeka Crnojevića-Obodska pećina, Vranjina, Žabljačke livade, Moračica, uz magistralu, Plavnica, Gostiljska rijeka, Goveđa Mrka (Mataguži), izletište Vitoja, ušće Crmničke rijeke, Murići (plaža), Vučja gora
Legend
Literaturni podatak
Terenski podatak: 2012-2023
Google Earth
Image © 2024 Maxar Technologies
Image © 2024 Airbus
Image © 2024 CNES / Airbus
Image © 2024 TerraMetrics
6 mi
N

Distribucija Marsilea quadrifolia i Elodea canadensis, 2024 u odnosu na ranije nalaze
Legend
2019
2021
2022
2023 Elodea canadensis
2024
2019
2024
2024
2024
2023
2018
2023
2021
2022
2021
2024
Google Earth
Image © 2024 Maxar Technologies
700 ft
N

MAPA ISTRAŽIVANJA HERPETOFAUNA NA OSTRVU MORAČNIK SA PREGLEDOM REGISTROVANIH VRSTA

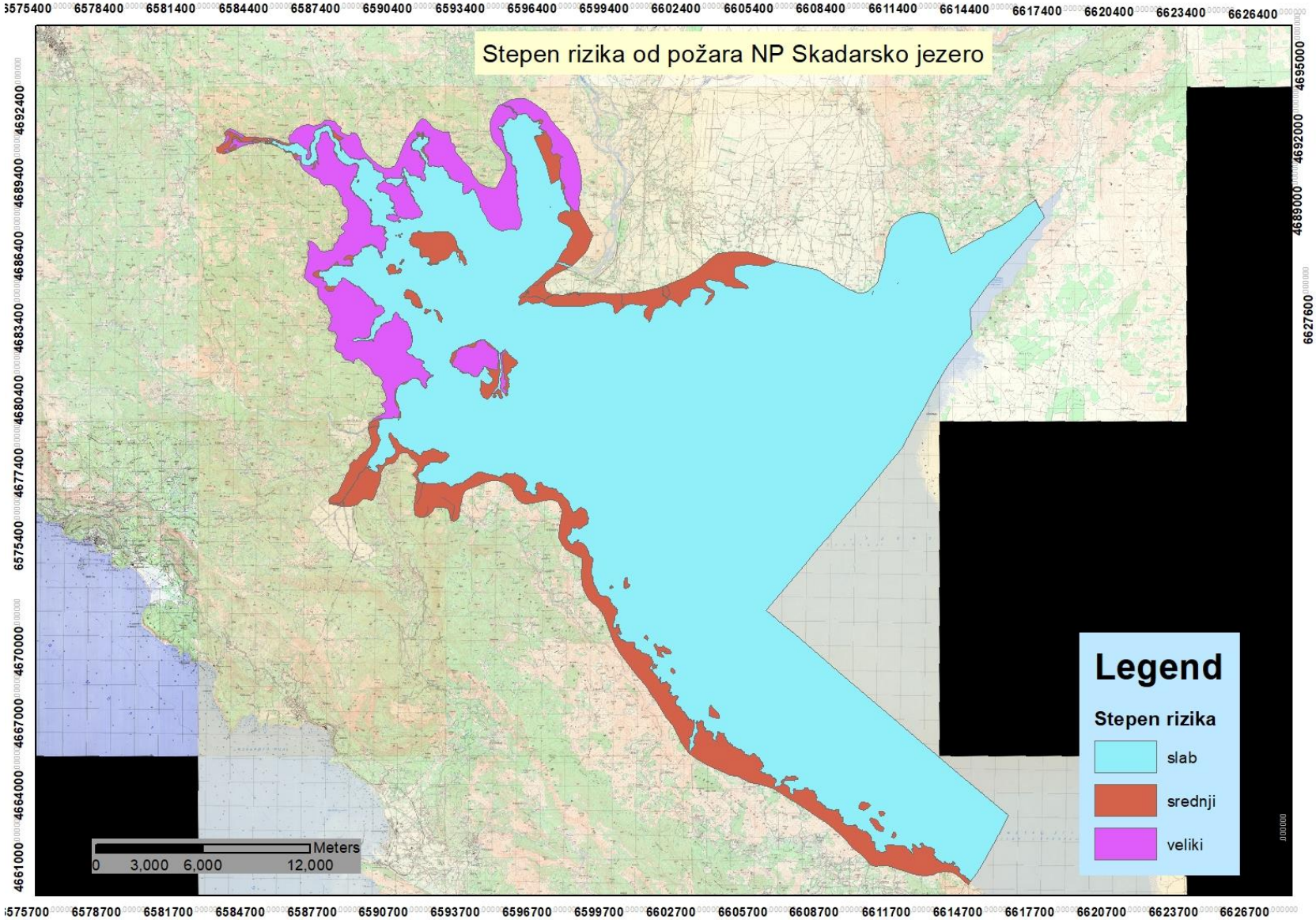

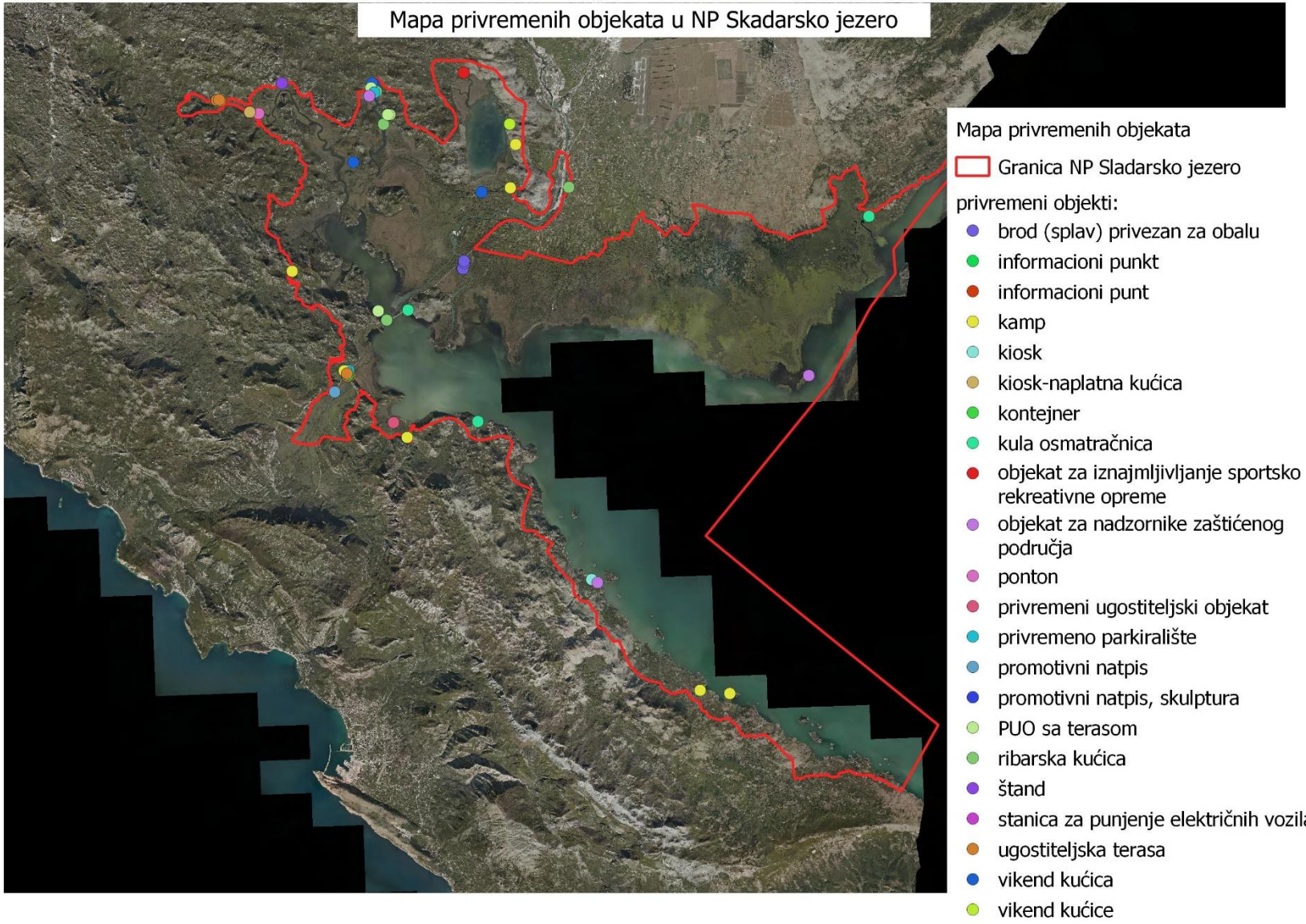
MAPA ISTRAŽIVANJA VIDRE (*LUTRA LUTRA*)

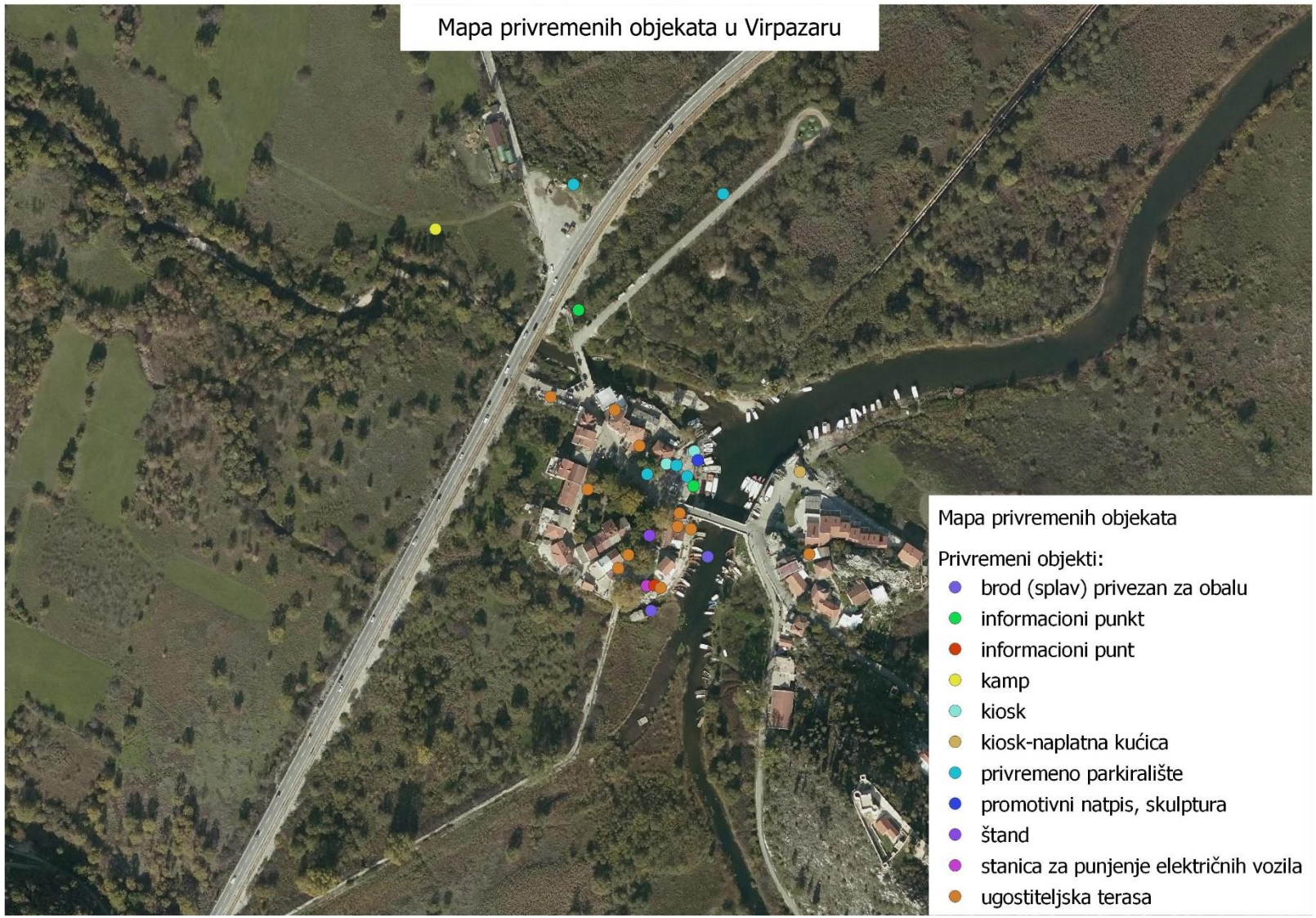

ljubičasti krugovi predstavljaju pozitivne nalaze, bijeli krugovi negativne

MAPA RIZIKA POJAVE POŽARA

Mapa privremenih objekata u NP Skadarsko jezero
Mapa privremenih objekata
Granica NP Sladarsko jezero
privremeni objekti:
brod (splav) privezan za obalu
informacioni punkt
informacioni punt
kamp
kiosk
kiosk-naplatna kućica
kontejner
kula osmatračnica
objekat za iznajmljivljanje sportsko rekreativne opreme
objekat za nadzornike zaštićenog područja
ponton
privremeni ugostiteljski objekat
privremeno parkiralište
promotivni natpis
promotivni natpis, skulptura
PUO sa terasom
ribarska kućica
štand
stanica za punjenje električnih vozila
ugostiteljska terasa
vikend kućica
vikend kućice

Mapa privremenih objekata u Virpazaru
Mapa privremenih objekata
Privremeni objekti:
brod (splav) privezan za obalu
informacioni punkt
informacioni punt
kamp
kiosk
kiosk-naplatna kućica
privremeno parkiralište
promotivni natpis, skulptura
štand
stanica za punjenje električnih vozila
ugostiteljska terasa

JAVNO PREDUZEĆE ZA UPRAVLJANJE
MORSKIM DOBROM CRNE GORE

IZVJEŠTAJ O REALIZOVANIM AKTIVNOSTIMA U PARKU PRIRODE „KATIČ“ TOKOM 2024. GODINE

februar 2025. godine

SADRŽAJ:

1. UVOD 4

1.1. Zakonodavni okvir 4

1.2. Opis područja 4

1.2. Upravljač zaštićenim područjem 5

2. REALIZACIJA MJERA ZAŠTITE 10

2.1. Zone zaštite 10

2.2. Sprovedene mjere zaštite 10

3. REALIZACIJA PLANA PO INDIKATORIMA PRAĆENJA USPJEŠNOSTI REALIZACIJE PLANA 11

3.1. Ciljevi i prikaz realizovanih mjera i aktivnosti po tematskim oblastima 11

3.1.1. Prikaz mjera i aktivnosti iz Godišnjeg programa upravljanja zaštićenim područjem Park prirode „Katič” za 2023. godinu a koje su realizovane tokom 2024. godine 23

3.2. Prikaz aktivnosti istraživanja i monitoringa 27

4. AKTIVNOSTI U ZAŠTIĆENOM PODRUČJU 28

4.1. Ekološke akcije 28

4.2. Edukacija 28

4.2.1. Aktivnosti realizovane od strane upravljača 28

4.2.2. Učešće upravljača 29

4.2.3. Posjećivanje Parka prirode „Katič“ 30

4.2.4. Posjete drugim morskim zaštićenim područjima 30

4.3. Promocija 31

4.4. Međunarodni projekti 33

5. FINANSIJSKA SREDSTVA UTROŠENA ZA ZAŠTITU 36

5.1. Finansiranje Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore 36

5.2. Finansijska sredstva utrošena za realizaciju planiranih aktivnosti 37

6. ZAKLJUČAK 40

NOSILAC IZRADE IZVJEŠTAJA O REALIZOVANIM AKTIVNOSTIMA TOKOM 2024.GODINE

Javno preduzeće za upravljanja morskim dobrom Crne Gore

Ulica Popa Jola Zeca bb

85310 Budva, Crna Gora

www.morskodobro.me

PRIPREMIO RADNI TIM JAVNOG PREDUZEĆA ZA UPRAVLJANJE MORSKIM DOBROM CRNE GORE:

Obrađivači Izvještaja o realizovanim aktivnostima u Parku prirode „Katič“:

Ime i prezime	Radno mjesto ili funkcija	Organizaciona jedinica upravljača ili drugi subjekt
Dijana Došljak	Rukovodilac službe	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra
Nemanja Malovrazić	Koordinator za zaštitu prirode i životne sredine	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra
Milena Raičević	Samostalni saradnik za međunarodnu saradnju i projekte	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra
Aleksandra Ivanović	Saradnik za zaštitu prirode	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra
Marija Bajković	Saradnik za zaštitu prirode i životne sredine	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra
Tamara Kaluđerović	Saradnik za administraciju	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra
Mirjana Knežević	Referent	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra

Autori fotografija:

Arhiva Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore

SKRAĆENICA	ZNAČENJE	SKRAĆENICA	ZNAČENJE
AZZŽS	Agencija za zaštitu životne sredine	**MS**	Ministarstvo saobraćaja
APD	Asocijacija „Parkovi Dinarida“	**NMP**	Nacionalni i međunarodni preduzetnici
DZR	Direktorat za ribarstvo	**NTO**	Nacionalna turistička organizacija
DZP	Direkcija za puteve	**NVO**	Nevladine organizacije
IBM	Institut za biologiju mora	**P**	Preduzetnici
ISP	Inspekcija sigurnosti plovidbe	**PF**	Profesionalni fotograf
JLS	Jedinice lokalne samouprave	**PS**	Privatni sektor
JPMDCG	Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore	**R**	Ribari
JUOŠ	Javne ustanove Osnovne škole	**RI**	Ribarska inspekcija
JUSŠ	Javne ustanove Srednje škole	**RK**	Ronilački klubovi
K	Konsultant	**TO**	Turističke organizacije
KP	Komunalna preduzeća	**TOBR**	Turistička organizacija Bar
KPBR	Komunalno preduzeće Bar	**TOBD**	Turistička organizacija Budva
KPBD	Komunalno preduzeće Budva	**UCG**	Univerzitet Crne Gore
LK	Lučka kapetanija	**UP**	Uprava policije
LS	Lokalno stanovništvo	**UPSUL**	Uprava pomorske sigurnosti i upravljanja lukama
MPNI	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija	**UZS**	Uprava za saobraćaj
MERS	Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera	**UZZKD**	Uprava za zaštitu kulturnih dobara
MPPUDI	Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine	**VCG**	Volonteri Crne Gore
MIN	Ministarstva	**VLCG**	Vlada Crne Gore
MF	Međunarodni fondovi	**ZK**	Zakupci kupališta
MPŠV	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	**ZHSCG**	Zavod za hidro i seizmologiju Crne Gore

1. UVOD

1.1. Zakonodavni okvir

Park prirode „Katič“, koji obuhvata morski akvatorijum sa pripadajućom obalom u dijelu opštine Budva i opštine Bar, nalazi se pod zaštitom u skladu sa Odlukom Vlade Crne Gore, koja je donijeta 25. oktobra 2021. godine. Odluka o proglašavanju zaštićenog područja Parka prirode „Katič“ (u daljem tekstu: Odluka) je donijeta u skladu sa odredbama iz člana 34 stav 5 Zakona o zaštiti prirode („Sl. list CG“, broj 54/16 i 18/19) i objavljena u „Sl. listu CG“, br. 113/21, 25. 10. 2021. godine. U njoj su pored predmeta/cilja zaštite i kategorije zaštićenog područja, definisane i granice i zone zaštite, principi i mjere zaštite i održivog razvoja, određen je upravljač zaštićenog područja – Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, kao i njegove obaveze vezane za izradu i sprovođenje plana upravljanja, godišnjih programa upravljanja, kao i ostalih neophodnih akata. Prema tome, Odluka o proglašavanju zaštićenog područja Parka prirode „Katič“ se temelji na navedenim zakonskim propisima, a podrazumijeva i dodjeljivanje adekvatnog nivoa zaštite i upravljanja. Svrha zaštite ovog prostora je očuvanje prirodnog pejzaža i ekosistema, te njihovog biodiverziteta, ali i očuvanje vrijednosti i atraktivnosti ovog prostora za sprovođenje naučnih istraživanja, uz edukativnu funkciju.

Studijom zaštite Parka prirode „Katič“, koja je urađena 2021. godine, a potom i Odlukom utvrđeno je da ovaj Park prirode predstavlja integrisano obalno i morsko zaštićeno područje koje je svrstano u IV kategoriju zaštićenih područja (član 30, stav 5) u koju spadaju područja u kojima su zaštićene divlje vrste biljaka i životinja i njihova staništa u kojima se upravlja radi njihove zaštite. Nakon Studije i Odluke, izrađen je i Plan upravljanja zaštićenim područjem Parkom prirode „Katič”, koji sadrži detaljne smjernice za petogodišnje upravljanje i aktivnosti na ovom području. S tim u vezi, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom kao upravljač Parka prirode „Katič”, a u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode je dužan da donosi Godišnje programe upravljanja za svaku godinu realizacije Plana, te nakon isteka godišnjeg perioda, podnosi resornom Ministarstvu Izvještaj o realizovanim aktivnostima.

Članom 59 Zakona o zaštiti prirode upravljač ovim zaštićenim područjem dužan je da dostavi Izvještaj o realizaciji plana upravljanja na osnovu godišnjeg programa upravljanja, koji sadrži podatke o:

i) realizaciji mjera zaštite;
ii) realizaciji plana po indikatorima praćenja uspješnosti realizacije plana;
iii) posjetama zaštićenim područjima;
iv) finansijskim sredstvima utrošenim za zaštitu i ostvarenim prihodima od naknada za korišćenje zaštićenih područja i područja ekološke mreže.

Imajuću u vidu odredbe definisane Zakonom o zaštiti prirode, te da je Plan upravljanja za Park prirode „Katič” 2023-2027. donesen 30. januara 2023. godine, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Ministarstvu nadležnom za poslove zaštite životne sredine dostavlja Izvještaj o realizovanim aktivnostima u Parku prirode „Katič” za 2024. godinu, koji sadrži: zakonodavni okvir, opis područja, informacije o upravljaču, prikaz realizovanih mjera zaštite i aktivnosti po indikatorima za praćenje uspješnosti, posjetama zaštićenim područjima i edukativnim aktivnostima, kao i finansijski osvrt na sredstva koja su utrošena u cilju očuvanja i unapređenja stanja Parka prirode „Katič”.

1.2. Opis područja

Geografski, područje Parka prirode „Katič“ predstavlja integrisano obalno i morsko zaštićeno područje od Skočiđevojke na sjeverozapadu, do Maljevika na jugoistoku, u kome se štite zaštićene i ekološki

značajne morske i kopnene vrste i staništa. Cijelo područje je u vlasništvu države Crne Gore, odnosno Opštine Budva i Opštine Bar, i to na katastarskim parcelama u katastarskim opštinama Sutomore, Mišići, Buljarica II, Buljarica I, Petrovac i Reževići.

Cjelokupna površina Parka prirode je u potpunosti u zoni Morskog dobra i iznosi 2744.93 ha, od čega je:

(i) u morskom dijelu 276,90 ha u II zoni zaštite i 2291,77 ha u III zoni zaštite, dok je

(ii) u kopnenom – obalnom dijelu u III zoni zaštite 176.52 ha

Prostor Parka prirode „Katič“ stavljen je pod zaštitu radi stvaranja uslova za opstanak i dugoročnu zaštitu velikog broja vrsta i staništa značajnih za zaštitu.

Od prirodnih vrijednosti Parka prirode „Katič“, kao ciljane za zaštitu u morskom i kopnenom dijelu izdvajaju se sledeća staništa i vrste visoke reprezentativnosti (tabela br. 1):

Tabela br. 1: Prikaz ciljanih vrsta za zaštitu u morskom i kopnenom dijelu

	Morski dio	Kopneni dio
Staništa	- biocenoze naselja morske trave (*Posidonia oceanica*), naročito u okolini ostrva Mali Katič (crkva Sveta Nedjelja) i Veliki Katič koja prema Petrovačkom zalivu doseže do linije koja je 150 m udaljena od isturenih djelova kopna na Malom brdu i Petrovačkom pristanu, na južnom dijelu Buljaričkog zaliva sa odmakom granične linije ispred same plaže od 150 m koja u pravcu Dubovice obuhvata zonu od obalne linije do šire zone morske stijene - hridi Mravinjak, uvalu Perčin do rta Kotrobanje i uvalu Maljevik do linije Crni rt - rt Krčevac, - koraligene biocenoze kod ostrva Veliki Katič (Donkova Seka) i u uvali Maljevik (kod rta Krčevac, uvale Vezirovo sidrište i rta Dubovac) - pećine, naročito u uvali Perčin	- mediteranska stjenovita obala obrasle endemičnim vrstama roda *Limonium*; - termomediteranski prepustinjski žbunjaci; - jednogodišnja vegetacija pokretnih morskih obala.
Vrste	*Cyomodocea nodosa*, *Cystoseira amentacea*, *Cladocora ceaspitosa*, *Centrostephanus longispinus, Lithophaga lithophaga, Pinna nobilis, Scyllarus arctus* i druge.	drvenasta mlječika (*Euphorbia dendroides*);

1.3. Upravljač zaštićenim područjem

Nadležnosti i djelatnosti u zoni morskog dobra raspodijeljene su na više državnih institucija. U cilju što boljeg upravljanja ovim prostorom, Skupština Crne Gore je donijela Prostorni plan posebne namjene za obalno područje 2018. godine („Sl. List CG“, br. 56/18). Ukoliko je dozvoljeno korištenje morskog dobra, naknada za njegovo korišćenje je prihod Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore i koristi se za zaštitu, uređenje i unapređenje morskog dobra. Takođe, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, prema Statutu ima određene djelatnosti kao što su zaštita, uređivanje i unapređenje morskog dobra; upravljanje morskim dobrom; zaključivanje ugovora o korišćenju morskog dobra; izgradnja i održavanje infrastrukturnih objekata za potrebe morskog dobra; ugostiteljstvo i turizam; trgovina; uređenje plaža i obale mora; korišćenje djelova morskog dobra.

U cilju obavljanja svojih djelatnosti Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, raspolaže sa 6 službi i 2 sektora, čija je funkcija sprovođenje definisane misije, zadataka i ciljeva. Pri tome, obim djelovanja ovih službi, kao i odgovornosti svih pojedinačnih zaposlenih su definisane važećim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, donesenim na osnovu odredbi iz članova 21 i 43 Statuta Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore. Organizaciona struktura Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom data je na Grafikonu 1. Za obavljanje dijela poslova iz djelatnosti Javnog preduzeća, izvan sjedišta, organizovana su predstavništva i to za opštine: Herceg Novi, Tivat, Kotor, Bar i Ulcinj, kao i kancelarije u Petrovcu i na Jazu i kancelarija Kamenari - Lepetane.

Grafikon br. 1: Organizaciona struktura Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore (Izvor: Autor prilagodio shodno sistematizaciji)

Vezano za izradu ovog Izvještaja o realizovanim aktivnostima u zaštićenom području Parku prirode „Katič“, u tabelama broj 2 i 3 dat je spisak članova Upravnog odbora preduzeća, kao i zaposlenih koji su zaduženi za izradu i sprovođenje Planova upravljanja, dok su u tabeli broj 4 nalazi pregled lica zaposlenih na određeno vrijeme, a u tabeli broj 5 su istaknuta radna mjesta za koja je potrebno zaposliti nova lica.

Tabela br. 2: Članovi Upravnog odbora preduzeća

Ime i prezime	Funkcija	Organizaciona jedinica
Zvezdana Janović	Predsjednik	Upravni odbor
Izet Draga	Član	Upravni odbor
Nikola Čepić	Član	Upravni odbor
Vidak Mitrović	Član	Upravni odbor
Špiro Vulović	Član	Upravni odbor
Maša Vukić	Članica	Upravni odbor
Srđan Radić	Član	Upravni odbor

Tabela br. 3: Radna mjesta i zaposleni kojima je u opisu posla učešće u izradi i sprovođenju Planova upravljanja i Godišnjih programa upravljanja

Naziv radnog mjesta	Br. Predviđenih radnih mjesta	Obrazovni profil	Vrsta radnog angažovanja	Napomena
Direktor	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme	
Zamjenik direktora	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme	
Pomoćnici direktora	2	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme	
Služba za opšte i pravne poslove				
Rukovodilac službe	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor prava, diplomirani pravnik	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Ekonomsko – finansijska služba				
Rukovodilac službe	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor ekonomije, diplomirani ekonomista ili sektor društvenih nauka	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Koordinator za plan i analizu	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor društvenih nauka	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Služba za ustupanje na korišćenje morskog dobra i upravljanje lukama				
Koordinator za ustupanje na korišćenje morskog dobra i upravljanja lukama	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor prava, diplomirani pravnik	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Koordinator za upravljanje lukama i ostalim objektima obalne infrastrukture	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor prava, diplomirani pravnik	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Služba za uređenje i izgradnju morskog dobra				
Koordinator za geodeziju	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor geodezije	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Koordinator za investicije, izgradnju i nadzor	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor građevinarstva	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Koordinator za administraciju	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor društvenih nauka	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Služba za kontrolu morskog dobra				
Koordinator u službi za kontrolu	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Viši samostalni saradnik za kontrolu	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme;	

			Angažman na neodređeno vrijeme	
Samostalni saradnik u službi za kontrolu	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme Angažman na neodređeno vrijeme	
Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra – Služba se bavi pitanjima zaštite prirode i životne sredine, kako u stručnom smislu tako i kroz zaštitu na terenu				
Rukovodilac službe	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Koordinator za zaštitu prirode i životne sredine	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor prirodnih nauka	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Viši samostalni saradnik za organizaciju kupališta	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor pomorstva	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Samostalni saradnik za međunarodnu saradnju i projekte	2	VI ili VII nivo kvalifikacija, prirodne i društvene nauke	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	Trenutno angažovana 1 osoba
Saradnik za zaštitu prirode i životne sredine	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor prirodnih nauka	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Saradnik za zaštitu prirode	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor prirodnih nauka	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Saradnik za administraciju	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor prirodnih i društvenih nauka	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Saradnik za edukaciju i interpretaciju	1	V ili VI nivo kvalifikacija, sektor turizma	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Predstavnik za zaštitu prirode	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Glavni čuvar prirodnog dobra - Zaštitar	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, prirodne i društvene nauke	Puno radno vrijeme;	
Čuvar pirodnog dobra - Zaštitar	8	IV nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme; Angažman na određeno-	Trenutno angažovano 5 osoba

			neodređeno vrijeme	
Mornar - za zaštićena područja u moru	1	III ili IV nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	

Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra obavlja poslove iz organizacije i opremanja kupališta, zaštite životne sredine; prati kvalitet morske vode za kupanje; vodi baze podataka iz oblasti koje se tiču zaštite prirode i životne sredine; upravlja zaštićenim područjima i stara se o njihovoj fizičkoj zaštiti, unapređenju i promociji; utvrđuje pravila za sprovođenje propisanog režima zaštite; sarađuje sa resorno nadležnim ministarstvom; učestvuje u postupcima procjene uticaja na životnu sredinu za projekte trećih lica koji se realizuju u zoni morskog dobra; koordinira međunarodnu saradnju iz oblasti integralnog upravljanja obalnim područjem i održivog razvoja; priprema i realizuje međunarodne projekte; obavlja poslove „focal pointa-a“ za saradnju sa PAP/RAC centrom UNEP/MAP-a; sarađuje sa NVO u realizaciji Programa „Plava zastavica“ i ekoloških akcija; obavlja i druge administrativno-tehničke poslove.

Tabela br. 4: Lica angažovana na određeno vrijeme

Naziv radnog mjesta	Br. Radnih mjesta	Organizaciona jedinica/ služba	Obrazovni profil	Vrsta radnog angažovanja	Napomena
Asistent za poslove zaštite prirode i životne sredine	1	Služba za zaštitu i održivi razvoj	VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme Angažman na određeno vrijeme	
Referent 1	3	Služba za zaštitu i održivi razvoj	VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme Angažman na određeno vrijeme	
Referent	3	Služba za zaštitu i održivi razvoj	VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme/Pola radnog vremena Angažman na određeno vrijeme	
Vozač broda	1	Služba za zaštitu i održivi razvoj	IV nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme Angažman na određeno vrijeme	

Tabela br. 5: Potrebe za zapošljavanjem novih lica

Naziv radnog mjesta	Br. Radnih mjesta	Organizaciona jedinica/ služba	Obrazovni profil	Vrsta radnog angažovanja	Napomena
Samostalni saradnik za međunarodnu saradnju i projekte	1	Služba za zaštitu i održivi razvoj	VI ili VII nivo kvalifikacija, prirodne i društvene nauke		
Glavni čuvar prirodnog dobra - Zaštitar	1	Služba za zaštitu i održivi razvoj	VI i VII nivo kvalifikacija, prirodne i društvene nauke		

Čuvar prirodnog dobra - Zaštitar	2	Služba za zaštitu i održivi razvoj	IV nivo kvalifikacija		

2. REALIZACIJA MJERA ZAŠTITE

2.1. Zone zaštite

Osnovni cilj zaštićenog područja je zaštita i očuvanje svih značajnih vrijednosti, zbog koga je i proglašeno zaštićenim područjem, te shodno tome i sprječavanje potencijalno negativnih posljedica aktivnosti koje se mogu dogoditi u Parku prirode i u zaštitnom pojasu područja. Shodno navedenom, na području Parka definisane su zone zaštite, kao i propisane dozvoljene i zabranjene aktivnosti.

U Parku prirode „Katič“ određene su dvije zone/režima zaštite, i to:

1.Zona zaštite II – aktivni režim zaštite, koja obuhvata okolinu ostrva Mali Katič (crkva Sveta Nedelja) i Veliki Katič koja prema Petrovačkom zalivu doseže do linije koja je 150 m udaljena od isturenih djelova kopna na Malom brdu i Petrovačkom pristanu; prostor ispred južnog dijela Buljaričkog zaliva sa odmakom granične linije ispred same plaže od 150 m koja u pravcu Dubovice obuhvata zonu od obalne linije do šire zone morske stijene - hridi Mravinjak; kao i uvalu Perčin do rta Kotrobanje, izuzimajući priobalnu zonu ispred same Kraljičine plaže do granične linije koja je udaljena 100 m od središnjeg dijela plaže; te uvalu Maljevik do linije Crni rt - rt Krčevac;

2.Zona zaštite III – režim održivog korišćenja, koja obuhvata kopneni dio uz obalnu liniju obuhvatajući morske klifove, ali i stijene i padine velikog nagiba u pet područja: Skočiđevojka - Petrovac, Malo Brdo, Velje Brdo, Dubovica i Crni Rt, a na moru dio akvatorijum između obalne linije i izobate 50m, izdvojenu zonu ispred plaže u uvali Perčin do granične linije koja se nalazi na udaljenosti od 100 m od središnjeg dijela same Kraljičine plaže, isključujući lokacije iz Zone zaštite II.

Propisano je da se u Zoni zaštite II sa aktivnim režimom zaštite mogu: sprovoditi akcije restauracije, revitalizacije i ukupnog unapređenja zaštićenog područja; vršiti kontrolisano korišćenje prirodnih resursa, bez posljedica po primarne vrijednosti njihovih prirodnih staništa. U Zoni zaštite III sa režimom održivog korišćenja mogu se sprovoditi intervencije u cilju restauracije i unapređenja zaštićenog područja, kao i razvijati naselja i prateća infrastruktura u mjeri u kojoj se ne narušavaju osnovne vrijednosti područja.

2.2. Sprovedene mjere zaštite

Služba za zaštitu i održivi razvoj u Javnom preduzeću za upravljanje morskim dobrom, tokom 2024. godine kontinuirano je spovodila nadzor i kontrolu u zaštićenom prirodnom dobru u II i III zoni zaštite i zaštitnom pojasu.

Stanje o kontroli zaštićenog područja konstatovano je izvještajima sa terena i službenim zabilješkama, pri čemu je za Park prirode „Katič“ tokom 2024. godine sačinjeno 99 izvještaja o obilasku terena i 6 službenih zabilješki. Za sve uočene nepravilnosti upućivani su zahtjevi za vršenje inspekcijskog nadzora za dalje sprovođenje postupka, a u cilju održavanja zaštićenog područja u prvobitnom stanju. Tokom 2024. godine upućeno je ukupno 4 zahtjeva za vršenje inspekcijskog nadzora koji su se odnosili

na nelegalnu gradnju, devastaciju životne sredine, krivolov i obavljanje djelatnosti u zaštićenom području bez odgovarajuće dozvole.

3. REALIZACIJA PLANA PO INDIKATORIMA PRAĆENJA USPJEŠNOSTI REALIZACIJE PLANA

3.1. Ciljevi i prikaz realizovanih mjera i aktivnosti po tematskim oblastima

Za postavljanje ciljeva i aktivnosti za upravljanje zaštićenim područjem, prethodno je definisana vizija razvoja Parka.

Park prirode Katič je spoj jedinstvenog prirodnog i kulturnog pejzaža, koji stvara posebnu vezu lokalnog stanovništva i posjetilaca. To je područje koje čuva jadranski biodiverzitet i tradicionalne vrijednosti ovog kraja.

Prateći definisanu viziju, te smjernice date u Planu upravljanja, ovaj Izvještaj o realizovanim aktivnostima u Parku prirode „Katič“ za 2024. godinu, shodno raspodjeli aktivnosti na tri tematske oblasti sa odgovarajućim dugoročnim i specifičnim ciljevima, sadrži spisak konkretnih aktivnosti za njihovu realizaciju.. Ove tematske oblasti su: prirodne vrijednosti, edukacija i posjećivanje te kapaciteti upravljača i saradnje.

Dugoročni cilj prve tematske oblasti **„Prirodne vrijednosti”** je očuvano evidentirano stanje populacija vrsta i staništa značajnih za zaštitu, te predionih karakteristika parka prirode. U okviru ove tematske oblasti definisani su sljedeći specifični ciljevi:

- **AA**. Očuvano povoljno stanje morskih staništa i vrsta u odnosu na stanje predstavljeno u Studiji zaštite za zaštićeno područje Park prirode „Katič“ 2020
- **AB**. Očuvano povoljno stanje obalnih/kopnenih staništa i vrsta u odnosu na stanje predstavljeno u Studiji zaštite za zaštićeno područje Park prirode „Katič“ 2020.

U okviru druge tematske oblasti **„Edukacija i posjećivanje”,** dugoročni cilj je uspostavljen sistem posjećivanja na području Parka prirode „Katič“ i ponuđeni novi edukativno-interpretativni sadržaji zainteresovanim posjetiocima. Specifični ciljevi su sljedeći:

- **BA**. Posjećivanje na području Parka prirode „Katič“ se zasniva na saradnji upravljača i turističkog sektora i obogaćeno je novim posjetiteljskim sadržajima
- **BB** Povećana je informisanost i svijest posjetilaca o prirodnim, kulturnim i tradicionalnim vrijednostima Parka u odnosu na stanje prije proglašenja zaštićenog područja
- **BC** Posjetiteljska infrastruktura zadovoljava potrebe posjetilaca, a uvažava prirodne i kulturne vrijednosti zaštićenog područja.

Što se tiče treće tematske oblasti **„Kapaciteti upravljača i saradnja”,** dugoročni cilj su ojačani kadrovski i materijalni kapaciteti upravljača i unaprijeđene saradnje sa organizacijama i institucijama

na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou za potrebe efikasnijeg upravljanja morskim zaštićenim područjem. Specifični ciljevi za ovu oblast su sljedeći:

- **CA**. Podignut nivo znanja i vještina zaposlenih u JPMDCG o upravljanju zaštićenim područjem u odnosu na stanje prije proglašenja Parka prirode
- **CB.** Povećana opremljenost JPMDCG u cilju efikasnijeg upravljanja morskim zaštićenim područjem
- **CC**. Unaprijeđene postojeće i ostvarene nove saradnje sa organizacijama i institucijama na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou.

U skladu sa vizijom razvoja zaštićenog područja Parka prirode „Katič“, kao i definisanim ciljevima, u ovom poglavlju je data specifikacija realizovnih aktivnosti upravljanja ovim područjem po predloženim tematskim oblastima za drugu godinu realizacije Plana upravljanja, a koje prate navedene ciljeve u tom planu. U tabelama koje slijede prikazane su aktivnosti, indikatori, odgovorna lica za realizaciju aktivnosti, drugi saradnici i institucionalni partneri u realizaciji, utrošena sredstava za sprovođenje aktivnosti, kao i vrsta izvora finansijskih sredstava (VS - vlastita sredstva, DON - donacije, DI - drugi izvori). Redovan rad zaposlenih koji su raspoređeni na poslovima zaštite prirode nije uračunat posebno.

S obzirom na važnost tematskih oblasti u svrhu očuvanja i zaštite područja, te zbog ograničenih ljudskih i finansijskih kapaciteta Upravljača, definisani su različiti stepeni prioriteta planiranih aktivnosti.

- Prioritet 1 – aktivnosti koje se moraju sprovesti za vrijeme trajanja Godišnjeg programa upravljanja / Plana upravljanja. Ovo su ključne aktivnosti i njihovo ispunjavanje pokazuje uspješnost Plana.
- Prioritet 2 – aktivnosti koje bi trebalo sprovesti za vrijeme trajanja Godišnjeg programa upravljanja / Plana upravljanja. Postoji određena fleksibilnost u periodu sprovođenja.
- Prioritet 3 – aktivnosti koje se mogu sprovesti kada vrijeme i/ili sredstva postanu dostupni nakon izvršenja aktivnosti 1. i 2. stepena prioriteta.

Tabela br. 6: Prikaz mjera i aktivnosti za tematsku oblast ***„Prirodne vrijednosti“***

Dugoročni cilj: Očuvano evidentirano stanje populacija vrsta i staništa značajnih za zaštitu, te predionih karakteristika Parka prirode							
KOD	**Mjere i aktivnosti**	**Indikator sprovođenja mjera i aktivnosti**	**PRIORITET**	**Drugi saradnici u realizaciji**	**Utrošena sredstva**	**Izvori objezbeđivanja sredstava**	**Opis realizovane aktivnosti**
Specifični cilj AA: Očuvati povoljno stanje morskih staništa i vrsta u odnosu na predhodno evidentirano u Studiji zaštite za zaštićeno područje Park prirode Katič 2020.							
AA3	Koristiti dostupne podatke monitoringa stanja morske sredine od AZZŽS	Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja; Baza podataka	3	AZZŽS, IBM	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana**. Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom uputilo je dopis Agenciji za zaštitu životne sredine u kome potražuje raspoložive podatke o stanju morske sredine. Od Agencije za zaštitu životne sredine dobijen je odgovor da ne raspolažu traženim podacima za područje Parka prirode „Katič“ za 2024. godinu zbog smanjenog budžeta za monitoring morskog ekosistema.
AA4	Uspostaviti i sprovoditi redovnu kontrolu sidrenja/aktivnosti iznad naselja morske trave (*Posidonia oceanica*) u II zoni zaštite	Minimum 40 izlazaka godišnje na teren; Službene zabilješke; Dnevnik o terenskom radu zaštitara	1	UPSUL, UP, ISP, UIP/MIN	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Sprovedeno ukupno 105 izlazaka na teren, na osnovu kojih je pripremljeno 99 izvještaja o obilasku terena i 6 službenih zabilješki. Takođe sačinjeno je i 27 Izvještaja o praćenju aktivnosti u zaštićenim područjima putem VTMIS Pelagus sistema.
AA5	Koristiti dostupne podatke monitoringa invazivnih morskih vrsta	Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja	3	AZZŽS, IBM, NVO, RK, R	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Upućeno je 32 dopisa svim relevantnim institucijama i organizacijama, od kojih su pristigla 2 odgovora. Od strane Agencije za zaštitu životne sredine i Instituta za biologiju mora pristigli su odgovori da ne posjeduju podatke o monitoringu invazivnih morskih vrsta.
AA6	Učestvovati u realizaciji Programa monitoringa otpada u moru, prema potrebama i mogućnostima	Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja; Baza podataka	3	AZZŽS, IMB, JLS	0.00	VS	**Aktivnost nije realizovana.** Program monitoringa otpada u Crnoj Gori spovodi Agencija za zaštitu životne sredine, Javno preduzeće nije učestvovalo u sprovođenju ovog Programa tokom 2024. godine. Planirano je ostvarivanje saradnje sa Agencijom za zaštitu životne sredine u pogledu realizacije navedenog Programa. Rezutati istog su sastavni dio Godišnjeg izvještaja o stanju životne sredine koji objavljuje Agencija.

AA7	Sprovoditi akcije uklanjanja otpada iz mora u saradnji sa drugim institucijama i organizacijama	Realizovana minimum 1 akcija uklanjanja otpada iz mora godišnje;	2	MERS, AZZŽS, IBM, NVO, R, RK, KPBD, KPBR, JLS, UPSUL	1.780,00	MF	**Aktivnost je realizovana.** Sprovedena 1 akcija uklanjanja otpada iz mora u saradnji sa NVO, drugim institucijama i organizacijama. Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore je angažovalo lokalnu NVO „NAŠA AKCIJA“ u saradnji sa kojom je organizovana akcija uklanjanja otpada iz mora na području Parka prirode „Katič“. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Katič“.
AA8	Podsticati sektor ribarstva u praćenju stanja ribljih populacija na području PP Katič	Održana minimum 2 sastanka; Upućena minimum 2 dopisa	1	MPŠV/DZR IBM, R	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana**. Upućeno 23 dopisa relevantnim institucijama, kao i udruženjima i klubovima za sportski ribolov. U odgovoru Insituta za biologiju mora navedeno je da tokom 2024. godine nije sproveden monitoring praćenja stanja ribljih populacija. Od Saveza za sportski ribolov na moru Crne Gore iz Baošića pristigao je odgovor - poziv na saradnju u cilju realizacije ove i sličnih aktivnosti predviđenih Planom upravljanja za PP „Katič“.
AA9	Pratiti stanje kernje (*Epinephelus marginatus*) na području PP Katič	Izvještaj o realizaciji monitoringa sa rezultatima	2	IBM, AZZŽS, MERS, NVO	0.00	MF	**Aktivnost nije realizovana.** Sprovođenje aktivnosti planirano je u okviru Ugovora o grantu za Park prirode „Katič”. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnosti predviđene predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti tokom 2024. godine, iste će biti realizovane početkom 2025. godine i finansirane od strane MedFund-a.
AA10	Voditi evidenciju o ribarskim aktivnostima u području PP Katič	Uspostavljena baza podataka i ažurirani podaci	1	MPŠV, JLS, RI	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Službenom zabilješkom evidentirana je jedna ribarska aktivnost u zaštićenom području koja se odnosila na korišćenje nedozvoljenog ribolovnog alata. Podaci su ažurirani.
AA11	Evidentirati pojavljivanje zaštićenih vrsta riba, morskih gmizavaca i sisara primjenom dostupnih i adekvatnih novih tehnologija	Nadopunjena baza podataka o zaštićenim područjima	3	R, RK, NVO	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana**. Od strane NVO sektora obaviješteni smo da je na području opštine Bar zabilježeno prisustvo Sredozemne medvjedice (lat. *Monachus monachus*). Nadopunjena baza podataka.
AA12	Prikupljati dostupne podatke monitoringa morskih ptica	Nadopunjena baza podataka o zaštićenim područjima	3	AZZŽS, NVO	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Upućeno 6 dopisa relevantnim institucijama i ogranizacijama. Nije bilo pristiglih odgovora.
AA13	Sarađivati s IBM u cilju inventarizacije vrste *Pinna nobilis* i na osnovu rezultata inicirati reviziju statusa vrste	Izvještaj o istraživanju *Pinna nobilis*; Nadopunjena baza podataka o zaštićenim područjima	2	IBM	730,00	MF	**Aktivnost je realizovana.** Tokom 2024. godine angažovana je NVO „GREEN HOME“ da vrši monitoring vrste *Pinna nobilis* u narednih 5 godina i tokom 2024. godine sprovedeno je prvo istraživanje. Dostavljen je prvi izvještaj o sprovedenom monitoringu. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Katič“.
AA14	Pratiti čovjekov uticaj na morski ekosistem PP Katič	Izvještaj o sanitarnom kvalitetu vode na lokacijama u okruženju	2	IBM	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Program praćenja kvaliteta morske vode na vodama za kupanje je obuhvatio 9 lokacija sa područja Parka prirode „Katič“ (Petrovac 3,

	na osnovu sanitarnog kvaliteta morske vode	Parka realizaciji Godišnjeg programa upravljanja Izvještaj o sanitarnom kvalitetu morske vode na javnim kupalištima					Lučice 1, Buljarica 2 i Čanj 3 lokacije). Analize su pokazale da je tokom 2024. godine voda za kupanje na ovim lokacijama uglavnom bila odličnog i dobrog kvaliteta, te da nije bilo odstupanja u odnosu na propisane granice praćenih mikrobioloških parametara.
AA15	Prikupljati dostupne podatke o speleološkim objektima na području PP Katič	Nadopunjena baza podataka o zaštićenim područjima	1	JLS, IBM, NVO	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana**. Upućeno 12 dopisa relevantnim institucijama i organizacijama. Nije bilo pristiglih odgovora.
AA16	Nadograditi postojeću bazu podataka zaštićenih područja podacima o morskim zaštićenim područjima	Funkcionalna baza podatka	1		0.00	VS, MF	**Aktivnost je realizovana.** U okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Platamuni“, unaprijeđena je baza podataka o zaštićenim područjima u zoni morskog dobra. Baza dopunjena podacima. Održavanje baze sprovodi Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore.
Specifični cilj AB: Očuvati povoljno stanje obalnih/kopnenih staništa i vrsta u odnosu na stanje predstavljeno u Studiji zaštite za zaštićeno područje Park prirode Katič 2020.							
AB2	Sprovoditi akcije uklanjanja otpada iz pećina i sa plaža u saradnji sa drugim institucijama i organizacijama	Sprovedena minimum 1 akcija	2	MERS, NVO, IBM, AZZŽS, KPBD, KPBR, JLS	0.00	VS, DI	**Aktivnost nije realizovana.**
AB3	Revidovati Atlas crnogorskih plaža i kupališta u cilju prepoznavanja kupališta koja se nalaze u zaštićenom području PP Katič	Revidovani Atlas crnogorskih plaža i kupališta	1		0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra je tokom 2024. godine uputila dopis Radnoj grupi koja je formirana od strane Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore za izradu novog Atlasa crnogorskih plaža i kupališta, u cilju prepoznavanja i označavanja kupališta koja se nalaze na teritoriji ovog zaštićenog područja. Odlukom Vlade Crne Gore plaže i kupališta su prepoznata *Programom privremenih objekata u zoni morskog dobra za period 2024-2028. godine*.
AB4	Inicirati i učestvovati u reviziji Programa privremenih objekata u zoni morskog dobra uvažavajući ograničenja aktivnosti shodno režimu zaštite III stepena	Upućen minimum 1 dopis; Održan minimum 1 sastanak	1	MPPUDI	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra je tokom 2024. godine uputila dopis Ministarstvu prostornog planiranja, urbanizma, i državne imovine u cilju adekvatnog planiranja objekata na lokacijama koje se nalaze u ovom zaštićenom području. Odlukom Vlade Crne Gore donešen je *Program privremenih objekata u zoni morskog dobra za period 2024-2028. godine*.

AB5	Revidovati Ugovore sa zakupcima kupališta u zaštićenom području PP Katič sa ciljem prepoznavanja mjera zaštite životne sredine ovog područja	Broj revidovanih ugovora	1	AZZŽS, ZK	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra je tokom 2024. godine uputila dopis Službi za ustupanje na korišćenje morskog dobra i upravljanje lukama kojim su obavješteni da je prilikom raspisivanja javnih poziva, kao i zaključivanja ugovora o korišćenju morskog dobra potrebno uzeti u obzir činjenicu da se radi o zaštićenim područjima, koje se koristi pod posebnim uslovima a u skladu sa Odlukom o proglašavanju zaštićenog područja, Zakonom o zaštiti prirode i Zakonom o procjeni uticaja na životnu sredinu.
AB6	Sarađivati sa UIP u cilju kontrole poštovanja predviđenih mjera zaštite životne sredine na kupalištima u prostoru PP Katič	Upućen minimum 1 dopis; Sprovedene minimum 4 zajedničke kontrole; Sačinjene minimum 4 službene zabilješke	3	UIP/MIN, ZK, JLS	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana**. Sačinjeno 6 službenih zabilješki. Upućena 4 zahtjeva za vršenje inspekcijskog nadzora.

*Tabela br. 7: Prikaz mjera i aktivnosti za tematsku oblast **„Edukacija i promocija“***

Dugoročni cilj: Posjećivanje na području Parka prirode Katič je bolje organizovano i unapriđeno novim edukativno-interpretativnim sadržajima u cilju usmjeravanja ka destinaciji održivog turizma							
KOD	**Mjere i aktivnosti**	**Indikator sprovođenja mjera i aktivnosti**	**PRIORITET**	**Drugi saradnici u realizaciji**	**Utrošena sredstva**	**Izvori objezbeđivanja sredstava**	**Opis realizovane aktivnosti**
Specifični cilj BA: Posjećivanje Parka prirode Katič zasniva se na saradnji upravljača i turističkog sektora i obogaćeno je novim posjetiteljskim sadržajima							
BA1	Osmisliti i sprovoditi edukativne programe i programe posjećivanja PP Katič	Osmišljen minimum 1 program	2	TOBD,TOBR,NVO, NTO, K	675,00	VS, MF	**Aktivnost je realizovana**. Tokom 2023. godine osmišljena ukupno 4 edukativna programa za morska zaštićena područja i 1 program posjećivanja za Park prirode „Katič”. Tokom 2024. godine ova aktivnost je realizovana kroz aktivnost saradnje sa osnovnim školama - sproveden je program posjećivanja – obilazak brodom PP „Katič“.
BA3	Uspostaviti saradnju sa osnovnim i srednjim školama u cilju	Broj edukativnih aktivnosti; Broj učenika uključenih u programe	1	JUOŠ, JUSŠ	675,00	MF	**Aktivnost je realizovana.** Saradnja sa školama je uspostavljena kroz organizaciju edukativnog obilaska i radionice sa učenicima osnovne škole na području Parka prirode „Katič“. Uz pratnju nastavnice i

	sprovođenja edukativnih aktivnosti za učenike						predstavnika Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, u edukativnom obilasku brodom i radionicama učestvovalo je oko 30 učesnika – učenika Osnovne škole „Mirko Srzentić“ iz Petrovca (Opština Budva). Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Katič“.
BA4	Inicirati uvrštavanje teme morskih zaštićenih područja u zvanične programe edukacije turističkih vodiča	Upućen minimum 1 dopis; Održan minimim 1 sastanak	1	UCG, FBT, VCG, NTO, LTO	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Upućena 4 dopisa svim relevantnim obrazovnim ustanovama koje sprovode *Program obrazovanja za osposobljavanje za zanimanje Turistički vodič/ Turistička vodičkinja* u cilju uvrštavanja teme morskih zaštićenih područja u predmetni Program. Predmetni dopis upućen je i Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija, kao nadležnoj instituciji koja donosi ovaj *Program*. Pristigla dva odgovora, dopis je proslijeđen Centru za stručno obrazovanje u cilju dalje realizacije.
BA5	Podsticati lokalnu turističku organizaciju na očuvanje tradicionalnog nasljeđa kroz razni kulturno-zabavni program	Upućen minimum 1 dopis; Održan minimim 1 manifestacija	3	NTO, LTO, JLS, NVO	0.00	VS	**Aktivnost je djelimično realizovana**. Upućena 3 dopisa relevantnim institucijama i organizacijama. Nije bilo pristiglih odgovora.
BA6	Inicirati izmjene zakonodavnog okvira u cilju boljeg i efikasniijeg upravljanja i zaštite Parka prirode Katič	Broj upućenih dopisa; Izmjenjeno zakonodavstvo	3	VLCG	0.00	VS	**Aktivnost nije realizovana.** Tokom 2024. godine nije bilo potrebe da se pokreću inicijative ove vrste.
Specifični cilj BB: Povećana je informisanost i svijest posjetilaca o prirodnim, kulturnim i tradicionalnim vrijednostima Parka prirode Katič u odnosu na stanje prije proglašenja zaštićenog područja.							
BB1	Izraditi foto i video materijal sa područja PP Katič (kopno i more)	Baza foto i video dokumentacije; Objezbijeđeno minimum 50 fotografija i minimum 1 video	1	PF	0.00	MF	**Aktivnost nije realizovana.** Budući da zbog administrativnih procedura nije bilo moguće sprovesti predmetnu aktivnost, ista će biti sprovedena početkom 2025. godine. Sprovođenje aktivnosti planirano je u okviru Ugovora o grantu za Park prirode „Katič“, koji se finansira od strane MedFund-a.
BB2	Izraditi i održavati posebnu *web* stranicu PP Katič u okviru postojeće *web* stranice JPMDCG	Izrađena i funkcionalna web stranica	1	P, K	772,00	VS	**Aktivnost je realizovana**. Tokom 2023. godine izrađena je web stranica u okviru postojeće web stranice Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom. Link stranice: https://www.morskodobro.me/me/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/park-prirode-katič Stranica se tokom 2024. godine redovno ažurirala.
BB3	Otvoriti i održavati profile PP Katič na društvenim mrežama *Instagram* i *Facebook*	Otvoren profil na društvenim mrežama; Profil u funkciji; Minimum 24 objave	1		0.00	VS	**Aktivnost je realizovana**. Tokom 2023. godine otvoreni su Instagram i Facebook nalozi posvećeni morskim zaštićenim područjima. Profili su u funkciji, redovno se objavljuju informacije. Na Instagram nalogu

							postavljeno je 19 novih objava, te evidentirano 46 novih pratilaca.
BB4	Uspostaviti i obilježavati Dan PP Katič	Obilježen Dan PP Katič	2		0.00	VS	**Aktivnost je djelimično realizovana**. Na II sasatanku Savjetodavnog tijela za Park prirode „Katič“ uspostavljen je datum obilježavanja Dana PP „Katič“ – 22. april. Planirano je da obilježavanje ovog datuma počne 2025. godine.
BB5	Izraditi promotivno-edukativni materijal o vrijednostima PP Katič	Izrađen minimum 1 promotivno-edukativni materijal	2		0.00	MF	**Aktivnost nije realizovana.** U okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Platamuni“, planirana je izrada promotivno-edukativnog materijala za sva tri morska zaštićena područja. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnost predviđenu predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti 2024. godine, ista će biti realizovana početkom 2025. godine i finansirana od strane MedFund-a.
BB7	Inicirati učešće u TV i radio emisijama koje imaju za cilj informisanje javnosti o značaju i zaštiti PP Katič	Učestovanje u minimum 3 TV i radio gostovanja	2		0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Predstavnici upravljača su tokom 2024. godine učestvovali na ukupno 2 radijska i 4 televizijska gostovanja.
BB8	Osmisliti i sprovoditi ankete po pitanju stepena zadovoljstva posjetilaca prilikom boravka u Parku	Anketirano minimum 50 posjetilaca; Baza podataka	2	NVO	0.00	MF	**Aktivnost je djelimično realizovana**. Osmišljena anketa o stepenu zadovoljstva posjetilaca prilikom boravka u Parku prirode „Katič”. Sprovođenje aktivnosti za sva tri morska zaštićena područja planirano je u okviru Ugovora o grantu za Park prirode „Stari Ulcinj”. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnosti predviđene predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti tokom 2024. godine, iste će biti realizovane početkom 2025. godine i finansirane od strane MedFund-a.
Specifični cilj BC: Posjetiteljska infrastruktura zadovoljava potrebe posjetilaca, a uvažava prirodne i kulturne vrijednosti zaštićenog područja							
BC1	Redovno održavati postojeće informativne table	Ugovor o održavanju infrastrukture (4 informativne table); Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja	1	PS/P	23.729,00	VS, MF	**Aktivnost je realizovana**. Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom skopilo je Ugovor o održavanju infrastrukture u zaštićenim područjima. Takođe, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore sprovelo je održavanje postojeće infrastrukture u Parku prirode „Katič“ i kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Katič“, što je obuhvatilo: zamjenu folija na 6 informativnih tabli i obnavljanje postojeće metalne konstrukcije na 4 informativne table na lokaciji plaža Lučice i pješačkoj stazi od Petrovca do tunela Crvena stijena.

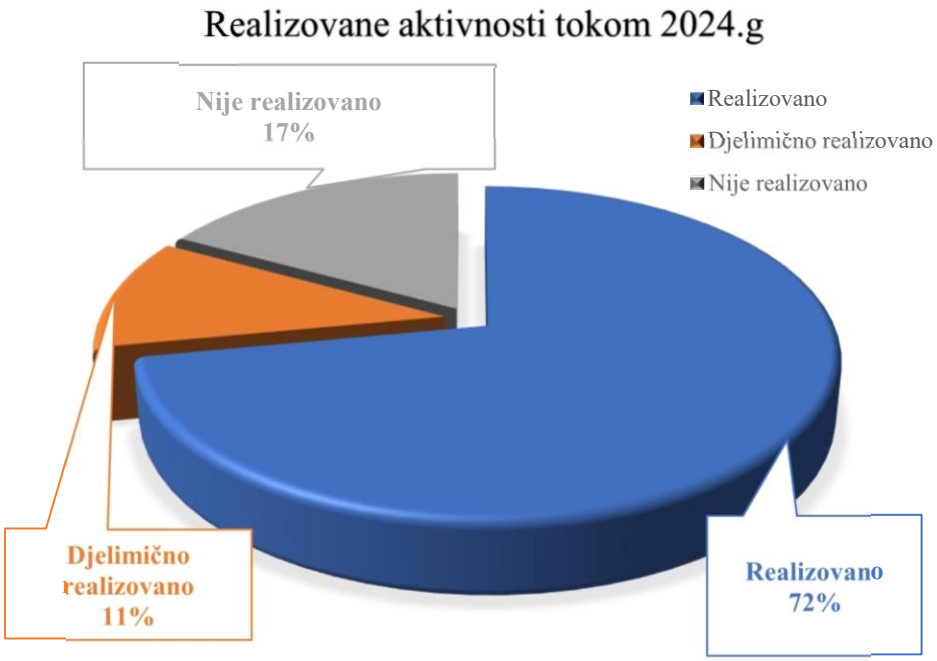
BC2	Inicirati postavljanje putokaza za PP Katič na glavnim putevima	Upućen minimum 1 dopis; Održan minimum 1 sastanak	3	MS, UZS			**Aktivnost je realizovana.** Upućen dopis Ministarstvu saobraćaja i inicirano postavljanje putokaza za Park prirode „Katič”. Ministarstvo saobraćaja je prosledilo dopis Upravi za saobraćaj koja je donijela Rješenje kojim se Javnom preduzeću daje saglasnost za postavljanje putokaza za PP „Katič”.
BC3	Izraditi Analizu mogućnosti uspostavljanja zona ronjenja i definisati kriterijume za korisnike	Izrađena Analiza Predloga zona ronjenja sa definisanim kriterijumima za korisnike	2	IBM, UZZKD, RK	0.00	VS	**Aktivnost nije realizovana.**
BC4	Uspostaviti info punkt kroz kancelariju za pružanje informacija za posjetioce PP Katič	Uspostavljen informativni centar	1		0.00		**Aktivnost je djelimično realizovana.** Imajući u vidu da nije bilo moguće uspostaviti info punkt na planiranoj lokaciji, nova lokacija informativnog centra u PP „Katič“ predviđena je *Programom privremenih objekata u zoni morskog dobra za period 2024-2028. godine*.
BC5	Obnoviti staru i postaviti novu posjetiteljsku infrastrukturu duž šetališnih staza	Ugovor o održavanju i postavljanju nove posjetiteljske infrastrukture; Izvještaj o realizaciji ugovora; Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja	1	OPBD, OPBR, KPBD, KPBR, NVO	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom je u okviru redovnog održavanja obnovilo staru i postavilo novu posjetiteljsku infrastrukturu.
BC6	Izraditi Plan postavljanja sidrišta sa definisanim zonama na prostoru PP Katič	Izrađena Studija	1	UPSUL	10.900,00	MF	**Aktivnost je realizovana.** Izrađena Studija sa planom postavljanja sidrišta i eko bova u definisanim zonama područja Parka prirode „Katič”. U predmetnoj Studiji istaknuto je da plovidba oko ostrva Katič može biti prelijepa avantura kada se primenjuju mjere bezbijednosti i pažljivo prate lokalni uslovi plovidbe. Ovo područje je popularno među nautičarima zbog svoje prirodne ljepote, ali zahtjeva oprez zbog stjenovitih obala i podvodnih prepreka. U Studiji su analizirane geografske, hidrografski, geološki, okeanografski i klimatski uslovi i shodno tome predložene su 2 lokacije za postavljanje sidrišta i eko-bova na području Parka prirode „Katič“. Studija sadrži predlog modela sidrišta i eko bova, kao i finansijsku analizu i analizu ekonomske isplativosti sidrišta. U skladu sa Studijom, u narednom periodu planirano je postavljenje i održavanje eko bova na predviđenim lokacijama kako bi se omogućilo plovilima da uživaju u dozvoljenim zonama Parka prirode „Katič“. Postavljanje ovih eko-bova će smanjiti pritisak na morski biodiverzitet, posebno na morsku travu (*Posidonia oceanica*). Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Katič“.

Tabela br. 8: Prikaz mjera i aktivnosti za tematsku oblast ***„Kapaciteti upravljača i saradnje“***

Dugoročni cilj: Ojačani kadrovski i materijalni kapaciteti upravljača i unaprijeđene saradnje sa organizacijama i institucijama na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou za potrebe efiksanijeg upravljanja morskim zaštićenim područjem							
KOD	**Mjere i aktivnosti**	**Indikator sprovođenja mjera i aktivnosti**	**PRIORITET**	**Drugi saradnici u realizaciji**	**Utrošena sredstva**	**Izvori objezbeđivanja sredstava**	**Opis realizovane aktivnosti**
Specifični cilj CA: Podignut nivo znanja i vještina zaposlenih u JPMDCG o upravljanju zaštićenim područjem u odnosu na stanje prije proglašenja Parka prirode							
CA2	Inicirati i učestvovati na nacionalnim i međunarodnim radionicama, obukama i sastancima sa temom upravljanja morskim zaštićenim područjima	Upućena minimim 1 inicijativa; Učestvovanje predstavnika JPMDCG na minimum 1 radionici, obuci i sastanku	2	MERS, AZZŽS, NVO	1.530,96	MF	**Aktivnost je realizovana.** Predstavnici upravljača su tokom 2024. godine učestvovali na jednoj međunarodnoj obuci, jednoj međunarodnoj radionici i jednoj konferenciji. Takođe, učestvovali su i u studijskoj posjeti zaštićenim područjima u Hrvatskoj.
CA4	Organizovati i učestvovati na obukama za korišćenje i rad u GIS bazama podataka	Izvještaj sa održanih obuka; Obučen minimum 1 predstavnik upravljača	2		0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Na poziv Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, a u okviru projekta MPA4Change Interreg Euro-MED, zaposleni u Službi za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra, učestvovali su na online obuci za rad u GIS bazama podataka (QGIS i WebGIS).
Specifični cilj CB: Povećana opremljenost JPMDCG u cilju efikasnijeg upravljanja morskim zaštićenim područjem							
CB5	Obezbijediti eko bove za sidrenje plovila	Broj kupljenih bova	2		0.00	MF	**Aktivnost nije realizovana.** Sprovođenje aktivnosti planirano je u okviru Ugovora o grantu za Park prirode „Katič”. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnosti predviđene predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti tokom 2024. godine, iste će biti realizovane početkom 2025. godine i finansirane od strane MedFund-a.

CB6	Obezbijediti obuku zaposlenima JPMD za korišćenje drona.	Izvještaj o održanoj obuci; Licence za upravljanje dronom	2	K, P, NVO	0.00	VS	**Aktivnosti je djelimično realizovana.** Obavljeno istraživanje i prikupljene informacije o načinima dobijanja licence za upravljanje dronom. Potpuna realizacija aktivnosti će se sprovosti tokom 2025. godine, s obzirom da se ista spovodi nakon nabavke drona, u skladu sa njegovom kategorijom i performansama. Realizacija aktivnosti za sva tri morska zaštićena područja je planirana u okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Stari Ulcinj“.
Specifični cilj CC: Unapređenje postojeće i ostvarene nove saradnje sa organizacijama i institucijama na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou							
CC1	Formirati savjetodavno tijelo PP Katič u saradnji sa organizacijama i institucijama na lokalnom i nacionalnom nivou, te održavati redovne sastanke istog	Održan minimum 1 sastanaka; Akt o imenovanju Savjetodavnog tijela; Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja	2	MERS, AZZŽS, UPSUL, LK, JLS, NVO, LTO	2.327,5	VS, MF	**Aktivnost je realizovana**. Formirano Savjetodavno tijelo za Park prirode „Katič“ i usvojen Pravilnik o radu. Tokom 2024. godine održana su dva sastanka Savjetodavnog tijela za PP „Katič“.
CC2	Inicirati i održavati učlanjenje JPMDCG u međunarodnim organizacijama	Upućena minimum 1 inicijativa; Potvrda o učlanjenju	2		200.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore redovno održava i uplaćuje godišnje članarine u Mediteranskoj mreži upravljača morskih zaštićenih područja – MedPan i Asocijaciji Parkovi Dinarida.
CC3	Inicirati saradnju sa Opštinama Bar i Budva u cilju izrade Plana zaštite od požara	Broj dopisa; Broj sastanaka	1	JLS	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Upućen dopis Opštini Budva u cilju izrade Plana zaštite od požara. Odgovor nije pristigao.
CC4	Učestvovati u postupcima donošenja zakonskih i podzakonskih akata, te planskih dokumenata relevantnih za morska zaštićena područja	Upućena minimum 2 dopisa; Održan minimum 1 sastanak;	1		0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Javno preduzeće, kao upravljač zaštićenim područjima u zoni morskog dobra, učestvovalo je u davanju mišljenja, predloga, sugestija i komentara na Nacrta Zakona o zaštitu prirode. Proces donošenja ovog Zakona sprovodi Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.
CC5	Inicirati prepoznavanje i uključivanje JPMDCG kao aktera u radu komisija i radnih tijela koja donose odluke u vezi sa zaštićenim područjima	Upućen minimum 1 dopisa; Održan minimum 1 sastanak	1	AZZŽS, MERS, JLS	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom kao upravljač zaštićenim područjima u zoni morskog dobra, pozvano je da bude dio Koordinacionog tijela za unaprijeđenje upravljanja zaštićenim područjima (ZP) – koje djeluje pod okriljem Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.

Planom upravljanja za Park prirode „Katič“ predviđena je relizacija ukupno 46 aktivnosti za drugu godinu upravljanja (2024. godina). Od ukupnog broja aktivnosti potpuno je realizovano 33, dok je djelimično realizovano 5. Većina aktivnosti koje nisu realizovane u izvještavanom periodu (8), biće realizovane tokom 2025.godine u okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Katič“. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnosti predviđene predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti 2024. godine, iste će biti realizovana početkom 2025. godine i finansirane od strane MedFund-a. U nastavku se nalazi grafikon br. 2 kojim je procentualno prikazana realizacija aktivnosti za predmetnu godinu.

Grafikon br. 2: Aktivnosti realizovane tokom 2024. godine

3.1.1. Prikaz mjera i aktivnosti iz Godišnjeg programa upravljanja zaštićenim područjem Park prirode „Katič” za 2023. godinu a koje su realizovane tokom 2024. godine

*Tabela br. 9 Prikaz mjera i aktivnosti za tematsku oblast „**Prirodne vrijednosti**“*

Dugoročni cilj: Očuvano evidentirano stanje populacija vrsta i staništa značajnih za zaštitu, te predionih karakteristika Parka prirode							
KOD	**Mjere i aktivnosti**	**Indikator sprovođenja mjera i aktivnosti**	**PRIORITET**	**Drugi saradnici u realizaciji**	**Utrošena sredstva**	**Izvori objezbeđivanja sredstava**	**Opis realizovane aktivnosti**
Specifični cilj AA: Očuvati povoljno stanje morskih staništa i vrsta u odnosu na predhodno evidentirano u Studiji zaštite za zaštićeno područje Park prirode Katič 2020.							
AA7	Sprovoditi akcije uklanjanja otpada iz mora u saradnji sa drugim institucijama i organizacijama.	Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja	2	AZZŽS, NVO, R, VCG, RK, KPBD, PF		MF	**Aktivnost je realizovana.** Sprovedena 1 akcija uklanjanja otpada iz mora u saradnji sa NVO, drugim institucijama i organizacijama. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Katič“.
AA13	Sarađivati s IBM u cilju inventarizacije vrste *Pinna nobilis* i na osnovu rezultata inicirati reviziju statusa vrste.	Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja	2	NVO		MF	**Aktivnost je realizovana.** Tokom 2024. godine angažovana je NVO „GREEN HOME“ da vrši monitoring vrste *Pinna nobilis* u narednih 5 godina i tokom 2024. godine sprovedeno je prvo istraživanje. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Katič“.
Specifični cilj AB: Očuvati povoljno stanje obalnih/kopnenih staništa i vrsta u odnosu na stanje predstavljeno u Studiji zaštite za zaštićeno područje Park prirode Katič 2020.							
AB3	Revidovati Atlas crnogorskih plaža i kupališta u cilju prepoznavanja kupališta koja se nalaze u zaštićenom području PP Katič.	Revidovani Atlas crnogorskih plaža i kupališta;	1			VS	**Aktivnost je realizovana.** Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra je tokom 2024. godine uputila dopis Radnoj grupi koja je formirana od strane Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom za izradu novog Atlasa crnogorskih plaža i kupališta, u cilju prepoznavanja i označavanja kupališta koja se nalaze na teritoriji ovog zaštićenom području. Odlukom Vlade Crne Gore plaže i kupališta su prepoznata Programa privremenih objekata u zoni morskog dobra za period od 2024-2028. godine.

AB5	Revidovati Ugovore sa zakupcima kupališta u zaštićenom području PP Katič sa ciljem prepoznavanja mjera zaštite životne sredine ovog područja.		1	AZZŽS, ZK		VS	**Aktivnost je realizovana.** Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra je tokom 2024. godine uputila dopis Službi za ustupanje na korišćenje morskog dobra i upravljanje lukama kojim su obaviješteni da je prilikom raspisivanja javnih poziva, kao i zaključivanja Ugovora o korišćenju morskog dobra potrebno uzeti u obzir činjenicu da se radi o zaštićenom području, koje se koristi pod posebnim uslovima a u skladu sa Odlukom o proglašavanju zaštićenog područja, Zakonom o zaštiti prirode i Zakonom o procjeni uticaja na životnu sredinu.

*Tabela br. 10: Prikaz mjera i aktivnosti za tematsku oblast **„Edukacija i posjećivanje“***

Dugoročni cilj: Posjećivanje na području Parka prirode Katič je bolje organizovano i unaprijeđeno novim edukativno-interpretativnim sadržajima u cilju usmjeravanja ka destinaciji održivog turizma							
KOD	**Mjere i aktivnosti**	**Indikator sprovođenja mjera i aktivnosti**	**PRIORITET**	**Drugi saradnici u realizaciji**	**Utrošena sredstva**	**Izvori objezbeđivanja sredstava**	**Opis realizovane aktivnosti**
Specifični cilj BA: Posjećivanje Parka prirode Katič zasniva se na saradnji upravljača i turističkog sektora i obogaćeno je novim posjetiteljskim sadržajima.							
BA5	Podsticati lokalnu turističku organizaciju na očuvanje tradicionalnog nasljeđa kroz razni kulturno-zabavni program	Upućen minimum 1 dopis; Održan minimim 1 manifestacija	3	NTO, LTO, JLS, NVO	0.00	VS	**Aktivnost je djelimično realizovana**. Upućena 3 dopisa relevantnim institucijama i organizacijama. Nije bilo pristiglih odgovora.
Specifični cilj BC: Posjetiteljska infrastruktura zadovoljava potrebe posjetilaca, a uvažava prirodne i kulturne vrijednosti zaštićenog područja							
BC1	Redovno održavati postojeće informativne table.	Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja; Ugovor o održavanju infrastrukture	1	P		MF	**Aktivnost je realizovana.** Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore sprovelo je aktivnosti na održavanju postojeće infrastrukture u Parku prirode „Katič“, što je obuhvatilo: zamjenu folija na 6 informativnih tabli i obnavljanje postojeće metalne konstrukcije na 4 informativne table na lokaciji plaža Lučice i pješačkoj stazi od Petrovca do tunela Crvena stijena. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Katič“.

BC5	Obnoviti staru i postaviti novu posjetiteljsku infrastrukturu duž šetališnih staza	Ugovor o održavanju i postavljanju nove posjetiteljske infrastrukture; Izvještaj o realizaciji ugovora; Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja	1	OPBD, OPBR, KPBD, KPBR, NVO		VS	**Aktivnost je realizovana.** Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom je u okviru redovnog održavanja obnovilo staru i postavilo novu posjetiteljsku infrastrukturu.

*Tabela br. 11: Prikaz mjera i aktivnosti za tematsku oblast **„Kapaciteti upravljača i saradnje“***

Dugoročni cilj: Ojačani kadrovski i materijalni kapaciteti upravljača i unaprijeđene saradnje sa organizacijama i institucijama na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou za potrebe efiksanijeg upravljanja morskim zaštićenim područjem							
KOD	**Mjere i aktivnosti**	**Indikator sprovođenja mjera i aktivnosti**	**PRIORITET**	**Drugi saradnici u realizaciji**	**Utrošena sredstva**	**Izvori objezbeđivanja sredstava**	**Opis realizovane aktivnosti**
Specifični cilj CA: Podignut nivo znanja i vještina zaposlenih u JPMDCG o upravljanju zaštićenim područjem u odnosu na stanje prije proglašenja Parka prirode							
CA4	Organizovati i učestvovati na obukama za korišćenje i rad u GIS bazama podataka.	Izvještaj sa održanih obuka; Obučen minimum 1 predstavnik upravljača;	2	NMP		VS	**Aktivnosti je realizovana.** Na poziv Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, a u okviru projekta MPA4 Change Interreg Euro-MED, zaposleni u Službi za zaštitu i održivi razvoj učestvovali su na online obuci za rad u GIS-U (QGIS i WebGIS).
Specifični cilj CB: Povećana opremljenost JPMDCG u cilju efikasnijeg upravljanja morskim zaštićenim područjem							
CB3	Obezbijediti opremu za svakodnevni rad zaštitara na terenu	Popis opreme;	1	P		MF	**Aktivnost je realizovana.** Nabavljen je prvi dio opreme za svakodnevni rad upravljača: laptopovi, tableti, eksterni hard diskovi i bežične Bluetooth slušalice. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Katič“.

CB4	Obezbijediti opremu za svakodnevni rad zaštitara na terenu	Popis opreme;	1	P		MF	**Aktivnost je realizovana.** Nabavljen je prvi dio opreme za svakodnevni rad upravljača: laptopovi, tableti, eksterni hard diskovi i bežične Bluetooth slušalice. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Katič“.
Specifični cilj CC: Unaprijeđene postojeće i ostvarene nove saradnje sa organizacijama i institucijama na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou							
CC1	Formirati savjetodavno tijelo PP Katič u saradnji sa organizacijama i institucijama na lokalnom i nacionalnom nivou, te održavati redovne sastanke istog	Održan minimum 1 sastanaka; Akt o imenovanju Savjetodavnog tijela; Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja	2	MERS, AZZŽS, UPSUL, LK, JLS, NVO, LTO		VS	**Aktivnost je realizovana**. Formirano Savjetodavno tijelo za Park prirode „Katič“ i usvojen Pravilnik o radu. Tokom 2024. godine održana su dva sastanka Savjetodavnog tijela za PP „Katič“.
CC3	Inicirati saradnju sa Opštinama Bar i Budva u cilju izrade Plana zaštite od požara	Broj dopisa; Broj sastanaka	1	JLS		VS	**Aktivnost je realizovana.** Upućen dopis Opštini Budva u cilju izrade Plana zaštite od požara. Odgovor nije pristigao.
CC4	Učestvovati u postupcima donošenja zakonskih i podzakonskih akata, te planskih dokumenata relevantnih za morska zaštićena područja	Upućena minimum 2 dopisa; Održan minimum 1 sastanak;	1			VS	**Aktivnost je realizovana.** Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, kao upravljač zaštićenim područjima u zoni morskog dobra, učestvovalo je u davanju mišljenja na Nacrt Zakona o zaštiti prirode pri čemu je na spomenuti dokument nadležnom ministarstvu dostavilo predloge, sugestije i komentare.
CC5	Inicirati prepoznavanje i uključivanje JPMDCG kao aktera u radu komisija i radnih tijela koja donose odluke u vezi sa zaštićenim područjima	Upućen minimum 1 dopisa; Održan minimum 1 sastanak	1	AZZŽS, MERS, JLS		VS	**Aktivnost je realizovana.** Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom kao upravljač zaštićenim područjima u zoni morskog dobra, pozvano je da bude dio Koordinacionog tijela za unaprijeđenje upravljanja zaštićenim područjima (ZP) – koje djeluje pod okriljem Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.

3.2. Prikaz aktivnosti istraživanja i monitoringa

U cilju bolje preglednosti, u tabeli br. 12 posebno su prikazane aktivnosti koje se odnose na istraživanja i monitoring vrsta.

Tabela br. 12: Prikaz aktivnosti istraživanja i monitoringa

Kod aktivnosti	Vrsta/stanište	Učestalost sprovođenja	Subjekti realizacije	Metode	Područje istraživanja /monitoringa
AA9	Vrsta kernja (*Epinephelus marginatus*)	Dva puta u toku realizacije Plana upravljanja (2024. i 2027. godine)	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra	Monitoring	Cijelo područje PP Katič
Sprovođenje aktivnosti planirano je u okviru Ugovora o grantu za Park prirode „Katič”. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnosti predviđene predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti tokom 2024. godine, iste će biti realizovane početkom 2025. godine i finansirane od strane MedFund-a.					
AA13	Vrsta *Pinna nobilis*	Godišnje	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra, NVO „Green home“	Inventarizacija vrste	Cijelo područje PP Katič
Tokom 2024. godine angažovana je NVO „GREEN HOME“ da vrši monitoring vrste Pinna nobilis u narednih 5 godina, na području Parka prirode “Katič”. Tokom 2024. godine sprovedeno je prvo terensko istraživanje koje je obuhvatilo dva zarona na različitim lokacijama, na dubinama od 8 do 20 metara: Reon ostrva Katič (druga zona zaštite) i hridi Mravinjak do rta Dubovica (treća zona zaštite). Ronioci su tokom istraživanja koristili direktne metode istraživanja, uključujući GPS-pozicionirane transekte i podvodnu fotografiju, kako bi dokumentovali prisustvo živih jedinki. Tokom prve faze petogodišnjeg istraživanja prisustva vrste Pinna nobilis u morskom zaštićenom području „Katič“, nije evidentirano prisustvo jedinki vrste tokom svih sprovedenih zarona i snimanja, što ukazuje na moguću lokalnu ekstinkciju ili drastičan pad populacije usljed epidemije koja je zahvatila Mediteran. Ovi rezultati naglašavaju potrebu za daljim, kontinuiranim monitoringom kako bi se identifikovale potencijalno preživjele ili nove jedinke ove vrste, kao i potrebu dodatnih istraživanja o mehanizmima širenja patogena, razumijevanje otpornosti preživjelih populacija i potencijalnih procesa rekolonizacije, što je od suštinskog značaja za očuvanje vrste Pinna nobilis na području Parka prirode “Katič”.					
AA14	Kvalitet morske vode	Godišnje	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra, Institut za biologiju mora	Monitoring	Lokacije u okviru Parka prirode Katič: plaža Petrovac 3 lokacije, plaža Lučice 1 lokacija, plaža Buljarica 2 lokacije i plaža Čanj 3 lokacije
Program praćenja kvaliteta morske vode na vodama za kupanje za 2024. godinu, obuhvatio je ukupno 9 lokacija sa područja Parka prirode „Katič“, i to sa područja Petrovca (3), Lučica (1), Buljarice (2) i Čanja (3). Analize su pokazale da je tokom 2024. godine voda za kupanje na ovim lokacijama uglavnom bila odličnog i dobrog kvaliteta, te da nije bilo odstupanja u odnosu na propisane granice praćenih mikrobioloških parametara.					

4. AKTIVNOSTI U ZAŠTIĆENOM PODRUČJU

4.1. Ekološke akcije

Akcija uklanjanja otpada iz mora - Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore je, u okviru međunarodnih projekata koji se finansiraju od strane Udruženja za održivo finansiranje Mediteranskih morskih zaštićenih područja – MedFund-a, angažovalo lokalnu NVO „Naša akcija” u saradnji sa kojom je organizovana akcija uklanjanja otpada iz mora na području Parka prirode „Katič“. Ova akcija, u okviru koje je očišćeno morsko dno kod plaže Petrovac, organizovana je 15. avgusta 2024. godine. Pored volontera iz NVO „Naša akcija”, u akciji je učestvovalo oko 24 volontera iz Asocijacije za zaštitu delfina, Omladinskog tima Tivat, ronioci iz NVO „Arsenal ECO“, predstavnici Agencije za zaštitu prirode i životne sredine, predstavnici Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, fotografi i ostali volonteri koji su se pridružili akciji. Ovo je prva u nizu akcija koje će biti sprovedene u okviru ovog projekta u cilju uspostavljanja i jačanja saradnje sa lokalnim nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima zaštite životne sredine te u cilju podizanja svijesti i edukacije lokalnog stanovništva o značaju očuvanja obale i mora.

Slika br. 1: Akcija čišćenja PP Katič

4.2. Edukacija

4.2.1. Aktivnosti realizovane od strane upravljača

Sastanak Savjetodavnog tijela za Park prirode „Katič“- Planom upravljanja za Park prirode „Katič“ predviđeno je da Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, u svojstvu upravljača, formira Savjetodavno tijelo za ovo zaštićeno područje, kao primjer dobre prakse uključivanja zainteresovanih strana u upravljanje morskim zaštićenim područjima.

Slika br. 2: Prvi sastanak Savjetodavnog tijela za Park prirode „Katič“

Savjetodavno tijelo ovog parka čine predstavnici državnih i lokalnih institucija i organizacija, te predstavnici lokalnih mjesnih zajednica, škola i obrazovnih institucija. U cilju uključivanja lokalnih udruženja i nevladinih organizacija u rad Savjetodavnog tijela, Javno preduzeće je početkom 2024. godine raspisalo *Poziv lokalnim udruženjima i nevladinim organizacijama za saradnju povodom formiranja Savjetodavnog tijela za Park prirode „Katič“*. Na predmetni poziv nije bilo pristiglih prijava, ali Javno preduzeće tokom 2025. godine planira da ponovi ovaj Poziv, te pronađe način za njihovo uključivanje u rad Savjetodavnog tijela.

U okviru MedFund projekta kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Katič“, u julu 2024. godine organizovan je prvi sastanak Savjetodavnog tijela za Park prirode „Katič“. Tokom ovog sastanka predstavljen je Pravilnik o radu Savjetodavnog tijela i aktivnosti koje su planirane da se sprovedu na području parka.

Tokom decembra mjeseca održan je drugi sastanak Savjetodavnog tijela za Park prirode „Katič“, i tom prilikom usvojen je Pravilnik o radu Savjetodavnog tijela. Pored toga, članovi su upoznati sa aktivnostima Službe za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra tokom ljetnje turističke sezone na području parka. Takođe, na sastanku je glasanjem članova Savjetodavnog tijela, odlučeno da se Dan Parka prirode Katič odnosno Dan morskih zaštićenih područja ubuduće obilježava 22. aprila - kada je Vlada Crne Gore 2021. godine proglasila prvo morsko zaštićeno područje u Crnoj Gori.

Cilj formiranja Savjetodavnog tijela je postizanje veće efikasnosti i saradnje između privatnog i javnog sektora u pravcu poboljšanja i održavanja uslova i statusa Parka prirode „Katič“.

Slika br. 3: Drugi sastanak Savjetodavnog tijela za Park prirode „Katič“

4.2.2. Učešće upravljača

IPA projekat „ENGAGE” – Na poziv NVO „MedCEM” („Mediteranski Centar za Ekološki Monitoring”), a u okviru IPA projekta „ENGAGE” („Enhancing protection of nature and biodiversity of the South Adriatic Ionian Strait in the programme area”) koji NVO „MedCEM” realizuje u saradnji sa partnerima iz Italije i Albanije, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore učestvovalo je na radionici „Obuka o morskom biodiverzitetu i staništima zaštićenih morskih područja u južnom Jadranu”. Ova radionica je imala za cilj razmatranje mogućnosti i pronalaženje rješenja za saradnju na području južnog Jadrana između zaštićenih područja u moru Italije, Albanije i Crne Gore.

Konferencija „Zaštićena područja Crne Gore u kontekstu pridruživanja EU“ - Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore učestvovalo je na dvodnevnoj konferenciji „Zaštićena područja Crne Gore u kontekstu EU pridruživanja“ u Podgorici. Konferenciju su organizovali Parkovi Dinarida u okviru projekta „Zaštićena područja – dobro svih nas” koji je podržan kroz program „OCD u Crnoj Gori – od osnovnih usluga do oblikovanja politika – M’BASE“.

Slika br. 4: Konferencija „Zaštićena područja Crne Gore u kontekstu pridruživanja EU“

Cilj konferencije je podrška procesu unapređenja i transformaciji sistema zaštićenih područja u Crnoj Gori kroz identifikovnje ključnih pravaca, potreba i budućih koraka u cilju postizanja bolje efikasnosti i kontrole upotrebe resursa. Konferencija je okupila veliki broj učesnika i stručnjaka iz sektora zaštite prirode i životne sredine iz Crne Gore, Hrvatske, Slovenije i Srbije.

4.2.3. Posjećivanje Parka prirode „Katič“

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, organizovalo je edukativni obilazak morskog zaštićenog područja – Parka prirode „Katič”. U edukativnom obilasku brodom, učestvovalo je 30 učenika Osnovne škole „Mirko Srzentić” iz Petrovca. Tokom obilaska učenici su imali priliku da čuju osnovne informacije o Parku prirode „Katič” i tako bliže upoznaju sa njegovim biodiverzitetom i kulturnom baštinom. Ovaj događaj je organizovan u saradnji sa lokalnom turističkom agencijom, koja je angažovana da sprovede logistiku ovog događaja. Edukativni obilazak realizovan je u okviru Ugovora o grantu za Park prirode „Katič“.

Slike br: 5,6 i 7:. Edukativni obilazak brodom Parka prirode Katič

4.2.4. Posjete drugim morskim zaštićenim područjima

MedPAN Regionalna radionica - Predstavnici Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore učestvovali su u MEDPAN Regionalnoj radionici za razmjenu iskustava o turizmu u Mediteranskim morskim zaštićenim područjima i povezanim događajima (MedPAN Regional Experience Sharing Workshop on Tourism in Mediterranean Marine Protected Areas) kao i Generalnoj skupštini MedPAN-a, koja je održana u Hyères (La Londe Les Maures) - Francuska, u periodu od 15.04.2024. – 19.04.2024. godine. Radionica je organizovana sa ciljem da omogući upravljačima i zainteresovanim stranama morskih zaštićenih područja, kao i zainteresovanim stranama u turizmu, da udruže i podjele svoja znanja, stručnost i iskustva u upravljanju turističkim pritiskom i njegovim uticajima na obalne i morske ekosisteme, kao i u uspostavljanju saradnje za prelazak na održivi turizam.

Slika br. 8: MEDPAN Regionalna radionica

Studijska posjeta morskim zaštićenim područjima u Hrvatskoj - U cilju razmjene iskustava i znanja u upravljanju morskim zaštićenim područjima, u periodu od 04. do 08. novembra 2024. godine organizovana je studijska posjeta morskim zaštićenim područjima u Hrvatskoj. Tokom ove studijske posjete predstavnici Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore posjetili su Javnu ustanovu za upravljanje zaštićenim djelovima prirode na području Zadarske županije „Natura Jadera“ i jedno zaštićeno područje Zadarske županije i područje evropske ekološke mreže Natura 2000, kojim ova Javna ustanova upravlja još od 2003. godine kao i Park prirode „Lastovo“ i Javnu ustanovu “Park prirode Lastovsko otočje”, koja upravlja ovim zaštićenim područjem. Studijska posjeta organizovana je u cilju razmjene iskustva, znanja i korisnih informacija sa upravljačima morskih zaštićenih područja u regionu, kako bi se zaposleni u Javnom preduzeću obučili za rad i efikasnije upravljanje zaštićenim područjima u moru u Crnoj Gori. Ova studijska posjeta je bila veoma značajna jer su učesnici imali priliku da razmjene iskustva i znanja o uspješnom upravljanju morskim zaštićenim područjima, zaštiti prirode, posjećivanju, izvorima finansiranja, ustupanju na korišćenje, sprovođenju turističkih aktivnosti, uspostavljanju zona za sidrenje, sprovođenju međunarodnih projekata, promociji, edukaciji i slično.

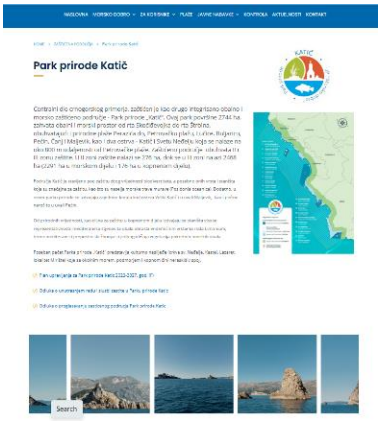

Slike br. 9 i 10: Studijska posjeta zaštićenim područjima u Hrvatskoj

4.3. Promocija

U cilju promocije morskih zaštićenih područja, odnosno Parka prirode „Katič“ , Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom je na zvaničnoj stranici preduzeća postavilo informacije o ovom zaštićenom području (*https://www.morskodobro.me/me/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/park-prirode-katic).*

Takođe, tokom 2024. godine, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom redovno je objavljivalo na svojoj društvenoj mreži Instagram infomacije o zaštićenom području, a sve to u cilju što veće promocije. Trenutno Instragram profil prati oko 194 pratilaca.

Slika br. 11: Web stranica posvijećena PP Katič

Vrijednosti Parka prirode „Katič”, tokom 2024. godine, promovisane su i putem radio i TV emisija, i to gostovanjima predstavnika upravljača u 2 radio i 4 televizijske emisije.

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom je, u saradnji sa lokalnim turističkim organizacijama i Nacionalnom turističkom organizacijom, učestvovalo je na ukupno 6 Sajmova turizma i sličnih događaja na kojima je promovisana obala Crne Gore, uključujući i morska zaštićena područja.

Slika br. 12: Prikaz Instagram profila

4.4. Međunarodni projekti

Tabela br. 13: Projekti koji su se sprovodili tokom 2024. godine

Naziv projekta	Cilj projekta	Sažet opis projekta	Naziv nosioca i partnera u sprovođenju	Trajanje projekta	Finansijska vrijednost projekta	Status projekta
„BLUE4ALL” HORIZON Europe Ocean Mission (*Blueprint demonstration for co-created effective, efficient and resilient networks of MPAs - Demonstracija plana za zajedničko kreiranje efektivne, efikasne i otporne mreže MZP-a*)	Cilj projekta je rešavanje izazova očuvanja i obnove mora u Evropi kroz predlog novog pristupa morskim zaštićenim područjima, koji je u skladu sa Strategijom EU za biodiverzitet i nacionalnim inicijativama.	Projekat stavlja zainteresovane strane u centar procesa upravljanja morskim zaštićenim područjima, obezbjeđujući da se njihove potrebe i brige adresiraju od samog početka. “BLUE4ALL” projekat će raditi sa zainteresovanim stranama u 25 morskih zaštićenih područja/pilot područja, u regionima Sredozemnog mora, Baltičkog mora i severoistočnog Atlantika, na razvoju alata za očuvanje i obnavljanje morske sredine na društveno održiv i prihvatljiv način. Ovi alati će biti testirani u pilot područjima i na kraju će rezultirati platformom Blueprint, koja će biti prilagođena korisnicima za kreiranje efektivnih, efikasnih i otpornih morskih zaštićenih područja i mreža morskih zaštićenih područja. Morska zaštićena područja u Crnoj Gori – parkovi prirode „Platamuni”, „Katič” i „Stari Ulcinj” će biti pilot područja, u kojima će biti testirani	U projektu učestvuje 22 partnera iz različitih institucija iz cijele Evrope (Belgija, Francuska, Italija, Njemačka, Holandija, Danska, Švedska, Finska, Estonija, Crna Gora, Hrvatska, Irska i Švajcarska). The Royal Belgian Institute of Natural Sciences (RBINS) je vodeći partner.	januar 2023 - decembar 2026. godine	/	Aktivan

		alati koji će biti kreirani za očuvanje i obnavljanje morske sredine				
Projekat za Park prirode „Katič“ finansiran od strane MedFund-a, u okviru regionalnog projekta „*Build back a blue and stronger Mediterranean - Izgraditi ponovo plavi i jači Mediteran*“	Projekat ima za cilj da obezbijedi efikasno upravljanje, promoviše lokalnu upravu, unaprijedi nadzor, podigne svijest o značaju očuvanja morskih zaštićenih područja, prati ekološke koristi i podrži održivo korišćenje ovih dragocijenih morskih ekosistema.	Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore je, tokom maja 2023. godine, potpisalo Ugovor o grantu za Park prirode „Katič” sa Udruženjem za održivo finansiranje Mediteranskih morskih zaštićenih područja - MedFund-om. U periodu od 5 godina, MedFund će obezbijediti finansijsku pomoć, tehničku ekspertizu i unapređenje kapaciteta, kako bi se omogućila implementacija planova upravljanja i poboljšala dugoročna održivost morskih zaštićenih područja.	Udruženje za održivo finansiranje Mediteranskih morskih zaštićenih područja – MedFund i Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore su partneri u projektu. Ovo partnerstvo je dio regionalnog projekta pod nazivom „Build back a blue and stronger Mediterranean - Izgraditi ponovo plavi i jači Mediteran“, koji je finansiran od strane Globalnog fonda za životnu sredinu (GEF) i podržan od Conservation International (CI), kako bi se poboljšala zaštita mora i obale u Mediteranu.	2023-2027. godine	286 200,00 USD	Aktivan

Tabela br. 14: Projekat čija se realizacija planira tokom 2025. godine

Naziv projekta	Cilj projekta	Sažet opis projekta	Naziv nosioca i partnera u sprovođenju	Trajanje projekta	Finansijska vrijednost projekta	Status projekta
Projekat "GreenPulse: Sustainable Tourism for Waterresources and Trails – Održivi turizam za vodene resurse i staze" u okviru Programa Interreg IPA CBC Hrvatska - Bosna i Hercegovina - Crna Gora 2021-2027. godine	Projekat je usmjeren na razvoj novih i unapređenje postojećih pješačkih i biciklističkih staza uz vodne resurse u cilju diversifikacije turističke ponude srodnim proizvodima i uslugama, doprinoseći povećanju zelene ekonomije i unapređenju kvaliteta turizma, njegove održivosti, a sve kako bi se smanjile posledice prekomjernog turizma.	Implementacijom projekta GREENPULSE ojačaće se kapaciteti prekograničnog područja za podršku održivom turizmu u urbanim sredinama Hrvatske, urbanim i ruralnim područjima Crne Gore i ruralnim područjima Bosne i Hercegovine, uz vodne resurse. Projekat GREENPULSE će doprinijeti podizanju svijesti lokalnog stanovništva i posjetilaca, kao i kapaciteta uključenih zainteresovanih strana o važnosti modela održivog turizma. Postojeća saradnja uključenih zainteresovanih strana dodatno će ojačati kapacitete koji će biti zasnovani na projektnim aktivnostima i koji će kao rezultat imati smjernice upućene kreatorima politike na lokalnom, nacionalnom i evropskom nivou.	Vodeći partner projekta je Grad Makarska (Hrvatska) a projektni partneri su Javno preduzeće Park prirode „Hutovo blato“ (Bosna i Hercegovina) i Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore (Crna Gora).	Januar 2025. – Decembar 2026. godine	*cca 292.000,00 €*	Odobren

5. FINANSIJSKA SREDSTVA UTROŠENA ZA ZAŠTITU

5.1. Finansiranje Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore osnovano je i posluje u javnom interesu, što znači da nema akumulaciju dobiti, već su ukupni prihodi jednaki rashodima.

Ciljevi koji treba da budu ispunjeni su:

- zakonitost korišćenja sredstava, korišćenje sredstava za namjene utvrđene Zakonom o morskom dobru;
- koordinacija sa primorskim opštinama u postupku definisanja prioritetnih ulaganja, veći stepen komunalnog održavanja i uređenja zone morskog dobra u saradnji sa primorskim opštinama sa planiranjem više sredstava i iz više različitih izvora za ovu namjenu;
- zaštita, očuvanje i uređenje prirodnih plaža i izgradnja novih kupališta, održavanje i unapređenje stanja u zaštićenim prirodnim dobrima u zoni morskog dobra, unapređenje zone kroz integralno upravljanje obalom;
- realizacija važnih infrastrukturnih investicija, realizacija zakonskih obaveza Javnog preduzeća.

Na osnovu Zakona o morskom dobru i Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata, donosi se Godišnji Plan korišćenja finansijskih sredstava Javnog preduzeća po sljedećem postupku:

- priprema nacrta Plana u okviru stručne službe Javnog preduzeća;
- usvajanje Plana od strane Upravnog odbora Javnog preduzeća;
- dobijanje saglasnosti od resornog Ministarstva;
- dobijanje saglasnosti od Vlade Crne Gore;
- plan korišćenja finansijskih sredstava je osnov za izradu Plana javnih nabavki;
- postupanje i praćenje pozicija iz Plana korišćenja sredstava;
- na kraju kalendarske godine vrši se izrada Završnog računa (*bilans stanja, bilans uspjeha, statistički aneks, promjene na kapitalu, tok gotovine, napomene uz finansijske izvještaje i izvještaj menadžmenta*);
- završni račun usvaja Upravni odbor Javnog preduzeća;
- usvojeni Završni račun se predaje Upravi prihoda i carina (Ministarstvo finansija);
- sredstva za nerealizovane aktivnosti se prenose u sljedeću godinu i imaju posebnu poziciju u Planu korišćenja sredstava kao „prenesene aktivnosti“.

Finansijska sredstva Javnog preduzeća troše se u skladu sa zakonom i opštim aktima preduzeća, donijetim odlukama, planovima i programima rada, zaključenim ugovorima i drugim aktima, u cilju izvršavanja obaveza i zadataka iz nadležnosti Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore. Raspodjela prihoda i rashoda se vrši na osnovu godišnjeg Plana korišćenja finansijskih sredstava Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore (na osnovu Zakona o morskom dobru i Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata). Plan se sastoji od:

- investicionih ulaganja (izrada tehničke dokumentacije, elaborati, studije, geodetska snimanja, recenzije, izvođenje radova sa nadzorom);
- tekućeg održavanja zone morskog dobra (sanacije obale, uklanjanje objekata, ugovori sa lokalnim Komunalnim preduzećima, i dr);

- monitoringa i praćenja stanja životne sredine (kvalitet vode za kupanje, praćenje stanja u parkovima prirode, istraživanje i mapiranje bioloških i ekoloških parametara obale i mora, i dr);
- ostalih poslovnih rashoda (troškovi struje, vode, telefon, internet, reklama, zakup prostorija, kancelarijski materijal, održavanje higijene i ostali režijski troškovi);
- učešća u međunarodnim projektima (kofinansiranje);
- nabavke osnovnih sredstava (nabavka opreme, vozila i dr);
- zarada i ostalih ličnih primanja zaposlenih;
- prenesenih aktivnosti.

Finansiranje preduzeća vrši se iz Budžeta Javnog preduzeća koji obuhvata sljedeće prihode i rashode.

- **Prihodi:**

- naplata naknade za korišćenje morskog dobra (*kupališta, privremeni objekti, terase, pristaništa, privezišta, sidrišta, objekti na rijeci Bojani, ustupanje luka od lokalnog značaja, usluge prevoza – trajekt, i sl*);
- prihod od usluga prevoza na liniji Kamenari- Lepetane;
- ostali poslovni prihodi (*naplata garancija, otkup tenderske dokumentacije, izdavanje UT uslova, prihodi od međunarodnih projekata refundacija, donacije i sl*).

- **Rashodi:**

Finansijska sredstva Javnog preduzeća troše se u skladu sa zakonom i opštim aktima preduzeća, donijetim odlukama, planovima i programima rada, zaključenim ugovorima i drugim aktima u cilju izvršavanja obaveza i zadataka iz nadležnosti Javnog preduzeća.

- investiciona ulaganja (*izrada tehničke dokumentacije, elaborati, studije, geodetska snimanja, recenzije, izvođenje radova sa nadzorom*);
- tekuća održavanja zone morskog dobra (*sanacije obale, uklanjanje objekata, ugovori sa lokalnim Komunalnim preduzećima i dr*);
- monitoring i praćenje stanja životne sredine (*kvalitet vode za kupanje, praćenje stanja u rezervatima/parkovima prirode u morskom području, istraživanje i mapiranje bioloških i ekoloških parametara obale i mora, i dr*);
- ostali poslovni rashodi (*troškovi struje, vode, telefon, internet, reklama, zakup prostorija, trajekt, kancelarijski materijal, održavanje higijene i ostali režijski troškovi*);
- učešće u međunarodnim projektima (*kofinansiranje*);
- nabavka osnovnih sredstava (*nabavka opreme, vozila i dr*);
- zarade i ostala lična primanja zaposlenih;
- prenesene aktivnosti.

5.2. Finansijska sredstva utrošena za realizaciju planiranih aktivnosti

Shodno članu 59. Zakona o zaštiti prirode, Izvještaj o realizaciji plana upravljanja treba da sadrži podatke o finansijskim sredstvima utrošenim za zaštitu i ostvarenim prihodima od naknada za korišćenje zaštićenih područja i područja ekološke mreže.

U narednim tabelama dat je pregled godišnjih troškova po tematskim oblastima za 2024. godinu.

Godišnji troškovi po tematskoj oblasti B „Edukacija i promocija“ za 2024.godinu

KOD	Aktivnosti	PRIORITET	Utrošena sredstava za sprovođenje aktivnosti
AA7	Sprovoditi akcije uklanjanja otpada iz mora u saradnji sa drugim institucijama i organizacijama	2	1.780,00
AA13	Sarađivati sa IBM u cilju inventarizacije vrste *Pinna nobilis* i na osnovu rezultata inicirati reviziju statusa vrste	2	730,00
UKUPNO AA			**2.510,00**
UKUPNO AB			**0,00**
UKUPNO Tematska oblast A			**2.510,00**

Godišnji troškovi po tematskoj oblasti C „Kapaciteti upravljača i saradnje“ za 2024.godinu

KOD	Aktivnosti	PRIORITET	Utrošena sredstava za sprovođenje mjera i aktivnosti
BA1	Osmisliti edukativne programe i programe posjećivanja PP Katič	2	675,00
BA3	Uspostaviti saradnju sa osnovnim i srednjim školama u cilju sprovođenja edukativnih aktivnosti za učenike	1	675,00
UKUPNO BA			**1.350,00**
BB2	Izraditi i održavati posebu *web* stranicu PP Katič u okviru postojeće *web* stranice JPMDCG	1	772,00
UKUPNO BB			**772,00**
BC1	Redovno održavati postojeće informativne table	1	**23.729,00**
BC6	Izraditi Plan postavljanja sidrišta sa definisanim zonama na prostoru PP Katič	1	**10.900,00**
UKUPNO BC			**34.629,00**
UKUPNO Tematska oblast B			**36.751,00**

Godišnji troškovi po tematskoj oblasti C „Kapaciteti upravljača i saradnje“ za 2024. godinu

KOD	Aktivnosti	PRIORITET	Utrošena sredstava za sprovođenje mjera i aktivnosti
CA2	Inicirati i učestvovati na nacionalnim i međunarodnim radionicama, obukama i sastancima sa temom upravljanja morskim zaštićenim područjima	2	**1.530,96**

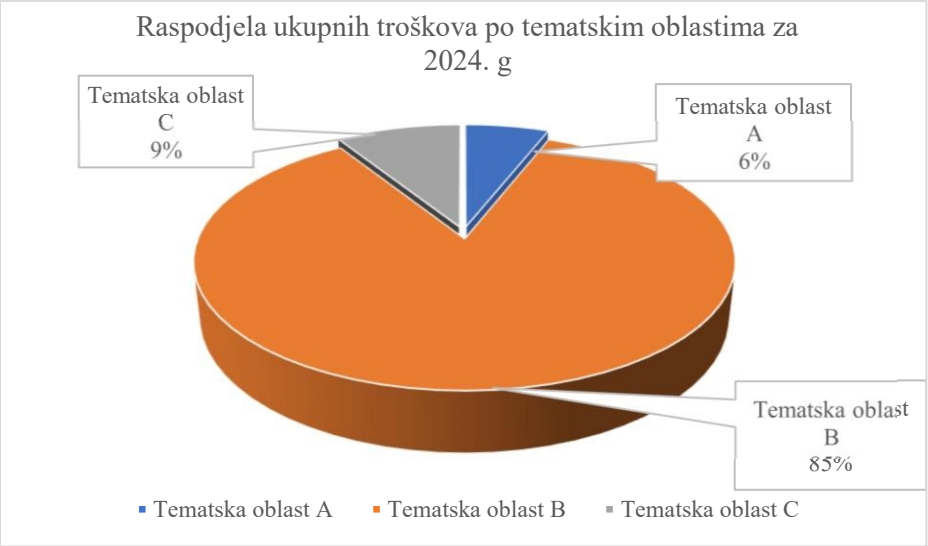
UKUPNO CA			**1.530,96**
UKUPNO CB			**0,00**
CC1	Formirati savjetodavno tijelo PP Katič u saradnji sa organizacijama i institucijama na lokalnom i nacionalnom nivou, te održavati redovne sastanke istog	2	2.327,5
CC2	Inicirati i održavati učlanjenje JPMDCG u međunarodnim organizacijama	2	200,00
UKUPNO CC			**2.527,5**
UKUPNO Tematska oblast C			**4.058,46**

Ukupna sredstva utrošena za realizaciju aktivnosti tokom 2024. godine iznose **43.319,46 EUR**, što je prikazano i ukupnim pregledom u Tabeli br. 15.

Tabela br. 15: Raspodjela ukupnih troškova za 2024.godinu

	2024.godina (G2)	*Postotak*
Tematska oblast A	2.510,00	*6%*
Tematska oblast B	36.751,00	*85%*
Tematska oblast C	4.058,46	*9%*
UKUPNO	**43.319,46**	**100,00%**

U nastavku je grafik kojim je prikazana procjena ukupnih troškova utrošenih za realizaciju aktivnosti koje su predviđene u drugoj godini shodno Planu upravljanja za Park prirode „Katič“.

Grafikon br. 3: Raspodjela ukupnih troškova po tematskim oblastima za 2024. godinu

6. ZAKLJUČAK

Od ukupno 46 aktivnosti predviđenih Planom upravljanja za Park prirode „Katič” za period 2023-2027, tokom 2024. godine potpuno je realizovano 32, dok je djelimično realizovano 6 aktivnosti. Za njihovu realizaciju utrošeno je ukupno **43.319,46 EUR**.
U ovom periodu u zaštićenom području Park prirode „Katič” nisu ostvareni prihodi od naknada za korišćenje zaštićenog područja.

Imajući u vidu da je Planom upravljanja za Park prirode „Katič” predviđena mogućnost finansiranja planiranih mjera i aktivnosti iz raznih EU i nacionalnih fondova, projekata, donacija, sponzorstava, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom je u maju 2023. godine potpisalo Ugovor o grantu za podršku upravljanju morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Katič” sa Udruženjem za održivo finansiranje Mediteranskih morskih zaštićenih područja – „The MedFund”. Ukupna vrijednost granta iznosi **286 200 USD**.

Studijske posjete i radionice kojima su učestvovali predstavnici Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom, dali su značajni doprinos u unapređenju znanja zaposlenih što je od izuzetne važnosti za budući rad i adekvatno upravljanje zaštićenim područjima. Takođe, akcija čišćenja, edukativne i promotivne aktivnosti, koje je Javno preduzeće organizovalo tokom ove godine, doprinose informisanju i podizanju svijesti lokalnog stanovništva o vrijednostima parka i važnosti očuvanja i zaštiti morskih zaštićenih područja.

Na osnovu svih podataka kojima raspolaže Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom, dobijenih relizacijom planiranih mjera i aktivnosti, kao i podataka i informacija koje su dobijene od drugih institucija tokom 2024. godine, može se **zaključiti da je Park prirode „Katič“ zadržao svoje stanje očuvanosti i zaštite iz vremena njegovog stavljanja pod zaštitu (2021. godina).**

JAVNO PREDUZEĆE ZA UPRAVLJANJE
MORSKIM DOBROM CRNE GORE

IZVJEŠTAJ O REALIZOVANIM AKTIVNOSTIMA U PARKU PRIRODE "PLATAMUNI"

TOKOM 2024. GODINE

februar 2025. godine

Sadržaj:

1. UVOD 4

1.1 Zakonodavni okvir 4

1.2. Opis područja 5

1.3. Upravljač zaštićenim područjem Park prirode „Platamuni“ 5

2. REALIZACIJA MJERA ZAŠTITE 9

2.1. Zone zaštite 9

2.2. Sprovedene mjere zaštite 9

3. REALIZACIJA PLANA PO INDIKATORIMA PRAĆENJA USPJEŠNOSTI REALIZACIJE PLANA 10

3.1. Ciljevi i prikaz realizovanih mjera i aktivnosti po tematskim oblastima 10

3.2. Pregled realizovanih mjera i aktivnosti 12

3.2.2 Prikaz mjera i aktivnosti iz Godišnjeg programa upravljanja zaštićenim područjem Park prirode „Platamuni” za 2023. godinu, a koje su realizovane tokom 2024. godine 24

3.3.Prikaz aktivnosti istraživanja i monitoringa 26

4. AKTIVNOSTI U ZAŠTIĆENOM PODRUČJU 27

4.1. Ekološke akcije realizovane od strane Upravljača 27

4.2. Edukativne aktivnosti 27

4.2.1. Aktivnosti u kojima je Upravljač učestvovao 27

4.2.3 Posjete drugim morskim zaštićenim područjima 28

4.2.4. Posjećivanje Parka prirode ,,Platamuni” 29

4.2.5. Promotivne aktivnosti 30

4.3. Međunarodni projekti 31

5. FINANSIJSKA SREDSTVA UTROŠENA ZA ZAŠTITU 35

5.1. Finansiranje Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore 35

5.2. Finansijska sredstva utrošena za realizaciju planiranih aktivnosti 36

6. ZAKLJUČAK 39

NOSILAC IZRADE IZVJEŠTAJA O REALIZOVANIM AKTIVNOSTIMA TOKOM 2024. GODINE

Javno preduzeće za upravljanja morskim dobrom Crne Gore

Ulica Popa Jola Zeca bb

85310 Budva, Crna Gora

www.morskodobro.me

PRIPREMIO RADNI TIM JAVNOG PREDUZEĆA ZA UPRAVLJANJE MORSKIM DOBROM CRNE GORE:

Obrađivači Izvještaja o realizovanim aktivnostima:

Ime i prezime	Radno mjesto ili funkcija	Organizaciona jedinica upravljača ili drugi subjekt
Dijana Došljak	Rukovodilac službe	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra
Nemanja Malovrazić	Koordinator za zaštitu prirode i životne sredine	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra
Milena Raičević	Samostalni saradnik za međunarodnu saradnju i projekte	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra
Marija Bajković	Saradnik za zaštitu prirode i životne sredine	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra
Aleksandra Ivanović	Saradnik za zaštitu prirode	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra
Tamara Kaluđerović	Referent	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra
Mirjana Knežević	Referent	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra

---

Autori fotografija:

Arhiva Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore

SKRAĆENICA	ZNAČENJE
AZZŽS	Agencija za zaštitu životne sredine
DOO	Društvo sa ograničenom odgovornošću
IBM	Institut za biologiju mora
JLS	Jedinice lokalne samouprave
JPMDCG	Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore
JUOŠ	Javne ustanove Osnovne škole
JUSŠ	Javne ustanove Srednje škole
K	Konsultant
KSR	Klub sportskih ribolovaca
LK	Lučka kapetanija
MERS	Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera
MF	Međunarodni fondovi
MKI	Ministarstvo kapitalnih investicija
MP	MedPAN
MPŠV	Ministarstvo,poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
MT	Ministarstvo turizma
MZ	Mjesna zajednica
NTO	Nacionalna turistička organizacija
NVO	Nevladine organizacije
OPKO	Opština Kotor
PF	Profesionalni fotograf
PD	Parkovi Dinarida
PMCG	Prirodnjački muzej Crne Gore
R	Ribari
RI	Ribarska inspekcija
RK	Ronilački klubovi
SRK	Sportsko-ribarski klub
TOK	Turistička organizacija Kotor
TOBD	Turistička organizacija Budva
UCG	Univerzitet Crne Gore
UIP	Uprava za inspekcijske poslove
UP	Uprava policije
UPR	Udruženje profesionalnih ribara
UPSUL	Uprava pomorske sigurnosti i upravljanja lukama
UR	Udruženje ribara
URO	Udruženje ronilaca
UPO	Udruženje poljoprivrednika
UTPM	Udruženje turističkih prevoznika na moru
UZZKD	Uprava za zaštitu kulturnih dobara
ZK	Zakupci kupališta

1. UVOD

1.1 Zakonodavni okvir

Park prirode „Platamuni“ nalazi se pod zaštitom u skladu sa Odlukom Vlade Crne Gore, donijetoj 22. aprila 2021. godine[1]. Odluka o proglašavanju zaštićenog područja Parka prirode „Platamuni“ (u daljem tekstu: Odluka) je donijeta u skladu sa odredbama iz člana 34 stav 5 Zakona o zaštiti prirode (u daljem tekstu: ZZP) (*"Sl. list CG",* broj 54/16, 18/19 i 84/24) i objavljena u *Sl. listu CG*, br. 063/21, 14. 06. 2021. godine. U njoj su pored predmeta/cilja zaštite i kategorije zaštićenog područja, definisane i granice i zone zaštite, principi i mjere zaštite i održivog razvoja, određen je upravljač zaštićenog područja – Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore (JPMDCG), kao i njegove obaveze vezane za izradu i sprovođenje plana upravljanja, godišnjih programa upravljanja, kao i ostalih neophodnih akata. Prema tome, Odluka o proglašavanju zaštićenog područja Parka prirode “Platamuni” se temelji na navedenim zakonskim propisima, a podrazumijeva i dodjeljivanje adekvatnog nivoa zaštite i upravljanja. Svrha zaštite ovog prostora je očuvanje prirodnog pejzaža i ekosistema, te njihovog biodiverziteta, ali i očuvanje vrijednosti i atraktivnosti ovog prostora za sprovođenje naučnih istraživanja, uz edukativnu funkciju.

Studijom zaštite Parka prirode „Platamuni”, koja je urađena 2021. godine, a potom i Odlukom utvrđeno je da ovaj Park prirode predstavlja integrisano obalno i morsko zaštićeno područje koje je svrstano u IV kategoriju zaštićenih područja u koju spadaju područja u kojima su zaštićene divlje vrste biljaka i životinja i njihova staništa i kojima se upravlja radi njihove zaštite. Nakon Studije i Odluke, izrađen je i Plan upravljanja zaštićenim područjem Parkom prirode „Platamuni” 2023-2027., koji sadrži detaljne smjernice za petogodišnje upravljanje i aktivnosti na ovom području. S tim u vezi, JPMDCG kao upravljač Parka prirode „Platamuni”, po Zakonu o zaštiti prirode je dužan da donosi Godišnje programe upravljanja za svaku godinu realizacije Plana, te nakon isteka godišnjeg perioda, dostavi resornom Ministarstvu Izvještaj o realizaciji plana upravljanja zaštićenim područjem.

Članom 59 Zakona o zaštiti prirode upravljač zaštićenim područjem dužan je da dostavi Izvještaj o realizaciji plana upravljanja na osnovu godišnjih programa upravljanja, koji treba da sadrži podatke o:
i) realizaciji mjera zaštite;
ii) realizaciji plana po indikatorima praćenja uspješnosti realizacije plana;
iii) posjetama zaštićenim područjima;
iv) finansijskim sredstvima utrošenim za zaštitu i ostvarenim prihodima od naknada za korišćenje zaštićenih područja i područja ekološke mreže.

Imajuću u vidu odredbe definisane Zakonom o zaštiti prirode, te na osnovu Plana upravljanja za Park prirode „Platamuni” 2023-2027. godine i Programa upravljanja Parkom prirode “Platamuni” za 2024. godinu, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Ministarstvu nadležnom za poslove ekologije dostavlja ovaj Izvještaj o realizovanim aktivnostima u Parku prirode „Platamuni” za 2024. godinu, koji sadrži: zakonodavni okvir, opis područja, informacije o upravljaču, prikaz realizovanih mjera zaštite i aktivnosti po indikatorima za praćenje uspješnosti, posjetama zaštićenim područjima i edukativnim aktivnostima, kao i finansijski osvrt na sredstva koja su utrošena u cilju očuvanja i unapređenja stanja Parka prirode „Platamuni”.

[1] Odluka o proglašavanju zaštićenog područja Parka prirode Platamuni (*Sl. list Crne Gore,* br. 063/21 od 14. 06. 2021.)

1.2. Opis područja

Geografski, područje Parka prirode „Platamuni" obuhvata dio priobalnog mora sa obalnom linijom između zaliva Trašte – rta Žabica na sjeverozapadu i rta Platamuni kod plaže Ploče na jugoistoku, u kome se štite zaštićene i ekološki značajne morske i kopnene vrste i staništa. U pogledu svojinsko-pravnih odnosa, cjelokupna površina Parka prirode je u potpunosti u zoni morskog dobra i iznosi 1.087,13 ha, od čega je (i) u morskom dijelu 193,92 ha u II zoni zaštite i 862,59 ha u III zoni zaštite, dok je (i) u kopnenom-obalnom dijelu u III zoni zaštite 30,61 ha. Shodno navedenom, čini vlasništvo države Crne Gore, odnosno Opštine Kotor, na katastarskim parcelama u katastarskim opštinama Glavatičići, Zagora i Krimovice.

Prostor Parka prirode ,,Platamuni" stavljen je pod zaštitu radi stvaranja uslova za opstanak i dugoročnu zaštitu velikog broja vrsta i staništa značajnih za zaštitu.

U tabeli 1. dat je pregled staništa i vrsta visoke reprezentativnosti ciljanih za zaštitu u morskom i kopnenom dijelu Parka prirode Platamuni.

Tabela 1. Staništa i vrste ciljane za zaštitu u morskom i kopnenom dijelu PP Platamuni

	Morski dio	Kopneni dio
Staništa	○ biocenoze naselja morske trave (*Posidonia oceanica)* ○ morske pećine sa nadvodnim i podvodnim ulazima	○ mediteranska stjenovita obala obrasla endemičnim vrstama roda *Limonium* ○ termomediteranski prepustinjski žbunjaci ○ jednogodišnja vegetacija pokretnih morkih obala
Vrste	*Cymodocea nodosa, Cystoseira amentacea, Cladocora caespitosa, Centrostephanus longispinus, Lithophaga lithophaga, Pinna nobilis, Scyllarus arctus*	Drvenasta mlječika (*Euphorbia dendroides*)

1.3. Upravljač zaštićenim područjem Park prirode „Platamuni"

Nadležnosti i djelatnosti u zoni morskog dobra raspodijeljene na više državnih institucija. U cilju što boljeg upravljanja ovim prostorom, Skupština Crne Gore je donijela Prostorni plan posebne namjene za obalno područje 2018. godine ("Sl. List CG", br. 56/18). Ukoliko je dozvoljeno korištenje morskog dobra, naknada za njegovo korišćenje je prihod Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore i koristi se za zaštitu, uređenje i unapređenje morskog dobra. Takođe, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, prema Statutu ima određene djelatnosti kao što su zaštita, uređivanje i unapređenje morskog dobra; upravljanje morskim dobrom; zaključivanje ugovora o korišćenju morskog dobra; izgradnja i održavanje infrastrukturnih objekata za potrebe morskog dobra; ugostiteljstvo i turizam; trgovina; uređenje plaža i obale mora; korišćenje djelova morskog dobra.

Grafikon 1. Organizaciona struktura Javnog preduzeća za upravljanja morskim dobrom Crne Gore

(Izvor: Autor prilagodio shodno Sistematizaciji)

U cilju obavljanja svojih djelatnosti Javno preduzeće za upravljanja morskim dobrom Crne Gore, raspolaže sa 6 službi i 2 sektora, čija je funkcija sprovođenje definisane misije, zadataka i ciljeva. Pri tome, obim djelovanja ovih službi, kao i odgovornosti svih pojedinačnih zaposlenih su definisane važećim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, donesenim na osnovu odredbi iz članova 21 i 43 Statuta Javnog preduzeća za upravljanja morskim dobrom Crne Gore. Organizaciona struktura Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom data je na Grafikonu 1.1. Za obavljanje dijela poslova iz djelatnosti Javnog preduzeća, izvan sjedišta, organizovana su predstavništva i to za opštine: Herceg Novi, Tivat, Kotor, Bar i Ulcinj, kao i kancelarije u Petrovcu i Jazu i kancelarija Kamenari-Lepetane.

Vezano za izradu ovog Izvještaja o realizovanim aktivnostima u zaštićenom području Parku prirode „Platamuni“, u tabelama broj 1.2 i 1.3 dat je spisak članova Upravnog odbora preduzeća, kao i zaposlenih koji su zaduženi za izradu i sprovođenje Planova upravljanja, dok su u tabeli broj 1.4 nalazi pregled novozaposlenih lica, a u tabeli broj 1.5 su istaknuta radna mjesta za koja je potrebno zaposliti nova lica.

Tabela 2. Članovi Upravnog odbora preduzeća

Ime i prezime	**Funkcija**	**Organizaciona jedinica**
Zvezdana Janović	Predsjednik	Upravni odbor
Izet Draga	Član	Upravni odbor
Nikola Čepić	Član	Upravni odbor
Vidak Mitrović	Član	Upravni odbor
Špiro Vulović	Član	Upravni odbor
Maša Vukić	Članica	Upravni odbor
Srđan Radić	Član	Upravni odbor

Tabela 3. Predviđena radna mjesta i zaposleni kojima je u opisu posla učešće u izradi i sprovođenju Planova upravljanja i Godišnjih programa upravljanja

Naziv radnog mjesta	Br. Predviđenih radnih mjesta	Obrazovni profil	Vrsta radnog angažovanja	Napomena
Kabinet direktora				
Direktor	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme	
Zamjenik direktora	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme	
Pomoćnici direktora	2	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme	
Služba za opšte i pravne poslove				
Rukovodilac službe	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor prava, diplomirani pravnik	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Ekonomsko – finansijska služba				
Rukovodilac službe	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor ekonomije, diplomirani ekonomista ili sektor društvenih nauka	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Koordinator za plan i analizu	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor društvenih nauka	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Služba za ustupanje na korišćenje morskog dobra i upravljanje lukama				
Koordinator za ustupanje na korišćenje morskog dobra i upravljanja lukama	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor prava, diplomirani pravnik	Puno radno vrijeme Angažman na neodređeno vrijeme	
Koordinator za upravljanje lukama i ostalim objektima obalne infrastrukture	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor prava, diplomirani pravnik	Puno radno vrijeme Angažman na neodređeno vrijeme	
Služba za uređenje i izgradnju morskog dobra				
Koordinator za geodeziju	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor geodezije	Puno radno vrijeme Angažman na neodređeno vrijeme	
Koordinator za administraciju	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor društvenih nauka	Puno radno vrijeme Angažman na neodređeno vrijeme	
Koordinator za investicije, izgradnju i nadzor	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor građevinarstva	Puno radno vrijeme Angažman na neodređeno vrijeme	
Služba za kontrolu morskog dobra				
Koordinator u službi za kontrolu	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Viši samostalni saradnik za kontrolu	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Samostalni saradnik u službi za kontrolu	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra – Služba se bavi pitanjima zaštite prirode i životne sredine, kako u stručnom smislu tako i kroz zaštitu na terenu				
Rukovodilac službe	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Koordinator za zaštitu prirode i životne sredine	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor prirodnih nauka	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Viši samostalni saradnik za organizaciju kupališta	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor pomorstva	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	

Samostalni saradnik za međunarodnu saradnju i projekte	2	VI ili VII nivo kvalifikacija, prirodne i društvene nauke	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	Trenutno angažovana 1 osoba
Saradnik za zaštitu prirode i životne sredine	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor prirodnih nauka	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Saradnik za zaštitu prirode	1	V ili VI nivo kvalifikacija, sektor prirodnih nauka	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Saradnik za edukaciju i interpretaciju	1	V ili VI nivo kvalifikacija, sektor turizma	Puno radno vrijeme Angažman na neodređeno vrijeme	
Saradnik za administraciju	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, prirodne i drštvene nauke	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Predstavnik za zaštitu prirode	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Glavni čuvar prirodnog dobra - Zaštitar	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, prirodne i društvene nauke	Puno radno vrijeme	
Čuvar prirodnog dobra - Zaštitar	8	IV nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno/određeno vrijeme	Trenutno agnažovano 5 osoba
Mornar – za zaštićena područja u moru	1	III ili IV nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	

Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra obavlja poslove iz organizacije i opremanja kupališta, zaštite životne sredine; prati kvalitet morske vode za kupanje; vodi baze podataka iz oblasti koje se tiču zaštite prirode i životne sredine; upravlja zaštićenim područjima i stara se o njihovoj fizičkoj zaštiti, unaprijeđenju i promociji; utvrđuje pravila za sprovođenje propisanog režima zaštite; sarađuje sa resorno nadležnim ministarstvom; učestvuje u postupcima procjene uticaja na životnu sredinu za projekte trećih lica koji se realizuju u zoni morskog dobra; koordinira međunarodnu saradnju iz oblasti integralnog upravljanja obalnim područjem i održivog razvoja; priprema i realizuje međunarodne projekte; obavlja poslove „focal pointa-a“ za saradnju sa PAP/RAC centrom UNEP/MAP-a; sarađuje sa NVO u realizaciji Programa „Plava zastavica“ i ekoloških akcija; obavlja i druge administrativno-tehničke poslove.

Tabela 4. Lica angažovana na određeno vrijeme

Naziv radnog mjesta	Br. Radnih mjesta	Organizaciona jedinica/ služba	Obrazovni profil	Vrsta radnog angažovanja	Napomena
Asistent za poslove zaštite prirode i životne sredine	1	Služba za zaštitu i održivi razvoj	VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme Angažman na određeno vrijeme	
Referent 1	3	Služba za zaštitu i održivi razvoj	VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme Angažman na određeno vrijeme	
Referent	3	Služba za zaštitu i održivi razvoj	VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme/Pola radnog vremena Angažman na određeno vrijeme	
Vozač broda	1	Služba za zaštitu i održivi razvoj	IV nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme Angažman na određeno vrijeme	

Tabela 5. Potrebe za zapošljavanjem novih lica

Naziv radnog mjesta	Br. Radnih mjesta	Organizaciona jedinica/ služba	Obrazovni profil	Vrsta radnog angažovanja	Napomena
Samostalni saradnik za međunarodnu saradnju i projekte	1	Služba za zaštitu i održivi razvoj	VI ili VII nivo kvalifikacija, prirodne i društvene nauke		
Glavni čuvar prirodnog dobra - Zaštitar	1	Služba za zaštitu i održivi razvoj	VI i VII nivo kvalifikacija, prirodne i drušvene nauke		
Čuvar prirodnog dobra - Zaštitar	2	Služba za zaštitu i održivi razvoj	IV nivo kvalifikacija		

2. REALIZACIJA MJERA ZAŠTITE

2.1. Zone zaštite

Osnovni cilj zaštićenog područja je zaštita i očuvanje svih značajnih vrijednosti zbog koga je i proglašeno zaštićenim područjem, te shodno tome, i sprejčavanje potencijalno negativnih posljedica aktivnosti koje se mogu dogoditi u Parku prirode i zaštitnom pojasu područja. Shodno tome, na području Parka definisane su zone zaštite.

U Parku prirode "Platamuni" određuju se dvije zone/režima zaštite:

1. II zona zaštite – aktivni režim zaštite, koja obuhvata uvalu Žukovac sa okolinom hridi Kalafat, uvalu Velika Krekavica i prostor ispred rta Platamuni,
2. III zona zaštite – režim održivog korišćenja, koja obuhvata kopneni dio koji prati obalnu liniju obuhvatajući morske klifove, stijene i padine velikog nagiba, kao i morski dio između obalne linije i izobate 50m, isključujući lokacije koje su izdvojene u II zonu zaštite.

Propisano je da se u Zoni zaštite II sa aktivnim režimom zaštite mogu: sprovoditi akcije restauracije, revitalizacije i ukupnog unapređenja zaštićenog područja; vršiti kontrolisano korišćenje prirodnih resursa, bez posljedica po primarne vrijednosti njihovih prirodnih staništa. U Zoni zaštite III sa održivim korišćenjem mogu se sprovoditi intervencije u cilju restauracije i unapređenja zaštićenog područja, kao i razvijati naselja i prateća infrastruktura u mjeri u kojoj se ne narušavaju osnovne vrijednosti područja.

2.2. Sprovedene mjere zaštite

Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore tokom 2024. godine redovno je sprovodila kontrolu i nadzor u II i III zoni zaštite Parka prirode ,,Platamuni".

Prilikom načinjenih kontrola, čuvari prirodnog dobra – zaštitari su stanje na terenu evidentirali u službenim zabilješkama, pri čemu je za ovo zaštićeno područje sačinjeno ukupno 41 Izvještaj o obilasku terena i 2 službene zabilješke kojim su zabilježene neregularnosti (od kojih je jedna po prijavi predsjednice mjesne zajednice Glavatičići i jedna u vezi nedozovljene gradnje). Takođe, poslat je jedan zahtjev za inspekcijsku kontrolu u vezi nedozvoljene gradnje u gradnja Uvala Svinji potok, na osnovu koje je dobijeno obavještenje Službe za inspekcijske poslove Kotor da su građevinski radovi obustavljeni, dok je postupanje po prijavi MZ Glavatičići preuzela Služba za kontrolu morskog dobra.

Tokom 2024. godine, u Parku prirode „Platamuni“ sprovedene su redovne kontrole plovilom sa morske strane uključujući i radne vikende, sa ciljem sprječavanja nelegalonog ribolova i dinamitašenja. 18 službenih zabilješki. Za sve uočene nepravilnosti upućivani su zahtjevi za vršenje inspekcijskog nadzora za dalje sprovođenje postupka, u cilju održavanja zaštićenog područja u prvobitnom stanju. Tokom 2024.godine upućena su ukupno 3 zahtjeva za vršenje inspekcijskog nadzora, koja su se odnosila na ilegalnu gradnju i plovila koja ispuštaju tankove sa fekalijama u zaštićenom području.

3. REALIZACIJA PLANA PO INDIKATORIMA PRAĆENJA USPJEŠNOSTI REALIZACIJE PLANA

3.1. Ciljevi i prikaz realizovanih mjera i aktivnosti po tematskim oblastima

Za postavljanje ciljeva i aktivnosti za upravljanje zaštićenim područjem, prethodno je definisana vizija razvoja Parka.

Park prirode Platamuni jedinstven je pejzaž strme obale i nepregledne morske pučine. Na ovom području očuvanog biodiverziteta kopna i mora čovjek živi u skladu s prirodom.

Prateći definisanu viziju, te smjernice date u Planu upravljanja, ovaj Izvještaj o realizovanim aktivnostima u Parku prirode ,,Platamuni“ za 2024.godinu, shodno raspodjeli aktivnosti na tri tematske oblasti sa odgovarajućim dugoročnim i specifičnim ciljevima, sadrži spisak konkretnih aktivnosti za njihovu realizaciju. Ove tematske oblasti su: prirodne vrijednosti, edukacija i posjećivanje te kapaciteti upravljača i saradnja.

Dugoročni cilj prve tematske oblasti **„Prirodne vrijednosti”** je očuvano evidentirano stanje populacija vrsta i staništa značajnih za zaštitu, te predionih karakteristika parka prirode. U okviru ove tematske oblasti definisani su sledeći specifični ciljevi:

- **AA**. Očuvano povoljno stanje morskih staništa i vrsta u odnosu na stanje predstavljeno u Studiji zaštite za zaštićeno područje Park prirode Platamuni 2021.
- **AB**. Očuvano povoljno stanje obalnih/kopnenih staništa i vrsta u odnosu na stanje predstavljeno u Studiji zaštite za zaštićeno područje Park prirode Platamuni 2021.

U okviru druge tematske oblasti **„Edukacija i posjećivanje”**, dugoročni cilj je organizovano posjećivanje na području Parka prirode Platamuni uz ponudu edukativnih sadržaja zainteresovanim posjetiocima. Specifični ciljevi su sledeći:

- **BA**. Posjećivanje na području Parka prirode Platamuni je unaprijeđeno, te je povećana informisanost posjetilaca o vrijednostima Parka u odnosu na stanje prije proglašenja zaštićenog područja.
- **BB.** Razvijena edukacija i podignuti nivo znanja vezanih za vrijednosti Parka prirode Platamuni u odnosu na stanje prije proglašenja zaštićenog područja.

Što se tiče treće tematske oblasti **„Kapaciteti upravljača i saradnja",** dugoročni cilj su ojačani kadrovski i materijalni kapaciteti upravljača i unaprijeđene saradnje sa organizacijama i institucijama na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou za potrebe efikasnijeg upravljanja morskim zaštićenim područjem.
Specifični ciljevi za ovu oblast su sledeći:

- **CA**. Podignut nivo znanja i vještina zaposlenih u JPMDCG o upravljanju zaštićenim područjem u odnosu na stanje prije proglašenja Parka prirode.
- **CB.** Povećana opremljenost JPMDCG u cilju efikasnijeg upravljanja morskim zaštićenim područjem.
- **CC**. Unapređene postojeće i ostvarene nove saradnje sa organizacijama i institucijama na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou.

U ovom poglavlju data je specifikacija realizovanih aktivnosti upravljanja ovim područjem po tematskim oblastima za prvu godinu (G1) realizacije Plana upravljanja, a koje prate navedene ciljeve u tom planu. U tabelama koje slijede prikazane su aktivnosti, indikatori, drugi saradnici i institucionalni partneri u realizaciji, utrošena sredstva, opisi realizovanih aktivnosti kao i vrsta izvora finansijskih sredstava (VS-vlastita sredstva, MF – međunarodni fondovi). Redovan rad zaposlenih koji su raspoređeni na poslovima zaštite prirode nije uračunat posebno.

S obzirom na važnost tematskih oblasti u svrhu očuvanja i zaštite područja, te zbog ograničenih ljudskih i finansijskih kapaciteta Upravljača, definisani su različiti stepeni prioriteta planiranih aktivnosti.

- Prioritet 1 – aktivnosti koje se moraju sprovesti za vrijeme trajanja Godišnjeg programa upravljanja / Plana upravljanja. Ovo su ključne aktivnosti i njihovo ispunjavanje pokazuje uspješnost Plana.
- Prioritet 2 – aktivnosti koje bi trebalo sprovesti za vrijeme trajanja Godišnjeg programa upravljanja / Plana upravljanja. Postoji određena fleksibilnost u periodu sprovođenja.
- Prioritet 3 – aktivnosti koje se mogu sprovesti kada vrijeme i/ili sredstva postanu dostupni nakon izvršenja aktivnosti 1. i 2. stepena prioriteta.

3.2. Pregled realizovanih mjera i aktivnosti

*Tabela 6. Prikaz realizovanih aktivnosti za tematsku oblast **„Prirodne vrijednosti”***

Dugoročni cilj: Očuvano evidentirano stanje populacija vrsta i staništa značajnih za zaštitu, te predionih karakteristika Parka prirode							
KOD	**Mjere i aktivnosti**	**Indikator sprovođenja mjera i aktivnosti**	**PRIORITET**	**Drugi saradnici u realizaciji**	**Utrošena sredstva**	**Izvori obezbjeđivanja sredstava (VS – vlastita sredstva, MF-međunarodni fondovi)**	**Opis realizovane aktivnosti**
Specifični cilj AA: Očuvati povoljno stanje morskih staništa u odnosu na stanje predstavljeno u Studiji zaštite za zaštićeno područje Park prirode Platamuni 2021.							
AA2	Sprovoditi monitoring zajednica koje žive u pećini Velika Krekavica.	Izvještaj o stanju	1	IBM, AZZŽS	0,00	MEDFUND	**Aktivnost nije realizovana.** Sprovođenje aktivnosti planirano je u okviru Ugovora o grantu za Park prirode “Platamuni”. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnosti predviđene predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti tokom 2024. godine, iste će biti realizovane početkom 2025. godine i finansirane od strane MedFund-a.
AA4	Prikupljati dostupne podatke monitoringa stanja morske sredine od AZZŽS.	Prikupljeni podaci za prethodne 3 godine, upućena inicijativa ka AZŽS	3	AZZŽS, IBM	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana**. Od strane Agencije za zaštitu životne sredine dobijeni su podaci o sprovođenju monitoringa morske sredine u široj zoni Parka prirode „Platamuni“ tokom 2024. godine.
AA5	Uspostaviti i sprovoditi redovnu kontrolu sidrenja/aktivnosti iznad naselja morske trave (*Posidonia oceanica*) u II zoni zaštite.	Minimum 40 izlazaka godišnje na teren; Službene zabilješke; Dnevnik o terenskom radu zaštitara;	1	UPSUL, UIP, ISP, UP, LK	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** U okviru redovne kontrole terena na području Parka prirode ,,Platamuni”, sačinjen je 41 Izvještaj o obilasku terena i 2 službene zabilješke kojim su zabilježene neregularnosti. Takođe sačinjeno je i 27 Izvještaja o praćenju aktivnosti u zaštićenim područjima putem VTMIS Pelagus sistema. Tokom 2024. godine, u Parku prirode „Platamuni“ sprovedene su redovne kontrole plovilom sa morske strane uključujući i radne vikende, sa ciljem sprječavanja nelegalnog ribolova, dinamitašenja i sidrenja.

AA6	Prikupljati dostupne podatke monitoringa invazivnih morskih vrsta.	Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja; Baza podataka	3	MPŠV, AZZŽS, IBM, UPR, KSR, SRK, RK, NVO	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Upućeno je 7 dopisa svim relevantnim institucijama od kojih nismo dobili informacije o pristunim invazivnim vrstama na području PP „Platamuni“.
AA7	Učestvovati u realizaciji Programa monitoringa otpada u moru, prema potrebama i mogućnostima.	Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja	3	AZZŽS, IMB, NVO, JLS	0.00	VS	**Aktivnost nije realizovana**. Program monitoringa otpada u Crnoj Gori spovodi Agencija za zaštitu životne sredine, Javno preduzeće nije učestvovalo u sprovođenju ovog Programa tokom 2024. godine. Planirano je ostvarivanje saradnje sa Agencijom za zaštitu životne sredine u pogledu realizacije navedenog Programa. Rezutati istog su sastavni dio Godišnjeg izvještaja o stanju životne sredine koji objavljuje Agencija.
AA8	Sprovoditi akcije uklanjanja otpada iz mora u saradnji sa drugim institucijama i organizacijama.	Realizovana minimum 1 akcija uklanjanja otpada iz mora godišnje	2	MTEORRS, AZZŽS, JLS, NVO, UPSUL, IBM, R	1.780,00	MEDFUND	**Aktivnost je realizovana**. Sprovedena 1 akcija uklanjanja otpada iz mora u saradnji sa NVO, drugim institucijama i organizacijama. Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore je angažovalo lokalnu NVO „NAŠA AKCIJA“ u saradnji sa kojom je organizovana akcija uklanjanja otpada iz mora na području Parka prirode „Platamuni“. Ova akcija je organizovana 10. avgusta 2024. godine, a u akciji je učestvovalo oko 23 učesnika – volonteri Asocijacije za zaštitu delfina, volonteri Omladinskog tima Tivat, volonteri i liderski tim NVO „Naša akcija“ kao i ronioci NVO „Arsenal ECO“ i fotografi. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni“.
AA9	Podsticati sektor ribarstva u praćenju stanja ribljih populacija na području PP „Platamuni”.	Broj sastanaka; Minimum 2 dopisa	1	MPŠV, IBM, NVO	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana**. Upućeno je 8 dopisa relevantnim institucijama i udruženjima ribara u cilju podsticanja praćenja ribljih populacija na području PP „Platamuni“, od kojih je pristigao odgovor Instituta za biologiju mora da tokom 2024. godine nije sprovođen monitoring stanja ribljih populacija. Takođe, pristigao je i odgovor Saveza za sportski ribolov iz Baošića u cilju ostvarivanja buduće saradnje povodom ove aktivnosti i drugih predviđenih Planom upravljanja.
AA10	Voditi evidenciju o ribarskim aktivnostima u području PP „Platamuni”.	Uspostavljena baza podataka i ažurirani podaci.	1	MPŠV, JLS, RI	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana**. Baza podataka ažurirana je informacijama o ribarskim aktivnostima na području Parka prirode „Platamuni” (devastiranje podmorja, noćno dinamitašenje, ronioci sa lampama). Nadopunjena baza podataka.

AA11	Evidentirati pojavljivanje zaštićenih vrsta riba, morskih gmizavaca i sisara.	Nadopunjena baza podataka o zaštićenim područjima	3	IBM, NVO	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana**. Od strane NVO sektora obaviješteni smo da je na području opštine Ulcinj i na području opštine Bar i Kotor zabilježeno (uočeno) prisustvo morske kornjače (lat. *Caretta caretta*) i Sredozemne medvjedice (lat. *Monachus monachus*).
AA12	Prikupljati dostupne podatke monitoringa morskih ptica.	Nadopunjena baza podataka o zaštićenim područjima	3	AZZŽS, NVO, PMCG	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Upućeno 7 dopisa relevantnim institucijama i ogranizacijama. Nije bilo pristiglih odgovora.
AA13	Sarađivati s IBM u cilju evidentiranja nalaza jedinki *Pinna nobilis* i na osnovu rezultata inicirati reviziju statusa vrste.	Izvještaj o istraživanju *Pinna nobilis*, Nadopunjena baza podataka o zaštićenim područjima.	2	IBM	920,00	MEDFUND	**Aktivnost je realizovana.** Tokom 2024. godine angažovana je NVO „GREEN HOME“ da vrši monitoring vrste *Pinna nobilis* u narednih 5 godina i tokom 2024. godine sprovedeno je prvo istraživanje. Dostavljen je prvi izvještaj o sprovedenom monitoringu. Metoda koja je primjenjena tokom istraživanja spada u takozvane direktne metode koje podrazumijevaju istraživanje morskog dna od strane ronilaca. Tokom prve faze četvorogodišnjeg istraživanja prisustva vrste *Pinna nobilis* u morskom zaštićenom području „Platamuni“, nije evidentirano prisustvo jedinki vrste tokom svih sprovedenih zarona i snimanja. U izvještaju je zaključeno da su informacije o kontinuiranom praćenju istraživanja vrste od suštinskog značaja za procjenu njenog potencijala za budući oporavak, ne samo na mjestima gdje je vrsta preživjela, već i tamo gdje je nedavno nestala da bi se procjenio potencijal za oporavak vrste u budućnosti. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni“.
AA14	Pratiti čovjekov uticaj na morski ekosistem PP „Platamuni” na osnovu sanitarnog kvaliteta morske vode.	Izvještaj o sanitarnom kvalitetu morske vode na lokacijama u okruženju Parka	2	IBM	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Program praćenja kvaliteta morske vode na vodama za kupanje nije obuhvatio ni jednu lokaciju sa područja Parka prirode „Platamuni“, međutim uzorkovanje je vršeno na lokaciji „Platamuni 01“ koja se nalazi uz samu granicu Parka prirode. Voda na ovoj lokaciji je bila odličnog kvaliteta.
AA15	Prikupljati dostupne podatke o speleološkim objektima na području PP „Platamuni”.	Nadopunjena baza podataka o zaštićenim područjima	1	IBM, JLS, NVO, AZZŽS	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Upućeno 7 dopisa relevantnim institucijama i ogranizacijama za dostavu novih podataka u odnosu na 2023. godinu. Nije bilo pirisiglih odgovora.

AA16	Unaprijediti postojeću bazu podataka sa podacima o morskim zaštićenim područjima.	Funkcionalna baza podatka	1	NVO, AZZŽS, IBM	3.267,00	MEDFUND	**Aktivnost je realizovana.** Tokom 2024. godine angažovana je firma koja je izvršila nadogradnju postojeće baze podataka za zaštićena područja, što je obuhvatilo - redizajn baze podataka i korisničkog interfejsa, proširenje menija i drugih opcija za prikazivanje informacija krajnjim korisnicima, omogućeno je filtriranje podataka na osnovu parametara koje postavlja korisnik aplikacije kao i dvojezični prikaz interfejsa, prikaz zona morskih zaštićenih područja, kreiranje izvještaja i unos novih podataka o ovim područjima kao i bolja prezentacija informacija. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni“. Održavanje ove baze se sprovodi u okviru redovnih aktivnosti Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore.
Specifični cilj AB: Očuvati povoljno stanje obalnih/kopnenih staništa i vrsta u odnosu na stanje predstavljeno u Studiji zaštite za zaštićeno područje Park prirode „Platamuni” 2021.							
AB3	Revidovati Atlas crnogorskih plaža i kupališta u cilju prepoznavanja kupališta koja se nalaze u zaštićenom području PP „Platamuni”.	Revidovani Atlas crnogorskih plaža i kupališta	1		0.00	VS	**Aktivnost je realizovana**. Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra je tokom 2024. godine uputila dopis Radnoj grupi koja je formirana od strane Javnog preduzeća za izradu novog Atlasa crnogorskih plaža i kupališta, u cilju prepoznavanja i označavanja kupališta koja se nalaze na teritoriji ovog zaštićenog područja. Odlukom Vlade Crne Gore plaže i kupališta su prepoznata Programom privremenih objekata u zoni morskog dobra za period 2024-2028.
AB4	Inicirati i učestvovati u reviziji Programa privremenih objekata u zoni morskog dobra uvažavajući ograničenja aktivnosti shodno režimu zaštite III stepena.	Broj dopisa i sastanaka	1	MEPPU/MTEOR RS	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra je tokom 2024. godine uputila dopis Ministarstvu prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine u cilju adekvatnog planiranja objekata na lokacijama koje se nalaze u ovom području. Odlukom Vlade Crne Gore donesen je Program privremenih objekata u zoni morskog dobra za preiod 2024-2028.
AB5	Revidovati Ugovore sa zakupcima kupališta u zaštićenom području PP „Platamuni” sa ciljem prepoznavanja mjera zaštite životne sredine ovog područja.	Broj revidovanih ugovora	1	AZZŽS, ZK	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana**. Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra je tokom 2024. godine uputila dopis Službi za ustupanje na korišćenje morskog dobra i upravljanje lukama kojim su obavješteni da je prilikom raspisivanja javnih poziva, kao i zaključivanja ugovora o korišćenju morskog dobra potrebno uzeti u obzir činjenicu da se radi o zaštićenim područjima, koja se koriste pod posebnim uslovima a u skladu sa Odlukom o proglašavanju

							zaštićenog područja, Zakonom o zaštiti prirode i Zakonom o procjeni uticaja na životnu sredinu.
AB6	Sarađivati sa UIP u cilju kontrole poštovanja predviđenih mjera zaštite životne sredine na kupalištima u prostoru PP „Platamuni".	Broj upućenih dopisa Broj zajedničkih kontrola Službene zabilješke	3	UIP, ZK, JLS	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Sačinjen je 41 Izvještaj o obilasku terena i 2 službene zabilješke kojim su zabilježene neregularnosti. Takođe, poslat je jedan zahtjev za inspekcijsku kontrolu u vezi nedozvoljene gradnje u gradnja Uvala Svinji potok, na osnovu koje je dobijeno obavještenje Službe za inspekcijske poslove Kotor da su građevinski radovi obustavljeni. Čuvari prirode – zaštitari su učestvovali i u zajedničkim kontorlama terena sa inspekcijskim organima.

*Tabela 7. Prikaz realizovanih aktivnosti za tematsku oblast **„Edukacija i promocija"***

Dugoročni cilj: Posjećivanje na području Parka prirode „Platamuni" je organizovano, te se posjetiocima nude edukativni sadržaji							
KOD	**Mjere i aktivnosti**	**Indikator sprovođenja aktivnosti**	**PRIORITET**	**Drugi saradnici u realizaciji**	**Utrošena sredstva ***	**Izvori obezbjeđivanja sredstava sredstava (VS – vlastita sredstva, MF-međunarodni fondovi)**	**Opis realizovane aktivnosti**
Specifični cilj BA: Posjećivanje na području Parka prirode "Platamuni" je unaprijeđeno, te je povećana informisanost posjetilaca o vrijednostima Parka u odnosu na stanje prije proglašenja zaštićenog područja.							
BA1	Redovno održavati postojeće informativne table.	Ugovor o održavanju infrastrukture (4 info table). Izvještaj o realizaciji Godišnjeg	1	P	10.462,00e	MEDFUND i VS JPMDCG	**Aktivnost je realizovana.** Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore sprovelo je aktivnosti na održavanju postojeće infrastrukture u Parku prirode „Platamuni", što je obuhvatilo: obnavljanje postojeće metalne konstrukcije i zamjenu folije na jednoj informativnoj tabli na lokaciji plaža Žukovica. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni". Tokom 2024. godine, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom sklopilo je Ugovor

		programa upravljanja					za održavanja postojećih informativnih table, a takođe izvršeno je I postavljanje nove informativne table na području ovog Parka.
BA2	Inicirati postavljanje putokaza za PP "Platamuni" na glavnim putevima.	Broj dopisa; Broj održanih sastanaka	3	MERS, DP	0,00	DI	**Aktivnost je realizovana**. Tokom 2024. godine upućeni su dopisi Ministarstvu saobraćaja, Upravi za saobraćaj i Opštini Kotor sa inicijativom da se uz glavne puteve postave putokazi za Park prirode „Platamuni".
BA3	Izraditi analizu mogućnosti uspostavljanja zone ronjenja i definisati kriterijume za korisnike.	Izrađena Analiza; Prijedlog zona ronjenja sa definisanim kriterijumima za korisnike	2	IBM, UKD, RK	0,00	VS	**Aktivnost nije realizovana.** Sprovođenje aktivnosti planirano je u okviru Ugovora o grantu za Park prirode "Platamuni". Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnosti predviđene predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti tokom 2024. godine, iste će biti realizovane početkom 2025. godine i finansirane od strane MedFund-a.
BA4	Izraditi studiju za definisanje lokacija sidrenja i postavljanje eko bova na području PP "Platamuni".	Izrađena Studija	3	K, HMZ, UPSUL	0,00	VS, DI	**Aktivnost nije realizovana.** Sprovođenje aktivnosti planirano je u prvom kvartalu 2025. godine
BA5	Izraditi i održavati posebnu *web* stranicu PP „Platamuni" u okviru postojeće *web* stranice JPMDCG.	Izrađena i funkcionalna stranica	1	P,K	772,00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Tokom 2023. godine izrađena je web stranica za Park prirode „Platamuni" u okviru postojeće web stranice JPMDCG. Link ka stranici: https://www.morskodobro.me/me/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/park-prirode-platamuni. Tokom 2024. godne vršeno je redovno ažuriranje informacija i održavanje ove stranice.
BA6	Otvoriti i održavati profile PP "Platamuni" na društvenim mrežama *Instagram* i *Facebook*.	Otvoren profil na društvenim mrežama; Profili u funkciji; Broj objava	1		0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Otvoreni su Instagram i Facebook nalozi posvećeni morskim zaštićenim područjima. Profili na ovim društvenim mrežama su u funkciji, redovno se objavljuju informacije. Na Instagram nalogu postavljeno je 19 novih objava, te evidentirano 46 novih pratilaca.
BA7	Uspostaviti i obilježavati Dan PP "Platamuni".	Obilježen dan PP "Platamuni"	2		0,00	VS	**Aktivnost je djelimično realizovana.** Na drugoj sjednici Savjetodavnog tijela za Park prirode "Platamuni" uspostavljen je Dan morskih zaštićenih područja, odnosno Dan Parka prirode "Platamuni" - 22.april, kao datum kada je ovaj park prirode proglašen.

BA8	Izraditi foto i video materijal sa motivima područja PP "Platamuni".	Baza foto i video dokumentacije	2	PF	0,00	MEDFUND	**Aktivnost nije realizovana**. Budući da zbog administrativnih procedura nije bilo moguće sprovesti predmetnu aktivnost, ista će biti sprovedena početkom 2025. godine. Sprovođenje aktivnosti planirano je u okviru Ugovora o grantu za Park prirode „Platamuni", koji se finansira od strane MedFund-a.
BA9	Izraditi promotivno-edukativni materijal o vrijednostima PP "Platamuni".	Broj izrađenih promotivno-edukativnih materijala	2		0,00	MEDFUND	**Aktivnost nije realizovana.** U okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Platamuni", planirana je izrada promotivno-edukativnog materijala za sva tri morska zaštićena područja. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnost predviđenu predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti 2024. godine, ista će biti realizovana početkom 2025. godine i finansirana od strane MedFund-a.
Specifični cilj BB:Razvijena edukacija i podignuti nivo znanja vezanih za vrijednosti Parka prirode "Platamuni" u odnosu na stanje prije proglašenja zaštićenog područja.							
BB1	Osmisliti i sprovoditi edukativne programe i programe posjećivanja PP „Platamuni".	Realizovan minimalno 1 program	2	TO, NVO, NTO, MERS, TO, K	0,00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Tokom 2023. godine osmišljena 3 edukativna programa i 1 program posjećivanja.
BB3	Inicirati uvrštavanje teme morskih zaštićenih područja, te učestvovati u programima edukacije turističkih vodiča.	Broj dopisa Broj sastanaka	1	UCG, FBT, VCG, NTO, TO	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana**. Upućena su 4 dopisa obrazovnim ustanovama koje sprovode Program obrazovanja za osposobljavanje za zanimanje Turistički vodič/Turistička vodičkinja, u cilju uvrštavanja teme morskih zaštićenih područja u predmetni Program. Uz to, predmetni dopis upućen je i Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija, kao nadležnoj instituciji koja donosi Program obrazovanja za osposobljavanje za zanimanje Turistički vodič/ Turistička vodičkinja.
BB4	Uspostaviti saradnju sa osnovnim i srednjim školama u cilju sprovođenja edukativnih aktivnosti za učenike.	Uspostavljena saradnja s minimalno 2 škole	1	JUOŠ, JUSŠ	1.350,00	MF	**Aktivnost je realizovana.** Saradnja sa školama je uspostavljena kroz organizaciju edukativnog obilaska i radionice sa učenicima Osnovne škole na području Parka prirode „Platamuni". Uz pratnju nastavnice i predstavnika Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, u edukativnom obilasku brodom i radionicama učestvovalo je oko 40 učesnika – učenika šestog razreda JU Osnovne škole „Nikola Đurković" iz Radanovića (Opština Kotor) i učenika devetog razreda JU Osnovne škole „Druga osnovna škola" iz Budve. Ovaj događaj je organizovan u saradnji sa

							lokalnom turističkom agencijom, koja je angažovana da sprovede logistiku ovog događaja. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni“.
BB5	Osmisliti i sprovoditi ankete po pitanju stepena zadovoljstva posjetilaca prilikom boravka u Parku.	Broj anketiranih posjetilaca Parka	2	NVO	0,00	VS, DI	**Aktivnost je djelimično realizovana.** Tokom 2024. godine osmišljena je anketa po pitanju stepena zadovoljstva posjetilaca prilikom boravka u Parku prirode „Platamuni“.
BB6	Inicirati učešće u TV i radio emisijama koje imaju za cilj informisanje javnosti o značaju i zaštiti PP “Platamuni”.	Broj TV i radio gostovanja Min. 3 medijska gostovanja	2		0.00	VS	**Aktivnost je realizovana**. Predstavnici upravljača su tokom 2024. godine učestvovali na ukupno 2 radijska i 4 televizijska gostovanja.

*Tabela 8. Prikaz realizovanih aktivnosti za tematsku oblast **„Kapaciteti upravljača i saradnje”***

Dugoročni cilj: Ojačani kadrovski i materijalni kapaciteti upravljača i unaprijeđena saradnja sa organizacijama i institucijama na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou za potrebe efiksanijeg upravljanja morskim zaštićenim područjem							
KOD	**Mjere i aktivnosti**	**Indikator sprovođenja mjera i aktivnosti**	**PRIORITET**	**Drugi saradnici u realizaciji**	**Utrošena sredstva**	**Izvori obezbjeđivanja sredstava sredstava (VS –vlastita sredstva, MF-međunarodni fondovi)**	**Opis realizovane aktivnosti**
Specifični cilj CA: Podignut nivo znanja i vještina zaposlenih u JPMDCG o upravljanju zaštićenim područjem u odnosu na stanje prije proglašenja Parka prirode							
CA2	Inicirati i učestvovati na nacionalnim i međunarodnim radionicama, obukama i sastancima sa temom upravljanja morskim zaštićenim područjima.	Broj radionica, obuka i sastanaka Broj učesnika predstavnika upravljača	2	UCG, NVO	1.502,93	MEDFUND	**Aktivnost je realizovana.** Predstavnici upravljača su tokom 2024. godine učestvovali na jednoj međunarodnoj obuci, jednoj međunarodnoj radionici i jednoj konferenciji. Takođe, učestvovali su i u studijskoj posjeti zaštićenim područjima u Hrvatskoj.

CA3 (2023)	Inicirati i realizovati posjete drugim zaštićenim područjima u moru sa ciljem razmjene iskustva				2.876,18	MEDFUND	**Aktivnost je realizovana**. U cilju razmjene iskustava i znanja u upravljanju morskim zaštićenim područjima, u periodu od 04. do 08. novembra 2024. godine organizovana je studijska posjeta morskim zaštićenim područjima u Hrvatskoj. Tokom ove studijske posjete predstavnici Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore posjetili su Javnu ustanovu za upravljanje zaštićenim djelovima prirode na području Zadarske županije „Natura Jadera“ i jedno zaštićeno područje Zadarske županije i područje evropske ekološke mreže Natura 2000, kojim ova Javna ustanova upravlja još od 2003. Godine, kao i Park prirode „Lastovo“ i Javnu ustanovu “Park prirode Lastovsko otočje”, koja upravlja ovim zaštićenim područjem. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni“. ***Napomena: Ova aktivnost je bila predviđena Programom upravljanja za Park prirode „Platamuni“ u 2023. godini.***
CA4	Organizovati i učestvovati na obukama za korišćenje i rad u GIS bazama podataka.	Min. 5 obučenih predstavnika upravljača/min. 2 edukacije i djelatnika	2	NMP	Realizovano – Obuka bila besplatna		**Aktivnost je realizovana.** Zaposleni u Službi za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra, krajem oktobra mjeseca učestvovali su na online obuci za rad u GIS bazama podataka (QGIS i WebGIS). Obuka je organizovana u okviru projekta MPA4Change Interreg Euro-MED, na poziv jednog od projektnih partnera - NP Brijuni iz Hrvatske, a posredstvom Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.
Specifični cilj CB: Povećana opremljenost JPMDCG u cilju efikasnijeg upravljanja morskim zaštićenim područjem							
CB1	Obezbijediti i održavati plovilo za vršenje kontrole sa morske strane zaštićenog područja.	Obezbijeđeno plovilo Minimalno 1 servis plovila.	1	AZZŽS	725,33	VS	**Aktivnost je realizovana**. Javnom preduzeću za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, kao krajnjem korisniku GEF/UNEP-ovog projekta “Promovisanje upravljanja zaštićenim područjima kroz integrisanu zaštitu morskih i priobalnih ekosistema u obalnom području Crne Gore”, obezbijeđeno je plovilo za potrebe vršenja kontrole u morskim zaštićenim područjima. Tokom 2024. godine izvršeno je redovno servisiranje i tekuće održavanje predmetnog plovila.
CB2 (2023)	Obezbijediti uniformu za lice zadušeno za poslove čuvanja prirodnog dobra - zaštitara	Popis uniforme	1	JPMDCG	6.683,40	MEDFUND	**Aktivnost je realizovana.** Nabavljena je uniforma za čuvare prirode – zaštitare: zimske jakne, kišne jakne, duksevi, majice dugih rukava, majice kratkih rukava, pantalone, šorts, kačketi, patike, cipele, kaiševi, prsluci,

							torbe sa kaišem oko struka i sl. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni“. ***Napomena: Ova aktivnost je bila predviđena Programom upravljanja za Park prirode „Platamuni“ u 2023. godini.***
CB4	Obezbijediti i održavati opremu upravljača za sprovođenje kontrole područja PP “Platamuni” (foto kamera, foto zamke, laptop, dron, itd).	Popis opreme	2	JPMDCG	5.797,06	MEDFUND	**Aktivnost je realizovana.** Nabavljen je prvi dio opreme za svakodnevni rad upravljača: laptopovi, tableti, eksterni hard diskovi i bežične Bluetooth slušalice. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni“.
CB5	Obezbijediti obuku zaposlenima JPMD za korištenje drona.	Broj obučenih predstavnika upravljača	2		0,00		**Aktivnost je djelimično realizovana.** Tokom 2024. godine izvršeno je na istraživanju tržišta u cilju pronalaska informacija koje se odnose na registraciju i obuku za upravljanje bespilotnim vazduhoplovima-dronovima i sačinjen izveštaj o istom. Sprovođenje aktivnosti planirano je u okviru Ugovora o grantu za Parkove prirode “Platamuni” i “Katič”. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnosti predviđene predmetnim Ugovorima o grantu nije bilo moguće sprovesti tokom 2024. godine, iste će biti realizovane početkom 2025. godine i finansirane od strane MedFund-a.
CB6	Obezbijediti eko bove za sidrenje plovila.	Broj kupljenih bova	2		0,00		**Aktivnost nije realizovana.**
Specifični cilj CC: Unaprijeđene postojeće i ostvarene nove saradnje sa organizacijama i institucijama na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou							
CC1	Formirati savjetodavno tijelo PP „Platamuni” u saradnji sa organizacijama i institucijama na lokalnom i nacionalnom nivou, te održavati redovne sastanke istog.	Održan minimalno 1 sastanak. Akt o imenovanju savjetodavnog tijela. Godisnji Izvjestaj	2	MEPPU, IBM, AZZŽS, NVO, JLS, LS, TO	2.850,50	MEDFUND i VS	**Aktivnost je realizovana.** Konstitutivni sastanak Savjetodavnog tijela za Park prirode „Platamuni“ održan je 29. jula 2024. godine dok je 15.12.2024. godine održan drugi sastanak ovog tijela. Članovi Savjetodavnog tijela su izrazili dobru volju za saradnjom, i istakli želju da zajednički doprinesu realizaciji aktivnosti u cilju unapređenja upravljanja ovim zaštićenim područjem. Predmetna aktivnost je djelimično finansirana od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni“.
CC2	Inicirati i održavati učlanjenje JPMDCG u međunarodnim organizacijama.	Upućene inicijative; Potvrda o učlanjenju	2		200,00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore redovno održava i uplaćuje godišnje članarine u Mediteranskoj

							mreži upravljača morskih zaštićenih područja – MedPan i Asocijaciji Parkovi Dinarida.
CC3	Inicirati saradnju sa Opštinom Kotor u cilju izrade Plana zaštite od požara.	Upućen min. 1 dopis i organizovan min. 1 sastanak	1	OPKO	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana** Upućen je dopis opštini Kotor kojim je inicirana sradnja u cilju izrade Plana zaštite od požara za Park prirode "Platamuni".
CC4	Inicirati i učestvovati u postupcima izmjene i donošenja zakonskih i podzakonskih akata, te planskih dokumenata relevantnih za morska zaštićena područja.	Min 2 dopisa; Min 1 sastanak	2	JLS, MIN, NVO, UCG	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Javno preduzeće, kao upravljač zaštićenim područjima u zoni morskog dobra, učestvovalo je u davanju mišljenja, predloga, sugestija i komentara na Nacrta Zakona o zaštitu prirode. Proces donošenja ovog Zakona sprovodi Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.
CC5	Inicirati uključivanje JPMDCG kao aktera u radu komisija i radnih tijela koja donose odluke u vezi sa zaštićenim područjima.	Min. 1 dopis; Min. 1 sastanak	1	AZZŽS, MEPPU, OPKO	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, kao upravljač zaštićenim područjima u zoni morskog dobra pozvano je da bude dio koordinacionog tijela za unapređenje upravljanja zaštićenim područjima – koje djeluje pod okriljem Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.
CC6	Razviti saradnju sa kulturnim i vjerskim institucijama u smislu promocije vrijednosti šireg područja PP "Platamuni".	Min. 1 zajednička promotivna aktivnost	3	VI, MZ	0,00	VS	**Aktivnost je djelimično realizovana.** Na drugoj sjednici Savjetodavnog tijela za Park prirode "Platamuni" usvojen je predlog da se tokom 2025. godine organizuje događaj na području Parka prirode "Platamuni" u okviru kojeg će se promovisati kulturne i druge vrijednosti šireg područja ovog parka.
CC7	Poboljšati saradnju sa nacionalnim i lokalnim turističkim organizacijama u cilju veće promocije PP "Platamuni".	Min. 1 zajednička aktivnost ili projekat	2	NTO, TO	18.333,33	VS	**Aktivnost je realizovana.** Javno preduzeće je u saradnji sa lokalnim turističkim organizacijama i Nacionalnom turističkom organizacijom učestvovalo na ukupno 6 Sajmova turizma i drugih događaja na kojima je promovisana obala Crne Gore a u okviru toga i morska zaštićena područja.

Programom upravljanja za Park prirode „Platamuni“ za 2024. godinu predviđena je realizacija ukupno 45 aktivnosti, a tokom ove godine realizovane su i dvije aktivnosti predviđene Programom upravljana iz 2023. godine. Od ukupnog broja aktivnosti (47) potpuno je realizovano 36, dok je djelimično realizovano 4. Većina aktivnosti koje nisu realizovane tokom 2024. godine, biće sprovedene tokom 2025. godine u okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Platamuni“. U nastavku se nalazi grafikon 3.1 kojim je procentualno prikazana realizacija aktivnosti za 2024. godinu.

Grafikon 3.1. Realizacija aktivnosti tokom 2024. godine u procentima

3.2.2 Prikaz mjera i aktivnosti iz Godišnjeg programa upravljanja zaštićenim područjem Park prirode „Platamuni" za 2023. godinu, a koje su realizovane tokom 2024. godine

Tematska oblast „Prirodne vrijednosti"		
Dugoročni cilj: *Očuvano evidentirano stanje populacija vrsta i staništa značajnih za zaštitu, te predionih karakteristika Parka prirode*		
KOD	**MJERA I AKTIVNOST**	**OPIS REALIZOVANI AKTIVNOSTI**
Specifični cilj AA: Očuvati povoljno stanje morskih staništa i vrsta u odnosu na predhodno evidentirano u Studiji zaštite za zaštićeno područje Park prirode Katič 2020.		
AA8	Sprovoditi akcije uklanjanja otpada iz mora u saradnji sa drugim institucijama i organizacijama.	**Aktivnost je realizovana**. Sprovedena 1 akcija uklanjanja otpada iz mora u saradnji sa NVO, drugim institucijama i organizacijama. Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore je angažovalo lokalnu NVO „NAŠA AKCIJA" u saradnji sa kojom je organizovana akcija uklanjanja otpada iz mora na području Parka prirode „Platamuni". Ova akcija je organizovana 10. avgusta 2024. godine, a u akciji je učestvovalo oko 23 učesnika – volonteri Asocijacije za zaštitu delfina, volonteri Omladinskog tima Tivat, volonteri i liderski tim NVO „Naša akcija" kao i ronioci NVO „Arsenal ECO" i fotografi. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni".
AA13	Sarađivati s IBM u cilju evidentiranja nalaza jedinki *Pinna nobilis* i na osnovu rezultata inicirati reviziju statusa vrste.	**Aktivnost je realizovana.** Tokom 2024. godine angažovana je NVO „GREEN HOME" da vrši monitoring vrste *Pinna nobilis* u narednih 5 godina i tokom 2024. godine sprovedeno je prvo istraživanje. Dostavljen je prvi izvještaj o sprovedenom monitoringu. Metoda koja je primjenjena tokom istraživanja spada u takozvane direktne metode koje podrazumijevaju istraživanje morskog dna od strane ronilaca. Tokom prve faze četvorogodišnjeg istraživanja prisustva vrste Pinna nobilis u morskom zaštićenom području „Platamuni", nije evidentirano prisustvo jedinki vrste tokom svih sprovedenih zarona i snimanja. U izvještaju je zaključeno da su informacije o kontinuiranom praćenju istraživanja vrste od suštinskog značaja za procjenu njenog potencijala za budući oporavak, ne samo na mjestima gdje je vrsta preživjela, već i tamo gdje je nedavno nestala da bi se procjenio potencijal za oporavak vrste u budućnosti. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni".
***Tematska oblast* „Edukacija i promocija"**		
Dugoročni cilj: *Dugoročni cilj: Posjećivanje na području Parka prirode Katič je bolje organizovano i unaprijeđeno novim edukativno-interpretativnim sadržajima u cilju usmjeravanja ka destinaciji održivog turizma*		
KOD	**MJERA I AKTIVNOST**	**OPIS REALIZOVANI AKTIVNOSTI**
Specifični cilj BA: Posjećivanje Parka prirode Katič zasniva se na saradnji upravljača i turističkog sektora i obogaćeno je novim posjetiteljskim sadržajima		
BA1	Redovno održavati postojeće informativne table.	**Aktivnost je realizovana.** Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore sprovelo je aktivnosti na održavanju postojeće infrastrukture u Parku prirode „Platamuni", što je obuhvatilo: obnavljanje postojeće metalne konstrukcije i zamjenu folije na jednoj informativnoj tabli na lokaciji plaža Žukovica. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni". Tokom 2024. godine, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom sklopilo je Ugovor za održavanja postojećih informativnih tabli. Takođe, izvršeno je postavljanje nove informativne table na području Parka.
Specifični cilj BB: Povećana je informisanost i svijest posjetilaca o prirodnim, kulturnim i tradicionalnim vrijednostima Parka prirode Katič u odnosu na stanje prije proglašenja zaštićenog područja.		
BB4	Uspostaviti saradnju sa osnovnim i srednjim školama u cilju sprovođenja edukativnih aktivnosti za učenike	**Aktivnost je realizovana**. Saradnja sa školama je uspostavljena kroz organizaciju edukativnog obilaska i radionice sa učenicima osnovne škole na području Parka prirode „Platamuni". Uz pratnju nastavnice i predstavnika Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, u edukativnom obilasku brodom i radionicama učestvovalo je oko 40 učesnika – učenika šestog razreda JU Osnovne

		škole „Nikola Đurković“ iz Radanovića (Opština Kotor) i učenika devetog razreda JU Osnovne škole „Druga osnovna škola“ iz Budve. Ovaj događaj je organizovan u saradnji sa lokalnom turističkom agencijom, koja je angažovana da sprovede. logistiku ovog događaja. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni“.
***Tematska oblast* „Kapaciteti upravljača i saradnja“**		
Dugoročni cilj: Ojačani kadrovski i materijalni kapaciteti upravljača i unapriјeđene saradnje sa organizacijama i institucijama na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou za potrebe efiksanijeg upravljanja morskim zaštićenim područjem		
KOD	**MJERA I AKTIVNOST**	**OPIS REALIZOVANI AKTIVNOSTI**
Specifični cilj CA: Podignut nivo znanja i vještina zaposlenih u JPMDCG o upravljanju zaštićenim područjem u odnosu na stanje prije proglašenja Parka prirode		
CA3	Inicirati i realizovati posjete drugim zaštićenim područjima u moru sa ciljem razmjene iskustva	**Aktivnost je realizovana.** U cilju razmjene iskustava i znanja u upravljanju morskim zaštićenim područjima, u periodu od 04. do 08. novembra 2024. godine organizovana je studijska posjeta morskim zaštićenim područjima u Hrvatskoj. Tokom ove studijske posjete predstavnici Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore posjetili su Javnu ustanovu za upravljanje zaštićenim djelovima prirode na području Zadarske županije „Natura Jadera“ i jedno zaštićeno područje Zadarske županije i područje evropske ekološke mreže Natura 2000, kojim ova Javna ustanova upravlja još od 2003. godine kao i Park prirode „Lastovo“ i Javnu ustanovu “Park prirode Lastovsko otočje”, koja upravlja ovim zaštićenim područjem. Studijska posjeta organizovana je u cilju razmjene iskustva, znanja i korisnih informacija sa upravljačima morskih zaštićenih područja u regionu, kako bi se zaposleni u Javnom preduzeću obučili za rad i efikasnije upravljanje zaštićenim područjima u moru u Crnoj Gori. Ova studijska posjeta je bila veoma značajna jer su učesnici imali priliku da razmjene iskustva i znanja o uspješnom upravljanju morskim zaštićenim područjima, zaštiti prirode, posjećivanju, izvorima finansiranja, ustupanju na korišćenje, sprovođenju turističkih aktivnosti, uspostavljanju zona za sidrenje, sprovođenju međunarodnih projekata, promociji, edukaciji i sl. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni“. Napomena: Ova aktivnost je bila predviđena Programom upravljanja za Park prirode „Platamuni“ u 2023. godini.
CA4	Organizovati i učestvovati na obukama za korišćenje i rad u GIS bazama podataka.	**Aktivnost je realizovana.** Zaposleni u Službi za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra, krajem oktobra mjeseca učestvovali su na online obuci za rad u GIS bazama podataka (QGIS i WebGIS). Obuka je organizovana u okviru projekta MPA4Change Interreg Euro-MED, na poziv jednog od projektnih partnera - NP Brijuni iz Hrvatske, a posredstvom Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.
Specifični cilj CB: Povećana opremljenost JPMDCG u cilju efikasnijeg upravljanja morskim zaštićenim područjem		
CB2	Obezbijediti opremu za svakodnevni rad zaštitara na terenu (dvogled, fotoaparat, megafon, pištaljka i sl).	**Aktivnost je realizovana.** Nabavljena je uniforma za čuvare prirode – zaštitare: zimske jakne, kišne jakne, duksevi, majice dugih rukava, majice kratkih rukava, pantalone, šorts, kačketi, patike, cipele, kaiševi, prsluci, torbe sa kaišem oko struka i sl. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni“.
CB3	Obezbijediti i održavati opremu upravljača za sprovođenje kontrole područja PP “Platamuni” (foto kamera, foto zamke, laptop, dron, itd).	**Aktivnost je realizovana**. Nabavljen je prvi dio opreme za svakodnevni rad upravljača: laptopovi, tableti, eksterni hard diskovi i bežične Bluetooth slušalice. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni“.
Specifični cilj CC: Unapređenje postojeće i ostvarene nove saradnje sa organizacijama i institucijama na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou		
CC3	Inicirati saradnju sa Opštinom Kotor u cilju izrade Plana zaštite od požara.	**Aktivnost je realizovana** Upućen je dopis opštini Kotor kojim je inicirana sradnja u cilju izrade Plana zaštite od požara za Park prirode “Platamuni”
CC5	Inicirati prepoznavanje i uključivanje JPMDCG kao aktera u radu komisija i radnih tijela koja	**Aktivnosti realizovana.** Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, kao upravljač zaštićenim područjima u zoni morskog dobra pozvano je da bude dio koordinacionog tijela za unapređenje upravljanja zaštićenim

	donose odluke u vezi sa zaštićenim područjima.	područjima – koje djeluje pod okriljem Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.

3.3.Prikaz aktivnosti istraživanja i monitoringa

U narednoj tabeli dat je prikaz aktivnosti realizovanih tokom 2024.godine usmjerenih na istraživanje i monitoring u Parku prirode ,,Platamuni".

Tabela 9. Prikaz aktivnosti istraživanja i monitoringa

Kod aktivnosti	Vrsta/stanište	Učestalost sprovođenja	Subjekti realizacije	Metode	Područje istraživanja /monitoringa
AA2	Monitoring zajednica u pećini Velika Krekavica	Svake druge godine	JPMDCG, IBM, AZZŽS	Monitoring	
Sprovođenje aktivnosti planirano je u okviru Ugovora o grantu za Park prirode "Platamuni". Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnosti predviđene predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti tokom 2024. godine, iste će biti realizovane početkom 2025. godine i finansirane od strane MedFund-a.					
AA13	Vrsta Pinna nobilis	Godišnje	JPMDCG, IBM	Inventarizacija vrste	

Tokom 2024. godine angažovana je NVO „GREEN HOME" da vrši monitoring vrste Pinna Nobilis u narednih 5 godina i tokom 2024. godine sprovedeno je prvo istraživanje. Dostavljen je prvi izvještaj o sprovedenom monitoringu. Metoda koja je primjenjena tokom istraživanja spada u takozvane direktne metode koje podrazumijevaju istraživanje morskog dna od strane ronilaca. Tokom prve faze četvorogodišnjeg istraživanja prisustva vrste Pinna nobilis u morskom zaštićenom području „Platamuni", nije evidentirano prisustvo jedinki vrste tokom svih sprovedenih zarona i snimanja. U izvještaju je zaključeno da su informacije o kontinuiranom praćenju istraživanja vrste od suštinskog značaja za procjenu njenog potencijala za budući oporavak, ne samo na mjestima gdje je vrsta preživjela, već i tamo gdje je nedavno nestala da bi se procjenio potencijal za oporavak vrste u budućnosti. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni".

AA14	Kvalitet morske vode	Godišnje	Služba za zaštitu i održivi razvoj, Institut za biologiju mora	Monitoring	Lokacije blizu granice zaštićenog područja – Platamuni 01
Program praćenja kvaliteta morske vode na vodama za kupanje nije obuhvatio ni jednu lokaciju sa područja Parka prirode „Platamuni", međutim uzorkovanje je vršeno na lokaciji „Platamuni 01" koja se nalazi uz samu granicu Parka prirode. Voda na ovoj lokaciji je bila odličnog kvaliteta.					

4. AKTIVNOSTI U ZAŠTIĆENOM PODRUČJU

4.1. Ekološke akcije realizovane od strane Upravljača

Akcija uklanjanja otpada iz mora i sa obale na području Parka prirode „PlatamunI“ sprovedena je u saradnji sa NVO, drugim institucijama i organizacijama. Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore je angažovalo lokalnu NVO „NAŠA AKCIJA“ u saradnji sa kojom je organizovana akcija uklanjanja otpada iz mora na području Parka prirode „Platamuni“. Ova akcija je organizovana 10. avgusta 2024. godine, a u akciji je učestvovalo oko 23 učesnika – volonteri Asocijacije za zaštitu delfina, volonteri Omladinskog tima Tivat, volonteri i liderski tim NVO „Naša akcija“ kao i ronioci NVO „Arsenal ECO“ i fotografi. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni“.

Slika 1. Sakupljeni otpad tokom akcije

4.2. Edukativne aktivnosti

4.2.1. Aktivnosti u kojima je učestvovao Upravljač

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore učestvovalo je na dvodnevnoj konferenciji **„Zaštićena područja Crne Gore u kontekstu EU pridruživanja**“ u Podgorici. Konferenciju su organizovali Parkovi Dinarida u okviru projekta “Zaštićena područja – dobro svih nas” koji je podržan kroz program „OCD u Crnoj Gori – od osnovnih usluga do oblikovanja politika – M’BASE“. Cilj konferencije je podrška procesu unapređenja i transformaciji sistema zaštićenih područja u Crnoj Gori kroz identifikovnje ključnih pravaca, potreba i budućih koraka u cilju postizanja bolje efikasnosti i kontrole upotrebe resursa. Konferencija je okupila veliki broj učesnika i stručnjaka iz sektora zaštite prirode i životne sredine iz Crne Gore, Hrvatske, Slovenije i Srbije.

Slika 2. Učešće na konferenciji „Zaštićena područja Crne Gore u kontekstu EU pridruživanja“

Predstavnici Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore učestvovali su u ***MEDPAN Regionalnoj radionici za razmjenu iskustava o turizmu Mediteranskim morskim zaštićenim područjima i povezanim događajima (MedPAN Regional Experience Sharing Workshop on Tourism in Mediterranean Marine Protected Areas)*** kao i Generalnoj skupštini MedPAN-a, koja je održana u Hyères (La Londe Les Maures) - Francuska, u periodu od 15.04.2024. – 19.04.2024. godine. Radionica je organizovana sa ciljem da omogući upravljačima i zainteresovanim stranama morskih zaštićenih područja, kao i zainteresovanim stranama u turizmu, da udruže i podjele svoja znanja, stručnost i iskustva u upravljanju turističkim pritiskom i njegovim uticajima na obalne i morske ekosisteme, kao i u uspostavljanju saradnje za prelazak na održivi turizam. Predmetno putovanje finansirano je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni“.

Slika 3. Učešće na Regionalnoj radionici za razmjenu iskustava o turizmu

IPA projekta „ENGAGE” – Na poziv NVO „MedCEM” („Mediteranski Centar za Ekološki Monitoring”), a u okviru IPA projekta „ENGAGE” koji NVO „MedCEM” realizuje u saradnji sa partnerima iz Italije i Albanije, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore učestvovalo je na radionici „Obuka o morskom biodiverzitetu i staništima zaštićenih morskih područja u južnom Jadranu” (MPAs). Ova radionica je imala za cilj razmatranje mnogućnosti i pronalaženje rješenja za saradnju na području južnog Jadrana između zaštićenih područja u moru Italije, Albanije i Crne Gore

4.2.3 Posjete drugim morskim zaštićenim područjima

U cilju razmjene iskustava i znanja u upravljanju morskim zaštićenim područjima, u periodu od 04. do 08. novembra 2024. godine organizovana je **studijska posjeta morskim zaštićenim područjima u Hrvatskoj**. Tokom ove studijske posjete predstavnici Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore posjetili su Javnu ustanovu za upravljanje zaštićenim djelovima prirode na području Zadarske županije „Natura Jadera“ i jedno zaštićeno područje Zadarske županije i područje evropske ekološke mreže Natura 2000, kojim ova Javna ustanova upravlja još od 2003. godine kao i Park prirode „Lastovo“ i Javnu ustanovu “Park prirode Lastovsko otočje”, koja upravlja ovim zaštićenim područjem. Studijska posjeta organizovana je u cilju razmjene iskustva, znanja i korisnih informacija sa upravljačima morskih zaštićenih područja u regionu, kako bi se zaposleni u Javnom preduzeću obučili za rad i efikasnije upravljanje zaštićenim područjima u moru u Crnoj Gori. Ova studijska posjeta je bila veoma značajna jer su učesnici imali priliku da razmjene iskustva i znanja o uspješnom upravljanju morskim zaštićenim područjima, zaštiti prirode, posjećivanju, izvorima finansiranja, ustupanju na korišćenje, sprovođenju turističkih aktivnosti, uspostavljanju zona za sidrenje, sprovođenju

međunarodnih projekata, promociji, edukaciji i sl. Predmetna aktivnost finansirana je od strane MedFund-a kroz Ugovor o grantu za Park prirode „Platamuni“.

Slika 4. Studijska posjeta upravljačima zaštićenih područja u Hrvatskoj

4.2.4. Posjećivanje Parka prirode ,,Platamuni”

Tokom jula 2024. godine Javno Preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore organizovalo je **edukativni obilzak** Parka prirode ,,Platamuni” za učenike osnovne škole JU ,,Nikola Đurković” Radanovići kako bi se upoznali sa prirodnim i kulturnim vrijednostima ovog zaštićenog područja. Predmetna aktivnost se realizovala u okviru međunarodnih projekata koji se finansiraju od strane Udruženja za održivo finansiranje Mediteranskih morskih zaštićenih područja – MedFund-a, I predstavljaju dio regionalnog projekta pod nazivom „Build back a blue and stronger Mediterranean - Izgraditi ponovo plavi i jači Mediteran“, koji je finansiran od strane Globalnog fonda za životnu sredinu (GEF) i podržan od Conservation International (CI), kako bi se poboljšala zaštita mora i obale u Mediteranu.

Slika 5. Edukativni obilazak Parka prirode “Platamuni”

U Parku prirode ,,Platamuni” tokom 2024. godine nisu zabilježene posjete organizovane od strane Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore. Ovo zaštićeno područje nalazi se na ruti brojnih turističkih prevoznika na moru koji organizuju krstarenja brodom tokom ljetnje turističke sezone, te na taj način posjetioci posrednim putem učestvuju u posjećivanju Parka prirode ,,Platamuni”. Međutim, Javno preduzeće nema precizne informacije o broju posjetilaca koji se na ovaj način upoznaju sa morskim zaštićenim područjem ,,Platamuni”.

4.2.5. Promotivne aktivnosti

U cilju promocije morskih zaštićenih područja, odnosno Parka prirode ,,Platamuni", Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom je u okviru zvanične web stranice morskodobro.me otvorilo stranicu posvijećenu Parku prirode „Platamuni". Link ka stranici: https://www.morskodobro.me/me/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/park-prirode-platamuni
Takođe, tokom 2024. godine, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom otvorilo je naloge pod nazivom *Morska zaštićena područja Crne Gore* na društvenim mrežama *Facebook* i *Instagram* u cilju što veće promocije zaštićenih područja. Trenutno, *Instragram* profil prati oko 194 pratilaca.

Slika 6. Prikazi profila društvenih mreža

Vrijednosti Parka prirode "Platamuni", tokom 2023 godine, promovisane su i putem radio i TV emisija, i to gostovanjima predstavnika Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom u 2 radio emisije i 4 televizijskih gostovanja. Takođe, u sredstvima javnog informisanja podijeljeno je preko 100 medijskih objava, koje su se odnosile na realizovane aktivnosti, način upravljanja i međunarodne projekte morskih zaštićenih područja.

Javno preduzeće je, u saradnji sa lokalnim turističkim organizacijama i Nacionalnom turističkom organizacijom, učestvovalo na šest sajmova turizma i drugih relevantnih događaja, tokom kojih je promovisana obala Crne Gore uključujući i morska zaštićena područja.

4.3. Međunarodni projekti

U tabeli 10. prikazani su međunarodni projekti koji su se sprovodili tokom 2024. godine, a imaju uticaj na zaštićeno područje Park prirode ,,Platamuni". Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom učestvuje u realizaciji ovih projekata kao ravnopravan partner ili kao pridruženi partner. U tabeli 11. prikazani su međunarodni projekte koji su odboreni tokom 2024. godine i čija realizacije će započeti tokom 2025. godine

Tabela 10. Međunarodni projekti koji su se sprovodili tokom 2024. godine

Naziv projekta	Cilj projekta	Sažet opis projekta	Naziv nosioca i partnera u sprovođenju	Trajanje projekta	Finansijska vrijednost projekta	Status projekta
"BLUE4ALL" HORIZON Europe Ocean Mission (*Blueprint demonstration for co-created effective, efficient and resilient networks of MPAs - Demonstracija plana za zajedničko kreiranje efektivne, efikasne i otporne mreže MZP-a*)	Cilj projekta je rešavanje izazova očuvanja i obnove mora u Evropi kroz predlog novog pristupa morskim zaštićenim područjima, koji je u skladu sa Strategijom EU za biodiverzitet i nacionalnim inicijativama.	Projekat stavlja zainteresovane strane u centar procesa upravljanja morskim zaštićenim područjima, obezbjeđujući da se njihove potrebe i brige adresiraju od samog početka. "BLUE4ALL" projekat će raditi sa zainteresovanim stranama u 25 morskih zaštićenih područja/pilot područja, u regionima Sredozemnog mora, Baltičkog mora i severoistočnog Atlantika, na razvoju alata za očuvanje i obnavljanje morske sredine na društveno održiv i prihvatljiv način. Ovi alati će biti testirani u pilot područjima i na kraju će rezultirati platformom Blueprint, koja će biti prilagođena korisnicima za kreiranje efektivnih, efikasnih i otpornih morskih zaštićenih	U projektu učestvuje 22 partnera iz različitih institucija iz cijele Evrope (Belgija, Francuska, Italija, Njemačka, Holandija, Danska, Švedska, Finska, Estonija, Crna Gora, Hrvatska, Irska i Švajcarska). The Royal Belgian Institute of Natural Sciences (RBINS) je vodeći partner.	januar 2023. - decembar 2026. godine	/	Aktivan

		područja i mreža morskih zaštićenih područja. Morska zaštićena područja u Crnoj Gori – parkovi prirode "Plaramuni", "Katič" i "Stari Ulcinj" će biti pilot područja, u kojima će biti testirani alati koji će biti kreirani za očuvanje i obnavljanje morske sredine.				
Projekat za Park prirode „Platamuni" finansiran od strane MedFund-a, u okviru regionalnog projekta *„Build back a blue and stronger Mediterranean - Izgraditi ponovo plavi i jači Mediteran*"	Projekat ima za cilj da obezbijedi efikasno upravljanje, promoviše lokalnu upravu, unaprijedi nadzor, podigne svijest o značaju očuvanja morskih zaštićenih područja, prati ekološke koristi i podrži održivo korišćenje ovih dragocijenih morskih ekosistema.	Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore je, tokom maja 2023. godine, potpisalo Ugovor o grantu za Park prirode "Platamuni" sa Udruženjem za održivo finansiranje Mediteranskih morskih zaštićenih područja - MedFund-om. U periodu od 5 godina, MedFund će obezbijediti finansijsku pomoć, tehničku ekspertizu i unapređenje kapaciteta, kako bi se omogućila implementacija planova upravljanja i poboljšala dugoročna održivost morskih zaštićenih područja.	Udruženje za održivo finansiranje Mediteranskih morskih zaštićenih područja – MedFund i Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore su partneri u projektu. Ovo partnerstvo je dio regionalnog projekta pod nazivom „Build back a blue and stronger Mediterranean - Izgraditi ponovo plavi i jači Mediteran", koji je finansiran od strane Globalnog fonda za životnu sredinu (GEF) i podržan od Conservation International (CI), kako bi se poboljšala zaštita mora i obale u Mediteranu.	2023-2027. godine	286 200,00 USD	Aktivan
Projekat za Park prirode „Katič" finansiran od strane MedFund-a, u okviru regionalnog projekta *„Build back a blue and*	Projekat ima za cilj da obezbijedi efikasno upravljanje, promoviše lokalnu upravu, unaprijedi nadzor, podigne svijest o značaju očuvanja morskih zaštićenih područja, prati ekološke koristi i podrži održivo korišćenje ovih	Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore je, tokom maja 2023. godine, potpisalo Ugovor o grantu za Park prirode "Katič" sa Udruženjem za održivo finansiranje Mediteranskih morskih zaštićenih područja - MedFund-om. U periodu od 5 godina, MedFund će obezbijediti	Udruženje za održivo finansiranje Mediteranskih morskih zaštićenih područja – MedFund i Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore su partneri u projektu. Ovo partnerstvo je dio regionalnog projekta pod nazivom „Build back a blue	2023-2027. godine	286 200,00 USD	Aktivan

stronger Mediterranean - Izgraditi ponovo plavi i jači Mediteran“	dragocijenih morskih ekosistema.	finansijsku pomoć, tehničku ekspertizu i unapređenje kapaciteta, kako bi se omogućila implementacija planova upravljanja i poboljšala dugoročna održivost morskih zaštićenih područja.	and stronger Mediterranean - Izgraditi ponovo plavi i jači Mediteran“, koji je finansiran od strane Globalnog fonda za životnu sredinu (GEF) i podržan od Conservation International (CI), kako bi se poboljšala zaštita mora i obale u Mediteranu.			
Projekat za Park prirode „Stari Ulcinj“ finansiran od strane MedFund-a, u okviru regionalnog projekta „*Build back a blue and stronger Mediterranean - Izgraditi ponovo plavi i jači Mediteran*“	Projekat ima za cilj da obezbijedi efikasno upravljanje, promoviše lokalnu upravu, unaprijedi nadzor, podigne svijest o značaju očuvanja morskih zaštićenih područja, prati ekološke koristi i podrži održivo korišćenje ovih dragocijenih morskih ekosistema.	Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore je, tokom aprila 2024. godine, potpisalo Ugovor o grantu za Park prirode “Stari Ulcinj” sa Udruženjem za održivo finansiranje Mediteranskih morskih zaštićenih područja - MedFund-om. U periodu od 5 godina, MedFund će obezbijediti finansijsku pomoć, tehničku ekspertizu i unapređenje kapaciteta, kako bi se omogućila implementacija planova upravljanja i poboljšala dugoročna održivost morskih zaštićenih područja.	Udruženje za održivo finansiranje Mediteranskih morskih zaštićenih područja – MedFund i Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore su partneri u projektu. Ovo partnerstvo je dio regionalnog projekta pod nazivom „Build back a blue and stronger Mediterranean - Izgraditi ponovo plavi i jači Mediteran“, koji je finansiran od strane Globalnog fonda za životnu sredinu (GEF) i podržan od Conservation International (CI), kako bi se poboljšala zaštita mora i obale u Mediteranu.	2024-2028. godine	287 000,00 USD	Aktivan

Tabela 11. Projekti čija se realizacija planira tokom 2025. godine

Naziv projekta	Cilj projekta	Sažet opis projekta	Naziv nosioca i partnera u sprovođenju	Trajanje projekta	Finansijska vrijednost projekta	Status projekta
Projekat "GreenPulse: Sustainable Tourism for **Waterresources and Trails – Održivi turizam za vodene resurse i staze" u okviru Programa Interreg IPA CBC Hrvatska - Bosna i Hercegovina - Crna Gora 2021-2027. godine**	Projekat je usmjeren na razvoj novih i unapređenje postojećih pješačkih i biciklističkih staza uz vodne resurse u cilju diversifikacije turističke ponude srodnim proizvodima i uslugama, doprinoseći povećanju zelene ekonomije i unapređenju kvaliteta turizma, njegove održivosti, a sve kako bi se smanjile posledice prekomjernog turizma.	Implementacijom projekta GREENPULSE ojačaće se kapaciteti prekograničnog područja za podršku održivom turizmu u urbanim sredinama Hrvatske, urbanim i ruralnim područjima Crne Gore i ruralnim područjima Bosne i Hercegovine, uz vodne resurse. Projekat GREENPULSE će doprinijeti podizanju svijesti lokalnog stanovništva i posjetilaca, kao i kapaciteta uključenih zainteresovanih strana o važnosti modela održivog turizma. Postojeća saradnja uključenih zainteresovanih strana dodatno će ojačati kapacitete koji će biti zasnovani na projektnim aktivnostima i koji će kao rezultat imati smjernice upućene kreatorima politike na lokalnom, nacionalnom i evropskom nivou.	Vodeći partner projekta je Grad Makarska (Hrvatska) a projektni partneri su Javno preduzeće Park prirode „Hutovo blato“ (Bosna i Hercegovina) i Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore (Crna Gora).	Januar 2025. – Decembar 2026. godine	*cca 292.000,00 €*	Odobren

5. FINANSIJSKA SREDSTVA UTROŠENA ZA ZAŠTITU

5.1. Finansiranje Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore osnovano je i posluje u javnom interesu, što znači da nema akumulaciju dobiti, već su ukupni prihodi jednaki rashodima.

Ciljevi koji treba da budu ispunjeni su:

- zakonitost korišćenja sredstava, korišćenje sredstava za namjene utvrđene Zakonom o morskom dobru;
- koordinacija sa primorskim opštinama u postupku definisanja prioritetnih ulaganja, veći stepen komunalnog održavanja i uređenja zone morskog dobra u saradnji sa primorskim opštinama sa planiranjem više sredstava i iz više različitih izvora za ovu namjenu;
- zaštita, očuvanje i uređenje prirodnih plaža i izgradnja novih kupališta, održavanje i unapređenje stanja u zaštićenim prirodnim dobrima u zoni morskog dobra, unapređenje zone kroz integralno upravljanje obalom;
- realizacija važnih infrastrukturnih investicija, realizacija zakonskih obaveza Javnog preduzeća.

Na osnovu Zakona o morskom dobru i Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata, donosi se Godišnji Plan korišćenja finansijskih sredstava Javnog preduzeća po sljedećem postupku:

- priprema nacrta Plana u okviru stručne službe Javnog preduzeća;
- usvajanje Plana od strane Upravnog odbora Javnog preduzeća;
- dobijanje saglasnosti od resornog Ministarstva;
- dobijanje saglasnosti od Vlade Crne Gore;
- plan korišćenja finansijskih sredstava je osnov za izradu Plana javnih nabavki;
- postupanje i praćenje pozicija iz Plana korišćenja sredstava;
- na kraju kalendarske godine vrši se izrada Završnog računa (*bilans stanja, bilans uspjeha, statistički aneks, promjene na kapitalu, tok gotovine, napomene uz finansijske izvještaje i izvještaj menadžmenta*);
- završni račun usvaja Upravni odbor Javnog preduzeća;
- usvojeni Završni račun se predaje Upravi prihoda i carina (Ministarstvo finansija);
- sredstva za nerealizovane aktivnosti se prenose u sljedeću godinu i imaju posebnu poziciju u Planu korišćenja sredstava kao „prenesene aktivnosti“.

Finansijska sredstva Javnog preduzeća troše se u skladu sa zakonom i opštim aktima preduzeća, donijetim odlukama, planovima i programima rada, zaključenim ugovorima i drugim aktima, u cilju izvršavanja obaveza i zadataka iz nadležnosti Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore. Raspodjela prihoda i rashoda se vrši na osnovu godišnjeg Plana korišćenja finansijskih sredstava Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore (na osnovu Zakona o morskom dobru i Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata). Plan se sastoji od:

- investicionih ulaganja (izrada tehničke dokumentacije, elaborati, studije, geodetska snimanja, recenzije, izvođenje radova sa nadzorom);
- tekućeg održavanja zone morskog dobra (sanacije obale, uklanjanje objekata, ugovori sa lokalnim Komunalnim preduzećima, i dr);

- monitoringa i praćenja stanja životne sredine (kvalitet vode za kupanje, praćenje stanja u parkovima prirode, istraživanje i mapiranje bioloških i ekoloških parametara obale i mora, i dr);
- ostalih poslovnih rashoda (troškovi struje, vode, telefon, internet, reklama, zakup prostorija, kancelarijski materijal, održavanje higijene i ostali režijski troškovi);
- učešća u međunarodnim projektima (kofinansiranje);
- nabavke osnovnih sredstava (nabavka opreme, vozila i dr);
- zarada i ostalih ličnih primanja zaposlenih;
- prenesenih aktivnosti.

Finansiranje preduzeća vrši se iz Budžeta Javnog preduzeća koji obuhvata sljedeće prihode i rashode.

- **Prihodi:**

- naplata naknade za korišćenje morskog dobra (*kupališta, privremeni objekti, terase, pristaništa, privezišta, sidrišta, objekti na rijeci Bojani, ustupanje luka od lokalnog značaja, usluge prevoza – trajekt, i sl*);
- prihod od usluga prevoza na liniji Kamenari- Lepetane
- ostali poslovni prihodi (*naplata garancija, otkup tenderske dokumentacije, izdavanje UT uslova, prihodi od međunarodnih projekata refundacija, donacije i sl*).

- **Rashodi:**

Finansijska sredstva Javnog preduzeća troše se u skladu sa zakonom i opštim aktima preduzeća, donijetim odlukama, planovima i programima rada, zaključenim ugovorima i drugim aktima u cilju izvršavanja obaveza i zadataka iz nadležnosti Javnog preduzeća.

- investiciona ulaganja (*izrada tehničke dokumentacije, elaborati, studije, geodetska snimanja, recenzije, izvođenje radova sa nadzorom*);
- tekuća održavanja zone morskog dobra (*sanacije obale, uklanjanje objekata, ugovori sa lokalnim Komunalnim preduzećima i dr*);
- monitoring i praćenje stanja životne sredine (*kvalitet vode za kupanje, praćenje stanja u rezervatima/parkovima prirode u morskom području, istraživanje i mapiranje bioloških i ekoloških parametara obale i mora, i dr*);
- ostali poslovni rashodi (*troškovi struje, vode, telefon, internet, reklama, zakup prostorija, trajekt, kancelarijski materijal, održavanje higijene i ostali režijski troškovi*);
- učešće u međunarodnim projektima (*kofinansiranje*);
- nabavka osnovnih sredstava (*nabavka opreme, vozila i dr*);
- zarade i ostala lična primanja zaposlenih;
- prenesene aktivnosti.

5.2. Finansijska sredstva utrošena za realizaciju planiranih aktivnosti

Shodno članu 59. ZZP, Izvještaj o realizaciji plana upravljanja treba da sadrži podatke o finansijskim sredstvima utrošenim za zaštitu i ostvarenim prihodima od naknada za korišćenje zaštićenih područja i područja ekološke mreže.

U narednim tabelama dat je pregled godišnjih troškova po tematskim oblastima za 2024. godinu.

Tabela 12. Godišnji troškovi po tematskoj oblasti A „Prirodne vrijednosti“ za 2024.godinu

KOD	Aktivnosti	PRIORITET	Utrošena sredstava za sprovođenje mjera i aktivnosti
AA8	Sprovoditi akcije uklanjanja otpada iz mora u saradnji sa drugim institucijama i organizacijama.	2	1.780,00
AA13	Sarađivati s IBM u cilju evidentiranja nalaza jedinki *Pinna nobilis* i na osnovu rezultata inicirati reviziju statusa vrste.	2	920,00
AA16	Nadograditi postojeću bazu podataka zaštićenih područja podacima o morskim zaštićenim područjima.	1	3.267,00
UKUPNO AA			**5.967,00**
UKUPNO AB			**0,00**
UKUPNO Tematska oblast A			**5.967,00**

Tabela 13. Godišnji troškovi po tematskoj oblasti B „Edukacija i promocija“ za 2024.godinu

KOD	Aktivnosti	PRIORITET	Utrošena sredstava za sprovođenje mjera i aktivnosti
BA1	Redovno održavati postojeće informativne table.	1	10.462.00
BA5	Izraditi i održavati posebnu *web* stranicu PP Platamuni u okviru postojeće *web* stranice JPMDCG.	1	772.00
UKUPNO BA			**11.234,00**
BB4	Uspostaviti saradnju sa osnovnim i srednjim školama u cilju sprovođenja edukativnih aktivnosti za učenike.	1	1.350,00
UKUPNO BB			**1.350,00**
UKUPNO Tematska oblast B			**12.584,00**

Tabela 14. Godišnji troškovi po tematskoj oblasti C „Kapaciteti upravljača i saradnje“ za 2024.god

KOD	Aktivnosti	PRIORITET	Utrošena sredstava za sprovođenje mjera i aktivnosti
CA2	Inicirati i učestvovati na nacionalnim i međunarodnim radionicama, obukama i sastancima sa temom upravljanja morskim zaštićenim područjima.	2	1.502,93
CA3	Inicirati i realizovati posjetu zaštićenim područjima u moru sa ciljem razmjene iskustava.	2	2.876,18
UKUPNO CA			**4.379,11**
CB1	Obezbijediti i održavati plovilo za vršenje kontrole sa morske strane zaštićenog područja.	1	725,33

CB2	Obezbijediti uniformu za lice zaduženo za poslove čuvanja zaštićenog područja - zaštitara.	1	6.683,40
CB4	Obezbijediti i održavati opremu upravljača za sprovođenje kontrole područja PP "Platamuni" (foto kamera, foto zamke, laptop, dron, itd).	2	5.797,06
UKUPNO CB			**13.205,79**
CC1	Formirati savjetodavno tijelo PP Platamuni u saradnji sa organizacijama i institucijama na lokalnom i nacionalnom nivou, te održavati redovne sastanke istog.	2	2.850,50
CC2	Održavati učlanjenje JPMDCG u međunarodne organizacije.	2	200,00
CC7	Poboljšati saradnju sa nacionalnom i lokalnim turističkim organizacijama, u cilju veće promocije PP "Platamuni".	2	18.333,33
UKUPNO CC			**21.383,83**
UKUPNO Tematska oblast C			**38.968,73**

Ukupna sredstva utrošena za realizaciju aktivnosti tokom 2024. godine iznose **57.519,73** EUR, što je prikazano i ukupnim pregledom u Tabeli 15.

Tabela 15. Raspodjela ukupnih troškova za 2024.godinu

	2024.godina	*Postotak*
Tematska oblast A	**5.967,00**	*10,4%*
Tematska oblast B	**12.584,00**	*21,9%*
Tematska oblast C	**38.968,73**	*67,7%*
UKUPNO	**57.519,73**	**100,00%**

Slijedi procentualni prikaz ukupnih troškova po tematskim oblastima za realizaciju aktivnosti shodno Programu upravljanja Parkom prirode „Platamuni" u 2024. godini.

Grafikon 2. Raspodjela ukupnih troškova po tematskim oblastima za 2024. godinu

Javno reduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore je za realizaciju mjera i aktivnosti koje se odnose na zaštitu i upravljanje Parkom prirode "Platamuni" tokom druge godine upravljanja (2024.godina) utrošilo ukupno 57.519,73EUR.

6. ZAKLJUČAK

Od ukupno 47 aktivnosti predviđenih Programom upravljanja za Park prirode „Platamuni“ za 2024. godinu, uključujući i dvije aktivnosti iz 2023. godine, potpuno je realizovano 34, dok je djelimično realizovano 6 aktivnosti. Za njihovu realizaciju utrošeno je ukupno **57.519,73EUR.** U ovom periodu u zaštićenom području Park prirode ,,Platamuni” nisu ostvareni prihodi od naknada za korišćenje zaštićenog područja.

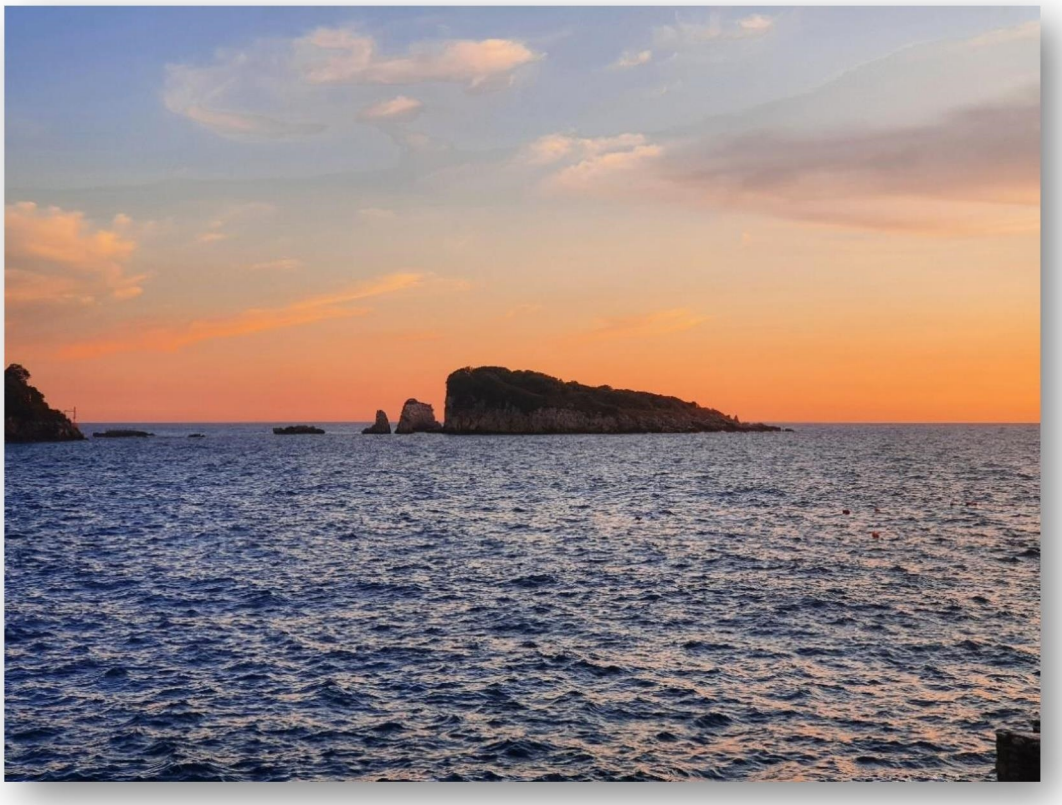
Imajući u vidu da je Planom upravljanja za Park prirode ,,Platamuni” predviđena mogućnost finansiranja planiranih mjera i aktivnosti iz raznih EU i nacionalnih fondova, projekata, donacija, sponzorstava, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom je u maju 2023. godine potpisalo Ugovor o grantu za podršku upravljanju morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode ,,Platamuni”, sa Udruženjem za održivo finansiranje Mediteranskih morskih zaštićenih područja – ,,The MedFund”. Ukupna vrijednost granta iznosi 282.200,00USD i tokom 2024. godine dio aktivnosti je finansirano iz sredstava koja su opredijeljena ovim projektom.

Edukativne posjete i obuke na kojima su učestvovali predstavnici Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom, dali su značajni doprinos u unapređenju znanja zaposlenih što je od izuzetne važnosti za budući rad i adekvatno upravljanje zaštićenim područjima. Takođe, promotivne aktivnosti i posjete koje je Javno preduzeće organizovalo tokom ove godine, doprinose informisanju i podizanju svijesti lokalnog stanovništva o vrijednostima parka i važnosti očuvanja i zaštiti morskih zaštićenih područja.

Na osnovu svih podataka kojima raspolaže Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom, dobijenih relizacijom planiranih mjera i aktivnosti, kao i podataka i informacija koje su dobijene od drugih institucija tokom 2024. godine, može se **zaključiti da je Park prirode „Platamuni“ zadržao svoje stanje očuvanosti i zaštite iz vremena njegovog stavljanja pod zaštitu (2021. godina).**

JAVNO PREDUZEĆE ZA UPRAVLJANJE
MORSKIM DOBROM CRNE GORE

IZVJEŠTAJ O REALIZOVANIM AKTIVNOSTIMA U PARKU PRIRODE „STARI ULCINJ“ TOKOM 2024. GODINE

februar 2025. godine

SADRŽAJ

1. UVOD 5
1.1 Zakonodavni okvir 5
1.2 Opis područja 6
1.3 Upravljač zaštićenim područjem Parka prirode „Stari Ulcinj“ 7
2. REALIZACIJA MJERA ZAŠTITE 11
2.1 Zone zaštite 11
2.2 Sprovedene mjere zaštite 11
3. REALIZACIJA PLANA PO INDIKATORIMA PRAĆENJA USPJEŠNOSTI REALIZACIJE PLANA 12
3.1 Ciljevi i prikaz realizovanih mjera i aktivnosti po tematskim oblastima 12
3.1.1 Prikaz mjera i aktivnosti iz Godišnjeg programa upravljanja zaštićenim područjem Park prirode „Stari Ulcinj” za 2023. godinu a koje su realizovane tokom 2024. godine 23
3.2 Prikaz aktivnosti istraživanja i monitoringa 25
4. AKTIVNOSTI U ZAŠTIĆENOM PODRUČJU 26
4.1 Edukacija 26
4.1.1 Aktivnosti realizovane od strane upravljača 26
4.1.2 Učešće upravljača 27
4.1.3 Posjete u Parku prirode „Stari Ulcinj” 27
4.1.4 Posjete drugim morskim zaštićenim područjima 28
4.2 Promocija 29
4.3 Međunarodni projekti 30
5. FINANSIJSKA SREDSTVA UTROŠENA ZA ZAŠTITU 33
5.1 Finansiranje Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore 33
5.2 Finansijska sredstva utrošena za sprovođenje planiranih aktivnosti 35
6. ZAKLJUČAK 37

NOSILAC IZRADE IZVJEŠTAJA O REALIZOVANIM AKTIVNOSTIMA TOKOM 2024.GODINE

Javno preduzeće za upravljanja morskim dobrom Crne Gore

Ulica Popa Jola Zeca bb

85310 Budva, Crna Gora

www.morskodobro.me

PRIPREMIO RADNI TIM JAVNOG PREDUZEĆA ZA UPRAVLJANJE MORSKIM DOBROM CRNE GORE:

Obrađivači Izvještaja o realizovanim aktivnostima u Parku prirode „Stari Ulcinj“

Ime i prezime	Radno mjesto ili funkcija	Organizaciona jedinica upravljača ili drugi subjekt
Dijana Došljak	Rukovodilac službe	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra
Nemanja Malovrazić	Koordinator za zaštitu prirode i životne sredine	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra
Milena Raičević	Samostalni saradnik za međunarodnu saradnju i projekte	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra
Aleksandra Ivanović	Saradnik za zaštitu prirode	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra
Marija Bajković	Saradnik za zaštitu prirode i životne sredine	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra
Tamara Kaluđerović	Saradnik za administraciju	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra
Mirjana Knežević	Referent	Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra

Autori fotografija:

Arhiva Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore

SKRAĆENICA	ZNAČENJE
AZZŽS	Agencija za zaštitu životne sredine
DZR	Direktorat za ribarstvo
DZP	Direkcija za puteve
IBM	Institut za biologiju mora
ISP	Inspekcija sigurnosti plovidbe
JLS	Jedinice lokalne samouprave
JPMDCG	Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore
JUOŠ	Javne ustanove Osnovne škole
JUSŠ	Javne ustanove Srednje škole
K	Konsultant
KP	Komunalna preduzeća
KPBR	Komunalno preduzeće Bar
KPUL	Komunalno preduzeće Ulcinj
LK	Lučka kapetanija
LS	Lokalno stanovništvo
MPNI	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija
MERS	Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera
MIN	Ministarstva
MF	Međunarodni fondovi
MPŠV	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
MPPUDI	Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine
NMP	Nacionalni i međunarodni preduzetnici
NTO	Nacionalna turistička organizacija
NVO	Nevladine organizacije
OPBR	Opština Bar
OPUL	Opština Ulcinj
P	Preduzetnici
PF	Profesionalni fotograf
PU	Plan upravljanja
R	Ribari
RI	Ribarska inspekcija
RK	Ronilački klubovi
ZP	Zaštićena područja
TO	Turističke organizacije
TOBR	Turistička organizacija Bar
TOUL	Turistička organizacija Ulcinj
UCG	Univerzitet Crne Gore
UP	Uprava policije
UPSUL	Uprava pomorske sigurnosti i upravljanja lukama
UZZKD	Uprava za zaštitu kulturnih dobara
VCG	Volonteri Crne Gore
VI	Vjerske institucije
ZK	Zakupci kupališta
ZHSCG	Zavod za hidrometerologiju i seizmologiju Crne Gore

1. UVOD

1.1 Zakonodavni okvir

Park prirode „Stari Ulcinj“, koji obuhvata morski akvatorijum sa pripadajućom obalom u dijelu opštine Bar i opštine Ulcinj, nalazi se pod zaštitom u skladu sa Odlukom Vlade Crne Gore, koja je donijeta 29. decembra 2021. godine. Odluka o proglašavanju zaštićenog područja Parka prirode „Stari Ulcinj“ (u daljem tekstu: Odluka) je donijeta u skladu sa odredbama iz člana 34 stav 5 Zakona o zaštiti prirode (Sl. list CG, broj 54/16 i 18/19) i objavljena u Sl. listu CG, br. 063/21, 14. 06. 2021. godine. U njoj su pored predmeta/cilja zaštite i kategorije zaštićenog područja, definisane i granice i zone zaštite, principi i mjere zaštite i održivog razvoja, određen je upravljač zaštićenog područja – Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, kao i njegove obaveze vezane za izradu i sprovođenje plana upravljanja, godišnjih programa upravljanja kao i ostalih neophodnih akata. Prema tome, Odluka o proglašavanju zaštićenog područja Parka prirode „Stari Ulcinj” se temelji na navedenim zakonskim propisima, a podrazumijeva i dodjeljivanje adekvatnog nivoa zaštite i upravljanja. Svrha zaštite ovog prostora je očuvanje prirodnog pejzaža i ekosistema, te njihovog biodiverziteta, ali i očuvanje vrijednosti i atraktivnosti ovog prostora za sprovođenje naučnih istraživanja, uz edukativnu funkciju.

Studijom zaštite Parka prirode „Stari Ulcinj“, koja je urađena 2021. godine, a potom i Odlukom utvrđeno je da ovaj Park prirode predstavlja integrisano obalno i morsko zaštićeno područje koje je svrstano u IV kategoriju zaštićenih područja (član 30, stav 5) u koju spadaju područja u kojima su zaštićene divlje vrste biljaka i životinja i njihova staništa u kojima se upravlja radi njihove zaštite. Nakon Studije i Odluke, izrađen je i Plan upravljanja zaštićenim područjem Parkom prirode „Stari Ulcinj”, koji sadrži detaljne smjernice za petogodišnje upravljanje i aktivnosti na ovom području. S tim u vezi, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom kao upravljač Parka prirode „Stari Ulcinj”, a u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode je dužan da donosi Godišnje programe upravljanja za svaku godinu realizacije Plana te nakon isteka godišnjeg perioda, podnosi resornom Ministarstvu Izvještaj o izvršenim aktivnostima.

Članom 59 Zakona o zaštiti prirode upravljač ovim zaštićenim područjem dužan je da dostavi Izvještaj o realizaciji plana upravljanja na osnovu godišnjeg programa upravljanja, koji sadrži podatke o:

i) realizaciji mjera zaštite;
ii) realizaciji plana po indikatorima praćenja uspješnosti realizacije plana;
iii) posjetama zaštićenim područjima;
iv) finansijskim sredstvima utrošenim za zaštitu i ostvarenim prihodima od naknada za korišćenje zaštićenih područja i područja ekološke mreže.

Imajuću u vidu odredbe definisane Zakonom o zaštiti prirode, te da je Plan upravljanja za Park prirode „Stari Ulcinj” 2023-2027 donesen 30. januara 2023. godine, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom nadležnom Ministarstvu za poslove zaštite životne sredine dostavlja Izvještaj o realizovanim aktivnostima u Parku prirode „Stari Ulcinj” za 2024. godinu, koji sadrži: zakonodavni okvir, opis područja, informacije o upravljaču, prikaz realizovanih mjera zaštite i aktivnosti po indikatorima za praćenje uspješnosti, posjetama zaštićenim područjima i edukativnim aktivnostima, kao i finansijski osvrt na sredstva koja su utrošena u cilju očuvanja i unapređenja stanja Parka prirode „Stari Ulcinj”.

1.2 Opis područja

Geografski, područje Parka prirode „Stari Ulcinj“ predstavlja integrisano obalno i morsko zaštićeno područje koje se prostire od južne strane Karastanovog rta na sjeveru do sjevernog kraja plaže Valdanos na jugu, u kome se štite zaštićene i ekološki značajne morske i kopnene vrste i staništa. Cijelo područje je u vlasništvu države Crne Gore, odnosno Opštine Bar i Opštine Ulcinj, i to na katastarskim parcelama u katastarskim opštinama Kunje, Kruče, Krute i Ulcinj.

Cjelokupna površina Parka prirode je u potpunosti u zoni Morskog dobra i iznosi 929.16 ha, od čega je:

(i) u morskom dijelu 112.48 ha u II zoni zaštite i 797.92 ha u III zoni zaštite, dok je

(ii) u kopnenom – obalnom dijelu u III zoni zaštite 17.03 ha.

Prostor Parka prirode „Stari Ulcinj“ stavljen je pod zaštitu radi stvaranja uslova za opstanak i dugoročnu zaštitu velikog broja vrsta i staništa značajnih za zaštitu.

Od prirodnih vrijednosti Parka prirode „Stari Ulcinj“, kao ciljane za zaštitu u morskom i kopenom dijelu izdvajaju se sledeća staništa i vrste visoke reprezetativnosti (tabela br. 1):

Tabela br. 1: Prikaz ciljanih vrsta za zaštitu u morskom i kopnenom dijelu

	Morski dio	**Kopneni dio**
Staništa	- biocenoze naselja morske trave (*Posidonia oceanica*), - koraligene biocenoze i to: infralitoralne enklave u djelovima procjepa i šupljina gdje nedostaje veća količina svjetlosti, na prelazu u cirkalitoralnu koraligensku biocenozu i cirkolitoralne, uključujući facijes sa zaštićenom vrstom sunđera *Axinella cannabina*; - infralitoralne asocijacije više ekološki značajnih: čvoraste morske rese (*Cyomodocea nodosa*), zelene morske alge (*Dasycladus vermicularis*), smeđe morske alge (*Cystoseira compressa*), uključujući velike kolonije endemičnog kamenog korala *Cladocora caespitosa*, te asocijacije zelenih filamentoznih algi *Flabellia petiolata* i *Peyssonnelia squmaria* - polupotopljene pećine	- mediteranska stjenovita obala obrasle endemičnim vrstamam roda *Limonium*; - šume crnike (*Quercus ilex*).
Vrste	*Cyomodocea nodosa*, *Cystoseria amentacea*, *Cladocora ceaspitosa*, *Axinella cannabina*, *Spongia lamella*, *Paliurus elephas*, *Tonna galea*, i dr.	

1.3 Upravljač zaštićenim područjem Parka prirode „Stari Ulcinj“

Nadležnosti i djelatnosti u zoni morskog dobra raspodijeljene na više državnih institucija. U cilju što boljeg upravljanja ovim prostorom, Skupština Crne Gore je donijela Prostorni plan posebne namjene za obalno područje 2018. godine ("Sl. List CG", br. 56/18). Ukoliko je dozvoljeno korištenje morskog dobra, naknada za njegovo korišćenje je prihod Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore i koristi se za zaštitu, uređenje i unapređenje morskog dobra. Takođe, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, prema Statutu ima određene djelatnosti kao što su zaštita, uređivanje i unapređenje morskog dobra; upravljanje morskim dobrom; zaključivanje ugovora o korišćenju morskog dobra; izgradnja i održavanje infrastrukturnih objekata za potrebe morskog dobra; ugostiteljstvo i turizam; trgovina; uređenje plaža i obale mora; korišćenje djelova morskog dobra.

Grafikon br. 1: Organizaciona struktura Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore (Izvor: Autor prilagodio shodno sistematizaciji)

U cilju obavljanja svojih djelatnosti Javno preduzeće za upravljanja morskim dobrom Crne Gore, raspolaže sa 6 službi i 2 sektora, čija je funkcija sprovođenje definisane misije, zadataka i ciljeva. Pri tome, obim djelovanja ovih službi, kao i odgovornosti svih pojedinačnih zaposlenih su definisane važećim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, donesenim na osnovu odredbi iz članova 21 i 43 Statuta Javnog preduzeća za upravljanja morskim dobrom Crne Gore. Organizaciona struktura Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom data je na Grafikonu 1.1. Za obavljanje dijela poslova iz djelatnosti Javnog preduzeća, izvan sjedišta, organizovana su predstavništva i to za opštine: Herceg Novi, Tivat, Kotor, Bar i Ulcinj, kao i kancelarije u Petrovcu i Jazu i kancelarija Kamenari-Lepetane.

Vezano za izradu ovog Izvještaja o realizovanim aktivnostima u zaštićenom području Parku prirode „Stari Ulcinj“, u tabelama broj 1.2 i 1.3 dat je spisak članova Upravnog odbora preduzeća, kao i

zaposlenih koji su zaduženi za izradu i sprovođenje Planova upravljanja, dok su u tabeli broj 1.4 nalazi pregled novozaposlenih lica, a u tabeli broj 1.5 su istaknuta radna mjesta za koja je potrebno zaposliti nova lica.

Tabela br. 2: Članovi Upravnog odbora preduzeća

Ime i prezime	Funkcija	Organizaciona jedinica
Zvezdana Janović	Predsjednik	Upravni odbor
Izet Draga	Član	Upravni odbor
Nikola Čepić	Član	Upravni odbor
Vidak Mitrović	Član	Upravni odbor
Špiro Vulović	Član	Upravni odbor
Maša Vukić	Članica	Upravni odbor
Srđan Radić	Član	Upravni odbor

Tabela br. 3: Radna mjesta i zaposleni kojima je u opisu posla učešće u izradi i sprovođenju Planova upravljanja i Godišnjih programa upravljanja

Naziv radnog mjesta	Br. Predvidenih radnih mjesta	Obrazovni profil	Vrsta radnog angažovanja	Napomena
Kabinet direktora				
Direktor	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme	
Zamjenik direktora	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme	
Pomoćnici direktora	2	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme	
Služba za opšte i pravne poslove				
Rukovodilac službe	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor prava, diplomirani pravnik	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Ekonomsko – finansijska služba				
Rukovodilac službe	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor ekonomije, diplomirani ekonomista ili sektor društvenih nauka	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Koordinator za plan i analizu	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor društvenih nauka	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Služba za ustupanje na korišćenje morskog dobra i upravljanje lukama				
Koordinator za ustupanje na korišćenje morskog dobra i upravljanja lukama	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor prava, diplomirani pravnik	Puno radno vrijeme Angažman na neodređeno vrijeme	
Koordinator za upravljanje lukama i ostalim objektima obalne infrastrukture	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor prava, diplomirani pravnik	Puno radno vrijeme Angažman na neodređeno vrijeme	
Služba za uređenje i izgradnju morskog dobra				
Koordinator za geodeziju	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor geodezije	Puno radno vrijeme Angažman na neodređeno vrijeme	

Koordinator za administraciju	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor društvenih nauka	Puno radno vrijeme Angažman na neodređeno vrijeme	
Koordinator za investicije, izgradnju i nadzor	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor građevinarstva	Puno radno vrijeme Angažman na neodređeno vrijeme	
Služba za kontrolu morskog dobra				
Koordinator u službi za kontrolu	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Viši samostalni saradnik za kontrolu	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Samostalni saradnik u službi za kontrolu	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra – Služba se bavi pitanjima zaštite prirode i životne sredine, kako u stručnom smislu tako i kroz zaštitu na terenu				
Rukovodilac službe	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Koordinator za zaštitu prirode i životne sredine	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor prirodnih nauka	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Viši samostalni saradnik za organizaciju kupališta	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor pomorstva	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Samostalni saradnik za međunarodnu saradnju i projekte	2	VI ili VII nivo kvalifikacija, prirodne i društvene nauke	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	Trenutno angažovana 1 osoba
Saradnik za zaštitu prirode i životne sredine	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, sektor prirodnih nauka	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Saradnik za zaštitu prirode	1	V ili VI nivo kvalifikacija, sektor prirodnih nauka	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Saradnik za edukaciju i interpretaciju	1	V ili VI nivo kvalifikacija, sektor turizma	Puno radno vrijeme Angažman na neodređeno vrijeme	
Saradnik za administraciju	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, prirodne i drštvene nauke	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Predstavnik za zaštitu prirode	1	VI ili VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	
Glavni čuvar prirodnog dobra - Zaštitar	1	VI ili VII nivo kvalifikacija, prirodne i društvene nauke	Puno radno vrijeme	
Čuvar prirodnog dobra - Zaštitar	8	IV nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno/određeno vrijeme	Trenutno agnažovano 5 osoba
Mornar – za zaštićena područja u moru	1	III ili IV nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme; Angažman na neodređeno vrijeme	

Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra obavlja poslove iz organizacije i opremanja kupališta, zaštite životne sredine; prati kvalitet morske vode za kupanje; vodi baze podataka iz oblasti koje se tiču zaštite prirode i životne sredine; upravlja zaštićenim područjima i stara se o njihovoj fizičkoj zaštiti, unaprijeđenju i promociji; utvrđuje pravila za sprovođenje propisanog režima zaštite; sarađuje sa resorno nadležnim ministarstvom; učestvuje u postupcima procjene uticaja na životnu sredinu za projekte trećih lica koji se realizuju u zoni morskog dobra; koordinira međunarodnu saradnju iz oblasti integralnog upravljanja obalnim područjem i održivog razvoja; priprema i realizuje međunarodne projekte; obavlja poslove „focal pointa-a“ za saradnju sa PAP/RAC centrom UNEP/MAP-a; sarađuje sa NVO u realizaciji Programa „Plava zastavica“ i ekoloških akcija; obavlja i druge administrativno-tehničke poslove.

Tabela br. 4: Lica angažovana na određeno vrijeme

Naziv radnog mjesta	Br. Radnih mjesta	Organizaciona jedinica/ služba	Obrazovni profil	Vrsta radnog angažovanja	Napomena
Asistent za poslove zaštite prirode i životne sredine	1	Služba za zaštitu i održivi razvoj	VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme Angažman na određeno vrijeme	
Referent 1	3	Služba za zaštitu i održivi razvoj	VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme Angažman na određeno vrijeme	
Referent	3	Služba za zaštitu i održivi razvoj	VII nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme/Pola radnog vremena Angažman na određeno vrijeme	
Vozač broda	1	Služba za zaštitu i održivi razvoj	IV nivo kvalifikacija	Puno radno vrijeme Angažman na određeno vrijeme	

Tabela br. 5: Potrebe za zapošljavanjem novih lica

Naziv radnog mjesta	Br. Radnih mjesta	Organizaciona jedinica/ služba	Obrazovni profil	Vrsta radnog angažovanja	Napomena
Samostalni saradnik za međunarodnu saradnju i projekte	1	Služba za zaštitu i održivi razvoj	VI ili VII nivo kvalifikacija, prirodne i društvene nauke		
Glavni čuvar prirodnog dobra - Zaštitar	1	Služba za zaštitu i održivi razvoj	VI i VII nivo kvalifikacija, prirodne i drušvene nauke		
Čuvar prirodnog dobra - Zaštitar	2	Služba za zaštitu i održivi razvoj	IV nivo kvalifikacija		

2. REALIZACIJA MJERA ZAŠTITE

2.1 Zone zaštite

Osnovni cilj zaštićenog područja je zaštita i očuvanje svih značajnih vrijednosti, zbog koga je i proglašeno zaštićenim područjem, te shodno tome i sprječavanje potencijalno negativnih posljedica aktivnosti koje se mogu dogoditi u Parku prirode i u zaštitnom pojasu područja. Shodno navedenom, na području Parka definisane su zone zaštite, kao i propisane dozvoljene i zabranjene aktivnosti.

U Parku prirode „Stari Ulcinj“ određene su dvije zone/režima zaštite, i to:

1.Zona zaštite II – aktivni režim zaštite, koja obuhvata okolinu ostrva Stari Ulcinj sa Hladnom uvalom i sjevernom stranom uvale Kruče, priobalna zona Mavrijana od uvale Doce do sjevernog kraja plaže Valdanos obuhvatajući rt Rep, uvalu Latova njiva, uvalu Udovica i uvalu Vučija jama;

2.Zona zaštite III – režim održivog korišćenja, koja obuhvata kopneni dio uz obalnu liniju obuhvatajući morske klifove, ali i stijene i padine velikog nagiba, a na moru dio akvatorijuma između obalne linije i administrativne granice zaštićenog područja na udaljenosti od oko 1NM, isključujući lokacije iz Zone zaštite II.

Propisano je da se u Zoni zaštite II sa aktivnim režimom zaštite mogu: sprovoditi akcije restauracije, revitalizacije i ukupnog unapređenja zaštićenog područja; vršiti kontrolisano korišćenje prirodnih resursa, bez posljedica po primarne vrijednosti njihovih prirodnih staništa. U Zoni zaštite III sa režimom održivog korišćenja mogu se sprovoditi intervencije u cilju restauracije i unapređenja zaštićenog područja, kao i razvijati naselja i prateća infrastruktura u mjeri u kojoj se ne narušavaju osnovne vrijednosti područja.

2.2 Sprovedene mjere zaštite

Služba za zaštitu i održivi razvoj u Javnom preduzeću za upravljanje morskim dobrom, tokom 2024. godine kontinuirano je spovodila nadzor i kontrolu u zaštićenom prirodnom dobru u II i III zoni zaštite i zaštitnom pojasu.

Stanje o kontroli zaštićenog područja konstatovano je izvještajima sa terena i službenim zabilješkama o kontroli, pri čemu je tokom 2024. godine sačinjeno ukupno 78 izvještaja sa terena i 3 službene zabilješke. Za sve uočene nepravilnosti upućivane su inicijative/zahtjevi za vršenje inspekcijskog nadzora za dalje vođenje postupka, a u cilju dovođenja zone zaštićenog područja u prvobitno stanje. Tokom 2024. godine, upućena su ukupno 3 zahtjeva/inicijative za vršenje inspekcijskog nadzora koja su se odnosila na nelegalno sidrenje, nelegalni ribolov i devastaciju životne sredine ovog područja.

3. REALIZACIJA PLANA PO INDIKATORIMA PRAĆENJA USPJEŠNOSTI REALIZACIJE PLANA

3.1 Ciljevi i prikaz realizovanih mjera i aktivnosti po tematskim oblastima

Za postavljanje ciljeva i aktivnosti za upravljanje zaštićenim područjem, prethodno je definisana vizija razvoja Parka.

Mistična ljepota Parka prirode Stari Ulcinj na morskim vratima Crne Gore čuva viševjekovne vrijednosti koje čovjek koristi na održivi način.

Prateći definisanu viziju, te smjernice date u Planu upravljanja, ovaj Izvještaj o realizovanim aktivnostima u Parku prirode „Stari Ulcinj” za 2024. godinu, shodno raspodjeli aktivnosti na tri tematske oblasti sa odgovarajućim dugoročnim i specifičnim ciljevima, sadrži spisak konkretnih aktivnosti za njihovu realizaciju. Ove tematske oblasti su: prirodne vrijednosti, edukacija i posjećivanje te kapaciteti upravljača i saradnje.

Dugoročni cilj prve tematske oblasti **„Prirodne vrijednosti”** je očuvano evidentirano stanje populacija vrsta i staništa značajnih za zaštitu, te predionih karakteristika parka prirode. U okviru ove tematske oblasti definisani su sljedeći specifični ciljevi:

- **AA**. Očuvano povoljno stanje morskih staništa i vrsta u odnosu na stanje predstavljeno u Studiji zaštite za zaštićeno područje Park prirode „Stari Ulcinj“ 2021.
- **AB**. Očuvano povoljno stanje obalnih/kopnenih staništa i vrsta u odnosu na stanje predstavljeno u Studiji zaštite za zaštićeno područje Park prirode „Stari Ulcinj“ 2021.
-

U okviru druge tematske oblasti **„Edukacija i posjećivanje”,** dugoročni cilj je organizovano posjećivanje na području Parka prirode „Stari Ulcinj“ uz ponudu edukativnih sadržaja zainteresovanim posjetiocima. Specifični ciljevi su sljedeći:

- **BA**. Posjećivanje na području Parka prirode „Stari Ulcinj“ je unaprijeđeno, te je povećana informisanost posjetilaca o vrijednostima Parka u odnosu na stanje prije proglašenja zaštićenog područja.
- **BB.** Razvijena edukacija i podignuti nivo znanja vezanih za vrijednosti Parka prirode „Stari Ulcinj“ u odnosu na stanje prije proglašenja zaštićenog područja.

Što se tiče treće tematske oblasti **„Kapaciteti upravljača i saradnja”,** dugoročni cilj su ojačani kadrovski i materijalni kapaciteti upravljača i unaprijeđene saradnje sa organizacijama i institucijama na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou za potrebe efikasnijeg upravljanja morskim zaštićenim područjem.
Specifični ciljevi za ovu oblast su sljedeći:

- **CA**. Podignut nivo znanja i vještina zaposlenih u JPMDCG o upravljanju zaštićenim područjem u odnosu na stanje prije proglašenja Parka prirode.

- **CB.** Povećana opremljenost JPMDCG u cilju efikasnijeg upravljanja morskim zaštićenim područjem.
- **CC**. Unaprijeđene postojeće i ostvarene nove saradnje sa organizacijama i institucijama na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou.

U skladu sa vizijom razvoja zaštićenog područja Parka prirode „Stari Ulcinj“, kao i definisanim ciljevima, u ovom poglavlju je data specifikacija realizovnih aktivnosti upravljanja ovim područjem po predloženim tematskim oblastima za prvu godinu realizacije Plana upravljanja, a koje prate navedene ciljeve u tom planu. U tabelama koje slijede prikazane su aktivnosti, indikatori, saradnici i institucionalni partneri u realizaciji, utrošena sredstava za sprovođenje aktivnosti, kao i vrsta izvora finansijskih sredstava (VS-vlastita sredstva, MF – Međunarodni fondovi, DI - drugi izvori). Redovan rad zaposlenih koji su raspoređeni na poslovima zaštite prirode nije uračunat posebno.

S obzirom na važnost tematskih oblasti u svrhu očuvanja i zaštite područja, te zbog ograničenih ljudskih i finansijskih kapaciteta Upravljača, definisani su različiti stepeni prioriteta planiranih aktivnosti.

- Prioritet 1 – aktivnosti koje se moraju sprovesti za vrijeme trajanja prve godine Plana upravljanja. Ovo su ključne aktivnosti i njihovo ispunjavanje pokazuje uspješnost Plana.
- Prioritet 2 – aktivnosti koje bi trebalo sprovesti za vrijeme trajanja prve godine Plana upravljanja. Postoji određena fleksibilnost u periodu sprovođenja.
- Prioritet 3 – aktivnosti koje se mogu sprovesti kada vrijeme i/ili sredstva postanu dostupni nakon izvršenja aktivnosti 1. i 2. stepena prioriteta

*Tabela br. 6: Prikaz mjera i aktivnosti za tematsku oblast „**Prirodne vrijednosti**“*

Dugoročni cilj: Očuvano evidentirano stanje populacija vrsta i staništa značajnih za zaštitu, te predionih karakteristika Parka prirode							
KOD	**Mjere i aktivnosti**	**Indikator sprovođenja mjera i aktivnosti**	**PRIORITET**	**Drugi saradnici u realizaciji**	**Utrošena sredstva**	**Izvori objezbeđivanja sredstava**	**Opis realizovane aktivnosti**
Specifični cilj AA: Očuvati povoljno stanje morskih staništa i vrsta u odnosu na stanje predstavljeno u Studiji zaštite za zaštićeno područje Park prirode Stari Ulcinj 2021.							
AA3	Sprovoditi monitoring brojnosti sunđera *Axinella cannabina* i analiza koraligena na prostoru PP Stari Ulcinj	Izvještaj o istraživanju *Axinella cannabina*, Nadopunjena baza podataka i zaštićenim područjima;	1	AZZŽS, IBM	0.00	MF	**Aktivnost nije realizovana.** Sprovođenje aktivnosti planirano je u okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Stari Ulcinj“. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnost predviđenu predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti 2024. godine, ista će biti realizovana početkom 2025. godine i finansirana od strane MedFund-a.
AA4	Prikupljati dostupne podatke monitoringa stanja morske sredine od AZZŽS.	Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja; Baza podataka;	3	AZZŽS, IBM	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Od strane Agencije za zaštitu životne sredine dobijeni su podaci koji se odnose na eutrofikaciju i to samo u određenim mjesecima, ne tokom cijele godine. Tokom 2024. godine Agencija za zaštitu životne sredine nije sprovela istraživjna koja se odnose na stanje kontaminenata i morske sredine. Dobijeni podaci će biti uneseni u bazu podataka koja se odnosi na zaštićena područja u zoni morskog dobra.
AA5	Uspostaviti i sprovoditi redovnu kontrolu sidrenja/aktivnosti iznad naselja morske trave (*Posidonia oceanica*) u II Zoni zaštite.	Minimum 40 izlazaka na teren godišnje; Službene zabilješke; Dnevnik o terenskom radu zaštitara;	1	UPSUL, ISP, UP, LK	0.00	VS, MF	**Aktivnost je realizovana.** Sprovedeno ukupno 81 izlazak na teren. Na osnovu toga je pripremljeno 78 izvještaja sa terena i 3 službene zabilješke. Takođe sačinjeno je i 27 Izvještaja o praćenju aktivnosti u zaštićenim područjima putem VTMIS Pelagus sistema.
AA6	Prikupljati dostupne podatke monitoringa invazivnih morskih vrsta.	Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja; Baza podataka;	3	AZZŽS, IBM, NVO, RK,R	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Upućeno je 38 dopisa svim relevantnim institucijama, od koji su pristigla 2 odgovora od strane Agencija za zaštitu životne sredine i Instituta za biologiju mora da ne posjeduju podatke o monitoringu invazivnih morskih vrsta.
AA7	Učestvovati u realizaciji Programa monitoringa otpada u moru, prema potrebama i mogućnostima.	Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja;	3	AZZŽS, IMB, NVO, JLS	0.00	VS	**Aktivnost nije realizovana.** Program monitoringa otpada u Crnoj Gori spovodi Agencija za zaštitu životne sredine, Javno preduzeće nije učestvovalo u sprovođenju ovog Programa tokom 2024. godine. Planirano je ostvarivanje saradnje sa Agencijom za zaštitu životne sredine u pogledu realizacije navedenog Programa.

							Rezutati istog su sastavni dio Godišnjeg izvještaja o stanju životne sredine koji objavljuje Agencija.
AA8	Sprovoditi akcije uklanjanja otpada iz mora u saradnji sa drugim institucijama i organizacijama.	Realizovana minimum 1 akcija uklanjanja otpada iz mora godišnje;	2	MERS, AZZŽS, IBM, UPSUL, JLS, KPBR, KPUL, NVO i RK	0.00	MF	**Aktivnost nije realizovana.** Sprovođenje aktivnosti planirano je u okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Stari Ulcinj“. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnost predviđenu predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti 2024. godine, ista će biti realizovana početkom 2025. godine i finansirana od strane MedFund-a.
AA9	Podsticati sektor ribarstva u praćenju stanja ribljih populacija na području PP Stari Ulcinj.	Održana minimum 2 sastanka; Upućena minimum 2 dopisa;	1	MPŠV/DZR, IBM, NVO, R	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Upućeno 23 dopisa relevantnim institucijama, od kojih je pristigao odgovor Instituta za biologiju mora da tokom 2024. godine nije sprovođen monitoring stanja ribljih populacija. Takođe, pristigao je i odgovor Saveza za sportski ribolov iz Baošića u cilju ostvarivanja buduće saradnje povodom ove aktivnosti i drugih predviđenih Planom upravljanja.
AA10	Voditi evidenciju o ribarskim aktivnostima u području PP Stari Ulcinj.	Uspostavljena baza podataka i ažurirani podaci;	1	MPŠV, JLS, RI	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Službenom zabilješkom je evidentirana 1 ribarska aktivnost u zaštićenom području koja se odnosi na nelegalni ribolov. Podaci su ažurirani.
AA11	Evidentirati pojavljivanje zaštićenih vrsta riba, morskih gmizavaca i sisara.	Nadopunjena baza podataka o zaštićenim područjima;	3	IBM, R, RK, NVO	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Od strane NVO sektora obaviješteni smo da je na području opštine Bar zabilježeno prisustvo Sredozemne medvedice (lat. *Monachus monachus*). Nadopunjena baza podataka.
AA12	Prikupljati dostupne podatke monitoringa morskih ptica.	Nadopunjena baza podataka o zaštićenim područjima;	3	AZZŽS, NVO	0.00	VS, DI	**Aktivnost je realizovana.** Upućeno 7 dopisa relevantnim institucijama. Nije bilo pristiglih odgovora.
AA13	Sarađivati s IBM u cilju inventarizacije vrste *Pinna nobilis* i na osnovu rezultata inicirati reviziju statusa vrste.	Izvještaj o istraživanju *Pinna nobilis*, Nadopunjena baza podataka o zaštićenim područjima;	2	IBM	0.00	VS	**Aktivnost je djelimično realizovana.** Krajem 2024. godine Javno preduzeće potpisalo je Ugovor sa NVO „Green Home“ za potrebe inventarizacije i monitoringa vrste *Pinna nobilis*. Realizacija Ugovora planirana je za 2025. godinu. Unaprijeđena baza podataka.
AA14	Pratiti čovjekov uticaj na morski ekosistem PP Stari Ulcinj na osnovu sanitarnog kvaliteta morske vode.	Izvještaj o sanitarnom kvalitetu vode na lokacijama u okruženju Parka realizaciji Godišnjeg programa upravljanja Izvještaj o sanitarnom kvalitetu morske vode na javnim kupalištima;	2	IBM	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Program praćenja kvaliteta morske vode na vodama za kupanje nije obuhvatio ni jednu lokaciju sa područja Parka prirode „Stari Ulcinj“, međutim uzorkovanje je vršeno na lokaciji „Valdanos“ koja se nalazi uz samu granicu Parka prirode. Voda na ovoj lokaciji je bila odličnog kvaliteta.
AA15	Prikupljati dostupne podatke o speleološkim objektima na području PP Stari Ulcinj.	Nadopunjena baza podataka o zaštićenim područjima;	1	JLS, AZZŽS, IMB, NVO, LS	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Upućeno 9 dopisa relevantnim institucijama, od kojih nije bilo pristiglih odgovora.

AA16	Unaprijediti postojeću bazu podataka sa podacima o morskim zaštićenim područjima.	Funkcionalna baza podatka;	1	NVO, IBM, AZZŽS	0.00	VS, MF	**Aktivnost je realizovana.** U okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Platamuni“, unaprijeđena je baza podataka o zaštićenim područjima u zoni morskog dorba. Baza dopunjena podacima. Održavanje baze sprovodi Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore.
Specifični cilj AB: Očuvati povoljno stanje obalnih/kopnenih staništa i vrsta u odnosu na stanje predstavljeno u Studiji zaštite za zaštićeno područje Park prirode Stari Ulcinj 2021.							
AB3	Revidovati Atlas crnogorskih plaža i kupališta u cilju prepoznavanja kupališta koja se nalaze u zaštićenom području PP Stari Ulcinj.	Revidovani Atlas crnogorskih plaža i kupališta;	1		0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra je tokom 2024. godine uputila dopis Radnoj grupi koja je formirana od strane Javnog preduzeća za izradu novog Atlasa crnogorskih plaža i kupališta, u cilju prepoznavanja i označavanja kupališta koja se nalaze na teritoriji ovog zaštićenom području. Odlukom Vlade Crne Gore plaže i kupališta su prepoznata Programom privremenih objekata u zoni morskog dobra za period od 2024-2028. godine.
AB4	Inicirati i učestvovati u reviziji Programa privremenih objekata u zoni morskog dobra uvažavajući ograničenja aktivnosti shodno režimu zaštite III stepena.	Upućen minimum 1 dopis; Održan minimum 1 sastanak;	1	MPPUDI	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra je tokom 2024. godine uputila dopis Ministarstvu prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine u cilju adekvatnog planiranja objekata na lokacijama koje se nalaze u ovom područjima. Odlukom Vlade Crne Gore donešen je Program privremenih objekata u zoni morskog dobra za period od 2024-2028. godine.
AB5	Revidovati Ugovore sa zakupcima kupališta u zaštićenom području PP Stari Ulcinj sa ciljem prepoznavanja mjera zaštite životne sredine ovog područja.	Broj revidovanih ugovora;	1	AZZŽS, ZK	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra je tokom 2024. godine uputila dopis Službi za ustupanje na korišćenje morskog dobra i upravljanje lukama kojim su obaviješteni da je prilikom raspisivanja javnih poziva, kao i zaključivanja Ugovora o korišćenju morskog dobra potrebno uzeti u obzir činjenicu da se radi o zaštićenom području, koji se koristi pod posebnim uslovima a u skladu sa Odlukom o proglašavanju zaštićenog područja, Zakon o zaštiti prirode i Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu.
AB6	Sarađivati sa UIP u cilju kontrole poštovanja predviđenih mjera zaštite životne sredine na kupalištima u prostoru PP Stari Ulcinj.	Upućen minimum 1 dopis; Sprovedene minimum 4 zajedničke kontrole; Sačinjene minimum 4 službene zabilješke;	3	UIP, ZK, JLS	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Sačinjene 3 službene zabilješke, poslata 3 Zahtjeva za vršenje inspekcijskog nadzora.

*Tabela br. 7: Prikaz mjera i aktivnosti za tematsku oblast „**Edukacija i promocija**“*

Dugoročni cilj: Posjećivanje na području Parka prirode Stari Ulcinj je organizovano, te se posjetiocima nude edukativni sadržaji							
KOD	**Mjere i aktivnosti**	**Indikator sprovođenja mjera i aktivnosti**	**PRIORITET**	**Drugi saradnici u realizaciji**	**Utrošena sredstva**	**Izvori objezbeđivanja sredstava**	**Opis realizovane aktivnosti**
Specifični cilj BA: Posjećivanje Parka prirode Stari Ulcinj zasniva se na saradnji upravljača i turističkog sektora i obogaćeno je novim posjetiteljskim sadržajima.							
BA1	Osmisliti i sprovoditi edukativne programe i programe posjećivanja PP Stari Ulcinj.	Osmišljen minimum 1 program;	2	TO, NVO, NTO, MERS, K	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Tokom 2023. godine osmišljena 3 edukativna programa i 1 program posjećivanja.
BA3	Uspostaviti saradnju sa osnovnim i srednjim školama u cilju sprovođenja edukativnih aktivnosti za učenike.	Uspostavljena saradnja sa minimim 2 škole;	1	JUOŠ, JUSŠ	0.00	VS	**Aktivnost je djelimično realizovana.** Ostavarena saradnja sa OŠ „Boško Strugar“ iz Ulcinja.
BA4	Inicirati uvrštavanje teme morskih zaštićenih područja u zvanične programe edukacije turističkih vodiča.	Upućen minimum 1 dopis; Održan minimim 1 sastanak;	1	K, AZZŽS	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Upućena 4 dopisa svim relevantnim obrazovnim ustanovama koje sprovode Program obrazovanja za osposobljavanje za zanimanje turistički vodič. Dopis je upućen i Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija kao nadležnoj instituciji koja donosi ovaj Program. Pristigla dva odgovora, dopis je proslijeđen Centru za stručno obrazovanje u cilju dalje realizacije.
BA5	Podsticati lokalnu turističku organizaciju na očuvanje tradicionalog nasljeđa kroz razni kulturno-zabavni program.	Upućen minimum 1 dopis; Održana minimim 1 manifestacija;	3	NTO, TO, JLS, NVO	0.00	VS	**Aktivnost je djelimično realizovana.** Upućena 4 dopis svim relevantnim institucijama. Nema pristiglih odgovora.
Specifični cilj BB: Povećana je informisanost i svijest posjetilaca o prirodnim, kulturnim i tradicionalnim vrijednostima Parka prirode Stari Ulcinj u odnosu na stanje prije proglašenja zaštićenog područja.							
BB1	Izraditi foto i video materijal sa područja PP Stari Ulcinj.	Baza foto i video dokumentacije; Objezbijeđeno minimum 50 fotografija i minimum 1 video;	1	PF	0.00	MF	**Aktivnost nije realizovana.** Sprovođenje aktivnosti planirano je u okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Stari Ulcinj“. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnost predviđenu

							predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti 2024. godine, ista će biti realizovana početkom 2025. godine i finansirana od strane MedFund-a.
BB2	Izraditi i održavati posebnu *web* stranicu PP Stari Ulcinj u okviru postojeće *web* stranice JPMDCG.	Izrađena i funkcionalna web stranica;	1	P	772.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Tokom 2023. godine izrađena web stranica u okviru postojeće web stranice Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom. Link stranice: https://www.morskodobro.me/me/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/park-prirode-stari-ulcinj Tokom 2024. godine stranica se redovno ažurirala.
BB3	Otvoriti i održavati profile PP Stari Ulcinj na društvenim mrežama *Instagram* i *Facebook*.	Otvoren profil na društvenim mrežama; Profil u funkciji; Minimum 24 objave;	1		0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Otvoreni Instagram i Facebook nalozi posvećeni morskim zaštićenim područjima. Profili su u funkciji, redovno se objavljuju informacije. Instagram: 19 novih objava, 46 novih pratilaca
BB4	Uspostaviti i obilježavati Dan PP Stari Ulcinj.	Obilježen Dan PP Stari Ulcinj;	2		0.00	VS	**Aktivnost djelimično realizovana.** Na II sastanku Savjetodavnog tijela Parka prirode „Stari Ulcinj“ uspostavljen je datum obilježavanja Dana PP Stari Ulcinj – 22. april.
BB5	Izraditi promotivno-edukativni materijal o vrijednostima PP Stari Ulcinj.	Izrađen minimum 1 promotivno-edukativni materijal;	2	P	0.00	MF	**Aktivnost nije realizovana.** U okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Platamuni“, planirana je izrada promotivno-edukativnog materijala za sva tri morska zaštićena područja. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnost predviđenu predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti 2024. godine, ista će biti realizovana početkom 2025. godine i finansirana od strane MedFund-a.
BB7	Inicirati učešće u TV i radio emisijama koje imaju za cilj informisanje javnosti o značaju i zaštiti PP Stari Ulcinj.	Učestovanje u minimum 3 TV i radio gostovanja;	2		0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Predstavnici upravljača su tokom 2024. godine učestvovali na ukupno 2 radijska i 4 televizijska gostovanja.
BB8	Osmisliti i sprovoditi ankete po pitanju stepena zadovoljstva posjetilaca prilikom boravka u Parku.	Anketirano minimum 50 posjetilaca; Baza podataka;	2	NVO	0.00	MF,VS	**Aktivnost je djelimično realizovana.** Osmišljena anketa o stepenu zadovoljstva posjetilaca prilikom boravka u Parku prirode „Stari Ulcinj“. Sprovođenje aktivnosti planirano je u okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Stari Ulcinj“. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnost predviđenu predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti 2024. godine, ista će biti realizovana početkom 2025. godine i finansirana od strane MedFund-a.

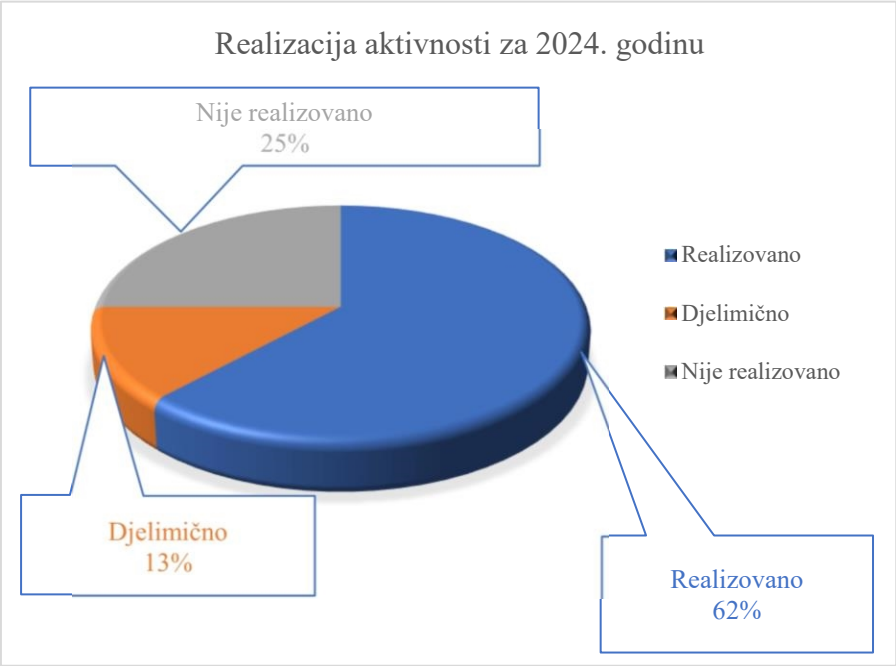
BB10	Izraditi i održavati mobilnu aplikaciju posvećenu morskim zaštićenim područjima.	Izrađena mobilna aplikacija;	2		0.00	MF, VS	**Aktivnost nije realizovana.** Sprovođenje aktivnosti planirano je u okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Stari Ulcinj“. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnost predviđenu predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti 2024. godine, ista će biti realizovana početkom 2025. godine i finansirana od strane MedFund-a.
Specifični cilj BC: Posjetiteljska infrastruktura zadovoljava potrebe posjetilaca, a uvažava prirodne i kulturne vrijednosti zaštićenog područja.							
BC1	Redovno održavati postojeće informativne table.	Ugovor o održavanju infrastrukture (4 informativne table); Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja;	1	P	8,853.00	VS, MF	**Aktivnost je realizovana**. Tokom 2024. godine, Javno preduzeće sklopilo je Ugovor za održavanja postojećih informativnih tabli. Postojeće table su obnovljene.
BC2	Inicirati postavljanje putokaza za PP Stari Ulcinj na glavnim putevim.	Upućen minimum 1 dopis; Održan minimum 1 sastanak;	3	MERS, DZP	0.00	VS, DI	**Aktivnost je realizovana.** Upućen dopis Ministarstvu saobraćaja i inicirano je postavljanje putokaza za Park prirode „Stari Ulcinj“. Ministarstvo saobraćaja je prosledilo dopis Upravi za saobraćaj, koja je donijela Rješenje kojim se Javnom preduzeću za upravljanje morskim dobrom Crne Gore daje saglasnost za postavljanje putokaza.
BC3	Izraditi Analizu mogućnosti uspostavljanja zona ronjenja i definisati kriterijume za korisnike.	Izrađena Analiza predloga zona ronjenja sa definisanim kriterijumima za korisnike.	2	IMB, UZZKD, RK	0.00	VS, DI	**Aktivnost nije realizovana.** Sprovođenje aktivnosti planirano je tokom 2025. godine u okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Stari Ulcinj“.
BC4	Obnoviti staru i postaviti novu posjetiteljsku infrastrukturu duž šetališnih staza.	Ugovor o održavanju i postavljanju nove posjetiteljske infrastrukture; Izvještaj o realizaciji ugovora; Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja;	1	JLS, KP, NVO	0.00	VS, MF	**Aktivnost nije realizovana.** Sprovođenje aktivnosti planirano je u okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Stari Ulcinj“. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnost predviđenu predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti 2024. godine, ista će biti realizovana početkom 2025. godine i finansirana od strane MedFund-a.
BC5	Izraditi Studiju za definisanje lokacija sidrenja i postavljanje eko bova na području Parka prirode Stari Ulcinj.	Izrađena Studija;	1	UPSUL, ZHSCG, K	0.00	VS, MF	**Aktivnost nije realizovana.** Sprovođenje aktivnosti planirano je u okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Stari Ulcinj“. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnost predviđenu predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti 2024. godine, ista će biti realizovana početkom 2025. godine i finansirana od strane MedFund-a.

Tabela br. 8: Prikaz mjera i aktivnosti za tematsku oblast ***„Kapaciteti upravljača i saradnje“***

Dugoročni cilj: Ojačani kadrovski i materijalni kapaciteti upravljača i unaprijeđene saradnje sa organizacijama i institucijama na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou za potrebe efiksanijeg upravljanja morskim zaštićenim područjem							
KOD	**Mjere i aktivnosti**	**Indikator sprovođenja mjera i aktivnosti**	**PRIORITET**	**Drugi saradnici u realizaciji**	**Utrošena sredstva**	**Izvori objezbeđivanja sredstava**	**Opis realizovane aktivnosti**
Specifični cilj CA: Podignut nivo znanja i vještina zaposlenih u JPMDCG o upravljanju zaštićenim područjem u odnosu na stanje prije proglašenja Parka prirode							
CA2	Inicirati i učestvovati na nacionalnim i međunarodnim radionicama, obukama i sastancima sa temom upravljanja morskim zaštićenim područjima.	Upućena minimim 1 inicijativa; Učestvovanje predstavnika JPMDCG na minimum 1 radionicu, obuku i sastanak;	2	JPMDCG	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Predstavnici upravljača su tokom 2024. godine učestvovali na jednoj međunarodnoj obuci, jednoj međunarodnoj radionici i jednoj konferenciji. Takođe, učestvovali su i u studijskoj posjeti zaštićenim područjima u Hrvatskoj.
CA4	Organizovati i učestvovati na obukama za korišćenje i rad u GIS bazama podataka.	Izvještaj sa održanih obuka; Obučen minimum 1 predstavnik upravljača;	2	NMP	0.00	VS, DI	**Aktivnosti je realizovana.** Na poziv Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, a u okviru projekta MPA4 Change Interreg Euro-MED, zaposleni u Službi za zaštitu i održivi razvoj učestvovali su na online obuci za rad u GIS-U (QGIS i WebGIS).
Specifični cilj CB: Povećana opremljenost JPMDCG u cilju efikasnijeg upravljanja morskim zaštićenim područjem							
CB2	Obezbjediti uniformu za lice zaduženo za poslove čuvanja zaštićenog prirodnog dobra – zaštitara.	Popis uniforme; Obezbijeđeno minimum 7 uniformi;	2	UCG, NVO	0.00	MF, VS, DI	**Aktivnost je realizovana.** U okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Platamuni“ i Park prirode „Katič“, planirana je nabavka uniformi za lica zadužena za poslove čuvanja zaštićenih prirodnih dobara – zaštitara. Nabavka se odnosi na sva tri morska zaštićena područja, s obzirom da ista lica kontrolišu sva zaštićena područja.
CB5	Obezbijediti obuku zaposlenima JPMD za korišćenje drona.	Izvještaj o održanoj obuci; Licence za upravljanje dronom;	2	NMP	0.00	VS, DI	**Aktivnost je djelimično realizovana.** Obavljeno istraživanje i prikupljene informacije o načinima dobijanja licence za upravljanje dronom. Potpuna realizacija aktivnosti će se sprovosti tokom 2025. godine, s obzirom da se ista spovodi nakon nabavke drona, u skladu sa njegovom kategorijom i performansama. Realizacija iste je planirana u okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Stari Ulcinj“.

CB6	Obezbjediti eko bove za sidrenje plovila.	Izvještaj sa održanih obuka:	2	NMP	0.00	VS, DI	**Aktivnost nije realizovana.** Sprovođenje aktivnosti planirano je u okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Stari Ulcinj“. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnost predviđenu predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti 2024. godine, ista će biti realizovana početkom 2025. godine i finansirana od strane MedFund-a.
Specifični cilj CC: Unaprijeđene postojeće i ostvarene nove saradnje sa organizacijama i institucijama na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou							
CC1	Formirati savjetodavno tijelo PP Stari Ulcinj u saradnji sa organizacijama i institucijama na lokalnom i nacionalnom nivou, te održavati redovne sastanke istog.	Održan minimum 1 sastanak; Akt o imenovanju Savjetodavnog tijela; Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja;	2	MERS, IBM, AZZŽS, NVO, JLS, LS, TO	370.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Formirano Savjetodano tijelo PP Stari Ulcinj i usvojen Pravilnik o radu. Tokom 2024. godine održana 2 sastanka.
CC2	Inicirati i održavati učlanjenje JPMDCG u međunarodnim organizacijama.	Upućena minimum 1 inicijativa; Potvrda o učlanjenju;	2		200.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Plaćanje godišnje članarine za učešće u MedPan organizaciji i asocijaciji Parkovi Dinarida.
CC3	Inicirati saradnju sa Opštinama Bar i Ulcinj u cilju izrade Plana zaštite od požara.	Broj dopisa; Broj sastanaka;	1	OPBR, OPUL	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Upućeni dopisi Opštinama Bar i Ulcinj. Odgovor je pristigao od strane opštine Bar kojim su istakli spremnost za saradnju povodom izrade ovog dokumenta.
CC4	Inicirati i učestvovati u postupcima izmjene i donošenja zakonskih i podzakonskih akata, te planskih dokumenata relevantnih za morska zaštićena područja.	Upućena minimum 2 dopisa; Održan minimum 1 sastanak;	1	JLS, MIN, NVO, UCG	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Javno preduzeće, kao upravljač zaštićenim područjima u zoni morskog dobra, učestvovalo je u davanju mišljenja, predloga, sugestija i komentara na Nacrta Zakona o zaštitu prirode. Proces donošenja ovog Zakona sprovodi Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.
CC5	Inicirati uključivanje JPMDCG kao aktera u radu komisija i radnih tijela koja donose odluke u vezi sa zaštićenim područjima.	Upućen minimum 1 dopis; Održan minimum 1 sastanak;	1	AZZŽS, MERS, OPBR, OPUL	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, kao upravljač zaštićenim područjima u zoni morskog dobra pozvano je da bude dio koordinacionog tijela za unapređenje upravljanja zaštićenim područjima – koje djeluje pod okriljem Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera.

Planom upravljanja za Park prirode „Stari Ulcinj“ predviđena je relizacije ukupno 45 aktivnosti za drugu godinu upravljanja (2024. godine). Od ukupnog broja aktivnosti potpuno je realizovano 28, dok je djelimično realizovano 6. Aktivnosti koje nisu realizovane u izvještavanom periodu (11), planirane su za relizaciju u okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Stari Ulcinj“. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnosti predviđene predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti 2024. godine, iste će biti realizovana početkom 2025. godine i finansirane od strane MedFund-a. U nastavku se nalazi grafikon br. 2 kojim je procentualno prikazana realizacija aktivnosti za predmetnu godinu.

Grafikon br. 2: Aktivnosti koje su realizovane tokom 2024. godine

3.1.1 Prikaz mjera i aktivnosti iz Godišnjeg programa upravljanja zaštićenim područjem Park prirode „Stari Ulcinj” za 2023. godinu a koje su realizovane tokom 2024. godine

*Tabela br. 9 Prikaz mjera i aktivnosti za tematsku oblast „**Prirodne vrijednosti**“*

Dugoročni cilj: Očuvano evidentirano stanje populacija vrsta i staništa značajnih za zaštitu, te predionih karakteristika Parka prirode							
KOD	**Mjere i aktivnosti**	**Indikator sprovođenja mjera i aktivnosti**	**PRIORITET**	**Drugi saradnici u realizaciji**	**Utrošena sredstva**	**Izvori objezbeđivanja sredstava**	**Opis realizovane aktivnosti**
Specifični cilj AA: Očuvati povoljno stanje morskih staništa i vrsta u odnosu na stanje predstavljeno u Studiji zaštite za zaštićeno područje Park prirode Stari Ulcinj 2021.							
AA13	Sarađivati s IBM u cilju inventarizacije vrste *Pinna nobilis* i na osnovu rezultata inicirati reviziju statusa vrste.	Izvještaj o istraživanju *Pinna nobilis*, Nadopunjena baza podataka o zaštićenim područjima;	2	IBM	0.00	MF	**Aktivnosti djelimično realizovana.** Krajem 2024. godine Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom potpisalo je Ugovor sa NVO „Green Home“ za potrebe inventarizacije i monitoringa vrste *Pinna nobilis*. Realizacija Ugovora planirana je za 2025. godinu. Unaprijeđena baza podataka.
Specifični cilj AB: Očuvati povoljno stanje obalnih/kopnenih staništa i vrsta u odnosu na stanje predstavljeno u Studiji zaštite za zaštićeno područje Park prirode Stari Ulcinj 2021.							
AB3	Revidovati Atlas crnogorskih plaža i kupališta u cilju prepoznavanja kupališta koja se nalaze u zaštićenom području PP Stari Ulcinj.	Revidovani Atlas crnogorskih plaža i kupališta;	1		0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra je tokom 2024. godine uputila dopis Radnoj grupi koja je formirana od strane Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom za izradu novog Atlasa crnogorskih plaža i kupališta, u cilju prepoznavanja i označavanja kupališta koja se nalaze na teritoriji ovog zaštićenom području. Odlukom Vlade Crne Gore plaže i kupališta su prepoznata Programa privremenih objekata u zoni morskog dobra za period od 2024-2028. godine.

AB5	Revidovati Ugovore sa zakupcima kupališta u zaštićenom području PP Stari Ulcinj sa ciljem prepoznavanja mjera zaštite životne sredine ovog područja.	Broj revidovanih ugovora;	1	AZZŽS, ZK	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Služba za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra je tokom 2024. godine uputila dopis Službi za ustupanje na korišćenje morskog dobra i upravljanje lukama kojim su obaviješteni da je prilikom raspisivanja javnih poziva, kao i zaključivanja Ugovora o korišćenju morskog dobra potrebno uzeti u obzir činjenicu da se radi o zaštićenom području, koji se koristi pod posebnim uslovima a u skladu sa Odlukom o proglašavanju zaštićenog područja, Zakon o zaštiti prirode i Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu.

*Tabela br. 10: Prikaz mjera i aktivnosti za tematsku oblast **„Kapaciteti upravljača i saradnje“***

Dugoročni cilj: Ojačani kadrovski i materijalni kapaciteti upravljača i unaprijeđene saradnje sa organizacijama i institucijama na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou za potrebe efiksanijeg upravljanja morskim zaštićenim područjem							
KOD	**Mjere i aktivnosti**	**Indikator sprovođenja mjera i aktivnosti**	**PRIORITET**	**Drugi saradnici u realizaciji**	**Utrošena sredstva**	**Izvori objezbeđivanja sredstava**	**Opis realizovane aktivnosti**
Specifični cilj CA: Podignut nivo znanja i vještina zaposlenih u JPMDCG o upravljanju zaštićenim područjem u odnosu na stanje prije proglašenja Parka prirode							
CA4	Organizovati i učestvovati na obukama za korišćenje i rad u GIS bazama podataka.	Broj obuka; Broj obučenih predstavnika upravljača;	2	NMP	0.00	VS, DI	**Aktivnosti je realizovana.** Na poziv Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, a u okviru projekta MPA4 Change Interreg Euro-MED, zaposleni u Službi za zaštitu i održivi razvoj učestvovali su na online obuci za rad u GIS-U (QGIS i WebGIS).
Specifični cilj CC: Unaprijeđene postojeće i ostvarene nove saradnje sa organizacijama i institucijama na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou							
CC1	Formirati savjetodavno tijelo PP Stari Ulcinj u saradnji sa organizacijama i institucijama na lokalnom i nacionalnom nivou, te održavati redovne sastanke istog.	Održan minimum 1 sastanaka; Akt o imenovanju Savjetodavnog tijela; Izvještaj o realizaciji Godišnjeg programa upravljanja;	2	MERS, IBM, AZZŽS, NVO, JLS, LS, TO	0.00	VS	**Aktivnost je realizovana.** Formirano Savjetodano tijelo za Park prirode „Stari Ulcinj“ i usvojen Pravilnik o radu. Tokom 2024. godine održana 2 sastanka.

3.2 Prikaz aktivnosti istraživanja i monitoringa

U tabelarnom prikazu broj 11 posebno su prikazane planirane i realizovane aktivnosti koje se odnose na istraživanja i monitoring vrsta u cilju bolje preglednosti.

Tabela br. 11: Prikaz aktivnosti istraživanja i monitoringa

Kod aktivnosti	Vrsta/stanište	Učestalost sprovođenja	Subjekti realizacije	Metode	Područje istraživanja /monitoringa
AA3	Vrsta *Axinella cannabina*	Dvije godine	Služba za zaštitu i održivi razvoj, Institut za biologiju mora	Monitoring	Cijelo područje PP Stari Ulcinj
Sprovođenje aktivnosti planirano je u okviru Ugovora o grantu za podršku upravljanja morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Stari Ulcinj“. Budući da zbog administrativnih procedura, aktivnost predviđenu predmetnim Ugovorom o grantu nije bilo moguće sprovesti 2024. godine, ista će biti realizovana početkom 2025. godine i finansirana od strane MedFund-a.					
AA13	Vrsta *Pinna nobilis*	Godišnje	Služba za zaštitu i održivi razvoj, Institut za biologiju mora	Inventarizacija vrste	Cijelo područje PP Stari Ulcinj
Krajem 2024. godine Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore potpisalo je Ugovor sa NVO „Green Home“ za potrebe inventarizacije i monitoringa vrste Pinna nobilis. Realizacija Ugovora planirana je za 2025. godinu.					
AA14	Kvalitet morske vode	Godišnje	Služba za zaštitu i održivi razvoj, Institut za biologiju mora	Monitoring	Lokacije blizu granice zaštićenog područja – uvala Maslina i uvala Valdanos
Program praćenja kvaliteta morske vode na vodama za kupanje nije obuhvatio ni jednu lokaciju sa područja Parka prirode „Stari Ulcinj“, međutim uzorkovanje je vršeno na lokaciji „Valdanos“ koja se nalazi uz samu granicu Parka prirode. Voda na ovoj lokaciji je bila odličnog kvaliteta.					

4. AKTIVNOSTI U ZAŠTIĆENOM PODRUČJU

4.1 Edukacija

4.1.1 Aktivnosti realizovane od strane upravljača

Mediteranski Dan Obale - Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore u saradnji sa Ministarstvom ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, obilježilo je Mediteranski Dan Obale organizacijom ekološkog časa za učenike JU OŠ „Boško Strugar" iz Ulcinja. Cilj predavanja, pored promocije Mediteranskog dana Obale i Parka prirode „Stari Ulcinj" koji se nalazi na teritoriji ove opštine, upoznavanje učenika sa zaštićenim područjima duž crnogorske obale te ukazivanje na značaj očuvanja biodiverziteta i zdrave životne sredine.

Slika br. 1 i 2: Obilježavanje Mediteranskog dana obale

Savjetodavno tijelo Parka prirode „Stari Ulcinj" – Pravilnikom o formiranju Savjetodavnog tijela zaštićeno područje Park prirode „Stari Ulcinj", Odlukom o proglašavanju zaštićenog područja Parka prirode „Stari Ulcinj", te Planom upravljanja za Park prirode „Stari Ulcinj" formirano je Savjetodavno tijelo za predmetni Park.

Savjetodavno tijelo ovog parka čine predstavnici državnih i lokalnih uprava, institucije i organizacije čije poslovanje je usko povezano sa zaštitom obale i mora, te lokalno stanovništvo, mjesne zajednice, škole i obrazovne institucije. U cilju uključivanja lokalnih udruženja i nevladinih organizacija u rad Savjetodavnog tijela, Javno preduzeće je raspisalo *Poziv lokalnim udruženjima i nevladinim organizacijama za saradnju povodom formiranja Savjetodavnog tijela za Park prirode „Stari Ulcinj"*. Na predmetni poziv nije bilo pristiglih ponuda, ali Javno preduzeće tokom 2025. godine planira da ponovo raspiše Poziv, te pronađe način za uključivanje ovih institucija u rad Savjetodavnog tijela.

U okviru MedFund projekta kroz Ugovore o grantu za Parkove prirode „Platamuni" i „Katič", organizovan je prvi sastanak Savjetodavnog tijela Parka prirode „Stari Ulcinj".Tokom ovog sastanka predstavljen je Pravilnik o radu Savjetodavnog tijela i aktivnosti koje su planirane da se sprovedu na području parka.

Krajem 2024. godine, organizovan je i Drugi sastanak Savjetodavnog tijela Park prirode „Stari Ulcinj". Na ovom sastanku usvojen je zapisnik sa prve konstitutivne sjednice Savjetodavnog tijela, te Pravilnik

o radu ovog Savjetodavnog tijela. Pored toga, članovi su upoznati sa aktivnostima Službe za zaštitu i održivi razvoj morskog dobra tokom ljetnje turističke sezone na području parka. Pored navedenog, jednoglasno je usvojeno da se Dan Parka prirode „Stari Ulcinj“ ubuduće obilježava 22. aprila, kada je i proglašeno prvo morsko zaštićeno područje u Crnoj Gori.

4.1.2 Učešće upravljača

Konferencija **„Zaštićena područja Crne Gore u kontekstu pridruživanja EU“ -** Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom učestvovalo je na dvodnevnoj konferenciji „Zaštićena područja Crne Gore u kontekstu EU pridruživanja“ u Podgorici. Konferenciju su organizovali Parkovi Dinarida u okviru projekta “Zaštićena područja – dobro svih nas” koji je podržan kroz program „OCD u Crnoj Gori – od osnovnih usluga do oblikovanja politika – M’BASE“.

Cilj konferencije je podrška procesu unapređenja i transformaciji sistema zaštićenih područja u Crnoj Gori kroz identifikovnje ključnih pravaca, potreba i budućih koraka u cilju postizanja bolje efikasnosti i kontrole upotrebe resursa. Konferencija je okupila veliki broj učesnika i stručnjaka iz sektora zaštite prirode i životne sredine iz Crne Gore, Hrvatske, Slovenije i Srbije.

Slika br. 3: Konferencija „Zaštićena područja Crne Gore u kontekstu pridruživanja EU“

4.1.3 Posjete u Parku prirode „Stari Ulcinj”

U Parku prirode „Stari Ulcinj” tokom 2024. godine nije bilo posjeta organizovanih od strane Javnog preduzeća za upravljanje morskim dorbom Crne Gore. Ovo zaštićeno područje nalazi se na ruti brojnih turističkih prevoznika na moru koji organizuju krstarenja brodom tokom ljetnje turističke sezone, te na taj način posjetioci učestvuju u posjećivanju Parka prirode. Međutim, Javno preduzeće nema precizne informacije o broju posjetilaca koji se na ovaj način upoznaju sa ovim morskim zaštićenim područjem.

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore je u aprilu mjesecu 2024. godine potpisalo Ugovor sa Udruženjem za održivo finansiranje Mediteranskih morskih zaštićenih područja – MedFund-om, u okviru projekta „Built back a blue and stronger Mediterranean – Ponovo izraditi plavi i jači Mediteran”. Realizacija projekta je planirana za period 2024-2028. godine. Posebni dio ovog Ugovora čini organizacija posjeta u parku prirode, međutim, zbog administrativnih procedura, aktivnosti koje su predviđene za 2024. godinu nije bilo moguće sprovesti, pa je realizacija pomjerena za 2025. godinu.

4.1.4 Posjete drugim morskim zaštićenim područjima

MedPAN Regionalna radionica - Predstavnici Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore učestvovali su u MEDPAN Regionalnoj radionici za razmjenu iskustava o turizmu u Mediteranskim morskim zaštićenim područjima i povezanim događajima (MedPAN Regional Experience Sharing Workshop on Tourism in Mediterranean Marine Protected Areas) kao i Generalnoj skupštini MedPAN-a, koja je održana u Hyères (La Londe Les Maures) - Francuska, u periodu od 15.04.2024. – 19.04.2024. godine. Radionica je organizovana sa ciljem da omogući upravljačima i zainteresovanim stranama morskih zaštićenih područja, kao i zainteresovanim stranama u turizmu, da udruže i podjele svoja znanja, stručnost i iskustva u upravljanju turističkim pritiskom i njegovim uticajima na obalne i morske ekosisteme, kao i u uspostavljanju saradnje za prelazak na održivi turizam.

Slika br. 4: Regionalna radionica MedPAN

Studijska posjeta morskim zaštićenim područjima u Hrvatskoj - U cilju razmjene iskustava i znanja u upravljanju morskim zaštićenim područjima, u periodu od 04 do 08. novembra 2024. godine organizovana je studijska posjeta morskim zaštićenim područjima u Hrvatskoj. Tokom ove studijske posjete predstavnici Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore posjetili su Javnu ustanovu za upravljanje zaštićenim djelovima prirode na području Zadarske županije „Natura Jadera“ i jedno zaštićeno područje Zadarske županije i područje evropske ekološke mreže Natura 2000, kojim ova Javna ustanova upravlja još od 2003. godine kao i Park prirode „Lastovo“ i Javnu ustanovu “Park prirode Lastovsko otočje”, koja upravlja ovim zaštićenim područjem. Studijska posjeta organizovana je u cilju razmjene iskustva, znanja i korisnih informacija sa upravljačima morskih zaštićenih područja u regionu, kako bi se zaposleni u Javnom preduzeću obučili za rad i efikasnije upravljanje zaštićenim područjima u moru u Crnoj Gori. Ova studijska posjeta je bila veoma značajna jer su učesnici imali priliku da razmjene iskustva i znanja o uspješnom upravljanju morskim zaštićenim područjima, zaštiti prirode, posjećivanju, izvorima finansiranja, ustupanju na korišćenje, sprovođenju turističkih aktivnosti, uspostavljanju zona za sidrenje, sprovođenju međunarodnih projekata, promociji, edukaciji i sl.

Slika br. 5 i 6: Studijska posjeta

4.2 Promocija

U cilju promocije morskih zaštićenih područja, odnosno Parka prirode „Stari Ulcinj“ , Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom je na zvaničnoj stranici preduzeća postavilo sve relevantne informacije koje se odnose na ovo zaštićeno područje. (https://www.morskodobro.me/me/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/park-prirode-stari-ulcinj).

Takođe, tokom 2024. godine, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom redovno je objavljivalo na svojoj društvenoj mreži Instagram infomacije o zaštićenom području a sve to u cilju što veće promocije. Trenutno Instragram profil prati oko 194.

Park prirode „Stari Ulcinj” tokom izvještavane godine, promovisan je putem radio i TV emisija, i to gostovanjima u dvije radio emisije i četiri TV gostovanja.

Slika br. 7 i 8: Prikaz profila

Javno preduzeće je, u saradnji sa lokalnim turističkim organizacijama i Nacionalnom turističkom organizacijom, učestvovalo na šest sajmova turizma i drugih relevantnih događaja, tokom kojih je promovisana obala Crne Gore uključujući i morska zaštićena područja.

4.3 Međunarodni projekti

Tabela br. 12: Projekti koji su se sprovodili tokom 2024. godine

Naziv projekta	Cilj projekta	Sažet opis projekta	Naziv nosioca i partnera u sprovođenju	Trajanje projekta	Finansijska vrijednost projekta	Status projekta
„BLUE4ALL” HORIZON Europe Ocean Mission (*Blueprint demonstration for co-created effective,efficient and resilient networks of MPAs - Demonstracija plana za zajedničko kreiranje efektivne, efikasne i otporne mreže MZP-a*)	Cilj projekta je rješavanje izazova očuvanja i obnove mora u Evropi kroz predlog novog pristupa morskim zaštićenim područjima, koji je u skladu sa Strategijom EU za biodiverzitet i nacionalnim inicijativama.	Projekat stavlja zainteresovane strane u centar procesa upravljanja morskim zaštićenim područjima, obezbjeđujući da se njihove potrebe i brige adresiraju od samog početka. „BLUE4ALL” projekat će raditi sa zainteresovanim stranama u 25 morskih zaštićenih područja/pilot područja, u regionima Sredozemnog mora, Baltičkog mora i severoistočnog Atlantika, na razvoju alata za očuvanje i obnavljanje morske sredine na društveno održiv i prihvatljiv način. Ovi alati će biti testirani u pilot područjima i na kraju će rezultirati platformom Blueprint, koja će biti prilagođena korisnicima za kreiranje efektivnih, efikasnih i otpornih morskih zaštićenih područja i mreža morskih zaštićenih područja. Morska zaštićena područja u Crnoj Gori – parkovi prirode „Platamuni”, „Katič” i „Stari Ulcinj” će biti pilot područja, u kojima će biti testirani alati	U projektu učestvuje 22 partnera iz različitih institucija iz cijele Evrope (Belgija, Francuska, Italija, Njemačka, Holandija, Danska, Švedska, Finska, Estonija, Crna Gora, Hrvatska, Irska i Švajcarska). The Royal Belgian Institute of Natural Sciences (RBINS) je vodeći partner.	januar 2023. - decembar 2026. godine	/	Aktivan

		koji će biti kreirani za očuvanje i obnavljanje morske sredine.				
Projekat za Park prirode „Stari Ulcinj“ finansiran od strane MedFund-a, u okviru regionalnog projekta „*Build back a blue and stronger Mediterranean - Izgraditi ponovo plavi i jači Mediteran*“	Projekat ima za cilj da obezbijedi efikasno upravljanje, promoviše lokalnu upravu, unaprijedi nadzor, podigne svijest o značaju očuvanja morskih zaštićenih područja, prati ekološke koristi i podrži održivo korišćenje ovih Usaglašavanje je je u toku.dragocijenih morskih ekosistema.	Javnom preduzeću za upravljanje morskim dobrom Crne Gore je tokom 2024. godine potpisalo Ugovor o grantu za Park prirode „Stari Ulcinj” sa Udruženjem za održivo finansiranje Mediteranskih morskih zaštićenih područja - MedFund-om. U periodu od 5 godina, MedFund će obezbijediti finansijsku pomoć, tehničku ekspertizu i unapređenje kapaciteta, kako bi se omogućila implementacija planova upravljanja i poboljšala dugoročna održivost morskih zaštićenih područja.	Udruženje za održivo finansiranje Mediteranskih morskih zaštićenih područja – MedFund i Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore su partneri u projektu. Ovo partnerstvo je dio regionalnog projekta pod nazivom „Build back a blue and stronger Mediterranean - Izgraditi ponovo plavi i jači Mediteran“, koji je finansiran od strane Globalnog fonda za životnu sredinu (GEF) i podržan od Conservation International (CI), kako bi se poboljšala zaštita mora i obale u Mediteranu.	2024-2028. godine	287 000,00 USD	Aktivan

Tabela br. 13: Projekat čija se realizacija planira tokom 2025. godine

Naziv projekta	Cilj projekta	Sažet opis projekta	Naziv nosioca i partnera u sprovođenju	Trajanje projekta	Finansijska vrijednost projekta	Status projekta
Projekat "GreenPulse: Sustainable Tourism for Waterresources and Trails – Održivi turizam za vodene resurse i staze" u okviru Programa Interreg IPA CBC Hrvatska - Bosna i Hercegovina - Crna Gora 2021-2027. godine	Projekat je usmjeren na razvoj novih i unapređenje postojećih pješačkih i biciklističkih staza uz vodne resurse u cilju diversifikacije turističke ponude srodnim proizvodima i uslugama, doprinoseći povećanju zelene ekonomije i unapređenju kvaliteta turizma, njegove održivosti, a sve kako bi se smanjile posledice prekomjernog turizma.	Implementacijom projekta GREENPULSE ojačaće se kapaciteti prekograničnog područja za podršku održivom turizmu u urbanim sredinama Hrvatske, urbanim i ruralnim područjima Crne Gore i ruralnim područjima Bosne i Hercegovine, uz vodne resurse. Projekat GREENPULSE će doprinijeti podizanju svijesti lokalnog stanovništva i posjetilaca, kao i kapaciteta uključenih zainteresovanih strana o važnosti modela održivog turizma. Postojeća saradnja uključenih zainteresovanih strana dodatno će ojačati kapacitete koji će biti zasnovani na projektnim aktivnostima i koji će kao rezultat imati smjernice upućene kreatorima politike na lokalnom, nacionalnom i evropskom nivou.	Vodeći partner projekta je Grad Makarska (Hrvatska) a projektni partneri su Javno preduzeće Park prirode „Hutovo blato“ (Bosna i Hercegovina) i Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore (Crna Gora).	Januar 2025. – Decembar 2026. godine	*cca 292.000,00 €*	Odobren

5. FINANSIJSKA SREDSTVA UTROŠENA ZA ZAŠTITU

5.1 Finansiranje Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore osnovano je i posluje u javnom interesu, što znači da nema akumulaciju dobiti, već su ukupni prihodi jednaki rashodima.

Ciljevi koji treba da budu ispunjeni su:

- zakonitost korištenja sredstava, korištenje sredstava za namjene utvrđene Zakonom o morskom dobru;
- koordinacija sa primorskim opštinama u postupku definisanja prioritetnih ulaganja, veći stepen komunalnog održavanja i uređenja zone morskog dobra u saradnji sa primorskim opštinama sa planiranjem više sredstava i iz više različitih izvora za ovu namjenu;
- zaštita, očuvanje i uređenje prirodnih plaža i izgradnja novih kupališta, održavanje i unapređenje stanja u zaštićenim prirodnim dobrima u zoni morskog dobra, unapređenje zone kroz integralno upravljanje obalom;
- realizacija važnih infrastrukturnih investicija, realizacija zakonskih obaveza Javnog preduzeća.

Na osnovu Zakona o morskom dobru i Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata, donosi se Godišnji Plan korišćenja finansijskih sredstava Javnog preduzeća po sljedećem postupku:

- priprema nacrta Plana u okviru stručne službe Javnog preduzeća;
- usvajanje Plana od strane Upravnog odbora Javnog preduzeća;
- dobijanje saglasnosti od nadležnog Ministarstva;
- dobijanje saglasnosti od Vlade Crne Gore;
- plan korišćenja finansijskih sredstava je osnov za izradu Plana javnih nabavki;
- postupanje i praćenje pozicija iz Plana korišćenja sredstava;
- na kraju kalendarske godine vrši se izrada Završnog računa (*bilans stanja, bilans uspjeha, statistički aneks, promjene na kapitalu, tok gotovine, napomene uz finansijske izvještaje i izvještaj menadžmenta*);
- završni račun usvaja Upravni odbor Javnog preduzeća;
- usvojeni Završni račun se predaje Upravi prihoda i carina (Ministarstvo finansija);
- sredstva za nerealizovane aktivnosti se prenose u sljedeću godinu i imaju posebnu poziciju u Planu korišćenja sredstava kao „prenesene aktivnosti“.

Finansijska sredstva Javnog preduzeća troše se u skladu sa zakonom i opštim aktima preduzeća, donijetim odlukama, planovima i programima rada, zaključenim ugovorima i drugim aktima, u cilju izvršavanja obaveza i zadataka iz nadležnosti Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore. Raspodjela prihoda i rashoda se vrši na osnovu godišnjeg Plana korišćenja finansijskih sredstava Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore (na osnovu Zakona o morskom dobru i Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata). Plan se sastoji od:

- investicionih ulaganja (izrada tehničke dokumentacije, elaborati, studije, geodetska snimanja, recenzije, izvođenje radova sa nadzorom);

- tekućeg održavanja zone morskog dobra (sanacije obale, uklanjanje objekata, ugovori sa lokalnim Komunalnim preduzećima, i dr);
- monitoringa i praćenja stanja životne sredine (kvalitet vode za kupanje, praćenje stanja u parkovima prirode, istraživanje i mapiranje bioloških i ekoloških parametara obale i mora, i dr);
- ostalih poslovnih rashoda (troškovi struje, vode, telefon, internet, reklama, zakup prostorija, kancelarijski materijal, održavanje higijene i ostali režijski troškovi);
- učešća u međunarodnim projektima (kofinansiranje);
- nabavke osnovnih sredstava (nabavka opreme, vozila i dr);
- zarada i ostalih ličnih primanja zaposlenih;
- prenesenih aktivnosti.

Finansiranje preduzeća vrši se iz Budžeta Javnog preduzeća koji obuhvata sljedeće prihode i rashode.

- **Prihodi:**

- naplata naknade za korištenje morskog dobra (*kupališta, privremeni objekti, terase, pristaništa, privezišta, sidrišta, objekti na rijeci Bojani, ustupanje luka od lokalnog značaja, i sl*);
- naplata usluga prevoza na trajektnoj liniji Kamenari-Lepetane;
- naplata komercijalnih i komunalnih vezova – Luka Budva;
- ostali poslovni prihodi (*naplata garancija, otkup tenderske dokumentacije, izdavanje UT uslova, prihodi od međunarodnih projekata refundacija, donacije i sl*);

- **Rashodi:**

Finansijska sredstva Javnog preduzeća troše se u skladu sa zakonom i opštim aktima preduzeća, donijetim odlukama, planovima i programima rada, zaključenim ugovorima i drugim aktima u cilju izvršavanja obaveza i zadataka iz nadležnosti Javnog preduzeća.

- investiciona ulaganja (*izrada tehničke dokumentacije, elaborati, studije, geodetska snimanja, recenzije, izvođenje radova sa nadzorom*);
- tekuća održavanja zone morskog dobra (*sanacije obale, uklanjanje objekata, ugovori sa lokalnim Komunalnim preduzećima i dr*);
- monitoring i praćenje stanja životne sredine (*kvalitet vode za kupanje, praćenje stanja u rezervatima/parkovima prirode u morskom području, istraživanje i mapiranje bioloških i ekoloških parametara obale i mora, i dr*);
- troškovi za potrebe trajektne linije Kamenari – Lepetani;
- troškovi za održavanje i upravljanje Lukom Budva;
- ostali poslovni rashodi (*troškovi struje, vode, telefon, internet, reklama, zakup prostorija, trajekt, kancelarijski materijal, održavanje higijene i ostali režijski troškovi*);
- učešće u međunarodnim projektima (*kofinansiranje*);
- nabavka osnovnih sredstava (*nabavka opreme, vozila i dr*);
- zarade i ostala lična primanja zaposlenih;
- prenesene aktivnosti.

5.2 Finansijska sredstva utrošena za sprovođenje planiranih aktivnosti

Shodno članu 59 Zakona o zaštiti prirode Izvještaj o realizaciji Plana upravljanja treba da sadrži informacije o finansijskim sredstvima utrošenim za zaštitu i ostvarenim prihodima od naknada za korišćenje područja i područja ekološke mreže. Shodno tome, u narednim tabelama dat je pregled godišnjih troškova po tematskim oblastima za 2024. godinu.

Godišnji troškovi po tematskoj oblasti B „Edukacija i promocija“ za 2024.godinu

KOD	Aktivnosti	PRIORITET	Indikativna procjena sredstava potrebnih za sprovođenje mjera i aktivnosti
BB2	Izraditi i održavati posebnu *web* stranicu PP Stari Ulcinj u okviru postoje *web* stranice JPMDCG.	1	772.00
UKUPNO BB			**772.00**
BC1	Redovno održavati postojeće informativne table.	1	8,853.00
UKUPNO BC			**8,853.66**
UKUPNO Tematska oblast B			**9,625.00**

Godišnji troškovi po tematskoj oblasti C „Kapaciteti upravljača i saradnje“ za 2024.godinu

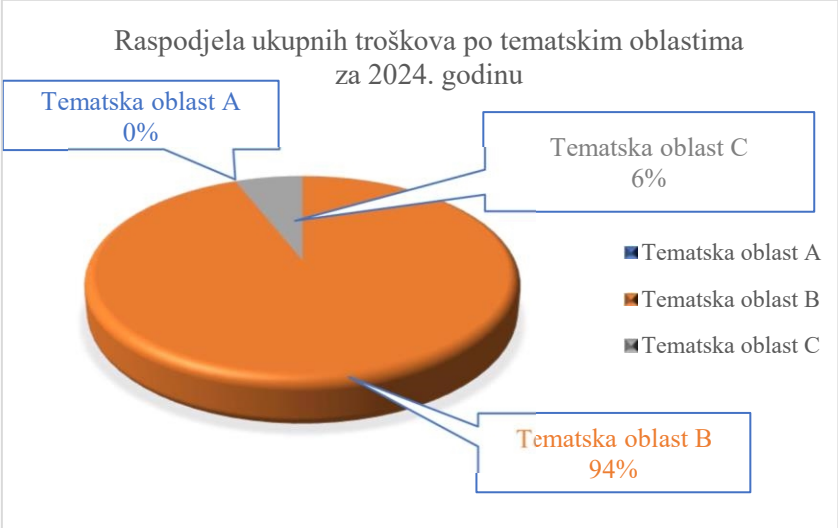
KOD	Aktivnosti	PRIORITET	Indikativna procjena sredstava potrebnih za sprovođenje mjera i aktivnosti
CC1	Formirati savjetodavno tijelo PP Stari Ulcinj u saradnji sa organizacijama i institucijama na lokalnom i nacionalnom nivou, te održavati redovne sastanke istog.	2	370.00
CC2	Inicirati i održavati učlanjenje JPMDCG u međunarodnim organizacijama.	2	200.00
UKUPNO CC			**570.00**
UKUPNO Tematska oblast C			**570.00**

Ukupna sredstva utrošena za realizaciju aktivnosti shodno Planu upravljanja za 2024. godinu iznose **10,195.00 EUR**, što je i prikazano ukupnim pregledom u donjoj tabeli.

Tabela br. 13: Raspodjela ukupnih troškova po tematskim oblastima za 2024. godine

	2024. godina (G2)	*Postotak*
Tematska oblast A	0.00	0%
Tematska oblast B	9,625.00	94%
Tematska oblast C	570.00	6%
UKUPNO	**10,195.00**	**100%**

U nastavku je grafik kojim je prikazana procjena ukupnih troškova utrošenih za realizaciju aktivnosti koje su predviđene u drugoj godini shodno Planu upravljanja Parka prirode „Stari Ulcinj“.

Grafikon br. 3: Raspodjela ukupnih troškova po tematskim oblastima za 2024. godinu

Za realizaciju svih realizovanih aktivnosti, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom za 2024. godinu utrošilo je ukupno **10,195.00 EUR.**

6. ZAKLJUČAK

Od ukupno 44 aktivnosti predviđenih Planom upravljanja za Park prirode „Stari Ulcinj“ za period 2023-2027, tokom 2024. godine potpuno je realizovano 24, a djelimično 6 aktivnosti. Za njihovu realizaciju utrošeno je ukupno **10,195.00 EUR**. U ovom periodu u zaštićenom području Parku prirode „Stari Ulcinj“ nisu ostvareni prihodi od naknada za korišćenje zaštićenog područja.

Imajući u vidu da je Planom upravljanja za Park prirode „Stari Ulcinj” predviđena mogućnost finansiranja planiranih mjera i aktivnosti iz raznih EU i nacionalnih fondova, projekata, donacija, sponzorstava, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom je tokom 2024. godine potpisalo Ugovor o grantu za podršku upravljanju morskim zaštićenim područjima u Crnoj Gori – Park prirode „Stari Ulcinj”, sa Udruženjem za održivo finansiranje Mediteranskih morskih zaštićenih područja – „The MedFund”. Ukupna vrijednost granta iznosi **287 000,00 USD**.

Edukativne posjete na kojima su učestvovali predstavnici Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom, dali su značajni doprinos u unapređenju znanja zaposlenih što je od izuzetne važnosti za budući rad i adekvatno upravljanje zaštićenim područjem.

Na osnovu svih podataka kojima raspolaže Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom, dobijenih realizacijom planiranih mjera i aktivnosti, kao i podataka i informacija koje su dobijene od drugih institucija tokom 2024. godine, može se **zaključiti da je Park prirode „Stari Ulcinj“ zadržao svoje stanje očuvanosti i zaštite iz vremena njegovog stavljanja pod zaštitom (2021. godina).**